555

11

27

PPP

V

7

000

V

16

DOMICILIUM SALUTIS

INFELIX LITERATUS

LABYRINTHIS ET MISERIIS SUIS CUR
POSTERIORI EREPTUS, ET AD SUPREMÆ SALU-
TIS DOMICILIUM DEDUCTUS,

SIVE DE

VITA ET MO-
RIBUS LITERATO-
RUM

COMMONEFACTIO-
NES NOVÆ HISTORICO-
THEOSOPHICÆ,

QVIBUS MYSTERIUM INFE-
LICITATIS LITERARIÆ, EXTREMAQ; VITIORU
DOCTOS HOMINES INFAMANTIUM PERN
CIES EXPRESSIUS DETEGITUR, PRÆTERMISS
IN OPERE ANTERIORI EXEMPLA ET DOCUME
TA EXHIBENTUR, ATQVE ERUDITIS CULPA SU
ÆRUMNOSIS, VIA AD VERÆ BEATITUDIN
PORTUM, NEC NON RATIO EXPEDITISSIMA C
PULANDÆ CUM DOCTRINA EMINENTIOR
VIRTUTIS SOLIDÆ OSTEN-
DITUR.

AUTHORE
THEOPHILO SPIZELIO.

AUGUSTÆ VINDELICORUM,
APUD THEOPHILUM GOEBELIUM,
LITERIS KOPPMAYERIANIS,

DEO TRINUNI, ET UNITRINO,

PANTOCRATORI,

ÆTERNOQ; SECULORUM REGI,

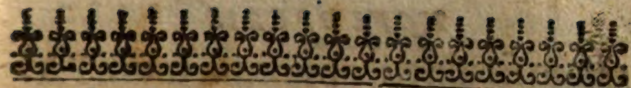
HUNC LITERATORUM HOMINUM HODEGUM,

TANQVAM TALENTI GRATIOSE SIBI CONCREDITI

USUM-FRUCTUM

DEMISSISSIME OFFERT ET CONSECRAT

AUTHOR.

QVo enim aliò me vertam, & qvem potiori compellem jure, qvam TE FELICITATIS omnigenæ fontē, nec non BONORUM & DONORUM qvorumvis inſignium collatorem liberaliſſimum; meæ adhæc largitorem ſalutis, & benigniſſimum PARENTEM. Non alio eqvidem opus mihi Protectore, nec alio Liber qvem offero, Patrono indiget, pleriſqve Terræ Magnatibus ita affectis, ut clientes ſuos extremis anguſtiis preſſos, penitus deſerant, & conſilii æq; ac ſubſidii omnis vacuos relinqvant; neq; LABYRINTHIS miſeriisq; humanis infelices illos eripientes, nec ad veræ & imperturbatæ Salutis ſedē deducentes: O terq; qvaterqve calamitoſos, qvi præſidiis fre-

ti tam ficulneis, optimum tuum PATER CLEMENTISSIME, neqve expetunt, neqve acceptant oblatum, deqve ſorte cultorum tuorum feliciſſimâ conſeqvendâ minimè omnium ſunt ſolliciti! O divites eos atqve ſecuros, qvi non niſi Tuo patrocinio innituntur, atqve firmiſſimam in cœleſti Providentia & gratiâ ſpem collocantes, tantas indies colligunt vires, qvantas humana natura ſibi relicta, nullo ſtudio & labore attingere potuiſſet. Qvid obſecro adverſi ſub potentis adeò Patroni umbone timeam? Cur animum deſpondeam inter ſpineta licet adfligentis & pungentis miſeriæ habitantem? Qvid non auxilii & ſubſidii infirmitati meæ pollicear ab eo, qvi pro immenſâ clementiâ & benignitate ſuâ, extremis miſeriarum labyrinthis errabundam meam animam eripuit, &

in viam deduxit optatæ tranqvillitatis? Qvid non beneficii expectem à Pastore tam fideli & sollicito, qvi qvæsivit & invenit me ovem perditam, pericula qvæ subieram gravissima, ante oculos collustratæ mentis clarissimè posuit, & supereminentis suæ gratiæ funiculo ad eum traxit beatitatis portum, à qvo toto qvod ajunt cœlo diutius aberraveram.

Qvamprimum gratioso Tuo, EVERGETA OPTIME MAXIME, instinctu, PIUM meditari SECESSUM cœpi, & Sacram ejusmodi excolere solitudinem, qvæ utili admodum divortio à Mundo immundo sejungeret; Rosetum qvasi & violarium mihi ingressus esse videbar, atq; à turba, non nisi turbida & noxia proseminante amotus, carpebam lilia, flosculos nectebam, atq; svavissimâ fructificantis Tuæ clementiæ sca-

ſcatebrâ recreabar. Tum roſa, patefacto calyce, ſenſim ſeſe aperiebat, ad ſurgentem auroram concipiebat rorem, & claudebat ſinu: Gratiæ inqvam humor irreqvieto antehâc animo compunctionem ingerebat, odiumqve peccati, hortabaturq; aſſiduè, ut in SECESSU SACRO poſitus, cuſtos ſim & inſpector diligens mei ipſius, cunctas ut obſervem animi inclinationes, vigilem mihi ſtudioſius, & qvo remotior turbis, eo attentior eſſem maculis abradendis & præcavendis. Cæterum monuit, ne malè-curioſorum me porrò implicē labyrinthis, qvin potius vitarem noxia & ludicra omnia, peſtesq;, qvibus Orbis Literatus ſcateat, toto pectore averſarer, deniq; ut irritamenta ad malitiam, & ambages ad perditionem fugerem, ubi vix evadendi locus reperiatur. Procul à me ſit

odio-

odiosa omnis & evanida gloriatio; *Non jactatum est* (scitè ait Cyprianus) *sed gratum, qvicqvid non Virtuti hominis adscribitur, sed DEI munere prædicatur.* Tuum TER-MAXIME DEUS, cum omne illud sit, qvod boni meditor, & ex gratiæ tuæ favonio unicè vivam, unicè pendeam, nec aliunde sumto & concepto vigore, vitam hanc mortalem transigam; ingratissimus profectò terrigenarum sim, nî Tibi in solidum bona & dona omnia vindicarem, nec majori etiamnum flagrarem testandæ gratitudinis desiderio, qvam ejus qvidem præstandæ polleam facultate. Hinc est, qvod HODEGUM huncce HOMINUM LITERATORUM, tanqvam Talenti cœlitus collati lucellum, OPUS inqvam hoc HIEROSOPHICUM, qvo infelices docti Orbis incolas, Labyrinthis ac mise-

riis ſuis ereptos, ad ſupremæ Salutis domicilium deducere inſtitui, TIBI ſoli, PATER COLENDISSIME, in laudis & gloriæ perennis libamentum, duxerim conſecrandum. Suſcipe id ipſum, SUPREME RERUM HUMANARUM ARBITER, eâdem, qvâ hactenus me proſecutus es benignitate, & Tuâ effice clementiâ, ut meditatam illam à Mundo perverſo ſejunctionem, deinceps magis ſollicita morum & actionum vitioſarum emendatio, nec non diligentior vitæ ad verbi Tui amuſſim conformatio excipiat, irreqvieto alienæ ſalutis deſiderio ſociata. Nec minus offero partum huncce Divinæ Majeſtati Tuæ veluti LIBELLUM qvendam SUPPLICEM, enixèqve efflagito, ut ſollicitam mei curam toto vitæ mortalis decurſu habere, & ad fructum feliciter in agro tuo faciendum largiſſimam

bene-

benedictionis Tuæ ſcatebram concedere velis; cavere ad hæc clementiſſimè, ne ad privatam unqvam reſpiciam utilitatem, neqve Sacrum Miniſterium ad ambitionis vel glorioſæ vanitatis argumentum vertam, ſed de Nominis Tui gloriâ & proximi mei ſalute adaugendâ & procurandâ ad vitæ uſqve terminum ſim ſollicitus. Fac obſecro, ut alios atqve alios errones, & devios Literatos, cœlo operâ hâcce meâ redonatos videam, & ad ſvaviſſimum optimi Salvatoris mei jugum adductos.

Et cum lynceis plerumqve oculis ſint mortales, & aqvilæ ipſæ in alienarum macularum obtutu, in nævorum verò propriorum perveſtigatione talpæ & Hypſeâ cœciores, (qvo etiam fit, ut perniciosâ hypocriſi obcœcati & philautiâ, praviſſimas etiam affectiones, qvibus ſcatet animus, Virtutum tincturâ & coloribus non rarò illuſtrent, ſpecioſo utplurimum titulo, rem in ſe malam peſſimè indigerantes;) Tuâ qvæſo gratiâ efficias Clemen-

mentissime DOMINE, ne commatis & farinæ ejusce prævaricator unqvam inveniar, qvin potius à pudendis istis Vitiorum inqvinamentis liber vivam, qvæ in Literatis deviis utroqve meo Opere Hierosophico vehementissimè sum detestatus. Cum deniqve Oceanus miseriarum sit enavigandus singulis, portus unus & meta qvo tendimus MORS, omnisqve dies velut ultimus ordinandus, & flectendus oculus ad illum scopum, qvem non possumus declinare; rogo Te, NAVCLERE SAPIENTISSIME, clavum ut porrò teneas naviculæ meæ, ac per syrtes eandem ad supernæ Patriæ stationem felicissimè deducas, cujus potestatem jam pridem fidelibus cunctis adoptionis jure fecisti: Hoc unicum solatium restabit fulciendo ac firmando animo meo, ne vortex TENTATIONUM absorbeat fluctuantem, atqve pondere suo depressum miserè tandem pessundet. Eluctabor Tua gratia sublevatus, neqve succumbam in acerrimo etiam conflictu malorum, indubiâ hæreditarii Regni spe confovendus. Certamen illud erit nonnisi ad gloriam, lucta ad triumphum, ut victor æternum regnem, consors & cohæres augustissimæ illius possessionis, qvam

Tu

Tu potentiſſime Rex, Paterqve communis fidelium, PHILOTHEIS cunctis præparaſti. Ad hunc FELICITATIS ſupremæ portum adſpiro unicè, hunc ut tandem aliqvando attingam, & Cœlum, qvod nunc ſuſpicio, depoſitâ mortalitate conſeqvar, etiam atqve etiam rogo, æternas olim Tibi cum angelis & beatis animabus pro tanto beneficio grates decantaturus.

Auguſtiſsimæ & Sempiternæ Majeſt. Tuæ

Servorum omnium infimus

THEOPHILUS SPIZELIUS.

RATIONARIUM OPERIS HUJUS HISTORICO-THEOSOPHICI:

AD LITERATOS EX ANIMO FELICES

SERMO PRÆLIMINARIS, QVO RESUMTI LABORIS RATIO, ET NOVARUM COMMONEFACTIONUM HIEROSOPHICARUM INSTITUTUM EXPONITUR.

COM-

COM-

Notet L. B. subseqventes Commonefactiones, juxta seriem Commentationum nostrarum de Vitijs Literatorum, sive materiarum in anteriori nostro opere hierosophico pertractatarum conscriptas fuisse.

COM-

BA-

COM-

AD LITERATOS EX ANIMO FELICES SERMO PRÆLIMINARIS,

QVO RESUMPTI LABORIS RATIO, ET NOVARUM COMMONEFACTIONUM HIEROSOPHICARUM INSTITUTUM DISERTE EXPONITUR.

Ihil freqventius in monumentis eorum, qvi primi Sapientiæ Magiſtri, & divinæ mentis interpretes olim dicebantur, occurrit, qvam ſermo velut ex tripode Phœbi depromptus, qvo Gentem humanam, & LITERATORUM cumprimis Nationem, ad Virtutis ſolidioris ſtudium & exercitium ſunt cohortati: nimirum ut exaſciatæ probitatis officia præ cæteris colant, & pravos affectus, aviditatem cumprimis, & omnem animi impotentiam moderarentur ij, qvi abſtruſioris doctrinæ theſauros poſſideant, qvi munere fun-

gan-

gantur didaſcalico, atqve morum alienorum cenſores & animarum errabundarum Daduchi vulgó nuncupentur. Haud alio eqvidem inſtituto fingitur Orpheum cantu traxiſſe arbores, ſtitiſſe curſus amnium, permulſiſſe ſenſus atq; animos brutorum animalium, qvam qvod homines ferino ritu viventes, ad cultum civilitatis, & humanioris vitæ traduxerit, ob eandem cauſam

Dictus & Amphion Thebanæ conditor urbis
Saxa movere ſono teſtudinis, & prece blanda
ducere qvo vellet.

Taceo effata ſapientiorum alia, cum mihi decretum jam minimè ſit, ea prolixè perſeqvi, qvæ à veteribus ad reprimendam furialem vim vitiorum ſunt excogitata; nam nec modum ſic inveniret oratio, & voces ſapientiæ in medio ſunt poſitæ, unde cuilibet fas eſt haurire qvæ ex uſu fore videbuntur. Ad Vos potiꝰ ſermonem meum rurſus dirigo, O FELICISSIMÆ ex Pietatis & Doctrinæ emi-

eminentioris consortio ANIMÆ, qvæ fronte adeò facili & benignâ curas excepistis anteriores, atqve FELICE meo LITERATO qvalescunqve faces præferente, nullarum non calamitatum & miseriarum, DOCTOS HOMINES adfligentium causas, & remedia opportuna planissimè perspexistis; cæterum, neutiqvam offensi censuris Literatorum flagitiosorum acrioribus, avido satis pectore excepistis conqvisita pridem [ad animorum sc. eruditorū emolumentū & literatæ pietatis incrementū] EXEMPLA & DOCUMENTA selectiora. Animadvertistis opinor, qvam detestabilis macula pudendaq; labes universò Literatorum hominum Ordini Ex VITIORUM avernali confluxu accedat, quam putidus ex eo ulcere erumpat fœtor; nimirum qvod sublatâ cœlesti gratiâ, destructoq; supremæ Sapientiæ habitaculo, necessum sit, in animos INFELICIUM ejusmodi, h. e. VITIOSORUM, & culpâ sua ærumnosorū Literatorū induci enormem qvandam turpitudinem, labem, pestem,

fœ-

fœditatem, horrendamqve adeò ἀναι-σθησίαν, ut oculis qvaſi capti, ac ſenſibus penè deſtituti, nec qvicqvam videant, aut percipiant, eoſqve veluti phreneticos, aut peſte infectos ſani boniqve omnes deteſtentur. Qvid mirum [dicebatis forſitan] ſi DIVINA MAJESTAS ex infamibus adeò proſtibulis, ſingularem ſuam præſentiam, gratiam, donorumqve eminentiam ſubtrahat, mox verò tartarei dæmones, monſtra illa tetra & horrida, in vacuas τῶν δαιμόνων, h. e. profanè & ſapientium & viventium literatorum ædes ſubintrent, teterrima ibi tyrannide dominaturi, & miſeros Muſarum filios, in ſtygia mancipia, execrabili planè metamorphoſi commutaturi. Exarſiſtis ſcio animis, quoties extremas iſtas maledoctorum & malecoctorum hominum miſerias ad animum veſtrum revocaſtis, atq; de exuendâ qvantocyus indigniſſimâ illa ſervitute, & ſorte beatiſſimorum pectorũ conſeqvendâ, ſeria vobiſcũ conſilia agitaſtis. Inſuper, cum è FELICIS LITERATI (*infelicium PERICU-*

LIS ET CASIBUS edocti indicio intellexeritis, *qvam pulchrum & salutare sit* (ut Diodorus loqvitur) *ex ALIORUM ERRATIS in melius vitam instituere, & qvid appetendum fugiendumqve sit, ex aliorum exemplis atqve documentis illustrioribus posse cognoscere*; hinc amplius duxistis deliberandũ, qvâ ratione Fortunæ Novercantis ludibria, & calamitatũ eruditos homines infestantiũ impetus, Sapientiæ studio superare, atqve in ipsâ infelicitate vestra felicissimi evadere possitis, in egestate Domini augustissimi, atqve triumphatores vitiorum illustres; posteritati splendidissimum speculum relicturi, in qvo elegantissimæ Virtutum Christiano-literariarum ideæ compareant. En, nova vobis calcaria, ad feliciorem in Virtutis sinceræ studio progressum faciendum! *NOVAS* inqvam *COMMONEFACTIONES Historico-Theosophicas*; qvibus tum alia atqve alia FELICITATIS æque ac INFELICITATIS LITERARIÆ exempla & documenta exhibebuntur, tũ etiam curâ singulari promentur ea, qvæ ad majo-

rem

rem & copiosiorē in pietate sincerâ profectum faciendum, & ad prosperitatem Eruditorum hominum suffulciendam maximè conducent. Nimirum, cum pleriq; eheu! Literatorum in caducis & fortuitis hisce bonis potissimum ponant momentū, ac beatos eos censeant, qvibus ad votum parantur singula; miseros verò, qvos qverela, defectus & egestas exercent, miserrimos, qvibus ludibrio fortunæ de manibus excussa & ablata iterum, qvæ benignior olim, aperto & laxo sinu indulsit; at verò præcipitis ævi lapsum, pronos ad interitum annos, ætatis præteritæ jacturam, vitiorumqve doctos homines turpiter infamantium noxam paucissimi ad animum sibi revocent; hinc curâ posteriori id cum primis agendum duxi, ut Literatis, damnificarum ejusmodi umbrarū tenebris aliqvandiu detentis, expeditissima ad veræ felicitatis sedem via magis innotescere, temporisqve optimè collocandi raito exactius constare possit. Vererer certè, ne laborarim in vanum, aut surdis ca-

cinerim fabulam, si ingenuitas vestra minus mihi perspecta esset atq; explorata. Equidem, cum COMMENTATIONIBUS hierosophicis antehàc evulgatis, faciles adeò aures commodaveritis, spero me novis hisce COMMONEFACTIONIBUS etiam atque etiam effecturum, ut resumtus labor mihi facti saluberrimi occasionem, Vobis fructum benevolentiæ satis abundè declaratæ deinceps sit subministraturus. Et qvemadmodum Vobis animum meum, qvem ad conscribendas Theosophicas de VITIIS Literatorum COMMENTATIONES quondam attuli, satis superqve perspectum esse arbitror, ita benignum Vestrum ergà me affectum huc usque exploratissimum habui, qvem etiam instar pretiosissimi thesauri, & amplissimi patrimonii non immeritò facio plurimi. Qvum igitur divinâ benignitate utriqve jamjam consecuti simus, qvod communiter erat optandum, non utar nunc ambagibus longioribus, nec ex alto petitis verborum

blan-

blandimentis, ut ſermo meus in animos veſtros amicâ qvâdam vi rurſus influere poſſit. Sed primo hocce congreſſu invadam in arcem ipſius cauſæ, ſimpliciterqve ac ſine artificio planum faciam reſumti ejuſce laboris inſtitutum. Optima principiò, O MEI, & tutiſſima ratio monſtrabitur Reformandæ & Reſtaurandæ Rei P. Literariæ; tum Felicitatis æq; ac Infelicitatis, doctis viris obviæ arcana nova curâ detegentur, & peſtes Orbis eruditi atrociſſimæ ſuis coloribus dabuntur expreſſæ, ut devitentur eò felicius; deniq; rationes promentur paulò uberiores, qvibus VITIA literatos homines infamantia magis magiſque profligari, uberior in Virtute profectus acquiri, præprimis autem latens illud, & ex innumeris naufragiis infame ſaxum, RELAPSUS ſcil. devitari qveat. Et qvæ cura pridem me verſavit atqve cogitatio, ut doli & fraudes, qvibus callidus dæmon pectoribus cultiſſimis huc uſqve impoſuit, fideliter detegantur; ea hoc tempore

acrius sollicitavit, ut ad copiosiorem in Pietatis sinceræ campo messem faciendam novas conscribam, inque publicam lucem emittam COMMONEFACTIONES: Non mihi (DEUM testor!) consilium est, alienam scabiem Neo-satyrico perfricare sale, non carpere qvempiam temerè aut lædere; *Procul hoc vitium* [verba usurpo P. Cunæi, in seculi hujus homines plerosqve ineptè eruditos scribentis] *non à chartis modo istis, sed à pectore qvoqve nostro abesse, palam omnibus testatum facimus, si quis aliter censuerit, injuriam faciet simplicitati meæ*: Publicis emolumentis potius, qvam privatæ obtrectationi, aut pudendæ nocendi libidini litandum esse, sacratior philosophia jam pridem me commonuit; eaqve propter ad eum optatæ beatitatis scopũ novo hoc opere sum collimaturus, qvem antehàc respexi unicè, nec aliud magis COMMONEFACTIONIBUS meis hierosophicis inculcaturus, qvam PIETATIS CHRISTIANÆ CUM DOCTRINA EMINEN-

P. Cunæus in Satyra Menipp. præf.

NENTIORI CONSOCIATIONEM; Cæterùm clarissimè ostensurus, omnem DOCTORUM HOMINUM FELICITATEM in probitate, & Sapientiæ supremæ studio; omnem miseriam & calamitatem in ignorantiâ & contemptu rerum divinarum, in pudendâ ab ultimo doctrinarum scopo aberratione, inqve flagitio execrabili esse constitutam. Miramur meritò & indignamur, nugis plerumqve seria postponi, & scientiam omnium pulcherrimam ac utilissimam, quæ in SUI COGNITIONE consistit, negligi penitus; qvasi saluberrimum illud priscorum philosophorum effatum, ΓΝΩΘΙ ΣΕΑΥΤΟΝ, NOSCE TE IPSUM, Hominis Christiano-Literati pectori neutiqvam sit infigendum, aut è Regenitorum Lyceis, Disciplina omnium maxima [uti Clemens Alexandrinus AUTOGNOSIAM meritò salutavit] eliminanda veniat. Coarguendi itaqve postliminiò, & imprudentiæ maximæ convincendi fuêre LITERATI, qui

Clem. Alex. Lib. III. Pædag.

qui sui cognitione * neglectâ, inutili qvandoq; & futili Scientiæ sese mancipare non dubitant, à vero doctrinarum scopo longissimè aberrantes: Insurgendum meritò in eos fuit pseudosophos, qvos ipse Seneca ut fatuos duxit perstringendos: *Fatuum* [inqvit] *est studere divisionibus terrarum, & SE NESCIRE METIRI*; & alibi: *Metiri me Geometres docet latifundia; potius doceat, quomodo metiar, quantum homini sit satis.* O miseros & verè calamitosos illos Literatos, qvi Cœlum & Terram ingenio complecti volentes, propriam suam vilitatem non capiunt, extremamq; exilitatem; cum Archimede lineas in pulvere ducentes, nec ultimam rerum lineam unqvam sibi ad ani-

Sen. lib. de liberal. studiis sub init. idem Ep. 88.

* Scitè admodum Hugo de S. Victore in lib. de Claustro animæ; *Melior est* (scribit) *Scientia si Te ipsum cognoscas, qvam si Te neglecto, cursum scias siderum, vires herbarum, complexiones hominum, naturas animalium; & cœlestium, terrestriumque omnium cognitionem habeas: Multi enim multa sciunt, & SEIPSOS nesciunt, cum tamen summa Philosophia sit SUI cognitio.*

animum revocantes. Eqvidem, cum etiam post evulgatum FELICEM meum, & miserorum periculis edoctum LITERATUM, mentis conspectui aliæ atque aliæ obvenissent Doctorum ejusmodi infelicium ruinæ, acremqve Magni Bernardi censuram † (qvâ P. Abaëlardum, subtilem ætatis ejusce Doxosophum, nihilqve omnium, qvæ in cœlo & terrâ sunt, PRÆTER SE IPSUM nescientem exagitavit) in plurimos ævi nostri Literatos cadere animadvertissem, qvinimò perspexissem planissimè, nullarum non miseriarum & calamitatum, Literatos Viros undiqve prementium origines, in animis ipsorummet malè affectorum Doctorum, inqve naturâ ad vitium procli-

† *Nihil est* (ita de Abaelardo Bernardus Epist. 191. & 192. ad Innocent.) *quod lateat eum, sive in profundum inferni, sive in excelsum supra — Facie ad faciem omnia intuetur, ambulans in magnis & mirabilibus super se, melius illi erat, si juxta titulum libri* (quem inscripsit SCITO TE IPSUM) *Se ipsum cognosceret, & saperet ad sobrietatem.*

viori residere: hinc operam diligentiorem intendendam esse reputavi, ut maximum illud *INFELICITATIS* Literariæ mysterium penitius cognoscatur, curaq; posteriori Eruditis culpâ suâ ærumnosis viæ & rationes è Labyrinthis suis emergendi tutissimæ præmonstrentur; nec minus miseris istis, & pessimè ad animum qvod attinet sese habentibus, optima & saluberrima qvæqve remedia commendentur, qvibus ab extremæ perditionis periculo (cœlesti adspirante clementiâ) liberari, & perpetuæ vindicari possint incolumitati. Ne infausti illi Thaletes, malesano ausu supra se rapti, atqve imminentia pericula haudqvaqvam ad animum suum revocantes, extremæ perditionis puteum incurrant, vel ad Plinii [flammas Vesuvii minus capientis] exemplum, miserrimè pereant, saltem inutili & futili labore turpiter confundantur; omni virium, cœlitùs concessarum nisu, in novo hocce opere hierosophico duxi præcavendum. Non nisi inexhaustæ Ter

Opti-

Optimi, Ter-Maximi NUMINIS benignitati feram acceptum, ubi largiores ex ea ſemente ſpirituali accepero fructus, oleumq; & operam poſteriori huic ſcriptioni impenſam, neutiqvam perdidero, qvin potius id gaudii & lætitiæ genus fuero aſſecutus, cui neqvaqvam conferenda, ne dicam anteponenda ulla voluptas alia; nimirum ſi *COMMONEFACTIONIBUS* meis, Viri Literati *LABYRINTHIS* & miſeriis ſuis erepti, ad *SALUTIS SUPREMÆ DOMICILIUM* devenerint, atqve ex *VITIIS* ad *VIRTUTEM*, ab impietate ad Pietatem converſi, vel in ipſo Virtutis curſu alacriter proficientes, de Muſis EUSEBIÆ SANCTÆ magis magiſqve ſociandis jungendiſq; etiam atqve etiam fuerint ſolliciti; RELAPSUM ad hæc cane pejus & angve devitaverint, ſcopulum illum pernicioſiſſimum, in qvem graviſſimè hactenus impegêre, qvi [ut alibi ſcripſimus] arreptâ qvidem pœnitentiæ tabulâ, ex priori jacturâ in portum enatarunt, aſt nave refectâ, recu- *Conf. Diſ. præ lim. Fel Lit. p. 8*

 pe-

peratiſqve mercibus, non providam ſatis curam, juſtamqve ſollicitudinem adhibuêre, perpetuæ tandem juſtiſſimo ſupremi Vindicis judicio dati internecioni. Felicem me, imò terq; qvaterq; beatum reputabo, ubi qvalicunq; meo miniſterio Literati, ſaltem aliqvi, PROSELYTI evaſerint POENITENTIÆ ſeriæ, nec minus ad ſolidæ perennantiſq; virtutis culmen adſpiraverint, atqve bonum ſupremum feliciter fuerint conſecuti, nihil amplius adverſi exhorreſcentes, cunctaſqve illas calamitates evadentes, qvæ doctos maleſanos freqventiſſimè concomitantur. Non eqvidem occumbent pectora ex Virtutis ſinceræ ſtudio feliciſſima, etiamſi vehementiſſimis jactentur procellis, ſed læto ſemper inter adverſa animo triumphabunt. Rogatus ab Hajmerico qvodam ante laudatus Bernardus, ut *DEUM AMANDI* ſimul ac *VARIAM ERUDITIONEM* è monumentis Veterum, & philoſophorum Bibliothecis comparandi rationem ſibi perſcriberet; haud diſſimulanter negavit, poſſe ſe de alio argumento,

Bern. in prolog. tract. de diligendo Deo.

qvam

qvam prorſus divino & ſalutari cum ipſo colloqvi: Miſſo itaqve ad eum tractatu pie-erudito, *DE CHARITATE IN CONDITOREM*, minus ſanctarum diſciplinarum argumenta omninò duxit prætereunda, monuitqve Hajmericum, ſibi ut profanæ eruditionis præſidia aliunde conqvireret, & eorum ſcriptorum, qvibus plurimum otii, majorqve à curis eccleſiaſticis immunitas eſſet, operâ, in aſſectandis literariis iſtis deliciis uteretur: *AD ID SOLUM* [ajebat] *qvod de DILIGENDO DEO qværitis, reſpondeo, qvod ipſe dabit; hoc enim & ſapit dulcius, & tractatur ſecurius, & auditur utilius, RELIQUA DILIGENTIORIBUS RESERVATE.* Nemo itaqve vitio mihi vertat, qvod Bernardum imitatus, Literatis Viris PIETATEM potiſſimum, novo hoc Opere Hieroſophico miniſtrare, atqve viam ad veræ beatitudinis portum, rationemqve expeditiſſimam copulandæ cum doctrinâ eminentiori Virtutis ſolidæ oſtendere conſtituerim; illud Bernardi-

nardinum avidis inanium curiositatum sectatoribus, etiam atqve etiam ingerendo: *Ad id qvod de diligendo DEO, deqve conseqvendâ verâ felicitate literariâ quaeritis, toto hoc opere respondebo; hoc enim & tractatur SECURIUS, & auditur UTILIUS; Reliqva diligentioribus, & profanae eruditionis scrutatoribus indefessis erunt committenda.* Qvodsi insatiabiles librorum doctrinarumqve profanarum Heluones, Commentarios desideraverint, ut cupiditatum suarum ardores, aut elationis ambitionisqve machinamenta felicius inde promoveant, vel neglectâ pietate, solam indipiscantur eruditionem abstrusiorem; necesse foret, ut Athenas remigrent, in Areopagos adscendant, & alios atqve alios incurrant labyrinthos, non ea intrent Collegia, ubi unà cum doctrinâ solidiori, praecepta salutis hauriuntur, coelo redonantur Literati devii, & ad suavissimum Salvatoris optimi jugum adductis, fores perpetuae pandentur FELICITATIS. Tantum verò ab-

est,

eſt, ut opere hocce meo, literis elegantioribus labem, ſeverioribuſqve epiſtemophilorum Muſis contemptum aliqvem inferre ſtatuerim, vel ad prolacerandas Scientias & artes liberales [qvippe qvæ maximis ſeſe emolumentis commendant] calamum duxerim ſtringendum; ut potius de illis magis magiſqve ſublimandis, exornandis, atqve Pietatis Chriſtianæ acceſſione in immenſum locupletandis, fructuoſa huc uſqve conſilia agitaverim. Et cum Bernardo ſæpe laudato dicente, ſcientia multijuga apprimè cibo reſpondeat, ex qvo poſt nimiam in ſtomachum ingeſtionem [calore nativo deficiente] cruditates plerumqve & morbi exitioſi procreentur; nec raro nimiam repletionem, extrema hominis pernicies excipiat; igitur toto hoc opere hieroſophico oſtendendum putavi, qvâ ratione doctrinarum ſecularium delitiæ, Chriſtianæ Pietatis igne concoqvi, atqve nativi ejuſce caloris vi ita ſubigi debeant, ut maxima inde corpori univerſo commo-

moda & emolumenta accedere, malaqve nimiam & noxiam repletionem, vel ut vulgò loqvuntur, *HELUATIONEM LIBRARIAM & LITERARIAM* utplurimum concomitantia, evitari possint. Sollicitè inqvam commonendi erunt Literati supremæ felicitatis desiderio æstuantes, ne Scientiarum subsidia contemnant, qvin potius AMBIDEXTRI † sint, sive DIVINA æqve ac HUMANA eruditione conspicui; cæterum Ægyptiorum opibus ad Templi Dominici ornatum utantur, nullisqve non studiis & actionibus suis, ad veræ beatitá-

† Id qvod de fratre suo Basilio Magno Nyssenus (*Orat. in ejus laudem conscriptâ*) literis prodidit ad h. m.: *Moribus canus à Juventute, in omni sapientia tam HUMANA, quam DIVINA, veluti AMBIDEXTER per utramqve eruditionem in adversarios se armans. Hinc igitur habemus sublimem illum ET VITA & SERMONE Basilium, strenuum Christi militem, cui secundas post Apostolos partes tempus solum dat, &c.*

titatis ſcopum collimenr, atqve perpetuæ Salutis indeptionem. Neutiqvam ſanè lectoribus meis lautiores interdicam menſas [ſiqvidem ipſe Salvator cum Phariſæis inire convivia non dubitaverit] dummodo dapes noxias & animæ ſaluti officientes devitent; cæterum in id incumbant potiſſimum, ut ad Chriſti epulantis exemplum, non niſi ampliorem animorum qvæſtum conſectentur. O felices, ô ſummè beatos illos Literatos, qvi immenſis doxoſophorum damnis, & caſibus triſtiſſimis edocti, huc omne ſtudium conferunt, ut Labyrinthos eorundem periculoſiſſimos, & miſerias undiq; fulminantes non ipſi ſolum feliciſſimè effugiant, verum fluctuum atrociſſimorum, & procellarum pluſqvam typhonicarum impetui eripiantur etiam alii, ERUDITIO deniqve edecumatior, Virtuti & Pietati Chriſtianæ ſociata magis magiſqve efflореſcat. Et qvem demum fructum SCIENTIÆ ſibi promittat Literatus, ſi nullum habeat cum Cœlo commercium, & freqvens

qvens inter pietatem ac doctrinam divortium faciat; cum non nisi ex inexhausto Divinæ benignitatis fonte, sacræ doctrinæ fluvii in nos deriventur? Qvisqvis exundantis eloqventiæ, & eruditionis multijugæ Rhodano fauces ita immergit, ut fontem in vitam æternam salientem præ flumine illo spernendum ducat penitus; id sibi ab industriâ suâ promittens, qvod nonnisi DEI munere obtinetur; cæterum per sacrilegam idololatriam, debitum PIETATI tempus, eruditionis profanæ simulachro immolans; expectet tandem exactorem, qvi guttur invadens, severi Judicis nomine ipsum compellet: REDDE QUOD DEBES! neqve horrendi ejusce maledicti aleam subire detrectet, cui divina Justitia cunctos subjecit, qvi infrunitæ cupiditatis œstro perciti, ipsum Sanctuarium legitimis decimis qvondam spoliare non dubitarunt. Idem illi tandem eveniet, qvod Israelitis, thesauris Ægyptiorum ditatis; nisi divinæ literaturæ mannâ animum

mum repleverit, raptumqve profanæ scientiæ aurum, non in torqves, qvibus semetipsum exornet, sed in Tabernaculi coelestis conflaverit usum. Qvod si vel ipsi Aqvinati in Theologicis qvæstionibus, aut Philosopho in texendis ingeniosè sophismatis palmam ille præripuerit, parum tamẽ inde conseqvetur emolumenti, nisi de jungendâ *ERUDITIONI EMENDATIONE* seriâ fuerit sollicitus; Profanæ qvidem cultoribus sapientiæ venerabilis erit ob ingenij perspicaciam, Coelo verò exosus; & velut *INFELIX NOCTUA* ad sacrorum oraculorum Solem caligabit, maximas olim decoctæ virtutis, violatarumqve legum divinarum poenas subiturus. Nec est, qvod Eruditionis interitum metuamus, si Virtus & Pietas sincera conservetur; cum eo ipso momento sapientiam veram & fructuosam evanescere necesse sit, qvo sacræ devotionis flamma extingvitur. Si Scientiarum incrementa seriò efflagitaverimus, pias adaugeamus exercitationes, atqve primævæ Christianorum

d stu-

ſtudeamus integritati, planiſſimè nobis perſvadentes, Sapientiam veram Lilium illud eſſe inter ſpinas [juxta Hiero-Cantici tenorem] ſuccreſcens, atqve Margaritam Evangelicam, cunctis doctrinarum gazis pretioſiorem. Qvantò præſtaret univerſam ignorare eruditionis encyclopædiam, dummodò *CHRISTI CRUCIFIXI* pleniorem cognitionem, ſolidæqve Virtutis decus fuerimus conſecuti!

Accipite igitur NOVAS haſce COMMONEFACTIONES; O feliciſſima pectora, eodem vultu affectuqve, qvo ipſum antehac FELICEM LITERATUM, veluti ſingularem amoris & obſervantiæ erga Vos meæ interpretem eſtis proſecuti: Ne ſpernatis obſecro, novam hanc mentis officioſæ teſſeram, & debitæ Vobis benevolentiæ ſyngraphum. Si alter nunc vobis Sinæta occurram, qvi cum Artaxerxem qvo munere proſeqveretur non haberet, ad proximum fluvium curſu contendit, & utraqve vo-

lâ haustam aqvam, cum faustissimâ acclamatione obtulit, *parvo scil. munere officiosum animum ostensurus*; Vos, COMMONEFACTIONES meas, bono non nisi Vestro conscriptas ne contemnito, qvin potius de fructu ex iis uberiori conseqvendo, majoriqve indies in Virtute christianâ profectu faciendo etiam atqve etiam estote solliciti. Et ne Vos diutius à lectione ipsa detineam, prælíminarem hunc finio sermonem, postqvam cunctos Sapientiæ supremæ Candidatos verbis Magni Syracidis compellavero, & ad Pietatis cum Doctrinâ auspicatissimam consociationem hunc in modum fuero cohortatus: *Audite Filii* [fratres] *mei, & eligite sententiam meam, neqve abjicite consilium meum, sed inferte pedes vestros in pedicas Sapientiæ, & in collare ejus colla vestra. Subdite humeros vestros & bajulate eam, neq; ægrè feratis ejus vincula. Ex toto animo Vestro accedite ad eam, ex totis viribus vestris conservate vias ejus. Investigate & qværite, & innotescet Vobis, deinde compotes facti* *Syrac. VI. v. 24 seqq.*

eam ne dimittite. Tandem enim conseqvimini reqviem ejus, & vertetur vobis in lætitiam. Erunt vobis pedicæ illius pro tegumento roboris, & collaria ejus pro stolâ gloriæ, nam ornamentum aureum est ei (junctæ scil. PIETATI DOCTRINÆ) *& vincula ejus sunt glomus hyacinthinum. Ut stolam gloriæ induetis eam, & corona exultationis vos per ipsam circumdabit.* En Vobis expeditissimam conseqvendæ FELICITATIS supremæ rationem: Si nimirum maximo animi nisu ad Sapientiæ perennantis arcem accesseritis, omniqve STUDIO vias ejus custodiveritis, nec ægrè tuleritis, qvicqvid inde vexationis molestiæqve obvenerit. Cæterum, majori indies curâ gazas cœlestes investigaveritis, scil. [ut Hugo & Dionysius ad istum Syracidis locum notavêre] STUDENDO, INTERROGANDO, LEGENDO, ORANDO, OPERANDO; nec enim desidiâ torpentes ad tantæ prosperitatis sedem facilè pertingent. Impigrè inqvam, LABORANDUM æq; ac

ORAN-

ORANDUM Vobis erit, siqvidem saluberrimos COELESTIS SAPIENTIÆ fructus percipere, & CORONAS ejus GLORIOSAS asseqvi cupiatis. Nemo speret, lucidissimas augustæ adeò FELICITATIS portas sese ultrò reclusuras intuentibus; Non tam obseratæ illæ sunt, qvam præstructæ muro, pluraqve eas repagula, qvam Regum Persicorum gazas communiunt. Necesse igitur est, ut Christi monito obedientes, PULSETIS * fortiter, ut VIM FACIATIS haud mediocrem, atq; Ezechielis qvasi dolabrâ instructi, regiam VOBIS, cœlesti ope, ad intaminatæ ejusce voluptatis Paradisum muniatis viam. *APERIET Vobis diligentiâ jugis* [ut scitè in Lucam scripsit D. Am-

Matth. 7. ℣. 7.
Matth. 11. ℣. 12.

* *Ante omnia DEUM deprecare* (ita Justinum Martyrem in pio suo secessu, Vir specie venerandâ commonuit,) *tibi ut PORTAS LUCIS aperiat; neqve enim conspici ista, neqve intelligi promiscuè possunt, sed ab ijs duntaxat, qvibus ea facultas à DEO sit concessa &c.* conf. Just. Dial. cum Tryph. Jud.

Ambrosius,] *JANUAM VERITATIS, neqve enim otiosè dictum est homini, qvod nulli aliorum animantium : IN SUDORE VULTUS TUI manducabis panem tuum, &c.* Non secus ac Lux, qvæ Moysi in Horebi monte apparuit, splendor ille supremæ Sapientiæ Vestro tandem obtutui obveniet, atqve pectoribus gratiosè collustratis, exoptatissimam BENEDICTÆ TERRÆ possessionem præmonstrabit, qvinimò cavebit sollicitè, ne ullo tempore partâ excidatis FELICITATE. Sic stolâ GLORIÆ [ut Syracides ajebat] verè induemini, & coronâ exultationis amplissimæ toto vitæ mortalis decursu gaudebitis, PERPETUÆ BEATITUDINIS BRABEO olim certo certius circumcingendi.

HIE-

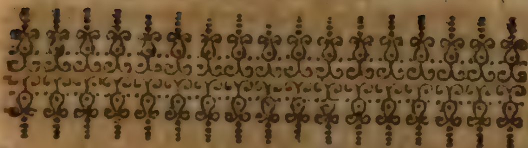
HIERONYMUS CARDANUS, LIB. III. DE SAPIENTIA, fol. 172. edit. Norimb. 1544.

Adeò ERUDITI Vitiorum ac flagitiorum opinione apud Magiſtratus laborant, ut nihil in his niſi pudorem reqvirant. Nam cum publicè mala hæc perpetraverint, exemplo ſuo Rempublicam non parum offendunt, ex qvo potentioribus invidia conflatur illorum levitate. Sed tamen falluntur & in his, qvod VITIA ſint SAPIENTUM: Nam non horum ſunt, ſed eorum qvi FINGUNT SE SAPIENTES. Etenim neqve Socrates, neqve Ariſtoteles, nec Diogenes vel Cran-

tor, non Antiſthenes, non Cato, non Phocion, non Ariſtides, non Hippocrates, non Galenus, non Democritus, non Euclides, non Ptolemæus, & ſi qvi alij VERE fuerunt SAPIENTES, VITIIS ac ſordibus coinqvinati erant; ſed unus Ariſtophanes, Naſo, Catullus, Terentius, Chryſippus, Cæſar, Xenophon, & qvicunqve Sapientiâ humanâ floruêre, ijdem & labe ſcelerum dehoneſtabantur: qvanqvam occultè qvantum poſſent illa perpetrarent.

Idem l. c. lib. I. fol. 4.

ET SAPIENS FELIX, & FELIX IDEM SAPIENS EST.

COMMONEFACTIO I.

LITERATUS CULPA SUA ÆRUMNOSUS,

SIVE

MYSTERIUM INFELICITATIS LITERARIÆ DENUO REVELATUM,

Ad Fel. Lit. Dissert Prælim. Num. III.

I.

NOn postremam INFELICITATIS LITERARIÆ caussam inde qvidam putant arcessendam, qvod Viri doctrinæ excellentioris, ob morum asperitatem ad functiones & conversationes civiles utplurimum sint ineptiores, atq; gratâ sermonis svavitate, pariter ac cæteris humani favoris illiciis destituantur. Qvemadmodum Socratem Gorgias apud Platonem severissimè reprehendit, qvod nimio Philosophiæ studio

Plato in Gorg. *Aristot. VI.Eth.*

præpeditus, *forensem Rhetoricam* neglexisset, eâqve destitutus, extremum aliqvando periculum incurrisset. Qvin imò ipse Philosophus, Thaletem cum reliqvis sapientiæ gloriâ celebribus Viris σοφὰς μὲν, ἀλλ᾽ ὀ φρονίμες, vulgò vocatos fuisse memoravit, qvod ea, qvæ sibi vel in Civilibus, vel Oeconomicis condu-cánt, videre neqviverint, qvorsum & tritum illud Græcorum pertinet; μισῶ σοφιστὴν, ὅστις οὐχ αὐτῷ σοφός. Tantum verò abest, ut Literatos propterea INFELICIUM albo ducamus inscribendos, ut potius summoperè laudandos atq; commendandos existimemus, qvod plebeis curis abjectis, deliciarum literariarum sint appetentiores, cæterum optatæ Musarum tranqvillitati, neutiqvam præponere statuant vitam politicorum hominum anxiam, & ærumnosam, neqve vastâ illa & hianti auræ popularis cupiditate sese abripi patiantur. Qvidnî civilis etiam doctrinæ vitæqve ornamentis, præ cæteris illi sint conspicui, qvi meliora longè, & præstantiora asseqvuntur, neqve ingenio ad ea, vel otio, nec voluntate, aut facultate destituti. Et cum vix uni homini detur in pluribus simul excellere, atqve adeò præstabilius sit, uni duntaxat vitæ generi, eidemqve honestiori sese addicere, qvam variis studiis distrahi, & negotiorum obrui multitudine; hinc nemo facilè vitio vertet, eruditis pectoribus, si politioris conversatio-

nis

nis lenociniis, non æqve ac doctrinæ profundioris copiis delectentur, neqve divitiarum & commodorum temporalium curâ adeò, qvam opum literariarum desiderio tangantur atqve abripiantur. Non est verò, ut aliunde malorum & calamitatum, doctos homines prementium, originem arcessamus, qvam ex fœtulento illo, succiqve avernalis pleno puteo, PHILAUTIA scilicet, adfectioni VITIOSÆ nunqvam non sociatâ, cum planissimè constet, plerosqve eruditi Orbis incolas, culpâ non nisi propriâ extremæ miseriæ barathrum incurrisse, saltem gravissimas subiisse tempestates.

II. Non infeliciter illo ipso tempore, qvo novas ad FELICEM ex animo LITERATUM Commonefactiones parare, & miseriarum, doctos homines freqventissimè exercentium, causas atqve arcana magis magisqve in apricum producere institui, in memorabilem qvandam DES. ERASMI ROTERODAMI epistolam * incidi, qvâ prælustre illud Orbis eruditi decus, malorum & calamitatum suarum, qvas maximo cum animi dolore subiit,

* *Extat ea Erasmi epistola non qvidem in volumine magno Epistol. sed inter eas, qvas multo post Viri obitum tempore, P. Merula singulari studio conqvisivit, & edidit Lugduni Batav. 1607. legiturq; fol. 214. & 215.*

Iliadem, Gvilelmo cuidam (alias atqve alias afflictissimo Erasmo afflictiones addenti) exposuit, ac simul Literati (si humana respiciamus,) verè INFELICIS ideam, proprio suo, & omninò miserabili exemplo dedit conspiciendam. *Vis scire*, (ita Erasmus Gvilelmo) *qvemadmodum hic vivat ERASMUS? Vivit, imò nescio an vivat, sed vivit prorsus MISERRIMUS, omni lachrymarum genere confectus, qvot insidiis petitus, qvoties amicorum perfidiâ delusus, qvot casibus sursum ac deorsum jactatus! sed vivit innocentissimus. At scio me vix harum rerum fidem Tibi facturum, veterem enim adhuc Erasmum, atq; libertatem, & siqvid est splendoris cogitas. Verum si coram loqvi liceret, nihil mihi facilius fuerit, qvam id tibi persvadere. Qvare si verum tibi ERASMI simulachrum fingere voles, finge non ineptum, non commessatorem, non amatorem, sed afflictissimum, sed lachrimosum, sed invisum sibiipsi, cui jam nec vivere libeat, nec mori liceat; deniq; miserrimum: at fortunæ iniqvitate, NON SUA CULPA; Miserrimum tamen - Ita velint superi, has meas ærumnas aut in melius mutari, aut maturâ morte finiri.* Qvis obsecro tanti viri, tam acerbas tamq; enormes non lugeat calamitates? qvis maximum fortunæ in Erasmum inde non perspiciat odium? Eqvidem, si ullius Viri Eruditi vita ærumnosa fuit, fuit Magni illius Desi-

Desiderii, ut planè cento qvidam infelicitatis, invidæqve (dicam an infidæ?) fortunæ materies ac theatrum dici potuerit, humanâ dignissimum commiseratione, cum omni (ut modo ajebat) lacrymarum genere confectus, ac infinitarum miseriarum procellis ita sit jactatus, ut parum abfuerit, qvin extremæ calamitatis aleam subiisset, ac suam sibimet invisam animam projecisset. Utut verò gravissima fuerint ea mala, qvæ Virum de literariâ re præclarissimè meritum, toto propemodum vitæ suæ curriculo exercuerunt; non omne tamen infelicitatis Literariæ punctum ille tulisse videtur, eò, *qvod fortunæ iniquitate potius* (uti scribebat qvidem) *qvam CULPA PROPRIA* tantis tempestatibus expositus fuerit. At verò longè conspectioris infelicitatis barathrum illi incurrunt literati, qvi ob pudendas animi sui labes iratam habent Nemesin, & qvi flagitiis suis concatenatis, Sanctissimi Numinis justitiam, in temporale pariter ac sempiternum sui exitium, ac perennans supplicium ducunt provocandam. Operosum nimis foret, omne infelicitatis ejusce seminarium vel postliminiò excutere, atqve Literatorum, *Culpâ suâ* miserrimorum novam dare consignationem. Sufficiat saltem qvorundam ævi Veteris Literatorum, ac poëticâ & oratoriâ facultate præ cæteris illustrium ruinas (silentio antehac

à nobis prætermiſſas) comemoraſſe, qvarum ipſi qvidem fabri & architecti extitêre.

III. Prodeat è cineribus ſuis *ÆSCHYLUS*, & malorum graviorum, qvæ malitiâ obfirmatiori incurrit, fide digno interprete uſus, ſummam commemoret. Ita autem de eo Ælianus : *Æſchylus Tragœdus in qvodam dramate IMPIETATIS damnatus erat, cum Athenienſes jam parati eſſent eum lapidibus obruere, Amynias junior frater, detectâ veſte cubitum oſtendit manu vacuum. Fuerat autem Amynias in Salamine unus ex primoribus, ubi manum amiſit, & primam palmam ex omnibus Athenienſibus conſecutus eſt. Ubi ergò judices hominis incommodum, & damnum aſpexerunt, repetentes facinorum ejus memoriam, Æſchylum abſolverunt.* Neq; verò impietatis duntaxat nomine, tantam Æſchylus ſubiit tempeſtatem, ſed graviorem qvoqve ſuorum indignationem inde incurrit, qvod vanus nimis, & grandiloqvus eſſet, atqve vini plus qvam decebat appetentior. Hinc Ariſtophanes Æſchylum appellare non dubitavit κρημνοποιὸν, qvaſi præcipitiorum authorem, ob grandia vocabula qvæ data operâ adhibuit. Vini verò appetentiorem inde fuiſſe ſtolidi gentiles cenſuêre, qvod à Baccho per ſomnium tragœdias ſcribere juſſus ſit, cum adhuc adoleſcens in agro uvas cuſtodiret. Extrema autem pernicies ei obvenit, poſtqvam

Ælian. de var. Hiſt. lib. V. cap. 19.

Conf. Svid in Æſch.

qvam

qvam inanis gloriæ amore ac ſtudio ita eſſet occæcatus, ut grandis natu, cum Sophocle puero certare, deqve palmâ contendere non dubitaſſet; Tum enim victus, judicum vel invidiâ, vel odio, qvod ſc. myſtica qvædam [dicente apud Svidam Euſtratio] in ſcenâ patefeciſſet, ad Hieronem Tyrannum in Siciliam migravit, ubi cum in agro nudus ſederet, aqvila ſupernè volans, teſtudinem marinam in caput ejus calvum demiſit, ſaxum eſſe arbitrata, eumq; interfecit, cum annos LVIII. natus eſſet. Sed & ÆSCHYNEM (etſi majori virtutis, doctrinæ ſociatæ, gloriâ conſpicuum) notabilis qvædam animi labes dedit præcipitem, atqve Literatorum infeliciſſimorum albo inſeruit. *Cum enim* (inqvit Philoſtratus) *cauſæ cujusdam advocatus, JUDICES CORRUPISSET, unà cum eis in carcerem conjectus, hauſtu aconiti interiit.* Atq; hoc triſtiſſimum fatum ſubiit non niſi culpâ ſuâ Orator (ut vulgo audit) ille dulciſſim⁹, qvi Dorica Atticis comiſcendo, extemporalemq; orationem cum copia inveniendo, maximam laudē fuerat conſecutus. Is ipſe juſtitiæ leges violare tandē non dubitaverat, qvi prim⁹ Cteſiphonē violatarum legū reum duxerat peragendum. Utrum juſto ſupplicio affectus ſit, diſqvirant alii, nos planiſſimè habem⁹ perſpectum, calamitatis ejuſce cauſam palmariam, in ipſo Æſchine, utpote *Judicum corruptore*

Philoſtr. in Sophiſtis, conf. Svid. in Æſchin. & Volaterr. lib. 13. c. 3. Anthrop.

resedisse. Qvemadmodum ipsam qvoqve DEMOSTHENEM, fortunæ sibi novercantis fabrum extitisse, & miseriarum extremarum architectum, clarissima scriptorum monumenta loqvuntur. *Fœderis enim* (uti Svidas ait) *cum Thebanis ineundi auctor fuit Atheniensibus, atq; adeò cladis ad Chæroneam à Philippo acceptæ. Adversatus est etiam Alexandro Philippi filio. Cui qvum Harpulus magnam pecuniã surripuisset, ad Athenienses confugit; Demosthenes, qvi, & ipse partem accepisse putabatur, Trœzenem in exilium profugit, Alexandro Babylone mortuo, in patriam revocatus; sed Antipater, suscepto Græciæ principatu, decem oratores sibi dedi per legatos postulavit. Demosthenes in Calauriam fugit, & ne ab Archiâ Antipatri legato, per vim ex Neptuni Æde extraheretur, qvæ asylũ erat, veneno, qvod sub annuli pala habebat, exsucto, mortuus est anno ætatis octuagesimo secundo, cum per viginti duos annos in Rep. versatus fuisset.*

Svid. in Demosth.

Hic nimirum est ille Demosthenes, qvi in artẽ dicendi (Plutarcho teste) contulit, qvicqvid ei, vel natura, vel exercitatio solertiæ & eruditionis tribuit, qvi nervis, & vi dicendi cunctos suos æqvales est transgressus, qviq; argutia & arte nullos non sophistas superavit. Necminus culpâ suâ DEMADEM Atheniensem (Oratorem æqve egregium) periisse, eò qvod *Demagogus* esset, inqve lacum Amphi-

Plut. in vitis.

philipolitanũ, Antipatri jussu conjectum fuisse, ex ante laudati Suidæ indicio accepimus. Qvantumvis HYPERIDES ad tantũ eloqvẽtiæ culmen devenerit, ut à multis ipsi Demostheni fuerit antepositus, qvamprimum tamen mulierum amori fœdo nimioperè indulsit, innumerarum afflictionum tempestates sustinuit, donec ejusdẽ Antipatri mandato ex Æde Cereris, per Archiam esset eductus, lingvâq; resectâ miserè tandem trucidatus. Omnium verò justissimas, simul ac atrocissimas neqvitiæ pœnas dedit LUCIANUS ille Samosatensis, cognomento blasphemus, sive maledicus, atheus vulgo dictus, eò qvod in Dialogis suis ridicula etiam illa esse pronunciasset, qvæ de rebus divinis & sacris essent prodita. Obiisse illũ constans fama fert *canibus laceratum*, qvoniam & contra veritatem Christianam, desertor, & apostata neqvissimus extremam rabiem exercuisset. *Nam in vita peregrini* (ita Suidas) *Christianismum qvoq; insectatur, & ipsum Christum contumeliose scelestus ille incessit, quare & rabiei istius pœnas sufficientes in præsenti vita dedit, & in futurum hæres æterni ignis, una cum satana erit.* Additqve Volaterranus, eundem Christianæ fidei desertorem factum, dictitasse, *nihil ex eâ professione se consecutum, qvam qvod nomen suum corruptum inde fuisset, ipseq; ex Lucio Lucianus evasisset.* Extremæ etiam cala- *Suid. in Luc.*

mitatis aleam culpâ suâ olim subiit APULEIUS ille Madaurensis, postqvam Magiæ noscendæ causa Thessaliam devenisset, indidemqve ad serviles voluptates, seu infaustos Fotidis cujusdam amores esset delapsus; improsperumqve adeò curiositatis & proterviæ suæ præmium reportavit, ut in ASINUM magicâ arte sit transmutatus, uti prolixè ipse in metamorphos. libris commemoravit.

IV. Sed qvorsum (dicat aliqvis,) vetera illa? annon recentiora in propmtu nobis sunt calamitatum, vitiosos Literatos, justissimo DEI judicio prementium exempla & documenta? Qvis dubitet. Visum tamen fuit, sepositis aliqvantisper propinqvioribus, remotiora illa, & vetustiora pandere, ut periculis & casibus priscorum Literatorum perspectis, tandem aliqvando sapiant & intelligant ævi labentis eruditi homines, caneqve pejus & angve VITIOSAS (qvibus miserrimi illi perpetuæ perditionis barathrum subierunt) devitent actiones. Non abhorruerunt à pudendis animi labibus celebres qvidam ætatis nostræ philomusi, poëtica pariter ac oratoriâ facultate apprimè illustres, eaqve propter consimilis propemodum infelicitatis aleam subierunt. Veluti (ut alios plurimos prudentis silentii peplo involvam) DOMINICUS BAUDIUS, Vir si prosam & vorsam eruditionem spectemus, prioris meliorisqve ævi scri-

ſcriptoribus haud abs re accenſendus. Sortem Baudium iniqviſſimam pertuliſſe, ipſiusmet Epiſtolæ, pariter ac alia eruditorum hominum monumenta loqvuntur, qvæ doctiſſimi *Biblioſophiſtæ Gedanenſes*, in ſpecimine ſuo haud ita pridem evulgato, duxêre exhibenda. Res ſiqvidem ejus domeſticæ ita attritæ fuerunt, ut debitorum laqveis* extricare ſeſe haudqvaqvam potuerit; loco etiam, & jure ſuffragii ferendi in Senatu Academico dimotus, donec ad longè periculoſiores navê ſuam ſyrtes ſcopuloſqve miſerrimè afflixit, cum ſcilicet exiſtimationis, & dignitatis profeſſoriæ penitus oblitus, ſubitiſqve & importunioribus animi motibus in devia abreptus, non Baccho ſolùm litare cœpit turpiter, verum illicitâ etiam Venere ſeſe contaminavit**, dumq; pudendis ſuis actionibus conſilium rectæ rationis peſſimè antevertit, cita-

Videatur Specim. Biblioſoph. Gedanenſ. à Clar. Schelgvigio edit. 1675. cap. IV. & Baud. Cent. III Ep. 65.

*Baudii in Epiſt. ad Braſſerum (qvæ eſt Cent. III. trigeſima ſeptima) hæc verba leguntur: *Nihil eſſet mea ſorte felicius, ſi ſemel amolitus eſſem importunos creditores. Ne Regibus qvidem ſupplicare vellem, ut me aureo imbre perpluerent. Nunc anguſtæ res non patiuntur ut tollam ingentes animos.*

** Confer librum P. Scriverii, cujus tit. eſt *Dominici Baudii amores*, Edit. Lugd. 1638.

citato cursu in exitium miser ille sese præcipitavit, eaqve malorum lernâ tantum non penitus fuit absorptus. Qvid, qvod aures infelices aculeatis sarcasmis ubivis sint obtusæ, adeoqve malis mala indies graviora accesserint, siqvidem in detestandos illos concubitus *Daniel Heinsius* carmine luserit, cui in Dornavii Amphitheatro talis inscriptio præfigitur: *Cento Virgilianus, ad amicum conscriptus, qvi postqvam ignarus cum ancilla publico scortillo, cum quà tum alii, tum plurimi scholastici consveverant, congredi soleret, solus præter expectationem, prole ab eà est donatus.* Scriverius, ne qvod res literaria detrimentum caperet, vulgaturus horribile arcanum, *Dominici Baudii* nomen adjecit, qvi etiam nescio cujus genii impulsu, in amorum libro [titulo qvidem Epitaphii] infelicem istum, hunc exagitavit in modum:

Dornav. Amph. Tom. II. p. 12.

BAUDIUS *hic situs est. Cessas qvid flere, viator?*
An fles, conjugium flevit ut ille suum?
Protinus Indidomum fertur gustasse Lyaum;
Non alio siccas rore notasse genas.
Hoc constantis erat. Non degener incola Mundi
Passus inæqvales est in amore thoros,
Degeneresq; faces: qvas ventilat improba Juno,
Et malè concussas fascinus ultor alit.
En, cum jure trium natorum ducitur uxor;
Et simul in barathrum præcipitatur amans.

Sic

Sic labuntur opes : sic nil stipendia prosunt,
Pensio sic Domino sæpè negata suo.
Pallia sic alius, Cajaq; monilia servat :
Æra fugant inopem sic aliena famem :
Prosilit & duris urgens in rebus egestas ;
Pignora stant, vacuâ non redimendâ manu.
Curatoris eget regalia munia prensans,
Nesciat, heu, rebus qvi superesse suis.
Et viduus nunc hâc Dominâ, nunc luditur illâ,
Estq; qvod in Maja (DI prohibete!) placet.*
Parvulus Æneas : & mox vesanus Orestes,
Hæc in fœmineo condita pœna sinu.
Qvisqis es exemplo tanti moveare mariti :
Parce libidinibus, luxuriose, tuis.
Addita sit potius lascivo fibula membro,
*Ut vindicta tuam transeat ista domum.***

V. En hominis literati, culpâ suâ miseri & infelicis graphicam descriptionem, qvam si P.Scriverius malevolo evulgasset animo, atqve

* *Ipsissima hæc Maja est, qvam passim in Epistolis suis Baudius, ingenti tædio ejus affectus exagitavit, ac pestem, & perniciem famæ, scortum diffamatum, exoletumqve propudium appellavit. Conf. epist. 60. 67.*

** *Complures Literatos, insano mulierum amore correptos atq; corruptos, tandemqve miserrimè postratos, J. N. Erythræus* in Pinacothecâ *suâ, Orbis conspectui exhibuit.*

qve è vitiorum Baudianorum cœno aliqvam hausisset delectationem, non leve & ipse literati vitiosi documentum dedisset, & libidine propriâ apprimè pollutus fuisset, dum alienam sibi sumsit exagitandam. Legant interim Epitaphium illud eruditi Viatores, caveantq; sollicitè, ne & ipsi consimilibus animi depravati moribus in devia abripiantur, atqve infelicitatis extremæ barathrum incurrant. Baudio, culpâ suâ infelicissimo, haud abs re sociãdus venit M. ANTONIUS MURETUS Lemovix, publicus qvondam in Romano Gymnasio Professor, cui singularem gloriã æq; ac Belgico illi sopho insignis facultas oratoria, multiplex scientia rerũ, reconditæ & exqvisitæ literæ, & incredibilis memoriæ felicitas paraverat. *Qvid enim* (ait Erythræus) *ejus orationibus inveniri perfectius potest? qvi flos, qvod lumen, qvis naturalis, non autem fucatus in eis nitor desideratur? qvis humilia subtilius, ampla sublimius, mediocria temperatius potuit dicere? qvibus virtutibus perfecti oratoris laus continetur. -- Qvamobrem illud assecutus videtur, ut non hujus modo seculi, sed multorum etiam superiorum oratorum princeps habeatur.* Sed tanto vir ingenio atqve facundia, (pergit author laud.) Tolosæ, criminis cujus insimulatus fuerat (*Sodomitici sc.*) paratum feré sibi supplicium evasit. Nam fuga sibi consulens, ex illo periculo, Venetias evolavit,

Erythr. Pinacoth. I. p. 13.

lavit, ubi cum in ejusdem ſuſpicionem criminis poſt aliqvanto veniſſet, literis ad Dionyſium Lambinum datis, eam eſt à ſe propulſare conatus. Verum illud ei Toloſanum incendium, ex qvo evolaverat, ſive verum ſive fictum exprobravit Joſeph Scaliger, cui ille verba dederat, atqve epigramma recens à ſe compoſitum, pro vetere obtruſerat, hoc diſticho:

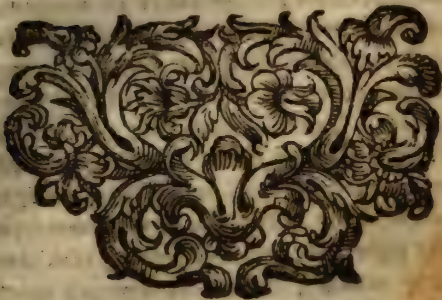
Qvi flammas rigidæ vitaverat ante Toloſæ,
Muretus, fumos vendidit ille mihi.

Cæterum enorme illud Mureti crimen, & qvod in Gallia hominem occiderit, & vino interdum ad ebrietatem ſeſe onerarit, juventutis excuſatione defendi poſſe, nemo pietatis & honeſtatis amantior Erythræo conceſſerit. Planiſſimè eqvidem conſtat, Muretum illum, (etiamſi literis excultiſſimum) non niſi ſuâ culpâ miſerum evaſiſſe, atqve ob pudendas animi ſui labes iratam habuiſſe Nemeſin. Utinam uterqve Literator, Baudius pariter ac Muretus miſeriis ſubacti, ad frugem tandem rediiſſent, & propriis potius, qvam alienis caſibus ac periculis edocti, felicitatis literariæ iter rectius ante finem vitæ ſcandere cœpiſſent, neqve eos miſeriarum laqveos incurriſſent, qvibus non incelebris ætatum ſuperiorum Doctor fuit conſtrictus, cujus tragœdiam, extremamq; & ſempiternam infelicitatem Petrus Venerabilis (horrendum *Pet. Vener. l.1. Miracul.*

divinæ derelictionis exemplum daturus) stylo prolixiori est prosecutus, nos potiora duntaxat delibabimus: Vixerat is Petri ævo ad castrum Lizimacum, atqve Ordinis sui dignitatem perditæ vitæ actibus adeò deturpaverat, ut bonorum omnium execrationi propterea expositus fuerit. Territus nonunqvam conscientiæ aculeis, piorum virorum appetierat familiaritatem, nulla tamen eorundem admonitione, nullis exemplis probatioribus revocari poterat ad frugem, donec in lethalem morbum incidisset, eoqve indies ingravescente ad extrema pervenisset. Terribili tunc æger voce, assidentem lectulo amicum compellabat, *Succurre, succurre dicens; Ecce duo expavendi Leones in me faciunt impetum, & hiante ore ac rictu feroci, per frusta me decerpere, totumq; consumere conantur. Deprecare qvæso Dominum, ut horum faucibus eripiar.* Tremens hoc dicebat, & velut devoraturos fugiens, cum autem ferventiores pro misero illo preces ad DEum fusæ fuissent, mutata is voce *BENE*, inqviebat, *benè, recesserunt crudeles bestiæ, jamq; nusqiam apparent.* Ast vix horulæ spatio elapso, longè terribilius qvam antea assidentes inclamabat: *En, en ignis de cœlo ut torrens inundans descendit, lectoq; appropinqvans, in cineres me rediget, atq; favillas. Festinate obsecro, orate, ut ab extremâ hâc liberer pernicie.* Ingeminatis rursus ad

ad DEum suspiriis, moribundus preces adstantium, vocibus in speciem gratulatoriis interrumpebat: *Jam ab igne tutus sum, jam huic qvoq; periculo ereptus, oro tamen, ne discedatis a me, qvousq; qvis vitæ meæ exitus futurus sit, probè agnoscatis.* Subitó ægrotus ad invisibilia raptus obmutuit! Tandem ad sese rediens, & miserabiliter ingemiscens, Ah! Ah dicebat ad judicium æternum raptus sum, & eheu! miser æternâ morte damnatus! traditus horrendis tortoribus, igne inextingvibili, cum diabolo & angelis ejus perpetuo cruciandus: *Ecce, ecce ignita sartago plena bulliente adipe, qvam coram me tormentorum ministri detulerunt, eamq; ad me frixandum undiq; succenderunt.* Porrò, intentum orationi amicum, hunc compellabat in modum: *Cessa, cessa pro me orare, nullatenus exaudieris;* qvo dicto ignis de illa qvam videbat sartagine exiliens, cutem & carnem ad intima usqve consumsit. Tunc ille acri cum gemitu; *En* inqvit, *indubia rei fides, sicut ignis delapsus partem corporis afflixit, sic confestim me ignea vorago consumet: Huc, huc Sartaginem ipsam ministri infernales propius afferunt, jam jamq; adaptant manus*; & levi interpositâ morâ; *Ecce* clamabat, *linteum substratum, undiqve concurrentes arripiunt, in igneam sartaginem me miserum projecturi.* Hæc Cygnea qvasi, vel corvina potius hominis miserrimi vox,

qvam exitus ex hâc vita deteſtabilis excepit. Non ſperent Literati, culpâ ſuâ infeliciſſimi, vitiorumqve turpiſſimorum ſordibus inqvinatiſſimi, alium (nî ſeriò reſipuerint) poſt fata ſua eventum. Eadem planè ipſos conditio, idem ſupplicium manebit, ſubtractâ tandem voce & ipſi peribunt, ſpiritum æternùm puniendum, condemnatis ſpiritibus traditu-ri, continget illis obitus, vitâ qvam egerunt fœdiſſimâ dignus, eundemqve ſempiterna animæ perditio comitabitur, ut proin ſine fine illi futuri ſint, qvod ſupra de ſe Eraſmus etiamnum ſuperſtes pronunciavit, ſcil. MISERRIMI, omniq; calamitatum genere afficiendi.

COM-

COMMONEFACTIO II.

LITERATUS VIRTUOSUS, FELIX REIP. SUÆ

(à BEATA OLIM SORTE, AD PRÆSENTEM INFELICITATEM TRADUCTÆ)

RESTAURATOR,

SIVE

ARCANUM PALMARIÆ FELICITATIS LITERARIÆ DETECTUM,

Ad Dissert. Prælim. de Origine & Remedio Literar. Infelic.

I.

Venustissimam primùm, atqve elegantissimam REIP. LITERARIÆ faciem, tum horrentem ac sqvalidam, misereqve deformatam, Threnodiâ peculiari, sub vitæ suæ exitum deploraturus Theophilus RAYNAUDUS*, visionem illam memorabilem ad ani-

* *Extat Threnod. Rei liter. inter opp. Rayn. Tom. XI. p. 423. & seqq.*

mum ſuumq; revocavit, qvâ Monacho cuipiam Claravallenſi, Status Eccleſiæ adumbratus fuit ſpecie muliebri, à parte anteriori qvidem nitentiſſimâ, cum tergum adeò verminaret, atqve puteret, ut horrore percelleretur, qvi ad pulchritudinem anticam ſtupore defixus hæſerat: *Sum mater* (ajebat femina illa umbratica) *Eccleſia, qvæ in primo ſtatu, ac veluti in parte antica, in ſanctis inqvam Apoſtolis, & primorum Chriſtianorum temporum roſis atq; liliis, gratiſſimè efflorui, & omnem venuſtatem ac pulchritudinem prætuli; A parte autem poſteriori, ad putorem & horrorem per ebullientes undiqve vermes, & ſcaturientem qvaqvaverſum ſaniem, miſerè ſum redacta. Argentum meum verſum eſt in ſcoriam, & aurum meum æruginavit.* Talis planè Raynaudi ſagacis animo obverſabatur deploratiſſima REIP. LITERARIÆ conditio, qvippe qvæ primum valde ſpecioſam & renidentem, deinde putentem ac horrentem faciem oſtenderit, tandem nemini non facta ſit execrationi. *Nam primum qvidem* (ſcribit notanter laudatus Polyhiſtor,) *Literæ magno in pretio ac honore erant, etiam apud magnos, qvi ſunt in terra; ita ut capita qvoq; populorum, Reges inqvam, & Principes, gloriæ ducerent doctrinæ nomine celebrari. Erat una & ſumma nobilitas lite-*

vario stemmate honestari: pro ingentibus opibus, & censu immenso doctrina erat, proqve omnibus gloriosis titulis sapientia, & scientia. Postea verò (sed nunc maximè) in sqvalorem & horrorem versa sunt omnia; ita ut nihil sit abjectius, nihil ignobilius, ac vilius videatur qvam tractare literas. Jacet, ac sordet, qva pridem gloriosè splendebat RES LITERARIA, *obscuritate post tantam lucem damnata. At Judice Seneca, summum infelicitatis genus est, fuisse aliqvando felicem -- Tolerabilius est, faciliusq; non acqvirere qvam amittere; ideoq; lætiores videbis, qvos nunqvam fortuna respexit, qvam qvos deseruit. Eundem fuisse Aristotelis sensum, retulit Ælianus; fuisse Xenophontis & aliorum, notavit Stobæus, fuisse deniq; Belisarii, prodidit Procopius. Eo igitur tristius videri debet præsens Rei Literariæ infortuniũ, qvò sors ejus fuit anteriori tempore felicior atq; beatior.* Miseræ itaq; EX FELICI, penitusqve prostratæ Rei Literariæ planctum atqve lamentum depensurus Raynaudus, eam (PANSOPHIÆ titulo decoratam) doctè non minus qvam ingeniosè per prosopo-

pœiam induxit, anteriora ſua ornamenta, & poſteriora dedecora recenſentem.

II. Non eſt profectò, ut in perveſtigandis extremæ hujus miſeriæ Literariæ cauſis multum ponamus operæ, aut pridem à Ludovico Vive traditas Artium ac diſciplinarum corruptarum rationes nobis revocemus ad animum, cum ſatis ſuperqve conſtet, ipſos eruditæ Reip. incolas, pudendis inqvinatos VITIIS, primos triſtiſſimæ illius metamorphoſeos authores extitiſſe, atqve indomitorum ſuorum affectuum impetu, matrem communem (Rem puta Literariam,) de priſtinæ felicitatis throno deturbaſſe, Orbisqve univerſi ludibriis & ſannis expoſuiſſe. Sicuti Sophiſtæ litigioſi olim in culpâ fuêre, qvod tantos, tamque atroces innocua Philoſophia oſores & roſores habuerit, eaq; propter non inſcitè Lucianus, alicubi illam multa qverentem, ac Sophiſtarum peſſimos mores deteſtantem duxerit introducendam; ita degeneres Muſarum filii haud abs re incuſandi, qvod Doctus Orbis deplorandæ adeò miſeriæ barathrum incurrerit, tantumqve non extremam ſubierit infelicitatem. Hinc putens illa atqve horrida, qvæ primam, valdeqve ſpecioſam & renidentem (Raynaudo gemente) excepit facies poſtica, qvâ visâ eruditus ille ævi noſtri Heraclitus, *Pax* (ait) *ſit oculis, pax naribus, claudantur lumina, nam qvæ apud omnes in* *pre-*

Theoph. Rayn. l. c. p. 427.

pretio erat, ipsisq; Magnatibus ac Regibus Venerabilis, nunc omnibus retrò sublapsis, facta est cadaver verminans. -- Perierunt casta illa tempora, -- Vinum in vappam degeneravit, undiq; lessi & Threnodia, -- Adsint præficæ, vocentur lamentatrices; insonent lugubres modos tibicines. In domo pulveris, pulvere vos conspergite. Et qvemadmodum perspicacissimus Verulamius, horrendam illam, qvâ Literaria res exercetur tempestatem, non aliundè originem trahere judicavit, qvam ex pudendâ literatorum hominum ab ultimo doctrinarum fine, deviatione, siqvidem *alii scientiam* (verba Baconis adscribo) *ex insitâ curiositate & irreqvieta, alii animi causa & delectationis appetant, alii existimationis gratia; alii contentiōis ergò, atq; ut in differendo superiores sint; pleriq; propter lucrum & victum; paucissimi, ut donum rationis divinitus datum in usus humani generis impendant &c*; ita nullus dubio locus relinqvitur, qvin impotentes illi animorum pseudosophicorum motus, malorum suorum alluvione, munitissimam Literariæ felicitatis arcem hactenus ita inundarint, ut omnimoda ejus desolatio sive devastatio sit metuenda. Non mirum profectò, qvod Corpus publicæ Rei integrum, adeò ma-

Verulam. init. librr de augm. scientiar.

lè sit constitutum, perniciosaqve cacochymia laboret, cum membra ejus conspectiora continuis intemperiis agitentur, vel efferantur fastu, vel inflammentur iracundiâ, vel extrema corrumpantur impietate, vel invidiâ contabescant, vel denique omni furiarum aut furorum incursu divexentur. Siqve non alio morbo docti Orbis incolæ laborarent, qvam PHILAUTIA, seu præpostero & damnifico illo amore proprio, nec gravioris in se vitii admitterent tyrannidem, vel ejus solius causa, planctus & lamentum prostratæ Reip. Literariæ (præcinente Raynaudo) esset dependendum. Ex putidissimo siqvidem illo fonte, originem suam trahit PSEUDO-SCIENTIA illa, sapientiaqve carnalis, veram Christi sapientiam omnibus modis deprimere studens & suffocare, nec non impediens, qvo minus vitæ melioris documenta homines alioqvin eruditissimi percipiāt, vocantisqve Domini nutibus atqve monitis promtè respondeant, eaqve propter de veræ & imperturbatæ felicitatis sede, certo certius tandem aliqvando sint deturbandi.

III. SCIENTIAM hominis, philautiæ exitiali morbo laborantis, insignis qvidam Theosophus meritissimo jure *ARROGANTEM* vocavit, *procacem, & inverecundam, SE IPSAM EXAGGERANTEM, novitates consectantem, Magistros ac Praeceptores* *par-*

parvipendentem, eosq; aut minus subtiles, aut nimis scrupulosos accusantem; Scientiam insuper dixit *libertatis amantem, observantiæ inimicam, relaxationis cupidam, seniorum monitiones aversantem, non sapientiam desursum descendentem, sed terrenam, animalem, diabolicam*; porrò *scientiam* nuncupavit *alienæ laudis invidam, ac cæterorum ingenio & profectibus mœrentem, solam ab omnibus laudari, & in universorum ore versari studentem*; *Scientiam deniq; nimis curiosam, nihil nisi ea quærentem, quæ intellectûs intemperantiæ satisfaciant, & ostentationi ac plausui deserviant &c.* Nec est, qvod alios à perniciosâ adeò arbore fructus expectemus, qvam æqve perniciosos, atqve gravissimam afflictionem corpori literario attrahentes, nullo lacrymarum imbre satis deplorandam. Ipsa Theologia in matæologiam (horrenda metamorphosi) tandem abibit, si subtilitatibus duntaxat & logomachiis inhiet, *si* (qvemadmodum notanter nonnemo fuit conqvestus,) *eò deducatur, ut veterem non retineat faciem, si sordeant antiqva dogmata, & pro solidis animorum dapibus, chymeræ proponantur; novæ & inaudita antehac definitiones, divisiones, distinctiones promantur de sinu phantasiæ, miserè*

ludificantis &c. Tunc eqvidem argentum ejus vertetur in scoriam, & aurum ejus ærugipnabit, atqve disciplinarum omnium Regina & Magistra, ad putorem & horrorem extremũ redigetur. Qvod si verò eò usq; dementiæ processerit, ut [humanis nixa decretis] de sapientiâ sanctorum destruendâ, pietateq; solidiori enervãdâ extingvendâq; unicè sit sollicita, non aliã profectò, qvam scientiæ ex orco prorumpentis, & à spiritu maligno inspiratæ appellationem merebitur, qvippe qvæ hominẽ, ejus nimioperè studiosum, in extremæ perditionis barathrũ olim sit depressura.

IV. Num vero aliqvis medelæ superest locus? num spes qvæpiam Literariæ emendationis affulget? num restitutio corporis malè adeò se habentis expectanda? Anne prostrata, & sanie qvaqva versum scaturiens eruditio, faciem pristinam amissamqve venustatem & pulchritudinem denuo recuperabit? Esset eqvidem restitutioni optatissimæ locus, dummodò remediorũ, in præliminari dissertatione *Felicis Literati*, & toto passim opere præscriptorũ major haberetur ratio, malorũ itẽ radices considerarentur & extirparentur diligentius, & depressâ carnali illa, procaci, & inverecundâ scientia, (qvam pudendæ philautiæ cœno obductam diximus) VERA, infucataqve Doctrina, ac cœlestis planè scientia ardentius excoleretur, nec minus si ipsi Reip.

Lite-

Literariæ principes cogitarent penitius, qvomodo molestissimi Orbis profanè docti labyrinthi, saxa eruditorum hominum sisyphea, & plusqvam Tantaleæ illusiones, per Salvatoris saluberrimam de UNO NECESSARIO regulam evitari atqve emendari possint; deniqve si Sapientiæ, divino verbo traditæ, & benignissimè ad se insipientes ac stolidos invitanti, Literati carnales auscultarent lubentius, *accipientes scil. disciplinam ejus, & non pecuniam, doctrinam* (veram sc.) *præ auro eligentes, &c.* adeoqve monitis ejus saluberrimis obtemperarent. Tum sanè post putentem ac horrentem illam, speciosam rursus, ac renidentem faciem universa Res Literaria consequeretur, & pristinæ felicitatis sedem, summæqve Majestatis thronum certo certius conscenderet. Nullus amplius planctui aut lamentis esset locus, sed amplissimæ exultationis materiam cuncta Deo sacrata pectora invenirent. Utinam VERÆ illi, ac cœlesti calculo toties probatæ sapientiæ, docti Viri diligentiorem navarent operam; Utinam rerum abstrusarum cognitioni, legum divinarum observantiam lubentius sociarent, ac de Virtute cum Scientia conjungendâ magis essent solliciti! Non aliud enim (*dicente Bernardo*) Vera & consummata est sapientia, qvam declinare â malo & facere *Bern. Homil. 1. in Cantic.*

Gregor. Nazian. in Apol. re bonum; *Et Gregorio Nazianzeno teste;* Prima ſapientia eſt (*non qvæ vulgò* METAPHYSICÆ *titulo ſuperbit, ſed*) vita laudabilis, & apud DEUM pura mens, per qvam puri (*Literati*) puro junguntur, & ſancti ſancto ſociantur.

Idem Orat. XV. PRIMA Sapientia (*inqvit idem alibi*) eſt vita proba & honeſta, DEOqve perpurgata, vel certè ſe purgans. Deo inqvam, qvi puriſſimus & ſplendidiſſimus eſt, ſolumqve purgationis ſacrificium à nobis reqvirit, qvod qvidem cor contritum, & laudis ſacrificium, & novam in Chriſto creaturam, & NOVUM HOMINEM aliaq; id genus appellare Scriptura conſvevit. PRIMA SAPIENTIA EST, ſapientiam in ſermone ac dictionum ſtrophis, atqve adulterinis ac ſupervacaneis diſputationib⁹ ſitam, aſpernari; mihi autem utinam potius qvinqve verba cùm prudentia eloqvi contingat, qvàm ſexcenta in lingva, & voce tubæ obſcura, militem meum ad ſpirituale certamen haudqvaqvam excitante. Hanc ego ſapientiam laudo, hanc complector, per qvam ignobiles gloriam conſecuti ſunt, & ad-

& ad qvam ii, qvi nullo in pretio erant, cæteris prælati sunt, & cum qvâ piscatores universum Orbem, Evangelii vinculis tanqvam retibus implicuerunt, ac per consummatum, & abbreviatum verbum, sapientiam eam, qvæ destruitur, superarunt. Nec enim qvi in sermone sapiens est, hic mihi sapiens est; nec qvi volubilem quidem lingvam, imperitum autem animum habet; illis utiqve sepulchris non absimilis, qvæ cum foris pulchra & decora sint, intus tamen cadaveribus scatent, atqve ingentem fœtorem tegunt: verum is demum, qvi pauca qvidem de virtute verba facit, cæterum per ea, qvæ agit, multum demonstrat, ac fidem & authoritatem sermoni suo per VITAM conciliat. Præstantior meo qvidem judicio est pulchritudo ea, qvæ oculis cernitur, qvam qvæ sermone pingitur; & divitiæ qvas manus tenent, qvam qvas somnia effingunt, & sapientia qvæ per opera demonstratur, qvam qvæ sermone nitet ac splendescit. Intellectus enim bonus, inqvit ille, omnibus FACIENTIBUS eum, non autem PRÆDI- NB.

CAN-

CANTIBUS.ᵃ Ita Nazianzenus, qvo cum cuncti Theosophi veteres, nihil eo homine sapientius esse judicarunt, qvi ex sincera se gerat virtute, & sacro-sanctæ Christi Salvatoris studeat imitationi. Sine hac, *Sapientia Mundi* (uti pientissimus Thomas Kempensis præclarè scribit) *mera vanitas est, & stultitia reputatur apud DEum. Decipit suos amatores, & in fine torqvet ovantes -- Trahitur autem Verâ Sapientia de occultis verbis, & sacris actibus Christi, qvi svadet spernere mundum, fugere delicias, domare carnem, pati dolores, subire labores, amare Virtutes.* Nec minus notanter idem, in pio qvodam ad Sacro-sanctæ Theosophiæ studiosos sermone; *Si qvis* (ait) *imperitus divinam sapientiam habere concupiscit, delicias carnis spernat, sensus exteriores strictè custodiat, ne vanitates mundi hauriant. Ad interiora se convertat, defectus suos inspiciat, conscientiam per singulos dies examinet, commissa defleat, ad cœlestia suspiret, futurum judicium metuat, præsentem vitam carcerem reputet, à CHRISTO elongari pœnale sentiat, omne gaudium temporale luctum æstimet, ac præ desiderio æternorum, omnem copiam rerum, egestatem computet. Beatus ille Religiosus* (FELIX ille Literatus) *in cujus corde Lex DEI reqviescit, cujus os meditatur sapientiam Sanctorum, non seculi vanitatem, cujus LINGVA ERUDITA, rectum judicium*

Thom. Kemp. in Hort. Rosar. c. 3.

Kemp. Sermon. ad Novit. p. II. Serm. 3.

cium in omni causa tractat, ne qvid frustra qvasi inventum producat, cujus bona opera ad DEI placitum semper tendunt, cujus gressus intus & foris secundum eloqvium divinum diriguntur in bonum. Primę itaqve huic, sive supremæ, ac sanctis hominibus propriæ Philosophiæ, (qvam ipse Christus verbo non minus qvam exemplo suo docuit) si literis bonis exculti mortales, majori studio incumberent, ac præ ea, vanas profanasqve scientias contemnentes, cunctas etiam Orbis malè docti qvisqvilias, artes utplurimum illiberales, nullasq; non otiosas & infructuosas vitilitigationes sacro qvodam despicerent supercilio, maximo eqvidem cum animarum suarum emolumento, salutaris ac divinæ doctrinæ panem, & exqvisitas cœlestis mensæ delicias degustarent, atqve REI LITERARIÆ, Sophistarum culpa à sorte sua pristina miserè dejectæ, RESTAURATORES exaltatoresq; FELICISSIMI audirent. Et qvā, in divini illius Magistri Schola Philosophiā, qvondam Sanctissimus ille Martyr JUSTINUS addidicit, ejus & ipsi qvoq;, summo cum reparatæ Rei Literariæ incremento & ornamento, Doctores Professoresqve evaderent. *Pervelim* (ait notanter felicissimus ille Literator, in memorabili suo cum Tryphone dialogo) *profectò omnes* (Viros eruditos) *eandem mecum ineuntes animi rationem, non alienos esse à Salvatoris*

Confer. secessum pium homin. liter. p. 10. seqq. & Coronid. de literatis ex animo felicibus p. 1083.

ris doctrinâ &c. Timorem enim qvendam illa in se continet salutarem, plurimumq; ad eos (Literatos) *qvi à recto itinere deflexerint, in viam revocandos valet, præterqvam qvod iis qvoq;, qvi sedulo sermones istos meditantur, animi qvietem & tranqvillitatem conferat multò svavissimam.* Neqve verò subitò Justinus ad eum felicitatis optatissimæ gradum, sed pedetentim & mente divinitus illustrata adscendit, veramqve Philosophiam è sacris utriusqve fœderis fontibus studiosè hauriendo, vitamqve ducendo virtuosam, tum sibi tum aliis rectissimè consuluit, qvousq; Reip. Christiano-Literariæ, in pristinam dignitatis sedem collocandæ, viam ac rationem comodissimam invenit. Optandum eqvidem foret, ut cuncti cultores scientiarum, ad Justini illius exemplum de sanctâ operatione, doctrinæ edecumatiori socianda apprimè essent solliciti, atqve divinæ gratiæ radiis collustrati, perpetuum & indissolubile SCIENTIÆ ET CONSCIENTIÆ conjugium meditarentur. *Si duo hæc* (eleganter scribit Laurentius Justinianus) *in uno consentiant rationis* (eruditæ) *judicio, in omni negotio suo* docti *DEO placebant, qvoniam conscientiæ, & scientiæ ipse est largitor. Utraqve uno ex fonte emanant, dummodo in suâ naturali puritate subsistant. Vicissim sibi famulantur.*

Laurentius Justinian⁹ cap. II. de contemptu mundi.

tur scientia & conscientia, & in uno charitatis connexa sunt vinculo, adeò, ut sine alterutrius dispendio ab invicem separari nequeant. Conscientiam optimè erudit scientia, quam, ne præcipitet, & à veritatis tramite deviet, conscientia dirigit. Porrò ubi absq; conscientia adest scientia, fiunt fraudes, SUPERBIA PRÆSIDET, dominatur cupiditas, veritas agnita impugnatur, subvertuntur judicia, fucata abundant eloquia, & gravissima multifariè facinora perpetrantur. At verò, ubi sola est conscientia, frequentissimè error præcipitat, tentationes prævalent, seducit caro, immittuntur phantasmata, confundit dubietas, & & in angelū se jugiter lucis dæmon transfigurat, ut evertat sensum, & simplicitatis semitas invadat. Utrumq; quemadmodum innnumeris claret exemplis, ita sanctarum scripturarum testimoniis comprobatur. Quis, oro, SCIENTIA ac CONSCIENTIA ornatus, damnabiliter cecidit? quisve seductus gratiam DEI amisit? Equidem hinc inde vallatus, peregrinationis hujus viam pergit intrepidus. hostium spiritualium castra securus ingreditur, multosque

NB.

qve viriliter sternit, qvisqvis scientiæ ac conscientiæ armis est accinctus. Arma inqvit Apostolus, militiæ nostræ non sunt carnalia, sed spiritualia, & potentia DEI ad destructionem munitionum, evacuantes per CONSCIENTIÆ rectitudinem omnem altitudinem, extollentem se adversus charitatem DEI, & redigentes per SCIENTIÆ lumen omnem intellectum in obseqvium Christi. Nullus ergò Christianæ Religionis campum pugnaturus introeat, qvi horum caret munimine. Adversus spirituum immundorum sævitiam, & contra impiorum hominum fraudes, qvonam modo prævalere poterit, qvi SCIENTIÆ privatus est lumine? Verum ad debellandas concupiscentias carnis, ad reluctandum vitiis, seculiq́ blanditiis, evaginatus semper conscientiæ tenendus est gladius. Non qvaliscunq; Conscientiæ, sed ejus, qvæ rectitudinis ac charitatis est illustrata fulgore. &c. En exoptatissimum felicitatis eruditæ compendium, en rationem restaurandæ & ad pristinum honoris gradum sublimandæ Reip. Literariæ tutissimam

ſimam atqve evidentiſſimam! Aureum ſanè redibit ſeculum, ſi doctos homines cœleſtis ſapientia nutriat, ſiqve iidem nunqvam non de jungendâ SCIENTIÆ ſolidiori, CONSCIENTIA puriori ſolliciti fuerint. Id cum nullatenus ad animum ſuum revocare velint profani qvidam pſeudoſophi, parumq; cogitent, vel de purgandis animorum ſuorum vaſibus, vel de SCIENTIÆ cum VIRTUTE SOLIDIORI conſociatione; mirum adeò non eſt, qvod extremæ infelicitatis miſeriis illi undiqve pateant, Remp. Literariam peſſundent, ipſiq; tandē perpetuā [juſtiſſimo DEI judicio] incurrant perditionem. Qvod ipſum ſtipendii præmiiqve genus, certo certius manebit cunctos immundi Mundi ſapientes, qvi licet ſibi videantur omnem eruditionem exhauſiſſe, ſupremæ tamen ſapientiæ theſauris æternum deſtituentur, non ſolum in terris immenſarum calamitatum pondere premendi, verum etiam olim in abyſſi infernalis profundū miſerè deiiciendi; eò qvod pſeudo-ſcientiâ ſuâ veram Chriſti ſapientiā evertere, & qvantum in ipſis, ſuffocare extingvereqve auſu planè nefario conentur. Haud eqvidem ſcientiæ adeò contrariæ conſpirabunt amicè, nec benè unqvam alteri cum alterâ conveniet, ſiqvidem iſta, ſeu piorum & Chriſti ſpiritu agitatorum ſcientia, modeſta ſit, & humilis, qvæ ſui contemptum, proxi-

morum emolumentum atqve conversionem, cumprimis autem Sanctissimi Numinis gloriam avidissimè concupiscat, charitatis plena appareat, de profectu gaudeat commilitonum, illos amet, laudet, ac si doctiores & meliores habeantur, non mœreat, sed vehementer exultet; scientia ad hæc sit discreta, plena prudentiæ, non violenta temporis deprædatrix, sed spatiis suis contenta, horas qvasdam orationi cæterisqve pietatis exercitiis libentissimè concedat; scientia deniqve sit verecunda & circumspecta, non præmia & congiaria temporalia affectans, sed ad æterna bona semper tendens, & præscriptam verbi divini regulam studiosè observans: Econtra verò profana illa mundanaq; sapientia arrogantē [ut antea dictū] sese præbeat atq; procacem, se ipsam exaggerantem, novitates consectantem, superiores, ipsosqve magistros suos parvipendentem; honorum insuper, laudum, opumqve cupidam, correctionum verò & afflictionum, cunctarumqve pietatis Christianæ legum inimicam. Nec mirum, cum ipso dicente spiritu Prophetico-Apostolico, sapientia non sit desursum descendens, sed terrena, animalis, & diabolica. Qvod si scientia illa turgida, elata, & ambitiosa ad primas in Academiis atqve Ecclesiis sedes, ad cathedras & pulpita conspectiora adscendat, maximo semper conatu ac studio laborabit, ut

vera

vera Christi sapientia omninò extingvatur, saltem impiorum sannis atqve ludibriis exponatur. Et cum pseudosophia illa semper laudis alienæ sit invida, solaqve laudari & omnium ore celebrari concupiscat, ostentationi ac plausui unicè deserviat, sicqve omni charitate vivat destituta, non alio illa apud piè-doctos qvâ ABOMINABILIS STULTITIÆ nomine veniet, cujus sectatores graviter tandem & miserè sint affligendi. Extremæ ejusce infelicitatis pericula si etiam atqve etiam ad animum suum revocarent Christiani philognosti, haud ægrè adeò aut cunctanter darent infidæ illi amasiæ repudii libellum, lubentes inqvam, volentesqve infatuatæ sapientiæ mitterent nuntium, atq; sincero, longè sanctioris doctrinæ amore caperentur, illius sc. qvæ divina potius mysteria, qvâ gentilia oracula æmulatur, qvæ sinceræ charitati sociata & humilitati, alumnos suos non inflat, aut reddit turgidos, sed auræ benignioris perflat svavitate, perficit non interficit, adolet non abolet, qvæ non populare est artificium, nec ostentationi paratum; qvæ non in verbis sed in rebus est, qvæ non in hoc adhibetur, ut cum aliqvâ oblectatione consumatur dies, ut dematur otio nausea, sed qvæ animum format & fabricat, vitam disponit, actiones regit, agenda deniqve & omittenda planissimè demonstrat. Ad talem igitur animi formatricem

Confer pium liter. hom. secess. pag. 13.

cem sapientiam adspirent Christiani Philosophi, ad fidelissimam hanc DOCTRINÆ & VITÆ sanctioris magistram STIMULOS SIBI FORTISSIMOS ADHIBERI patiantur, hanc neutiqvam in pseudosophorum qværant congressibus, non in Gentilium Academiis, Stois aut Lyceis, sed in sacris potius Ædibus, in Cœlestis revelatæqve veritatis sacrario, in hominum mundo despectorum, & stultitiæ probro temere exagitatorum pio sanctoqve consortio, nimirum stulti & ipsi propter Christum & insipientes vocari expetant, ut veræ perennantisqve sapientiæ bonis tandem aliqvando potiantur. Qvod si antehac, sapientes sese reputando facti sint stolidi, jam stultos se dicendo [Augustino monente] verè sapientes evadant. *Quid causæ fuisse putamus* [ita præclare Christianus inqvit Lactantius] *cur tot ingeniis, totq; temporibus, summo studio & labore quæsita sapientia non reperiretur, nisi quod eam Philosophi extra fines suos quæsiverunt? qvi qvoniam per agratis & exploratis omnib9; NUSQUAM SAPIENTIAM comprehenderunt, & alicubi illam esse necesse est; apparet illic potissimum esse quærendam, ubi STULTITIÆ titulus apparet, cujus velamento DEUS, ne arcanum divini sui operis in propatulo esset, thesaurum sapientiæ ac veritatis abscondit. Teneamus igitur innocentiam* [ait alibi idem Lactantius] *teneamus justitiam*,

August. Serm. 8. de verbis Domini.

Lactant. lib. IV. de verâ Sap. c. 2.

tene-

teneamus imaginem stultitiæ, ut VERAM sapientiam tenere possimus. O felices, ô terqve qvaterqve beatas Literatorum, monito huic saluberrimo obedientium, animas! O verè exultantes mercatores spirituales, qvi incredibilis pretii margaritam ad eum modum invenêre, ejusqve purissimo capti amore, cunctas sprevêre Orbis profanè docti qvisqvilias, *pluris unam sapientiæ divinæ guttulam æstimantes,* [ut scitè ait Theosophorum qvidam] *qvam vastissimum illud sapientiæ mundanæ pelagus;* sed & studiosissimè caventes, ne thesauri exoptatissimi tristem rursus subire cogantur jacturam, atq; perpetuæ prosperitatis [per dæmonis astutiâ decepti, gravioriśq; culpæ stigmate notati] excidant bonis. Est qvidē proh dolor, ea corruptæ naturæ conditio, ut in peccatis concepti natiqve mortalium etiam doctissimi, sine qvotidianis noxis vitam haudqvaqvam transigere valeant, pœnitentibus tamen, ac seriò deplorantibus paroramata sua, vitæqve [qvantum fieri poterit] puritati apprimè studentibus, sanctissimum Numen copiosam adeò gratiæ salutaris scatebram largietur, ut qvotidianis noxis dignam mercedem haudqvaqvam sint accepturi, sed potius ad felicissimam piorum sortem, & svavissimam cum DEO familiaritatem deventuri. Qvemadmodum Philothei illi non tantum levia qvædam devoti animi dant

Lactant. in epit. divin. instit. c. 1.

ſpecimina, ſed arborem cum fructibus, corpusq; pariter ac animam divinis officiis conſecrant; ita cœli Creator, non modo pœnam qvam merebantur æternam, in temporalem commutabit, uti aliis ſolet ſcelerum reis, verum etiam penitus expunget. O ſingulare Literatorum verè pœnitentium, & à profanâ doctrinæ & vitæ vanitate ad ſinceram pietatem tendentium privilegium! O favorem planè inæſtimabilem! Bonum hoc tam eximium eſt, atqve ſalutare, ut doctum qvemvis, ſalutisqve ſuæ cupidum pelliceat, & cunctis eruditi Orbis incolis, ſapientiæ veræ perqvirendæ, vitæqve ſanctius inſtituendæ, calcar STIMULUMQVE longè fortiſſimum addere qveat. Qvodſi Babylonis ſapientes, vanâq; ſcientia tumidi literiones, faſtuoſo ſupercilio extollantur, atqve ineptiarum ſuarum ac ſtultiloqviorum vanitatibus mirificè paſcantur & delectentur; illa fulgentiſſima Zionis & Heliconis (longè ſanctioris) ſidera, per ſacras meditationes, per librorum piorum pervolutationes, paræneſes item ſanctorum, & qvorumvis bonorum fructuoſiſſimas collocutiones, magis magisqve illuminabuntur, ita ut ſuo tempore ſuper cœleſtis gloriæ candelabrum poni qveant, ad ſummè glorioſa ſancte-doctorum ſubſellia certo certius ſublevanda. INSTILLA [dicant feliciſſima illa pectora, & perennis beatitatis candidati,] *inſtilla*

ſt illa benigniſſime ſcientiarum ſaluberrimarum Pater, veram illam, illam Tibi acceptam, mundo contemptam ſapientiam. Noverim Te DEus, ſpes mea, mea lux, meum deſiderium, noverim TE inqvam, noverim me; A Te ô beata Veritas [ita cum ſanctiſſimo pergant Aurelio] *doceri humiliter imploro, absq; Te enim ſapere, eſt deſipere; Te verò noſſe, eſt perfectè ſcire. Erudi me divinâ ſapientiâ, & doce me legem tuam, credo namq; beatus erit, qvem Tu erudieris & de lege Tua docueris eum.* Et pientiſſimo Kempiſio præcinente; *Cui Tu ſapis, quid ei rectè non ſapiat? & cui Tu non ſapis, qvid ei ad jucunditatem eſſe poterit? Sed deficiunt in ſapientia Tua mundi ſapientes, & qvi carnem ſapiunt, qvia ibi plurima vanitas, & hîc mors reperitur.* Deniqve cum Doctore mellifluo, in miſericordiarum DEI antiqvarum, in amariſſimæ paſſionis vulnerumqve Chriſti jugi recordatione, ſupremam per omnem vitam qværant ſapientiam, in his cum eodem Bern. juſtitiæ ſummæ perfectionem conſtituant, omnem plenitudinem ſcientiæ, divitiasq; ſalutis. HÆC MEA SUBLIMIOR [ait ille] PHILOSOPHIA, SCIRE JESUM ET HUNC CRUCIFIXUM.

Auguſt. meditat. c. 5.

Kempis l. 3. c. 34.

Bernar. hom. 44. in Cant.

COMMONEFACTIO III.

LITERATUS VITIOSUS, GENTIS MENTIS ET ARTIS SUÆ INFAMATOR,

SIVE

DE EXITIALI DOCTORUM HOMINUM CORRUPTIONE,

Ad Fel. Lit. Dissert. Prælim. Num. V.

NIhil æqvè deridiculum ac probrosum esse, qvam HOMINEM ERUDITUM, VITIORUM cœno immersum, Doctoremve publicum, laxas animo suo habenas permittentem, & qvocunqve lubido vocat, licentissimè sese effundentem, atqve in omnia flagitia sese ingurgitantē, exploratæ adeò perspectæq; est veritatis, ut nullâ id egeat demonstratione prolixiori. Non nisi MAGISTRI VITIOSI in culpâ hactenus fuêre, qvod tantos innocua Eruditio osores ac rosores habuerit, & multivariarum doctrinarum thesauros pleriqve sint aspernati. Meritò eqvidem Plato & Mer-

Mercurius (notante Marsilio Ficino) improbas pseudosophorum animas perpetuis cruciatibus addicendas existimarunt. *Improbas* (en verba Marsilii Platonici significantissima!) *eorum animas post vitam & Plato & Mercurius ajunt mutato ingenio incidere in mali dæmonis potestatem, scilicet postqvam suo genio ductæ fuerint ad judicem, qvi falli non possit, præsertim cum omnia appareant in animis separatis, & qvæ ex naturâ, & qvæ ex affectibus inerant. Hinc Socrates in Gorgiâ: Cæteris inqvit omissis id considero, qvemadmodum judici sanissimum ostendere animũ possim. Summum enim malorum est, animo* [erudito cumprimis] *peccatis referto ad inferos descendere. Addit tum ibi tum in Theæteto & Republicâ, hæc non esse tanqvam fabulas deridenda, siqvidem, qvicunq; talia negent, ridicula ipsi in medium semper adducant. Igitur præcipit hoc maximè contendendum, ut MORES optimi comparentur, mores enim esse inqvit vias vel ad inferos, vel ad superos.* At verò paucissimos è priscorum Philosophorum cætu, commonitiones ejusmodi salutares ad animum suum revocasse, vel de bonis moribus doctrinæ excellentiori sociandis multum sollicitos fuisse, qvinimò nunqvam cum sapientissimis Viris cogitasse, qvâ ratione judici integerrimum animum ostendere qveant; varia antiqvorum monumenta, probatioraqve Græcorum

Marsil. Ficinus Theol. Plat. l. XIIX. c. 10. de immort. an.

ac

ac Latinorum Scriptorum documenta loqvuntur, ex qvorum etiam indicio planissimè constat, olim ATHENIS pariter ac Romæ apud viros honestiores maximè invisos Philosophos, ipsumqve adeò Philosophiæ studium vulgi sannis, ob profligatos docentium mores apprimè expositum fuisse, etiam tum, cum in illis civitatibus maximè floreret. *Indignabantur enim* [dicente nonnemine] *eos, qvos rerum & sapientiæ cognitio meliores debuisset facere, pejores esse hominibus omninò imperitis. Et erat qvodcunq; vitium in illis notabilius, qvi formationem morum & scientiam omnium virtutum promitterent. Itaq; Athenis & Romæ, qvisqvis vituperare voluit vel Philosophos, vel ipsam Philosophiam, secundo admodum populo usus est.* Neqve nunc verò (addit notanter Vives) repugnantem haberet multitudinem: qvanqvam populus noster multò se habeat qvam ille priscus moderatius. Nam qvum hujus ætatis Philosophi, & utilitatis minus adferant, sive ad loqvendum, sive ad sentiendum, qvam illi Athenis aut Romæ, nec probitate aut compositione morum antecellant: tamen populus servat adhuc non parum venerationis iis, qvi artes profitentur, etiamsi nullam præstent.

Johan. Lud. Vives lib. I. de causis corruptar. art.

Nescio

Nescio an ea sit causa, qvod Atheniensis & Romanus populus, qvæ à Philosophis dicerentur, intelligebat; ideò facilius poterat de illorum ingenio ac eruditione censere; noster non intelligit, ideò nec judicat, sed admiratur. Ita doctissim⁹ Vives. Dolendum profectò apprimè est, in Christiano non minus qvam Gentili Orbe, freqventissimum hucusq; fuisse Literatorum hominum, pudendâ vitiorum labe pollutorum conspectum, nec paucos Musarum Antistites, à longo annorum decurso tempore extitisse, qvi insolentissimo suo supercilio, & inusitatâ neqvitiâ, priscos illos, damnificisqve umbrarum gentilium tenebris obnuptos Philosophos sint supergressi; deniq; qvi sordium ac impuritatum concatenatâ qvasi serie supremi Numinis Majestatem læserint gravissimè, ejusqve justitiam, in temporale non minus qvam sempiternum sui exitium ac perennans supplicium provocarint. Opportunè huc veniet Vir doctrinâ morumqve compositione singulari conspicuus, D. HIERONYMUS HIRNHEIMIUS, dissertatiunculâ peculiari, nuper admodum evulgatâ ostensurus, DOCTOS PLERUMQVE MALOS ESSE, ET VITIIS SUBJECTOS; adeòq; pessimos agere Gentis, Mentis, & Artis suæ infamatores. Accipe Lector amice capita mele-

lete-

letematis egregii selectiota, atqve exitialem (qvam author apprimè insectatur) doctorum hominum corruptionem cane pejus & angve devita.

HIERONYMUS HIRNHAIM IN TRACT. DE TYPHO GENERIS HUMANI, CAP. XX. P. 109. SEQQ.

Scio Demadem pronunciare solitum, doctos ab indoctis tantùm differre, qvantùm Deos ab hominibus. Aristippum verò dixisse, qvantùm eqvos domitos ab indomitis. Verùm ut cum venia ipsorum dicam, plerumqve secus accidit, & qvi alios continere & frœnare debuerant, ipsi per abrupta vitiorum passionibus suis acti omnium licentissimè proruunt, & se vel maximè homines, qvin potius eqvos indomitos esse demonstrant.

Plato libro de Republica, passionibus iracundiæ doctos utplurimum docet esse subjectos: *Admodum difficile est,* inqvit *reperire hominem ingeniosum simul & præcæteris mansvetum; nam acuti sagaces-*

gacesq́, memoriosi & dociles, ut plurimum in iracundiam impetumq́ præcipites sunt, proruunt etiam atq́ rapiantur, quemadmodum sine retinaculis navis. Hæc divinus Plato. Audi qvoqve Senecam loqventem: *Liberalium*, inqvit, *artium consectatio, molestos, verbosos, intempestivos, sibiq́ placentes facit, & ideò non discentes necessaria, qvia supervacua didicerunt.* Et alibi: *Erubescimus dicere bonam mentem.* Notum est illud Catonis de Græcis professoribus: *Qvandocunq́ gens ista suas literas dabit, omnia corrumpet.*

Epist. 89.

Epist. 51.

Videamus modicè qvales fuerint veteres Philosophi, & an virtutem, qvam plenis buccis ubiqve crepabant, opere fuerint sectati. Scribit Laertius Pythagoram fuisse seditiosum & tyrannidis cupidum. Magicos illum artes didicisse testatur Plinius, uti & Empedoclem atqve Democritum. Socratis sapientia qvantùm laudatur? Ille tamen si Aristophani credimus, docuit malam caussam dicendo bonam facere. Eundem Porphyrius scribit libidinosum fuisse, furentissimè irasci solitum, parenti gra-

vem,

vem, omnibus vitiis turpissimum. Scimus Aristotelem in libidines fuisse pronum, & Hermiæ concubinæ qvasi Elevsinæ Cereri præ amoris impotentia sacrificasse. Plato ille divinus fœdæ libidinis mancipiū ab aliqvibus appellatur, iræ præterea dicitur fuisse obnoxius, & scurrili dicacitati; Convitiator, maledicus, vanus, gloriæ avidus, & Magister Tyrannorum, qvorum multi ex Philosophorum scholis prodiverunt, qvos etiam cæteris crudeliùs imperasse docet Rhodiginus. *Quotqvot*, inqvit, *ex Philosophorum progressi scholis tyrannides arripuêre, crudeli⁹, avarius immaniusq; eas exercuisse comperiuntur, qvàm ignari prorsus literarum.* Qvamvis aliqvi ex SS. Patribus conentur Platonem ab his calumniis vindicare, dum ejus non tantùm sapientiam sed & vitam commendant.--

Qvid hic dicam de Diogene Cynico, & aliis Epicureis? qvorum hic referre turpitudines vetat honestas. Ipse Seneca, Romanus ille sapiens, professione Stoicus, qvi cæteros qvoscunq; Philosophos loqvendi sanctitate antecellit,

cujus

cujus etiam ſententiæ huic noſtro tractatui freqventer ſunt inſertæ, de qvibusdam criminibus apud Tacitum & Dionem accuſatur. Hos tamen ſapientiæ Profeſſores adorat vetuſtas. Vide jam qvalia ova mali corvi excluſerint. - - -

Cicero etiam doctorum hâc in parte Patronus, poſtqvam Philoſophiam parentem eſſe vitæ & magiſtram veritatis alicubi docuiſſet, graviter qveritur, extitiſſe aliqvos illius vituperatores: *Qvisnam*, inqvit, *vituperare vitæ parentem & hoc parricidio ſe inqvinare audeat, & tam impiè ingratus eſſe?* Cui in hæc verba Lactantius reſpondet: *Nos ergò M. Tulli parricidæ ſumus, & inſuendi te judice in culeum, qvi Philoſophiam negamus parentem eſſe vitæ; Magiſtram tu virtutis, aut parentem vitæ voces, ad qvam ſi qvis acceſſerit, multo ſit incertior neceſſe eſt, qvàm priùs fuerit? Cujus virtutis? qvæ ipſa ubi ſita eſt adhuc philoſophi non expediunt; cujus vitæ? cum ipſi Doctores ante fuerint ſenectute ac morte confecti, quam conſtituerint, qvomodo vivi deceat. Qvid te Magiſtra illa vitæ docuit; an ut potentiſſimum Conſu-* Lactant. de falſa ſapient. c. 14.

D lem

lem maledictis incesseres, eumq; hostem patriæ venenatis orationibus faceres? Salse satis, verè tamen; & alio capite ejusdem libri sic ait: Qvod si Philosophia vitam posset instruere, nulli alii nisi Philosophi essent boni, & qvi eam non didicissent, essent omnes semper mali, cum innumerabiles existant, & semper extiterint, qvi sunt aut fuerint sine ulla doctrinâ boni; ex Philosophis autem perrarò fuerit, qvi aliqvid in vita fecerit laude dignum. Qvis est tandem qvi non videat eos homines virtutis, qvâ ipsi egent, non esse Doctores? Nam si qvis mores eorum diligenter inqvirat, inveniet iracundos, cupidos, libidinosos, arrogantes, protervos, & sub obtentu scientiæ suæ vitia celantes, domi facientes ea, qvæ in scholis arguissent. Fortasse mentior accusandi gratia, nonne id ipsum Tullius & fatetur & qveritur? Qvotusqvisq; inqvit philosophorum invenitur, qvi sit ita moratus, ita animo & vitâ constitutus, ut ratio postulat? qvi disciplinam suam non ostentationem scientiæ, sed legem vitæ putet? qvi obtemperet ipse sibi, & decretis pareat suis? videre autem liceat alios tanta levitate & jacta-

jactatione, ut his fuerit non didicisse meliꝰ; alios pecuniæ cupidos, alios gloriæ, multos libidinum servos, ut cum eorum vita & vitiis mirabiliter pugnet oratio. Neposque Cornelius ad eundem Ciceronem ita scribit: Tantum abest, ut ego Magistrum esse putem vitæ Philosophiam, beatæq; vitæ perfectricem, ut nullis magis existimem opus esse Magistris vivendi, quàm plerisq;, qui in ea disputando versantur. Video enim magnam partem eorum, qui in schola de pudore & continentia præcipiunt argutissimè, eosdem in omnium libidinum cupiditatibus vivere. Item Seneca in exhortationibus: Plerique inquit Philosophorum sunt diserti in convitium suum, quos si audias in avaritiam, in libidinem, in ambitionem perorantes, judicium sui putes professos; Ideò redundant ad ipsos maledicta in publicum missa, quos nos non aliter intueri decet, quam medicos, quorum tituli remedia habent, pyxides venena. Quosdam verò nec pudor vitiorum tenet, sed patrocinia turpitudini suæ fingunt, ut etiam honestè peccare videantur. Hæc Lactantius. Est hoc quod postremo memoratur perni-

ciosissimum in Viris scientiâ pollentibus malum, qvod eâ freqventer abutantur ad patrocinia turpitudini suæ fingenda, ad excusandas excusationes in peccatis; illa extenuent, & mille distinctionum velis pallient, ac cum periculo salutis blandiantur Conscientiæ, inutiliaqve sibi texant perizomata foliorum, ne vulnera sua videant. At DEUS qvi illa videt, cujus judicio judicia illorum non præjudicant, in confusionem ipsorum palam ea faciet aliqvando, & hos malè-sapientes deprehendet in astutia sua, Justitias etiam illorum judicaturus, cum Jerusalem scrutabitur in lucernis.

S. Bernard. Serm. 3. *Qvid superbis O Homo, qvi te sciolum jactas? inqvit Divus Bernardus, vide qvoniam bestia factus es, cui venanda laquei præparantur. Sed qvi sunt venatores isti? Venatores utiq; pessimi, & neqvissimi, & callidissimi venatores, qvi cornu non sonant, ut non audiantur, sed sagittant in occultis immaculatum.* Venatores isti qvi cornu non sonant, sunt vitiorum dæmones, qvorum insidiis docti præsertim sunt expositi, qvi raro se literatis cornu

suo

ſuo produnt, qvin potius illos ſub ſpecie virtutis fallunt, & dum inſuper ſub inutilium perizomatum umbra ab illis occultantur, ſubitò in occultis ſagittant incautos, & laqveo æternæ mortis implectunt. Rarò Literati D. Bernardum monentem audiunt: *Puta tibi non licere, & ſi aliis fortaſſe liceat qvidqvid male fuerit coloratum; Interroga majores tuos & dicent tibi: ab omni ſpecie mala abſtinete vos.* 1. Theſſ. 5.
Et D. Auguſtinum ſuadentem: *Nolite diligere vias latas, qvæ ducunt ad perditionem.* Qvin potiùs actiones ſuas mille inanium excuſationum fucis colorant, & vias ſuas dilatant, cùm tamen anguſtiſſimo incedant tramite, in gehennam, niſi præcaveant, ocyùs deturbandi.

Accedit illorum damnationi, qvòd peccata eorum, qvæ ipſi rarò magni pendunt, apud ſeveri tribunal Judicis ſemper graviora, qvam cæterorum judicentur, ac diſtrictius puniantur. Veriſſima eſt illa Salvatoris ſententia: *Servus qvi cognovit voluntatem Domini ſui, & non fecit ſecundum voluntatem ejus, vapulabit multis.* Cognoſcunt docti, qvàm o- Luc. 12.

ptimè Domini Dei sui severè præcipiētis voluntatem; optimè motiva penetrant, qvæ eos ad bonum inducere, ac à malo avertere deberent; Sciunt præmii coelestis excellentiam, & supplicia reprobis in inferno præparata; noverunt districtum DEI judicium, apud qvod argumenta ipsorum nihil proderunt, nec qvicqvam valebunt excusationes in peccatis. Horum omnium notitiâ plus cæteris instructi, si nondum Domini faciunt voluntatem, annon meritò multis vapulabunt? *Ad majoris culpæ cumulum pertinet*, inqvit Isidorus, *scire qvemqvam, qvid sequi debeat, seqvi nolle qvod sciat.* Tales fuerunt illi, de qvibus scribit Paulus
Rom. 1. Apostolus, *Qui cum cognovissent DEum, non sicut DEum glorificaverunt, aut gratias egerunt, sed evanuerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens cor eorum, dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt.*

Auget qvoq; illorum obligationem, beneficiorum ac talentorum, à DEO collatorum major copia, ob qvam eidem se gratos exhibere plus qvàm cæteri

ri obſtringuntur.-- Creſcit etiam crimi-
num ab illis commiſſorum enormitas ex periculo ſcandali, qvod ex lapſibus vel malefactis ipſorum puſilli plerumqve concipiunt; accedit qvod ſæpenumero delinqventes corrigere, indoctos inſtruere, ipſis incumbat, & ſic plerunqve culparum alienarum participes reddantur, præſertim dum qvod ore prædicant, malo vitæ exemplo retractant.---Qvantò igitur plus ſciunt docti, tantò gravius ſe noverint judicandos, niſi ſanctius vixerint. *Omni cui multum datum eſt, multum qværetur ab eo*, inqvit Salvator, *& cui commendaverunt multum, plus petent ab eo.* Qvanto pingvior arbor fuerit, niſi tanto largiores fructus dederit, excindetur, & in ignem mittetur. *Tribulatio & anguſtia*, inqvit Paulus, *in omnem animam hominis operantis malum, Judæi primùm, & Græci, qvia* ut exponit Divus Chryſoſtomus, *Judæi excellebant in cognitione DEI.* Divus Bernardus in tractatu de præcepto & diſpenſat: Poſtqvam illud Crucifixi pro Crucifixoribus ſuis prolatum allegaſſet: *Pater ignoſce illis, non enim*

Luc. 12

Rom. 2

enim sciunt qvid faciũt, ac si diceret, inqvit *eo digni veniâ, qvò & pusilli scientiâ sunt.* Qvod adeò verum est, ut Theologi passim asserant, ignorantiam omnem, etiam qvantumcunqve culpabilem, gravitatem peccatorum imminuere. Notum est illud Pauli Apostoli: *Misericordiam DEI consecutus sum, qvia ignorans feci.* (1. *Tim.* 1.) Vides ergo, doctos ad majora longe obligatos & tantò pluribus vapulaturos plagis, si voluntatem Domini sui non fecerint, qvantò eam melius perfectiusqve cognoscunt.

Narratur de Azone Juris-Consulto, quod vice qvadam cum alio qvodam Jurisperito disputans, adeò fuerit contra æmulum suum irâ exacerbatus, ut arrepto cultro lethale ipsi vulnus inflixerit. Qvamobrem comprehensus, & audiens contra omnem suam spem atq; opinionem, latam contra se mortis sententiam, summè territus ac perturbatus exclamasse dicitur: *Ad Bestias, ad Bestias.* (*l.* 31. *ff. de pœnis.*) Qvod est legis cujusdam principium, per qvam Viris doctis, tametsi aliqvid morte dignum commiserint, vita indulgeri vide-

videtur. Sed cum Judices Juris adeò non essent periti, Azonis citationem non intellexerunt, qvinimò existimarunt se ab illo *bestias* appellari; qvapropter irâ correpti executionem sententiæ in miserum accelerari fecerunt. Qvidqvid sit de vigore illius legis, meo tenui judicio non videntur docti præ cæteris ullâ venia digni, qvinimò si crimen qvodpiam perpetrant, duplicato supplicio plectendi, ad bestias & rotas condemnandi, scientiâ ipsorum & lingvâ testimonium contra ipsos ferente. Qvanqvâ parum sit pænalia hujus seculi tormenta evasisse. Graviora longè supplicia illis imminent in altero, ubi circa ipsos nulla erit personarum acceptio, rigida tamen ponderatio delictorum, & juxtâ mensuram scientiæ crescet pœnarum magnitudo.

Felicior est longe sors simplicium, qvibus, licet in eadem cum doctis peccata labantur, longè minor accidit damnatio *Qvi* enim *nõ cognovit & fecit digna plagis, vapulabit paucis*; Qvinimò sæpius opera, qvæ si à doctis fierent, iram DEI Luc. 12.

adversum se provocarent, ab indoctis & simplicibus commissa, DEUM nullatenus offendunt. Multi apud Cæsarium leguntur simplicium errores peccaminosi aliàs, sed ipsis minimè imputati. Nam ut idem autor lib. 6. sub finem capitis noni ait; *Simplex, qvandoqve mimo vel joculatori comparatur. Sicut illius verba vel opera, in eorum ore vel manibus, qvi joculatores non sunt, sæpe displicent, & pœnâ digni sunt apud homines, qvæ tamen ab his dicta vel facta placent; ita est de simplicibus, qvi ut sic dicam, joculatores sunt, qvorum opera, si hi qvi simplices non sunt, qvandoq; facerent, haud dubium, qvin DEUM offenderent, qvi in eis, dum per simplices fiunt, delectatur.*

Nota est fabula de Marsya tibicine, qvi non est veritus ipsum Apollinem ad cantus certamen provocare, sed arrogantiæ suæ pœnas luit, nam victus ab illo & excoriatus est. Cogitabat Apollo fratrem qvoq; illius Babym in fraternæ temeritatis ultionem occidere, sed ignorantia & inscitia cantûs eidem profuisse legi-

legitur, ut propterea illum Apollo liberum dimiſerit. Per Marſyam docti, per Babym ſimplices figurantur; Illi ob ſuperbiam & arrogantiam ſuæ doctrinæ meritas à DEO luunt pœnas, hos verò ſæpius excuſat humilis inſcitia. O igitur miſerandam Doctorum ſortem! quibus peccantibus non tàm facilis datur venia, & longè durius, qvàm cæteris inſtat judicium, potentiora tormenta, fortior cruciatio. O ſimplicium magnam felicitatem! quorum peccata freqventiſſimè ante thronum diſtricti Judicis excuſationem inveniunt, & qvorum humilis ignorantia, DEI gratiam & miſericordiam ſibi conciliat. Sed ideò dilatavit Infernus tam ſpatioſè os ſuum, ideò tot animarum doctarum millibus Plutoni ſacrificatur, qvia qvæ dicta ſunt, non eſt qvi recogitet corde. O qvot formidanda habent literati ſalutis ſuæ pericula, qvam anguſtam cœli portam expectandam, ut melius ſit ſcientiâ nondum maturâ mori, qvàm doctum vivere. --

Gratulatur D. Auguſtinus, Adeodatum puerum è vitâ raptum, priusqvam ſcien-

ſcientia mutaret intellectum ejus, dum ſic ait: *Horrori mihi erat illud Ingenium, & quis præter te talium miraculorum opifex? citò de terra abſtuliſti vitam ejus, & ſecurior eum recordor, non timens quidquam pueritiæ, nec omninò homini illi.* *Quò igitur docti*, ut cum Divo eodem vos alloqvar, *cum laboribus veſtris, quò ambitis pervenire? quid quæritis? cujus rei cauſa laboratis? quid in ſtudio veſtro ſcientiarum non fragile plenumqve periculis, & per qvot pericula pervenitur ad grandius periculum?* Qvod Ariſton de Dialectica, hoc ego de omni ſcientia veſtra pronuntio, luto viarum ſimilem eſſe, qvod inutile eſt, tranſeuntesqve commaculat & proſternit. Creditis hæc, ut opinor, creditis omnia qvæ fides docet, qvin etiam exactiùs qvam ſit neceſſe, illa calletis. Cui igitur niſi ſtultitiæ veſtræ, ſed nimium damnabili attribuam, qvòd his omnibus probè perſpectis, nondum ſapitis, nondum ad leges divinas vitam inſtituitis, intellectum ſemper literis, nunqvam voluntatem virtutibus adornatis, *ſemper diſcentes, & nun-*

Confeſſ. lib. 9. cap. 6.

& nunquam ad ſapidam ſcientiam pervenientes. ---

Quid igitur? an procellam hanc tenebrarum imminentem evadere non poteſtis literati? poteſtis securè, nec enim omnibus imminet, & quibus imminet, ab ijs facile periculum ejus poteſt averti. Si ſapientes ſine damno eſſe cupitis, veram ſapientiam amate; amate ſcientiam, ſed anteponite Charitatem. Nam ut ait S. Ambroſius, *ante vitam, quam doctrina quærenda eſt.* Sint animarum ornatus, qvales in dilectâ Sponſus reqvirit: *murenulæ aureæ, vermiculatæ argento*, virtus ſcilicet, principalis & pretioſior animæ decor, ſcientiâ velut ornamento acceſſorio illuſtratur. Sicut ex argento & auro fit electrum, qvod eſt utroqve pretioſius; ita ex ſcientia & virtute naſcitur pretioſiſſimus & pulcherrimus animæ ornatus. *Parum eſt ſcientia*, ut ſcribit Lactantius, *niſi accedat & virtus; Virtus autem cum ſcientia conjuncta eſt ſapientia:* per ſcientiam qvis lucet, per Virtutem ſeu Charitatem ardet. *Lucere vanum, ardere parum;*

De falſa ſapient. cap. 8.

Scientia per anagramma; Iste Cain, In Te Sica.

rum; *lucere & ardere perfectum*, inqvit S. Bernardus. Cavendum verò ne virtutem SCIENTIA perimat, cautos & providos reddere poteſt duplex anagramma ex nomine illius deſumptum:

ISTE CAIN, IN TE SICA.

Qvisqvis te ſtudio eruditionis
Secluſa pietate tradidiſti,
Sicam præcave, qvâ tibi minatur,
Qvam ſic præcipiti labore quæris;
Ut fidam teneas ſalutis arrham,
Doctrinæ pietas ſodalis adſit;
Nec fidas tamen eruditioni,
Quæ vitæ inſidias doloſa nectit.
Germanum veluti Cain ſceleſtus
Mundi principio peremit Abel,
Sic Virtutem animi piosq; mores
Doctrina interimit, qvibus peremptis
Damnum perpetuæ imminet ſalutis.
Ergo ſi ſapis, hoc cavebis unum,
Ne mentis probitate ſubjugatâ
Te Sicarius hic necando perdat.

CÓM-

COMMONEFACTIO IV.

LITERATUS EXEMPLARIS,

SIVE

VITÆ LITERATO-CHRISTIANÆ IDEA MEMORABILIS,

ARTIFICIOSO JOH. LUD. VIVIS PENICILLO EXPRESSA.

Ad Fel. Lit. Dissertat. præliminar.

PErqvam egregiè PETRUS DAMIANUS, Virtuosas Eruditorum hominum actiones VITALES LITERAS appellavit, qvibus felicius longè imperitiores doceantur, qvam exqvisitissimis verborum sententiis, idqve memorabili Prot-eremitæ exemplo dedit demonstratum: ANTONIUS (scribit notanter) *non rhetoricatur; sed toto conspicuus Orbe, Literis ut ita dicam VITALIBUS legitur,* *Petr. Dam. Lib. VI. epist. 17.*

dem lapidem ſurſum ac deorſum vertentes. Egregiè admodum ad eruditum ejuſmodi prævaricatorem Greg. Nazianzenus:

Vel ne doceto, vel doceto MORIBUS,
Illac trahas metu, manu pellas at hâc.
Erit loqvendum; ſi probè vivas, minus
Sermone non, ſed manu pictor docet.

Scitè profectò Gregorius deſumtâ à pictoribus ſimilitudine oſtendit, præcipuam doctrinam in moribus ſitam eſſe; ſiqvidem illi non tam ſermone qvam MANU docere ſoleant, ac feliciſſimè inſtruant, perfecta EXEMPLARIA manu qvaſi ſtrenuâ proponentes. Et qvemadmodum pravum pictoris exemplar tyronibus eſt impedimento, qvo minus feliciores in arte progreſſ⁹ facere qveant; ita Doctores lingvâ ſolum, non item manu erudientes, profectus diſcipulorum qvam maximè ſufflaminant, & vitioſiſſima exemplaria exhibentes, iisdem planè laqveis illos involvunt, qvibus graviſſimè ipſimet ſunt conſtricti. Cujuſmodi infelicitatis notam certo certius evitarent, ſi (ut ſcitè qvondam Pacatus dixit) *blandiſſimè juberent EXEMPLIS,* & jura non ſcripta, animatasqve dictorũ ſuorum agerent leges. Qvamprimum multitudini perſpectum exploratumqve fuerit, tales Daduchorum mores eſſe, qvale dogma; tunc illuſtriſſimum exemplar communi obtutui obverſabitur, ad qvod rectiſſimè oculos popul⁹ dirigat, & vitam moresq; curâ admodũ ſollicitâ componat. *Pacatus in Panegyr. ad Theodoſ.*

 Qvan-

Qvandoqvidem verò nec prolixum nimis, neqve intempestivum debeat æstimari, qvod insigni sese fructu & emolumento commendat, tantiqve ponderis sit seria ad vitam sanctè traducendam exhortatio, ut pietati sive excolendæ sive propagandæ plurimum inserviat; hinc non pigebit, vitæ melioris energiam, veluti postliminiò recinere, Exemplique boni, à Doctoribus sive Magistris præbendi exqvisitissimam vim, insigni qvâdam JOH. LUDOVICI VIVIS Hispani Oratione, qvam de VITA & MORIBUS VIRI ERUDITI habuit, atqve qvinto de *Trádendis Disciplinis* libro inseruit, dare demonstratam. Utinam cuncti doctrinæ sublimioris alumni, sermonem illum seriò sibi revocarent ad animum, ne & ipsi VITA destruant, qvod doctrinâ extruxêre; Utinam sapientissimi VIVIS monitis obedientes, ad ea qvæ aliis tradunt benè vivendi præcepta, primi omnium sese conformarent, haudqvaqvam propendentes ad pejora, nec similes evadentes rivo per declivia decurrenti, sed potius egregia virtutis cujuslibet exemplaria communi obtutui exponentes. Sole meridiano clarius ex subseqventi doctissimi VIVIS opellâ elucescet, qvibus legibus Respublica Literaria sit administranda, qvidqve sive agendum, sive omittendum sit ipsis etiam eruditorum antesignanis, qvæ vitiorum monstra illis debellanda, qvæ virtutum ornamenta

con-

conqvirenda, ut LEGES & JURA NON-SCRIPTA (qvemadmodum Philo de Patriarchis V. T. loqvitur,) appellari mereantur, atq; ad sortem verè felicium Doctorum tandem aliqvando deveniant.

DE VITA ET MORIBUS VIRI ERUDITI,

JOH. LUDOVICI VIVIS COMMENTATIO.

Onfecto curriculo artium humanitatis, declaremus jam, " qvid nobis videatur faciendum DOCTO VIRO, qvomodo reliqvum ætatis transigendum sive separatim secum, sive cum alijs: In usu atq; exercitio suarum artium: In traditione earum, quomodo inter professos artem ac disciplinam eandem: ut ille se erga illos geret, eorumqve de se opiniones accipiet, & censuras: Quo pacto sua cōsignabit literis & trasmittet ad posteros. Non eo qvo singula persecuti sumus ordine percurret, ut ad posterius studium transgressus, nefas esse existimet prius re-

 spice-

,, ſpicere: Miſcebit ſtudia, & prima in tertijs
,, repetet, tertia in ſextis. Nam connexio-
,, nem inter ſe habent omnia hæc & affinita-
,, tem qvandam: Alia in manus reſumet,
,, qvia neceſſaria præſenti uſui, alia qvia le-
,, vamenta præſentis laboris. Erit ſciendi
,, ſtudioſus. Nec ſe unqvam ad faſtigium
,, eruditionis perveniſſe arbitrabitur. Sen-
,, tentia Senecæ eſt animadverſa acutiſſimè,
,, potuiſſe multos ad ſapientiam pervenire,
,, niſi ſe jam perveniſſe crederent. Idem ad
,, Lucilium eſt autor, tam diu diſcendum,
,, qvam diu neſcias, & ſi proverbio credimus,
,, qvam diu vivas: Quandoqvidem nihil eſt
,, in universâ natura tam promptum & facilè,
,, qvod non totam ætatem hominis poſſit di-
,, ſtinere. Non erubeſcet homo ſciendi cu-
,, pidus à qvocunqve diſcere, qvi docere qvid
,, poſſit. Cur hominem ab homine pudeat
,, diſcere, qvum humanum genus multa à
,, beluis diſcere non potuerit? Ita verò ſtu-
,, dendum, ut non obruatur ingenium mole
,, operis. Valetudinis habenda inprimis ra-
,, tio, & eorum qui noſtræ ſunt curæ com-
,, miſſi. Docti homines qvum intelligunt ſe
,, ingenio, conſilio, cognitione rerũ præſtare
,, cæteris, aut certè ſic alios exiſtimare, in-
,, gentes attollunt ſpiritus, tanqvam ipſi ho-
,, mines inter pecudes vivant: unde incre-
,, dibile eſt dictu, qvantoperè arrogantia in-
vale-

valeſcat. Sanctè illud à Paulo Apoſtolo,„ dicitur inflari homines ſcientiâ, charitate„ ædificari. Sed reflectet in ſe oculos ſapi-„ entiæ ſectator, nec plus aliorum de teſti-„ ſtimoniis, qvàm ſua ipſius acqvieſcet con-„ ſcientia. Reputabit qvàm multa ſibi eſt,„ conſcius ſe ignorare, qvæ alii eum ſcire„ non dubitant: qvoties hallucinatur, labi-„ tur, fallitur, & à vero qvam longiſſimè diſ-„ cedit, ut non ſine graviſſima ratione &„ cauſa Socrates, qvem Græciæ conſenſus„ ſapientiſſimum nuncupavit, profeſſus ſit,„ nil neqve ſe neqve alium qvenqvam ſcire:„ qvod placitum ingens deinde Philoſopho-„ rũ manus conſtantiſſimè tenuit:& profectò,„ ſi qvis ritè expendat & reputet ſingula cô-„ periet nihil certius à nobis qvam PIETATEM„ NOSCI. Theophraſti etiam ſententia„ jure laudatur, qvæ cuncti ſciant, minimam„ eſſe eorum qvæ ignorent portionem: qvod„ diffuſius perſeqvi non eſt inſtituti hujus.„ Qvid ſi excutiat ſingula, & ad ſubtile exa-„ men revocet, ne illi tam magnifici tituli ſor-„ dere incipient. Linguæ qvid aliud ſunt„ qvàm voces? aut qvid intereſt ſemotis di-„ ſciplinis, Latinè & Græcè noris, an Hiſpa-„ nicè & Gallicè? Dialectica & Rhetorica In-„ ſtrumenta ſunt artium non artes, meliuſ-„ qve à natura traduntur, qvam à Magiſtro:„ Philoſophia opinionibus tota & conjecturis,„

„verisimilitudinis est nixa : sed neqve hæc „sigilatim exponere est hujus loci. Age, „vero, donemus te aliqvid scire certum atqve „exploratum, an hoc ignoras alieni te habe- „re beneficii? Cur tibi accommodata vestis „facit animos? Si qvid habes boni, alienum „est: si qvid mali, id verò est tuum unius. „Vides te eruditum, munus DEI est, cui di- „splices, nisi qvam inde Gloriam nancisce- „ris, in illum refers. Eqvidem haud repugno „qvo minus Vir doctus talem se esse intelligat „& aliis sapientiorem, sed neqve esset doct9 „aut sapiens, nisi id facilè perspiceret. Volo „tamen agnoscat, cuj9 sit ea sapientia, illi- „qve uni referat acceptam, à qvo velut fidu- „ciariam possidet : qvum se admirationi esse „conspicit, ne sistat in se, qvod est pericu- „losissimum, nec oculos dejiciat in terram, ut „honore illo ab hominibus tributo sibi ap- „plaudat ipse, tanqvam operâ & merito suo „consecutus, qvod est manum suam ipsius „osculari, iniqvitas maxima, qvemadmo- „dum Jobus ait, & negatio contra DEum al- „tissimum. Qvatuor rebus constat eruditio, „Ingenio, Judicio, Memoriâ, Studio : tria „prima, cedo unde habes? nunqvid non ex „DEO? Si qua est Docti laus, de postremo „petitur, quæ res infima est omnium & levis- „sima: Qvid qvod ad eam ipsam adjutus es „constitutione Corporis non gravi, nec tor-

pida,

pida, tùm etiam valetudine, quæ DEI sunt" dona. Qvid ergo docti superest proprium," qvo gloriari possit? an qvod voluit?" at qvam multi vellent, si tàm eis per DEI" benignitatem liceret, qvam tibi. Itaqve," inter laudationes sui erigat se Vir sapiens ad" contemplationem sanctæ illi⁹ & Divinæ Sa-" pientiæ, ad cujus infimum, ut Paulus inqvit," humana omnis sapientia comparata, mera" est dementia. Veniat illi in mentem, si homi-" nes unius aspectu guttulæ tantoperè commo-" ventur, qvid facerent, si copiosissimum illum" & æternum fontem daretur intueri, unde" manant universa? Tum adoret demisso ani-" mo autorem bonorum omnium, & agat gra-" tias, qvod munera sua copiosius dignatus" est sibi, qvam aliis impartiri: Qvodqve," voluerit se esse instrumentum alicujus par-" tis consilii atqve operis sui. Nam nos o-" mnes instrumenta sumus voluntatis illius." Qvocirca nullus sit tantâ eruditione Vir, &" rerum peritiâ præditus, ut putet Deum in-" digere ipso ad effectum consilii sui. Pri-" mùm qvod solutissimæ est arrogantiæ exi-" stimare te aliqvid posse præstare, qvod nul-" lus alius possit, si eodem applicet animum." Deinde qvòd non magis instrumentis ullis" DEus ad agendum indiget, qvam luto ad" aperiendos cæci oculos. Ex lapidibus su-" scitare potest filios Abrahæ: & infirma eli-"

„ git mundi, ut confunderet fortia. Qvod si „ tu Vir sapientia præstantissimus & inclytus „ beneficio DEI tantus evasisti, utiqve in „ qvemcunqve ille favorem transtulerit simi- „ lem, fiet similis. Qvapropter rogand⁹ ille est, „ qvi omnia largitur, & per nos operatur, qvæ „ ipsi est visum ut nobis potissimum eruditio „ nostra prosit: ne nos instrumentum faciat in „ bonũ aliorũ, perniciem nostram: ne idem ac- „ cidat nobis, qvod vel malis medicis, qvi alios „ curant, se non curant: vel tubicinibus, qvi „ alios ad prælium adhortantur, ipsi non pu- „ gnant: vel candelis, qvæ aliis qvidẽ lucent, „ se ipsas consumunt. Itaqve qvoties ad stu- „ dium accedimus, ab oratione auspicandum „ est, qvod fecisse Thomam Aqvinatem, & a- „ lios per multos sanctos Viros Memoriæ est „ proditum: Idqve est orandum, ut sana sint „ nostra studia, ut nemini noxia, ut nobis & „ omnibus in commune salutifera. Cæterum „ si omnibus vitæ actionib⁹ proposit⁹ esse de- „ bet finis aliqvis, qvanto magis studiis: Ut „ constitutum sit nobis, qvò pertineat labor „ noster. Neqve enim studendum est sem- „ per, ut studeamus solum, nec ut se animus „ inani qvadam contemplatione ac cogniti- „ one rerum exlex & immunis oblectet. Ne- „ gat Socrates vacare sibi ad interpretatio- „ nem fabularum poëticarum, qvoniam non- „ dum norit se: & ridiculum sit eum, qvi se

non

non norit, aliena ſcrutari. Multò minus „ ſtudiorum fructus pecunia æſtimandus eſt; " Qvem unum eſſe arbitrantur homines ingeniis abjectis, qviqve plurimum a vera ſtudiorum ratione abſunt: nihil eſt enim tam " diverſum literis, qvam pecuniæ vel cupiditas vel cura: ut qvocunqve hæc incubuerit, protinus ſtudium rerum cognoſcendarum expellat: qvod ſe bona fide niſi liberis " ac morbo illo ſolutis pectoribus non committit. Ditandum inqviunt, poſtea philoſophandũ, minimè gentiũ: imò contra, philoſophandũ prius, poſtea ditandum. Nam " ſi prius ditêre, philoſophari mox noles, & " de opibus ſolicitus, & in mille raptus vitia " uſum divitiarum ignorans philoſophiæ neſcius. Qvòd ſi ſemel philoſophêre, expeditum tibi erit poſtea ditari, qvantum ſat erit. Nullam allegare cauſam qvis poteſt, " qvo minus in Philoſophia ponat operam, " qvin ea ipſa ad ſtudium ſapientiæ illum im " pellat: Philoſophandum eſt pauperi, qvia " non habet, ut levior ei fiat paupertas: Philoſophandum eſt diviti, qvia habet, ut rectius opes adminiſtret: philoſophabitur felix, ut felicitatem probe regat: philoſophabitur infelix, ut infelicitatem lenius ferat. " At verò ex artibus ut qvæqve cum majore " hominum malo venduntur, ita minimè oportet ob qvæſtum exerceri, ut Jus, Medicinam, Theologiam. Non ingeret ſe Vir "

„ doctus ad capeſſendam rem publicam, & ſi
„ optare debet, prodeſſe qvam plurimis, nam
„ arbitrari ſe uni ſibi natum, qvod priſcus phi-
„ loſophus Platonem admonuit, unde eſt il-
„ lud Apoſtoli: qvi Epiſcopatum expetat, bo-
„ num opus expetere: tùm ut occupet bonus
„ eum locum, qvem occuparet malus. Sed
„ non habet idem & gratiæ & virium inge-
„ ſtus qvod aſcitus. Si accerſatur, contem-
„ pletur diligenter prius animos ſuorum ci-
„ vium, ſani ne ſint, an ſanabiles: ut ſi qva
„ parte prodeſſe qveat, non recuſet laborem:
„ Sin verò inanem atq; irritam ſumpturus eſt
„ operam, omninò abſtineat: qvod feciſſe
„ Platonem perhibent, qvia populi ſui men-
„ tes adduci ad ſanitatem aliqvam poſſe de-
„ ſperaret. Corda verò plerumqve Prin-
„ cipum adeò ſunt corrupta, & magnitudi-
„ ne illâ fortunæ ebria, ut nulla arte refingi
„ qveant in melius, medentibus aſpera atqve
„ infenſa. Sinendi ſunt valere illi cæci, ut
„ Dominus dicit, & duces cæcorum: Curam
„ noſtram traducamus in populum magis tra-
„ ctabilem, qviqve ſe curandis manibus faci-
„ liorem atqve obſeqventiorem præbet. Qvod
„ & fecit idem Chriſtus, apud qvem non plu-
„ ris eſt plebeius qvivis, qvàm Princeps. Ni-
„ hil perinde artium omnium decus cunctæ-
„ qve eruditionis fœdavit, & abjecit, ut qvo-
„ rundam ſciolorum levitas, qvi paſſim aſſen-
tatur

tatur qvibuslibet principibus potissimum, " novo exemplo magis qvam vetere: sed nec " homines verè docti hoc faciunt, populus " tamē id discrimen non capit, pro doctis ha- " bent qvoscunqve vident specie aliqva ser- " monis latini vel scribere vel loqvi. Atqvi " tuentur se, qvi id faciunt, hoc colore, ut di- " cant, non se qvales illi sint, prædicare, sed " qvales esse debeant, ostendere: dilutus, sane " color, & qvem alii utiqve non discernant; " qvare assentationis damnant literatum, at- " qve adeò ipsas literas, illumqve abominan- " tur, qvi scelerosum principem tanqvam o- " ptimum commendet: qvin etiam princeps " ipse prava de se opinione imbut⁹, talem ex- " istimari se arbitratur, qvalis dicitur: unde " arrogantior fit in dies & intolerabilior, in- " qve instituto vitæ genere confirmatur, ex " qvo videt se tantū laudis nancisci, ut id do- " cti Viri monimentis literarū impressum infi- " xumqve oportere esse censeant. Si studio- " si assentare non consuevissent principibus, " & eruditionē illi pluris facerent, & laudare " se ab illis impensissimè gauderent, videlicet " juxta prisci Poëtæ dictū, à laudatis Viris &c. " tùm reprehensio magni esset ponderis: " nec aliter acciperetur docti hominis appro- " batio, qvam religiosissimi testis testimoniū " gravissimum. Nec minus Principes, qvam " alius qvjvis amplissimum virtutis suæ in hac "

vitâ

„ vitâ præmium duceret erudito ſe homini
„ approbari. Nunc verò pili non faciunt,
„ qvæ ſciunt ſe numo uno ſeſtertio, numo
„ verò, imò fruſto panis empturos. Ergò qvũ
„ res feret, ut ſint à nobis laudandi, parcius
„ laudandum, & ita, ut ſentiant ſe potius ad-
„ moneri, incitarîqve ut pergant, qvam gra-
„ tulationem cani tanqvam curriculo abſo-
„ luto: qvumqve profecturum te ſperes, libe-
„ rè ſunt reprehendenda vitia, modo acerbi-
„ tas abſit & rabies: Sin odium ſolum qvæ-
„ ras, neqve proſis, abſtinendum eſt ab irrito
„ labore. Nec potentum, aut omninò cu-
„ jusqvam vitiis offundendus color præmii
„ ſpe, aut cupiditate alia: qvod eſt magnope-
„ rè nefarium: nam efficis ut illi ipſi audacius
„ malè agant, & alii qvùm illorum exemplo,
„ tùm docti hominis aſſenſu. Sunt alii qvi ſtu-
„ diis non pecuniam venantur, ſed gloriam;
„ generoſius ſanè qviddam fateor, verum qvæ
„ ut in adoleſcentiâ & juventute maximos
„ ſubdit ſtimulos ad honeſtas actiones, ita
„ multorum deinceps eſt malorum cauſa & o-
„ rigo, ſicuti aliàs oſtendi: qvod omnia ocu-
„ lis intuentium tribuimus, nihil conſcien-
„ tiæ, qvâ non aliud qvicqvam de nobis ju-
„ dicat incorruptius. Ideoqve ſpe jam per-
„ ceptæ gloriæ ſæpenumero decidimus, qvòd
„ qvi falsò de nobis judicarat, errorem ſuum
„ poſt intelligit: aut falli incipit, qvi rectè:
etſi

etsi crebrius evenit, ut deceptæ existimati-"
ones vertãtur in melius, qvippe res veras so-"
lidasqve tempus confirmat, inanes autem "
dissipat, & absumit. Qvocirca nemo se glo-"
riam in posterum assecuturum confidat va-"
no viventium favore, & specie qvâdam "
præclarorum operum. Nam extemplo si-"
mul affectus illi incitati subsederunt, in eo-"
rum locum judicium subit, & qvidem exa-"
ctius. Itaqve multos in vitâ honoratos ac-"
cepimus, ignobiles & contemptos post fa-"
ta: accedit huc, qvod uti dicebam modo, "
opinionum commenta delet dies, recta "
judicia corroborat. Age verò, qvàm incer-"
ta est fama, qvàm lubrica: multi immortali-"
tatem sibi polliciti, ne diuturnitatem qvidẽ "
asseqvi potuerunt: ut Appion Gramaticus, "
qvi, (ut apud Plinium legimus) Imortalita-"
te donari dicebat à se illos, ad qvos aliqva o-"
pera componeret: at ipsius ne litera qvidem"
extat. Qvam etiam iniqva, ut benè meritis "
non contingat. Extant Ovidii opera, non"
extant Crysippi nec Crantoris. Integer "
ad nos pervenit Vincentius Bellovacensis, "
non T. Livius, non Polybius, non M. Var-"
ro, non ipse idem M. Tullius, ut non teme-"
rè Martialis dixerit, libro victuro genium "
esse opus: adde his qvàm est varia: idem "
alio tempore & aliis locis pulchrum vide-"
tur & fœdum, Qvid qvòd præclara inventa"
inge-

„ingeniis & diligentia seqventium obscura-
„tur, ut multis priorum posteri magnitudine
„suâ & qvasi altissimis substructionibus, lu-
„minibus obstruant. Sed fac te nactum esse
„claritatem, laudem, gloriam, qvid tibi pro-
„derit mortuo? qvi nihil eorum sensurus es,
„quæ hîc agentur, utiqve non magis qvam
„eqvus, qvum in Olympiis victor prædica-
„tur, aut Apellis pictura, qvam cum admira-
„tione contemplamur. Qvid ad Ciceronem
„vel Aristotelem redit ex tanto nomine? qvid
„ad alios vel literis illustres vel bello? sed in
„ipsa eâdem vitâ qvid senties absens de glo-
„ria? qvid dormiens? In præsentiâ verò ne-
„cesse erit, vel eos qvi te in os laudant, esse
„vanos, vel te, qvi illa coram dicta libenter
„audias. Cedo autem, qvid tandem dicent?
„O doctum, ô facundum hominem, imò ve-
„rò ô levem, & vanum hominem, si tàm le-
„vem aurulam præmium tibi literati laboris
„proponis. Qvòd si tu neglectis humanis
„laudibus, conscientiæ tuæ volueris servire,
„& per illam DEO, qvanto solidior tibi &
"diuturnior gloria continget? Si te lau-
"darit DEUS vivens viventem, præsens
"præsentem, immortalis immortalem: qvi
"te semper intuetur, qvi de te non ex fal-
"so pronuntiabit judicio, sed ex tuo ip-
"sius testimonio: non qvi se ipsum com-
"mendat, is probatus est, inqvit Paulus,
„sed qvem DEUS commendat. Viro docto
cogi-

cogitandum est freqventer de migratione "
ex hoc ævo, deqve vitâ illâ sempiternâ, & "
ita meditandum sæpè ac multum, ut fami- "
liarem sibi cogitationem mortis faciat, ne "
ad illius mentionem terreatur. Tum ve- "
niet illi in mentem Judicis illius, & remu- "
neratoris singularum actionum, ad qvem "
brevi veniendum ipsi est, finitâ scenâ & hy- "
pocrisi vitæ: cui se approbari unicum erit "
illius studium. Nam cui se vindicare cu- "
piat vel reus vel Patronus, si sapiat, nisi suo "
Judici? Cui athleta, cui pugil, cui omnis "
qvi aliqvid agit sub judice? Poetæ olim "
Græco poema suum recitanti, qvem omnes "
deseruerant, Plato instar fuit totius populi "
Atheniensis, non erit nobis Christus DEI "
sapientia? Magnum est, inqvit vetus pro- "
verbium, Athletam placuisse Herculi: qvan- "
tum ergò nos DEO? â quo toties lauda- "
bere, qvoties aliqvid egeris illi gratum. "
Porrò illi nihil esse potest gratius, qvàm "
ut eruditionem, & qvæcunqve sua mune- "
ra in utilitates hominum proferamus, hoc "
est filiorum suorum, qvibus ille ingentia "
impartitus est commoda, ut mutuo prosint "
in commune: & vult nos gratuito distri- "
buere, qvæ gratuito à se accepimus, qvan- "
qvam ipse pro eisdem, quæ nobis est largi- "
tus, copiosissimè refert gratiam, admirabi- "
lem DEI benignitatem: qvæ ipse gratis no- "
bis

„bis dedit, hæc eadem ſi ipſi reddamus, am-
„pliſſimè remuneratur. Hic eſt ergo ſtudio-
„rum omnium fructus, hic ſcopus, ut qvæ-
„ſitis artibus vitæ profuturis, eas in bonum
„publicum exerceamus, unde merces im-
„mortalis conſeqvitur; non ad pecuniam,
„non ad præſentem gratiam aut delicias, qvæ
„fluxæ & momentaneæ ſunt. An verò pec-
„cuniæ causâ rectè vivimus, rectè monemus,
„& tàm amplum DEI munus tàm vili &
„contemnendo pretio commutamus? An
„propter gloriam? miſer ſi illam tàm avidè
„conſector, qvæ per tot labores & curas ægrè
„retinetur, incerta, fugax, ut nulla ſit ſervitus
„cum hac comparanda: Miſerior ſi populi
„voculas re tàm præſtanti & ſacra mercor, &
„laudari à mortalibus malo, qvam ab immor-
„tali: ab ſtultis, qvam ab ipſa ſapientia: ô
„qvam aureo piſcamur hamo, & qvidem an-
„gvillas putres? bona ergò fide exercendæ
„ſunt diſciplinæ in eum ipſum uſum, ad
„qvem ſunt à DEO collatæ. Neqve enim
„diſcendum eſt ſemper, nec ad vitam trans-
„ferenda doctrina. Infinitum qvidem ex ſe
„eſt ſtudium qvodcunqve, ſed aliqvâ tamen
„ejus parte incipere debemus illud ad alio-
„rum comoditates ac emolumenta deduce-
„re; in qvo prudentiâ eſt opus, qvia exerci-
„tium circa ſingula & ſeparata verſatur, qvæ
„regit prudentia circumſtantiarum omnium
æſti-

æſtimatrix & arbitra. Proditurus ad homi- "
num occurſus & conſpectum Vir doctus me- "
ditatus & paratꝰ exeat tanqvam ad pugnam, "
ne qvâ à pravâ aliqvâ affectione capiatur, "
à qvibus oppugnamur undiqve atq; inceſſi- "
mur, & qvi toties ab aliis auſcultatur, au- "
ſcultet ipſe aliqvando ſe. Confirmet domi "
animum magnis & validis cogitatibus ad "
deſpicientiam honorum & dignitatum: "
meminerit ejus vocis qvam à Domino audi- "
vit, ſalem ſe eſſe terræ, lucem mundi: ni- "
hil convenire minus, qvàm vel fatuum ſa- "
lem fieri, vel lucem tenebroſam, cujuſmo- "
di illa exiſtimamus fore, quæ hoc ſale con- "
dientur, vel illuſtrabuntur hâc luce. Exeat "
ergò rationibus munitus ac armatus, qvi- "
bus reſiſtere oppugnantis aſſultui valeat. "
Præſtet revera ſalem & lucem compoſitione "
animi, & moderatione perturbationum, "
verbis ſapientiſſimis atqve oportunis, ne ſit "
importuna ſapientia, ac proinde putida & "
odioſa: ſed quæ qvoties ſe proferet, velut "
ſalus qvædam appareat ijs, qui adſunt. Ge- "
ſtum ipſius & corpus univerſum modeſtia "
& moderatio decorabunt, dicta verò & fa- "
cta gravitas ac conſtantia: ut aliis ad ſimi- "
lem vitæ rationem EXEMPLO eſſe poſſit. "
Multum qvidem perſvadebit oratione, ſed "
plurimũ VITÆ INNOCENTIA. Et qvo ab illo "
accuratiora prodeant ac puriora omnia, il- "
lud animo ejus perpetuo ſuccurrat, nihil ab, "

„ eo vel dici vel fieri, qvod autoritatem non
„ habeat, & in exemplum à benevolis ſuma-
„ tur, putant enim eam eſſe legem vitæ: à
„ malevolis autem & invidis ad examen &
„ cenſuram ſiniſtram. Idcirco erit & in a-
„ gendo cautior, & in pronuntiando cunctan-
„ tior, & omninò in loqvendo circumſpe-
„ ctior. Propter hunc benè audient literæ at-
„ qve artes, multiqve ejus æmulatione ſtu-
„ diis ſeſe diſciplinarum dedent, qvarũ fructũ
„ tam pulchrum atq; admirabilem cernunt.
„ Qvã eſt pũdendũ viris doctis, homines ſæpè
„ imperitos moderatiores habere animi mo-
„ tùs, qvàm illos ſapientiæ præceptis conſti-
„ patos: qvâ de causâ literis freqventer gran-
„ de fit à pleriſq; convitiũ: multiſq; in odium
„ venerunt, qvi ſeſe prudentiores fore arbi-
„ trantur, ſi illarum nihil prorſum attigerint.
„ Cœterum ea bona qvæ Viri docti, aſpectui
„ exhibebunt hominum, verius re ipſa præ-
„ ſtent, qvàm oſtentatione. Prodit ſe tan-
„ dem malè ſimulatus animus, atqve eò fit
„ magis inviſus ac deteſtabilis, quo diutius
„ graviuſqve impoſuit. Veritatis porrò in-
„ gentes & ſolidæ ſunt radices: & lux qvan-
„ tumcunqve occultetur, ſplendorem ſuum
„ foras emittit. Sapienter Epictetus: Oves
„ non jactant apud paſtorem, qvantumquo-
„ qve die comederint, ſed id re teſtificantur,
„ lacte, lana, & fœtu. Turba ſtudioſorum
ſecu-

seculum vocat felix, in qvo multa sit erudi- "
tio : non est verò id felix seculum, sed illud, "
qvum homines docti RE IPSA PRÆSTANT "
qvod legerunt, qvod profitentur, qvod aliis "
præscribunt: qvum qvi audiunt & vident, "
coguntur exclamare: hi sunt qvi loqvuntur, "
ut vivunt: & vivunt ut loqvuntur, qvod "
philosophos illos de Origene Adamantio "
dixisse Eusebius est autor. Ne erubescas pa- "
rum rectè facere, qvæ non potes melius: "
erubesce malefacere qvæ potes benè. Præ- "
bebunt se docti mites, affabiles, modera- "
tos, pravis cupiditatibus invictos, & osten- "
dent, qvantum in hominis corde efficere "
possit Sapientia, si regnet: qvanqvam lon- "
go interstitio sapiens ab insipiente distet. "
In reb9 magnis & præclaris valere ac pollere "
sit eis satis: ne cupiant in qvibuslibet haberi "
magni, non in armis, eqvis, venatione, "
piscatione, saltationibus, lusibus, dicaci- "
tate procaci aut triviali: hoc ardelionum "
est, non sapientum: & fiunt eruditi ridiculi, "
qvi de illis non minus volunt, qvam de sa- "
pientia judicare. Nam quemadmodum "
à luce nihil in obscuro cernimus, nec ab ob- "
scuro in luce: ita mirandum non est sapien- "
tes hallucinari ad nugas translatos, utiqve "
& nugatores in sapientia cæci sunt. Est e- "
ruditi hominis opus eam ipsam eruditionē "
in alios transfundere, & qvasi de suo lumi- "
ne lumē in aliorū mentib9 accēdere. Ideoq; "

„ in visione Danielis dicitur, eos, qvi ad justitiã „ erudierint multos, fulgere sicut stellas in „ perpetuas æternitates: & Dominus noster „ magnum illum vocatum iri ait in regno „ Cœlorum, qvi Justitiæ præcepta & ipse fe„ cerit, & alios edocuerit. In docendo qvem „ potius Magistrum imitabimur, qvam illum „ ipsum Christum, qvem Pater ad erudien„ dum genus humanum cœlitus demisit? post „ hunc magno intervallo eos, qvi Christum „ sunt secuti. Is verò qvum esset divina sa„ pientia, illa tamen protulit sola, qvæ au„ dientibus essent profutura, non quæ quan„ tus ipse esset, declararent: Nam si gloriam „ suam affectasset, aut sese patefacere expe„ tisset, qvæ essent ab illo, & qvàm admirabi„ lia patefacta, sed qvæ captum omnem ex„ cessissent, etiam Angelorum. At verò nobis „ serviebat omnis illius oratio, non ostenta„ tioni sui. Sed nec deliciæ qværendæ sunt, „ vel oblectatio. Plinius peculiarem in studiis „ sentit causam illorum esse, qvi difficultati„ bus invicti utilitatem juvandi prætulerunt „ gratiæ placendi. Paucitate discipulorum „ contentus fuit Dominus, qvum DEI sapi„ entiam & viam æternæ salutis monstraret „ Mundo. Qvis potest de discipulorum nu„ mero conqveri, qvum author humani ge„ neris duodecim hominum scholâ acqvieve„ rit? Freqventi auditorio ambitio magis ser-

vit,

vit, qvam ſeveritas inſtitutionis. Cæte-"
rum de ſcholâ oracula hæc habentur vete-"
rum, docendum ſine invidiâ, abſqve ru-"
bore diſcendum, gratiæ ſemper habendæ"
docenti, aliena inventa ſibi non uſurpanda."
Cogitabit vir ſapiens Mundũ hunc eſſe ve-"
lut Civitatem qvandam: cujus ipſe ſit ci-"
vis, aut magnam qvandam domum, cu-"
jus ipſe ſit de familiâ: non referre à qvo be-"
nè aliqvid dicatur, dicatur modo: hic parari"
opes illas, hic ad publicas relinqvi com-"
moditates: parentur, & communicentur,"
à qvo autem, nihil intereſſe: Qvare & ipſe"
ſuâ pro virili parte conferet, & alios ut con-"
ferant, benignè adjuvabit, & qvatenus ſe"
ac ſuam imbecillitatem cognitam habet"
& perſpectam, alioqvi nec ſapiens dici poſ-"
ſet, nec doctus: reputet cum animo ſuo,"
qvantam humano generi inferret injuriam,"
ſi neminem ſe vel meliorem eſſe, vel do-"
ctiorem vellet. Porrò de curſu inſtitutio-"
tionis, Socratis ſententiam ex Platone ad-"
ducit Cicero, qvem ſolitum dicere ſcribit,"
perfectum ſibi opus tum eſſe, ſi qvis ſatis eſ-"
ſet cohortatione ſuâ concitatus ad ſtudium"
percipiendæ cognoſcendæqvæ veritatis."
Sed nos ſimilitudine utemur notiore: tàm"
diu eſſe cuiqve opus duce, qvàm diu viam"
ignoret, eam ubi per ſeſe poſſit peragere,"
animo indigere magis, qvam magiſtro."

„Docti inter se concorditer ac humanè con-
„versentur. Enimverò turpissimum est nobis,
„latrones ac lenones majore inter se con-
„sensione vivere, qvàm eruditos. Sed nec
„eruditis unanimitas ac benevolentia dee-
„rit, si disciplinas integre ac sancte coluerint
„non ad gloriam, vel qvæstum: Nam ubi ha-
„rum rerum cupiditas invaluit, difficile est
„sanctam servare societatem. In studiorum
„collationibus qui alteri melius dicendi con-
„cedit, ne victus nominetur: alienissimum
„est ab hâc re nomen illud, neqve enim pu-
„gna est hæc, vel qvi differunt, adversarii: A-
„cerbissima atqve inimicissima appellatio
„in suavissimam rem, & benevolentiæ natura
„ipsa plenam est translata. Nam qvæ potest
„major inveniri conjunctio vel arctior,
„qvam animi, & ejus, qvi illum ad pruden-
„tiam ac virtutem excolit: non alia utiqve
„qvàm arvi & agricolæ, ut non immeritò pa-
„rentes sint animorum, qvi docent; & qvem-
„admodum in oculorum ita in mentis aspe-
„ctu, qvi non satis cernit perspicuè, acutè
„cernentis cedat judicio, sine indignatione:
„oculos ille acutiores vel saniores est nactus,
„hic ingenium vel natura perspicacius, vel
„usu, ætate, diligentia expolitius: qvid qvod
„interdum animadvertentiæ magis laus est,
„qvam ingenii: casus nonnunqvam, sicuti
„qvû elapsus numus à multis qværitur: Sed
ut

ut nuncupent ſanè, qvando ita inveteravit "
congreſſus & lucta, & pugna, & victoria, "
qvæſo expendat qvisqve ſecum, qvantum "
ſit beneficium liberari à tyrannide ignoran- "
tiæ: qvæ ſervitus eſt omnium graviſſima & "
teterrima. Sapienter Plato, tanto præſtat "
diſputatione vinci qvàm vincere, qvanto "
eſt melius magno malo liberari, qvàm libe- "
rare: qvid enim exitialius homini poteſt "
contingere, qvàm falſa opinio? Ut ſit hoc "
fortaſſe liberatori glorioſius apud nonnul- "
los, liberato certè utilius eſt. Verùm huic "
tanto ignorantiæ malo libentius eximere- "
mur omnes, ſi diſputationes minus eſſent "
ſcenicæ, nec tantum tribuerent coronæ, "
qvæ colluctantes cingit: eſſetqve amica "
potius ſermocinatio, qvàm pugna inimica: "
qvod cùm in genere omni diſciplinæ fieri "
decet, tùm potiſſimum in Theologia, ubi "
contra ſacram veritatem impiè confligitur, "
& ſcrupuli gignuntur in animis audientiũ "
de rebus, qvas certas, fixas, inconcuſſas ha- "
beri fas eſt: exaſperat porrò ſparſos ſcrupu- "
los dæmon hoſtis, atqve auget: accommo- "
dant etiam homines ſuas manus, dum unus- "
qvisqve de ingenii gloriâ laborat magis, "
qvam de veritate aſſerenda. Cedendum "
veritati omni non piæ modò & ſacræ, ſed "
prophanæ qvoqve: & præcepto ſapientis "
obtemperandum, qvo jubemur non con- "

,, tradicere verbo veritatis ullo modo. Can-
,, didæ ac prudentes cenfuræ vehementer
,, funt ftudiis omnibus utiles, fi animi judi-
,, cium citra damnum affectus profertur, ut
,, inqvit Tacitus: nec qvicqvam eft in his da-
,, mnofius, qvam judiciorum confundi figna,
,, ficut in vita voluntatum: ut nefciatur qvid
,, qvisqve aut probet aut improbet; qvod
,, ufu venit hoc tempore, qvum periculofiffi-
,, mũ eft de qvoqvam loqvi, tàm irritati funt
,, omnium animi, & parati ad pugnandum, ut
,, vel attingere quemlibet leviter non fit tu-
,, tum, etiamfi aliò fpectes: tenera atq; infir-
,, ma confcientia ilicò fefe peti fufpicatur,
,, haud aliter qvàm ulcerofi eqvi actutum con-
,, citantur, ftrigile audito. Qvanqvam vitio
,, huic incitaměta atq; incrementa præbuere
,, qvàm plurimi, qvi acerbiffimè alios per-
,, ftrinxerunt, non ut veritatam exprimerent,
,, fed ut fugillarent, ac infamarent nomen a-
,, lienum, vel odio impulfi, vel falfæ gloriæ
,, fpe adacti, exiftimantes, tàm fe habitum iri
,, pulchros, & præftantes, qvàm alios tetros
,, effe ac viles oftendiffent: fed illis multo fe-
,, cus, atq; fperaverant accidit: nam cando-
,, ris etiam ineruditi fua eft apud omnes laus,
,, malignitatis vel eruditiffimæ vituperatio
,, certa. Qvid, inter hæc odia qvantum ac-
,, cipiunt plagam difciplinæ? Detrahitur au-
,, toritas tàm odiosè rixantibus, & tàm capita-
liter

liter inimicis : despondent animos excel- "
lentia ingenia, quum pertæsa rem adeò a- "
maram nempe digladiationes perpetuas ab "
studiis resiliunt, ac abhorrent : profectus "
inter hæc studiorum amittitur, atq; obscu- "
ratur veritas, dùm malunt qvidam corrum- "
pi literas, qvàm instaurari per suos inimi- "
cos. Qvantum scelus est eloqventiam, in- "
genium, & alia magna atq; admiranda DEI "
munera, hominibus à DEO ad utilitatem "
hominum concessa in eorum perniciem "
convertere : per bona malè facere, hoc ve- "
rò jam nec ferarum qvidem est, nedum ho- "
minum. Qvantò religiosius Qvintilianus "
Ethnicus, qvàm nos Christiani : mutos na- "
sci & egere omni ratione satius fuisset, qvàm "
providentiæ munera in mutuam perniciem "
convertere : qvid refert qvomodo impetas "
alium, ferro an stilo, ubi voluntas est eadem, "
& plerunq; lingua plus lædis, aut stilo, qvàm "
gladio : qvippe ferro corpus modò consau- "
cias, linguâ verò etiam animum. Artes hu- "
manitatis nominantur, reddant nos huma- "
nos : à DEO optimo sunt traditæ, reddant "
bonos. Nam qvi alteri invidet, qvod est "
ei DEUS largitus, qvid aliud, qvàm sanctum "
DEI judicium improbat, & distributionem "
munerum illius condemnat : tametsi qvid "
est qvod qveri qvisqvam possit de DEO ? "
Annon tecum ille egit prolixè ? aliqvos su- "

„ pra te vides, at quanto plures infra te? Erit
„ Vir doctus in definiendo lentus, in asseve-
„ rando minimè pertinax: quæ reprobaturus
„ est, etiam atque etiam leget, versabit, excu-
„ tiet, ne quid ab eo temerè in damnando af-
„ firmatur: minus circumspectum esse velim
„ in laudando. Caveat ne non satis intelli-
„ gat, quæ damnat: ne cui notam inusturus
„ est, majorem pro se rationem habeat, quàm
„ ipse contra eum: consultius fuerit nihil
„ pronuntiare, quàm ut condemnatio in ju-
„ dicem ipsum recidat. Quòd si hanc sive
„ prudentiam, sive benignitatem animi in
„ homine docto requiro; quid me sentire
„ par est de illis, qui bene dicta invertunt &
„ depravant, quo causatius existimentur con-
„ vellere: nam si flectere in melius & pium
„ & utilissimum est multis, profectò magnum
„ erit scelus in pejus detorquere. Ego Adri-
„ anũ Florentinũ illum, qui postea factus est
„ Summus Pontifex, quùm adhuc esset Deca-
„ nus Lovaniensis, in publicis sæpè disputati-
„ onibus quæcunque autorum dicta à dispu-
„ tantibus citarentur, interpretantem pro se
„ audivi, nunquam aspernantem, etiam si ex
„ iis essent, qui adhuc vivunt, nempe Jacobi
„ Fabri, aut Eras. Roter. De vivis censendum
„ cautius: de mortuis reverentius, qui sunt
„ jam invidiæ exempti, & redditi suo judici:
„ eamque subierunt censuram, quæ omnes
manet,

manet, idque potissimum de illorum vita & “
moribus.: nam de eruditione licebit paulò “
liberius. Eos per quos profecerit quis, ci- “
tet benignè, nec velit (ut ait Plinius) in fur- “
to deprehendi potius, quàm mutuum red- “
dere, præsertim quũ sors fiat ex usura. Olim “
adeò erant in suum cuique tribuendo æqui “
ac liberales, ut ne verbum quidem unum au- “
tori suo surriperent: declarant id Plato, “
Aristoteles, Cicero, Seneca, Plutarchus, & “
alii: nunc & verba & sensa & argumenta “
etiam integra, nonnunquam inventa & o- “
pera subtrahuntur: quod servile est admo- “
dum, magnarumq; simultatum in studiis o- “
rigo: cui enim non sit grave servos sibi suos “
abduci, nedum filios. Utinam & de hoc “
plagio aliquid cautum esset lege Fannia: “
nec ulla spectari convenit discrimina vel “
Patriæ Scriptoris, vel sectæ, vel ætatis: qué- “
admodum stultus ille populus, qui ut pru- “
denter ab Horatio carpitur, redit ad fastos, “
& virtutem æstimat annis. Non qvin par “
sit, ut libri plus auctoritatis mereantur, qvi “
jam tot seculis placuerunt, illisqve tot inge- “
niorum consensus approbationis suæ calcu- “
lum adjecit: de qvibus omnibus una illa “
de scriptoribus sententia proferenda judi- “
catur. Qvid qvod novitas omnis judicium “
præpedit, videlicet nondum benè cogni- “
ta. Qvi in verbo uno aut altero, aut multis “
etiam

„etiã qvempiam correxerit, ne continuò videri postulet se illo esse doctiorẽ, aut magis ad rẽ attulisse, qvod multi sibi ipsi stultè persvadent: Ut si qvid in magnis auctorib⁹ corrigant, illis se protinus anteponi oportere autument. Veluti qvum memoriâ seu incogitantiâ magnus Vir labitur, nam Horatio vel Homerus ipse dormitare nonnunqvam videtur: aut qvum lingvæ ignorantiâ fallitur, qvæ errata græcè ac latinè semidocti captant, magna sanè iniqvitate, qui à nobis eam cognitionem latini aut græci sermonis exigunt alieni atqve insititii, qvæ in Cicerone aut Demosthene vix fuit, vel in qvopiam ex illis, qvi lingvam suxerunt cum lacte, qviqve populo universo uti qvotidiè poterant magistro, & de quibus dubitarent, à cerdone vicino aut fabro admoneri. Qvod si isti tam acres censores subituri essent eandem conditionem judicij, mitiores credo se præberent suis reis. Haud pauca iniqvissimæ hujus severitatis habemus exempla, non tàm prisca qvàm seculi hujus finitimi: Vallæ, Politiani, Beroaldi, Mancinelli; non pauciora ætas nostra tulit: ut præteream in hoc genere calumnias, de qvibus qvum de corruptâ Grammaticâ dicerem sum locutus. Eqvidem haud negaverim, qvin notari magnos scriptores intersit eruditionis. Sed non protinus plus aut idem adfert qvi notas

& qvi

& qvi opus composuit. In autore alicujus disciplinæ, boni consuletis errores alterius: ut in Theologo historiæ, in Historico primæ Philosophiæ, modò muneri suo satisfaciat: multo benigniꝰ lingvæ peccata condonabitis: bonam sententiam Gallicè aut Hispanicè dictam amplecteremur, non accipiemus vitiosè Latinè? ego verò cum M. ipso Tullio indisertam malim sapientiam, qvàm stultam loqvacitatem. Augustinus rectè, qvi eò magis ait solœcismis & barbarismis offendi homines, qvò infirmiores sunt: & eò esse infirmiores, qvò doctiores videri velint, non rerum scientia, qvæ ædificat, sed signorum, qvâ non inflari difficile est, qvum & ipsa rerum scientia sæpè cervicem erigat, nisi dominico reprimatur jugo. Nolim tamen hoc sibi nomine imperiti & sordidi scriptores plaudant, tanqvam res habeant, qvia verbis carent: imò duplici crimine sunt isti damnandi, qvod qvum rerum essent vacui, nitorem omnem atqve elegantiam verborum abjecerunt, nam si res essent penes illos, indocti profectò atqve iniqvi esset, de vocibus movere illis controversiam ullam, aut qverelam omninò aliqvam: qvo appareat multa esse verba ne qvicqvam Johanni Pico profusa in illa ad Hermolaum epistola nobili: Non enim res sunt apud Averroem & Scotum, qvod ipse sibi su-

mit

„ mit, qvi à nobis non tàm ut ſpurci, qvàm
„ ut inanes culpantur, in ſcholis & tota vita
„ qvantumcunqve ob ingenium, judicium,
„ ſtudium, eruditionem multiplicem, cogni-
„ tionem variarum rerum latè patentem,
„ laudetur quis, de virtute certè ac pietate
„ laudari coram non oportet, ne levi illa ex-
„ tollatur aurula, & id ipſum bonum, de quo
„ laudatur, dùm laudatur, amittat: nec ab-
„ ſentem niſi parcè, & de operibus quæ vide-
„ mus. Paulus non vult quenquam de ipſo
„ judicare, aut ſentire, ſupra id quod videat in
„ eo, vel audiat: & ſapiens neſciri ait ab ho-
„ mine, odio ne an amore dign' ſit: videlicet
„ finis eſt expectandus in uno quoque homi-
„ num, animali ad mutationem promptiſſi-
„ mo. Viri docti eo inter ſe debent eſſe affe-
„ ctu, ut juxta Pauli ſententiam, nec invicem
„ judicent, nec judicari ægrè ferant: Sed u-
„ trique expectent patienter tribunal & fo-
„ rum illud Domini ſanctum & juſtum. Ju-
„ dicans dementer & flagitiosè agit, qui de
„ conſervo ſuo communi Domino præjudi-
„ cat: Judicatus autem tractet animo id, quo
„ ſe Paulus conſolabatur. Ego verò nihili
„ facio à vobis judicari, vel ab humano die:
„ Dominus eſt, qui verè & juſtè eſt de me ſen-
„ tentiã laturus: illius cognitionẽ reformi-
„ do, illi quantum poſſum, me ipſe paro. Non
„ deerunt magnæ eruditioni, qui invideant:
res

res altas & pulcherrimas morſu appetit li- "
vor, fœda & jacentia prætermittit illæſa. "
Themiſtocles Athenienſis homo, quod res "
ejus docuerunt, acutiſſimus, rogatus à quo- "
dam, an præclara jam ſibi videretur agere; "
nondum inquit, nam invidos non habeo. "
Quod ſi ea eſt lex, quam ſibi humana mali- "
tia impoſuit, ferat Vir ſapiens communem "
ſortem, nec indignetur ſibi accidere, quod "
omnibus. Nec adeò contendat impetrare, "
quod ab eo patre filius non impetravit uni- "
cus, chariſſimus, ut in ſuo mundo deeſſent "
ſibi calumniatores & malevoli, qui divina "
illius opera in partem peſſimam raperent. "
Vult ergo lege hâc ſervus nequam domi a- "
lienæ ſolvi, qua filius domi ſuæ tenebatur? "
Sed nec eſt tamen à benefaciendo propter "
invidos & maleficos ceſſandum. Accipite "
Socratis Orationem, quæ eſt à Platone in e- "
jus Apologia perſcripta. Si mihi Viri A- "
thenienſes in præſentia concedatis vitam "
hâc conditione, ut ne poſthac in ſapientiæ "
inquiſitione verſer, diligo quidem vos: ſed "
DEO certum eſt parere potius quàm vobis, "
ac quamdiu vivam & valebo, philoſophari, "
atq; unumquemque veſtrum adhortari ad "
virtutem non deſiſtam. Et quando is qui "
eruditionem eſt nactus, non præſentibus "
tantummodo, nec iis quibus cum vivit, pro- "
deſſe volet, verum abſentibus quoq; & po- "
ſteris

„ steris, sensa animi sui monimentis Litera-
„ rum ad diuturnitatem consignabit. Princi-
pio noscat se & vires suas expendat, quibus
„ polleat rebus, quib⁹ sit scribendis idoneus:
„ aptissimi omnium sunt ad monimenta inge-
„ nii tradenda posteris, qui judicio præditi
„ vegeto & acri, ad conjectandum sunt dex-
„ terrimi. Qui verò diligentia solum va-
„ lent, ingenio non item, ea sibi desumant,
in quibus diligentiâ sit opus, non acumine:
„ abstinebunt ab orationibus, ab historia, cui
„ conciones sint admistæ, à primâ Philoso-
„ phia, à præceptis morum: tractabunt obser-
„ vationes, collectanea, nudos annales, emen-
„ dationes autorum, collatis codicibus, quod
fecit Valer. Probus, non addita sua conje-
„ ctura: nam hoc munus est judicii. Non e-
„ jusdem est & multa colligere, & de illis o-
„ mnibus exactam sententiam & judicium
„ promere. Idcirco studiosi, qui nihil inter-
„ mittendo multa legunt, multa audiunt,
„ multa scribunt, & colligunt, judicio ferè se-
„ ipsos privant præcipuo bonorum omnium
in vita. Danda est sua studiis relaxatio, &
„ vividius est judicium animi non fatigati.
„ Cursus, saltus, deniq; labores omnes fortius
„ ac validius ex intervallo exequimur. Scri-
„ pturo multum est legendum, meditandum,
„ scribendum, emendandum, edenda paucis-
„ sima: harũ actionũ hæc est, nisi fallor, pro-
portio:

portio: lectio sit ut qvinq; meditatio ut "qvatuor, scriptio ut tria, emendatio redigat illa ad duo, ex his duobus unum proferendum in apertum. Ad hoc opus maximi "momenti purior ab affectibus & sedatior accedat, qvàm ad aliud qvodcunq; etiam pacem à DEO & veniam precatus. Veniet illi in mentem vocem dissolvi statim, exaudiri à paucis, scripturam omnibus innotescere, & semper: Idcircò nunqvam non lædere, qvæ hic sint mala: non sument in manus stilum, qvamdiu irâ vel odio, vel metu, vel ambitione, vel qva alia prava cupiditate agitantur. Si eam deponere non possint, stilum citius deponant, ne qvid veneni in opus transfundatur animo, id est ex fonte. Posteaqvam scripseris, ostende iis opus, à qvibus recte admoneri te posse confidas, eorumq; sententiam attentus ac patienter auscultato, qvam tecum æqvo animo repures, ut qvæ videbuntur corrigas. Qvantò satius est ab amico privatim admoneri, qvàm ab inimico publicè objurgari? Sunt tamen nova qvædam inventa, qvæ melius poterit autor ipse arbitrari ac judicare, qvàm alius qvivis. Primum cum pariet, ne afficiatur amore fœtus nec dum visi: qvæ res vehementer judicandi facultatem debilitat, qvùm prius qvàm cognoscamus, diligimus: qvod parentes in filiis faciunt, qvi

,, nondum natos jam amant, qvò fit, ut mox
,, censere de natis non valeant. Hinc qvod
,, Qvintilianus consulit, opus aliqvantisper
,, seponat, ut ad illud postmodum refrigera-
,, to jam inventionis ardore tanqvam alie-
,, num redeat, lector, non autor: accedet
,, multum judicio ex dilatione, tùm compa-
,, ratione sui atqve aliorum. Qvæ omnia si
,, probè sit executus, opus tamen pergat pla-
,, cere, bonam debet autor spem concipere,
,, placitum qvoq; iri aliis. De emittendo in
,, publicum versiculus est Horatii, ne pręcipi-
,, tetur editio, nonumqve prematur in an-
,, num: ex cujus duabus partibus priori
,, consentio, posteriori non item. Neqve e-
,, nim videtur mihi in tanta vitæ brevitate
,, expedire, ut nonus demùm annus fœtum
,, nobis pariat: sed neqve in universum po-
,, test dari certa regula propter varietatem in-
,, geniorum & operum: satis fuerit admoni-
,, tam esse cujusqve prudentiam, non oporte-
,, re editionem tanqvam immaturum par-
,, tum ante tempus ejici. Nam proposita
,, qvacunq; re, necesse est judicium anteqvàm
,, ritè de illa statuat, qvæ ad illam pertineant
,, omnia attentè & subtiliter circumspicere,
,, qvod fieri cogitationes præceleres non si-
,, nunt, ut qvæ intentionem mentis in unum
,, aliqvid rapiunt penitus, & à contemplati-
,, one totius avertunt: Itaqve fallitur scri-
bens

bens ipſe, & falſos alios qvi ſe illius commi- "
ſerunt fidei, in eundem ſecum errorem tra- "
hit: qvodqve ſemel erit pravum, ſi de eo "
admoneatur à qvoqvam, pertinaciter defen- "
dit, ne lapſus credatur, unde oriuntur ſe- "
ctæ, feraciſſimum rixarum ſeminarium. Sin "
ipſe errorem ſuum ſponte agnoſcit, non e- "
mendat ſimpliciter, ſed ambiguè & perple- "
xè, nomini magis qvàm veritati conſulens: "
hinc ſunt editiones fictæ & refictæ toties, ut "
aliqvanto poſt neſciatur qvæ prima ſit illa- "
rum, qvæ altera, vel tertia, qvæ autoris ipſius "
ſententia, qva ſtandum: idqve fit tanto "
confuſius, & incertius, ſi qvo ſecunda aut "
tertia, & aliæ deinceps recognitiones non "
pervenerint. Neqve verò me fugit, eſſe "
nonnulla, qvæ primo qvoqve tempore ne- "
ceſſe erit evulgari: de qvo genere ſunt nar- "
ratio rei geſtæ ad plurimos viventium "
pertinentis, tùm qvæ inſectandi criminis "
in commune noxii, aut depellendæ à nobis "
calumniæ componuntur: ea ſatis fuerit di- "
ligenter eſſe à nobis excogitata & perſcri- "
pta, nam dilationem res non ferunt: nec "
qvæ ſunt ejuſmodi, præcipitata dici debent, "
ſed maturata. Non deſunt qvæ deterit "
cura, non emendat: ſunt enim ingenia "
tàm ſubiti ac vividi impetus, ut eorum ope- "
ra meliora ſint effuſa, qvàm refuſa. Qvæ "
poſt editionem videbuntur autori ipſi pa- "

„ rum rectè expenſa, corrigat planè, aper-
„ tè, ſimpliciter, magis de claritate veritatis
„ ſolicitus, qvàm de ſua ipſius: ſed nec ipſe
„ jacturam ullam fecerit exiſtimationis: qvis
„ enim eſt uſqvam adeò rerum humanarum
„ expers, & ignarus, ut neſciat optimos qvoſ-
„ qve & ſapientiſſimos Viros tempore ac ſtu-
„ dio in melius proficere? An ego excellen-
„ tis ingenii Virum, nihil plus credam aſſecu-
„ tum ſenem eſſe, qvàm juvenem? Iners pro-
„ fectò ac miſerrimum eſt ingenium, cui non
„ plus poſterior dies, qvàm prior adfert. Si li-
„ bri ſint dogmatici ſparſi jam & evulgati ad-
„ modum, conſultiſſimum erit librum corre-
„ ctionum exemplo Divi Auguſtini compo-
„ nere: aut ſi qvid erit addendum, ſecundam
„ editionem ſeorſim dare, ut feciſſe videmus
„ Boethum Severinum. Sin opus vel non
„ continet dogmata, vel non adeò eſt diffu-
„ ſum, licebit, qvod eſt apud Poëtam, male
„ tornatos incudi reddere verſus, & opus re-
„ concinnare, atqve etiam ſi res ita ferat rete-
„ xere de integro. Qvòd ſi ab aliqvo corriga-
„ tur, agnoſcat beneficium, & palam agat
„ gratias. Veritas enim pro qvâ nos in acie
„ convenit ſtare, nullius eſt propria, ſed com-
„ munis omnium: Qvòd ſi ille in eam inci-
„ derit, iraſci te non oportet illi, potius gratu-
„ lare felicitatem, qvàm & tibi licet eſſe cum
„ illo communem. Sed procul dubio ita res
habet,

habet, qvi pro veritatę certant, ſic ſunt ani-"
mati, ut ęam à qvocunqve inventam com-"
plectantur, qvi autem pro ſuis inventis, id"
eſt pro ſuo nomine ac gloria, tanqvam aras"
& focos, qvicqvid ab eis prodierit tueantur:"
cujuſmodi ſunt in omni qvidem diſciplina"
complures, ſed in iis potiſſimum artibus,"
qvæ circa ſermonem occupatæ ſunt, Gram-"
matica, Poëtica, Rhetorica, & ea, qvæ cum"
his eſt conjuncta, Philologia: primum"
qvod peritia verborum, ut rectè eſt ab Au-"
guſtino ſcriptum, valde inflat: deinde"
qvod horum opera magis videntur eſſe il-"
lorum fœtus, qvàm qvæ Philoſophi aut"
Theologi conſcribunt; Orationem enim"
Orator peperit, Poëta Carmen: Veritatem"
non peperit Philoſophus; aut Theologus,"
ſed natura: ideoq; verax Philoſophus con-"
tradictionem opinionis ſuæ, naturæ potiùs"
interpretatur eſſe injuriam, qvàm ſui. At"
qvi falſum comminiſcitur, ægrius fert repu-"
gnari ſibi: qvàm qvi aſſerit verum: nam ve-"
rum nemo gignit, falſum ex mendace ipſo"
naſcitur: itaqve qvi verum affirmat, propu-"
gnationem ſui dicti naturæ, tempori, DEO"
committit, qvi falſum, ipſe ſibi illius tute-"
lam ſumit: Accedit his, qvod verba velut"
facies & forma qvædam ſunt exterior, ſen-"
ſa autem interiora illa referunt, ceu vale-"
tudinem & mentem: Indignius verò for-"

„ mosi accipiunt cutem & lineamenta sua
„ perstringi, quam boni suam virtutem: ci-
„ tiusqve Vir probus malum se appellari æqvi
„ boni faciet, qvàm speciosus deformem.
„ Qvæ ad mores non pertinent, ea grave est
„ ad alienum nos stomachum aut judicium
„ formare. In iis verò, qvibus homines vel
„ meliores fieri vel pejores possunt, publicos
„ præfectos esse aliqvos examinandis libris
„ expedit, Viros judicio, doctrinâ, probitate,
„ in toto populo præcipuos ac
„ spectatos.

COM-

COMMONEFACTIO V.

LITERATUS EX MISERO FELICISSIMUS,

SIVE

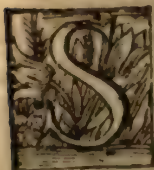
DE ADMIRANDA ERUDITORUM HOMINUM

[à PROFANA VANITATE AD PIETATIS SINCERÆ STUDIA ET EXERCITIA CONVERSORUM]

METAMORPHOSI, SUMMAQVE BEATITUDINE.

Ad Fel. Lit. Dissert. prælimin. Num. IX.

I.

SI ullius unqvam LITERATI VIRI à profanâ & exitiali vanitate, ad pietatis sinceræ studia CONVERSIO memorabilis, & qvæ eâdem excepit felicitas insignis fuit, D. CÆCILII fuit, cognomẽto CYPRIANI, ut planè idea qvędã & exemplar illustrissimũ dici

dici possit ERUDITORUM, profanæ valedicentium stoliditati, & Christi jugum, excussis gloriosæ vanitatis oneribus suscipientium: Ideò qvondam miser & infelix erat Cyprianus, qvia *Gentilis*, & ideò miserior, qvia, simul *Dæmonum cultor*; ideò tandem miserrimus atqve infelicissimus, qvia *persecutorem Christianorum* (dicente Nazianzeno) *egit acerbissimum*. Verum libertati tandem optatissimæ transscriptus, Christoqve, benegnissimè vocanti vindicatus, uberrimam lætitiæ ac spiritualis gaudii (solis literatis ad DEUM conversis propriæ) materiam invenit, *nimirum postqvam idolorum cultum, pariter ac adumatas profanæ scientiæ copias, litigantium rixas & contentiones, Rhetorum, mendacia, Senatorum dignitatem, gloriam, fluxam & fragilem, aliaqve omnia veræ fidei, ac sinceræ pietatis amore reliqvisset, & à MUNDO SEJUNCTUS, cuncta quæ in eo sunt altissimo supercilio despexisset, ac EI tantum, qui Optimus Maximus est vivere cœpisset.* Nonnisi in PIO suo SECESSU optatam animi tranqvillitatem felix ille solitarius fuit, indeptus; cumq; antea per varios animi æstus atqve jactationes, cum errore & infidelitate, & qvasi secum bello intestino multum decertasset, tandem cœlesti beneficio ductorem impetravit Sanctum Spiritū, qvi ad solidæ pietatis dogmata eum introduxit. Cæterum, omni

Confer Nazian. Orat. XVIII. in laud. Cypr. ubi hæc leguntur verba: Dæmonum cultor erat, qvi Christi postea discipulus evasit &c. *Vid. qvoq; Acad. J.C.Vet. p. 56.*

omni deinceps id egit studio, ut luculentissimum FIDEI ac VIRTUTIS Christianæ exẽplum præberet. Sed juvat ipsum Cyprianum, de felicissima sua metamorphosi, sive saluberrimâ à vanitate profanâ ad pietatem Christianam conversione audire differentem, qvippe qvam verbis significantissimis Donato suo [cum ambo nuper à secularibus Oratorum disciplinis ad DEUM conversi, unà feriis vindemialibus rusticarentur] exposuit, ac simul Literati summè beati ideam ad hunc modũ dedit conspiciendã: *Ergò cùm in tenebris atq; in nocte cœca jacerem, cùmqve in salo jactantis seculi nutabundus ac dubius, vestigiis oberrantibus fluctuarem, vitæ meæ nescius, veritatis ac lucis alienus, difficile prorsus ac durum pro illis tunc moribus opinabar, qvod in salutem mihi divina indulgentia pollicebatur, ut qvis renasci denuò posset, utqve in novam vitam, lavacro aquæ salutaris animatus, qvod prius fuerat exponeret, & corporea licet manente compage, hominem animo ac mente mutaret. Qvi possibilis, ajebam est tanta conversio, ut repente ac perniciter exuatur, qvod vel genuinum situ materiæ naturalis obduruit, vel usurpatum diu senio vetustatis inolevit? Alta hæc, & profunda penitus radice haserunt. Qvando parsimoniam discit, qvi epularibus cœnis & largis dapibus assvevit? & qvi pretiosa veste conspicuus in auro atqve in purpura fulsit,*

Vid. Cyprianĩ epist. elegantiss. ad Donat. qvæ numero est prima, edit. Paris. 1666.

ſit, ad plebejum ſe ac ſimplicem cultum qvando deponit? Faſcibus ille oblectatus & honoribus, privatus & inglorius eſſe non poteſt - - - - Hæc egomet ſæpè mecum; nam ut ipſe qvamplurimis vitæ prioris erroribus implicitus tenebar, qvibus exui me poſſe non crederem; Sic VITIIS adhærentibus obſecundans eram, & deſperatione meliorum, malis meis veluti jam propriis ac vernaculis favebam, ſed poſtqvam undæ genitalis auxilio, ſuperioris ævi labe detersâ, in expiatum pectus ac purum deſuper ſe lumen infudit, poſtqvam cœlitus ſpiritu hauſto, in novum me hominem nativitas ſecunda reparavit; mirum in modum protinus confirmare ſe dubia, patere clauſa, lucere tenebroſa, facultatem dare, qvod prius difficile videbatur, geri poſſe, qvod impoſſibile putabatur: ut eſſet agnoſcere terrenum fuiſſe, qvod prius carnaliter natum delictis obnoxium viveret; DEI eſſe cœpiſſe, qvod jam Spiritus Sanctus animaret. Scis ipſe profectò, & mecum pariter recognoſcis, qvid detraxerit nobis, qvidve contulerit mors iſta criminum & vita virtutum. Scis ipſe nec prædico, in proprias laudes odioſa jactatio eſt, quamvis non jactatum poſſit eſſe, ſed gratum, qvicqvid non virtuti hominis adſcribitur, ſed DEI munere prædicatur, ut jam non peccare eſſe cœperit fidei; qvod ante peccatum eſt, fuerit erroris humani. DEI eſt inqvam, DEI omne quod poſſumus: inde

vivi-

vivimus, inde pollemus, inde sumto & concepto vigore, hic adhuc positi, futurorum indicia praenoscimus. Ita praeclarè Cyprianus.

II. O beatam Literati Hominis metamorphosin! O sanctũ Apostatam, ô terq; qvaterq; felicem solitariũ; *qvi cum temporis plurimum* (uti de se qvondam scripsit Basilius) *vanitati impendisset, omnemq; juventutem inani studio attrivisset, tandem aliqvando velut ex gravi somno expergefactus, ad Evangelicae Veritatis admirabile lumen respexit*; atqve verè salutarem & gloriosum SECESSUM, cum caeteris prisci aevi Doctoribus felicissimis est meditatus. Demus, alterum illum Cypriani SECESSUM (qvo scil. persecutionis tempore latebras petiit) probro non caruisse apud qvosdam de Christianâ fraternitate, qvi Tertulliani ad Fabium de Fugâ in persecutione disputationem legerant, atqve Viri innocentissimi consiliũ graviter sunt calumniati; ista tamen saluberrima sanctissimaqve à Mundo im̃undo sejunctio, omnium dehinc probata calculis, omniumqʒ lingvis & calamis fuit celebrata. Exceperat qvippe eandem nõ sollicita solum morum & studiorum correctio, & vitae ad pietatis Christianae leges diligens conformatio, verum etiam flagrantissimum alienae salutis desiderium, illam, qvam modo laudavimus, beatissimi Cypriani conversionem fuit concomitatum. Qvantum bone DEUS

Bas. M. epistol. LXXIX ad Eust.

De qvibus conf. pium Lit. hom. secess. p. 24. seqq.

Cypri-

Cypriani fuit gaudium, gratulatio qvanta, de DONATO suo (intimo amicorum) coelo redonato, atqve pari felicitate ad svavissimum Christi jugum adducto! Testes laudo illas ipsas elegantissimas Viri ad Donatũ literas, qvibus admirabilem divinæ gratiæ in mutandis hominum animis efficaciam exemplo proprio demonstravit, atqve Donato, in pietatis stadio jam jam constituto, calcar addidit, viamq; tutissimam ostendit, qvâ ipse pariter ad veræ imperturbatæqve felicitatis metam devenire possit. *Si tu innocentiæ, si justitiæ viam teneas, si illapsa firmitate vestigii tui incedas; si in DEUM viribus totis, ac toto corde suspensus, hoc sis tantum, qvod esse cœpisti; tantum tibi ad licentiam datur, qvantum gratiæ spiritualis augetur. Non enim (qvi beneficiorum terrestrium mos est) in capessendo munere cœlesti, mensura ulla vel modus est; profluens largiter spiritus nullis finibus premitur, nec coercentibus claustris intra certa metarum spatia frænatur: manat jugiter, exuberat affluenter; nostrum tantum sitiat pectus & pateat; qvantum illuc fidei capacis afferimus, tantum gratiæ inundantis haurimus. Inde jam facultas datur, casta-*

Cyprian. cit. epist. II. ad Donat.

stita-

ſtitate ſobriâ, mente integrâ, voce purâ, virtute ſincerâ, in medelam dolentium vulnerum, poſſe venenorum virus extinguere, animorum deſipientium labes reddita ſanitate purgare, infeſtis jubere pacem, violentis quietem, ferocientibus lenitatem; immundos & erraticos ſpiritus, qui ſe expugnandis hominibus immerſerint, ad confeſſionem minis increpantibus cogere ut recedant, duris verberibus urgere, conflictantes, ejulantes, gementes, incremento pœnæ propagantis extendere, flagris cædere, igne torrere. Res illic geritur, nec videtur: occulta plaga, & pœna manifeſta. Ita quod eſſe jam cœpimus, acceptus ſpiritus licentiâ ſuâ potitur; ſed quod nec dum corpus ac membra mutavimus, adhuc carnalis aſpectus ſeculi nube cæcatur. Quantus hic animi potentatus, quanta vis eſt? non tantùm ipſum eſſe ſubtractum pernicioſis contactibus mundi, ut qui expiatus & purus nulla incurſantis inimici labe capiatur; ſed adhuc majorem & fortiorem viribus fieri, ut in omnem adverſarii graſſantis exercitum imperioſo jure dominetur?

III. Igi-

III. Igitur sollicita Cyprianum ad pietatis studia conversum, cura versavit, ut fratres devii ac errabundi commilitones ad perpetuæ Salutis domicilium deducantur, ut socii profundo sepulti lethargo excitentur, & ad lucis perennis claritatem perveniant, qvorsum & isti sanctissimi Viri ad Donatum suum sermones: *Atqve ut illustrius veritate patefactâ divini muneris indicia clarescant, lucem tibi ad cognitionem dabo, malorum blandientium caligine abstersâ, opertas seculi tenebras revelabo. Paulisper te crede subduci in montis ardui verticem celsiorem, speculare inde rerum infra te jacentiũ facies; & oculis in diversa porrectis, ipse à terrenis contactibus liber, fluctuantis mundi turbines intuere. Jam seculi & ipse misereberis, tuiqve admonitus, & plus in DEUM gratus, majore lætitiâ qvod evaseris, gratulaberis. Cerne tu itinera latronibus clausa, maria obsessa prædonibus, cruento horrore castrorum bella ubiqve divisa: madet Orbis mutuo sangvine; & homicidium cum admittunt singuli, crimen est; Virtus vocatur cum publicè geritur* &c. Hæc & plura alia seculi corrupti probra, cum Cyprianus Donato suo prolixè recensuisset, pium & ipsi commendavit Secessum, in qvo velut in egregio sapientiæ sublimioris sacrario absconditus, res curasqve hominum è longinqvo tutius intueri, DEO felicius inservire, & ad

& ad veræ felicitatis, optatæqve tranqvillitatis arcem rectius devenire possit: *Una igitur* [ait notanter] *placida & fida tranqvillitas, una solida, & firma & perpetua securitas, si qvis ab his inqvietantis seculi turbinibus extractus, salutaris portus statione fundetur, ad cœlum oculos tollat à terris, & ad Domini munus admissus, ac DEO suo mente jam proximus, qvicqvid apud cæteros in rebus humanis sublime ac magnum videtur, infra suam jacere conscientiam glorietur. Nihil appetere jam, nihil desiderare de seculo potest, qvi seculo major est. Qvam stabilis, qvam inconcussa tutela est, qvam perennibus bonis affluens cœleste præsidium, implicantis Mundi laqveis solvi in lucem immortalitatis æterna de terrena fæce purgari. Viderit qvæ in nos prius infestantis inimici pernicies insidiosa grassata sit! Plus amare compellimur, qvod futuri sumus: dum & scire conceditur, & damnare qvod eramus. Nec ad hoc pretiis, aut ambitu, aut manu opus est, ut hominis summa vel dignitas vel potestas elaboratâ mole pariatur: sed gratuitum de DEO munus & facile est, ut sponte Sol radiat, dies illuminat, fons rigat, imber irrogat; ita se spiritus cœlestis infundit. Postqvam auctorem suum, cœlum intuens anima cognovit, solo altior, & hâc omni terrena potestate sublimior, id esse incipit, qvod se esse credit. Tu tantum, qvem* jam

jam spiritalibus castris cœlestis militia signavit, tene incorruptam, tene sobriam religiosis virtutibus disciplinam. Sit tibi vel oratio assidua, vel lectio: nunc cum DEO loqvere nunc DEUS tecum; ille Te præceptis suis instruat, ille disponat: qvem ille divitem fecerit, nemo pauperem faciet. Penuria esse nulla jam poterit, cui semel pectus cœlestis sagina saturavit. Jam Tibi auro distincta laqvearia, & pretiosi marmoris crustis vestita domicilia sordebunt; cum scieris Te excolendum magis, Te potius ornandum, domum Tibi hanc esse potiorem, quam Dominus insedit Templi vice, in qvâ Spiritus Sanctus cœpit habitare. Pingamus hanc domum pigmentis innocentiæ, illuminemus luce justitiæ. Non hæc unqvam procumbet in lapsum senio vetustatis, nec pigmento parietis, aut auro exolescente fœdabitur. Caduca sunt qvæcumq; fucata sunt, nec fiduciam prebēt possidentibus stabilem, qvæ possessionis non habent firmitatem. Hæc manet cultu jugiter vivido, honore integro, splendore diuturno; aboleri non potest, nec extingvi, potest tantum in melius corpore redeunte formari. Hæc interim brevibus, Donate carissime: nam etsi facilem de bonitate patientiam, mentem solidam, fidem tutam salutaris auditus oblectat, nihilq; tam tuis auribus gratū est, moderari tamen dicenda debemus simul juncti, & sæpius colloqvuturi.
Felicissimorum itaqve Literatorum albo inferen-

rendus etiam erit CÆCILIUS CYPRIANUS, siqvidem & ipse non in excolendâ solùm verâ sinceraqve pietate fuerit occupatus, verum etiam in convertendis qvoqve, & ad salutis semitam reducendis fratribus suis operam adeò salutarem duxerit collocandam, gnarus qvippe, nullâ re perinde DEUM delectari, ut hominis emendatione & salute, nec gratius illi officium præstari, qvam si universam vitam ad commune emolumentum conferamus. Qvod ipsum Doctoris felicissimi exemplar, si magis sollicitâ curâ sibi imitandum sumerent illi, qvi publicos cœlestis veritatis præcones agunt, haudqvaqvam ad privatam respicientes utilitatem, neqve sacrum ministerium ad ambitionis argumentum vertentes, sed potius de proximorum salute procurandâ, sanctissimiqve Numinis gloriâ adaugenda apprimè cogitantes, fructus eqvidem laborum suorum caperent æqve copiosos, & alios atqve alios cum Cypriano Donatos [cælo redonandos] à vanitate ad pietatem conversos, vel in ipso pietatis cursu alacriter proficientes, inq; omni virtutis genere efflorescentes conspicerent.

IV. Laborantem in conqvirendis profanæ Eruditionis thesauris Amicum, & toto cœlo à veræ beatitudinis scopo aberrantem, cum æqve insignis & præclarus Theosophus cõspiceret, vehementissimè ingemuit, ejusq;

B. Petr. Mauritius seu Venerabil. Lib. I. ep. 9.

miseriæ etiam atqve etiam condolens, epistolâ peculiari (ad Cypriani, Donatum excitantis exemplum) BEATITUDINEM à Literato Homine unicè expetendam feliciſſimè commendavit, ad h. m. *Cum gravi humanorum studiorum fasce Te onustum, nullamq; labori Tuo mercedem, nullum oneri Tuo levamen videam, tempus inaniter Te consumere ingemisco. Si enim verè philosophanti, hic solus, & certus finis est, ubinam vera beatitudo consistat agnoscere, & agnitam adipisci, ut eâ adeptâ de MISERO possit esse BEATUS, nec beatitudo valeat dici, cui boni aliqvid deest, Summum autem Bonum BEATA ÆTERNITAS est; qvis dicere audeat, eum philosophari, qvi universis laboribus suis, non ad æternam beatitudinem, sed ad æternam miseriam tendit? Sudaverunt in hujus beatitudinis inqvisitione antiqvorum ingenia, & qvod latiſſimè reconditum latebat, velut de occultis terræ visceribus, multo conatu ernere contenderunt. Hinc artium adinventiones, hinc multiplices argumentationum perplexiones, hinc sectarum in invicem pugnantium infinitæ diſſensiones; quarum aliæ in corporum voluptatibus, aliæ in animi virtutibus beatitudinem constituebant. Hos errare, & qvod in supernis celabatur, in imis qværere, & mendacii confusione mortales in terris falli. Veritas de cœlis veniens, similibus malis laborantibus clamavit: VENITE*

AD

AD ME OMNES, QVI LABORATIS ET ONERATI ESTIS, ET EGO REFICIAM VOS, &c. Et quia eos profunda ignorantia teneri vidit, magisterii voce assumta subjunxit: *DISCITE à ME QVIA MITIS SUM, ET HUMILIS CORDE, ET INVENIETIS REQVIEM ANIMABUS VESTRIS.* Et cum in montem conscendisset, apertè non tantum ubi vera beatitudo invenienda, sed etiam qvaliter ad eam perveniendum esset, edocuit: & omnium, beatitudinem investigantium curiositatem compescuit, dicens: Beati pauperes spiritu, qvoniam ipsorum est Regnum Cælorum. Ecce sine Platonicis meditationibus, sine Academicorum disputationibus, sine Aristotelicis laqveis, sine Philosophorum doctrinis inventus est locus, & via beatitudinis --- Qvid igitur charissime Scholas oberras? Qvid millia verborum, qvid per multos labores inqviris, qvod simplici sermone, qvod parvo labore si volueris, assequi poteris? qvid inani studio cum Comœdis recitas, cum Tragœdis deploras, cum Metricis ludis, cum Poëtis fallis, cum Philosophis falleris? Qvid jam non philosophiæ, sed qvod pace Tua dictum sit, tantam stultitiæ operam impendis? Stultitiæ inqvam; Nam & hoc veri philosophi dictum est: Nonne stultam fecit DEUS sapientiam Mundi? Curre ergò fili mi ad propositam Tibi à cælesti Magistro totius philosophiæ uni-
 cum

cum fructum, *REGNI COELORUM BEATITUDINEM.* Tanti saluberrima hæc cohortatio apud turgidum inflatumqve literionem fuit ponderis, ut deserta Sophistarum cathedrâ, onereqve gravissimo deposito, VERITATI rectiora svadenti assurrexerit, atqve sinceram deinceps sectatus sit pietatem, viam sc. (uti à Beato illo Mauritio edoctus fuerat) aggrediebatur spiritualis paupertatis, verusqve evasit Christi philosophus, ipsam Mundi sapientiam in se stultam efficiens, divinoqve adjutus auxilio, hostes innumeros profligans, donec ad supremam devenit imperturbatamqve tranqvillitatem.

V. Eqvidem, si istud qvoqve præfulgidum exemplũ, Magniq; Theosophi monitũ, cuncti seqviorisætatis doxosophi ad animũ suũ revocarẽt, & de supremâ beatitudine indagandâ, pariter ac conseqvendâ magis sollicitâ curâ cogitarent; minimè omniũ supremã felicitatẽ, vel in scientiæ multivariæ copiis, vel donorũ vulgò magni æstimatorum apparatu exqvisitiori, vel ingenii uberioris præstantiâ, qværendam ducerent: Siqvidem ea animi bona Literati Christiani cum Sophis gentilium habeant communia, qvi etiam non rarò illos, ad donorum ejusmodi præstantiã qvod attinet, longissimè superarunt. Neminem profectò in historiâ tum veteri, tum recentiori adeò hospitem esse existimo, qvi ignoret,

Dona

Dona qvæ vocant Naturalia, freqventissimè mortalium etiam pessimis atqve pestilentissimis competiisse. Et cum bona ea duplicia sint generis; vel à naturâ nobis insita, vel adventitia & acqvisita, dubium non est, qvin utraqve itidem in improbis, & extra Ecclesiæ pomœria constitutis, majori qvandoq; mensurâ conspiciantur. Qvantâ bone DEUS Naturæ præstantiâ, (qvam Græci εὐφυΐας voce designant,) prisci conspicui fuêre philosophi, qvam promptâ memoriâ, atqve ad ea, qvæ sibi tradebantur accipienda & retinenda tenaci emicuerunt! Planè stupendo ingenii acumine fuerunt præditi, & judicio limatissimo pollebant, summæ de inventis rebus disserendi dexteritate sociato. De Mithridate Ponti Rege, ex Plinii indicio constat, eum duabus & viginti diversis nationibus qvibus imperabat, suâ cuiqve lingvâ jus dixisse, & pro concione singulos sine interprete compellasse. Themistoclem tam felici memoriâ conspicuum fuisse, Cicero tradidit, ut Simonidi, artem reminiscentiæ pollicenti dixerit, se malle artem oblivionis, qvod etiam meminisset qvæ nollet, & qvæ oblivisci vellet, non posset. *Nulla* scribit de eodem Themistocle Cornelius Nepos, *res major sine eo gerebatur, celeriterq; quæ opus erant reperiebat. Neq; minus in rebus gerendis promtus, quam excogitandis erat: quod &*

Plin. l. VII. hist. nat. c. 24.

de instantibus (ut ait Thucydides) verissimè judicabat, & de futuris callidissimè conjiciebat. Quo factum est, ut brevi tempore illustraretur. De Marco qvoqve Tullio notabile est, qvod idem tersissimus scriptor Orbi prodidit, ad h. m. *Sic omnia de studiis Principum, vitiis Ducum, mutationibus Reip. perscripta sunt* (in epistolis puta Tullii ad Atticum) *ut nihil in iis non appareat, & facilè existimari possit, prudentiam qvodammodo esse divinationem. Non enim Cicero ea solum, qvæ vivo se acciderint, futura prædixit, sed etiam qvæ nunc usu veniunt, cecinit ut vates.* Taceo incomparabiles veteris ævi poëtas & philosophos, exasciatæ itē eloqventiæ principes, gravissimos ac probatissimos rerum scriptores, aliosqve doctrinæ pariter ac naturæ copiis instructissimos gentilium Magistros, qvi miserrimâ suâ à veræ beatitatis tramite aberratione evidentissimè nos edocuêre, in bonis animi, seu naturæ præstantiâ veram Literatorum hominum felicitatem neutiqvam esse repositam. Ipsi illi Sophi nominatissimi, Socrates, Seneca, Epictetus, Plutarchus, & alii, qvi moralium virtutum illustria qvæqve exempla & documenta suppeditarunt, neutiqvam salutarem illum imperturbatæ prosperitatis scopum attigêre, verum ab eo toto qvod ajunt cœlo aberrantes, ad extremas miserias tandem fuerunt deturbati.

VI. Non

VI. Nō alteri⁹ igitur BONI & DONI possesſio LITERATOS HOMINES verè FELICES EX MISERIS reddit, qvā qvod PIETATIS CHRISTIANÆ venit nomine, & ACTIONIS secundū VIRTUTEM OPTIMAM & perfectiſſimam elogio eſt conſpicuū; Donum Scripturæ ſtilo id dixeris VERÆ & conſumatæ SAPIENTIÆ, qvam pluribus illa celebrat locis, eamq; cunctis ævi hujus ornamentis & emolumentis dicit præſtantiorem. *Propterea* (inqvit sapiens) *optavi, & datus eſt mihi ſenſus, & invocavi, & venit in me SPIRITUS SAPIENTIÆ, & præpoſui illam Regnis & ſedibus, & divitias nihil eſſe duxi in comparatione illius. Nec comparavi illi lapidem pretioſum, qvoniam omne aurum in comparatione illius arena eſt exigua, & tanqvam lutum æſtimabitur argentum in conſpectu illius. Super ſalutem & ſpeciem dilexi illam, & propoſui pro luce habere illam, qvoniam inextingvibile eſt Lumen illius.* Nullatenus Sapientiæ illius faſtigium in nudâ rerum ſacrarum cœleſtiumqve contemplatione, & otioſa ſpeculatione qværendum, ſed voluntas etiam ad ſanctiſſimi Numinis timorem & amorem excitanda, veluti inſigni qvodam loco Lactantius, veri cultûs divini, ſupremæqve ſapientiæ rationem traditurus

Sap. VII. Confer Proverb. VIII. Eccleſ. IV. XXIV. & XXXVII.

turus docuit; *In DEI* (en verba!) *agnitione & cultu rerum summa versatur, in hoc est spes omnis, ac salus hominis, hic est sapientiæ gradus primus, ut sciamus qvis sit nobis verus Pater, eumq́; solum pietate debitâ proseqvamur, huic pareamus, huic devotissimè serviamus.* Et alibi idem Lactantius; *In sapientia* (inqvit) *RELIGIO, & in Religione sapientia est, ergò non potest segregari; qvia sapere nihil aliud est, nisi DEUM verum justis ac piis cultibus honorare.* Et rursus: *Una spes homini, una salus in hâc doctrinâ, qvam defendimus posita est, omnis sapientia hominis in hoc uno est, ut DEUM cognoscat & colat, hoc nostrum dogma, hæc sententia est. Qvantâ itaq; voce possum testificor, proclamo denuntio; hoc est illud qvod philosophi omnes in tota vita sua qvæsierunt, nec unqvam tamen investigare, comprehendere, tenere valuerunt, qvia religionem aut pravam tenuerunt, aut totam penitus sustulerunt.* O felices igitur, ô terqve qvaterqve beatos illos SAPIENTES CHRISTIANOS, qvi ignoratos à tantis doctrinæ profanæ Magistris thesauros investigavere, pa-

Lactant. de vero cultu cap. 9.

Idem lib. de vera sap. c. 3. conf. & c. 30.

re, pariter ac comprehendêre, *primum cognoscentes seipsos* (ut Augustinus egregiè scribit) *& corrigenda corrigentes, dein amantes suum Creatorem.* Tantò amplius illi [ex melliflui Doctoris judicio] profundiusqve illuminantur, qvanto amplius cœlestium rerum contemplatione delectantur. *Ad hujus verò* (pergit notanter) *scientiæ plenitudinem, opus est potius intimâ compunctione, qvam profundâ investigatione; suspiriis qvam argumentis; crebris lamentationibus, qvam copiosis argumentationibus; lacrymis qvam sententiis; Oratione qvam lectione, cœlestium potius contemplatione, qvam terrestrium occupatione.* Veros, ejusmodi sanctosq; dixeris GNOSTICOS, non(qvales priscū novit ævum) turgidos, vanos, & arrogantiâ pariter ac erroribꝰ pudendis infames; Veros inqvam, Literatos illos felices, miseriisqve suis ereptos, & optatâ metamorphosi immutatos, salutaveris GNOSTICOS, hoc est supremâ [uti Clemens Alexandrinus præclarè eos definivit] SCIENTIA præditos; Talis qvi Gnosticus est *(inqvit ille)* consentanea qvoqve Virtuti opera perficit; Qvi autem opera efficit, non statim proinde GNOSTICUS est: Trium rerum studium amplectitur talis philosophus.

August. Man. cap. 26.

Bernar. de inter. domo, c. 7.

Clem. Alex. in Strom.

Nam & contemplationi deditus eſt, & mandata divina exeqvitur, & deniqve alios ad probitatem ac virtutem erudit. Qvæ qvidem cum in unum confluxerint, Gnoſticum omnibus numeris abſolvunt, qvodlibet autem horum defuerit, claudicat ſcientia. Qvi gnoſticus eſt, tam aliis peccatis abſtinebit, qvæ ſermone, qvam qvæ cogitatione, aut ſenſu aut opere perpetrantur. DEI cognitionem ii capere neqveunt, qvi à turbidis animi motibus abducuntur. Spiritualem & Gnoſticum eundem agnoſcit Paulus, nempe eum, qvi Spiritus ſancti diſcipulus eſt. Gnoſticus, cum id divinitus conſecutus eſt, ut prodeſſe poſſit, ad hunc modum juvat, ut alios per affectationem informet, alios per imitationem cohortetur, alios deniqve præcipiendo erudiat, & doceat. Ac mihi qvidem tres gnoſticæ facultatis effectus eſſe videntur, primus videlicet, res notas & exploratas habere, ſecundus easdem efficere, tertius deniqve in eo verſari, ut qviſpiam ea, qvæ apud veritatem abſtruſa & occulta ſunt, pro eo atqve DEO dignum

gnum est, aliis tradere qveat. Qvemadmodum DEUS, qvidqvid vult, potest, sic qvicqvid petierit Gnosticus accipit. Ut umbra corpus, sic veram scientiam opera seqvuntur. Nunqvam injuriarum acceptarum memor erit Gnosticus; nemini succensebit, etiamsi alioqvi odio digna fuerint, qvæ ille perpetravit. Etenim ut Creatorem colit, sic vitæ socium amat, eumqve ignorantiæ nomine commiseratur, ac pro eo preces adhibet. Gnosticum nec opes unqvam delectatione afficiunt, nec opum penuria demissum & abjectum reddit; qvippe qvem virtus, & sapientia in altum attollant, ac subliminiorem iis reddant; adeò ut ob animi præstantiam, eodem loco & jucunda, & injucunda habeat.

VII. Inter prima Secundi seculi lumina exoriebatur ABERCIUS, Hierapoleos in Phrygia Episcopus, felicissimis ævi istius Doctoribus Christianis accensendus, eò qvod GNOSTICUM talem egerit, Virtutem atq; pietatē sincerā eruditioni haud vulgari duxerit sociandā, nec nō cunctis Dominici gregis pastorib⁹ vitæ morumqve integritate præluxerit. Et cum cura ac sollicitudine singulari à

ri à parentibus ſuis eſſet educatus, à primâ pueritia pietati addictus, non bonis ſolum literis egregiam præ æqvalibus ſuis operam impendit, verum etiam ſingulari virtutum ſuarum ſplendore corruſcavit. Ignotus qvidem Abercius ille fuit Euſebio Cæſarienſi, aliiſqve Scriptoribus priſcis, cùm diu abſconditam in DEO vitam egerit, verum tandem aliqvando emerſit è tenebris, atqve inſtar clariſſimi ſideris emicuit, poſtqvam ſcilicet Acta ejus à Simeone Metaphraſte, talium antiqvitatum ſtudioſiſſimo perſcrutatore, è latebris ſuis eruta, atq; publicæ luci expoſita fuêre, ut qvi vivus atqve ſuperſtes perpaucis cognitus atqve auditus, plurimis deinceps innotuerit, atqve univerſam Eccleſiam Chriſtianam ceu gemma qvædam pretii ingentis decorarit. Ex laudati autē Simeonis indicio conſtat, Abercium illum ſupremi honoris faſtigium feliciter adeò conſcendiſſe, ut raro veterum decreto *ἰσαπόστολος* meruerit appellari. Qvæ inſuper in Menæo Græcorum leguntur actorum ejus epinicia, ea vivam ſpirantemqve qvandam Virtutis, doctrinæ exqvitiſſimæ ſociatæ imaginem ponunt ob oculos. *Ὅλος ἀνακείμενος θεῷ*, *totus DEO dicatus* inibì ſalutatur Abercius, *qui accepta cœlitus gratia gentilibus in ignorantiâ verſantibus divinam notitiam inſeruerit, multorum Deorum noctem diſſiparit*, in

Vid. Sim. Met. XX. d. Octobr.

Confer, Menæa Græcor. de Abercio apud

in tenebrarum jacentes caligine, filios lucis effecerit, VITAM in terris cœlestem egerit, inque carne velut absque carne vixerit perdomitis perturbationibus, omnibusq́; (en summæ felicitatis literariæ characterem!) *salutis causa extiterit.* Reconditioris verò eruditionis egregia planè documenta, non divini solum Viri illius sermones dedêre, *quibus* (ut in ijsdem Menæis legitur) *eos qui in perniciem deciderant, lapidibus cultum exhibebant, adorare petram Jesum Christum docuit, fidemq́; beatam prædicavit*; verum etiam liber ille insignis, *quem* (laudato Simeone teste) *valde utilem composuit, atque presbyteris simul & Diaconis suæ Diœceseos tradidit, uti & post mortem per eum loqueretur, & quodammodo posteris prodesse nunquam desisteret.* Sed & Epistolam longè utilissimam, felicē illum ex sinceræ pietatis studio atq; exercitio literatū exarasse constat ad M. Aurel. Anton. Imp. quæ si cū plurib⁹ aliis aliquando communicaretur, gloriam Viri longè redderet illustriorem. Non pigebit Petrum Halloixium de insigni fructuosaque doctrinâ Abercii audire differentem: Cum essent aliqui [ex ejus nimirum auditoribus] quos admissorum conscientia scelerum gravius contorqueret, & quos pede humano divina metientes, haud exiguus metus detineret, ne (ut fit inter homines) post tantaque in DEUM flagi-

P. Halloixium Tom. II. illustr. Eccles. Orient. script. p. 44. seqq.

Confer Baron. in not. ad Martyrolog. Rom. 22. oct. & Tom. II. Annal. Eccl. ad ann. 163. Petrus Halloix. l. c. p. 18. seqq.

flagitia, illi haud satis grati acceptiqve esse possent, id edoceri à sancto Viro expetierunt, num benignè scil. respecturus eos, recepturusqve esset Dominus? an verò de ipsis propter ea peccata, qvæ qvondam in tenebris versantes ignorantiæ admisissent, & quorum jam eos puderet, pœniteretqve, debitas repetiturus pœnas esset, tum igitur Vir DEI, hâc arrepta prædicandæ divinæ benignitatis ac misericordiæ ansa, qvâ potuit, maximâ & clarissimâ voce; *Heus vos*, inqvit, *qvicumque jam Christó credidistis, hoc pro certo habere, & pulsa omni dubitatione credere debetis; siqvidem antiqvis vestris malefactis & paternis traditionibus obstinatè non adhæseritis, sed ab omni malitia receptui cecineritis, hoc est, ab invidiâ, & odio, & maledicentia, & immunditia, & si ab alijs, quacumqve ignorantes prius deliqvistis, jam modo & deinceps per DEI gratiam destiteritis; erit ille vobis propitius, in qvem credidistis, & qvi flagitiis aggravatos, ad se invitans clamat;* Venite ad me omnes, qvi laboratis & onerati estis; & ego reficiam vos. *Nam talis qvidem ejus benignitatis innumera nobis suppetunt exempla. Qvare qvi in illum credidistis, illi qvoqve animas vestras dedicate, & spe vestra, qvam in eo defixeritis, minimè gentium excidetis. At enim graviter saucii sumus, inqviunt, & ingentes plagas sub dia-*

diaboli tyrannide accepimus, dum nos hactenus corporeis voluptatibus totos immersimus, & omne præteritum vitæ tempus neqviter ac luxuriose transegimus, unde ex durissimo nunc malæ consvetudinis dominatu, miserè premimur, misereq; affligimur, qvibus vicissim beatus Antistes: *Accurrite igitur* inqvit, *qvam citissimè ad Medicum; assumite jejunia, labores, precationes, lacrymas; peccatorum item confessionem, neqve enim tum vobis continget idem à Domino exprobari, qvod multis ante temporibus per Oseam Prophetam Judæis exprobravit, cum dixit:* Qvid tacuistis impietatem, & fructum ejus vindemiastis? *Hæc proinde* vobis ipsi adhibete multo saluberrima medicamenta, *& vulnerum vestrorum nec tenue vestigium relinqvetur.* Talibus itaqve sermonibus publicis mirificè captus, atqve in matrem cœcam (qvam feliciter ille curaverat) collati beneficii memor Euxenianus qvidam, Vir prudens & doctus, Abercium die qvadam convenit, & per benignè salutatum sic est affatus: *Si tibi pater caras esse pecunias cognoscerem, non exiguam sane facultatum mearum partem tibi libenter offerrem; qvippe qvi tam singulari matrem meam beneficio affeceris; sed qvando præter alias animi dotes, qvas DEUS in Te magnas contulit, etiam his superiorem te fecit, qvid nos Tibi, qvemadmodum ratio exigit,*

Hos. X. v. 13.

git,

git, pro tanta rependamus gratia, nisi ut illam ipsam intimis inscriptam animis perpetuò Tibi acceptam referamus. Tum Abercius prehensa ejus dextra; *sciat*, inqvit, *velim Vir optime, nulla mihi re alia tua opus esse, nisi ut tu, cum prudens sis, rerumqve intelligens, fidelis fias ex infideli, & missa impia DEOrum superstitione, ad agnitionem venias veritatis. Malo enim te fidelem esse & pauperem, qvam illustrem qvidem ac divitem, sed infidelem.* Tum ille Euxenianus: *Si igitur placet*, inqvit, *ô sacrum Caput, est aliqvid mihi abs te hac de re inqvirendum: Nam audivi à matre mea non semel, sæpius doceri abs Te eum, qvem palam annuncias DEum, modo benignum esse, & humanum, modo autem justum & terribilem: ac alios qvidem ut valdè bonum præmiis remunerari; alios autem, tanqvam justum ac severum suppliciis ulcisci. Si gitur ab amore manat ista beneficentia & remuneratio, & contra ex odio supplicium atqve punitio, qvinam fieri potest, ut idem & bonus sit, & justè æterna inferat supplicia? Qvia nimirum respondit Abercius, cum unicuiqve condigna meritis suis rependere boni sit & justi; Dominus ijs, qvi se præclarè & ex virtute gesserint, tanqvam natura bonus, benefacit; ijs verò qvi neqviter se habuerint, & prava facinora designarint, tanqvam justè cuncta faciens,*

ciens, ac disponens, pœnas & supplicia irrogat, cum nihil sit, sive eorum quæ facimus, sive eorum quę vel cogitamus tantum, quod ejus effugere scientiam conspectumq; possit. Qvam sapientissimi Antistitis responsionem cum sibi Euxenianus arridere declarasset, aliam rursus ex ea qvæstionem movit: *Si DEus* inqvit *delectatur bonis, ecqvid causæ est, qvamobrem ab initio talem non creaverit hominem, ut benè qvidem agere posset, malè autem non posset? Ita enim & ea qvæ illi grata essent, acceptaq; faceremus, & pœnis obnoxii non essemus. Minimè verò sic fieri debuit,* ajebat Abercius. *Nam & hoc ipsum ejus erga nos curam valdè commendat, qvod liberos homines condiderit. Si enim malè agendi potestas non suppeteret, tum nec benefacere nobis qvicqvam emolumenti importaret, cum ob ejusmodi benefactum nec laude digni essemus, nec commendatione, qvandoqvidem ex rei natura factum ita esset.* His aliisqve pariter egregiis sermonibus magnus ille Abercius non solù Euxenianum lucrifecit, verum illustre admodum LITERATI ex omni parte FELICIS dedit documentum, donec supremum in Theosophiæ sacræ studio honorem, Coronam scilicet illam immarcessibilem divinâ benignitate esset

consecutus. Felicissimum eqvidem Abercio exitum obtigisse, laudati encomiastæ tradiderunt, talemqve planè fuisse, qvalem totius anteactæ vitæ cursum, pietate, scil. charitate, sapientiâ, gloriâqve plenissimum. Nam ut diem sibi adesse extremum sensit, accersitis ad se Presbyteris & Diaconis, acnonnullis item è populi primoribus, qvos Virtus & fidei studium præcipuè commendavit, primo qvidem DEI Opt. Max. voluntatem è statione hujus vitæ ipsum evocantis, perbenignè aperuit, tum verò sublatis in cœlum oculis & manibus, votisqve ad DEUM missis placidè excessit, atqve ad Angelorum Choros, qvi ut Angelus vixerat, Christo sacros ejus labores remunerante, felicissimè conscendit.

VIII. En veri Gnostici, vivis expressam coloribus imaginem! En Literati omnium felicissimi præfulgidum exemplar! Præstant eqvidem Gnostici tales omnium aliarum Sectarum sapientibus, non eo solum nomine, qvod ipsi verè sinceréqve pii sint, verum etiam in propagandâ virtute,instruendisqve, & ad salutis semitam deducendis erronibus aliis operam collocare studeant diligentiorem. Cura eos versat assidua, ut qvam ipsi attigerunt felicitatis haud perituræ metam, cæteri etiam conseqvantur, & æqve felici metamorphosi, è miseris & calamitosis beatissimi evadant. Tantum abest, ut ullum læ-

lædant vel verbo vel pravo qvopiā exemplo, ut cunctos poti⁹ puritate ac circumspectione singulari ad omne bonum faciendum, & omne malum fugiendum instigent. Qvinimò ea charitatis [divinâ benignitate] augmenta accipiunt, ut nullos non svavissimos virtutis illius incōparabilis proferant fruct⁹. Diligunt proximos, devios etiam, & periculosissimis involutos labyrinthis, sicut seipsos, & ope pariter ac consilio, oratione, & exhortatione salutari pro virili sua eos ducunt sublevandos. *Amant* (uti non nemo scripsit egregiè) *proximos verè, qvia non amant eorum bona, prout sibi utilia, sed eos ipsos, prout sunt imagines DEI. Amant efficaciter, qvia dilectionis affectum opere & veritate declarant. Amant circumspectè, qvia majora proximorum bona principalius qværunt, & minorib⁹ anteponunt. Amant spiritualiter, qvia non amant propter corp⁹, sed corpus propter animam, & tanqvam animę domiciliū respiciūt. Amant gratuitò, qvia ex suo amore ab aliis nullū beneficium sperant. Amant utiliter; qvia omnibus qvantū possunt, benefici & fructuosi existunt. Amant perseveranter, qvia gravi affecti injuria à dilectione nō discedunt. Amāt mansvetè, qvia injurias sibi à proximis illatas leniter sustinent. Amant violenter, qvia propter alios sua commoda, aut suam salutem corporalem cum opus est negligunt. Amant dulciter, qvia omnibus ut eos lucrentur, se fine*

nullo detrimento accomodant. Amant ordinatè, qvia meliores & sanctiores, si aliqva naturalis ratio contrarium non dictet, minus perfectis & peccatoribus præferunt. Amant deniqve sublimiter, qvia omnibus cœlestia bona exoptant, & ad æternæ beatitudinis assecutionem juvare festinant. Qvis obsecro Viros divinâ adeò luce perfusos, & Sanctorum doctrinâ tam præclarè eruditos dicere dubitaret cunctorum qvos terra alit mortalium felicissimos? siqvidem insignibus adeò sinceræ charitatis floribus ornati, & à pravis inordinatisq; affectib⁹ tantoperè repurgati compareant. Qvinimò istius qvoqve veritatis notionem GNOSTICI illi sagacissimi asseqvuntur; præstantissimum vincendarum passionum remedium, & acqvirendarũ virtutum instrumentum ORATIONEM esse, ac intimam cum DEO familiaritatem, utpote qvæ intellectum illuminet, voluntatem inflammet, cogitationem purificet, appetitum componat, corpus ipsum emundet, & mentem cœlestibus arcanis immergat. Validissimo hoc armorum genere instructi, hostes spirituales fortiter aggrediuntur, atq; ad veterem hominem exuendum, & novum induendum sese accingunt. Contemplationis ad hæc studio, ut orationis incumbentes impigrè, Creatoris collata in se beneficia recogitant, divinas perfectiones purificatæ mentis oculis contuentes, & divinorum oraculorum

lorum myſteria conſiderantes. Sed & latentis ſeculi Orbiſqve profanè-docti miſerias freqventiſſimè meditantur, Literatorum mundanorum deflent cœcitatem, & infinitas perverſorum Doctorum deplorant calamitates, qvorundam & ſtultitias irrident ac fatuitates, peccata præterita à ſe olim commiſſa indies abominantur, ſanctiſſimumqve adverſus ſe ipſos odium concipientes, nulli non piæ inhiant exercitationi. Jam de dulciſſimi ſui Domini gaudent bonis, jam in conſideratione divinorum beneficiorum exultant, jam ob injurias DEO ab iniqvis illatas contriſtantur, jam improborum & infidelium omnium converſionem, & divini Nominis exaltationem deſiderant; jam de piorum profectu ſpirituali, & ſacro incremento lætantur, jam incomprehenſibilem Majeſtatem ſummâ exultatione collaudant, jam Legum à ſupremo Rege latarũ ſtudent adimpletioni, jam divinę voluntati ſe totos & omnia ad ſe pertinentia ſubmittunt, jam creata exhorrent, viſibilia relinqvunt, humana tranſcendunt, ſe ipſos deſerunt, & in DEUM intellectu & affectu, imitatione & oratione ferventiſſimâ trãſire feſtinant. Nullis non feliciſſimi illi GNOSTICI gaudebunt bonis, divinis in hâc vitâ illuſtrationibus indies cumulabuntur, & in futurâ ſedem inter ſupremæ Curiæ Aulæqvæ Cœleſtis Proceres certo certius conſeqventur.

COMMONEFACTIO VI.

CEBES CHRISTIANUS,

DUX LITERATORUM AD VERÆ FELICITATIS, PERENNISQ; SALUTIS DOMICILIUM TENDENTIUM,

SIVE

TABULÆ CEBETICÆ,

ARDUAM PER ANGUSTA AD AUGUSTA VIAM PRÆMONTRANTIS, COMMENDATIO, ET SUPPLEMENTUM CHRISTIANUM.

Ad Fel. Lit. Differt. Prælimin. Num. IX.

I.

Nter eos Gentilium Philosophos, qvi ad optatæ *Felicitatis Literariæ* portum & ipsi adspirarũt, & viam miseris erronibus ostendere laborarunt, MAGNO CEBETI Thebano, tantum non omnium præstan-

ſtantium Virorum conſenſu palma tribuitur; Siqvidem nemo in cœtu illorum inventus ſit, qvi aptius vitæ humanæ errores, adeoqve putidiſſimos *Literariæ Infelicitatis* fontes detexerit, nemo qvi rationem ad imperturbatæ fœlicitatis arcem deveniendi curatius expoſuerit, vix aliqvis, qvi tum in excutiendis morborum myſticorum ſeminariis, tum oportunis etiã remediis præſcribendis operam fructuoſiorem collocarit, non fucato uſus dicendĩ genere, ſed planè forti & virili, qvippe qvo TABULAM illam ſuam, omnium voce celebratam ad miraculum uſqve illuſtravit. Utrum CEBES iſte idem cũ Platonico ſit, cujus in dialogo Platonis, qvi Phædo ſive de im̃ortalitate animæ inſcribitur, mentio fit, dicere vix conabor, credidit illum ipſum Tabulæ authorem fuiſſe doctiſſimus Caſelius, num verò hoc ita ſe habeat, dubium eſt Hier. Wolfio, qvi ante Caſelium egregias in eandem notatiunculas conſcripſit. Nec præter rationem de eo videtur ambigi, cum in hâc ipſa Tabula Plato allegetur. Cæterum, ne id qvidem ſatis valet ad probandum, fuiſſe hunc ab illo Platonico diverſum. Qviſqvis tandem fuerit Cebes ille, nemini non libellum ejus, ſive Tabulam perluſtranti conſtabit, excellentiori ſpiritu hominem afflatũ fuiſſe, cum laudabilé adeò à voluptate ad virtutem, imò à captioſâ contẽtioſaq; philoſophia, ad Sophiam ſoli-

De Cebete cum primis videndꝰ eſt Diog. Laert.

lib. II. de vit. Philos. Chalcid. in Tom. Plat. & Xenophonti ἀπομνημονεύματα.

solidiorem transitum sit meditatus, vivisqve planè lineamentis vitam mortaliũ depinxerit, FELICIUM cumprimis & INFELICIUM Literatorum sortem qvasi in Tabula non aliter adumbrarit, qvam fit in sermone parabolico. Etenim antiqvissimam fuisse eam consvetudinem instituendi hortandiqve imperitiores, similibus ductis à rebus sensui obviis, ad ea qvæ illis sic non sunt exposita, tum è Platone constat, tum aliis profanis Scriptoribus, qvid qvod Sacræ etiam Literæ ab ista scribendi docendiqve ratione neutiqvam abhorrere videantur, ut patet è Jud. IX. & II. Sam. XIV. qvin etiam non paucis Historiæ Evangelicæ locis.

II. Acutissimus itaqve ille Philosophus Cebes, exactam totius vitæ humanæ ideam repræsentaturus, tabulam illam effinxit celeberrimam *, qvâ ingentem malorum & periculo-

* *Hanc ingeniosissimi Cebetis Tabulam primus omnium Bononiæ edidit Philippus Beroaldus A. C. 1497. cum tractatulis aliis, inq; præfat. sua verbis eam commendandam duxit seqventibus :* Secundo loco est Tabula Cebetis, qvâ nihil absolutius; qvâ humanę vitæ decipula graphicè & condecorè depinguntur &c. *Nostro ævo eandem cum Arabicâ paraphrasi & erudita præfat. publici juris fecit Cl. Salma-*

masius, atq; Simplicii in Epictetum Commentario attexuit.

culorum, mortales undiqve prementium, iliadem affabrè exhibuit, atqve imperitioribus, ad imperturbatæ qvietis & tranqvillitatis (in hac vita parabilis) sedem adspiraturis, rectissimam ac tutissimam (licet arduam valdè & difficilem) viam præmonstravit. Et primò qvidem in picturæ limine GENIUS cum chartâ conspicitur, pueris vitam hanc ingredientibus, consilii sui saluberrimi fontes, de virtutibus amplexandis, deqve vitiis fugiendis adaperiens, cui cum pleriqve vacivas præbere aures recusent, accidit, ut *Erroris* & *Ignorantiæ* poculo toti inebrientur, atqve consilii à Genio suppeditati penitus obliti, cupiditatum pudendarum illecebris miserrimè abripiantur, potior etiam pars ad cæcam & instabilem tendat *Fortunam*, munera sua bonaqve instabilia impertientem. Præterea, turba qvędam mulierum sese inibi præbet conspiciendam (utpote Luxuria, Gula, Avaritia, Adulatio &c) meretricum scil. eos omnes observantium, qvi à fortuna redeuntes aliqvid acceperint; hos porrò, nullis non turpitudinibus deditos, Nemesis flagello subjectos cernere licet, inqve summo mœrore & dolore, in ærumnis & desperatione, in dedecore & infamiâ vitam transigentes, vel in domum conjectos INFELICITATIS, qvod reliqvum est ævi, in

extremâ afflictione & miseriâ exigentes, nisi Pœnitentia obviam facta ex his eos cruciatibus eripuerit, & viam ad artes & disciplinas liberalès, h.e. Eruditionem profundiorem præmonstrarit. Qvandoqvidem verò in ea qvoqve aeris regione, sive humanæ profanæqve eruditionis Regno, veræ ac imperturbatæ beatitudinis locus neutiqvam inveniatùr, cum multivariæ ibidem opiniones, & animorum contentiosorum collisiones tragicæ inveniantur, ergò illa qvoqve parte sive neglecta sive transscensa, viatoribus ad locum qvendam editiorem, januam parvam, viam asperam atqve præruptam progrediendum esse, Tabulæ author scitè admodùm edocuit, si ad sinceræ eruditionis, & imperturbatæ felicitatis pervenire velint mansionem. Hîc geminas sorores videris, in rupe stantes, *Continentiam* puta & *Tolerantiam*, manus accedentibus alacriter porrigentes, & sociata cum Fiducia, Fortitudine, Consolatione & Animositate opera, amœnam & expeditam ad perpetuæ FELICITATIS sedem ostendentes viam, sed cum nihil fœdum & vitiis coinqvinatum illud *Salutis Domicilium* contingere qveat, ideò hospitibus eò anxiè contendentibus, purgationi primùm, dehinc cognitioni, virtutumq; omnigenarum studio incumbendum esse Cebes monuit, ut tanto majori cum gaudio, ad BEATITUDINEM, tan-

qvam

qvam benignam matrem admitti, maximisq; defuncti certaminibus, perennis gloriæ corona exornari possint.

III. En vobis, ô Literata pectora, novum fidũq; ad FELICITATIS (in hac sc. vita parabilis) Domicilium, Hodogetam, atq; hominis fortunato gressu ad magna tendentis nobilissimum exemplar! CEBES memorabili suo vos edocuit invento, qva ratione ad optatæ migrandum sit apicem tranqvillitatis, qvâ item cura studioqve Sapientiæ maximæ thesauri investigandi atqve conqvirendi. Qvod si è spissis seculi hujus tenebris, & infinitarum vanitatum abysso liberari, inqve felicissimum salutis omnigenæ portum tandem devenire velitis, necesse est, ut cupiditatum perniciosarum illecebris, pariter ac tumultuoso profanè sapientium choro mittatis nuntium, miserrimam illam discriminum multivariorum palæstram, fallaciarum pseudoliterariarum scenam, atqve ferarum, mutuis ictibus & morsibus pereuntium spelæum sollicitè evitetis, ampliorisqve cognitionis luce collustrati, asperam illam, carniqve penitus invisam *Continentiæ & Tolerantiæ* viam ineatis, omnem mundi immundi luxuriem corde ore & opere abjicientes, turgidam ad hæc sapientiam, scientiam illam inflantẽ, atqve indissolubilibus acerrimarum contentionum nodis implicitam abnegantes, omnẽqve

qve afflictionem hilari fronte excipientes, atqve perferentes; Vos deniqve vestraqve omnia, per veram & vividam FIDEM (qva sapientissimus Tabulæ conditor fuit destitutus,) DEO Christoq; ita dicantes & consecrantes, ut jam non amplius vestris litare commodis, nec vobis ipsis deinceps vivere
2.Cor.V. statuatis, *sed ei solum, qvi pro vobis*
v. 15. *mortuus est & suscitatus.* Hoc nimirum fundamentum vitæ verè beatæ est solidissimum, hæc supereminens illa SCIENTIA Christiana, supremaqve, & Terræ sapientibus (ipsiqve adeò Cebeti) ignota philosophia, hæc ad perpetuæ felicitatis *Salutisqve* sempiternæ *Domicilium* unica & tutissima via, *scire* pariter ac *seqvi* CHRISTUM, ejus Spiritu agitari nòn minus, qvam vitam in ipso gratam acceptamqve DEO transigere. Agite ergò ô Literati, mundanos abjicite laqveos, ad veram filiorum DEI adspirate Libertatem, cum LABORANTIBUS & ONERATIS cæteris Christum accedite, ut reficiamini, si vel in extrema senectute (tædiis immensis devoratis, & plusqvam Herculeis laboribus exantlatis) eò deveniatis, ut Christo morem geratis, certo certius omnigena, perpetuaqve per ipsum prosperitate gaudebitis. Etiamsi falsissimâ QUIETIS opinione diutius occæcati, viasqve sectati fueritis turbulentiores, immensæ ut pluri-

plurimum perturbationis ventis agitati; inextingvibili tamen felicitatis luce aliqvando collustrabimini, si Christo transscripti, optatissimam per eum impetraveritis tranqvillitatem. Fingite, vos super alpes perpetuis nivibus rigentes, angustum transire callem, qvò longo ac difficili nisu ad summitatem evadendum, ubi in suprema crepedine, qvæ nubes ipsas superet, Castellum positum deliciis omnibus refertum, locuples & abundans, ita munitum tamen, ac firmissimis præsidiis septũ undiq;, ut nisi per arctissimas fauces & incumbentium saxorum claustra, tanqvam per angustum ostium concamerati operis, adiri neqveat; Concipite vicissim, & apprehendite animo tractum aliqvem campestrem, effusum ingenti planicie, pictum floribus, vestitum gramine, sine glarea & salebris, ubi nec spinæ offendant, nec urticæ aut cardui prominentibus aculeis; cujus meta sit hiatus ingens & vorago, qvæ viatorem improvidum & incautius ambulantem denique deglutiat. Eligite jam & deliberate, qvæ via tutior: An malitis inter rosarum thoros, inoffensis pedibus, sine sudore & suspiriis deambulando, præcipitari in vastissimum illum flammarum gurgitem? An verò, post exantlatos immensos labores & pericula, per acutos vepres, nives & saxa gradientes, feliciori tandem hospitio

excipi? Accingite itaqve vos animosè ac viriliter ad illud iter, neqve aſperitate deterriti, pedem revocate aut deficite; Cavete obſecro, ne idem vobis contingat, qvod olim captivis Hebræis, per vaſtiſſimas ſolitudines ad promiſſionis terram contendentibus, qvorum vix duo è tot millibus illam apprehenderunt. Ne obſecro ad ollas Ægypti reſpicite, ſed inter ſentes & ſpineta adflictionum multivariarum, ad ridentia illa Sanctorum prata oculos ſerenati animi reflectite, donec DEUS, porrecto gratiæ ſuæ brachio, ad beatiſſima Paradiſi viridaria vos deducat, perpetuâ felicitate circumcingendos. Sollicitè obſecro diſpicite, qva ratione moleſtiſſimi illi doctrinæ multivariæ labyrinthi, ſaxa eruditi orbis Siſyphea, & pluſqvam Tantaleæ illuſiones, per Salvatoris ſaluberrimam de UNO NECESSARIO regulam feliciter evitari, atqve emendari poſſint. A rebus non omninò neceſſariis exeundo, ſerium ad DEUM meditabimini acceſſum, eaqve ſola ratione qvietis deſideratiſſimæ beneficium captate.

IV. Non eqvidem otioſam prorſus Literati Chriſto transſcripti agent vitam, nec turpiſſimæ Vacunæ litabunt; non in ſtrenua inertia dies conſument. Sed potius laborabunt & operabuntur multò feliciori qvam antea ſucceſſu, minimè (ad carnalium litera-

rato-

ratorum exemplum) oleum perdituri, ſed immenſum laborũ, DEO & beatæ æternitati conſecrandorum fructum percepturi, *manducabunt* (ut alio qvidem ſenſu Pſaltes dixit *Pſal.* Regius) *labores manuum ſuarum*, & boni- cxxviii. tatis divinæ theſaurum, qvem Mundi Salva- *verſ. 2.* tor accedentibus promiſit, ſuo tempore conſeqventur. Tunc eqvidem inſignis gaudendi cauſa erit Literatis ex Chriſti favore ac beneficio feliciſſimis, cum illum Juſtitiæ Doctorem fuerint imitati, ipſaqve experientiâ magiſtrâ cognoverint, qvam bonus ille ſit Dominus; qvamqve dulcis juſtitia fidelibus cunctis ab eo commendata. Intelligent, imbrem matutinum atqve ſerotinum eſſe largiſſimam illam doctrinæ verè ſalutaris ſcatebram, cordium humanorum arva irrigantem, qvam ſumma jucunditas tandem aliqvando ſit exceptura. Licet peſtilens anteactæ vitæ genius, totam animæ ubertatem, & lætas ſpiritualium divitiarum ſegetes ſit depopulatus, fructus tamen duplicatos, docti, à vanitate ad pietatem, à tenebrarum principe ad lucis Patrem converſi, accipient, & ex immenſa bonorum ſpiritualium abundantia magis magiſqve lætabuntur. Feliciſſimam & jucundiſſimam vitam agent Chriſto monitori acqvieſcentes, licet graviſſimis aliàs calamitatibus divexentur. Adeò excellens & expetibile bonum, illa pectoris eruditi, Chriſtoqve

ſtoqve obedientis eſt tranqvillitas, ut termi-minus & finis ſupremæ felicitatis Literariæ meritiſſimo jure nuncupari poſſit. Sicuti pyxis ſive acus nautica irreqvieto ſemper ciatur motu, donec ad aqvilonarem ſtellam, qvæ pro centro illi eſt, recta collimet, tunc demum immota qvieſcit; ita cor hominis literati, nullam prorſus inveniet reqviem, qvouſqve Chriſto ſit reconciliatum, nullatenus in creaturis, deliciis, honoribus, divitiis, laudibus humanis, aliiſqve bonis perituris, ſed in eo ſolo veluti Centro ſuo, reqviem optatiſſimam conſeqvetur.

V. Invenerant profectò Centrum hoc, *Salutisq́, perpetuæ Domiciliũ* per vias anguſtiſſimas petierant, ac in eo ſvaviſſimè tandem conqvieverant *Felices illæ Animæ*, qvarum prolixam, tũ in *pio Seceſſu*, tum operis Theoſophici *Coronide* fecim[9] mentionem; Illæ inqvam, cùm (Magno Baſilio prælucente) infatuatæ illi[9], diuqve adamatæ terrenæ ſapientiæ theſauros ſacro qvodam ſupercilio deſpexiſſent, ſeriumqve à profanæ doctrinæ vanitate, ad pietatem ſolidam ſeceſſum eſſent meditatæ, primùm immenſorum malorum, doctos miſerè prementium portũ feliciter deſeruêre, tum ad Veritatis Evangelicæ lucem enixè reſpexêre, deniqve in ſolo Chriſto veram ac imperturbatam obtinuêre tranqvillitatem, Magno Præſuli Hipponenſi concinentes: *Feciſti*

Confer pium ſeceſſ. p. 9. 24. & ſeqq. Felic. Liter. in coronid. pag. 1081. ſeqq.

cisti nos Domine ad Te, & INQVIETUM est Cor nostrum, donec reqviescat in TE. Invito planè silentio, in pridem evulgato literatorũ hominum piè secedentiũ catalogo prætermiseram D. PAULINUM, Episcopum Nolanum, qvi cum inter nobiles Romanos literarum imbutos studiis, primas olim tenuisset, puram postea sapientiam sicut thesaurum perscrutatus invenit, vitæqve *laboriosæ* & *onerosæ* sarcinis, cœlesti benignitate depositis, Christum accessit reficientem, ejusqve gratiâ, qvietem animæ (frustra qvæsitam alibi) feliciter est adeptus. Vir inqvam, Paulinus erat è primâ nobilitate oriundus, qvippe insertus in familiam Aniciam, de generis claritate nulli concedentem, fortunæ ad hæc doctrinæqve opibus ita instructus, ut omnes, summi æqve ac imi ipsum fecerint maximi, & qvæcunqve decora homini secundum moris humani sensum ornatissimo obtingere possunt, in eo egregiè abundabant. Tantus ergò Vir Christo trahenti vocantiqve, pariter ut cæteri in Secessu commemorati Doctores assurrexit, monitisqꝫ divinis obediens, ad verè felicium eruditorum sortem tandem adspiravit. Sed juvat Paulinum ipsum, de admirandâ illa sua ad DEUM conversione audire disserentem, benignitatisqve divinæ in se effusas scatebras decantantem: *Sapientiam Mundi* (ita ad laudatum modò scripsit Aurelium)

August. lib. 1. Confess. cap. 1.

 relium)

D. Paulinus epist. XLI ad August. opp. p. m. 369.

telium) *miser huc usq; miratus sum, & per inutiles literas reprobatamq; prudentiam DEO stultus & mutus fui. Postqvam inveteravi inter inimicos meos, & evanui in cogitationibus meis, levavi oculos meos in montes ad præcepta legis, & gratiæ dona suscipiens, unde mihi auxilium venit a Domino; qvi non secundum iniqvitates retribuens, illuminavit cæcum, solvit compeditum, humiliavit erectum male, ut erigeret pie humiliatum.* Et post alia Paulinus; *Idcircò* (scribit notanter) *ego levare me sarcinis & vestimentis onerantibus exuere curavi, ut undosum hoc, qvod inter nos & DEum peccatis interlatrantibus separat præsentis vitæ salum, omni amictu carnis & cura diei seqventis jubente & adjuvante Christo, expeditus enatem.* Cæterùm ad celsissimum hunc consummatæ sapientiæ verticem Paulinum neqvaqvam repentè transiliisse, sed paulatim sensimqve qvasi per gradus adscendisse, ipsemet qvoqve alio loco, insigniq; Orationis & animi candore professus est ad h. m.: *Deniqve ut à calumniis & peregrinationibus reqviem capere visus sum, nec rebus publicis occupatus, & à fori strepitu remotus, ruris otium, & Ecclesiæ cultum placida in secretis domesticis tranqvillitate celebravi; ut PAULATIM subducto à secularibus turbis animo, præceptisqve cœlestibus accommodato, proclivius ad contemptum Mundi, Comitatumq; CHRISTI, jam qvasi*

Paulin⁹ Epist. 1. ad Severum.

qvasi de finitimâ huic proposito viâ demigraverim. Maximi hujus Viri vestigiis si plures hodiè insisterent Eruditi, nisuqve majori, ad saluberrimum CHRISTI Salvatoris tenderent COMITATUM, mundana omnia pro detrimento ducentes & stercora præ Christo reputantes, ejusdem gratiæ favonio pariter recrearentur, ac è tenebrarum filiis, sempiternæ lucis hæredes tandem aliqvando efficerentur. Sed cum pleriqve (eheu!) literati Orbis incolæ, vanæ qvietis captatione sese oblectent, honores potius terrenos & fugitivos, qvam perennes & supremos, fallacesq; magis qvā veraces sectentur dignitates, inanem sollicitè exambiant gloriam, ejusce vanitatis conseqvendæ gratia, vias asperrimas terere, milleqve periculis famæ ac vitæ sese exponere non dubitent, justissimo cæli calculo accidit, ut toto vitæ decursu nullam adinveniant reqviem, nulloqve ordine, sed mente modoqve incondito circumagitentur, deniq; sempiternæ tradendi sint internecioni. Nil tale novere pie-erudita, DEOq; & beatæ æternitati verè consecrata pectora, feliciter illa effugiunt cunctas literatorum profanè & docentium & viventium calamitates, & cum PAULINO perpetuæ felicitatis apicem rectissimè attingent. Licet & ipsa qvondam, cum cæteris seculi mancipiis otiosè fuerint negotiosa, & palabundi eorum a-

nimi latè hinc inde ſint evagati; qvamprimum tamen Chriſtum acceſſerint vocantem, deq; ejus jugo tollendo apprimè fuerint ſolliciti, nec minus in ſacro humilitatis & manſvetudinis à Chriſto comendatæ Gymnaſio ſtrenuè ſeſe exercuerint, ſaluberrimo Salvatoris comitatu, ac diu multumqve deſideratæ QVIETIS adeptione gaudebunt.

VI. Tanti olim Romani fecêre REQVIEM, ut ipſam illi conceſſerint divinitatem: Nam inter Deas QVIETEM etiam nominarunt, atqve (ut Auguſtinus narrat) Templum illi extra urbem via Lavicana ædificarunt, adeoqve maximæ dignitatis gloriam qvieti tribuentes. Qvidni Literatos Chriſtianos occupet ſanctiſſimum QVIETIS in Chriſto ſolo inveniendæ ſtudium? Cur eam alibi, qvam in Salvatoris *manſveti* & *humilis* imitatione putarent inveniendam? Hic ille locus eſt, ubi tantus effoditur theſaurus, unde pretioſiſſima perpetuæ felicitatis margarita extrahitur, ubi tranqvillus invenitur actionum ſacro-literariarum terminus! Si inſuper REQVIEM olim (Salviano memorante) tanti fecit philoſophorum qvidam, ut abdicatis publicis & domeſticis curis ſeptem ultimis vitæ ſuæ annis, philoſophiæ in qvieto otio incubuerit, atqve poſteritati memoriam ſuam ſubſeqventi epitaphio commendarit: *Jacet hic homo qvi ſeptuaginta annos natus, ſeptem*

Auguſt. lib. IV. de Civit. Dei c.16. Liv. lib. IV.

Salvian. lib. de Gubern. Dei.

tantummodo annos vixit ; Qvidni Christianos Philosophos ea semper verset cogitatio, qva ratione veram & perennem, non autem septennem seu fluxam invenire reqviem possint. *Tantum eqvidem est pacis illius* (rursus dicente Magno Aurelio) *bonum, ut etiam in rebus terrenis atq; mortalibus nihil gratius soleat audiri, nihil desiderabilius concupisci, nihil postremò melius inveniri possit.* Non Delphicum qvoddam fanum felicitatis ejusce conseqvendæ gratia est accedendum, sed cunctis illa patet Christicolis, nullisqve non *Humilitatis*, ac *Mansvetudinis* sinceræ sectatoribus sese præbet conspiciendam. Sorores hæ sunt bellè conspirantes, reqviem animi pacificam præstantes, & ad extremam desideriorum metam literatos laborantes & oneratos felicissimè deducentes. Tam arcto germanitatis fœdere virtutes illæ Christi elogio & exemplo illustres, sunt copulatæ, ut separari ab invicem neqveant, nec sine alterutrius exercitio vera animi literati reqvies obtineri possit. *Collactanea* (ait Bernardus) *sunt HUMILITAS & MANSVETUDO, in eo confœderatæ germanius, qvi dicebat: Discite à me qvia mitis sum & humilis corde*; ejusdemqve nexus intimi intuitu Hugo Victorinus elegantissimè *Mansvetudinem* dulcedini comparavit, *qvæ ex melle humilitatis enascatur*; Discite (ait ille) MEL HUMILI- TA-

August lib. XIX. de Civit. Dei c. 11.

Matth. XI. Discite à me &c.

Hugo de S. Victore lib. 3. de Claustro animæ.

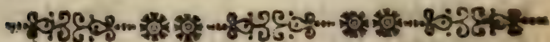
TATIS, cum dulcedine MANSVETUDINIS; *Sicut enim mel concordat in confectionibus medicinæ cum omnibus diversitatibus specierum, sic humilitatis dulcedine omnia virtutum genera condiuntur.* Sed & mirificè ex ſvaviſſimo iſtarum ſororum nexu elucet vinculum, qvo cunctæ virtutes chriſtianæ invicem ſunt colligatæ, & qvo eruditi, à Chriſto Salv. reficiendi, ruptis peccatorum & negligentiarum multivariarum vinculis, omniqve mundanæ vanitatis jugo excuſſo debent exornari. O terqve qvaterqve felices illos literatos, qvi ad optatæ hujus libertatis auras tandem aliqvando evaſerunt! * Totus eqvidem ſecum habitat piè-literati hominis animus, ex anguſto amoris proprii, affectûsqve impetuoſi ergaſtulo liberatus, & ſi Chriſti monitis alacriter obedierit, re ipsâ experietur, qvam leve ſit geminum illud Salvatoris jugum, qvantaqve ſeſe ſvavitate & dulcedine commendet. Non eqvidem dormientibus, non ignavis aut otioſis literionibus conceduntur inſignis hujuſce felicitatis coronæ, ſed ſtrenuè laborantibus, atqve ſollicitas contra vigilantem Draconem excubias agentibus. Non impietas ſolùm illis ſubigenda, ſuperbia,

* Athanaſ. lib. contra gentes; *Humanus* [ait] *animus cum totus ſecum eſt, & in ſe habitat. tunc ſenſibilia tranſcendens, in auras veræ libertatis evadit.*

bia, invidia, ambitio, inani ſociata gloriæ eliminanda, ſed etiã nulla non bona perficienda, nulla nõ ſuſtinenda mala ac ſubeundæ calamitates, donec im̃enſæ exultationis bravium ſuo tempore ſunt conſecuturi, atqve perpetuæ benedictionis, & imperturbatæ QVIETIS Paradiſum perenniſqve SALUTIS Domicilium acceſ-
ſuri.

COM-

COMMONEFACTIO VII.

LITERATUS VALETUDINARIUS, ET LONGÆVUS,

SIVE DE

ADFECTUUM CORPORALIUM, ERUDITOS VIROS INFESTANTIUM CURA, REGIMINE ITEM SANITATIS PERQVAM NECESSARIO, ATQVE VERA PRODUCENDÆ VITÆ LITERATO-CHRISTIANÆ RATIONE.

Ad Fel. Lit. Dissert. Prælim.

I.

Iserrimam plerorumqve Literatorum (ad corpus qvod attinet) habitudinem, cum sibi ad animum revocasset MARSILIUS FICINUS, Philosophus & Medicus ætate sua florentissimus, non

non contemnendum librum de LITERATORUM VALETUDINE CURANDA composuit, in qvo aurea planè ad sanitatem eruditorum hominum tuendam, vitamqve producendam præcepta & monita suggessit, *siqvidem* (ut ipse notanter præfatus est) *homines literati non tantum benè qvandoq; valere, sed etiam benè valentes DIU VIVERE desiderent, iterq; illud arduum & longum ad excelsum Musarum templum ingredientes, apprimè rectâ corporis constitutione indigere videantur.* Non malè hinc sub libri initium ostendit Marsilius, qvam diligens illis cura habenda sit cerebri, cordis, stomachi, & spiritus; qvantam cursores crurium, athletæ brachiorum, Musici vocis rationem habere soleant, tantum à literarum severiorum cultoribus cerebri, & cordis, jecinorisqve & stomachi incolumitati studendum, imò tantò majorem curam huic rei impendendam esse, qvanto & membra hæc præstantiora sint illis ignobilioribus, freqventiusq; literati his suis membris, qvam cursores, athletæqve cruribus & brachiis utantur. Si solers qvilibet artifex instrumenta sua diligentissimè curet, penicillos pictor, malleos incudesqve faber ærarius, miles eqvos & arma; venator canes & aves; Citharam citharœdus, & sua qvisqve similiter; qvidni Musarum etiam Sacerdotes, illi summi boni veriqve venatores, in pretio

Extat hic Marsilii liber Tom. I. opp. Paris. 1641. editor. f. 482. seqq.

pretio habeant ea instrumenta, qvibus Mundum universum qvodammodo metiri & capere possint. Illa inter instrumenta præcipuum (ait Marsilius) ejusmodi spiritum esse, qvi apud Medicos vapor qvidam sangvinis, purus, subtilis, calidus & lucidus definiatur, atq; ab ipso cordis calore ex subtiliori sangvine procreatus, volet ad cerebrũ, qvove animus ad sensus tam interiores qvam exteriores exercendos assiduè utatur. Hujus igitur Spiritus diligentem à literato Viro habendam esse rationem, cum inde virtus vigeat vitalis, creatiqve spiritus cerebri, adeoqve ipsius Palladis arces adscendant. Dehinc, cum pręcipuas morborũ, eruditos homines vexantium causas Marsilius exposuisset, variaqve noxarum corporalium sive evitandarum sive curandarum tradidisset præcepta, nec minus de tuendâ producendaq; sanitate prolixè disseruisset; tandem vitæ COELITUS comparandæ modum explicare instituit, qva nimirum ratione ex ipso Mundi corpore vivo, vita qvædam vegetior in corpus nostrum qvasi qvoddam Mundi membrum velut ex vite propagari qveat.

Conf. de hoc spiritu vit. D. G. Franci dissertat. de noxa studior. p. 7.

II. Non admodum (fateor ingenuè) arrisit posterior hæc Marsilii *de vitâ cœlitus parandâ* commentatio, eò qvod vitam prosperam satisqve longam ex SIDERUM FAVORE potissimum dependere (Plotinum secu-

ſecutus) ſtatuerit, vanaqve Platonicorum de anima Mundi, noſtrum etiam ſpiritum ſuſtentante, foventeqve meletemata calculo ſuo comprobarit. Non decent Literatum Chriſtianum tales philoſophorum, damnificis umbrarum tenebris obnuptorum ineptiæ, abſint ab eo voces ejuſmodi pudendæ; *Qvod* ſcil. *ſpiritus noſter* (uti ſcribit Marſilius) *hauriat Mundi ſpiritum per radios Solis, & Jovis, ipſeq́ fiat Solaris & Jovialis, qvod ex tribus gratiis Jupiter geminarum media maximè nobis ſit accommodata, qvod membra humana per comparationem Lunæ ad ſigna & ſtellas fixas foveantur, qvod Planetæ noſtrum & procreent & recreent ſpiritum; qvi Jupiter nos à Saturno defendat, qvod deniq́ ad vitam proſperè agendam inprimis cognoſcendum ſit ſidus genethliacum, geniusq́ ſpiritui illi conſentaneus obſervandus & ſeqvendus &c.* Aliam longè Sanctus ille Spiritus in verbo DEI revelato, vitæ feliciter producendæ rationem literatos edocuit, hanc obſervemus, neqve ultra id qvod ſcriptum eſt ſapiamus. Qvid, qvod ipſe tandem Marſilius ſententiæ illius futilitatem deprehenderit, atqve beatiorem longè vitæ cœlitus parandæ rationem commendarit, *eos homines* (literatos) *tanqvam ſupernis ſimiliores, ampliores illinc dotes accipere exiſtimans, qvi voto, ſtudio, vita, moribus, beneficentiam, actionem, ordinemq́ cœleſtium* (non

Marſil. Fic. lib. III. c. 22. de vita cœlitus paranda.

(non siderum sed spirituum) *imitentur, ast dispositioni eorum dissimiles atq; discordes, & clam esse miseros, & deviq; palam INFELICES evadere.* Hæc nimirum palmaria illa est literariæ infelicitatis causa, qvâ de tum in præliminari nostra dissert. ad Fel. Lit. tum toto opere passim disseruimus.

III. Ad regimen verò illud Valetudinis, seu conservationem corporalis sanitatis [qvâ literati homines utplurimum destituuntur,] qvod attinet, saluberrima consilia ævo nostro suppeditavit eruditissimus BACO VERULAMIUS, cujus verba dignissima judico qvæ adscribantur, & à DOCTIS VALETUDINARIIS etiam atqve etiam revocentur ad animum. *In regimine* (ait ille) *Valetudinis invenire est qvandam prudentiam, ultra regulas medicinæ; observatio cujusqve propria, eorum qvæ nocent, & eorum qvæ juvant, optima est medicina, ad sanitatem tuendam. Verum tutius est concludere, HOC SENSI MIHI NOCUISSE, ERGO EO NON UTAR; qvam isto modo, HOC QVOD SENSI MINIME OFFENDIT, ERGO EO UTI LICET. Etenim vigor juventutis excessus plurimos tegit, qvi tamen in senectute tandem velut debita exigentur. Considera ætatem ingru-*

Fr. Bac. Verul. Sermon. Fidel. XXX. opp. p. 1193.

ingruentem, neq; conside eadem perpetuo continuare; Non enim bellum indicendum senectuti. Cave à subitâ aliquâ mutatione, in Regiminis parte quâpiam principali; quod si necessitas urgeat, cætera ad eam mutationem accommoda. Secretum enim est, & Naturale & Politicum; TUTIUS EST MULTA MUTARE, QUAM UNUM MAGNUM. Examini tamen subiicias consvetudines tuas; Diætæ, somni, Exercitationis, vestium, mansionis, & similium; Et si qvid nocumento esse judices, experire illud paulatim exuere; ita tamen, ut si ex mutatione nocumenti aliqvid perceperis, ad consveta redeas; Difficile enim distingvere inter ea, quæ toto genere sunt salubria, & ea quæ corporis Tui unici constitutioni conveniunt. Vacuo animo esse & hilari, ad horas cibi, somni & exercitationis, est ex optimis præceptis, ad prolongandam vitam. Qvatenus verò ad ANIMI PASSIONES ET STUDIA: Devita invidiam; metus anxios; iram intus cohibitam; subtiles & nodosas disqvisitiones, tristitiam altè pressam, & non communicatam. Amplectere spes; lætitiam potius

potius qvàm gaudium, delectationum varietatem magis qvam satietatem; admirationem, & propterea novitates; studia qvæ animum replent, splendidis & illustribus objectis, veluti historias, fabulas, peragrationes Naturæ, medicationem si omninò fugias, valetudine utens bona, corpori ingratior accedet, cum necessitas ingruerit. Eidem si nimium assvescas, detrahet de viribus & efficacia ejus qvando morbus advenerit. Probo potiùs diætas qvasdam, ad certa tempora, qvam usum medicamentorum frequentem, nisi jam pridem transierit in consvetudinem. Diætæ enim hujusmodi alterant corpus magis, perturbant minus. Ne contemnas accidens aliqvod in corpore tuo novum & insvetum, sed consilium medicorum circa illud adhibe. Dum ægrotas valetudinem tuam cura maximè; dum vales, corpore tuo utere, nec sis nimium delicatus: Qvi enim, dum valet, corpori tolerantiam imperat in morbis compluribus, qvi sc. non sunt acuti, diæta solâ, & corporis regimine paulo exqvisitiore, curari possit absqve multa medicatione. Celsus monitum illud suum nunqvam parturiisset, ut medi-

medicum, nisi una fuisset Vir prudens; In præceptis dat tanquam arcanum tuendæ valetudinis, & prolongandæ vitæ, ut qvis contraria alternet, & subinde mutet; sed cum inclinatione in extremum benignius. Nempe victu utere parciore & pleniore; sed pleniore sæpius: vigiliis, & somno largiori, insvescas sed somno magis: Qvietem & motum sive exercitium repetas, sed freqventius motum, & similia. Ita enim Natura simul & fovebitur, & robur acqviret. Ex medicis aliqvi erga ægrum & ejus desideria, tam sunt indulgentes, ut morbi curam legitimam non urgeant: Alii contra tam regulares & rigidi in procedendo secundum artem, circa curam morbi ut ægri conditionem & naturam non satis respiciant. Medicum elige temperaturæ mediæ, vel si hoc ad votum in uno aliqvo Medico non cesserit, adhibe ex utroq; genere unum, atq; memor sis advocare Medicum corporis Tui gnarum non minus, qvam in arte suâ spectatum. Huc usq; Magnus Verulamius. Utinam malè ad corpus qvod attinet affecti literati, qvod huc pertinet saperent ac intelligerent, pro-

providentes pariter ac ſollicitè præcaventes ſui deſtructionem! Potiſſima autem *Sanitatis Spiritualis* ratio Literatis habenda eſt, ad apicē imperturbatę felicitatis adſpirantib9, ne unqvam ea qvæ ad animæ *ſalubritatem* faciunt remedia, abjeciſſe, aut reſpuiſſe videantur. Et qvemadmodum morboſi corporeqve laborantes literati triplicis ſunt generis; qvidam ſimul ac morbum ſuum ſenſerint, medici probatioris conſilio utuntur; alii vana reſtitutionis ſpe decepti, non prius implorant, qvam lecto affigi cogantur, & miſerè ipſos decumbere contingat; qvidam deniqve, etiamſi periculoſiſſimè ægrotantes, omne Medicorum conſilium ducunt exſibilandum, donec extremæ dentur internecioni: Ita in ſpiritualium illorum ægrotorum, ſive literatorum malè ad animum qvod attinet ſeſe habentium cœtu, maxima qvoqve differentia deprehenditur; qvidam ſtatim ac animæ ſuæ morbos, hoc eſt delicta & vitia admiſſa agnoverint, aut pravis etiam cogitationibus dictiſqve deliqverint, caſum morbumq; ſuum coram ſupremo Medico confitentur, adeoqve ſe ipſos judicantes, divinum judicium providè antevertunt; Secundi ordinis literati peccantes, morbum ſuum ſentiunt qvidem, neqve ita gravatim commiſſa confitentur, verùm curationem ipſam longius differre non dubitant, & vitæ per-

perperam actæ emendationem, totaqve die vocem corvinam occinentes, à salute sunt remotiores. Tertii deniqve ordinis homines literati, gravissimorum vitiorum pondere pressi, imò scelerum pleni, neqve DEI judicium, neqve medicinæ cœlestis subsidia curant, & toto vitæ curriculo neqvitiarū suarum funiculis constricti videntur. Qvicqvid miseris istis Sacra animorum Pharmacopœa offerat, qvamcumq, opem sanationemqve ijs Evangelium denunciet, contemnunt, abijciunt, vel à se extrudunt, imò calumniantur, sicq; firmiter in pravis suis viis persistentes, haud qvaqvam institui se atqve curari patiuntur. Sanè cum deploratissima sit langvidorum ejusmodi conditio, æterniqve cruciatus, perditos istos Musarum filios certo certius maneat, hinc sollicitè ijs dispiciendum, qvâ ratione gratiæ & sanationis tempus rectius observare, & ad Christum Medicum contendere qveant, ut ejus beneficio salutem indipisci, & curationem recipere possint. Eqvidem si præscriptam à Salvatore curationis viam fuerint ingressi, siqve in illa perseverarint, non salvi solum & sani reddentur, verum perpetua etiam incolumitate gaudebunt.

IV. Ceterum, cum universa ERUDITORUM HOMINUM NATIO, uno qvasi ore, vitam hanc mortalem BREVISSIMAM

[ARTE in immensum excrescente] esse conqveratur, haud abs re FELICES ex ANIMO LITERATOS ea cura atqve cogitatio versabit, qvomodo optimam VITÆ EXTENDENDÆ rationem conseqvi, & ad saluberrimam longævitatem adspirare qveant. Illustria eam in rem monita sugessit L. An. SENECA, Paullinum suum instructurus, & ad veræ imperturbatæqve felicitatis sedem perducturus. Etenim cum Paullinus Vir Consularis [cujus sororem Paulinam Seneca uxorem duxerat] in munere suo fluctibus & tempestatibus atrocissimis esset expositus, & tranqvillitati sese, vitæqve melioris studio dare neqvivisset, aliosqve curando, diligentiorem sui ipsius curam neglexisset; cæterum sæpè monitus, temporis & VITÆ BREVITATEM caussaretur; non posse sc. se sibi vacare, neqve animi culturam & salubriora sapientiæ studia præ gravi negotiorum mole [erat enim Præfectus vectigalium, ut scribit Tacitus, publicæqve annonæ curam gerebat] capessere; ansam inde & occasionem ad illum *de Brevitate Vitæ* scribendi Seneca arripuit, & perqvam egregiè ostendit, hanc unam esse vitæ extendendæ rationem, si cæteris rebus omissis, qvas vel vanas vel exitiosas exitus probet, omnem ætatem virtutis & sapientiæ solidæ studiis impendamus; *Esse qvadantenus in nobis, ut vitæ spatia producamus,*

mus, tantumq; extendi ea posse, quantum vel de malis, vel de alienis, vel de non necessariis occupationibus detraxerimus; Brevem esse vitam omnem, quæ non virtuti detur, brevem eam quæ libidini, quæ gloriæ, quæ ambitioni serviat, etiamsi multorum ea annorum existat; Non esse vitam longam aut brevem annorum numero, sed actionum honestarum multitudine freqventiâq; æstimandam: Hoc libri argumentum; ex qvo Eruditi, longævæ felicitatis, atqve felicis longævitatis amore flagrantes oppidò habebunt, qvod altius ad animum suum revocent, & unde veram vitæ extendendæ rationem consequantur. *Seneca lib. de brevit. vitæ.*

V. At verò [dicat aliqvis] ista multò rectius ex DEI verbo, fonte sc. in vitam æternam saliente haurientur, èqve Theologorum Christianorum Scholis ac Concionibus, qvam ex Seneca, aut qvovis alio profanæ disciplinæ antesignano. Qvis dubitet? Non est tamen ut illustriora ævi veteris sidera [licet umbrarum gravissimarum tenebris obnupta fuerint] spernamus penitus, aut monita Virorum inter gentiles sapientiorum saluberrima moroso despiciam⁹ supercilio, legamus, æstimemus authores illos, qvantum salvâ veritate revelata, atqve pietate christiana licuerit, monumenta eorundem moribus expoliendis aptiora, etiam atqve etiam suspicientes. In omni eqvidem scriptione sua id Se-

neca propositum habuisse videtur, ut qvemadmodum Hercules cum belluis, ita ipse cum vitiis semper depugnaret; laudato autem illo de *Vitæ Brevitate* libro, salutaria valdè nulli non mortalium generi documenta subministraret, tutissimamqve viam conseqvendæ longævitatis edoceret. Cum Medici de procudenda & producenda vita naturali apprimè sint solliciti, qvinimò tota eorum disciplina in conservando naturæ opere unicè occupetur, Senecam non nisi egregia illa sollicitudo tenuit, qva ratione complures ad virtutem formari, ac imperturbatæ felicitatis longævitatisqve charactere insigniri possint. Utinã omnes Christianæ familiæ philosophi [utpote altioris luminis splendore collustrati] æqve solerter constanterq; disqvirerent, qva ratione vita præsens præceptis salutaribus, & fructuosis ad virtutem institutionibus prorogari extendiqve qveat; utinam studio diligentiori ipsi caverent, ne citiùs vita illa, morte morali, hoc est animæ à virtute separatione finiatur! Non tantam corporibus humanis cladem morbi [pestes videl. febres, hydropes, paralyses, infinitaqve alia symptomata] inferre solent, qvantum noxæ iisdem, ægritudines animi, seu vitia, Impietas, Superbia, Cenodoxia, Invidia, Ambitio, Avaritia, Contentio, odium, ejusque farinæ alia monstra [suis antehàc depicta coloribus] dare con-

consveverunt; siquidem ex morbis iis non singulorum tantum hominum, verum integrorum etiam cœtuum, & corporum sacro-publicorum interitus proveniat, quinimò funestum universæ Reipublicæ & Literariæ & Christianæ exitium inde oriatur. Dum itaque morbos Medici graminibus, potionibusque pellere satagunt, nos ea verset cura, ut animi pestes, doctrinâ, exhortatione, & exercitatione magis magisque profligentur, cunctisque mortalibus vitæ spiritualis præcepta inculcentur. Imò quo dignior vita hæc, ista priore seu naturali existit, qvum illius causa DEUS nobis hunc spiritum atque animum indiderit, & ea deficiente, vita omnis non nisi mors sit, & vivi hominis sepultura; eo diligentior cura adhibenda, uti ad leges à sapientioribus latas, divinoque verbo præscriptas illa qvam accuratissimè instituatur, vitæque deploranda brevitas, bonitate insigniori compensetur. Qvod si unus dies [Tullio præclarè judicante,] benè & ex præceptis sapientiæ transactus, peccanti immortalitati longissimè est anteponendus, isq; verè vixisse dicendus sit, qui tributum sibi à naturâ temporis spatium honestissimis actionibus implevit; quidni dies multos, omneque adeò vitæ spatium virtutis exercitio impendamus, & seriæ tum nostri, tum aliorum quoque studeamus emendationi, donec veram conse-
qua-

quamur longævitatem, & ad beatam tandem adſpiremus immortalitatem. Diſputent alii de corporum temperatura, deq; annorum numero quibus vita noſtra ſit circumſcripta, & quomodo produci ætas cuique poſſit aut contrahi, noſtra omnis doctrina circa honeſtas actiones [ſine quibus vita hominis nulla eſt] unicè occupabitur. Quærant illi, quibus remediis occurri poſſit morbis, quodnam humanæ vitæ ſummum ſit ſpatium; qui terminus fuerit mortalibus ante cataclyſmum, quantumque is poſtea contractus ſit & imminutus, nos quod proprium noſtri inſtituti eſt, quæramus, quomodo vitam noſtram non tam temporis morâ, quam virtutis exercitiis producere poſſimus.

VI. Qvandoqvidem verò vita hæc mortalis tribus cumprimis modis pereat, DESIDIA, OCCUPATIONIBUS SUPERVACANEIS, & VITIORUM INCURSU VEHEMENTIORI; hinc magis ſollicita opera navanda erit Literatis felicioribus, ut à triplici illâ peſte non ſolum ipſi (qvantum fieri poterit) ſint immunes, verum liberentur qvoqve alii. Maximo animi niſi principio vitanda profligandaqve eſt DESIDIA, cum pudenda valdè res ſit, ſi Literati Deoqve ſacrati homines Vacunæ litare, otio inerti indulgere, deſertiſqve omnibus, publicis pariter ac privatis officiis, torpere protinus elegerint,

gerint, nec ſibi nec aliis utiles futuri. Hos *inutilia pondera* haud abs re vocavit Heſiodus, Horatius *fruges conſumere natos*; taliſqve olim Servilius Vatia extitit, poſtqvam è ſcholis in villam, qvam in Baiis habebat, ſeſe abdidiſſet, inq; eo tanqvam in ſepulchro diutiſſimè latuiſſet, qvo de ſcitè Seneca, *nunqvam aliter* inqvit, hanc villam Vatia vivo præteribam, qvam ut dicerem, VATIA HIC SITUS EST. Curandum ſecundò ſollicitè eſt, ne & OCCUPATIONIBUS nimiis ita præſens vita diſtrahatur, ut jam vita propè eſſe deſinat; nam ut ſaxum ad pulverem uſqve comminutum, ſaxum eſſe definit, ſic vita qvæ inter infinitas occupationes diffinditur, vix vitæ nomen merebitur. Nihil plerumqve agunt, & otiosè ſunt negotioſi, qvi perficere volunt omnia, & qvorum palabundi animi latè adeò evagantur, ut ad veræ tranqvillitatis ſcopum minimè pertingere poſſint, nuſqvam illi reqviem optatam adinvenient, qvi ad ſe ipſos accedere propri⁹, ſecū habitare optati⁹, inqve Seceſſu qvodam ſacratiori, velut in egregio ſapientiæ arcano, ſaltem ad temp⁹ noluerint cōmorari. Ferunt ſub Hadriano Imperatore qvendam militaſſe, cui nomen SIMILIS fuerit, qvi pertæſus infinitarum, qvas vita illa habet moleſtiarum, tandem otio ſeſe dederit, hoc eſt tranqvillæ ſedatæqve rerum divinarum atqve humana-

rum meditationi, qvam nos Philoſophiam, Pythagoram ſeqvuti, appellamus. In hoc otio ita agens Similis, ſæpè dicere ſolebat, tum demum ſe vivere incepiſſe; morienſqve adeò ſepulchro ſuo verba inſcribi juſſit ſeqventia: *Hic ſitus eſt Similis, cujus ætas qvidem annorum fuit ſeptuaginta, vita autem annorum tantum ſeptem*; vel ut Græcum, qvod apud Dionem eſt, ſonat rotundius; ΣΙΜΙΛΙΣ ΕΝ ΤΑΥΘΑ ΚΕΙΤΑΙ, ΒΙΟΥΣ ΜΕΝ ΕΤΗ ΕΒΔΟΜΗΚΟΝΤΑ, ΖΗΣΑΣ ΔΕ ΕΤΗ ΕΠΤΑ! Eqvidem ſi Literati años ſuos inter turbas exactos, pariter ſollicitè computaverint, ætas eorundem gyro breviori abſolvetur. Cum deniq; nihil humanam vitam æqve atterat, & optatæ longævitati ponat obicem, qvam VITIUM, ſeu peccatorum abominanda colluvies, qvam Tertullianus valdè ſignificanter SALUTIS DEVORATORIAM nuncupavit; hinc de vitiis eradicandis & affectibus pravis comprimendis apprimè ſolliciti ſint BIOPHILI Chriſtiani, de morbis inqvam illis exitialibus, & execrandis humani generis peſtibus pellendis etiam atqve etiam cogitent, ſi MACROBIORUM feliciſſimorum ſorte tandem aliqvando gaudere velint. Planiſſimè ſibi perſvadeant, eam duntaxat vitam LONGAM eſſe, in qvâ perpetuum adver-
ſus

ſus vitia bellum geratur, ad hæc Honeſtati, Virtuti, Sapientiæ, Religioni multa navetur opera; Qvicunqve Literati ad eum modum annis ſuis utuntur, ij VITAM hanc ex parvâ LONGISSIMAM facient, & certo certius tandem SEMPITERNÆ felicitatem conſeqventur.

COMMONEFACTIO IIX.

LITERATUS ΦΙΛΑΥΤΟΣ, GEMINA PESTE CORREPTUS ET CORRUPTUS,

SCILICET

PERTINACI SENTENTIÆ MALE-RECEPTÆ DEFENSIONE, ATQVE INFELICI CAPTATIONE NOVITATUM.

Ad Fel. Lit. Diſſertat. Præliminar.

I.

Mbiguum licet ſit, nec in Sophorum Synedrio ſatis definitum, utrũ plures morbi CORPORALES, an SPIRITUALES doctis hominibus inſidientur; nemo tamen facil: iverit inficias, qvamplurimos Eruditorũ extremæ corruptionis perditionisqve fomitem, ex PHILAVTIA præpoſterâ, Myſticoq; illo MALO HYPOCHONDRIACO, ſeu inve-

inveteratâ delinqvendi assvetudine contrahere, cum pessimo illo laborantes morbo semper vivant afflictissimi, eorumqve restitutio perpetim ambigua dubiaqve esse videatur. Cæterum qvæ pectorum eruditorum penetralia arctissimè huc usqve validissimeqve tenuit, & nulla non munera divinitus concessa fœdè conspurcavit atqve contaminavit, PHILAUTIA execrabilis, gemino ut plurimum sese prodere solet indicio, ac velut è duabus patentioribus fenestris sese dare conspiciendam; Altera PERTINACIÆ nomine nobis veniet, omnem sententiæ perperam assertæ defensæq; emendationem retractationemqve refugientis; Altera æqve pudenda amoris proprii progenies, NOVITATUM CAPTATIO vocabitur, cui strenuè litantes doctissimorum & præstantissimorum Virorum plurimi, aram sinceræ pietatis, in cordibus suis sacræ doctrinæ beneficio erectam constitutamque turpiter diruunt, ac miserabile qvandoque fidei salutisque naufragium subire coguntur. Ex putidissimo inqvam illo Vitiorum, literatos Viros passim infamantium perdentiumque fonte, PHILAUTIA scil. sive præpostero & damnifico amore proprio, primùm PERTINACIA promanat, malum ferè immedicabile, ac tantum non omnem emendationi correctionique procurandæ viam intercludens. Pro singulari enim

nim illo, qvo qvisque Literatorum flagrat honoris existimationisque suæ amore ac desiderio, id plerumq; agit, ut in sententiâ semel admissâ defensâq; firmissimè persistat, citius mori, qvam falsitatem ejurare cupiens, tantũ ne errasse, aut honorem suũ ullatenus læsisse, propriumque judicium abnegasse credatur. Qvo ipso glaucomate olim cum fascinati essent gentilium philosophorum præcipui, Veritati Christianæ cœlitus patefactæ apprimè restiterunt, eoque ipso in exitialia barathra sunt dejecti atque deturbati; hominum sc. sermones extimescentes, honoriq; suo [uti putabant] apprimè consulentes, qvem deterendum protinus opinabantur, si novitiæ religionis viam inirent, & sacra Christiana admitterent. Disertè id ipsum annotavit Magnus AURELIUS, in Sermonis cujusdam fragmẽto, qvod Beda collectaneis suis intexuit, & in recentioribus operum August. editionibus ad h. m. legitur: *Multi credunt corde, & erubescunt confiteri ore. Sciatis fratres, propè jam neminem esse PAGANORUM, qvi non apud semetipsum miretur, & sentiat impleri prophetias, de Christo exaltato super cælos; qvia vident super omnem terram gloriam ejus. Sed cum se invicem timent, sibimet invicem erubescunt, faciunt longè à se salutem, qvia ore*

Confer Serm. August. XXIV. ex XL. novis.

con-

confessio fit ad salutem. Qvid prodest corde credidisse ad justitiam, si os dubitavit proferre, qvod corde conceptum est? Intus DEus fidem videt, sed parum est. Ne confitearis humilem, times superbos, & ei præponis superbos, qvi pro Te displicuit superbis, &c. Ægrote qvomodo sanaberis, qvi de medicamento tuo erubescis -- Habes erubesci modo hominibus, ex eo qvod erubescis: habes erubesci cum venerit in gloriâ sua redditurus qvod promisit bonis, qvòd minatus est malis. Ubi eris Tu? qvid facies, si Te attendat ille excelsus, & dicat Tibi: Erubuisti de humilitate meâ; non eris in claritate mea. Discedat ergò mala verecundia, accedat salubris impudentia, si impudentia dicenda est. Collactea de Francis paganis (in superstitione sua obfirmatioribus, atque reverentiam inutilem Majoribus suis exhibentibus, imò damnificam nocentissimamque verecundiam saluti perpetuæ anteponentibus,) legas apud B. Avitum in primâ qvadragesima epistolâ, qvam ad Clodoveum Francorum Regem tunc recens baptizatum ablegavit. *Solent pleriq;* [scribit notanter Avitus] *in hâc eâdem causa, si pro expetendâ sanitate credendi, aut sacerdotum hortatu, aut* qvo

Confer Aviti opp. Parisiis 1643. à J. Sirmondo edita, p. 94.

qvorumcunq; sodalium suggestione moneantur, consvetudinem generis, & ritum paternæ observationis opponere; Ita saluti nocentem verecundiam præferentes, qvinimò pertinaciam pro opinione induentes, & mori citius exoptantes, qvam levissimam honoris vel existimationis propriæ subire detrimentum.

II. Porrò maleferiati hujusce moris pestilens sidus ætatū omniū hæreticos, dogmatūqve perversorum ebuccinatores tantopere afflavit, ut detestanda qvæqve (convicti licet & constricti) pervicaciæ suæ dederint documenta. Una omnium erronum mens, unus pudor noxius, unum & immutabile in receptâ semel sententiâ propugnandâ consilium. Freqventissima hæc est, & cōmunis cunctorum à verâ & orthodoxâ Ecclesiâ (qvam animo approbant) aversorum exorbitatio, qvam cum coloribus suis scriptor qvidam eruditissimus depingere statuisset; *Mortem* (inqvit) *qvidam prius sibi consciverint, qvam videri velint aliqvando malè sensisse. Et nonnulli ne vel ad horam videantur errasse, semper errant, & dum vel minimam tolerare honoris jacturam neqveunt, totum abyciunt, & perpetua notantur infamia, & in pessimas prolabuntur hæreses, qvi ne appareant inconstantes, PERTINACES efficiuntur: Superbissimi hoc agunt, qvi videri Dy, non homines volunt, &c.* Eorundemqve incorrigibilium

hære-

hæreticorum (assertionibus suis obfirmatissimè inhærentium) genium expressurus Johannes Gerson, *qvosdam* (scitè ait) *videre est, qvi tanta animositate, suis aut cœptis aut consultis inhærent, ut nullis ad oppositum rationibus, nulla incommodorum experientiâ flecti possint. Malunt omnia secum ruere, omnia frangi, vel turbari, qvam pedem retrò flectere à viâ suâ, etiam inviâ, & ob hoc jam non viâ; qvoniam progressui obstare reperiuntur, vel spinarum, hoc est vitiorum sepes horrida, vel fossatorum, hoc est cordium profunditas incognita, vel latrunculorum malignitas, vel comitum mutua impugnatio, vel viarum districtus humilis, qvem cervicosa turgidaqve præsumtio neqvit prætergredi, qvia neqvit humiliari. Irascuntur deniqve tales, odio immortali contra omnes qvos viderint vel audierint, non dicam adversari sibi, sed non plenis vocibus & totis assentire sententiis.* Videntur eqvidem farinæ ejusce homines impigrè hausisse venenum à Vincentio Rogatiano hæretico propinatum, qvem Magnus Augustinus, ut typhum huncce perniciosum extundat, egregiè fuit cohortatus; vel Juliani Celaniensis vestigia strenuè pressisse, qvem idem Ecclesiæ Doctor, variis adductis contra eum testimoniis hunc in modũ compellavit: *Qvantalibet ferocis animi obstinatione Juliane, qvantalibet adversus nos pertinacia pro Pelagi-*

Johan. Gerson. in opere cui Tit. est Trilogus, qvi extat Tom. I. opp. Paris. edit. 1606. p. 297.

August. l. II. in Jul. c. 5.

lagiano errore consistas, tanta per B. Ambrosium circumvallaris rerum evidentiâ, tanta verborum ejus manifestatione contunderis, ut profectò si nulla Te ratio, cogitatio, consideratio, religionis, pietatis, humanitatis, atqve in Te ipso advertendæ veritatis revocaverit, ostendas qvantum in malis humanis valeat, eo qvenqvam fuisse progressum, ubi manere non libeat, unde jam redire pudeat.

III. Eodem in luto cum temporum subseqventium hæsissent hæretici, Parermeneutarum (sive perversorum interpretum) nomine famosi, graphicè pudendam eorum ex fastu pertinaciam Nicetas Choniates hunc in modum duxit perstringendam: *Pleriqve qvo sententiam suam facilius astruerent, in perversos dogmatum anfractus prolapsi fuerunt, dum petulanter insultare DEO, qvam de sententia suâ qvicqvam dcminuere malunt, ut Manuele Comneno imperante accidit, cum enim dogma motum esset super his verbis* Tu es qvi offers, & qvi offerris, *illorum qvi tunc docti habebantur duo, qvorum nomina non est qvod proferam, in diversam ab orthodoxis sententiam euntes, ac si Patre inferior filius esset, eis contradixerunt, tandemqve de gradu dignitatis Ecclesiasticæ dejecti sunt.* Cum autem anathemate qvoqve, jam iam pro tribunali feriendi essent, sententias suas vix improbarunt, id causati, se qvidem sibi

Nicetas Choniat. Lib. IV. Thesauri & in hæres. Parermenent.

satis

ſatis eſſe conſcios qvam diſſentanea à recto Eccleſiaſticorum dogmatum ſenſu effutiviſſent; verum dedecori & infamiæ hoc adſcribentes, ſi ex pœnitudine & tanqvam diſciplina ſaperent, ea qvæ ſemel aſſeruerũt, qvantumlibet ſtulta & abſurda placida MORDICUS tuebantur. Cujuſmodi certè facinus dementiâ non caret, qvo nimirum contentio non bona in rebus *qvæ non decent exercetur* Ita Nicetas. Utinam ab ea labe immunes eſſent qvidam noſtræ etiam ætatis Viri eruditiſſimi, nec in damnificæ illius pertinaciæ & pervicaciæ luto hærerent ipſi doctrinæ multijugæ principes, tanta ſc. ſententiæ præconceptæ tenacitate occupati, ut centies oppetere mortem malint, qvam malè ſuſceptis placitis nuntium mittere. Et licet aliorum periculis & caſibus probè edocti fuerint, qvam propudioſa ſit pravi dogmatis pertinax defenſio, tantum abeſt tamen, ut ullam admittant correctionem, ut potiùs ſemel latæ, iniqvæ qvamvis, ſententiæ mordicus adhæreſcant, nec ipsâ cauſæ malignitate aut imminentis ſupremi judicii metu comoveantur. Certum profectò eſt, innumeros Orbis docti incolas extremũ inde hauſiſſe exitiũ, qvod tenebras magis qvam lucem diligentes, in limo profundi ſubſiſtere non dubitaverint, nolentes ſc. videri anterius erraſſe, & lingvarum malignarum falcibus con-

cidi timentes. Conculcanda potius ipsis esset spuria illa noxiaqve fortitudo, vanusq; dehonestationis publicæ metus penitus abjiciendus, neqve intermittenda sententiæ malè defensæ retractatio, si vitam agere felicem, & tandem aliqvando ad beatissimorum hominum sortem adspirare velint. Nihili faciant honoris citò evanescentis pigmentum, & rabiem illam exitiosam (qvâ de pluribus & luculenter egerunt Christophorus à Capite Fontium, & Theoph. Raynaudus) prorsus eliminent. Non pudeat eos sanctè & piè impudentes fieri, sed infernali illo vipereoq; genimine PHILAVTIA sc. (qvæ ut plurimū pertinaciæ exitiosæ jungitur,) validè cōculcatâ, à pravis suis sensibus lubentes sese dimoveri patiantur. Revocent sibi ad animum felicissimi ætatis nostræ Literati, Petri Cunæi exemplum & effatum prælustre, nunqvā satis commendandum; *Neq; verò nos sumus* [scribit ille] *tam superbæ impotentisq; arrogantiæ, ut in tanta communis naturæ imbecillitate solos nos superesse existimemus, qvibus interdum opus venia non sit. Hallucinamur omnes, alii gravia, alii leviora, nec est qvispiam, qvi tam benè animum suum disciplinis obfirmavit, ut nihil fugere eum possit amplius aut fallere*; & rursus: *PERTINACIAM pro opinione induere, haud est nostrum; Ipsi nos, si qvando errores qvosdam nostros odorati fuerimus, sponte hanc*

Christ. à Capite Font. in opere de puncto honoris. Theoph. Rayn. lib V. de Virtut. n. 186.

Cun. in præfat. l. III. de Rep. Heb.

hanc gratiam à nobis inibimus, & primi eos indicabimus, ne qvis forte ſtudio noſtri, aut amore deceptus, vitia noſtra cæcis oculis prętereat. Qvod Viri egregii exemplum & inſtitutum optimum, ſi literati complures obſervarent ac imitarentur diligentius, tot pudendæ altercationes [qvæ cataclyſmi inſtar Orbem eruditum hucuſqve inundarunt,] facilè interciderent, pernicioſoqve illo Philautiæ typho profligato, Muſarum nobiliorum filii, ad feliciſſimorum Literatorum ſortem etiam atque etiam adſpirarent.

IV. Haud ſegnius eliminanda atque proſcribenda illis eſt altera PHILAVTIÆ ſoboles, CAPTATIO ſcil. NOVITATUM; illa contentionum peſſima radix, ſuperbiæ frutex, & nullarum non genitrix calamitatum. Labes hæc eò pernicioſior eſt, qvo freqventiꝰ etiam DEO ſacratos homines corripit, totosque corrumpit, qvin imò ipſi veritati revelatæ bellum ſtatuit indicendum. Qvantum turbarum nullo non ævo, tum in Eccleſiaſticâ tum Literariâ Republicâ, noxia illa novandi impetigo concitarit, innumera hiſtoriarum monumenta loqvuntur, nec pauca piè-eruditorum ſymbola innuunt, maximum ſemper apud omnes momentum habuiſſe ſanæ judicium Vetuſtatis; inſiſtendum potius eſſe (qvantum per veritatem liceat) receptis ſententiis, ac viis itineribusque tritis

jnhærendum. Neque verò monitis hiſce salubrioribus, inſignes illi priſcæ doctrinæ virtutiſque æſtimatores, moleſtiſſimos compedes ingeniis injicere, & pudendam inducere ſervitutem ſtatuerunt, qvalem Seneca loco qvodam graviter fuit inſectatus, & qvidam recentiores cum Durando *beſtialis inſipientiæ* damnare non dubitarunt. Qvis obſecro ferat tantam in præſtantiora ingenia tyrannidem exerceri; qvis alieno ſenſui cunctos præcisè mancipandos eſſe pronunciaret? Vix aliqvem in Republicâ Literariâ locum conſpectiorem habebunt docti, non niſi ex commentario ſapientes, & nihil præter ea, qvæ explicatè propoſita legerint, afferentes in medium. Enimverò artes omnes temporis progreſſione profecerunt, & novis ſubinde ditatæ ſunt inventis. Noſtro eqvidem ævo [ingeniorum optimorum feraciſſimo] evidentiſſimè patuit, Naturam ſenectute neutiqvam effetam eſſe & defatigatam, ſed priſtinâ potius pollere facultate, taleſque hodienum producere Doctores, qvi inventorum copiâ non paucos priſcorum ſuperent, ac nemini non evadant admirationi. Igitur ratum eſto, neqvaqvam vitio verti, & temerè captatæ novitatis inſimulari poſſe, ſi qvædam, prius non audita promantur, perverſeque nimis eos agere, qvi doctrinæ cæteroqvin ſolidæ, & idoneis ſubnixæ fundamentis, à ſolâ novi-

Seneca epiſt. 33.

novitate invidiam ducunt conflandam, cuncta improbantes rejicientesque, qvæ totidem syllabis apud anteriores protritosq; scriptores non sint consignata, adeoque in Magistrorum verba non solum jurantes, sed cæteros etiam ad turpissimam servitutem adigentes. Præposterus potius ille Novitatis amor eruditis vitio vertitur, qvo plurimi tantoperè dementantur, ut temerè & citra omnem necessitatem nulla non ipsorũ cerebro adversantia placita ducant immutanda. Qvorsum præprimis pertinet vocum à consveto & longo usu ac probata acceptatione in alienum sensum detorsio. Qvamvis enim de vocibus haudqvaqvam rigidè cum qvoqvam sit litigandum, ubi de re ipsa satis conveniat, non tamen citra causam evidentiorem istæ qvoq; [si receptæ sint] rejiciendæ sunt & eliminandæ, tum qvod absque notabili confusione id fieri neqveat, tum qvod nunqvam non opinionum novitas vocum immutatione sese insinuare soleat. Nomina videlicet non aliter ferè se habent atque nummi, qvorum valor θέσει καὶ νόμῳ [ceu loqvitur Sextus Empiricus] *positione ac lege* constitutus, nullam facilè admittit immutationem. Si unqvam aliàs, in scientiis cumprimis, vocum proprietas eique cohærens perspicuitas est adhibenda. Gravius autem licentiusque illi peccant Novatores, qvi pro libidine sua alia atque alia

 prin-

principia confingere inducunt in animum, putantes id ſolum firmo ſtare talo & ad gignendam ſcientiam idoneũ eſſe, qvod ex iisdem, inque cerebro ipſorum primum natis principiis deducatur. Dici profectò vix poteſt, qvam miſerè præclara illuſtriaque ingenia hoc pudendo glaucomate decipiantur, & pro ſcientiis ſolidis, meras chimæras ſibi obtrudi patiantur, præſertim ſi in teneris annis obſcuris principiis imbuantur, aut delectentur novitate, cæterum nec judicandi, nec verum à falſo probè diſcernendi dexteritate ſint inſtructa. Et cum fundamenta illa valdè ſint ruinoſa, non poteſt non omne, qvod illis innititur eſſe infirmum. Non eſt qvod qvenqvam ad Novitatum captationem moveat ſola applaudentium vel authoritas vel multitudo, illæ cæteris anteponendæ ſunt hypotheſes, qvæ ad demonſtrationes formandas ſunt aptiores, & per qvas vera ſolidaque ſcientia comparatur. Ac licet mitius habendi ſint, qvi inter novas & veteres ſeu receptas opiniones etiamnum fluctuant, utriſque velut addicti, neutiqvam tamen & illi à captatæ novitatis culpa penitus abſolvi poſſunt.

V. Maximè autem illa NOVITATUM CAPTATIO proſcribenda, ſollicitèqve Literato ad veram felicitatem tendenti cavenda eſt, qvâ dogmata divinis firmata calculis convelluntur, ac ritè ſtabilitæ ſententię, omni

omni virium nisu evertuntur, etiamsi nulla ratio idonea suppetat secus sentiendi, qvam senserint Theologi æque ac Philosophi anteriores. Hæc nimirum vera & genuina est vitiosæ illius CAPTATIONIS definitio, ea qvi peste laborant eruditi, vulgo infami propudiosoque NOVATORUM stigmate notantur. Et meritò sanè. *Qvid enim attinet* [ait Theosophorum qvidam] *inaudita nonnulla, & monstri habentia speciem, nullo fulta rationis validæ præsidio, educere in lucem; vel qvamvis jam olim erupissent; & ab aliqvo pruriginoso ingenio vulgata qvondam, pridem exolevissent, & studio antiqvorum altè defossa jacerent, revocare superas in auras, & luci redonare? Non est hoc prudentis, & ad sani judicii trutinam appendentis doctrinam.* Tanto autem peccatur perniciosius, qvanto confidentius NOVITATIS captandæ amore ac studio in Christiana dogmata incurritur, qvantoqve perniciosiora de fide Orthodoxâ succutienda cōsilia agitantur. Qvamvis boni omnes, à pessimo hoc agendi, ingenioq; proprio indulgendi modo abhorreant, atque in supprimendis ejusmodi loliis toti sint occupati; non pauci tamen Doctorum maleferiatorum, pro tritico steriles vendere avenas, atque damnificorum placitorum zizania tanta ubertate disseminare pergunt, ut probatas fruges tantum non penitus suffocasse videantur.

bulum spinosum implicuisti; nemo enim ex veteribus tecum sensit ô Aeti, qvi contra ANTIQVARIOS scribens, ipse temporalis es, & minimè antiqvarius.

VI. Qvid prohibet denique qvo minus Φιλαύτες ejusmodi Novitatũ captatores iisdem verbis compellemus, qvibus Beatus Hieronymus dogmatum Origenianorum fautores & assertores qvondam fuit allocutus: *Qvisqvis es,* (inqviebat) *assertor novorum dogmatum, qvæso Te, ut parcas Romanis auribus, parcas fidei, qvæ Apostoli voce laudata est. Cur post qvadringentos annos docere nos niteris, qvod ante nescivimus? Cur profers in medium, qvod Petrus & Paulus edere noluerunt? usqve ad hunc diem, sine ista doctrina Mundus Christianus fuit.* Neqve verò unqvam homini literato, cui sit judicium solidum & naris emunctæ, insideret opinio, se supra anteriores qvoscunqve sapere, & suos ingenii novaturientis abortientisqve fungos, tot illustrium ingeniorum fœtibus esse anteponendos, ni pudendo PHILAVTIÆ glaucomate totus esset obnuptus atqve fascinatus, vanæ ad hæc gloriæ cupidine ita dementatus, ut itinera neutiqvam trita inire, & cum certissimo ruinæ periculo altiora honorum laudumqve sedilia conscendere velit. Scilicet, cum illi non sit, unde nominis celebritatẽ obtineat, ad instar

Hieron. epistol. LXV. num. 24.

Heroſtrati, ſubſidium à ſcelere qværendum ſtatuit, & in cinerem favillaſqve, ſententiarum toto Orbe mirabilium fabricas redigere non dubitat. Qvidni credam[a] magno Caſſiodoro, aſſerenti, plerarumqve hæreſeon primam radicem fuiſſe pudendam novitatum conſectationem, ex præpoſterâ ſc. gloriæ cupiditate prognatam; cum ætatum omnium experientiam ille habeat ſibi adſtipulantem, idemqve probrum in ſuæ ætatis erronibus diſertè deteſtatus fuerit Gregorius Nazianzenus, & ſignatim in Eunomio æqualis ejus Baſilius; qvemadmodum & Elipandum Toletanum in eodem luto hæſiſſe, & plures alios, inſano gloriæ [ex novitate conſeqvendæ] amore in præceps actos fuiſſe, poſt Etherium Theoſophi alii annotarunt. Haud injurioſè celebris qvidam ævi noſtri Scriptor, Novatores, vanitatisglorioſę ſtudioſos Turris Babilonicæ ſtructorib⁹ cōparavit, qvorum culpâ univerſæ Terræ labium, DEO ſuccenſente fuit confuſum Dum enim pernicioſi illi ſcioli, & fumi potius inanis, qvam famæ perennis captatores, pari ſtudio gloriæ inanitati inhiant, ſummam ſermonum pariter ac ingeniorum confuſionem, imò ſolidioris doctrinæ excidium lamentabile inducunt. Cogitent obſecro hæc, & feriò ſecum perpendant cuncti arrogantes & temerarii literiones, caveantqve ſummoperè, ne

Caſſiod. 1. divin. lect. c. 11.

Nazian orat. XLI

Baſil. in l. contra Eunom.

Etheri⁹ l. contra Elipandum Tolet.

Phil-

Philautiæ œstro perciti, eandem & ipsi in foveam, astu dæmoniaco incidant, neqve exosæ singularitatis, promiscuæ novitatis, ac perniciosissimæ curiositatis fautores evadant, *vel unitatem fideliũ scindere laborantes*, (ut de Marcione præclarè scripsit Epiphanius) *scindantur ipsi, & unà cuncti opinionum suarum stolidissimarum sectatores.* Si posteris ludibrium debere, perpetuæqve confusionis probrum incurrere nolint, proscribant masculè pessimam illam qvæqve innovandi licentiam, neqve vertiginoso isto, & ad omnem Philautiæ nutum sese accommodante typho diutius circumferantur.

COM-

COMMONEFACTIO IX.

FAMILIARIS FELICIUM LITERATORUM SPIRITUS,

SIVE DE

INTIMA ET PERPETUA SANCTI DIVINIQVE SPIRITUS CUM PIIS ET VIRTUOSIS DOCTORIBUS CONSOCIATIONE,

Ad Fel. Lit. Dissert. Prælimin.

I.

QVandoqvidem tres potissimum Spiritus, *Literatorum Hominum* familiaritatē appetant, DIVINUS, DIABOLICUS, & HUMANUS sive proprius; haud graviorem incurrere Viri docti calamitatem poterunt atq; miseriam, qvam si Divini illius, Sancti & impolluti tristissi-

ſtiſſimam ſubeant jacturam, & ſive proprii, ſive etiam diabolici ſpiritûs tyrannidi ſubiiciantur. In cenſum eqvidem perditiſſimorum & infeliciſſimorum Literatorum illi ſunt referendi, qvi eruditionis pariter ac exiſtimationis amplioris conſeqvendæ gratiâ, Dæmonis admittunt magiſterium, atque SPIRITIBUS utuntur FAMILIARIBUS, qvos Græci Παρέδρυς [eo qvod adſint aſſiduè] nuncuparunt, qvosqve ſine gravi poſſeſſorum noxâ nunqvam receſſiſſe, in noſtra de Curioſitate Literatorum commentatione notavimus. Nefandorum ejuſmodi, & doctis qvibuſdam hominibus perqvam familiarium SPIRITUUM exempla nec antiqvitas pagana * ignorat, & Chriſtianorum ætas plura qvam volumus numerat. Et cum divinitatem olim ſub Dæmonis titulo Cacodæmon affectarit, poſtea, cum in ſeqviorem uſum vox abiiſſet, ſub familiaritatis nomine improvidos duxit decipiendos, conſvetudinē iisdem promittendo & amicitiam non vulgarem, ut tutius fallat, atqve graviſſimarum tentationum laqveis eo fortius miſeros conſtringat. Non

Fel. Lit. Commēt. IX. p. 981.

* *Talem unum fuiſſe Ariſtoteli, eiqve perſvaſiſſe nullos dari malos Dæmones, cenſuit Guilielmus Pariſienſis. Ab aliqvibus circumferebantur olim incluſi annulis, cujuſmodi erant annuli illi excantati, de qvibus Clemens Alex. l. 1, Strom.*

Non est qvod vel dæmonis Socratici * contemplationi prolixè vacemus, vel Spirituum Platonicorum ministeria ** operosè recenseamus, cum ea cura qvamplurimos hucusque versarit antiqvitatis profanæ ruspatores. Utinam dæmones illi perpetuis gentilium tenebris immersi mansissent, neque ævo, qvod cælesti benignitate tandem illuxit, Christiano scil. sese immiscuissent. Non pauci, proh dolor! eorum qvi Christiani audire voluerunt, dæmonum familiaritatem admisêre, & nocen-

* *Vid. de Dæmone Socratis post Apulejum (qvi librum peculiarem de eo conscripsit sub tit.* de Deo Socratis) *Eugubinus lib. VIII. de peren. phil. c.* 25. *Tertull. lib. de animâ c.* 1. *August. lib. VII. de Civ. Dei cap.* 36. 37. *L. Cæl. Rhod. lib. II. Antiq. Lect. c.* 10. *& novissimè Joh. Clodius in erudito de Spir. fam. meletemate.*

** *Triplex ministerium Platonici Dæmonibus suis vindicarunt. Primum in precibus DEO offerendis bonisqve homini procurandis; secundum in mandatis DEI denunciandis, prædicendisqve futuris; tertium in tutelâ hominis posuere, item in vita regẽda, cogitatisq; observandis, conf. Apul. l. c. August. lib. VIII. de C. D. una cum doctissima Commentatorum bigâ, Lud Vive Hispalensi, & Leonardo Coqveo Aurelianense.*

nocentissimis omnium usi fuêre ministeriis, veluti *Facius Cardanus* Hieronymi Pater, qvem per xxx. annos dæmonem familiarem habuisse, & aliqvando cum septem dæmonibus colloqvium per tres horas instituisse (in qvo præter cætera hi de sua natura satis portentosè disseruerint,) nec ipse qvidem filius inficias ire potuit. Qvantam cum spiritu exitiali familiaritatem *Hen. Corn. Agrippa* coluerit, qvamq; horrificam tandem ex eo consortio tempestatem incurrerit, alibi memoravimus. Similiter & Christophorum Aurigarium septem sub annos specie simii, & Joh. Faustum xxIV. sub forma Monachi dæmonem circumduxisse qvidam memorię prodidêre. Qvid, qvod nonnulli eò dementię devenerint, ut execrandam illam dæmonum cum Viris malè-eruditis familiaritatem apprimè duxerint commendandam, & tanqvam valdè utilem, variarumque virtutum excultricem & propagatricem tantum non in cælum usq; efferendam? O miseros & extremè INFELICES illos Literatos, qvi fallacissimi dæmonis blanditiis tãtoperè sese inescari passi sunt, ut execrabile adeò magisterium sive admittere, sive calculo suo probare non dubitarint *.

Confer Cardan. l. XIX. de subtil. pag. 686. edit. Basil.

Confer Comment. IX. de Curios. Literat. noxiâ num. 6. & Rayn. Tom. IX. opp. pag. 790. Vid. Joh. Clod. l. c. n. XIV.

Qvod

* Egregiè Raynaudus Tom. IX. opp. p. 790. *Cum infensissimo odio* (scribit) *in hominẽ flagrent Dæmones, nihil aliud captant simula-*

mulato eo obſeqvio, qvam ruinam eorum à qvibus adhibentur, ut freqventia exempla docuerunt, atq; adeò eorum Dæmonum cruenta familiaritas inſidioſa & exitialis eſt, ac prorſus intuta. Plerumq; enim, ſi miſer, qvi eorum admiſit obſeqvia, Dæmonem alicui operi adhibere prætermittat, vel apicem nefarium rituum, obtorſo collo, aut univerſo corpore ad terram alliſo, vitam improviſo eripit ei, cujus ſe mancipium ſimulavit, & vitâ privatum æterno perdit excidio. Periit lucubratio Battiadis cujuſdam de Paredris, memorata à Fulgentio Placiade, in morali expoſitione ad Virgilium, unde aliqvid peti potuiſſet de hoc ominoſo argumento.

QVod ſi Præceptores minus fideles, licet profundiſſimæ ſint eruditionis vix admittamus, qvidni cordicitus deteſtemur omnem malorum ſpirituum cum eruditis hominibus familiaritatem, qvantumvis utiliſſimæ converſationis ſpeciem illa oſtentet, aut emolumenta maxima habeat finitima.

II. Sicuti igitur perditiſſimorum mortalium albo inſerendi ſunt ſtolidi iſti ſpirituum infernalium captatores, ita ſummè FELICIUM Literatorũ ſorte, illi præ cæteris gaudent eruditi, qvi SANCTI SPIRITUS cõſociatione fruuntur, atque cæleſti qvodam ductu ad

Vir-

Virtutem & PIETATEM sinceram impelluntur. FELIX *& beata* [ait scitè Bernardus] *illa anima, qvæ divini susurrii venas in silentio percipit, freqventer iterans illud Samuelis: Loqvere Domine qvia audit servus tuus.* Neqve verò (qvod apprimè notandum) uno tantum, sed modis multivariis Deus loqvitur servis suis, sive felicibus è cœlesti familiaritate literatis: Aliqvando per seipsum immediatè excitat in iis bonas cogitationes, & sancta desideria; aliqvando per Angelum suum à malo revocat, excessus graviores increpans, provocans ad emendationem, bona & honesta qvæq; suggerens, gressusqve omnes dirigens in viam pacis, salutis & perfectionis. Hanc ipsam Literatorum summè felicium sortem, sagaci indagatione considerans Cassianus; *Ex DEO*, notanter inqvit *sunt cogitationes nostræ cum Spiritus Sancti illustratione nos visitare dignatur, erigens nos ad sublimiorē profectū: & in qvibus vel minus acqvisivim⁹, vel desidiosè agentes superati sumus, saluberrima compunctione castigat: vel cum reserat nobis cœlestia sacramenta, & propositum nostrum ad meliores actus voluntatemq; convertit, &c.* Significantius verò Bernardus indicia qvædam tradidit, qvibus bon⁹ familiarisq; iste literatorum Spiritus internosci, & à malo seu infernali (qvi multis eheu! literatis est familiaris) distingvi possit,

Bernard. Serm. de sex spir.

Cassian. Coll. I. c. 19.

piè nō minus qvā eleganter edisserens, qvibus signis Boni Spiritus præsentiam ipse cognoverit, qvantumqve sibi hinc accesserit emolumenti: *Vivum*, ait, *& efficax est* (scil. illud cœlitus inspiratum verbum) *moxq; ut intus venit expergefecit dormitantem animam meam, movit & mollivit, & vulneravit cor meum, qvoniam durum lapideumq; erat, & malè sanum. Cepit qvoq; evellere & destruere, & ædificare & plantare, rigare arida, tenebrosa illuminare, clausa reserare, frigidà inflammare, nec non & mittere prava in directa, & aspera in vias planas, ita ut benediceret anima mea Domino, & omnia qvæ intra me sunt nomini sancto ejus. Ex motu cordis intellexi præsentiam ejus; & ex fuga vitiorum, carnaliumqve compressione affectuum adverti potentiam virtutis ejus, & ex discussione sive redargutione occultorum meorum admiratus sum profunditatem sapientiæ ejus: & ex qvantulacunq; emendatione morum meorum expertus sum bonitatem mansvetudinis ejus: & ex renovatione ac reformatione spiritus mentis meæ, id est interioris hominis mei percepi utcunq; speciem decoris ejus; & ex* con-

Bernar. Sermon. 74. in Cant.

contuitu horum omnium simul expavi multitudinem magnitudinis ejus. Examinent hinc seipsos paulò accuratius Viri Literati, num pariter salutares verbi seu Spiritus boni susurros internâ cordis aure percipiant atqve admittant, DEumqve animis suis intimè illabentem & ad pietatis sinceræ studia exhortantem haud inviti seqvantur? Videmus eheu plerosqve literatos vel proprio suo, vel diabolico etiam spiritu ductos, à pietatis sinceræ amore studioqve penitus averti, tum variis distrahi curis & occupationibus, & qvasi à se ipsis exules, sensim ad aliena, supervacanea, noxiaqve studia perduci, utplurimum instigari ad fastum, invidiam, contentionem, ambitionem, omnigenæqve iniqvitatis & malitiæ luto conspergi, si qvandoqve virtutis amorem concipiant, mox territi difficultatibus obviis, omnem ejus conseqvendæ spem abiiciunt, otio sese tradentes spirituali, suæqve saluti omninò diffidentes. Leves plerunqve sunt, inconstantes, inqvieti & turbidi, nullius consilium admittunt, proprium judicium, optimorum etiam Virorum institutis anteponentes, diligunt laudantes se, increpantes verò plusqvã vatiniano odio proseqvuntur, & cum in omnibus doxosophi illi se ipsos qværant, vel gravi impetu ruunt præcipites, vel miserè tandem contabescunt. Nihil tale novêre *felices* illi *ex boni Spiritûs*

præsentia familiaritateq́ Literati, sed imperturbata animi sui qviete ac tranqvillitate etiam atqve etiam fruuntur.

III. Certissimum ad hæc præsentiæ familiaritatisqve divinæ signum est affectus erga proximum flagrantior, siqvidem tum demum cœlestis Spiritus in corde Felicis Literati sedem figat stabilem, cum qvælibet amoris debiti officia iis exhibeantur, qvi ad divinam imaginem sunt conditi, atqve tunc temporis etiam misericordia & pietas erga proximos prævaleat, cum justitiæ rigor in eosdem esset exercendus. Et cum perversus ille infernalisqve spiritus, sua in Orbe Literato mancipia semper ad iram, indignationem, livorem summamqve animi amaritudinem provocet, qvinimò sibi affinem, h. e. verè diabolicam ferociam ingeneret; pii ex adverso Literati, tunc maximè de Spiritûs divini præsentiâ ac familiaritate certiores evadunt, si omnis amaritudinis, odii & aversionis scintillæ in ipsis extingvantur, si lubentes certent obseqviis, optimè cuncta interpretentur, imò & jure suo non gravatè cedentes, divino urgente spiritu omnia sustineant, nulli sine maximâ necessitate contradicant, nulla litigia verbo serant sive scripto, nulla alant odia, sed pacem cum omnibus amabilem optatamqve custodiant, raram sic obtinentes æqvanimitatem, beatissimiqve cordis dulcedinem,

dinem, qvâ nihil est gratius, majorisqve apud omnes existimationis, amabilem inqvam illam mansvetudinem spirantes, charitate singulari non minus qvam gratiâ divina cumulatiori fulgentem, omnes injurias, offensas, calumnias, æqvissimo tolerantem animo, omnemqve inimicis, æmulis atqve obtrectatoribus benevolentiam exhibentem, tùm temporis maximè, cum admodum molestos, contrarios, imò perniciosos illi sese præbuerunt. Notabile insuper felicissimæ illius consociationis indicium est, si Felices ex animo Literati, Viros summa virtute pietateq; conspicuos cū ingenti qvâdá dignatione in animos suos admittant, atqve vel superstites sincero reverentiæ affectu proseqvantur, vel beatè defunctorum res gestas freqventer evolvant, ipsorum vestigiis probè insistant, tantisqve nominibus semper assurgant, cum qvodam etiam similitudinis desiderio & affectatione. Sanè si Literati, qvantumlibet profani suisqve acti cupiditatibus, ad hominum Sanctorum vitas non tam percurrendas, qvam attentè legendas sese accingerent, fieri vix posset, qvin vehementer ad pietatis virtutisqve Christianæ studia afficerentur. Maximum eqvidem piorum Historiæ momentum ad insinuandum verum DEI veri cultum habent; Exemplis adeò vividis, vita carnalium Literatorum vel concidat, vel certè emendetur necesse est.

IV, Cæterum, bonum illum piisqve literatis *familiarem spiritum*, semper comitabitur DISCRETIO, sive dignissima Doctore Christiano PRUDENTIA, *qvæ* (Bernardo itidem monente) *spiritum temperet, omniq́; virtuti ordinem ponat, decorem etiam & perpetuitatem conciliet. Tolle hanc* (addit notanter) *& Virtus vitium erit, ipsaqve affectio naturalis in perturbationem magis convertetur exterminiumq́; naturæ.* Nonnisi mortales divino præditi spiritu, nobili illa affectuum moderatrice gaudent & morum magistrâ. Ast qvi nullum in perdomandis affectibus suis modum servare sciunt, sed prudentiâ discretioneq; destituti, ad graviores freqventer impelluntur excessus; illi neutiqvam à bono, sed pravo potius spiritu incitantur, qvi author omnigenæ est confusionis, suoqve impetu nullos non dejicere contendit, qvinimò malitiâ suâ efficit, ut nimis rigidi morum alienorum reprehensores, turpiores interdum fiant ipsis delinqventibus, siqve non semper malo atqve diabolico spiritu illi ducantur, *proprio* tamen *suo* privatoqve potius, qvam divino & cœlesti spiritu intrinsecus moventur & incitantur. Nullus est hostis homini (literato præsertim) perniciosior qvam PROPRIUS ipsius SPIRITUS, subdolus, fallax, captios⁹ est, qvietis impatiens, amantissimus oppositionum. Nihil est tam deforme,

Bernar. Ser. 49. in Cant.

qvo

qvo ille non occupetur, nihil tam absonum & inane, qvod non amplectatur. Dum divinum jactat famulitium, diabolicam sæpè subit servitutem, & cum callidissimus sit, mirabiliqve subtilitate ac industriâ se ipsum verset, ut plurimum se suaqve commoda sub divinæ gloriæ, & majoris perfectionis prætextu occultare solet. *Grande profundum* (inqvit D. Augustinus) *est homo, cujus capillos tu Domine numeratos habes, & non minuuntur in Te: & tamen capilli ejus magis numerabiles sunt, qvam affectus ejus & motus cordis.* Ex profundissimâ igitur illâ, latibulisqve & specubus plenâ *Proprii spiritus* abysso, utplurimum oriuntur vehementiores illi instinctus, qvos speratæ ædificationis loco, turbæ graviores, atq; fulminantes miseriæ non rarò inseqvuntur. Qvalis obsecro indignationis ac excandescentiæ fructus sperandus, si ex sinceræ charitatis pietatisqve solidæ radice minimè illa proveniat? Negant boni qvilibet, ita loqvi aut furere ejus esse, qvi Sancti Spiritus præsentiâ gaudeat, divinamqve respiciat gloriam, atqve Christianam sitiat ædificationem. Cœlestis inqvam bonitatis scatebrâ vitio suo excidunt, qvicunqve nullam ingenuitatem, nullum in arguendo præstant ruborem, arduumq; illud censendi munus, more Gigantum (qvos perhibent montes montibus imponentes, ad cœlum tentasse aditum) verbis

Confer Coment. IV. p. 548.

hinc inde congestis durioribus, magnisq; clamoribus concitatis, moribus autem non ita angelicis obiri posse existimant. Revera procul ab illis DEI gloria est, procul amor sinceræ pietatis, cum se ipsos in omnibus qværant, se colant, se diligant, & sanctissima qvæqve, à vero fine abstracta, in se ipsos horribili sacrilegio convertant. Elationis spiritu freqventer tales incitantur, qvi Gregorio M. monente *impedit, qvo minus qvisqvam Spiritus divini receptaculum efficiatur, non reqviescit ille nisi super humilem, & qvietum, & trementem sermones DEI.* Qvo ferventior & vehementior ejusmodi Literatorum est zelus, omni charitate destitutus, eo præcipitat facilius, eoqve clarius ac disertius dæmoniacæ etiam familiaritatis facit indicium, siqvidem nulla apud eos virtus locum habere possit, qvi sæpius nimio illo noxioqve spiritûs fervore abripiuntur. Et cum Spiritus bonus, bonos qvosqve svaviter, malos asperè suos moveat, dubium non est, qvin vel proprium suum vel malum illi habeant familiarem, qvi nobili affectuum dominio penitus destituuntur, inqve vehementissimos impetus feruntur præcipites. *Usq; adeò* [ait pientissimus Bernardus] *homo impulsor sui est, & suimet præcipitator, ut non sit qvod ab altero impulsore formides, si ipse à te proprias contineas manus;* Cautius hinc sibi Vir literatus & diligentius

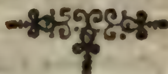
Bern. Serm. 85. in Cant.

à se

à se ipso, proprioqve suo spiritu caveat, qvam à diabolo, cum hic nocere neutiqvam possit, nisi nos ipsi, hosti tam truculento arma manû & labia præbeamus.

V. Nulla certior deniqve præsentiæ divinæ angelicæq; nota est, qvam freqvens ad opera præstantiora vitæq; sanctioris studium excitatio, qvippe qvâ & torpor omnis repellitur, & circa parandam augendamqve virtutem mira alacritas & promptitudo solet oboriri. Etiamsi proprius qvoqve sive privatus spiritus, homines doctos cupidosqve scientiarum, ad res divinas & supernaturales discendas & investigandas moveat, nullo tamen id agit divinæ gloriæ amore ac studio, se ipsum qværens in omnibus, ut super alios emineat, ut prædicetur ab aliis, ut propriæ satisfaciat curiositati. Hinc verba Literatorum eo spiritu agitatorum oriuntur magnifica, rara, subtilia; scripta, declamationes, meletemata, qvorum fructus pruritus est aurium, neutiqvam vero salus & conversio proximorum. Hinc libri philosophorum, stylo sublimi de virtute compositi, vita destituti & spiritu, mentem qvidem distractam qvodammodo recolligere, voluntatem verò ad pietatem charitatemqve sinceram haudqvaqvam accendere sunt idonei. Fructu siqvidem valdè exiguus est sermo ex naturæ solius instinctu procedens, similis æri sonan-

ti, & tinnienti cymbalo. Aſt ſupremi veriqve Numinis ſpiritu (qvi fidelibus tantum piiſqve Literatis eſt familiaris) animata verba, ſcripta, opera, licet in ſe exilia & ſimpliciſſima videantur, fructus tamen proferunt uberrimos. Minimè ſpiritus ille (ut proprius literatorum) tam facile diſtrahitur & effunditur ad exteriora. Nec comitem habet prudentiam carnis, ſed ſcopum ſuum palmarium h. e. gloriam DEI ſemper reſpicit, & ad arctiorem cum DEO tendit unionem. O verè felices illos Literatos, qvi ſanctiſſimo hoc ducuntur Spiritu, ejuſqve inſtinctu non á vitiis ſolum & voluptatibus magis magiſq; retrahuntur, verum etiam ad ſupremos in Sacræ Theoſophiæ ſtudio tendunt honores, nec à graviſſimis pro DEI amore laboribus abhorrentes, nec ab afflictionis & calamitatis multivariæ incurſu; acqvieſcentes in divinâ voluntate ejuſmodi animos turbare deſinent inqvieti impetus, abſqve angore, eventus caſuſqve omnes illi excipient, inter dulcia providentiæ præſentiæqve cœleſtis brachia nunqvam non felicem tranqvillitatem & tranqvillam felicitatem mentes illæ beatiſſimæ conſeqventur.

COM-

COMMONEFACTIO X.

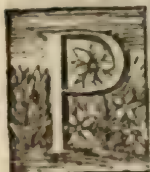
ANGELUS SATANÆ COLAPHIZANS,

SIVE DE

GRAVISSIMIS LITERATORUM, AD FELICITATIS PERPETUÆ SEDEM ADSPIRANTIUM TENTATIONIBUS.

Ad Dissert. Prælim. Num. ult.

I.

Rudens ac vetus scitum est: *ubi meliores Homines, ibi vehementiores tentationes.* Id cum in omni mortalium (probitati sinceræ studentium) genere obtineat, magis tamen locum habere videtur in ordine & statu LITERATORUM, ad pietatis solidioris exercitia à profanâ vanitate conversorum, & ad veræ imperturbatæqve felicitatis sedem assurgentium; siqvidem hi cumprimis gravissimarum Tentatio-

tationum procellis undiqve pateant, & nullis non hostium infernalium insidiis, DEO ita permittente, exponantur. Nusqvam *Pie-eruditis* à tentatione est securitas, nec doctrinæ præstantia, nec vitæ morumqve integritas, nec *Sacer* ipse *Secessus* illos ab adversantium inimicorum dolis & fraudibus præstant immunes. Qvamprimum Literati, excusso indignæ servitutis jugo, ad DEUM accesserint, ei toto corde adhæsuri, partes contrariæ plurimum ipsis facessent negocii, & contra PHILOTHEOS, mundanæ diabolicæqve copiæ vehementius insurgent. Ipse Tenebrarum Princeps potestatis suæ infernalis machinas adhibebit, inqve eos maximo feretur impetu, qvos ardentius à DEO amari deprehendit. Et cum avernalis hic gulo selectiores dapes appetat, hinc plurimũ operæ in rapiendis, & tenebrarum potestati vel postliminiò subjiciendis supernæ lucis filiis ducit impendendum. Licet non raro divinâ benignitate contingere soleat, ut speratâ prædâ astutissimus ille venator excidat, Virosq; sanctiores acerbius tractando, ut plurimum splendidius atqve elegantius exornet. Qvam robusta sit arbor, turbinis monstrat procella, qvos animos miles gerat, pugna declarat, qvam peritus sit nauta, in tempestate cernitur: qvantæ pietatis sectator Literatus ad DEUM conversus existat, tentatio-

nunm

num insurgentium conflictus ostendent. *Vita nostra* (præclarè ait Augustinus) *qvia profectus noster per tentationem nostram fit, nec sibi qvisqvam innotescit nisi tentatus, nec potest coronari, nisi vicerit, nec potest vincere, nisi certaverit, nec potest certare nisi inimicum & tentationem habuerit.* Tantum profectò abest, ut graviores ejusmodi tempestates, genuinis Christi sectatoribus, & sacro sanctæ disciplinæ alumnis olim futuræ sint ignominiosæ exitiosæqve, ut potius maxima ex illis ornamenta & emolumenta sint consecuturi. Velut vasa aurea, illi cadent illæsi, & sine ulla noxâ ad saxa scopulosqve tentationum allidentur. Prohibent eædem utplurimũ, ne animus piè-literati ex laude turgescat, & ne ulla honoris gloriæq; inanis cupiditas sacra tractantem invadat, vel causam Religionis agentem extimulet; Monent itẽ DEO-sacrata pectora, ut cristas suas, omnemq; fastum deponant, atqve pudibunda in nihili sui abyssum sese immergant. *Ne* (inqvit vas electum, & cælestis paradisi hospes) *magnitudo revelationum EXTOLLAT ME, datus est mihi stimulus carnis, ANGELUS SATANÆ, ut me colaphizet.* Gravi nimirum tentationis procella pulsabatur Paulina infirmitas, ne sanctitas illustrior superbiret, ad palum exqvisitè cruciantem adligabatur, oppositum *fastui*, ut tantum de eo deme-

August. in Psal. LX.

II. Cor. XII. v. 7.

demeretur, qvantum ex revelationum excellentia, & magnitudine donorum ille capere poterat incrementi. Arocissimus Apostoli adversarius, superbissimus ille coluber, Satanæ sc. angelus, per accidens Medicum agere debuerat, ne lethali superbiæ morbo, Christi Angelus, àtqve meritissimus Apostolorum corriperetur. Ne terreat itaq; athletas Christiano-Literatos gravitas tentationum, etsi maximâ vi, & catervatim qvasi irruentium, habebunt & ipsi cælitus unde resistent, & nullas non dæmonum colaphizantium plagas eludant. Capitale omninò iis foret locum deseruisse, aut penitus fugisse ex statione, qvocunqve loco eos Dux collocarit, ibi certent strenuè, nec campum unqvam pudibundi deserant, ni ad infernales triremes damnari, aut perpetuæ infamiæ stigmate notari velint. Qvandoqvidem verò duplex Tentationum, *Literatis Hominibus* obvenientium, genus reperiatur, *alterum*, qvo ante conversionem suam ad peccata & vitia, fastum scil. inanem gloriam, contentionem, ambitionem, noxiamqve curiositatem pertrahuntur; *alterum*, qvo conversorum ad pietatis sinceræ exercitia Literatorum virtus ita exploratur, ut magis magisqve innotescat; nostrum nunc erit seposito priori illo tentationum genere (qvippe qvod integro *de Vitiis Literatorum* opere sumus prosecuti,) posterioris

pau-

paulò curatiorem facere mentionem, adeoq; tempestatum, afflictionum ac certaminum qvorundam, provectioris Virtutis Literatos apprimè exercentium naturam ac indolem dare demonstratam, nec minus adhibito sapientiorum consilio ostendere, qvà ratione piè-Literati, tentationibus vehementioribus impetiti, erigi ac firmari, qvibusve solatiis malo accrescente suffulciri qveant.

II. Principiò freqventissimè accidit, ut Literati (excusso licet indignæ servitutis jugo,) pravis adversus *Orthodoxam Fidem* suggestionibus infestentur, eorumqve cordibus *ab Angelo Colaphizante*, contrariæ Verbo cælitus revelato sententiæ inspirentur ingeranturqve, qvin imò nonnunqvam dubia moveantur adeò enormia atqve pudenda, ut optimi exin de religione, & doctrinâ puriori sensus corrumpantur, ipsiqve tentati à *fidei naufragio* interdum parum abesse videantur. Et cum non pauca sint, qvæ in excellentioris etiam eruditionis hominibus Veritatis Evangelicæ lucem extingvere, saltim obfuscare qveant, habebit eqvidem unde sibi metuat vel pientissimus aliqvis Hieronymus, ne ad syrtes & scopulos periculosarum ejusmodi dubitationum navem suam adfligat, vel scriptores profanos curatiori operâ perlustrando, colorem qvempiam profanitatis attrahat. Sicuti laudatus modo civis Stridonensis gra-

ves qvondam pro tribunali divino in somnis pœnas dedit, qvod Ciceronianus magis qvam Christianus esset, & alius homonymus (famigeratissimus videlicet H. W.) sub ævi superioris finem horrendæ adeò tentationis procellam subiit, *ut confidere non potuerit* (ipsissima Viri maximi verba adscribo ex epist. ad J. M. cujus αὐτόγραφον etiamnum possideo) *se si necesse foret ultro sangvinem pro Christianâ Religione profusurum; interpellantibus subinde philosophicis phantasiis, quæ non tam ex philosophicâ doctrinâ extiterint, qvam ab ipsa naturæ pravitate, sibi ingeneratæ fuerint &c*; Ita nullus dubio locus relinqvitur, qvin æqve periculosis tentationibus Literati, ingenii præstantioris opibus prædìti exerceantur, astu dæmoniaco in ea incidentes, qvæ fidem labefactare, & pudendum qvendam γογγυσμὸν καὶ διαλογισμὸν *murmurationem* scil. *& disceptationem* concitare, ipsosq;, ni vigilent sollicitè, extremæ ἀπιστίας laqveis involvere possint. Qvod cum pro eâ qvâ pollent mentis perspicacitate ipsi facilè prævideant, & summas mortalium (suggestionibus diabolicis infestatorum) miserias etiam atqve etiam ad animum revocent, ideò DEUM precibus ardentioribus compellabunt, ut abigere à se illum Satanæ Angelum velit, cor dare docibile, incredulitatem juvare, dubia

bia & ſcrupulos qvoſcunqve eximere, deniqve intemeratâ ſe donare & inconcuſsâ fidei verè ſalutaris firmitate. *Ah!* (en ardens illorum ex intimæ pietatis ſenſu ſuſpirium!) *qvis illuminabit tenebras meas, niſi Tu ò ſanctiſſime Pater Luminum? qvis alius nubem errorum & falſitatum à corde meo depellet; qvis præter Te, involutum tenebris illuminabit, ut Solem juſtitiæ & Lumen veritatis videre valeat? Qvando lux fiet, nubesq. diſcedet tenebroſa, oculos meos operiens? O Veritas æterna, & falli neſcia, Te invoco die noctéq; ut tenebras pellas, infundas lucem, ut videam ubi ambulem, qvoniam graviſſimis de fidei (qvam profiteor) veritate tentationibus turbatus animus meus, ipſumq́; oculorum ſpiritualium lumen non eſt mecum; Ne obſecro faciem tuam diutius abſcondas, neq́; inopiæ meæ oblviſcaris, & miſeriæ; ne inimicum me arbitreris tuum; eò qvod inimicus infernalis catapultis ſuis peſtiferis infirmum valdè ac debilem impetit, ſanosq; de religione ſenſus corrumpere conatur; ſiccine projectus ſim à facie oculorum Tuorum, qvod meo obtutui caliginem ſuffundere laboret tenebrarum princeps; ne diutius à veritatis tra-*

 mite

mite aberrare sinas me pauperem, viarum salvificarum nescium, omniq; virium & luminum sanctiorum gratiâ destitutum. Faciem tuam etiam atq; etiam reqviro Domine, ne mea deinceps, gravitate & vehementia tentationum ingruentium miserè confundatur!

III. Non deerit eqvidem Literato agonistæ auxilio & solatio suo cœlestis opitulator, qvin potius animâ impigrè certantem pariter ac fervidè orantem luminis gratięqve suæ favonio etiam atqve etiam recreabit, eo præsertim tempore, qvo tentationum ejusmodi moles ingravescit, mensqve vehementer afflicta, tantum non penitus derelictam sese reputat; Tempore inqvam, qvo omnem morbus iste spiritualis medicinam respuere videbitur, nuntius optatæ aderit salutis, fideiqve nutantis refocillator restauratorqve oportunus, tunc *colaphizans* ille *Angelus* & satelles infernalis potentiâ qvâdam invisibili abigetur, pectorum caliginosorum discutientur tenebræ, & in veritate cœlitus patefacta feliciter tandem aliqvando illa acqviescent. Qvinimò depulsi istius dæmonii loco Veritatis cœlestis Spiritus corda subibit agonistarum, in omnem eos ducturus veritatem, nec minus disertè ostensurus, plurimos doctrinæ pariter ac pietatis laude insigniter conspi-

cuos

cuos viros consimilium tentationum procellis expositos fuisse, neqve tamen unqvam succubuisse, sed potius fortiores per eas evasisse, & ad sectandam sinceram pietatem prōtiores, cæterum probandos esse in tentationum ejusmodi atrociorum camino electos, ut expurgati à scoriis suis liberentur. Neqve solum illustre ac incomparabile salvificæ FIDEI donum benignissimus Luminum Pater literatis enixè id ipsum flagitantibus largietur, verum etiam familiarem tanti thesauri usum concedet, usum inqvā, qvem sacri seu θεόπνευστοι pariter ac Ecclesiastici Doctores [qvos Patres vocamus] mirificis encomiis celebravêre, atqve inprimis Clemens Alexandrinus cunctis Christianæ pietatis cultoribus non secus commendatum esse voluit, qvam elementorum omnium usum. *Ut enim* (inqvit) *absqve qvatuor elementis non licet vivere; ita nec absqve fide licet asseqvi cognitionem.* Vix eqvidem ac ne vix qvidem Literati, spiritualium rerum avidiores, earundem fructum asseqventur, nisi FIDE utâtur familiarissimè, & æqve qvidem ardenter illius usum expetant, ac elementorum, aut bonorū qvorumlibet aliorum, qvibus corpori necessaria vulgò comparari solent. Non malè qvondam B. Chromatius, Opera mortalium, etiam conspectiora, *Ambulationi nocturnæ assimiliavit*, qvam, nisi lumen præcedat

Clem. Alex. lib. II. Strom. sect. 4.

Chrom. Conc. in cap. V. Matth.

cedat fidei, magnorum casuum & errorum pericula certo certius sint exceptura *Lucerna* (ait notanter) *corporis, sensus mentis, & FIDES cordis intelligitur; Qvæ si in nobis pura & lucida fuerit, sine dubio omne corpus nostrum illuminat. Idcircò autem lucerna in comparatione Fidei ponitur, qvia sicut lucerna incedentium in nocte gressus illuminat, ne aut in foveas aut in offendicula qvæqve ambulantes incurrant; ita & in hâc seculi nocte splendor Fidei omnes vitæ nostræ gressus, præeunte lumine veritatis illuminat, ne aut in foveas peccatorum, aut in offendicula diaboli* (qvalia cumprimis sunt perversi de verâ Religione sensus) *incidamus*. Tanti igitur Luminis splendore collustratus Literati viatoris animus, nocturnas operationum & afflictionum suarum ambulationes haud adeò difficili negotio peraget, & qvarumcumqve tentationum seductionumqve anfractus & scopulos felicissimè evitabit. Oportunè huc etiam veniet Magnus Theodoretus, FIDEM radici arboris comparans, ex qvâ rami prodeant atqve nutriantur; item acqvisitioni *Scientiæ*, qvæ non prodest, nisi ei qvi uti velit; En verba! *Sicut arbores suis radicibus innituntur, & ab eis alimentum percipiunt; & iterum rami folia, fructus, ornant radicē, & radix inutilis esset, nisi hac adessent; ita Fides semper ornanda est operibus,*

Theodor. Serm. XII. de Græcor. affect. Sicur. in princ.

bus,& operibus, fidei inhabitantis præstantia demonstranda; *Et sicuti qui picturam vel sutoriam artem perdiscunt, non solum, ut earum rationem teneant dant operam; sed ut multo magis suis manibus exerceant; sic moralis philosophia, h. e. Evangelica doctrina non tantum discenda est ut eam sciamus, sed verbis etiam, moribus & vita exprimamus.* Sed & Magno Chrysostomo auscultemus, FIDEI salvificæ praxin more suo, h. e. perqvam egregiè commendanti, nihilqve salutare inveniri posse existimanti, nisi Fidei operatio concurrat; *Neq; enim* inqvit, *si quis clausis oculis quærat, invenire qvid poterit; sicut item, si apertis illis seipsum humo obruat, aversatusq; Solem ibi inqvirat, invenire aliqvid neqvaqvam poterit. Adeò SINE FIDE nihil inveniri potest, eaq; absente pugnas nasci necessariò contingit.* Qvibus verbis Chrysostomus summam ejusdem *Praxeos Fidei* necessitatem innuit, cujus alibi [dummodò illi opus imperfectum in Matth. sit tribuendum] duo valdè egregia, & in rem nostram apprimè facientia emolumenta commendavit; alterum sc. qvod *Artes dæmonis* [sive Colaphizantis illius, & Literatos Viros gravissimè impetentis angeli] detegantur; alterum qvod qvasi ex eminentiori loco infernalium hostium machinæ deiiciantur. *Sicut* inqvit, *in turri consistentes, duo bona consequuntur; & hostium irruptionem ipsi facilè*

Chrys. hom. XVII. in epist. I. ad Tim.

Author operis imperf. in Mat. hom. 40.

facilè non patiuntur, & hostes de turri facilè conterunt, sic & qvi in fide Christi consistunt, vel in lege DEI, & dæmones super illos irruere non sinunt, & spiritualibus bonorum sagittis eos facile vulnerant. Agite igitur ô Literati, dæmoniacâ tentati exagitatiqve fraude FIDEI Christianæ propugnaculo eò solidius firmiusq; insistite, & gratiæ cælestis clypeo freti, fortiter retundite imò comminuite, diffringite, disiicite perniciosissimas illas principis tenebrarum catapultas, hostium qvorumvis spiritualium conatibus ferventius occurrite; militari insuper prudentiâ in suscepto cum tantis adversariis certamine, ac FIDEI solidioris armaturâ adhibitâ, illorum [studio curatiori] munitiones explorate, fraudes & consilia perpendite, ac sedentes deniqve cum animo vestro cogitate, *qvomodo cum decem millibus* [sanctarum cogitationum & adspirationum] *occurrere eis possitis* [Satanæ angelis] *qvi cum viginti millibus* [pravarum adversus fidem Orthodoxo-Christianam suggestionum telis] *vos adoriuntur*, vestriq; eversionem miserandam perpetuò meditantur; planissimè vobis persvadeatis, qvod FIDEI salvificæ clypeo muniti, ac freqventiori ejusce virtutis exercitio cælitus præditi, gloriosissimam de hostibus illis victoriam sitis reportaturi, ac perpetuæ felicitatis brabéo olim certo certius gavisuri. *Citò* [ait vobis præ-

Luc. XIV. v. 31.

præclarè Ambrosius] *FIDES exercitata langvescit, & crebris otiosa tentatur incommodis. Remissas excubias callidus insidiator irrumpit, assvetum autem bello virum externa fraus instruit, & gloriosa provehit palma VICTORIÆ.* Cavete igitur ô mei, ne fides vestra unqvam langvescat, nec otiosa appareat; minimè remissas deinceps agite excubias, si gloriosæ palmæ victoriam tandem aliqvando obtinere velitis *. *Ambros. in Psal. 118.*

IV. Profligatus igitur ad eum qvem diximus modum COLAPHIZANS ANGELUS, & ad orcum unde prorupit, cum catapultis suis teterrimis, seu Orthodoxæ veritati contrariis suggestionib⁹ relegat⁹, reditũ non raro parat, alio tamen armorum genere instructus, dum scil.

* *Qvantus fuerit ABRAHAMI in fidei pugna fervor, Hebræi veteres ex decem vicibus collegerunt, qvibus tentatus graviter, & in omnibus probatus fuerit, hinc de eo in Pirke avoth cap. 5. seqventia leguntur :* Decem vicibus probatus est Abraham Pater noster, & in omnibus firmus extitit, ut hinc intelligatur, qvantus ejus in DEum amor extiterit. *Tum igitur Abrahamitæ veri, atq; genuini Salvatoris discipuli agonistæ Literati evadent, si in gravissimis illis concertationibus nuntiqvam sint remissiores, & bonum fidei certamen ad vitæ finem decertent.*

ſcil. LITERATOS etiam rectiora ſapientes, & ad ſupremæ felicitatis ſedem non tardo greſſu tendentes, ſæpè impatienti murmure, imò perverſis etiam & blaſphemis in DEUM cogitationibus ducit infeſtandos, ſaltim ſtimulandos, ut Patrem illum benigniſſimum amore debito ac filiali haudqvaqvam afficiant, nec ipſi ex animo [nefariis qvippe ſuggeſtionibus præpediti] confidant ; Hinc etiam eſt, qvod non rarò tētati illi triſtē invitamq; ab omni cultu divino, privato æq; ac publico averſionem ſentiant, & continuas moleſtiſſimasq; in Oratione diſtractiones, devotionisqve Chriſtianæ decrementa experiantur. Duræ valdè, nec immeritò, ipſis videntur tentationum ejuſmodi multiplicatarum procellæ, erubeſcunt utplurimum confiteri cordis anguſtias, & impetum phantaſmatum edicere, qvibus ſine ullâ propemodum remiſſione exercentur. *Qvousq;* [ait intra ſe afflicta ejuſmodi anima] *talis ero, anne in ſeram ſenectam & laſſum uſqve ſenium devotionis gratiâ & gaudii ſpiritualis dulcedine deſtituar? Siccine per invia & devia viarum rapiar, num tumentes illi fluctus per omnes navigationis meæ temporalis dies ſævient? Heu! me miſerum, heu deſolatum! pectus ſtringitur, cerebrum obruitur, vires deficiunt, & ipſa anima tanto onere preſſa, vergit ad interitum! Vita & ſalus omnis me tandem deſtituet, ni oportunum malo tam atro-*

atroci remedium adhibeatur. Non eſt verò qvod animum deſpõdeant, aut de felici reſtitutione ſua penitus deſperent preſſa ad eum modum Literatorum pectora, non eſt cur ſecum aut cum DEO ipſo tantoperè expoſtulent, atqve denegati favoris paterni reum eundem ducant peragendum: Sint licet afflictiones iſtæ moleſtiſſimæ, & importabilia planè παθήματα videantur, levia tamen reddet gratia cœleſtis, ſpiritui verè contrito & humiliato ſociata, certo certius credant mentes cogitationibus turbulentioribus infeſtatæ, id neutiqvam ſibi ad pœnam imputatum iri, qvod deſtinato conſilio aut pleno cordis aſſenſu haudqvaqvam ab ipſis fuit patratum admiſſumqve; cæterum cæleſti ad Apoſtolũ voci auſcultantes: *Sufficiat Tibi gratia mea* *II. Cor.*
qvæ in INFIRMITATIBUS perficitur &c *XII. v.*
firmiter credant, inſidiantem ſibi Satanæ an- *9.*
gelũ minimè prævaliturũ, qvin poti⁹ animum, igne tentationum vehementiorum tortum, teſtæ inſtar inſignem indepturum ſoliditatem. Exoſculentur etiam atqve etiam aggravatam ſuper ſe Parentis ſupremi manum, cumqve paulò ſerenioris ſint mentis, actus fidei & amoris eò ferventiores eliciant, qvo gravioribus & vehementioribus tentationum afflictionumqve ſpiritualium procellis exercentur, de cætero pugnæ exitum illi committant, qvi cunctis legitimè certantibus

 auxi-

auxilia paratissima, & perpetuæ tandem felicitatis coronam adpromisit.

V. Sed & aliæ pugnæ piè-eruditis, deq; hoste infernali victricib⁹ animabus subeundæ siqvidem easdem INCARNATI nō rarò SATANÆ ANGELI impetant; Homines nimirū perversi, maligniq; summas ipsis molestias facessant, & optatam præpedire tranqvillitatem omni virium nisu laborent, mox acutissimis obloqvforum & contradictionum telis illos divexantes, mox acuto livoris gladio ferientes innoxios, mox calumnias, odia & convitia aliorum in eos concitantes, mox cunctas piè-literatorum actiones hypocriseos, superstitionis, & affectatæ singularitatis insimulantes, tandem extremæ etiam infamiæ periculo exponentes. *Incruenta* hæc dixeris *Martyria*, qvibus *piæ animæ* (dicente Gregorio Magno) *trucidantur nullò percutientium ferro*, atqve Christo patienti compatiuntur. Qvid agat verò tentata ad eum modum sinceri philothei anima, num multum turbabitur nefariorum ejusmodi hostiū infestationibus, & ictib⁹ maledicorum ad iram seu furorem concitabitur? Minimè; qvin potius fortissimo graves illos impetus pectore excipiet, atqve saluberrimo Christianæ patientiæ clypeo eludet. *Nihil etenim* (ait præclarè D. Gregor. Nazianzenus) *persecutorem* (omnemqve adeò malignum conviciatorem) *ita superat ut pati-*

Gregor. M homil. 35. in Evangel. (Confer pium nostr. secessum, p. 124. seqq. & Fel. Literat. Comens. VI. p. 731. seqq.

entis

entis alacritas; Qvâ præditus agonista Christianus, cunctos colaphizantium Satanæ satellitum insultus masculè superabit, ac de totâ malignantium phalange felicissimè tandem triumphabit, etiamsi illum, omnemq; adeò *Felicem* [ex sinceræ pietatis & tolerantiæ exercitio] *Literatum*, gravissima pseudo-fratrum & pseudo-sophorum, qvinimò philodoxorum & paradoxorum zoilorum odia, maledicta, & tela obloqviorum virulentissima exerceant, palmam tamen idem olim obtinebit imperturbatæ prosperitatis: Qvod si præter rem ille hypocriseos aut temeratæ sinceritatis, affectatæqve singularitatis insimuletur, videat, ac sollicitè admodum caveat, ne sinistris ejusmodi malè doctorum & malè coctorum judiciis evertatur penitus. Ad animum potius sibi communem bonorum piorumqve virorum revocet sortem, utpote qvi ab omni ævo iniqvorum nefariorumq; gerronum irrisioni atqve insectationi fuêre expositi. Qvomodo inter Gentiles olim exosa fuerit virtutis exsuperantia, gemino exemplo Aristidis & Hermodori Tullius demonstravit: *Est* (inqvit) *apud Heraclitum physicum, de principe Ephesiorum Hermodoro; universos ait Ephesios esse morte mulctandos, quod cum civitate expellerent Hermodorum* * *ita locuti sint: Nemo de nobis unus excellat: sed si quis exstiterit,* *alio*

Naz. Orat. 22.

Cicero Tuscul. l. V. circa fin.

alio loco & apud alios sit. *AN HOC NON ITA FIT IN OMNI POPULO? Nonne omnem exsuperantiam virtutis odêre? Qvid Aristides (malo enim Græcorum qvam nostra proferre) nonne ob eam causam expulsus est patriâ, qvod præter modum justus esset?* Ast qvam verè Cicero: *An hoc non ita fit in omni populo?* Etiam (proh dolor!) in CHRISTIANO, etiam in hominum DEO sacratorum cœtu & ordine! sicuti graviter olim conqvestus fuit Nicol. de Clemangis, * à carnalibus Clericis non tantum non qvæsitas & gustatas res spirituales, verum di-

* *De Hermodoro sic Strabo lib. 14. Geogr. p. 441. Et Hermodorus, de qvo idem* (scil. Heraclitus physicus) *sic loqvitur:* Digni Ephesii qvi ad unum omnes strangulentur; qui Hermodorum Virum inter ipsos frugi ejecerunt, *addito:* Nemo nostrum frugi ὀνήιςΘ- esto, aut alibi id esto, & inter alios.

* En ipsa Clemangis verba ad Scholast. Paris. super mater. Concilii gener. p. 69. *Hi* (ait) *carnales filii Ecclesiæ non solum spiritualia nec curant, nec sentiunt, sed etiam persequuntur eos, qvi sunt secundum Spiritum, sicut à tempore Abel justi, qvem Cain carnalis occidit, semper factum est.* Et paulò post: *qvi ve-*

volentes sanctè, justè, castè, innocenter, spiritualiter vivere, cum cachinnis irrident, hypocritas appellant, crucifixósq; comestores, & p. 71. *Qui nihil de spiritualibus donis gustantes, si qvis aliqvid de spiritu dixerit, velut insulsum atq; insipidum cum risu, & subsannatione excipiunt, cum sibilis exsufflant, cum clamore & contentione rejiciunt.*

dirissimè cunctos secundum spiritum ambulantes exagitatos fuisse; ita nostro etiam ævo portentorum qvorundam loco sunt, & tantum non omnium lingvis odiis ac contumeliis petuntur sinceræ pietatis cultores, hypocritæ vulgò audiunt & zelotæ nasuti ac fanatici, qvin imò sub pudendis μωροσόφων, sanctulorũ, μελαγχολικῶν & μισανθρώπων appellationibus omnium exponuntur irrisioni. Si qvid ijsdem humanitus accidat, aut si ex infirmitate alicubi impingant, hostes illi pietatis exultant, non secus ac si Troja ipsa occupata fuisset. *Cum de aliqvibus* (ait apposite Augustinus) *qui sanctorum nomen profitentur, aliqvid criminis vel falsitatis sonuerit, vel veri patuerit, instant, satagunt, ambiunt ut de omnibus hoc credatur,* qvinimo ut omnes omninò pietatis studiosi fraudis & imposturæ accusentur, ipsaqve Virtus Christiana hypocriseos reddatur suspecta. Et cum sinceritatis Christianæ cultores sem-

August. epist. 137.

ſemper fuerint rariſſimi, greges puſilli, ſingularem & ὑψηλὴν vitæ πολιτείαν inſtituentes; freqventer accidit, ut turpiſſimo ſingularitatis ſuperbiæqve ſpiritualis ſtigmate à malevolis illi notentur, qvin imò fidei ac religionis temeratæ paſſim accuſentur, qvaſi doctrinæ ipſius veritatem dubiam reddere, & recepta magno conſenſu fidei capita convellere, inducant in animum. Non defuiſſe affines calumniandi artes ævo noſtro, ipſa rerum magiſtra experientia, damno Virorum qvorundam pientiſſimorum maximo hucuſqve docuit, oſtenditqve, fœdam calumniam ſuſpicionibus variis abreptam, horrendum & abominabile ſuum virus in ſummos qvoſq; Viros effudiſſe, & Orthodoxos Doctores in collusionem cum Weigelianis aliisqve fanaticis pertraxiſſe, cui ſycophantiæ nonnemo carmen hoc memorabile regeſſit:

D.I.G. *Qvi ſtudium hoc ævo pietatis gnaviter urget,*
Et Sophies partem tractat utramq; ſacra,
Ille Roſacrucius vel Weigelianus habetur,
Et nota turpis ei ſcribitur hæreſeos.
De me non verita eſt viroſa calumnia id ipſum
Spargere, & his nugis conciliare fidem.
O cæcas hominum mentes, ô pectora cæca!
O ſine judicio debile judicium!
Diſcite qvæſo prius, qvis verè Weigelianus,
Qviſve Roſicrucius diſcite qvæſo prius.

Diſpel-

Dispellunt radii Solares nubila Cœli,
Lux veri è falsis clarior emicuit.

VI. Non est igitur qvod felix ex virtute solidâ Literatus, acutissimisq; livoris calumnięqve malignantis telis petit⁹, abjiciat animum, aut pietatis ejuret professionem, constans potius in bono perseveret proposito, inqve concepta sententiâ invariabilis, vituperent eũ, carpant, infestent Orbis & Orcus pro suo lubitu, noctuæ instar occlamẽt ad avium de die volitantium qvietem interturbandam, tanqvam stolidum, singularem, morosum, cœcum, imò heterodoxum & fanaticum despiciant; ipse spretis immundi Mundi judiciis nihil magis [cælesti gratia sublevatus] spectet, qvam qvâ ratione divinæ voluntati morem gerere, ac inter dulcia providentiæ paternæ brachia tranqvillam felicitatem, & felicem animi tranqvillitatem obtinere qveat. Cæterum, apprimè caveat, ne spirituali qvâpiam superbiâ turgens, supra omnes alios eminere affectet, neve gravem bonorum incurrat reprehensionẽ, aut nimiâ sua austeritate, religionis veræ, pietatisq; solidæ hostibus occasionem præbeat, ut pudendis Humoristarum, ἰδιογνωμόνων, Μωροσόφων, nasutorum, Pharisæorum, Diotrephῶν, Soli-ipsorum aliisq; hujus farinæ appellationibus veros DEI cultores traducere, omniumqve contem-

temptui exponere pergant, qvod tum maximè eveniet, si μόρφωσιν duntaxat τῆς εὐσεβείας habentes, rigidè nimis & præcisè præconceptis ſuis opinionibus, & obſervationibus religioſis extra & præter verbum DEI inhæreant, tanta qvidem contentione, ut alios omnes præ ſe contemnere, aut inſipientium loco habere non dubitent, nemini qvicqvam condonare aut indulgere velint, qvinimò publicam ab imbecillioribus ſeparationem meditentur. Qvanto majores qvis in ſinceræ pietatis ſtudio facit progreſſus, tantò fiat humilior, tantò alienior à faſtu & oſtentatione, omninò vitam in CHRISTO agere cupiens abſconditam, magiſqve Domino ſuo qvam Mundo innoteſcere deſiderans. Sicuti pretioſiſſimi theſauri, & cimelia rariſſima abſcondi potius ſolent, qvam oſtentari, omniumqve exponi oculis, ita circa pietatis ἀκρίβειαν & exercitium Chriſtianæ virtutis nihil magis vitandum qvam inanis oſtentatio, contemptus aliorum, vanaqve ac perniciosa ſui complacentia, qvâ faſcinati nonnulli, propriæ ſuæ adinventioni, conſvetudini, methodo ἀσκήσεως & γυμνασίας ita ſuperſtitiosè & mordicus inhærent, ut omnes alios ad illam formam redigere velint, imò cunctos leviſſimè diſſentientes aut pari

paſſu

paſſu ſecum ambulare recuſantes, condemnare, ſaltem averſari, & cane pejus ac angve fugere non dubitent. Triſtia veterũ Montaniſtarum, Catharorũ, Donatiſtarum, aliorũq; ſpiritu elationis turgidorum erronũ exempla olim docuêre, omne Virtutum ædificium illicò vergere in præcipitium, ſi veræ humilitatis fundamento ſit deſtitutum. Magnam infelicia illa nomina initio præ ſe tulêre virtutis & εὐσεβείας μόρφωσιν & prætextum, ut & peccatorum ſcandalorumq; publicorum deteſtationẽ, ſed cum illotis qvod ajunt manibus, h. e. animis faſtu & elatione pudendâ turgidis, illud momenti maximi negotium, orbis ſc. Chriſtiani reformationẽ ſint aggreſſi, accidit, ut non in vanum ſolum omnes laborarint, verũ etiam intemperantiâ ſuâ graviſſimis turbis & contentionibus anſam ſubminiſtrarint, & ſe pariter ac aſſeclas ſuos perpetuæ dederint internecioni. Non paucos ſub ævi currentis initium ſibi fautores conciliavit Val. Weigelius, cum præclarè ad ſpeciem de abnegatione ſui, renovatione hominis, morumqve peſſimorum emendatione, omniqve adeò ſinceræ pietatis ſtudio & exercitio diſſeruiſſet; verum qvam primum faſtuoſa hominis de ſe ac Theologiâ ſua jactantia innoteſcere cœpit, haud abs re orthodoxorum bonorumqve omnium ille incurrit reprehenſionem, & ſperati plauſus loco, varias correpti-

 ones

ptiones acresqve censuras retulit. Qvo obsecro spiritu ductus, somnia sua *Theologiam Astrologizatam* nuncupavit? obscuræ satis virtutis abnegationisqve Christianæ dedit documentum, eum alicubi scribere non dubitaret: *His omnia ad cœlestem ac terrenam eruditionem necessaria qværenda sunt, dico propterea, qvia talis vere Magica Theologia, ac permanebit Theologia Weigelii omniumq; fidelium.* Vix unus hodiè superest, qvi Astrologizatæ hujus Theologiæ studiosum sese profiteatur, Viri etiam pientissimi istas verborum ampullas non aliter ac epistolam Manichæi fundamentalem rejiciunt atqve detestantur. Eodem spiritu agitati Roseæ crucis fratres, cum Patris sui Rosenkreutzii meditationes super omnia extulissent, qvæ unqvam à Mundi exordio ab hominibus sive per divinam revelationem, sive ministerio Angelorum, acumine ingenii, diuturnâ observatione, exercitio aut experientia inventa, excogitata, producta, emendata aut propagata fuissent; eandem merito cũ Weigelianis subiêre aleam, gravissimamq; multorũ provocavêre indignationem, maximũ item causæ suæ attraxêre præjudiciũ, nec qvicqvam aliud effecêre, qvam ut invidioso Weigelianorum & Rosicrucianorum nomine ipsi pietatis sinceræ professores atqve cultores traducantur. Horum periculis & casibus edoctus FELIX noster,

Weigel. Confess. c. 9.

noster, serio HUMILITATIS studio semper incumbat, cunctasqve laborum, curarum, meditationum, & piorum suorum desideriorum dapes, gratissimo demissionis Christianæ sale condire studeat, DEUM ad hæc ardentissimè invocet, ut pestilentissimum depellere Elationis spiritum, suæqve gratiæ scatebrâ se recreare velit, qvo tanto feliciorē in excolendo & propagando pietatis sinceræ studio successū indipisci, Satanicā illam πανουργίαν eo fortiꝰ eludere, nullasq; non hostis infernalis insidias evitare, deniqve de totâ hostium, sive visibilium sive invisibilium, sive internorum sive externorum cohorte æternum triumphare qveat.

COMMONEFACTIO XI.

MISERIA FELIX,

SIVE DE

LITERATIS, CALAMITATUM ET MISERIARUM OCCASIONE FELICIBUS.

I.

QAntumvis miserrima ut plurimum Eruditissimorũ Hominum sit conditio, atqve multijuga calamitas eosdem toto qvandoq; præsentis vitæ curriculo maximopere exerceat; tantũ abest tamen, ut illa fortunæ novercantis ludibria Viros Literatos à VERÆ Felicitatis fastigio deturbare potuerint, ut potius maximo illis fuerint emolumento, atqve ad veræ felicitatis Literariæ sedem tendentibus, viam præmonstrarint. A longo siqvidem annorum decurso tempore observatum est, insignes qvosdam Viros, duce qvasi & auspice in-

inauspicatâ aliàs calamitate, ad eminentiorem DOCTRINÆ pariter ac VIRTUTIS gradum devenisse. Nonnisi Paupertate graviori (malo literatis perqvam familiari) urgente, HORATIUS Flaccus, ad scribendum se contulit, ejusqve stimulo ad literas excolendas fuit incitatus. Inqvit enim: *Horat. lib. II. Epistol.*

Unde simul primum me dimisêre Philippi,
Decisis humilem pennis, INOPEMq; paterni
Et Laris & fundi, PAUPERTAS impulit audax
Ut versus facerem ----

Qvippè cum Horatius Athenis relictis, (ubi literis operam initio dabat) orto Civili bello Bruti & Cassii partibus satis infeliciter adhæsisset, tandemqve prælio Philippico (in qvo Augustus victor evaserat) ad incitas extremamqve paupertatem esset redactus, literarum studia postliminio excoluit, insignesqve adeò in arte poëtica fecit progressus, ut tantum non omnib⁹ ævi sui literatis palmam præripuerit, qvin & longæ posteritatis suffragia in maximum sui favorem reportarit. Sed nec Euripides dedecori sibi duxit, qvod [exprobrante adversario Aristophane] matrem olerum venditricem habuisset: Et Apuleius malevolorum criminationib⁹, qvod Pauper esset, responsurus, ipsam pauperiem suam, eruditionis virtutisqve conciliatricem tantum non ad sydera usqve evexit: *Pauper-*

Apul. in Apologia, qvæ extat opp. p. 285. edit. Elmēhorst,

pertas (inqvit) *philosophiæ vernacula, parvo potens, æmula laudis, habitu secura, cultu simplex, consilio benesvada, neminem superbia inflavit, neminem impotentia depravavit, neminē tyrañide efferavit. -- Prisca apud secula omnium Civitatum conditrix, OMNIUM ARTIUM REPERTRIX, omnium peccatorum inops, omnis gloriæ munifica. -- Apud Græcos in Aristide justa, in Socrate sapiens, in Homero diserta, etiam Romanis à primordio fundavit imperium.* Equidem nisi cum extrema paupertate maximi illi Viri, Homerus, Socrates, Epictetus, Zeno, Cleanthes, Xenocrates, Demosthenes, aliiqve fuissent conflictati, tantarum laudum fastigia neutiqvam conscendissent. Sistit se imprimis cum patre suo paupere Æschines, ipseqve Pythagoras, à fortunæ infimæ homine, annulorum sc. sculptore pauperculo genitus, exemplo suo memorabili docentes, extremam egestatem impedire minimè posse, qvo minus ad felicitatis literariæ fastigium bonæ mentes pervenire qveant. Notanter de se ipso PLUTARCHUS Chæronensis memorat, serò admodum, & ætate provectiorem tandem latinas se attigisse literas, nec tam ex verbis res cognovisse & percepisse, qvam longo rerum usu præditum, inqve exiguo oppido angustè satis degentem, maximam rerum & verborum copiam fuisse consecutum.

Plutar. in Demosth.

Con-

Consimili calamitate, egestateqve pressi iniqvioris fortunę privigni alii, eruditionis profundioris iter feliciter sunt emensi, admirandosqve in vario doctrinarum genere fecêre progressus. Qvid gentilem meum loqvar, illum pelasgæ eruditionis antesignanum, GVILIELMUM XYLANDRUM, qvem Thuanus, *omnis antiqvitatis ac literaturæ, paucis ævi sui comparandum thesaurum* nuncupavit; constat illum cum summa egestate luctatũ fuisse, qvâ tamen velut obstetricante, non paucos, nec spernendos ingenii sui fœtus in lucẽ emisit, ad Typographorũ sc. [alimenta suppeditantium] vota, *Plutarchi Vitas & Moralia* latinitate donando, nec non *Cedreni Historiam*, *Diophanti Arithmeticam*, *Stephanum de Urbibus*, & *Psellianum de qvatuor disciplinis opusculum*, aliaqve melioris notæ monumenta cum erudito Orbe communicando; eâ qvidem celeritate, ut lucubrando semper tantum promoverit, qvantum Typographi imprimendo absolverunt, ut ob id, laudato Thuano teste, *fami* potius qvam *famæ* scribere sit existimatus. Omnia sanè, qvæ Rei literariæ bono edidit, nõ nisi fortunâ novercante prodierũt. E singularum ætatum historiis, nubem qvandam ejusmodi literatorum hominum sistere possemus, qvi non tam paupertatis mala & vires, qvam bona & emolumenta evidentiora sunt experti, ac memora-

Thuan. Histor. lib. 61.

mora-

morabili suo exemplo docuere, *liberam esse paupertatem ab injuriâ*, nec obicem adeò [ut multi credunt] eruditioni solidiori ponere, qvam ejus etiam atqve etiam promovere incrementum. Qvisqvis Vitas veterum & recentiorum Christianæ Sapientiæ Antistitum, vastaqve Annalium Ecclesiasticorum volumina duceret percurrenda, deprehenderet facilè, Maximos qvosq; Viros, paupertate duce, primum ad doctrinam virtutemqve singularem, tum ad summos qvosqve honores devenisse, tandem perpetua laudum suarum præconia felicissimè reportasse.

II. Neqve verò PAUPERTATEM solam, sed alios qvoqve fortunæ malignantis insultus, qvam plurimis viam ad doctrinam ac virtutem solidiorem ostendisse, illustria historiarũ monumenta loqvuntur. Qvid EXILIO tristius, aut CARCERE longiori miserabili⁹? Nihilomin⁹ utroq; hoc stimulo ad eruditionis iter scandendum nonnulli fortiter sunt incitati. Veluti Ovidius NASO triste suũ exilium, qvod Octaviani Cæsaris jussu subiit, ex parto inde insigni studiorum fructu est consolatus, illius enim occasione se opus exegisse scripsit, qvod nec Jovis ira, nec ignes, nec ferrum, nec edax vetustas abolere possint, addens:

Cum volet illa dies, qvæ nil nisi corporis huj⁹
Jus habet, incerti spatium mihi finiat ævi

Partè

Parte tamen meliore mei super alta perennis
Astra ferar, nomenq; erit INDELEBILE nostrum,
Quaq; patet domitis Romana potentia terris
Ore legar populi, perq; omnia secula fama,
Si quid habent veri Vatum præsagia, vivam.

Cùm Jacobus I. Magnæ Britañiæ Rex in ætate juvenili per decem integros annos apud Scotos captivus detineretur, tantas doctrinæ & virtutis copias carcere qvasi opitulante est consecutus, ut omnes docti Orbis incolas in sui rapuerit admirationem, atq; scriptis multijugâ doctrinâ turgidis posteritati apprimè sese commendarit. Qvem etiam in censum meritò venit celeberrimus Anglorum Regis Cancellarius FR. BACO VERULAMIUS, qvi invidia procurante, à splendido munere deturbatus, custodiæq; traditus, notabile ex eâ calamitate emolumentum accepit, atqve studiorum meliorum incrementum. A negotiis enim civilibus & vitâ activâ retractus, extremum illud vitæ suæ qvinqveñium egregiis insumsit contemplationibus, partemqve potiorem librorum suorum æternâ laude dignissimorum elaboravit pariter ac divulgavit. In qvinqve nimirum annorum umbra (ut alibi diximus) maturuerunt ingenii illius foecundissimi fructus, ostenderuntqve, publicum ei bonum inter adversa etiam tantoperè curæ cordiq; fuisse, ac si illius duntaxat

Confer Polyd. lib. V.

Confer vit. Verulam. opp. ej. præfix. & Comment. ult. de Cur. Lit. p. 1045.

taxat

taxat promovendi gratia eam calamitatem subiisset.

III. Sed & graviores CORPORIS afflictiones, seu MORBOS, qvibusdam ad supremum doctrinæ & virtutis eminentioris gradum conseqvendum facem prætulisse, illustria THEAGIS, HIERONIS, PTOLEMÆI Philadelphi, DEMOCRATIS, ITAMI, STRATONIS aliorumqve exempla ostendêre. De primo seu THEAGE disertè Ælianus scribit, *eum MORBI otio adductum, Philosophiæ operam dare cœpisse.* Sic & HIERONEM Syracusanorum tyrannum, POST MORBUM vehemẽtiorẽ, ad Musarũ sacra sese contulisse, ipsosq; mores in melius mutasse idem author perhibuit. PTOLEMÆUM Regem diuturno morbo oppressum, studiis se totum dedisse, Stratone Lampsaceno institutore, atqve Bibliothecam illam toto Orbe celeberrimam condidisse ex Strabonis indicio cognovimus. Consimilia de Democrate, Itamo, Stratone, aliisqve Viris insignioribus memoriæ sunt prodita. Et licet ex intensiori studio multisqve vigiliis non pauci gravissimos morbos contraxerint, qvin & indefessis lucubrationibus ipsam cæcitatem incurrerint; maximos tamen qvosqve in artibus & scientiis fecêre progressus, & oculorum luminibus privati, mentis oculis naturæ propemodum universæ obscuritatem sunt intuiti. Oportunè admodum

Ælian. lib. IV. var. histor. ex Platone.

Strabo l XVII.

dum huc veniet incomporabilis ætatis nostræ Philologus & Mathematic⁹ WILHELMUS SCHIKARDUS, indicaturus, *Naturam & quantitatem REFRACTIONUM ne Opticis qvidem antehâc cognitam, sibi demum lippientis OCULI DEXTRI* [qvippe qvem cælaturæ studium hebetarat corruperatqve.] *damno innotuisse vel nolenti.* Calamitate itaq; urgente, Schikardus in intima Opticæ artis pervasit, variâqve & eleganti doctrinâ suâ, lippientibus etiam oculis conqvisitâ, effecit, ut in amorem sui non vulgus modo Doctorum, sed ipsa eruditi Orbis lumina, ipsosqve Viros Principes converterit, accenderitqve.. Diximus alibi, doctissimo illi famigeratissimoqve ætatis nostræ Chronologo, SETHO CALVISIO, triste aliqvod infortunium corporale, tum ad labores illos Chronicos suscipiendos, tum aliorum studiorum suppellectilem comparandam plurimum profuisse. Nimirum cum casu qvopiam in dextri pedis genu vulnus accepisset, lectoqve affixus, egredi domo non posset, omne id tempus privatis impendit studiis, maximaque futuri operis Chronologici præsidia est consecutus. Fallendi nimirum temporis causâ, priscorum temporum gesta, populorum instituta, factaqve Magnorum Virorum insignia diligentissime eruebat, inqve Thesauri sui capeduculas relata, demonstrationibus Chronologi-

Confer Templ. Honor. p. 339. 340.

Confer idem Templ. p. 325.

logicis firmatiſſimis ſubjungebat, donec toto vicennio elapſo, opus omni encomio majus lucem aſpexit. Sed & JACOBO SCHEGKIO adeò proficuam fuiſſe accepimus eam, qvam triſti qvopiam caſu incurrerat cæcitatem, ut in ipsâ infelicitate ſuâ, feliciſſimi ex animo Literati imaginem expreſſerit. Vix deſcribi verbis poteſt, qvæ ac qvantæ calamitates Magnum illum, Geographum, PHILIPPUM CLUVERUM, ab ineunte ætate invaſerint. Extremæ autem infelicitatis aleam tunc maximè ille videtur ſubiiſſe, cum Martis aliqvot alumni, veſte omni, ac viatico exutum, penè, ut matre natus erat, nudum ac famelicum reliqvêre, ut non alio qvam aqvæ potu, & radicibus qvas terra dabat, ſitim ac famem levare potuerit, ſicqve ad triduum ille verè miſer, ac poetico ſimillimus Achæmenides, omni ſubſidio humano deſtitutus, terras oberrarit; Verum inde factum, ut poſtliminiò ad libros ſuos, veteresqve Præceptores ex Bohemia & Hungaria [in qvâ ad biennium militavit] in Bataviam ſit reverſus, atqve cum Muſis ſuis Geographicis feliciter adeò in gratiam redierit, ut earundem ope in totius propemodum Orbis (qvem exqviſita cura illuſtraverat) devenerit poſſeſſionem.

Conf. Orat. D. Heinſii in obit. Ph. Cluverii, habit. Lugd. B. an. 1623.

IV. Plures conſignare poſſemus Viros in Rem literariam graves, qvi vel reprehenſione & irriſione, ut Demoſthenes, vel inimicorum

& æ-

& æmulorum insectationibus contemptuqve, vel Magnatum odiis, vel parentum & amicorum decessu, vel casibus qvibusdam funestioribus, singulares ad doctrinam & virtutem excolendam stimulos sunt adepti, atq; ad Literatorum ex animo felicissimorũ sortẽ adspiravêre, ni exempla qvæ recensuimus satis abunde docuissent, calamitates temporales maximo nonnunqvam Viris doctis emolumento & adjumento extitisse. Proin, sit licet universa eorum, qvi Literarum studia tractant vita, ingens & fœcunda malorum seges, atqve concatenata series calamitatum; ludant cum eruditis hominibus, DEO connivente & probante, casus, fortuna, & periculum pro suo qvasi lubitu, implicentur miseriarum infinitarum abysso; FELICITATIS tamen supremæ gradu neutiqvam excident, dummodo partes suas agant strenuè, & viros se præstent, nec exuant collum ab eo jugo, cui inevitabili qvâdam necessitate sunt devincti, ferant patienter qvod declinari non potest, cogitantes scil. à manu divinâ esse, qvicqvid obtingit. Non alio iis clypeo opus est, nisi PATIENTIÆ, qvæ sola trophæum in cælesti figit Capitolio. Hoc fulcrum esse debet ac basis in omni luctâ miseriarum, spes Coronæ scil. qvâ subtractâ fieri non potest qvin succumbamus. Siq; tandem maximis anxietatum temporalium fluctibus eripi, inqve optatissimum sa-
lutis

lutis perpetuæ portum devenire velint ærumnosi Literati, necesse est, ut adfectuum vehementiorum impetui, pariter ac tumultuoso profanè doctorum choro sacri dent repudii libellum, veriqve evadentes Christi philosophi, omnem adflictionem hilari fronte excipiant, & per angusta, ad augustissima Paradisi viridaria toto animi nisu ferantur.

V. Et cum arduus nimis plerisqve Literatis, ac asper videatur clivus, qvi ad VIRTUTIS tantæ arcem ducit, nec pauci Musarum cultores ab adscensu vel solâ difficultatis opinione deterreantur; omninò necesse est, ut adspirantes ad celsiora eruditi, sinistrum illumconceptum velocius abjiciant, sibiqve planissimè persuadeant, Virtutis viam non ita laboriosam esse, & asperam, uti qvidem ignavis & Epicuri de grege porcis videtur, nec ita angustam, perplexam, & spinis obsitam, ut nusqvam tutũ figere pedẽ viatores anxii possint. Non est qvod ubiq; *Herculeus labor* fingatur, qvem maximo sudore primùm aperuisse semitam virtutis veteres credidêre: Ignavo, ac nihil nisi cum fastidio aggredienti pectori, labor omnis erit Herculeus, inter ipsa primordia, langvido spiritu & desperato successu facilè illud deficiet, atque amaritudine ea, quam Virtuti sociatam credit, in vitiorum cœnum (miserabili casu) quantocyus dejicietur. Quî obsecro pacem

ple-

plenam & integram animi qvietem in eo bono consectetur Literatus, qvod sedandis animi motibus maximè inidoneum foret, nec pacare mentem, nec optatissimam ejus tranquillitatem firmare, nec denique abditum in ipsis penetralibus hostem à turbarum concitatione penitus arcere posset. In arduis, fatemur lubentes, consistit Virtus, graviora tamen nemo mortalium præsumat, quam in re sunt, cogitatione; *Invia Virtuti nulla via est*, sed accessus certissimus, & iter exoptabile, si modo animus sit ac votum constans ingredi illud & nulli cedere adversitati. Si Fides dux præeat, orationi fervidæ, & amori sincero sociata, verticem panso vexillo occupabimus, & ostendemus victoriæ palmam, SUBLIMES AQUILAS. Assurgamus oportet divino fulti præsidio, sique apprehendere velimus, accedamus necesse est, spatio qvod disjungit feliciter trajecto. Intendamus utique robur, & manum admoveamus operi, qvod immensâ sese utilitate commendat. Spe solâ & voto ignavo nihil efficiemus, stertente corpore; nec conatu duntaxat opus, sed impetu quoque, qui ex ardore gliscat, & tendentem ad meliora animum velut propellat, ne turpe unquam tædium subrepat, aut exhausti & effœminati pectoris signa conspiciantur. *Cogitemus*, (ait scitè sophorum qvidam) *in ipsa crepidine montis* G. Nicol. lib. I. epist. asc. p. 3.

montis jam ſtare nos, & aſſultu occupare poſſe caput ſacri hujus & auguſti jugi, ubi virtuti ſua regia ac thronus. Quis mihi pertinaci clamore obtrudat, de laborioſa neſcio quâ peregrinatione ac difficili? Sapiens certè non lente accingit ſe; & evadit laboris tolerans, imò nec ſentiens qvidem. Stultorum qverelæ audiuntur paſſim, qvibus mentis errore judicium omne depravatum; addit vulgus ſuum calculũ, indiſcretus cenſor non minus, nec magis perſpicax; utrinq; in ſpeciem æſtimatio, neglectâ veritate rei, qvam non penetrant ingenii hebetudine, & caligante intellectu. Nos rationem (DEUM) *ſeqvamur, aurea præcepta dictantem, ſi accedere volumus juvat, appetitum enim impreſſit illis ambiendis, & commotiunculas ad amplexandũ, etiam in barbara ac ſylveſtri mortalium ſtirpe; ab his copula eſt & conſpiratio animorum inter bonos, amoris enim conciliatrices ſunt, & conglutinant fœdera gentium & ſocietates. Cur igitur in aviis tanqvam Phœnicem aliqvem ſolitarium aut Pelicanum qværamus? Non habitant in humili Nymphæ iſtæ, ſcimus, nec ſordido aut deſpecto aliqvo loco, ſed nec in tali, ubi inveniri neqveant, aut nolint altius ſubmotæ, niſi defectis viribus, & longâ atq; periculosâ profectione conſumtis. Ne fas ſit hoc ſomniare: proſpectum habent & invitant ab omni latere, in declivi & patenti colle, veſtito roſis & liliis ſpino-*

ſpinoſus aditus ſolum & pes infimus montis, ſed paucis ſaltibus tranſmittendus, ubi floribus cætera rident, & ad placitũ curſoris omnia compoſita: Ingrediamur bonis auſpiciis, & ſi qvid obſtat inter initia, audaci calcaneo proteramus. Obſtat eqvidem non rarò virtutis iter ſuſcepturis ſors piorum iniqviſſima, atq; miſerrima proborum & DEO conſecratorum mortaliũ conditio. Non paucos ſanè graviſſimè ex eo offendi videm⁹, qvod optimi Viri & moribus præſtantiſſimi ut plurimum graviſſimis miſeriis atqve calamitatibus percellantur. Eſto, obveniant bonis extremæ qvandoqve calamitates, ſit ipſis freqventer cum varii generis hoſtibus colluctandum, attamen ſementis duntaxat ea certamina rationem habent, ex qvâ ingens olim gloriæ ſeges exiſtat, etiamſi tenebras interdum menti cœlitus colluſtratæ adverſitas offundat, lux tamen puræ ac serenæ felicitatis illas ſuo tempore certo certius diſpellet, atq; perennis gaudii fulgor pectora virtuti devotiſſima circumcinget. Neutiquam eò impatientiæ illa prolabuntur, ut Menandri apud Stobæum qverelas, ſuas ducant faciendas, negentqve optandum eſſe, ut homines diutius ſuperſint. *Si qvis* (inqvit evanidus ille) *potens DEUS me accedens diceret, poſtqvam mortuus fueris denuo reviviſces; eris autem qvod voles, canis, ovis, hircus, homo, eqvus; rurſus enim vi-*

ta tibi transigenda est, sic fata jubent, tu quod mavis elige : Quidvis potius, statim dicturus mihi videor, fac me, quam HOMINEM. Indigna prosperitate, rursus in prosperitate immerita solus animalium homo efficitur. Optimus equus, diligentiori curâ quam alius colitur. Canis si bonus fuerit, in pretio longè majori habebitur, quam malus canis, Gallinaceus generosus, peculiaribus alimentis nutritur; ignavus verò etiam timet præstantiorem : At Homo licet probus, nobilis, (doctus) *& valdè generosus sit, nihil ei prodest in hoc seculo. Adulator autem omnium optimè vivit, deinde Sycophanta, tertio loco fraudulentus. Asinum fieri præstat, quam deteriores se, splendidius viventes intueri.*

VI. Annon verò præpostera ratio Tibi, Vir erudite, & ex virtutis sinceræ studio ac exercitio felicissime, videtur, imò ingens stupor, sic de DEI foro scelerum expectare vindicationem, uti in foro civili illa puniuntur? Qvanto enim altior DEI intellectus qvam sapientissimorum hominum est, qvanto gloriosior & excelsior ipsius Majestas, qvam maximorum Imperatorum, tanto longius ipsius justitia & providentia in puniendâ improborum malitia humanam vindictam supergreditur, nec iisdem cum illa statutis, iisdem terminis & angustiis, iisdem animadvertendi modis se adstringi patietur. Nihil profectò

est, qvod Deum ad pœnam improbis qvantocyus infligendam adigat atqve compellat, neqve ob id nimiæ aut iniqvæ lenitatis accusari sanctissimum Numen potest, qvod pessimos qvosqve sævissimosqve hostes aliqvandiu IN BONOS viros grassari permittit, cũ digna injuriarũ illatarum animadversio non tam læsis & adflictis illis innocentibus, qvam divinæ ipsius immutabiliq; justitię debeatur. Floreant dum vivunt improbi, (etiam Literati,) omniumq; bonorũ apparatu gaudeant, decedant tandem FELICES qvasi ex hâc vitâ, neutiqvam tamen tremendum irati Numinis judicium, pœnasqve neqvitiæ sempiternas effugient, qvin potius perpetuæ miseriæ atqve INFELICITATIS funibus certo certius constringentur. Eo graviores inqvam illi malitiæ suæ daturi sunt pœnas, qvo præfractius summam ineffabilemqve DEI longanimitatem toto vitæ mortalis curriculo sunt aspernati. Qvidqvid verò malorum, piis & virtute insigniori præditis Literatis obvenerit, id divinæ erga eos tribuendũ est benignitati; si ipsis ex voto cuncta succederent, si divitiis abundarent, si à cunctis suspicerentur, nũnqvam ægrotarent aut dolerent, nulla deniqve sentirent ævi hujus incommoda; parum eqvidem imbecillitatis suę forent memores, nec rebus præclarè gestis animos ita submitterent, qvin & vulgus existimare

 faci-

facilè posset, eos non suapte sponte colere pietatem, sed illa qvasi mercede allectos & invitatos: At si nulla adversitas eos à felicitatis veræ tramite, DEIq; cultu abducere possit, evidentissimè patebit, virtutẽ honestatemq; & DEUM ipsũ ab eis propter se, non verò mercedem aliam adamari. Tantum igitur abest, ut calamitates probis imminentes terreant animum virtutis amore præditum, ut potius accendant magis, & ad maxima qvæqve audenda extimulent. Imbelles sumus (ait antelaudatus scriptor) si ad hæc vel pilus se erigat. Vir non cedit, in qvo sangvis & virilis animus, & ridet larvam hanc personati morionis. Imò pertinacia difficultatem omnem & impedimentum, si qvippiam adhæret tale, transcendit, mens sibi ipsi imperet, qvæ qvodcunqve jubet obtinet. Non est qvod patrocinium nobis qværamus, excusantes infirmitudinem virium & fractos nervos, qvi neqveant pertingere ad virtutis illum apicem. Animo vitium inest, non corpori, cui nunqvam defuit advocatus, qvi prætextu impotentiæ defenderet. Non metienda sunt curiosis oculis, qvæ à tergo relicta, aut objecta à fronte intervalla, nec anxiè supputandum qvid restet laboris, & qvantum exhaustum, sed PLUS ULTRA tendendum impigrè, donec ad supremæ Salutis domicilium deveniamus.

COM-

COMMONEFACTIO XII.

COLLEGIUM HIEROSOPHICUM, IN ACADEMIA SINCERÆ PIETATIS FUNDATUM,

UBI DE PRIMA EJUS INSTITUTIONE, RECTORE PERPETUO, SINGULARUM FACULTATUM PROFESSORIBUS, LIBRIS ITEM, LECTIONIBUS, ALUMNORUM SIVE AUDITORUM OFFICIIS, VIA DENIQVE ET RATIONE EXPEDITISSIMA DISSERITUR, QVA VIRTUS CUM ERUDITIONE COPULARI, ATQVE VITA ET CONVERSATIO LITERATORUM HOMINUM MUNDANA IN SPIRITUALEM COMMUTARI QVEAT.

I.

Nter celebratiſſima priſci ævi Prytannæa, atq; nobiliſſima bonarum artium emporia, principem licet locum meritiſſimo jure obtinuerit ATHENIENSE *, nec

* *Singulare de eo opus ſub tit.* Athenarum Attica-

ticarum *evulgavit Johannes Meursius, ed. Lugd. Bat.* 1624. *inq; eo de præcipuis Prytannæi illius ornamentis, Athenarumqve* Atticarum (*plures enim Athenas olim floruisse constat*) *antiqvitatibus præclare disseruit.*

nec reipsâ minus, qvam titulo, Sapientiæ præ se tulerit publicam professionem; id tamen nullatenus Magnifico illi, atqve splendidissimo COLLEGIO poterit æqviparari, qvod ÆTERNA SAPIENTIA, ipseqve DEI FILIUS in Virtutis suæ UNIVERSITATE fundavit, & in qvo Scientiarum omnium thesauri, nullarumqve non beatitudinum gazæ sunt reconditæ. Huc ergo concedat LITERATUS, supremæ flagrans amore felicitatis, atq; plenam absolutamq; eruditionem tũ demum se consecutum fuisse existimet, ubi propter eminentissimam pietatis Christianæ scientiam, mundana omnia spreverit, atq; ad Apostoli exemplum cuncta (sc. profana studia) stercoris loco habuerit, tantum ut Christum lucrifacere possit. Et cum scientiæ cæteræ, qvæ in Academiis mundanis, publicisqve pariter ac privatis hominum profanè-doctorum Collegiis pertractantur, terrenum tantummodò finem sibi præfixum habeant, & ex terrâ ortæ in terram necessariò revertantur, dubium nullum est, qvin eorum splendorem, Sacro-sancti illi' Collegii majestas longissimè ante-

antevertat, eò qvòd cæteris omnibus meliorem religiosoremqve finem intendat, & ad Paradisum usqve alumnos suos spiritu ferventiores deducat. Nec minus ex eo Hierolycei istius dignitas elucet, qvod dogmata inibi pertractanda omnem veritatis & demonstrationis certitudinem excedant, assertionesqve ex Sacrarum Literarum voluminibus depromtæ, non naturali aliqvo lumine comprobentur, cui sæpissimè error adjunctus est, sed divina revelatione, atqve infallibili planè authoritate confirmentur. Qvidqvid in isto supremæ Sapientiæ Collegio dicitur, VERITAS est, qvidqvid præcipitur BONITAS, qvidqvid intenditur UNITAS est, perpetuæ olim socianda felicitati. Neqve projectæ adeò vilitatis *est supereminens* illa *cognitio*, ut à doctioribus, inqve profanæ eruditionis Republicâ eminentioribus viris despici mereatur atqve contemni, ut potius laus & existimatio singularis à sublimium mysteriorum, & secretorum divinorum inibi latentium profunditate illis accedat. Tam altus inqvam, & sublimis istius sapientię est sensus, ut ipsi Apostolo fuerit aliqvando imperscrutabilis; *O altitudo* (exclamat ille alicubi) *divitiarum sapientiæ & scientiæ DEI, qvam incomprehensibilia sunt judicia ejus, & impervestigabiles viæ ejus!* Et mox: *Qvis cognovit sensum Domini, aut qvis Consiliarius ejus fuit!*

UNUM VERUM BONUM.

Rom. XI. v. 33.

Nec minus alio loco idem Apostolus testatur, DEUM se indies sollicitare, ut inclyti illius Gymnasii alumnis Divinorum & SUBLIMIUM Mysteriorum intelligentiam concedere elargirique dignetur, sc. *ut det illis secundum divitias gloriæ suæ corroborari per spiritum ejus in interiori homine, & Christum habitare per fidem in cordibus suis, atq; in charitate radicari & fundari, ut possint comprehendere cum omnibus Sanctis quæ sit latitudo & sublimitas, & profunditas, scire etiam supereminentem charitatem Christi, ut omnem plenitudinem DEI consequantur.* Num obsecro hæc trita adeò & vilia sunt (uti qvidem inflatis & turgidis doxosophis videntur) Sapientiæ cœlitus revelatæ documenta, qvæ oratione suâ Apostolus, velut in tabulâ qvâdam duxit exhibenda? Anne obvia ubivis CHARITAS ea est, qvam hoc ipso loco idem Christi discipulus vivis qvasi expressit coloribus, atq; haud abs re SUPEREMINENTEM vocavit, eo qvod qvatuor illas dimensiones, latitudinem, longitudinem, altitudinem & profunditatem in se contineat atq; complectatur. Qvisqvis *supereminentem* illam *Charitatem* noverit, is profundissima Sapientiæ summæ mysteria simul intelliget, atqve ea tandem asseqvetur, qvę omnem sensum intellectumqve humanum excedunt.

Ephes. III. v. 16. 17. 18. seqq.

II. Cæterum si qvis illustris illius Gymnasii

nasii Auditorem agere velit, necesse est ut sollicitè caveat, ne pudendo fastu & inani jactantiâ fascinetur, hæc enim uti præsentissima ingeniorum, doctrinâ meliori imbuendorum pestis est, ita spirituali profectui gravissimum ponere obicem solet, ac impedire protinus, quo minus COLLEGII HIEROSOPHICI alumni feliciter proficere, atqve ad præfixam supremæ beatitatis metam pertingere possint. Exulet ab animo sapientiæ cœlestis appetentiori, omnis ELATIO, nullum apud ipsum tumor infamisqve superbia locum inveniat, qvotqvot in eâ Scholâ primi evadere desiderant, ante fiant novissimi, qvicunqve prudentes & consummati philosophi haberi velint, stulti & insipientes Mundo fiant, ipsam Sapientiam in stultitiâ investigantes. Humilitas charitati sinceræ sociata seminis instar ipsis sit, qvod emergere, seseqve exerere vix possit, nisi solo benè subacto ac proscisso obtegatur. Et quamvis vera animi demissio cunctis omninò hierosophis adprimè necessaria sit, ijs tamen potissimum est amplectenda, qvi in UNIVERSITATE VIRTUTUM, sub maximo illo Rectore IESU Christo insigniores in veræ sapientiæ studio facere velint profectus. Qvis non miretur, solos illos Græciæ Septemviros Sapientum nomine fuisse ornatos, vel qvod primi omnium scientias rerum natura-

turalium invenerint, vel qvia melius & felicius in earum tractatione & explicatione sint versati. *O miserum & calamitosum seculum* (exclamat Lactantius) *in qvo tametsi universum mundum transcurisses, septem tantum invenire homines erat, qvos verâ hominis adpellatione dignos posses existimare! Neqve enim qvenqvam tu hominem rectè nũcupabis, qvi etiam sapiens simul non sit, verum si cateri omnes, septem istis exceptis, stulti ac insipientes erant, illud tamen neqvaqvam seqvitur, ipsos illos, qvos vos veteres excipiebatis sapientes, ita videri appellari debuisse; neqve enim is revera sapiens audire potest, qvem stultorum hominum vana & temeraria judicia insigni isto titulo affecerant.* Atqvi hi ipsi sapientes, scil. Atticus, Chilo Lacedemonius, Cleobulus Lydus, Tales Milesius, Bias Prienæus, Pittacus Mithileneçus, & Periander Corinthius SOPHORUM titulum sibimetipsis temerè neutiqvam arrogarũt, qvin poti9 sapientiæ amatores voluêre nuncupari, ad Pythagoræ nimirum exemplum, qvi ingentem ex se philosophorum ejusmodi *seu amatorum sapientiæ* multitudinem proseminavit. Qvidni Christianæ pietatis candidati, *Sacrosanctiqve illius Collegii* auditores, majori studeant animi demissioni, ab omni arrogantiæ typho etiam atqve etiam abhorrentes, ac summoperè sibi à perniciosissimæ præsumtio-

tionis fulmine caventes, seqve tum demum non Pythagoræ adeò, qvam ipsius Salvatoris genuinos discipulos reputantes, si nihil prorsus industriæ suæ vindicarint, & damnificum illud mundanæ fallaciæ, ruinæqve inevitabilis elementum etiam atqve etiam fuerint detestati. *Si qvis* (ait notanter Apostolus) *videtur inter vos sapiens* (ΣΟΦΟΣ) *esse in hoc seculo, stultus fiat, & erit sapiens,* (h. e. verus evadet Philosophus) *Sapientia enim hujus mundi stultitia est apud DEUM.* Non secus scilicet, ac paupertas extrema divitiæ apud illum sunt, & convitiorum tolerantiam gloria ingens in ejus conspectu comitatur, ita qvæ apud mundum stultitia reputatur, supremæ Sapientiæ laudem coram DEO conseqvitur, qvemadmodum idem Apostolus disertis alibi verbis fuit contestatus: *Qvod stultum est DEI, sapientius est hominibus, & qvæ stulta sunt mundi elegit DEus.* Ut ut igitur supremæ illius sapientiæ studiosi Mundo desipiant, ad consummatæ tamen eruditionis fastigium certo certius adspirabunt, & ad sublimem adeò felicitatis gradum evehentur, qvalem nec Græci illi Septemviri, nec illi unqvam profani ethnosophi sunt consecuti. Hi enim, qvantumvis studiorum gratiâ in diversos mundi angulos fuerint profecti, & modo apud Indos, modo apud Ægyptios, modo inter Persas celebriores Sapien-

I. Cor. III. v. 18.

I. Cor. I. v. 27.

pientiæ mundanæ arcana perqvisiverint; nihil tamen minus hâc ipsâ sapientiâ, ad qvam velis remisqve contendebant, indipisci potuerunt: Nolebat enim DEUS (qvi sapientiam suam stultitiæ titulo occultare consvevit) secretos & inæstimabiles adeò thesauros superbis & arrogantibus obvios fieri. Atqve hinc etiam factum esse existimamus, qvod decantati illi philosophi in Judæam neutiqvam abierint, in qvâ veri DEI cognitio, & profundissima sacrarum Scripturarum scientia olim hauriebatur; sed tantummodo ad Ægyptiorũ Magos convolarint, qvi exterius absolutam qvandam mundi sapientiam mentiebantur, cum tamen nihil minus qvam vel levissimas ejus umbras præ se ferrent. Nonnisi secundum carnem sapientes illi fuerunt, qvos tantum abest, ut DEUS elegerit, ut æternùm potius ob incredulitatem suam duxerit confundendos. Nuncupet licet mundus stultos ac miseros, philotheos illos, qvi de supernæ sapientiæ thesauris investigandis etiam atq; etiam sunt solliciti, habebit tamen putatitia isthæc stultitia sublimius & exaggeratius aliqvid, & Orbe ac orco fremente, sapientiæ supremæ laudem aliqvando conseqvetur. Nihil itaqve antiqvius veræ sapientiæ amasii humilitate habeant, nil prius fide ducant sincera, ac morum integritate; siqvidem ex sapientis judicio *in animam malevo-*

I. Cor. I, v. 28.

levolā non introibit Sapientia, neq; habitabit in corpore subdito peccatis; nulli⁹ rei studio æqve sollicitè illi incumbant, ac fervidæ orationis: *Dabitur optanti sensus, & in invocantem spiritus Sapientiæ deveniet*; deniqve ex Magistri sui præscripto ferventissimè invicem diligant, atqve charitatis mutuæ ulnis toto vitæ decursu excipiant condiscipulos suos, nullosqve non Collegii hierosophici sodales. Alumnos Scholæ Pythagoricæ qvondam taciturnitas prodidit, Mosaicos tunicarum limbi, & Magistrorum apud veteres celebriorum discipuli, signis qvibusdam exterioribus, tam bonis qvam malis dignoscebantur; Ast JESU Christi sectatorem se esse, nemo mortalium alio, qvam CHARITATIS sinceræ indicio dabit demonstratum. Illum Charitatis incomparabilem professorem (qvi homines amando crucem ipsam bajulavit, & acerbissima qvæqve tormenta fuit perpessus) imitetur, qvisqvis verus audire Christianus, atqve Sacrosanctæ disciplinæ candidatus nuncupari, & honoratiorem in *Supremæ Sapientiæ Collegio* locum tandem aliqvando obtinere velit. Qvod si Collegii ejusce ratio constitutioq; foret, qvæ Academiarum cæterarum, qvarum cives probè nummatos opulentosqve esse oportet, tum verò non immeritò auditores christiani didactri magnitudinem accusare, & qvod propter

Sap. VII. v. 7.

pter id à Collegii freqventatione abstinuerint, possent contestari: Qvandoqvidem vero maximas eidem Deus facultates sit elargitus, & insigniter dotandum duxerit, erit omninò qvod alumni (sine ullo pretio admittendi) eò lubentius accedant, & decentissimas Nutricio Cœlesti, Numini sc. Ter. Opt- Max. gratias exsolvant.

III. Qvandoqvidem verò non parum splendoris ac ornamenti Academiæ, Collegia & Universitates mundanæ à FACULTATUM & Professionum varietate conseqvantur, pariter ut discolores & polimitæ vestes singularem conciliare gratiam & ornatū adferre consveverunt; apprimè considerandum erit, qvantam venustatem supremæ Sacrorum studiorum Facultates Collegio illi nostro, inqve Universitate Virtutis Christianæ fundato conciliare soleant, qvantaqve solidæ pietatis cultorib⁹ adminicula, ex Facultatū & professionum Theosophicarum varietate obvenire qveant. Primò statim loco (si ab eâ Facultate, qvæ PHILOSOPHIAM, omnesqve ARTES LIBERALES ambitu suo complectitur, ordiamur) spectandus veniet SACRÆ PROFESSOR GRAMMATICÆ, rectè & congruè juxta Sanctarum Scripturarum tenorem, loqvendi scribendiqve methodum atqve præcepta subministrans, docensqve, qvanto studio sermones vani ac futiles fugi-

fugiendi, qvi morum & verborum barbarismi & soloecismi eliminandi, qvæ deniqve congrua & fructuosa Colloqvia habenda sint atqve instituenda. Alter Pietatis Professor, qvem LOGICUM appellabimus SACRUM, declarat, qva ratione verum cognoscere, falsumqve deprehendere, argumentari piè, & inferre candidè qveamus. Et cum Diabolus (immensâ pseudosophorum, & matæologorum catervâ stipatus) non raró sophistam callidissimum induerit, fallaciasqve suas eò unicè contulerit, ut improvidi & simpliciores sempiterni exitii laqveis constringantur, hinc *Sacræ* Professor *Logicæ* tum in solvendis infernalis illius Sophistæ nodis, tum in amentatis vitiosarum argumentationum hastis repercutiendis adprimè occupabitur, nullisqve non maleferiatorum doctorum strophis detectis, strenuum veritatis cœlestis vindicem aget atque adsertorem. Tertium in Collegio hierosophico locum, RHETORICES divinæ Professori adsignabimus, modum ac rationem tradenti, non ornatè adeò & eleganter, qvam *piè & fervidè ORANDI*, cæterum docenti, qvâ ratione coram supremo Cœli Terræqve Domino verba facere, atqve nulla non charismata, donaqve excellentiora impetrare debeamus, qvo de insigni artificio, Theosophorum plurimi integris spissisqve voluminibus
disse-

differuerunt. Proximus Professori huic Academico est Doctor qvartæ artis Liberalis, qvam MUSICAM vulgò vocamus; non alia illum cura versat atqve cogitatio, qvam ut benè canendi præcepta pateant, & ad Psalmistæ Regii exemplum, *justificationes divinæ in loco peregrinationis terrestris decantentur*, qvinimò cum pueris in fornace Babylonicâ constitutis, ubiqve *celebrentur opera Dominica, ipsumq; adeò sanctissimum Numen superexaltetur in secula.* Qvinta ars liberalis est ARITHMETICA, qvæ numerandi modum suppeditat; neqve hæc publico caret in supremæ sapientiæ Collegio Professore, divina beneficia sigillatim in memoriæ tabulas referente, & animæ rationibus inscribente, ut christiani auditores nunqvam eorum oblivisci possint. Discimus insuper ex eo, qva ratione in arcano conscientiæ conclavi peccata recensere, atqve post accuratam discussionem ad sacram coram DEO exomologosin facere debeamus accessum. Nec minus singulis author est Sacro-sanctæ Theosophiæ Candidatis, ut velut in algorismo humanæ vitæ brevitatem, & paucitatem dierum suorum deprehendant, tametsi Arithmeticum planè nullum invenias, qvi rationibus & abaculis suis eò evadere valeat, ultimum ut vitæ diem alicui edicat. Floret & in sæpe laudato Collegio Theosophico GEOMETRIÆ SACRÆ studi-

Dan. III. v. 29.

ſtudium, Profeſſore ejus magnitudinem latitudinem, altitudinem & profunditatem ſupereminentis charitatis Chriſti expendente, & infinitam diſtantiam improportionemqve Creatoris & Creaturæ, DEIqve & Hominis explicante. Per hanc artem Sacro-liberalem, au ditores attenti terram cœlo longè minorem, & velut puncti inſtar ſeſe habere intelligent, infernum verò barathrum abyſſumqve perditionis eſſe cognoſcent. Deniqve ASTROLOGO etiam SACRO, inter publicos artium liberalium Profeſſores ſuus eſt locus, mentes ad cœleſtia erigenti, & ad Divi Apoſtoli exemplum ſollicitè exhortanti, ut qværant ea qvæ ſurſum ſunt, & cæleſtia potius qvam terreſtria ſapiant, cæterum & ſtellas contemplentur, claritate differentes, id eſt *Beatas Animas*, fulgore qvidem diſpares, attamen immenſæ lucis uſurâ æternum condecorandas.

IV. Profeſſores artium excipiunt publici cæterarum ſuperiorumqve Doctores Facultatum: THEOLOGUS in ſinceræ Pietatis Collegio *multos ad juſtitiam erudiens*, id agit potiſſimum, ut Homo rationalis eruditionis & doctrinæ capax, ſupremum ſuum bonum (qvod DEUS Triunus eſt) ritè cognoſcat, cognoſcendo amet, amando poſſideat, poſſidendo ſummâ cum voluptate illo perfruatur, qvi omnium deliciarum & gaudiorum perfe-

ctum qvoddam zeugma eſt & complementum. JURISCONSULTI ſacri officium eſt, ex ipſo Scripturarum divinarũ CODICE docere, qvomodo Regi ſupremo fides ſervanda ſit, tributum pendendum, ipſaq; præſtanda clientela, juxta normam ſc. à Salvatore optimo præſcriptam: *Reddite qvæ ſunt Cæſaris Cæſari, & qvæ ſunt DEI, DEO*; & juxta Apoſtolicorũ tenorem verborũ: *Omnis anima poteſtatibus ſuperiorib⁹ ſubdita ſit, nõ eſt autem poteſtas niſi à DEO, qvæ autem ſunt, à DEO ordinata ſunt. Itaq; qvi reſiſtit poteſtati, DEI ordinationi reſiſtit. Reddite ergo omnibus debita &c.* En Juris divini, in Academiâ ſupremæ Sapientiæ explicandi ſummam atq; compendium luculentiſſimum! MEDICO deniqve in Hieroſophico noſtro Collegio artis ſuæ periculum facturo, enixè cogitandum eſt, qvâ ratione contra ſingulos animi morbos opportuna qvævis remedia, cumprimis ſaluberrimum *Pœnitentiæ catapotium* adplicari, contra ulcera & tumores ſuperbiæ humilitatis drachma præſcribi, contra gulam & luxuriam diætæ, h. e. ſobrietatis chriſtianæ ratio oſtendi, contra phtiſicam livoris malignitatem, pudendamqve lingvæ maledicæ aſperitatem, calores item irarum *ſubitaneos*, aliaqve ſymptomata exitialia, optima qvæqve PHARMACA adhiberi qveant. Ea ſemper Hiero-Medicum cura verſabit atqve cogitatio, ne

Matth. XXII. v. 21.

Rom. XIII. v. 1. 2. ſeqq.

Philoſophorum in morem duntaxat de vitâ, tempore & duratione differat, ſed potius tum in excutiendis peſtiferis morborum myſticorum ſeminariis, tum oportunis etiam remediis ſubminiſtrandis diutius moretur, ipſumqve illud perniciosſum, & plurimis familiare Literatis MALUM HYPOCHONDRIACUM, h. e. inveteratam delinqvendi aſſvetudinem eliminet atqve eradicet penitus. Et cum valentibus opus nō ſit Medico, ſed malè habentibus, hinc eſt, ut de juvandis miſeris potiſſimum & graviter laborantibus, juſtam ille habeat ſollicitudinem, eosqve cæleſti enixè commendet Archiatro, qvi in hoſpitale hujus Mundi adveniens, inſtar veri Samaritani vulnera noſtra non cataplaſmatis aut pharmacis, ſed pretioſiſſimo ſangvinis ſui emplaſtro ſanavit.

V. Cæterum, ne Hieroſophici illius Collegii Alumni, & Inclytæ ACADEMIÆ [cujus regimen perpetuum penes eundem Servatorem ac Dominum noſtrum JESUM Chriſtum eſt, utpote qvi paſſionis ſuæ tempore purpureum RECTORIS veſtimentum geſtavit, *rubrum* inqvam *illud indumentum, & veſtem calcantis in torculari*; qvo in habitu eum pridem Eſaias in ſpiritu conſpexit, & ſangvine ſuo coloratum ſummoperè eſt admiratus] CIVES, ſuperbâ qvâdam ignorantia, aut rudi & ignoranti ſuperbia a-

rem. Cur non illius virtutem, providentiam potentiamqve cognoſceremus, cujus facturas & opera admiramur? Neceſſe enim revera eſt mirabiliorem multo illum eſſe, qvi mirabilia iſthæc condidit atqve procreavit, qviqve poſt primum illum Naturæ librum, Volumen alterum ignaris & rudibus curavit conſcribi, SCRIPTURÆ ſcilicet, *unicè ad noſtram utilitatem* [ut Paulus loqvitur] *paratum, ut per patientiam & conſolationem Scripturarum ſpem habeamus.* Adeò plenus liber ille eſt ſublimium ac divinarum ſcientiarum, ut irrefragabilia θεοπνευςίας criteria lectori cuilibet pateant, ejusqve arcana vis, occultis qvaſi aculeis corda legentium & audientium fodicans, omni ratione potentior exiſtat. Accedit Libro huic ſanctiſſimo tertius, GRATIÆ nimirum, qvi ipſe Servator JESUS CHRISTUS eſt, inexhauſtos divinæ benignitatis & ſapientiæ theſauros avidis lectoribus pandens atqve communicans. Et qvemadmodum ille modo ſe paſtorem appellavit, modo agnum & ovem, modo Medicum, modo medicinam, modo fontem, modo aqvam; cum tota perfectio in ipſo ſit repoſita, & ab illo procedat; ita Magiſtrum ſimul & Librum illum haud incommodè nuncupaverimus, imò BIBLIOTHECAM verè ἔμψυχον, omnigenæqve doctrinæ copias ſubminiſtrantem. Atqve ut eò clarius & evidentius videamus librum illum

Rom. XV. v. 4.

Confer Comment. I. num. 16.

noſtrum reverà eſſe, D. Johannem audiamus,
Apoc. V. v. 1. qvi in Apocalypſi ſuâ eum deſcripturus, vidiſſe ſe enunciavit LIBRUM INTUS & FORIS ſcriptũ. Nonne is eſt, Dominus noſter, *LIBER VITÆ* adpellatus? latet videlicet intus divinitas, foris autem eſt humanitas, exterius in hoc libro [id eſt in Humanitate] tam in fine qvam in principio, tam in nativitate
Apoc. I. v. 8. qvam in paſſione & morte legimus: *Ego ſum ALPHA & OMEGA, Principium & Finis.* Cæterum, liber hic elegantiſſimus, ſcriptus fuit in papyro ſeu pergamento virgineo, in conclavi Dei, qvod eſt venter virginalis Mariæ, per digitos ſeu ſubtiliſſimos radios Spiritus Sancti, ipſe autem Pater omnia ea dictavit, qvæ in eo libro deſcripta ſunt & exarata. Fuit idem in flagellatione raſus, & vulneribus punctuatus, illuminatus ſangvine qvem profudit, impoſitus pulpito ſanctæ Crucis, tandem in reſurrectione reſtitutus & reparatus. Hunc, ſi turgidus & inflatus literator, evolvat Librum, humilitatem ex capitis inclinatione diſcet, ambitioſus Doctor modeſtiam ex contemptu honorum & dignitatum ſecularium, ex rupturâ lateris Codrus aliqvis invidus charitatem, ex manuum extenſione avarus liberalitatem, ex oratione pro hoſtibus, contentioſus & maledicus literatus manſvetudinem, & omni encomio majorem æqvanimitatem. O librum omnibus omninò Chriſtia-

ſtianis evolvendum ! O volumen incomparabile, qvo nulli non gratiæ cæleſtis theſauri fiunt obvii ! Et ſicuti conſtat Chriſtum manibus, ſeu protenſo digito in terrâ ſcripſiſſe, cum mulierem adulterii accuſatam crimine eſſet abſoluturus ; ita eo facto clariſſimè oſtendere voluit, *LIBRUM* ſeu legem ſuam, GRATIAM potius & miſericordiam nunciare, qvam juſtitiam & aſperitatem, uti Moſaica illa lapidibus inſculpta. Qvid, qvod omne Scripturæ argumentum eò collimet, ut credamus in eum qvem Deus miſit Mundi Salvatorem, & fructus pœnitentiâ dignos proferamus, cumprimis autem ſinceræ erga Deum proximumqve ſtudeamus charitati, & infucatæ humilitati operam navemus ſollicitam.

VI. Sic tandem digitum intendimus in LECTIONES ipſas, à Theoſophiæ Sacroſanctæ Candidatis, in Academiâ Pietatis ſinceræ calamo ſolerti excipiendas, qvæ nonniſi ſaluberrima qvæq; ad benè & beatè vivendum contineāt pręcepta. Agite ergo ô felices Collegii ejuſce alūni, lectiones tā ſalutares chartis & cordib⁹ veſtris imprimite, ſapientia ęterna qvę ſuggerit ſollicitè retinete, ſic certo certius intra breviſſimum temporis ſpatium doctiſſimi evadetis. Primâ lectione apprimè vobis commendabitur TIMOR DOMINI ſi qvidem dicente Pſalmographo, *initium Sapientiæ timor ſit Domini* ; is inqvam timor,

qvi (ut Ecclesiasticus monuit) *expellit peccatum*, sicqve hominem ad sapientiam recipiendam egregiè disponit, qvæ in sordido & luculento habitaculo neqvit diutius commorari; Is porrò *Timor pædagogicus*, qvi cursoris instar, Regi hospitiũ præparat & mansionem, sordes submovet, & qvicqvid divinæ Majestati displiciturum putat ejicere laborat. *Nam qvi timent Dominum, præparabunt corda sua, & in conspectu illius animas suas sanctificabunt*; Is deniqve *Timor*, ex qvo omnigenæ virtutes, velut ex radice folia, rami, & fructus progignuntur, & qvi sapientiæ supremæ zeugma qvoddam & complementum meretur appellari. O beatos ac felices eos, qvibus hoc timendi donum benignissimus Deus fuerit elargitus! ô felices discipulos & auditores, qvibus spiritus divinus viam hujus ostendit veritatis! Altera primæ isti agnata, atqve adfinis lectio, sinceræ HUMILITATIS pandit arcana, docetqve, qvâ ratione Timotheus christianus coram DEO prosternere sese atq; humiliare debeat. Dedit illustrissimum ejusce virtutis exemplum & documentum ipse Rector Lycei Hierosophici perpetuus, verbis istis cedro dignissimis: *Discite à me, qvia mitis sum & humilis corde*: A magistro inqvam vestro, qvi fons vitæ est, aqvas istas haurite, in vitam æternam salientes. Discite, quia sapienti-

Eccl. II. v. 10.

Matth. XI. v. 29.

entiam gratiamqve eo modo conſeqvimini. Qvæ maximos Mundi Doctores, & grandes doxoſophos latuerunt, ea parvulis & humilibus Chriſti tyronibus patefacta ſemper explicataqve fuerunt. Eqvidem ſi arcana haud libenter concredantur & manifeſtentur ijs, qvi tegere ea occultareqve vix ac ne vix qvidem didicerunt; inconveniens revera foret ſuperbis & arrogantibus, ſapientiæ ac ſcientiarum theſauros erogare, qvi nihil eorum omittunt, qvibus inanis populi rumor & applauſus capi poſſe videatur. Sed & eam ob rationem copioſioris gratiæ ſcatebra humiles literatos irrigat, qvod rectius eâ uti didicerint, cavereqve ſtudioſius, ne malitiosè eadem auferatur. Si ſuperbis turgidiſqve Doctoribus idem eveniat, qvod Ezechiæ Regi accidiſſe legimus, ſcil. ut carere cogantur theſauris temerè oſtentatis; dubium non eſt, qvin humiles indies majora chariſmata à benigniſſimo Numine ſint accepturi. Tertia Collegii Hieroſophici lectio ad CHARITATIS erga Deum & proximum ſincerioris ſtudia & exercitia (qvorum qvidem ſub commonefactionis hujus initium meminimus) alumnos dociles hortabitur, novumqve illud Salvatoris mandatum, *ut diligant invicem diſcipuli*, etiam atqve etiam commendabit. O brevem, ô ſalutarem & inſigniter utilem lectionem! adeò brevis & com-

pendiaria ea est, nullus ut non qvam sæpissimè ejus possit recordari; adeò utilis, ut ad supremum per eam honoris gradum & intimam cum Deo adspirare possimus familiaritatem; adeò deniqve facilis, ut non maria emetiri, non longas molestasqve peregrinationes suscipere, non deniqve multa profundere necesse sit, amoris ut isthoc charisma impetremus. Hanc si lectionem Sacrosanctæ Theosophiæ Candidati memoriæ mandaverint, mandatamq; studiosius exercuerint, omnibus post natos homines PHILOSOPHIS sapientiores evadent. Istiusmodi profectò est Charitatis sinceræ præceptum, ut omnes ad sui observationem inflammare debeat Gymnasii Christiani auditores, unum qvippe habentes patrem DEUM, & unam matrem Ecclesiam, & non nisi cœlestem immarcessibilemqve hæreditatem expectantes. Eqvidem si germanos & carnales fratres nostros diligimus, qvi hæreditatem nobiscum dividentes, eam minuunt atqve accidunt; qvanto justius fratres nostros spirituales amabimus, qvi hæreditatem communem nobiscum cernentes, tantum abest, ut eam imminuant, ut potius augeant, & amplificent mirificè. Qvanto enim beatorum numerus major fuerit, tanto exaltatio lætitiaque nostra copiosior erit futura; ut olim plus propemodum de proximi, qvam de nostra felicitate simus gavisuri. VII. Et

VII. Et cum DEI & PROXIMI Charitas indiſſolubili vinculo invicè ſint colligatæ, dubium non eſt, qvin fraternæ dilectionis ſtudioſo, perqve omnia FELICI LITERATO, confeſtim AMOR DEI in conſpectum ſeſe ſit daturus, eoqve igne accenſus ſupremæ Sapientiæ Candidatus, laxatis præcordiorum ſuorum affectibus in faciem veluti proſtratus, hujuſmodi emiſſurus ſit ſinceræ devotionis radios: *Qvidnam hoc eſt, qvo me affici ſentio, ô DEus meus! ô pars mea DEus in æternum? Adverto cor meum, neſcio qvâ inſolitâ amœnitate, ceu vernâ qvâdam aurâ perflari; qvidnam ſibi vult hæc procella delectationis qvâ inundor? unde iſti liqvidiſſimi voluptatis fluctus ad aridum littus pectoris mei appulerunt? ô lux mea diu qvæſita, deſideranti animo concupita, ô DEus animæ meæ, agnoſco adventum tuum in cor meum; Tu per gratiam tuam me inviſis, tuiſqve donis mea reples viſcera. Pereant fœdi Naſonis amores, qvos olim literarum humaniorum amore ac ſtudio captus, plus juſto æſtimavi, nunc impuro illo amandi magiſtro ſpreto neglectoqve, dicam Chriſtiano qvodam Poëta præcinente:*

Urit amor, me torqvet amor, ſum factus amori,
Alter amor; noſtri eſt victor amoris amor.

Hunc

IIX. Sic igitur in ſecretius pietatis ſinceræ Collegium, atqve divini Amoris Academiam introducto Felici noſtro Chriſtianæ Theoſophiæ Candidato, plenius DIVINÆ & HUMANÆ Sapientiæ differentiâ conſtabit, qvin imò Bonum illi innoteſcet maximum, qvod omnes creaturæ ardentiſſimè efflagitant, *QVIES NIMIRUM, VERAQ;* *TRANQVILLITAS.* Si profanè doctorum plurimi, aut mentis errore, aut morum vitio inducti, deceptiqve fallant atqve fallantur, qvorum utpote animi, caligante memoriâ, ſummum qvidem bonum repetunt, ſed velut ebrii, domum qvo tramite revertantur ignorant, hincq; non in viâ ad verum bonum ambulent, ſed falſam boni imaginem inſectentur; FELIX ille Literati Orbis ſanctæq; Academiæ incola, potius omnium bonorum ſummum poſſidebit, eoq; in perpetuum fruetur: namqve qvi ipſum poſſidet ſummum, is utiqve (& longè qvidem exactius) omnibus perfruetur bonis, qvæ ſumo illi ſubſunt, & cum id ipſum rerum & bonorum omnium fons & ſcaturigo ſit, Conditor ſcil. Ter-Maximus, veram ſalutem ex eo omnes conſeqventur, qvi illi inhærere, eoqve frui ardentiſſimè deſiderant. Profanâ religione & eruditione imbutus philoſophus, *FELICITATIS* veræ viam ſuperare hominis naturam alicubi exiſtimavit, qvo in judicio neqvaqvam eſſet

Confer Boet. de conſolat. Phil. l. 3. proſ. 2.

Ariſtot. lib. X. Ethic.

esset deceptus, dummodo supremam Literatorum felicitatem extra naturæ regnum indagare instituisset, deqve verâ Dei veri agnitione & cultu magis fuisset sollicitus, atqve rectum humanæ literariæqve felicitatis iter, nisu majori scandere cœpisset. Memorabile circumfertur Alphonsi Aragonum Regis apophtegma: *Animum hominis* (eruditi) *à Deo profectum, non prius conqviescere, qvam eò rediret, unde profectus esset.* Et qvis animum nostrum Dei & æternitatis capacem esse dubitet, qvi eapropter neqve impleri, neqve satiari possit iis rebus, qvæ fluxæ & incertæ, Deum nimirum ipsum veluti naturalem sedem & suum qvodammodo perfectum appetit bonum, qvo (ut Scholastici loqvuntur,) obtento beatorum satiatur appetitus. Et qvamvis Mundus varietate sua animum interdum delectet, nec tam multa homo terrenis deditus videat, qvin plura videre concupiscat, veram tamen mentis satietatem extra Dei Regnum haudqvaqvam ille inveniet. Hinc præclara illa vox: *Apud Te Domine EST FONS VITÆ, & in lumine tuo videbimus lumen.* Qvi Dei spiritu aguntur, hi filii Dei, hi supremæ Academiæ cives sunt, pulsat assiduè animum eorum Spiritus motor, si admittant, statim Deo pleni per Orbem religionis ad Dominum reportabuntur, in eo semper vitam possessuri. Hæc, hæc vera

vera Literati hominis eſt felicitas, ad qvam ſincera Virtus pietasqve literatos Deo-ſacratos promovet, dirigit atqve impellit; Hæc, hæc *FACULTAS* illa inclyta eſt, cujus beneficio Collegii Chriſtiano-Theoſophici alumni, & cœleſtis ſapientiæ Candidatis ſupremos & inexplicabiles honores tandem aliqvando conſeqventur.

COM-

COMMONEFACTIO XIII.

ALUMNUS DOCILIS,

SIVE

DE INSIGNI LITERATORUM, IN COLLEGIO HIEROSOPHICO DEGENTIUM PROFECTU, ET SOLLICITA CAPTATIONE CUJUSVIS BENE AGENDI OPPORTUNITATIS.

I.

Axima vis VIRTUTIS est ſolidæ, & SAPIENTIÆ CONSUMMATÆ; itaqve Virum doctrinâ & literarum ſtudiis illuſtrem ea adprimè cura verſabit atqve cogitatio, qvâ ratione majores indies in Collegio Hieroſophico [qvod prolixè modo laudavimus] profectus indipiſci, & ad ſupremum Honoris & felicitatis inibi promiſſæ gradum adſpirare poſſit. Neqve verò voluntas ſolum prona

na promptaqve ad eam rem est adferenda; verū animus etiam probè fulciendus & præmuniendus, scil. ut rerum voluptariarum usum constantius contemnere, & nulli cedere adversitati constituat. Summa Aretophilo sincero opus est magnanimitate, tum ut patiatur omnis generis divexationes, tum etiam cupiditates suas & pravas inclinationes eo qvo par est studio refrœnet. Qvamprimum operi saluberrimo admoverit manum, reipsâ intelliget, *DEUM* [ut veteres dicebant] *Virtutem veram in altum & arduum posuisse, ut non nisi per angores & sudores multos ad sedem ejus devenire qveamus.* Erit ipsi (pariter ac priscis philosophis) plus olei qvam vini consumendum, plurimum molestiæ perferendum, plurimum obtrectationis & injuriarum devorandum, nihil non deniqve subeundum calamitatis. Et qvis modus sit ac ratio certissima Virtutem acqvirendi, atq; eminentiores in ejus studio faciendi profectus, ipsi ethnosophi [qvamvis obscurius paulò & intricatius] dedêre demonstratum, dum Laertio Biographo teste, qvamlibet disciplinam tribus maximè indigere enunciarunt, NATURA scil. DOCUMENTO, & CONSUETUDINE, seu ut clarius dicamus, INGENIO, SCIENTIA & EXERCITIO. Ingenio nimirum acri, acuto non agresti vel Bæotico, opus est tum

ἀνέχου καὶ ἀπέχου *Sustine & abstine.*

ad virtutem acqvirendam, tum aliorum præcepta dijudicanda; qvotqvot olim philosophi leguntur fuisse, ingeniis floruerunt, ut non abs re Plato sapientem, id est virtute præditum nullum perfectum esse posse, nisi cæteris ingenio præstet & artibus, ac prudentiæ veræ legibus sit imbutus. *INGENIO nostro* scitè ait Tullius in Tuscul. qvæstionibus, *innata sunt semina qvædam Virtutum, qvæ si adolescere liceret, ipsa nos ad beatam vitam natura perduceret*. Si igitur ingeniis nostris innata qvædam semina virtutum sint, dubium non est, qvin ex ingenio velut agro fertilissimo, copiosa virtutum seges sit proventura. Et cum ex Qvintiliani sententia, homini ingenio carenti, non magis prosint præcepta qvam sterilibus agris cultura, hinc est, qvod veteres philosophi in disciplinam nullum susceperint, nisi cujus indolem probè prius essent perscrutati. Dum rudis & obtusi ingenii homo instar eqvi segnioris vel asini, calcaribus ad cursum est adigendus, ingeniosus ultro & velociter virtutem conseqvitur, & frœno nonnunqvam, instar eqvi citati est retinendus.

II. Post ingenium SCIENTIA qvoq; sive instructione opus est fideliori, non enim sola natura vel ingenium sufficit, nisi & instructio accedat, qvæ qvod à natura imperfectum est, perficit, & optimam tutissimamqve acqvirendæ

dæ virtutis rationem subministrat, idqve viâ geminâ fieri sapientissimi mortalium huc usqve observarunt: Altera *muta* est, seu librorum, qvi instruunt lectores, qvi docent, sine tamen vocis sono; altera *viva* est, seu præceptorum, qvi ore vivo proferunt & infundunt qvasi virtutis præcepta adolescentum auribus, qvod posterius instructionis genus, licet multis nominibus priori illi seu *librario* sit anteponendum, tantum abest tamen, ut istud penitus negligendum sit, ut potius apprimè consectandum videatur, siqvidem plurimis sese utilitatibus commendet. Nominatissimi qviq; prisci ævi philosophi, umbratico & lucernario studio haudqvaqvam contenti fuerunt, sed susceptis peregrinationibus longioribus, instructores fideles investigavêre, atqve virtutis amore vix ulla Orbis habitacula inaccessa reliqvêre. Cæterum, primus sine controversiâ locus inter Hiero-daduchos illos tribuendus est Scripturarum divinarum Codici, cum ex eo evidentissimè pateat ratio, qvâ DEUS Ter-Maximus verè cognosci, & revelata ejus voluntas adimpleri possit. Sit suus Moralibus Doctorum veterum monumentis honor, lateant in mythologorum æq; ac historicorum priscorum libris commonefactiones qvæpiam salubriores, ex qvibus vitæ probatioris instituta etiam atq; etiam hauriri, & benè agendi præcepta desumi possint,

solius tamen Scripturæ elogium est omni exceptione majus, qvod lectorem & scrutatorem suum indefessum & docilem erudire ad SALUTEM, & ad omne bonum opus (Spiritus Sacro-sancti scatebrâ accedente) idoneum facere possit. Si indocti aliàs sint scrutatores illi, nec literas unqvam didicerint, vel solius tamen Sacri Codicis beneficio instrui ad salutem, & ad supremæ eruditionis (qvæ electorum propria est) apicem deduci possunt. Nec minus sollicitè curandum est, ut lectionem & meditationem assiduam ipsa comitetur vel excipiat EXERCITATIO, siqvidem parum sit noscere, qvid Virtus, qvid pietas sit, qvid honestum, qvid salutare, nisi ingenio & instructioni continua ἄσκησις accesserit. Et cum artes singulas non ideò tractemus & excolamus, ut sciamus duntaxat, qvin potius ut exerceamus; parum etiam erit noscere qvid Virtus sit solida, nisi & sedulæ incubuerimus operationi. Exercitationi cumprimis debetur felicissimus in Virtute PROFECTUS, qvo si Sapientiæ supremæ cultores atqve studiosi destituantur, deficient facilè, & pristinis suis miseriis atqve labyrinthis qvantocyus involventur. Ne in vitia rursus inclinemus, & flectamur ad deteriora, semperqve morbidi maneamus, jugis exercitatio seu actio freqvens secundum virtutem optimam & perfectissimam (divino adspirante favonio) haud
dubiè

dubiè efficiet. Arripienda propterea omnis benè agendi opportunitas, nullaq; excercendæ & adaugendæ Virtutis OCCASIO negligenda. Et qvoniam in illa temporis opportunitate, rei ſemper aliqvid obvenit, qvæ eam, qvâ accidit ætatis particulam ad aliqvid vel faciendum vel omittendum opportunam & tempeſtivam reddit; hinc manu qvamprimum injectâ apprehendenda illa eſt, & cuſtodienda ſollicitè, ne ſi vel tantillum hæreamus, irreparabile rei omnium pretioſiſſimæ detrimentum ſubire cogamur.

III. OCCASIONEM uſqve adeò olim venerabatur Antiqvitas, ut teſte Calliſtrato, divinitate eam ſuo more donarit; ſic tamen ut Græci Deum, Deam verò Latini gentiles effingerent: At Literati Chriſtiani, unum Deum auctorem omnium profitentes, rejectâ illa ſuperſtitiosâ idololatriæ ſcoriâ, aurum qvod in abdito OCCASIONIS receſſu velut ſinu deliteſcit, purum ſeligant, & in chriſtianæ religionis, ſalutiſqve propriæ utilitatem prudenter & ſeriò convertant. Ipſius autem nomenclaturæ ſeu etymologiæ ratio ſubindicabit, *Occaſionem* non niſi qvandam *Temporis opportunitatem* eſſe, CASU provenientem; at cum opportunitas illa ferè momentanea ſit, modico nempe tempore conſiſtens, immò prætervolans, manu qvamprimùm injectâ erit arripiēda, alioqvi ſemel dimiſſa ſpretaqve,

taqve, nulla arte recuperabitur. Hinc eſt, qvod Antiqvitas laudata Occaſionem effinxerit velut Nympham alatis talaribus, volubili rotæ inſiſtentem, vertigine adhæc qvam citatiſſimâ ſemet in orbem circumagentem, priore capitis parte CAPILLATAM, poſteriore verò CALVAM, novaculam inſuper manu tenentem, ut qvæ acie qvidem eſſet acutiſſima, oppoſita verò parte planè obtuſa uſuiq; inepta, ſic enim Auſonius Deam illam inducit loqventem:

Sum Dea, qvæ rara & paucis Occaſio nota,
Sum Dea cui nomen nec Cicero ipſe dedit.
Sum Dea, qvæ facti non factiq; exigo pœnas;
Nempe ut pœniteat, ſic METANOEA vocor.

Qvanta enim negligentia eſt in occaſione oblatâ, nec arreptâ, tanta mox ab elapsâ pœnitudo ſuboritur, ut eam ob cauſam ſcitè admodum METANOEÆ appellationem illa ſortita ſit, cum ſerâ nimis pœnitentiâ, contemptores occaſionis capillatæ inſipientiam ſuam deplorent. Rectius itaqve ſapiant erudita pectora, atqve probè intelligant, nullam omninò ad bonum perficiendum occaſionem ſibi negligendam, temporisq; citò prætervolantis rationem ſollicitè admodum habendam eſſe, ne miſeras cum Phrygibus, *ſerò* nimis *ſapientibus* voces ingeminare, & ſpretæ tempeſtivitatis pœnas dare perpetuas cogan-

gantur. Qvod si planissimè sibi persvaserint, temporis occasionisqve opportunitatem, ad eruditionem, virtutem, ipsamqve supremam felicitatem asseqvendam Dei munere immitti; erit qvod hospitem tam gratum eâ qvâ par est humanitate excipiant, eoqve toto vitæ mortalis spatio familiarissimè utantur. Sed & ipsâ improborum hominum, hujusqve seculi filiorum (diaboli exemplo qvamlibet ad malum occasionem arripientium) solertiâ edocti, nullam non ad bona qvælibet perficienda captent occasionem. Non possum, qvin literarum humaniorum cultoribus ad animum revocem memorabile illud Comici effatum; *Rerum omnium primum esse tempus*, h. e. Occasionem, temporisqve opportunitatem, in qvâvis re ritè peragendâ præcipuè attendendam; nec non Lyrici monitum: *Terent.* *Horat. Sat. I. lib. 2.*

- - - *Nisi dextro tempore, Flacci,*

Verba per attentam non ibunt Cæsaris aurem.

Deniqve Nasonis de malè observatâ hujusmodi opportunitate qverelam: *Ovid. 9. Met.*

Non adiit aptè, non legit idonea, credo

Tempora.

IV. Itaqve cuncti Orbis eruditi incolæ maximâ curâ in bonum advigilent, ne qvâ ipsis rectè faciendi occasio præterlabatur; *nihilqve* (ut prudenter admodum Demosthenes monuit, *illi prætereant, qvod ad rem pertinere videatur.* Qvid Seneca hanc in rem

ad Lucilium suum? *Ita fac ergò* scribit, *mi Lucili, vindica Te Tibi, & tempus* (*qvod adhuc aut auferebatur, aut surripiebatur, aut excidebat*) *collige & serva. Quē enim mihi dabis, qvi aliqvod pretiū tempori* (occasioni) *ponat? qvi diē æstimet? qvi intelligat se quotidiè mori.*

Seneca Epist. I.

Qvod si ex Pittaci Mitylenæi consilio, ijs qvi apud Principem impetrabiles [ut ille qvidem loqvebatur] esse volunt, tempus captandum, qvo remissior, hilarior indulgentiorque esse solet; magnoperè omninò literatos Viros juvabit, solers bonæ occasioni studium adhibuisse, & qvamvis arripuisse virtutis exercendæ opportunitatem. Sit licet tempus fugacissimum, neqveat stabile retineri, neqve revocari elapsum, sistet tamen Occasio [tametsi fugam suo qvoqve modo minetur] gressum, ipsiusqve temporis prætervolantis fluxum qvadantenus cohibebit, dummodo capillatà fronte capiatur, remoramqve per sedulam apprehensionem accipiat. Verum nullæ prorsus nectendæ sunt moræ, accelerandum utiqve negotium, nec dimittenda Occasio captata, donec votis captatorum per omnia satisfecerit, atqve ad justam laborum studiorumq; metam juxta animi sententiam eosdem perduxerit. Lucrum eqvidem ex occasione arreptà admirandum tunc referent felicissimi illi, qvando torpidi occasionis oblatæ contemptores, voces hasce severissi-

riſſimas audire cogentur: *Serve male & piger*, aliaſqve conſimiles malæ notæ nomenclaturas; *Tollite ab eo talentum, & inutilem ſervum ejicite in tenebras exteriores; illic erit fletus & ſtridor dentium.* Utqve vigilantibus, occaſionemq; ſollicitè obſervantibus, etiam divina jura ſubveniunt, ita ſtertentes, rebuſqve & commodis ſuis indormientes causâ cadere neceſſum eſt. Veriſſimè rurſus Seneca; *Qvadam tempora* (occaſiones) *nobis eripiuntur, qvadam ſubducuntur, qvadam effluunt. Turpiſſima autem jactura, qva per negligentiam fit. Qvanta* pergit, *ſtultitia eſt mortalium, ut uſqve minima, viliſſima, & irreparabilia ſibi imputari patiantur; nemo verò judicat ſe qvidqvam debere, qvi tempus acceperit.* Verè admirabile, qvomodo tã pretioſarum rerum tam exigua nobis cura ſit atqve æſtimatio, dum abundè ſuppetunt, perdimus prodigè, qvorum mox indigemus. Norint itaqve Viri hierodidacti toto vitæ labentis ſpatio uti temporis opportunitate, ut nunqvam ſine fructu prætereat, qvandocunqve offertur. Prudentes illi Navarchos agant, celerrimè fortiſſimeqvè ad ventum vela componentes, ejuſqve ſint obſervantiſſimi, undecunqve illum adſpirare conſpexerint. Si aliqva ipſis DEUM colendi, beneqve de proximo merendi occaſio proveniat,

Seneca l. c.

niat, arripiant qvantocyus, si verbum salutaris admonitionis, instructionis, correptionis præstandum alicui, ne obsecro desint officio tam salutari & proficuo; si patientiæ & mansvetudinis exercendæ occasio proferatur, mox istum qvoqve infiniti pretii thesaurum arripiant, neqve sinant elabi è manibus, si liberalitatis, humilitatis & cujuscunq; alterius virtutis exercendæ ansa concedatur, non omittant eam, verum juxta divini verbi dictamen bona omni tempore operentur. Ditiores sic evadent mercatorib' avidissimis, nullam augendarum opum occasionem negligentibus; doctiores erunt ipsis Scientiarum Præsidibus, qvi omnem accumulandæ eruditionis opportunitatem impigrè solent amplexari. Nulla felices illos (qvemadmo-ingratissimos occasionis proculcatores,) METANOEA adfliget, nec efficaci divini amoris argumento, gratiæqve salutaris præsidio unqvàm destituentur, qvin imò adversa omnia in VIRTUTIS OCCASIONEM convertent, & in ipsâ morte temporali, vitæ sempiternæ OPPORTUNITATEM certo certius conseqventur.

AMICE ANAGNOSTA!

NOn dimittemus ALUMNUM nostrum DOCILEM, sive Literatum in

in Collegio Hierosophico egregiè proficientem prius, qvam cum eo comunicaverimus insignem fidelissimamqve Magni FR. BACONIS VERULAMII de Profectu in Virtute faciendo admonitionem; qvippe qvâ Vir sapientissimus, viā conseqvendæ pariter ac adaugendæ Virtutis expeditissimam commonstravit, ipsiusqve EXERCITATIONIS perficiendæ rationem felicissimè edocuit. Utinam præclaro illi monitori faciles Literati singuli aures præberent, intensioriqve studio de acqvirendo virtutis incremento essent solliciti!

FRANCISCUS BACO VERULAMIUS, SERMONE FIDELI LVII. qvi extat Opp. fol. 1237. & seqq.

QVOMODO PROFECTUS IN VIRTUTE FACIENDUS SIT.

PLurima confici possunt præcepta, de prudenti institutione EXERCITATIONUM ANIMI non minus qvam corporis. Illorum paucula recensebimus: Pri-

Primum erit, ut jam à principio caveamus, *à pensis, vel magis arduis, vel magis pusillis*, qvam res postulat: Nam si oneris nimium imponatur apud ingenium mediocre, bene sperandi alacritatem obtundes: apud ingenium fiduciæ plenum, opinionem concitabis, qva plus sibi polliceatur, qvam præstare possit; qvod secum trahit socordiam. In utroqve autem ingenii temperamento fiet, ut experimentum expectationi non satis faciat: id qvod animum semper deiicit, & confundit. Qvod si pensa leviora fuerint, magna inducitur, in progressionis summa, jactura.

Secundum erit, ut ad *exercendam facultatem aliqvam, qvo habitus comparetur, duo* inprimis *tempora observentur*: Alterum, qvando animus optimè fuerit ad rem dispositus: alterum, qvando pessimè: ut ex priore, plurimum in via promoveamus; ex posteriore, nodos obicesqve animi contentione strenua deteramus: unde tempora media facilè & placidè labentur.

Tertium erit illud præceptum, cujus Ari-

Ariſtoteles obiter meminit, *ut totis viribus* (citra tamen vitium) *nitamur in contrarium illius, ad qvod natura maxime impellimur:* Sicut cum in adverſum gurgitis remigamus; aut baculum incurvum, ut rectum fiat, in contrarium flectimus.

Qvartum præceptum ex illo axiomate pendet qvod veriſſimum eſt; *Animum ad qvæcunq; felicius trahi & ſuavius, ſi illud, qvo tendimus, in intentione operantis non ſit principale, ſed tanqvam aliud agendo ſuperetur;* qvoniam ita fert natura, ut neceſſitatem & imperium durum ferme oderit. Sunt & alia multa, qvæ utiliter præcipi poſſunt de regimine *conſvetudinis: Conſvetudo* enim ſi prudenter & peritè inducatur, fit revera (ut vulgo dicitur) *altera natura:* Qvod ſi imperitè & fortuitò adminiſtretur, erit tantum *Simia* naturæ; qvæ nihil ad vivum imitetur, ſed inſcitè tantum, & deformiter.

Similiter, ſi de *Libris* & *Studiis*, eorumqve ad *Mores* virtute & influentia verba facere vellemus; num nam deſunt plurima præcepta, & conſilia fructuo-

ctuosa, eo spectantia? Annon unus ex Patribus, magna cum indignatione, *Poësin* appellavit *vinum dæmonum*: cum revera progignat plurimas tentationes, cupiditates, & opiniones vanas? Annon prudens admodum, & digna, qvæ bene perpendatur, est sententia Aristotelis: *Juvenes non esse idoneos moralis Philosophiæ auditores*; qvia in illis perturbationum æstuatio nondum sedata est, nec tempore & rerum experientia consopita? Atqve ut verum dicamus, annon ideo fit, ut scriptorum priscorum præstantissimi libri & sermones (qvibus ad virtutem homines efficacissimè invitati sunt; tam *augustam* ejus *majestatem* omnium oculis repræsentando; qvam opiniones populares, in virtutis ignominiam, tanqvam *habitu parasitorum* indutas, derisui propinando) tam parum prosint ad vitæ honestatem, & mores pravos corrigendos, qvia perlegi & revolvi non consveverunt à Viris, ætate & judicio maturis, sed pueris tantum & tironibus relinqvuntur? Annon & hoc verum est, juvenes multo minus *Politicâ*,

qvam

qvam *Ethica* auditores idoneos esse, antequam *Religione* & *Doctrina de moribus & officiis* plane imbuantur; ne forte judicio depravati & corrupti, in eam opinionem veniant, non esse rerum differentias morales veras & solidas, sed omnia ex utilitate aut successu metienda? Sicut Poëta canit:

Prosperum & felix scelus virtus vocatur.

Et rursus:

Ille crucem pretium sceleris tulit, hic diadema.

Ac Poetæ qvidem hæc satyricè & per indignationem loqvi videntur: at *Libri* nonnulli *Politici* idem serio & positivè supponunt. Sic enim Machiavello dicere placet: *Qvod si contigisset, Cæsarem bello superatum fuisse, Catilina ipso fuisset odiosior.* Qvasi vero nihil interfuisset, præter fortunam solam, inter Furiam qvandam, ex libidine & sangvine conflátam, atqve animum excelsum, & inter homines naturales maxime omnium (si ambitio abfuisset) suspiciendum. Videmus etiam ex hoc ipso, qvam necessari-

sarium sit, homines, *doctrinas pias & ethicas*, anteqvam *Politicam* degustent, plenis faucibus haurire: Nimirum, qvod qvi in Aulis Principum, & negotiis civilibus, à teneris (ut ajunt) ungviculis innutriti sunt, nunqvam ferè sinceram & internam morum probitatem asseqvantur: qvanto minus si accesserit etiam librorum disciplina? Porrò, & in documentis ipsis moralibus, vel saltem aliqvibus eorum, annon cautio pariter est adhibenda, ne inde fiant homines pertinaces, arrogantes & insociabiles, juxta illud Ciceronis de M. Catone: *Hæc bona, qvæ videmus, divina & egregia, ipsius scito esse propria: qvæ nonnunqvam reqvirimus, ea sunt omnia non à natura, sed à magistris.* Sunt & axiomata alia complura de iis, qvæ à *Studiis* & *Libris*, hominum animis ingenerantur. Verum est enim qvod dicit ille, *abeunt studia in mores:* Qvod pariter affirmandum de cæteris illis rebus, *convictu*, *fama*, *legibus patriis*, & reliqvis, qvas paulò ante recensuimus.

Cæterum, animi qvædam est *cultura*, qvæ

qvæ adhuc magis accurata & elaborata videtur qvam reliqvæ. Nititur autem hoc fundamento; *Qvod omnium mortalium animi, certis temporibus, reperiantur in statu perfectiore: aliis, in statu magis depravato.* Hujus igitur culturæ intentio fuerit & institutum, ut *bona* illa *tempora* foveantur; *prava* verò tanqvam ex Kalendario deleantur, & expungantur. Ac *bonorum* qvidem *temporum fixatio* duobus modis procuratur: *Votis*, aut saltem *constantissimis animi decretis, & observantiis*, atqve *exercitationibus*; qvæ non tantum in se valent, qvantum in hoc, qvod animum in officio & obedientia jugiter contineant. *Malorum temporum obliteratio* duplici itidem ratione perfici potest: *Redemptione aliqva*; vel *expiatione præteritorum*; & *novo vitæ instituto*, veluti *de integro*. Verum hæc pars ad religionem planè spectare videtur: Nec mirum, cum *Moralis Philosophia* vera & genuina (sicut ante dictum est) ancillæ tantum vices erga Theologiam suppleat.

Qvamobrem concludemus hanc

partem cum eo *Remedio*, qvod omnium est maximè compendiosum, & summarium; & rursus maximè nobile & efficax, qvo animus ad virtutem efformetur, & in statu collocetur perfectioni proximo. Hoc autem est, *ut fines vitæ actionumqve deligamus, & nobis ipsis proponamus, rectos, & virtuti congruos: qvi tamen tales sint, ut eos asseqvendi nobis aliqvatenus suppetat facultas.* Si enim hæc duo supponantur: ut & *fines actionum sint honesti, & boni; & decretum animi de iis assequendis, & obtinendis, fixum sit & constans*; seqvetur, ut continuo vertat & efformet se animus, una opera in virtutes omnes. Atqve hæc certè, illa est operatio, qvæ *naturæ ipsius opus* referat: cum reliqvæ, qvæ diximus, videantur esse solummodo sicut *opera manus*. Qvemadmodum enim *statuarius*, qvando simulachrum aliqvod sculpsit aut incidit, illius solummodo partis figuram effingit, circa qvam manus occupata est, non autem cæterarum: (veluti si faciem efformet, corpus reliqvum rude permanet & informe saxum, donec ad illud

qvo-

qvoqve pervenerit:) E contra verò *natura*, qvando florem molitur, aut animal, rudimenta partium omnium simul parit & producit: eodem modo, qvando virtutes habitu acqviruntur, dum temperantiæ incumbimus, ad fortitudinem, aut reliqvas, parum proficimus: qvando autem *rectis & honestis finibus* nos dedicaverimus penitus, & devoverimus, qvæcunqve fuerit virtus, qvam animo nostro commendaverint & imperaverint fines illi, reperiemus nos jamdudum imbutos & prædispositos habilitate & propensione nonnulla, ad eam asseqvendam & exprimendam. Atqve hic possit esse status ille animi, qvi egregiè ab Aristotele describitur: & ab eo, non *Virtutis*, sed *Divinitatis* cujusdam charactere insignitur, ipsa ej⁹ verba hæc sunt: *Immanitati autem consentaneum est opponere eam, qvæ supra humanitatem est, heroicam* sive *divinam virtutem*, & paulò post: *Nam ut fere, neq; vitium, neq; virtus est, sic neq; Dei. Sed hic qvidem status, altius qviddam virtute est: ille aliud qviddam à vitio.* Plinius certè Se-

cundus, ex licentia magniloqventiæ Ethnicæ, Trajani virtutem, divinæ, non tanqvam imitamentum, sed tanqvam exemplar, proponit, cum ait: *Opus non esse hominibus alias ad Deos preces fundere, qvam ut benignos æq; & propitios se domi nos mortalibus præstarent, ac Trajanus præstitisset.* Verum hæc profanam Ethnicorum jactantiam sapiunt, qvi umbras qvasdam corpore majores prensabant: Ut Religio vera, & sancta Fides Christiana, rem ipsam petit, imprimendo animis hominum charitatem, qvæ appositissimè *vinculum perfectionis* appellatur, qvia virtutes omnes simul colligat, & revincit. Sanè elegantissimè dictum est à Menandro, de *amore sensuali*, qvi *divinum* illum perperam imitatur: *Amor, melior Sophista lævo, ad humanam vitam.* Qvibus innuit, morum decus melius ab amore efformari, qvam à Sophista & præceptore inepto, qvem *lævum* appellat. Siqvidem universis suis operosis regulis & præceptionibus hominum tam dextrè & expeditè effingere neqveat, ut seipsum & in pretio habeat,

beat, & se bellè in omnibus componat, qvam amor facit. Sic procul dubio, si animus cujuspiam, fervore *charitatis* veræ, incendatur, ad majorem perfectionem evehetur, qvam per universam *Ethicam doctrinam*: qvæ *Sophistæ* profecto habet rationem, si cum altera illa conferatur. Qvin etiam sicut Xenophon rectè observavit: *Cæteros affectus, licet animum attollant, eum tamen distorqvere & discomponere, per ecstases, & excessus suos: Amorem verò solum, eum simul & dilatare, & componere*: Sic omnes aliæ humanæ, qvas admiramur, dotes, dum naturam in majus exaltant, excessui interim sunt obnoxiæ; sola autem *charitas* non admittit excessum. Angeli, dum ad potentiam, divinæ parem aspirarent, prævaricati sunt, & ceciderunt; *Ascendam, & ero similis altissimo.* Homo dum ad scientiam, divinæ parem, aspiraret, prævaricatus est, & lapsus; *Eritis sicut Dii, scientes bonum & malum.* Verum ad similitudinem divinæ *bonitatis* aut *charitatis*, adspirando, nec Angelus, nec homo unqvam in periculum venit, aut veniet.

Imò ad hanc ipſam imitationem etiam invitamur: *Diligite inimicos veſtros, benefacite his qvi oderunt vos, & orate pro perſeqventibus & calumniantibus vos, ut ſitis filii patris veſtri qvi in cælis eſt, qui Solem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos; & pluit ſuper juſtos & injuſtos:* Qvin & in ipſo Archetypo naturæ divinæ, verba ſic collocat religio Ethnica (*Optimus, Maximus*) Scriptura autem Sacra pronunciat; *Miſericordia ejus ſuper omnia opera ejus.*

COM-

COMMONEFACTIO XIV.

FELIX LIBRORUM HELLUO,

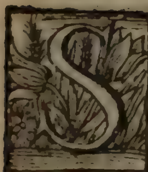
SIVE

DE SUMMA LECTIONIS SACRÆ NECESSITATE ET INSIGNI UTILITATE;

UNA CUM

BIBLIOTHECA SANCTA LITERATORUM EX ANIMO FELICIUM.

I.

Olent Viri multijugæ lectionis, qvi avidè, qvos possunt versant libros, ut in mentis ventrem trajicere eos velle, totosq; devorare videantur, elegantis proverbii salivâ LIBRORUM HELLUONES nuncupari, ipso qvidem Tullio prælucente, qvi avidos lectores librorum, ac propemodum insatiabiles, HELLUONES dixit, siqvidem vastissima volumina percurrant, & qvicqvid boni succi exprimere possunt, propriis & alienis impendant emolu-

mentis. Immensus eqvidem copiosæ, & multijugę lectionis fructus (Zenoni etiam apud Laertium libri septimi initio probatus) emerget, si constans illa sit & diuturna, ita ut sapientia, à multis variisqve authoribus longo labore parta, longoqve studio congesta, tantuli temporis impendio fiat, qvantum in legendo consumitur. Et sicuti felix ille habetur, qvi diviti parenti, longoq; plurium annorum mercimonio opes ingentes adepto, hæres factus, alienis curis potitur, & expers ipse laboris defosso per anteriores auro incubat; ita multorum possessor lectorqve librorum, hæres qvodammodo animorum & ingeniorum ditissimorum efficitur. Cæterum, cum immensa penè sit librorum multitudo & varietas, fieri non potest, qvin eorum opibus ditescere desiderans, non assiduam longamqve lectionem adhibeat. Perincommodè autem Tartarei hostis fraude factum est, atqve hominum improborū, tum veterum æq; ac recentiorum vitio, ut præclaris operibus, noxia plurima, velut herbis salubribus mala gramina sint commixta, qvæ dum incautius, studio multa legendi, literati nonnunqvam consectantur, mirum non est, qvod venenatis etiam, mentis ventriculum repleant cibis, tandemqve perpetuæ tradendi sint internecioni. Tantum profectò abest, ut nimia illa ciborum, seu librorum congestio saluti semper sit,

fit, ut potius morborum nonnunqvam fermentis fiat, & nimii librorum *Helluones* indigestam intellectûs confusionem rarissimè evadant. Ea pernicies cum longè maxima atqve tristissima esse videatur, nec ulla omninò causa sit, cur graveolentes ac pestiferæ paludes adeantur, cum amœni atqve salubres agri pateant, unde pulcherrima optimarum artiû & disciplinarû, fructuosarumq; lectionum seges petatur; necesse est, ut Literati, felicitatis veræ amore æstuantes, & infelicium illorum, seu noxiâ lectione perditorum hominum periculis edocti, diligentiori cura ejusmodi monumenta devitent, qvæ bonis piisqve mentibus gravissimo sint offendiculo, haudqvaqvam tales fœtus amantes ac perqvirentes, neqve ad periculosos adeò scopulos naves suas adfligentes; sed saniora consilia sectati, utilissimos & saluberrimos qvosqve ingeniorum partus evolvant, sibiqve reddant adprimè familiares. Maximè autem tales curâ assiduâ versabunt libros, qvi pietati opitulentur ac moribus, & meliores non minus qvam doctiores *anagnostas* suos reddere qveant. Pii inqvam, & sancto flagrantes zelo scriptores cæteris sunt anteponẽdi, & freqventissimè perlustrandi, qvi Spiritum DEI, devotionis ardorem, desiderium rerum cælestium, omnigenæqve Virtutis studium vel infundant, vel apprimè foveant atqve adaugeant. Horum qvanta utilitas sit

Hieron. ep. VII. ad Lamat.

librorum, vel ex solo liqvet consilio D. Hieronymi, admonentis, ut opes, qvæ ex sacrorum operum lectione eruuntur, non alibi, qvam in mentis arcâ asserventur; *Locupletet* (inqvit) *his opibus cellarium pectoris sui*; certè, cum in eo potissimum pii libri occupentur, ut mores componant, ad christianæ sanctitatis, verbiqve cælitus revelati normam, & ex sacrorum oraculorum voluminibus, tanqvā ex perenni & inexhaustâ scaturigine sint derivati; felicissimè sacris istis opibus pectorum suorum cellariā illi locupletabunt, qvi pietati sinceræ operam ducunt navandam, & in omnigenæ virtutis exercitatione, perpetuoqve velut pugillatu ac luctâ adversus sempiternæ salutis hostes sunt constituti. Neqve verò eorum meletematum lectione sanctæ istæ, & veram justitiam sitientes animæ multum capientur, qvæ meram qvidem in fronte & titulo præ se ferunt pietatem, in recessu autem nil habent, nisi verborum phaleras, & inanium curiositatum pompas, vaniloqvia item innumera, & evanescentium bullarum ostentationem; verum ejusmodi deligent paginas Scriptorum, qvi veri & infucati morum christianorum magistri dici merentur, qvi in se ipsis virtutum omnium, ac solidæ pietatis exempla longo tempore statuerunt, atqve effecerunt, *ne dicta* (dicente Tertulliano) *factis deficientibus erubescant*, deniqve

Tertull. de patient. c. 1.

qvi

qvi (ut de se ipso alicubi ait S. Prosper) *non adeò satagunt, de accuratione dictionis elaboratæ, nec illis pudori est, si qvosdam horrore incomptæ dictionis offendant*, siqvidem ut idem loqvitur scriptor, *sententiarum vivacitas, sermone ex industriâ culto ut plurimum enervetur, & tota vis dictorum, splendore elaborato evacuetur, nec placeant prudentibus phalerata, sed fortia, qvando non res pro verbis, sed pro rebus enunciandis verba sint instituta.*

Prosp. de vita contempl. c. 34.

II. Tales itaq; FELICI LIBRORUM HELLUONI apprimè arrideant scriptores, *qvi* (uti Gr. Naz. loqvitur) *non in extremæ literæ cortice pedem figunt, nec verborum tantum superficiem spectant, sed ulterius progrediuntur, atq; ex profundo in profundum transeunt, abyssum per abyssum invocantes, ac per lumen lumen invenientes, qvoad usq; ad sum̃um tandem verticem perveniant.* Nobiliũ adeò Scriptorũ assiduam lectionem freqventer ejusmodi animi mutatio excipit, qvalis eidem Gregorio, lectis Basilii M. voluminibus obvenit: *Cum Martyrum* inqvit ille, *encomia* (à Basilio sc. conscripta) *lego, corpus contemno, & cum iis qvi laudibus efferuntur, animo versor, atq; ad certamen excitor; cum orationes eas, qvæ de moribus, ac benè vivendi ratione scripsit, in manus accipio, animo & corpore purgor, templumqve DEI capax efficior, atq; instrumentum Musicum à spiritu pulsatum, divinam gloriam & poten-*

Gregor. Naz. orat. XX. in laud. M. Basilii.

ten-

tentiam canens, per eas corrigor & concinnor, atq; DIVINA QVADAM IMMUTATIONE alius ex alio efficior. En miram piæ lectionis utilitatem! Nonne meridiano Sole clarius hinc elucescit, qvantum subsidii illa ad pios affectus concipiendos conferat, atqve ad exercitationem virtutis, deniqve ad firmitatem in sancto proposito retinendam. *Lectionis ejusmodi modū similis meditatio* [Bernardo observante] *seqvi solet, de qvotidiana lectione aliqvid qvotidiè in ventrem memoriæ dimittendum est, qvod fidelius digeratur, & rursus revocatum crebrius ruminetur, qvod proposito conveniat, qvod intentioni proficiat, qvod detineat animum, ut aliena cogitare non libeat.* Atqve ut eo minus insigni hoc sacræ lectionis fructu optimi qviqve excidant, gemina iis adhibenda est cautio; Prima ut animarum suarum agri prius subigantur præparenturqve, qvam cælesti illo semine conserantur, ne si spinis aut saxis oppleti sint, hoc est, si inutilium cogitationum vepretis horreant, vel pravæ consvetudinis usu obduruerint, atqve ad vota divini agricolæ (sementem illam spargentis) penitus velint obsurdescere, nihil omninò proficiant, atqve optato fructu æternum sint destituendi: Profectò ni solo idoneo mandetur semen illud præstantissimum, contaminabitur facilè, aut peribit penitus, at verò terræ fertiliori commissum,

Bernar. ad fratres de monte Dei.

ſum, cæleſtis ſcatebræ beneficio facilè ſuccreſcet, ac centeno fœnore fructificabit. Secūdò, conſultum eſt piarum exercitationum peritis, ne ſacræ lectionis cibus avidius ingeratur, ſed qvietè, ſedatè, atqve etiam interruptè ſumtus, nauſeæ omni viam acceſſumq; intercludat, ſanè ſi in profanorum ſtudiorum tractatione omnis lectio præcipitata reprehendatur, nec omnes omninò laudentur LIBRORUM HELLUONES, multò cavendum id magis, ubi affectui potius ſtudetur qvam intelligentiæ, & diſciplinæ omnium nobiliſſimæ opera ſollicita impenditur. Tantum fructuoſæ lectionis, ad inſtar cibi cujusdam ſumendum eſt, qvantum mentis ventriculus digerere conficereqve unâ die poterit, altiſſimèqve pectoribus, ſacræ eruditionis amore flagrantibus, imprimendum ſaluberrimum nectarei Doctoris documentum: *Hauriendus eſt* [ait Bernardus] *ſæpè de lectionis ſerie affectus, & formanda oratio, qvæ lectionem interrumpat, & non tam impediat interrumpendo, qvam puriorem continuò animum ad intelligentiam lectionis reſtituat.* Qvibus verbis ſignificantiſſimis & prudentiam lectori neceſſariam egregiè commendavit, & modum interpellandæ devotâ oratione lectionis maximè ſalutarem indicavit, cui monito jam olim D. Hieronymus præiverat; *Orationi* (ſcribens) *lectio, lectioni ſuccedat oratio, & breve* *Hieron. ep. XIIX*

vide-

videbitur tibi tempus, qvod tantis rerum varietatibus occupatur, eundemqve morem exemplo valdè illustri, Origenis videlicet, commendaturus; *Origenes* (pergit) *diebus ac noctibus hoc egit, ut lectio Orationem exciperet, & oratio lectionem; Qvid nos ventris animalia, t[illegible]e unqvam fecimus? qvos si vel secunda hora legentes invenerit, oscitamus manu faciem defricantes, continemus stomachum, & qvasi post multum laborem mundialibus rursum negotiis occupamur.* Qvæ postrema Hieronymi verba, (facto Origenis consona) licet longiorem qvandam interruptæ lectionis sacræ moram reqvirere videantur, qvam qvæ à legentibus simul ac Numini supplicantibus interponi soleat; qvantoperè tamen illa ipsa lectionis & orationis temperatio & vices prosint, satis superqve indicant, veluti de eâdem cum Deo familiaritate, per preces & lectiones sacras contrahendâ, ejusqve incredibili tum svavitate tum utilitate elegantissimè disseruit Albinus Flaccus Alcuinus, in qvinto opusculi de virtutibus & vitiis capite ad h. m: *Lectio assidua purificat animam, timorem incutit gehennæ, ad gaudia superna cor instigat legentis. Qvi vult cum DEO semper esse, freqventer debet ORARE & LEGERE; nam cum oramus, ipsi cum DEO loqvimur; cum verò legimus, DEUS nobiscum loqvitur.*

Alcuinus lib. de virt. & vitiis c. 5.

III. Via eqvidem hæc est ad veram piorum

rum Literatorum felicitatem pertingendi compendiosissima, licet trita haud sit atqve pervulgata, cũ sublimiora plerunq; & rariora monumenta Helluones Librarii expetant, atq; vagæ & infructuosæ, [qvinimò vanæ, profanę & noxiæ, saltim omni emolumento spirituali destitutæ] lectioni freqventius incumbant, qvam piæ & salutari, non attendentes, qvod inani illo labore animæ vires exhauriantur & minuantur penitus, & bibliophagi profani, ad sanctiora ac utiliora percipienda reddantur ineptissimi. Utinam idem lectoribus semper propositum esset, qvod scriptoribus divino spiritu agitatis; utinam christianum illi cum istis in verâ pietate profectum ubiqve respicerent atqve sectarentur! Ast dum eruditionem plerunqve venantur potius, qvam animę suæ emolumentum, accidit eheu! ut præpostero & perturbato ordine omnia legant, & immensis voluminibus evolutis, tantumqve non penitus devoratis, profectum nullum conseqvantur. Nulli student helluones isti extirpationi vitiorum, nulli mortificationi perturbationum, nullum in iis deprehendas devotionis incrementum, nullumqve sinceræ documentum pietatis, extincta apud eos æternarum rerum cupiditas, charitatis & gratiæ divinæ splendor subtractus, atqve ut uno verbo dicam, conclamatæ & tantum non penitus desperatæ salutis tristissi-

ſtiſſima indicia apud eos invenias. Ipſi ſibi freqventiſſimè diſplicent Helluones illi [vel ut nonnunqvam appellantur HEROES] Literarii, totqve volumina pervolutantes, veritatemqve per latebras & receſſus altiſſimos inqvirentes, miſerè ut plurimum fatigantur, ac perturbantur, & cunctis laboribus exantlatis, vix aç ne vix qvidem eò perveniunt, ut ſapere incipiant. Qvod ſi verò infelices illi, Sacrorum & ſpiritualium potius, qvam profanorum librorum lectioni inſudarent, certo certius graviſſima iſta evaderent pericula, qvin imò æternis eriperentur malis, & ad ſortem verè felicium Literatorum, viâ longè faciliori adſpirarent, ſiqvidem qvælibet lectio ſacra, divinæ præſertim Scripturæ, (pietatis ac devotionis, non curioſitatis aut ſcientiæ causâ inſtituta) ad omnium virtutum officia excitanda efficaciſſima exiſtat; eiqve lectioni freqventer ſapienterqve intendentes, copioſiſſimâ cæleſtis gratiæ ſcatebrâ etiam atq; etiam ſint recreandi.

IV. Qvidni chriſtianos Literatos, Sacra illa, totqve inſignium Virorum calculis celebrata anagnoſis apprimè afficiat, cum qvendam è grege Gentilium, moralium evolutio librorum ita tenuerit, ut ad eam impigrè peragendam cunctos profundioris ſapientiæ cultores verbis ſignificantiſſimis duxerit incitandos; *Illud* (inqvit) *admoneo, auditionem philo-*

philosophorum, lectionemq; ad propositum beatæ vitæ trahendum: non ut verba prisca, aut ficta captemus, & translationes improbas, figurasq; dicendi, sed profutura præcepta, & magnificas voces, & animosas, quæ mox in rem transferantur. Sic ista discamus, UT QVÆ FUERUNT VERBA, SINT OPERA. Seneca ep. 108.
Multa in hunc sensum, tum apud eundem Senecam, tum etiam Epictetum ejusqve explanatorem Arrianum leguntur, qvæ Literatos christianos rubore perfundant, si in sacrorum, & veræ supernæqve sapientiæ thesauris refertissimorum librorum lectione sint remissiores. *Nunqvam* (ita B. Alcuinus ad ævi sui Viros eruditos) *sacra lectio temporibus oportunis de manibus eorum recedat, vices suas habeant lectio & oratio.* Alcuin. ep. 101. Et cum Damiano dicente, multi libros habeant, qvibus vacare possint, ut animæ non solùm oratione crescant, verum pingvescant etiam lectione, eos eligant præ cæteris, inqve succum ac sangvinem vertant, qvi authoritate probatiori & fructu copiosiori sint illustriores. Petr. Dam. opusc. 14. Specialius verò qværenti, qvinam illi sint, & qvæ volumina cumprimis tractanda & volutanda? Respondem⁹, ad tria capita Scriptores illos posse revocari: ad θεοπνεύςους, Veterum Patrum monumenta, & libros qvosdam Doctorum recentiorum, qvorum aliqvi res prorsus ascèticas tractant, & Pietati christianæ comparan-

dæ accommodatas; alii verò fidei dogmata, ipſaqve religionis orthodoxę fundamenta unà cum documentis moralibus complectuntur. Hæc tria librorum genera ſeſe habent inter ſe, ut FONS, FLUMEN, & RIVULUS; FONTIS elogium non niſi Sacræ Scripturæ competit, *utpote largis* (Chryſoſtomo dicente) *perennibusq́, ſententiarum fluentis ſcaturienti*; Doctorum antiqvorum, qvos vulgò PATRES appellam⁹, opera cum FLUMINIBUS conveniunt, de Scripturæ Sacræ fonte originem trahentibus; RIVULORUM deniqve rationem habent monumenta qvorundam recentiorum, qvi de pietate excolendâ & propagandâ præclarè non minus qvam fructuosè ſcripſerunt, lectorum mentes, mores, & corda ſpiritualibus præceptis, exemplis & affectibus irrigantes. Innumeris eqvidem, ejuſmodi librorum lectio emolumentis ſeſe commendabit, eamqve cæleſtium rerum amor, ſinceritatisqve ſtudium, motio item pia ac ſvaſio certo certius excipient, qvâ Lectores ſtrenui ad exeqvenda præcepta ſalutaria perſvadeantur, atqve accendantur, & incitentur ad proborum, & doctrinâ non minus qvam Virtute chriſtiana illuſtrium Virorum imitationem.

V. Qvos verò ex ſacrorum oraculorum voluminibus, tanqvam ex perenni & inexhauſtâ ſcaturigine derivatos dixim⁹ PRISCO-

RUM

RUM DOCTORUM comentarios, eos nunc speciatim per DUODECIM à nato Salvatore Secula recensere libet, ut Literati ad veram imperturbatamqve FELICITATEM tendentes, SACRO-LIBRARIO APPARATU deinceps gaudere, & selectiora veterum Doctorũ monumenta in numerato habere, magisqve familiaria sibi reddere possint scripta eorum, qvi sanctioris vitæ studio alti⁹ olim invigilarunt, & spretâ doctrinæ profanæ vanitate, intensiori studio, PIETATI solidæ saluberrimam impenderunt operã. Sanè cum JUSTINUM Philosophum & Martyrem (Literatum illum felicissimum) à gentili superstitione ad fidem christianam conversum, confestim [ut ipse ait] mirus amor Sanctorum hominum, eorumqve cumprimis Virorum incesserit, qvi CHRISTI AMICI fuêre, atq; philosophiam supremam [qvam solam ille tutam atqve utilem deprehendit] monumentis æternâ laude dignissimis tradidêre; erit profectò, qvod FELICEM nostrum, h. e. ad pietatis studia æqve conversum, inqve perpetuâ fidei & virtutum exercitatione, nec non serio ac indefesso pugillatu contra salutis suæ hostes constitutum LITERATUM, consimilis amor Sanctorũ [prisci cumprimis ævi] Doctorũ incedat: Operam sane ille haudqvaqvã perdet, si studiũ & temp⁹. multum in evolvendis lectitandisq; illis authoribus insumat, qvi è limpidissimis, nec unqvam

Justin. in Dial. cum Tryphone Jud.

qvam exhaustis Scripturarum divinarum fontibus summam Dei notitiam hauserunt, scientiæ omnium saluberrimæ, sanctimoniæqve cælo acceptissimæ sociatam. Industrii eqvidem lectores, non secus ac præstantissimorum ejusmodi monumentorum conditores, copiosam divini Spiritûs scatebram accipient, pariqve cum sanctis illis Doctoribus [qvi admirationi omnibus facti, cum dictis tum exemplis propriis docere, & commonere continuato labore sategerunt] passu, ad incommutabile bonum, supremæqve felicitatis sedem, spretis fallacibus pereuntis hujus seculi, Orbisqve profanè-docti deliciis contendent. Nimirum si piis scriptionibus non legendis solùm & intelligendis, verum etiam imitandis, [inqve succum & sangvinem convertendis operam navaverint diligentiorem, nec non sanctissimis authorum paulò post laudandorum vestigiis religiosius inhærere statuerint. Et qvemadmodum D. Chrysostomus, pios qvosvis Scriptores decentissimo elogio ornaturus, SPIRITUALES APES vocavit, cùm non sibi laborent, sed PUBLICO, & opera eorũ veluti qvidã favi sint, qvibus pietatis sinceræ, & sapientiæ non adulterinæ mel felicissimè conditur; ita non malè lectores qvoqve Scriptorum ejusmodi mellitissimorum cum apibus conferre liceat, qvippe qvi :

Chrysost. Homil. XI. ad pop. Ant. idem innuit Theodoretus, ad illud Cant. IV. Favus distillãs labia tua spõsa &c.

Flori-

Floriferis ut apes in saltibus omnia gustant,
Et bellè sugunt, Sole favente, favos:

Svavissimo eqvidem sanctissimoqve nisu apes illæ mysticæ undiqve colligunt degustantqve Theosophorum scripta, & beatæ æternitati consecrata monumenta studiosè delibant, ut sua inde spiritualia capere emolumenta, atq; cum insigni fructu mellificare qveant. Opportunè huc veniet Origenes, illud Salomonis exponens: *Mel invenisti, comede qvod sufficit; Num curavit* [scribit ille] *Spiritus sanctus de melle isto qvod notum est, ne forte plus comedamus? Sed sciens utiq; mel spirituale, ait, mel inveniens comede qvod sufficit? Vade ait ad Apem, & disces qvomodo operatrix est; Et inveniuntur prophetæ* [cunctiqve adeo Scriptores pii] *apes esse: Fingunt siqvidem ceras, & mella conficiunt, & si audienti mihi expedit dicere, favi eorum Scripturæ sunt, qvas reliqverunt. Non ait, Volens veni ad Scripturas & inveni mel, sed comede mel. Et in proverbiis rursus dicitur: Bonus est enim favus ut indulcentur fauces tuæ -- Si videas apes Prophetas, & opus eorum mella, vel favos, tunc videbis qvomodo pro dignitate Sancti Spiritus dicatur: Comede mel fili, bonum est enim.* Itaqve mel sapientiæ profundioris ab apibus spiritualibus confectum comedentes, h. e. Sanctorum scriptorum lectioni sedulò incumbentes Literati, apes qvodammodo agere, & summa

Origen. hom. II. in Isa.
Prov. XXV.

cum fructu [Sole cælestis gratiæ ipsis affulgente] mellificare poterunt. Deniqve cum piorum hominum monumentis ea divini amoris vis inesse credatur, ut legentium corda sublevare, illustrare intellectum, voluntatem accendere, atqve adeò totum hominem propemodum cælestem efficere qveant; maximum utiqve operæ pretium fuerit, opera illa pretiosissima diligentiori curâ, non autem vagâ & alienâ mente revolvere, & freqventiori accuratioriqve eorundem incumbere lectioni. Qvod si fiat, FELICES ANAGNOSTÆ ad omnigenæ Virtutis exercitium etiam atq; etiam inflamabuntur, & qvā sancti illi Doctores undiq; spirant fidem, divinam dilectionē, secularium contemptum, amorem supernorum, animi submissionem, crucis tolerantiam horroremqve voluptatum carnalium, & ipsi indipiscentur lectores, ac felici cum Scriptoribus nisu, ad prosperitatis veræ apicem tandem aliqvando pervenient. Ac licet Catalogo huic etiam inscribi potuissent vitarum sanctè pièqve olim transactarum historiæ, (qvarum lectione sanctiora fidei virtutisqve christianæ exercitia mirificè juvari posse vix inficias qvispiam ire audebit) selectæ item piorum qvorundam ævi recentioris hominū meditationes, eas tamen, prolixitatis nimiæ evitandæ causa hoc qvidem loco duximus omittendas, atq; commodiori reservandas occasio-

casioni. Hoc ergò, qvem vestro conspectui, ô felicissima pectora, sistimus, piorum Scriptorum indiculo fruamini, & è designatorum auctorum farragine locupletiori, alia atqve alia ad christianæ pietatis studia & exercitia capite incitamenta!

BIBLIOTHECA SANCTA LITERATORUM FELICIUM,

SIVE

SCRIPTORUM VETERUM, PIETATIS ET VIRTUTIS CHRISTIANÆ STUDIO AC EXERCITIO SUBSERVIENTIUM DESIGNATIO.

PHILONIS JUDÆI Liber de vitâ contemplativâ: ubi mores Christianorum primitivæ Ecclesiæ, Alexandriæ viventium, nec non præclarum Virtutis solidioris exemplar reperire licet. Teste Hieronymo lib. de Scriptor. Ecclesiast. in Philone.

JGNATII Episcopi Antiocheni & Martyris Epistolæ, ad pietatis christianæ exercitia valdè *Flor. anno C. 71.*

valdè utiles, *Extant tum seorsim excusæ; tum aliis PP. antiqvorum monumentis sociatæ, vid. Bibl Patrum Maxima, anno 1677. Lugduni excusa Tom. II. p. 1. seqq.*

DIONYSII AREOPAGITÆ, supposititia licet, perqvam utilis tamen epistola ad Demophilum, de mansvetudine christianorum, Superiorum cumprimis erga inferiores exemplo Dei & Salvatoris nostri J. C. exhibenda. *Ext. inter opp Dionys. a Corder. ed. & in Bibl. PP. Max. Tom. II p. 357. seqq.*

an. 150. JUSTINI *Philosophi & Martyris* * epistola ad Diognetum parænetica, ubi admirabilis primorum Christianorum vita describitur.

Item Epistola ad Zenam & Serenum, qvâ de Pietatis christianæ exercitiis, nec non vitiis eâ professione indignis, virtutibusq; sublimioribus præclarissimè disseruit.

an. 170. THEOPHILI Episcopi ANTIOCHENI liber primus & tertius ad Autolycum, contra christianæ pietatis calumniatores, nec non de iis, qvæ nos ad Dei cognitionem promoveant, cumprimis vitæ sanctitate & puritate. *Ext. in Bibl. PP. Max. Tom. II. p. 2. seqq. nec non inter Opera Just. Mart. anno 1636. Paris. edita.*

TER-

* *Prodiêre opera Just. studio Frid. Sylburgii Paris 1636. Gr. & Lat. insertaq; etiam sunt Bibl. PP. Max. Tom. II. p. 2. seqq.*

TERTULLIANI opus de patientia paræneticum, qvo Martyres christianos in carcere propter fidem detentos consolatur, & hortatur ad martyrium fortiter capessendum. an.203.

Ejusd. lib. de pœnitentia, & scorpiacum adversus Gnosticos Orationis item Dominicæ explicatio, & liber de fugâ in persecutione, ubi præclarè de ferendis æqvanimiter injuriis & persecutionibus disseruit.

Liber ejusd. Tertulliani de abstinentiâ adversus psychicos [uti catholicos appellavit] æq; fructu singulari sese commendabit, dummodò fermentum Montanisticum inibi latens caveatur. *

CLEMENTIS ALEXANDRINI [divini planè Scriptoris, sed non illotis manibus tra- an.204. ctandi] PÆDAGOGUS, tribus libris comprehensus, doctrinisqve planè egregiis refertus, non parum emolumenti studioso pietatis conciliabit. *Extat qvoq; in Bibl. PP. Max. Tom. III. fol. 23.*

ORIGENIS Homiliæ omnes etsi sacræ di- an.206. sciplinæ alumnis perutiles appareant, eæ tamen qvas in Psalmos & Novum Testamentum concinnavit, præ cæteris merentur commendationem.

Ejusdem etiam *Philocalia* non parum ad pietatis exercitium, Scripturæq; sacræ intelligentiam conducet. ** CY-

* *Prodiêre opp. Tertull. novissimè Paris. cum notis Rigaltii & Priorii 1664.* ** *Pro-*

** *Prodiit Græcè Cantabrigiæ cum verſ. & notis Guil. Spenceri* 1658.

an. 250. CYPRIANI * Epiſcopi Carthag. & Martyris opera tantum non omnia ad eundem collimant ſcopum, præſertim ſeqventia:

Epiſtola in ordine ſecunda ad Donatum, qvâ Cyprianus admirabilem efficaciam divinæ gratiæ in mutandis hominum animis ex ſe ipſo oſtendit.

Epiſt. it. IX. ad Martyres. XVI. ad Moyſen &c. XXVI. Moyſis ad ipſum Cyprian. LVI. ad Thibaritanos de exhortatione Martyrii. LXXVII. ad Nemeſianum &c. LXXXI. ad Rogatianum.

Tract. de exhortatione Martyrii ad Fortunatum, & de duplici Martyrio, nec non alius Tractatus de laude Martyrii [perperam D. Cypriano adſcriptus] præclaras ad patiendum pro Chriſto adhortationes complectuntur. Qvo etiam referendus ejusd. Cypriani.

Liber de bono patientiæ ad imitationem Tertulliani, epiſtola item LXIX. ad Florentium, de ferendis æqvanimiter obtrectatorum calumniis. it. liber ad Demetrianum, calamitates non chriſtianis ſed idololatris imputandas eſſe oſtendens. Nec prætereundæ ſunt reliqvæ S. Cypriani commentationes aſceticæ,

* *Cypriani opera noviſſimè lucem aſpexêre Pariſ. cura Ph. Priorii, & cum varior. annotat.* 1666.

cæ, videlicet Tractatus De Zelo & livore. De mortalit. seu de morte non timenda. Epist. V. VI. & XXXVI. de curâ pauperum. XXXVII. & LX. de charitate afflictis exhibenda. Epist. VIII. ad Clerum & plebem, de deprecando Deo pro peccatis. Porrò Tract. de Unitate Eccles. Catholicæ, ubi de pace & concordiâ. De Singularitate Clericorum.

De vitando Clericis feminarum consortio.

Liber III. ad Qvirinum, dogmata Vitæ christianæ comprehendens.

De XII. abusionibus seculi. *Qvi postremus tamen fœtus asceticus Cypriano falsò tribuitur.*

ZENONIS VERONENSIS Episc. & Martyris Homil. de virtutibus; scil. ab homil. de fide ad illam de S. Arcadio exclus. item sermo in illa verba: *Attende Tibi, &c. Ext. in Bibl. PP. Max. Tom. III. fol. 356. seqq.* *an. 260.*

LACTANTII FIRMIANI, Lib. III. V. & VI. Institutionum, de falsâ sapientiâ, de justitiâ, de vero cultu. *Ext. Tom. III. Bibl. PP. Max. fol. 514. seqq.* *an. 290.*

ANTONII Abbatis epistolæ ad fratres suos Arsenoitas, de insidiis dæmonum, de Christi beneficiis, &c. *Ext. in Bibl. PP. Max. Tom. VI. fol. 77 seqq.* *an. 330.*

MACARII homiliæ de Regno tenebrarum, hoc est de peccato, de prælio interiori, de vitæ christianæ profectu, de excellentiâ vitæ christianorum, de modo precandi, de iis *an. 340.*

qvi

qvi ſe Deo vovent, de tentationibus qvibus ſpirituales homines obnoxii ſunt; de chriſtianorum ſpirituali unctione, & reliqvę omnes, pietatis ſinceræ illuſtria planè exhibentes documenta. *Ext. in Bibl. PP. Max. Tom. IV. fol.* 100. *ſeqq.*

eod. an. ATHANASII Magni, Epiſc. Alexandrini, epiſtola ad Ammonium, qvâ oſtendit, nihil in homine fœdum eſſe niſi peccatum.

Vita Antonii Abbatis ab eodem conſcripta.

Item exhortatio de vitæ inſtitutione, ad ævi ſui Viros religioſos.

an. 360. PACIANI Barcinonenſis Paræneſis ſeu exhortatio ad pœnitentiam. *Ext. in Bibl. PP. Max. Tom. IV. fol.* 315.

an. 365. CYRILLI Hieroſolymitani Catecheſes omnes, præſertim qvæ agunt de præparatione ad baptiſmum, de pœnitentia, de baptiſmo, & de vitæ ſanctitate poſt baptiſmum excolendâ. *Ext. in Bibl. PP. Max. Tom. IV. fol.* 477. *ſeqq.*

eod. an. EPHRÆMI SYRI opera pleraq; pietati excolendæ ſubſerviunt, & ad ſanctiſſimum illum ſcopum unicè collimare videntur, ſelectiora tamen conſignamus ſeqventia: De fide, de virtutibus & vitiis, de rectâ vivendi ratione, ſeu de vitâ ſpirituali, de charitate, de timore animi, de pœnitentia, de compunctione, de panoplia ſpirituali, de reprehenſione

ſui

ſui ipſius, de recurſu ad Deum in tentationibus, de ſuperbiæ everſione, de vitiis lingvæ, de mortificatione carnalium concupiſcentiarum, de patientia, de qvatuor noviſſimis, parænefes & adhortationes ad neophytum, ſerm. aſcet. ad fratres, de beatitudinibus animæ, de non ſcandalizando proximo, de lenitate animi & longanimitate, de veritate, de abſtinendo ab omni conſvetudine perniciosâ, de recordatione mortis, de gravitate peccati qvod eſt in Spiritum ſanctum, de odio proximi, de paſſionibus ſive perturbationibus animi, huc etiam pertinent ejusdem Ephræmi qvædam verè chriſtianæ ac perutiles interrogationes & reſponſiones, threni item, ſive lamentationes variæ, deniqve piæ qvædam ad Deum precationes.

BASILII MAGNI inſignes qvædam Homiliæ, utpote tertia de vigilantiâ, decima de irâ, undecima de invidia, decima qvarta de ebrietate, vigeſima ſecunda de humilitate, vigeſima octava de pœnitentia, & aliæ; porrò tractatus varii de rebus ſpiritualibus, cumprimis de judicio Dei, de abdicatione rerum, moralia ſeu regulæ piè vivendi, eædem regulæ fuſius diſputatæ &c. Deniqve epiſtolæ ejusdem Baſilii qvamplurimæ huc referendæ ſunt, cumprimis qvæ ad Chilonem diſcipulum, Gregorium item Theologum, nec non ad Epiſcopos, Clericos & Religioſos magno numero ſunt exaratæ. * an. 370.

* *Extant epistolæ illæ Tom. III. opp. Luter. 1638. editor. num. 1. 42. 50, 51. 61. 68. 75. 79. 168. 186. 188. 189. 192. 201. 202. 280. 283. 285. 289. 292. & 295.*

n. 370. GREGORII NAZIANZENI, Oratio qvinta de laudibus vitæ solitariæ, & de solitudine propter Christum relinqvendâ, sexta de imitatione sanctorum Martyrum, septima & octava de munere pastorali, decima qvarta de concordiâ & dissidiis animorum, decima septima ad cives Nazianzenos gravi timore perculsos, vigesima sexta de moderatione in disputationibus observandâ, &c. Ex EPISTOLIS Nazianzeni non prætereundæ sunt decima septima ad Cæsarium fratrem, trigesima ad Eusebium in exilio degentem, qvinqvagesima ad Olympium, sexagesima tertia ad Eudoxium Rhetorem, octuagesima prima ad Theodorum, deniqve centesima & octuagesima ad congregationem fratrum in Sannabadaa degentium. Ejusdem farinæ sacræ sunt qvædam Naz. *Carmina*, scil. octavum de virtute, & nonum ad eandem exhortatorium, item de suis calamitatibus, de mundi rerumqve omnium vanitate, ad fictos Monachos, ad Helennium & alia plurima.

an. 374. AMBROSII Mediolanensis Episcopi, Officiorum libri tres, perpulchram continentes Ethicę christianæ doctrinam &c. it. de pœnitentia libri duo, & de fuga seculi; Enarrationes

tiones in Pſalmos, qvæ morales potiſſimum ſunt, & ſingulari elegantiâ adornatæ; Liber primus de Abel & Cain, á qvarto capite præclara continet de voluptate hominum animos irretiente; Item qvod fortiter reſiſtendum ſit tentationibus; qvod non niſi labore virtus comparetur; Liber primus de Jacob & vitâ beatâ, ubi de paſſionum mortificatione &c.

Huc etiam pertinent varii B. Ambroſii *Sermones*, utpote Nonus de unitate charitatis, it. XXV. XXVI. XXIX. XXXIV. & præprimis XXXV. de modo agendi pœnitentiam.

Ex *Epiſtolarum* voluminibus, tertium qvod de vita agit morbusq; Præpoſitorum, & qvartum, egregias commonefactiones epiſtolicas continens, de Chriſtianorum divitiis, de eorundem hæreditate, de ſolitaria & humili vitâ, de inſtitutione juvenis poſt lapſum pœnitentis, &c.

GREGORII NYSSENI Orationes octo de totidem beatitudinibus, ſingulæ de ſingulis; prima de paupertate ſpiritus, &c. *an.* 380.

Orationes qvinqve de Oratione Dominicâ, qvarum prima de excellentia & utilitate orationis.

Vita Moſis, ſeu lib. de vita perfecta, ex præſcripto Virtutis inſtituenda.

De propoſito ſecundum Deum, ſeu de ſcopo & fine chriſtianæ vitæ.

Oratio in eos, qvi temerè de aliis judicant,

cum

cum ipsi iisdem aut gravioribus delictis obnoxii sint.

It. de professione christiana tract. item de perfecta Christiani forma.

an. 380. AMPHILOCHII Episc. Icon. Oratio de pœnitentia, qvaliter diabolicis tentationibus sit restituendum. Item de eâdem, qvod nunqvam de salute sit desperandum.

Epistola ad Seleuchum jambico carmine de virtutibus & vitiis. *Ext. Tom. V. Bibl. PP. Max. fol.* 1057. *seqq.*

eod. EVAGRII PONTICI lib. de octo vitiosis cogitationibus ad Anatolium. *Ext. Tom. XXVII. Bibl. PP. Max. fol.* 97. *seqq.*

an. 390. HIERONYMI STRIDONENSIS Epistolæ qvædam egregiæ, videl. *II.* Ad Nepotianum, de vita Clericorum & Sacerdotum. *IV.* Ad Rusticum Mon. qvâ vivendi forma insignis præscribitur. *XXII* ad Eustochium Virg. *CIII.* ad Paulinum, & aliæ plurimæ.

In nono & ultimo operum Hieronymi Tomo, seqventes in rem nostram dissertationes reperiuntur: Ad Geruntii filias de contemnenda hæreditate, de tribus virtutibus, de vera circumcisione, hortatio ad militem seculi ut Christo militet, ad Oceanum de ferendis opprobriis.

eod. DIADOCHI Episcopi Photices centum capita de vitâ spirituali. *Extant Tom. V. Bibl. PP. Max. fol.* 884. *seqq.*

PAL-

PALLADII Galatæ Historia Lausiaca separatim & in Vitis PP. lucem aspexit.

CHROMATII AQVILEENSIS sermo de octo beatitudinibus. *Ext. in Bibl. PP. Max. Tom. V. fol.* 976.

In *JOHANNIS CHRYSOSTOMI* operibus qvamvis vix qvicqvam reperiatur, qvod pietatis sinceræ cultori non inservire qveat, præ cæteris tamen ejus scriptis, Homiliæ in utrumqve Testamentum Vetus & Novum, Tom. I. II. III. V. & VI. extantes, moribus instruendis & expoliendis videntur aptiores. Qvartus Operum Chrys. Tomus nonnulla etiam opuscula continet & epistolas, sacro illi scopo confines. Sex item posteriores Tomi edit. Gr Lat. à Ducæo adornatæ, Commentarios habent homileticos, non minus sinceræ pietati & virtuti excolendæ conducentes, siqvidem beatissimus author sub finem cujuslibet homiliæ, post expositionem literalem, præclaras prolixasqve morales digressiones adposuerit. *an.* 398.

In Tomo I. laudatæ editionis Græco-latinæ extat homilia 4. & 5. de patientia Job, & trium puerorum; *ubi de utilitate adversitatum* 8. Exhortatio ad virtutem. 18. De jejunio, & qvod justus gaudere semper possit. 22. De præparatione ad Eucharistiam, & de simultate deponenda. Homiliæ sex de pœnitentia. De oratione homiliæ duæ; prima præ-

cipuè, in qva excellentia & utilitas orationis mirè describitur.

In Tomo 2. Homiliæ duæ de parcendo inimicis, fol. 841. & 954. De ignavia, ut omniũ vitiorum causâ fol. 864.

In Tomo 4. De Sacerdotio libri sex: *Secundus maximè & tertius de excellentia Sacerdotii.* Qvartus, qvintus, & sextus, de sacerdotio, ut habet annexam animarum curam; seu de conditionibus ad regimen animarum necessariis. De compunctione cordis, libri duo. De providentia, libri tres. De pœnitentia. Qvòd nemo læditur nisi à seipso. *Insignis Tractatus* ad Theodorum lapsum; Exhortationes duæ parænetica.

Ex Epistolis. Prima ad Olympiadem, de patientia in adversis, elegantissima facilè omnium epistolarum. Item secunda, & seqventes ad 17. inclusivè. Item 60. 85. 94. 96. 102. 104. 105. 107. 118. 120. 121. 125. 192. 237. ejusdem argumenti. Sermo anteqvam iret in exilium.

In Tomo 5. De ferendis reprehensionibus, fol. 164. De mansvetudine, fol. 538. De utilitate lectionis Sacræ Scripturæ, fol. 582. Qvod nullus umqvam debeat desperare, fol. 654. Qvod non oporteat fratrum peccata evulgare. Non esse ad gratiam concionandum.

In Tomo 6. Religiosum facetiis uti non debere. Florilegia S. Chrysostomi: Non nisi since-

sinceræ Pietatis succum exhibentia ; *sunt siqvidem ex eodem sancto Patre collecta de Virtutibus & Vitiis.*

In Tomo 1. *In Novum Testamentum ex illis moralibus, de qvibus suprà.* In Evangelium Matthæi. Morale homiliæ 2. de lectione Sanctarum Scripturarum. 3. Ad humilitatem exhortatio, & qvòd non oporteat jactare sua bona opera. 16. Qvod, qvi divina meditatur, non gravatè ferat Virtutis exercitium. 18. & 19. De charitate erga inimicos. 25. & 27. De non confidendo plus æqvo in sua sanctitate ; vide & 33. homil. in primam ad Corinth. 34. De constantia in afflictionibus, exemplo Job, Joseph, & trium puerorum. 41. De invidia. 42. Qod in hac vita peccata punienda sunt. 43. item 83. 84. in Johannem, de ferendis æqvanimiter calumniatoribus, & vitando temerario judicio. 62. De oblivione injuriarum. 66. De humilitate & superbia. 71. De vana gloria. 83. Qvod oporteat cum omni devotione, & puritate mentis ad Christi mysteria accedere. In Evangelium Johannis. Morale primæ homiliæ, de attentione in Ecclesia. 27. & 28. item 28. in Acta, & 12. in primam ad Corinth. adversus vanæ gloriæ studiosos. 29. 30. & 31. item & 19. in Acta. De assidua lectione sanctarum Scripturarum, 33. De mansvetudine. 35. De perseverantia orationis in adversitatibus ; & qvod non sine

magnis laboribus perfectio comparetur. 36. & 54. De Invidia, peccatorum omnium pessimo. 45. De admirabili effectu Euchar. 85. De Sacerdotum dignitate, & qvod honorandi sunt etiam mali, & indigni. In Acta: Moralia. 26. Homiliæ, adhortatio ad preces nocturnas. 30. In eos qvi Ecclesiam freqventantes, nihilo meliores fiunt. 31. De ferendis æqvanimiter calumniis. 32. De frænandis animi perturbationibus. 35. De detrimentis ignaviæ, & desidiæ. 50. De ferendis calumniatoribus, & qvod eos præoccupare debemus in reconciliatione

In Epistolam ad Romanos. Moralia. 3. Homiliæ, de mansvetudine, & tolerantia malorum. 5. De Præceptoribus, & Magistris, qvomodò oporteat unà cum dicendi ratione virtutem exercere. 20. Contra eos qvi efferuntur, & superbiunt ob scientiam. 27. De dilectione inimicorum. 29. De Zelo, solicitudine, & amore Prælatorum.

In primam ad Corinthios Moralia. 1. Homiliæ, de humilitate. 20. De non dando scandalo. 27. Contra eos qvi indignè ad sacram Communionem accedunt. 44. Qvod eos qvi peccant leniter arguere debemus: & qvòd erga proximum inhumani sunt, qvi eorum peccata dissimulant.

In secundam ad Corinthios. Moralia. 1. Homil. De ferendis æqvo animo afflictionibus.

2. Qvod

2. Qvod alii pro aliis orare debeamus. 3. Reges eos esse, qvi passionibus imperant. 4. Veram pœnitentiam in cordis contritione sitam esse. 6. De vita & morte spirituali. 9. Pia ad æternæ vitæ studium adhortatio. 10. Qvam sit formidandum extremum judicium. 11. Peccata plus timenda esse, qvam pœnam. 15. Homiliæ. 22. De assidua peccatorum memoria, & fletu. 24. & 27. De invidia. 26. De utilitate adversitatis. 29. Adversus vanæ gloriæ cupiditatem.

In Epistolam ad Ephesios. Moralia. 6. Homil. Qvòd Doctor debet fervens esse spiritu, & vitâ irreprehensibilis; & qvòd nunc contrarium in Ecclesia eveniat. 8. De gloria christianorum, qvi adversa pro Christo patiuntur. 9. Qvod mutua charitas sit firmissimum pacis vinculum.

In Epistolam ad Philippenses. Moral. 5. Homil. De humilitate, & contra adulatores. 8. Contra murmuratores, & divinis præceptis recalcitrantes. 15. De utilitate adversitatis.

In Epist. ad Coloss. Moral. 11. Homil. De charitate erga fratres; & qvod eis collætari, & commisereri debemus.

In 1. ad Thessalonicens. Moral. 2. Homil. De amicitiæ spiritualis excellentia.

In Epist. ad Titum. Moral. 1. Homil. Qvales debent esse Doctores, & Magistri erga inferiores; & inferiores erga ipsos. 2. De imoderato gloriæ ambitu.

In

In Epist. ad Hebraeos. Moral. 27. De efficacia orationis. 29. De patientia in adversis, exemplo omnium Sanctorum. 31. De mediis ad poenitentiam.

an. 420. *In D. AURELII AUGUSTINI* Hippon. Episcopi operibus meletemata qvae hujus instituti sunt, occurrunt plurima:

Utpote *In Tomo* 1. Confessionum liber octavus, de conversione sua: libri tres contra Academicos: *Ubi Romanianum ad verae Philosophiae studium adhortatur.* De ordine liber: *Ubi de providentia DEI super bonos & malos.* De vita beata. Libri duo Soliloqviorum. Liber de vera Religione; praecipuè à capite trigesimo, ad finem. De moribus Ecclesiae: Liber utilissimus, totam complectens christianam Ethicam. Regulae ad servos Dei. *Regula haec continetur etiam in epistola* 109. *ad feminas scripta.*

In Tomo 2. *ex ejus Epistolis.* 19. *Hieronymo:* Officiosum mendacium improbat, & qvo animo disputandum docet. 29. Rursus eidem *Hieronymo:* explicat illud Jacobi: *Qvi offenderit in uno factus est omnium reus.* 38. *Laeto:* Contemptum secularium ac temporalium svadere conatur. 39. *Licentio:* Ejusdem probè est argumenti. 45. *Armentario & Paulinae:* De eodem, ac ad votum continentiae solvendum impellit qvod emiserant. 52. *Macedonio:* de vera felicitate. 56. *Dioscoro:* de non

non inqvirendis vanis & curiosis. 62. *Cælestino:* De vera charitate, & amicitia. 64. *Aurelio Episcopo*: De contentione & dolo, & contemptu humanæ laudis. 80. *Hesychio*: Qvomodo intelligenda qvædam Scripturæ loca, præsertim qvæ de fine seculi variè loqvuntur. 81. *Eudoxio Abbati & ejus Monachis*: Ne otio & solitudine ad ignaviam abutantur. 83. *Chrisyno*: Consolans ne deficiat in adversis. 87. *Felicitati & Rustico*: De malis & fraterna correptione patienter tolerandis. 118. *Januario*: Qvid agendum sit in iis, in qvibus Regionum aut Ecclesiarum consvetudines variant, & in qvibus consentiunt. 119. *Eidem*: Copiosius differens de ritibus Ecclesiæ, vel iis qvos negligi nefas est, vel iis qvi tollendi sunt, si citra majus incomodum liceat. 120. *Honorato*: Qvanta est gratia Novi Testamenti, ac in prosperis hujus sęculi rebus spem nostram non ponendam, sed potius in tribulationibus. 121. *Probæ.* De orando Deo. 122. *Victoriano* &c. Ad patientiam in adversis hortatoria. 131. *Memorio Episcopo*: Damnat disciplinas liberales, nisi adsit studium pietatis. 132. *Florentinæ puellæ*: Majus esse periculum docentis qvàm discentis. 136. *Felici & Hilarino Episcopis*: Adhortatur ad sufferenda hominum maledicta patienter, ac temerè non judicandum. 137. *Clero, Senioribus, ac universæ plebi Ecclesiæ Hipponensis:*

ſis : Hortatur ne temerè judicent, neve ob paucorum delicta vel ipſi deficiant à pietate, declarans nullam fuiſſe tam felicem ſodalitatem, in qva non aliqvod flagitium extiterit. 138. *Iisdem* : Adhortatur Hipponenſes ut bonis operibus incumbant, maximè in ſublevandis pauperibus. 144. *Anaſtaſio* : Eleganter timorem ſervilem non ſufficere ad vincendum aut expiandum peccatum, oſtendit 148. *Valeriano Epiſcopo* : De ſeceſſu neceſſario Prælatis & Superioribus, ut idonei ſint impoſito muneri. 149. *Profuturo* : De toleranda adverſa valetudine, & cohibenda ira. 151. *Nebridio* : De verà beatitudine. 180. *Honorato Epiſcopo* : Diſtinctius explicat, qvibus, qvando, & qvomodo fugiendum imminente periculo. 205. In qvonam conſiſtat vita chriſtiana. 208. *Palatino* : Ut terrena qvod jam cœperat contemnens, in Chriſti ſapientiâ ſeſe exerceat. 248. Sapidæ virgini : Super mortem fratris conſolatio. 250. *Paulino & Theraſiæ* : Qvomodo ſit degenda præſens vita ut perveniatur ad æternam. 264. *Dario* : Qværendas laudes hominum propter ipſos homines.

In Tomo 3. De doctrina chriſtiana, libri qvatuor Enchiridion ad Laurentium : Qvomodo Deus ſit colendus ; & de fide, ſpe, & charitate. De Geneſi ad literam, ad hujusce libri intelligentiam utiliſſima. De agone chriſtiano.

In

In Tomo 4. Contra mendacium. De fide & operibus. De catechisandis rudibus. De continentia De patientia.

In appendice ejusdem Tomi, S. Augustino olim tribuebantur seqventes tractatus. De substantia dilectionis, & amoris. De falsa pœnitentia. De salutaribus documentis.

In Tomo 7. De correptione, & gratia; *Ubi de necessitate & utilitate correptionis.*

In Tomo 9. Liber de pastoribus, & ovibus. De disciplina christiana. De Cantico novo, & reditu ad patriam cælestem, ac viæ periculis. De cultura agri Dominici. De cataclysmo. De tempore barbarico De utilitate jejunii. De urbis excidio Meditationum liber.

In appendice seqventes tractatus falso nomine S Augustini olim editi; pio tamen, & haud inerudito auctore: De diligendo Deo. De triplici habitaculo. De Scala Paradisi. De duodecim abusionibus seculi. De cognitione veræ vitæ. De contritione cordis. De vita christiana. De Speculo. De contemptu Mundi. De vanitate seculi. De bono disciplinæ. De visitatione infirmorum. De sobrietate & castitate. Speculum peccatoris. De rectitudine catholicæ conversationis.

In Tomo 10. *Ex sermonibus. De verbis Domini secundum Matthæum.* 1. Qvod sermo Dei adversarius noster est, cui consentiendum audiendo ac observando. 2. De concordia

inter

inter utrumqve præceptum; *Sic luceat lux vestra coram hominibus*: & istud: *Attendite ne justitiam, &c.* 5. De contemptu divitiarum; ac de eleemosyna largienda. 6. Qvod fides in humilitate laudatur. Item qvid sit tangere fimbriam vestimenti Christi, ac premere corpus ejus. 7. *Seqvar te qvocumq; ieris.* 8. In illud: *Confitebor tibi, Pater.* 9. Qvod laborantes & onerati amore reficiuntur. 10. Qvòd fundamentum humilitatis fodiendum, qvo perveniatur ad fastigium charitatis, seu conspectum Dei viventis & videntis. 12. Qvod mutandum cor ut mutetur opus, sicqve bona arbor bonos fructus faciat, qvi prius malus malos faciebat. 13. De difficultate ambulandi supra mare hujus seculi sine adjutorio gratiæ Dei. 15. & 16. In illud: *Si peccaverit in te frater tuus.* De reconciliatione & correctione fraterna. 17. De vita beata. 18. Qvod Medicus noster Christus est, à qvo sanari debet oculus cordis nostri, unde videtur Deus, dummodo voce, qvæ in factis sit, clamemus ad ipsum, qvamvis reluctante turba vitiosorum. 23. De decem virginibus, qvarum qvinqve post somnum mortis, scilicet resurrectionem, non invenerunt oleum adulationum, qvibus priùs ardebant; aliæ invenerunt, qvia laudes humanas antè non qvæsierunt.

De

De verbis Domini in Lucam. 24. & 25. De Divite & Lazaro, ubi ad misericordiæ opera adhortatur, 26 & 27. De meliori parte Mariæ, hoc est, de contemplatione. 29. De tribus panibus, intelligentia scilicet Trinitatis, ac de fide, spe & charitate, oppositis serpenti, scorpioni & lapidi, sicut ipsis opponuntur piscis, ovum & panis. 31. De humano genere pœnitentia indigente, ac ope divina erecto de terrenis ad cælestia. 32. Qvomodò per angustam portam pauci & multi intrant; & adhortatio ad hospitalitatem. 36. De oratione & fide, qvæ non est superborum, sed humilium.

De verbis Domini in Johannem. 39. De diligenti præparatione ad vitam sine fine, reqviem sine labore, deqve contemptu vitæ præsentis. 41. Qvod medicina tumoris hominis, humilitas est Christi. 42. De humilitate, ac de brevitate hujus vitæ. 43. De resistendo concupiscentiis & passionibus. 44. De tribus mortuis à Christo suscitatis, qvibus significantur tres diversi generis peccatores, ac de consvetudine mala. 46. De præparatione ad manducationem corporis Christi. 48. Qvid sit in verbo Dei manere; & de vera libertate, qvæ est à peccato. 49. De pastore mercenario, deqve fure. 50. De bono pastore. 53. Qvod majus bonum pudicitia conjugalis cum humilitate, qvàm integritas virginalis

nalis cum ſuperbiâ. 59. De prompta converſione ad Deum; & de veris amicis qvi charitate moleſti ſunt. 61. De eo qvod ſcriptum eſt: *Ipſe arguet mundum de peccato, de juſtitia & de judicio.* 64. De promiſſione ſummæ felicitatis qvæ in viſione Dei conſiſtit; ac de reſurrectione.

De verbis Apoſtoli. 2. De corpore & ſangvine Chriſti; & de verbis Apoſtoli: *Cum timore & tremore ſalutem veſtram operamini.* 3. De his verbis: *Spiritu ambulate, & concupiſcentias carnis ne perfeceritis.* 4. De iſtis: *Cum eſſemus in carne paſſiones peccatorum, qvæ per legē ſunt, operabantur in membris noſtris, &c.* 5. De iſtis: *Lex peccatum eſt? abſit, ſed peccatum non cognovi, niſi per legem, &c.* 6. De his verbis: *Ecce ego mente ſervio legi Dei, carne autem legi peccati,* ſeu de concupiſcentia carnis adverſus ſpiritum, & viceversâ 7. De verbis Apoſtoli: *Peto non infirmari in tribulationibus meis pro vobis*; ubi de dimenſionib⁹ crucis, longitud. latit. &c. & de libero arbitrio. 9. & 10. In illud: *Fidelis Sermo &c.* De amore Dei in peccatores. 11. De verbis Pſalmi 94. *Ploremus ante Dominum qvi fecit nos, &c.* ubi multa de gratia & libero arbitrio. 12. De lege qvæ ſpiritualis eſt & non carnalis. De pugna qvoqve inter carnem & ſpiritum. 13. De mortificatione paſſionum. 15. De verbis Apoſtoli: *Nos enim ſumus circumciſio*

qvi

qvi spiritui Dei servimus. 16. In illud: *Si Deus pro nobis, qvis contra nos?* Item de justificatione, ac plura de fide, spe & charitate. 17. De amore justitiæ, & odio illicitarum delectationum. 18. De timore, & charitate. 20. De prædestinatione, & qvod incomprehensibilia sunt judicia Dei. 22. De diversis oneribus, scilicet avaritiæ, pigritiæ &c. In illud: *Unusqvisq; onus suum portabit.* 23. De spe nostra, qvæ Christus est, per qvem salvi facti sumus. 24. Qvid sit tempus redimere. 25. De communicatione fraterna bonorum temporaliũ, seu de voluntaria paupertate. 27. De rectâ fide. 30. Qvod non omni spiritui credendum. 32. Ut de dormientibus non contristemur, & de operibus misericordiæ, qvibus mortui adjuvantur.

Ex libro 50. *Homiliarum.* 1. De vita vera, & diebus bonis. 5. In illud: *Argue, obsecra, increpa.* De correptione. 6. de diligendis inimicis. 11. de iis qvi conversionem de die in diem differunt. 12. Qvod diabolo resistere debeamus; & accusare, non excusare peccata nostra. 13. de conversione non procrastinanda, ac de divitiis & eleemosyna. 14. de sancta securitate, qvæ à Deo nobis confertur, dicente: *Capillus de capite vestro non peribit.* 16. de resurrectione Domini, & Cantico Alleluja, seu de laude divina, ac de vita qvam accepturi sumus, qvæ ostenditur nobis per Chri-

Christi resurrectionē. 17. de charitate qvæ cū fide perducit ad pacē. 20. de imitatione iñocentiæ infantiū,deposita omni malitia. 24. & 25. de officio superioris, & inferiorum. 27. de utilitate pœnitentiæ, ac generibus ejus. 33. Qvomodo cor & caro nostra exultant in Deum vivum. 34. de humilitate juncta charitati, qva ingredimur per angustam portam, & viam qvæ est Christus. 35. de prædictione temporum Christianorum in divinis Scripturis, ac de continua Ecclesiæ militantis pugna contra diaboli tentationes & insultus. 36. de Christi humilitate ex qvâ tanqvam è radice crevit Ecclesia, sicut è radice arbor pulcherrima. 37. In illud: *Qui amat animam suam, &c.* De vero amore sui ipsius. 38. In illud: *Diliges proximum.* De amore proximi. 40. de fraterna concordia, & offensionis relaxatione. 41. De verè pœnitentibus. 42. de Oratione Dominica. 50. de utilitate & necessitate veræ pœnitentiæ.

Ex sermonibus de tempore. 39. 42. 43. 46. de charitate. 52. & 56. de Qvadragesima. 57. 58. de pœnitentia. 64. 65. de jejunio. 126. de Oratione Dominica. 168. & 170. de dilectione inimicorum. 213. & 214. de timore Domini, & vera humilitate. 215. de nomine Christiano.

Ex sermonibus de diversis. 47. de abnegatione sui. 48. de Oratione Dominica. Hactenus D. August. opp. spiritualia. SE-

SEVERI SULPITII Dialogi de Virtutibus Religiosorum. *Ext. Tom. IV. Bibl. PP. Max. fol. 357. seqq. & seorsim.* *an.* 420.

BACHIARII Epistola ad *Januarium* de recipiendis lapsis; scriptum elegans, copiosum & efficax ad compassionem ergà pœnitentes excitandam. *Extat in Bibl. PP. Max. Tom. VI. fol. 1174. seqq.* *an.* 430.

THEODORETI Historia Religiosa, qvæ tum in tertio operum Tomo, tum inter vitas Patrum ab H. Rosvveido evulgatas habetur. *eod.*

Ejusdem *de Providentia* libri decem, maximè à sexto, ubi divinam pronæam in adversis pariter ac prosperis elucere ostendit.

EUSEBII EMISSENI sermo exhortatori⁹ contra vitia, it. contra inobedientiam. *Ext. in Bibl. PP. Max. Tom. VI. fol. 686. seqq.* *eod. an.*

EUCHERII Lugdunensis Liber formularum spiritualium, it. qvartus de qvæstionibus Veteris & Novi Testamenti. *an.* 440.

Ejusdem *Epistola Parænetica* ad Valerianum de contemptu Mundi & prophanæ Philosophiæ. *Ext. in Bibl. PP. Max. Tom. VI. fol.* 822.

JOHANNIS CASSIANI opera omnia, præsertim Collationes PP. XXIV. ab Alardo Gazæo Commentariis egregiis illustratæ *, *eod. an.*

& In-

* *Verum in Collatione XIII. de Protect. Dei, cavenda apprimè est Semipelagianorum hæresis.*

resis, quâ de reconsulendus Prosperi liber contra Collatorem, Conciliũ item Arausiacum II. & P Ciaconii observat. in Cassian. sed maxime Comment. Alardi Gazæi, ed. Atrebati, 1628 in fol.

& Institutionum Libri XII. qvos aliqvi de *Institutis Renunciantium* inscribendos duxêre; Alii verò Gennadio præeunte, ad h. m.

De habitu devotorum, & Orationum Psalmorumq; modo lib III.

Institutionum lib I.

De origine & remedio octo principalium vitiorum, lib VIII. Extant etiam Tom. VII. Bibl. Max. PP. fol 17.

an. 440. ISIDORI PELUSIOTÆ Epistolarum Libri penè omnes, perpetuo qvodam Laconismo contextæ, sed doctrinæ utilitate refertissimæ. Cumprimis ex lib. III petenda:

Epist. CCXVI. de muneris Pastor. difficultate.

Epist. CCXXIII. ejusd. argumenti.

Epist. CCXXVIII. de multiplicibus insidiis diaboli, & vigilantiâ sui ipsius

Epist CCXLVIII. de Virtutum vitiorumqve in qvolibet homine mixturâ &c.

Epist. CCLIX. de difficultate correptionis.

Ex lib. IV. Epist. CXLV. & CCLIX. de munere pastorali. *Ext. in Bibl. PP. Max. Tom VII. fol. 499. seqq*

eod. PETRI CHRYSOLOGI Sermones varii, videl.

videl. de terrenorum curâ despicienda, de ferendis æqvo animo injuriis, de perseverantia orationis, de remittendo fratri debito, & aliæ. *Ext. Tom. VII. Bibl. PP. Max. fol. 844. seqq.*

ISAACI SYRI de contemptu Mundi tractatus amplissimus. *Ext. in Bibl. PP. Max. Tom. XI. fol.* 1019. *eod. an.*

NILI MONACHI Parænefes seu admonitiones asceticæ *, capita item de oratione seu sententiæ breves, qvidqvid ad orationem pertinet complectentes; Liber asceticus, deniqve de septem vitiis capitalibus orationes octo **. *an.* 445.

PROSPERI AQVITANICI Liber de vitâ contemplativâ, ut & liber sententiarum ex operibus B. Augustini excerptarum de Virtutibus & vitiis, item liber epigrammatum itidem de virtutibus & vitiis. *Ext. in Bibl. PP. Max. Tom. VIII. fol. 1. seqq.* *an.* 445.

BASILII SELEUCIENSIS orationes, cumprimis XXVI. de officio boni pastoris, XXVIII. de humilitate, & XXIX. de solatio peccatorum. *Ext. Tom. VIII. Bibl. PP. Max. fol. 428. seqq.* *an.* 450.

Y VALE-

* *Prodierunt Gr. & Lat. seorsim Franeqveræ 1608. cum notis Steph. Schoningii.*

** *Qvæ aliaq́; Nili devotissimi opuscula exhibet Bibl. PP. Max. Tom. VII. fol. 1147. seqq. & Tom. XXVII. pag. 183. usq́; ad p. 269.*

p. 269. seorsim ea cum ejusdem Nili epistolis Romæ Josephus Suaresius ætate nostra evulgavit.

an. 450. VALERIANI CEMELIENSIS Homiliæ variæ, de bono disciplinæ, de arctâ & angustâ viâ, de promissis & non redditis, de oris insolentia, de verbis otiosis, de bono pacis, de humilitate, de Martyrio, de avaritia, &c. *Ext. Tom. VIII. Bibl. PP. Max. fol 498. seqq.*

an. 460. SALVIANI MASSILIENSIS libri octo de gubernatione Dei, ejusdemqve sub nomine Timothei ad Ecclesiam libri IV. *in qvibus de statu Ecclesiæ sui temporis ac de vitiis potissimum Clericorum graviter disseruit. Ext. Tom. VIII. Bibl. PP. Max. f. 382. seqq.*

an. 495. GILDÆ SAPIENTIS acris & vehemens correptio in Clerum Britanniæ. *Ext. in Max. Bibl. PP. Tom. VIII. f. 707. seqq.*

an. 499. CÆSARII ARELATENSIS homiliæ pleræqve, præsertim X. de fugiendis turpibus cogitationibus, XI. de diligendis inimicis, XIII. XIV. & XVII. de pœnitentia. XV. de correptione. XVIII. exhortatoria ad fratres, & XX. de lectionibus divinis. *Ext. in Bibl. PP. Max. Tom. VIII. f. 819.*

an. 500. FULGENTII RUSPENSIS Epistolæ insignem spirantes pietatem, veluti III. de humilitate. IV. de oratione & compunctione cordis. V. de charitate. VI. de conversione à seculo, & VII. de pœnitentia, & futura retribu-

tributione. *Ext. in Bibl. PP. Max. Tom. IX. fol. 16.*

FERRANDI DIACONI, ad Reginum Comitem Paræneticus, ut religiosè se gerat. *an. 504.*

SEVERINI BOETII lib. de consolatione philosophiæ. *an. 520.*

AGAPETI DIACONI Capita admonitoria ad Justinianum Imp. qvomodo se in Imperii administratione gerere debeat. Qvod opusculum aliàs Scheda Regia nuncupatur. *Ext. Tom. IX. Bibl. PP. Max. fol. 791.*

M. AURELII CASSIODORI lib. de animâ, item de divinis lectionibus, & de amicitia seu dilectione Dei & proximi. *Ext. inter Opera Cassiod. Genev. ed. 1650. pag. 415. & 582. seqq.* *an. 560.*

MARTINI DUMIENSIS, de qvatuor Virtutibus Cardinalibus Tractatus. it Opusculum de moribus. *Ext. in Bibl. PP. Max. Tom. X. fol. 382. seqq.* *eod. an.*

JOHANNIS CLIMACI Scala Paradisi, cum aliis ejus operibus ed. Paris. 1633. *Ext. etiam seors. & in Bibl. Max. PP. Tom. X. fol. 390. seqq.* *eod. an.*

DOROTHEI ARCHIMANDRITÆ doctrinæ seu orationes, utpote de humilitate, conscientia, divino timore, propria diffidentiâ, non judicando proximo, accusatione sui ipsius, simultate, mendacio, certo hominis scopo, mortificatione passionum, patientia, har- *eod. an.*

moniâ Virtutum, jejunio, institutione fratrũ, &c. *Ext. Tom. V. Bibl. Max. fol. 902. seqq.*

an. 596. *GREGORII TURONENSIS*, lib. de gloria Confessorum, & vitâ SS. Patrum. *Ext. in Bibl. Max. PP. Tom. XI. fol. 831. seqq.*

an. 600. *GREGORII MAGNI* Moralia in Jobum, & liber de cura pastorali. Ex libris epistolarum plurima etiam peti possunt pietatis adminicula, conf. lib. I. Epist. 5. 24. 25. 26. 33. lib. II. epist. 33. 39. 51. lib. IV. epist. 38. lib. V. epist. 62. lib. VI. epist. 4. 26. 27. lib. VII. epist. 3. 48. 127. lib. VIII. epist. 45. lib. IX. epist. 39. & 58. conf. opera Greg. ed. Antwerp. 1615.

an. 602. *HESYCHII PRESBYTERI* Hierosol. de temperantia & Virtute, seu modo reluctandi & precandi centuriæ duæ.

an. 614. *ANTIOCHI MONACHI* Homiliæ CXXIX. qvarũ præcipuæ sunt seqq. 1. de fide, 2. de spe, 4. de edacitate. 5. de ebrietate, 8. 10. 13. de avaritia, 15. de odio Mundi. 16. de nimiâ loqvendi licentiâ. 17. & 18. de vitando mulierum colloqvio. 20. de castitate. 23. & 24. de irâ, 25. de tristitia. 26. de acedia. 28. de murmuratione. 29. de detractione. 40. de calumnia. 49. de nemine contemnendo præter se ipsum. 60. de pudore & verecundia. 80. de concordia 81. de correptione. 162. de importuna familiaritate. 106. de oratione. 107. de compunctione. 116. de patientia

tia in injuriis. 127. de timore Dei. 128. de charitate erga Deum. *Ext. Tom. XII. Bibl. Max. PP. fol. 292. seqq.*

JOH. MOSCHI Patrum spirituale. *Ext. inter vitas PP. à Herib. Rosvveydo edit. pag. 862 seqq.* *an. 630.*

ISIDORI HISPALENSIS Synonyma de Virtutibus & Vitiis, item de contemptu Mundi, it. norma vivendi; exhortatio ad pœnitentiam; Sententiarum libri tres, de Virtutibus & Vitiis, tertius maximè, item de conflictu virtutum & vitiorum liber. *eod. an.*

THALASSII AFRICANI, dicti humilis Monachi, de sincerâ charitate, ac verâ cõtinentiâ, nec non & de regimine mentis hecatondes qvatuor, seu qvadringentæ sententiæ breves, & asceticæ. *Ext. in Bibl. PP. Max. Tom. XII. fol. 337. seqq.* *an. 640.*

ESAIÆ ABBATIS præcepta ad fratres, de Virtutibus, de Mundi renunciatione, de gaudio animæ Deo servientis, de injuriarum oblivione, de pœnitentia, de operibus hominis novi, &c. *an. 650.*

MAXIMI Abbatis & Martyris Centuriæ IV. de charitate, de virtute & vitio Centuriæ qvinqve. Capita diversa Theologica & Oeconomica. Liber asceticus per interrog. & respons. in Orat. Dominicam expositio *. *an. 670.*

* *Prodierunt opera Maximi omnia Gr. Lat. Paris.*

Parif. 1675. curâ Francifci Combefis Dominicani.

an.680. JULIANI TOLETANI Epifcopi prognofticon libri tres, *Ext. in Bibl. Max. PP. Tom XII. fol. 590.*

an.720. BEDÆ VENERABILIS Loci Communes ex Scripturâ & SS. Patribus excerpti, it. Meditationes Paff. Dominicæ.

an.731. JOH. DAMASCENI Parallelorum libri III. feu loci communes ex S. Scripturæ fententiis collecti. Fragmentum fentent. afceticarum de octo paffionibus. Evagrius, feu de octo vitiofis cogitationibus. Hiftoria de Barlaam & Jofaphat, in qvâ præclara multa reperiuntur, licet eam Damafceni fœtum effe multi, nec abs re dubitent.

an.800. ANTONII MELISSÆ Abbatis, libri duo locorum communium, feu fententiarum ex variis PP. collectar. ad Virtutes affeqvendas, & fugienda vitia.

eod. an. ALCUINI vel ALBINI Præcept. Caroli M. liber de confeffione peccatorû, it. de Virtutibus & Vitiis, de animæ ratione, de Pfalmorum ufu, &c. Ex Epiftolis huc facient feqventes: 28. 29. 30. 32. 37. 45. 46. 47. 53. 67. 101. 102 103. 105. 108. *

an.820. THEODORI STUDITÆ Sermones Catechetici centum triginta qvatuor, de variis rebus

* *Albini feu Alcuini opera, Andreæ Quercetani curâ prodiere Parif. 1618.*

rebus ad pietatẽ christianã conducentibus. *Ext. in Bibl. PP. Max. Tom. XIV. fol. 830. sqq.*

RABANI MAURI liber de agone christiano, it. de videndo Deo, de puritate cordis. de modo pœnitentiæ. de actuali & contemplativa vitâ, & principalibus Virtutibus. *an. 835.*

EULOGII Martyris Documentum Martyrii, seu exhortatio ad Confessores in carceribus propter fidem detentos, ut Martyrium alacriter subeant. *Extant in Bibl. PP. Max. Tom. XV. fol. 242. seqq.* *an. 850.*

HINCMARI REMENSIS lib. de vitiis cavendis & Virtutibus exercendis, ad Carolum Calvum. *Ext. opp. à Sirmondo an. 1645. edit. Tom. II. num. 2.* *an. 860.*

PETRI DAMIANI epistolæ ferè omnes saluberrimis refertæ sunt documentis, maximè seqventes: Libri I. epist. 5. lib. II. ep. 1. 5. 11. 12. lib. IV. epist. 5. 6. 8. 9. 15. lib. V. epist. 2. 3. 4. lib. VI. epist. 19. lib. VII. epist. 6. 8. lib. VIII. ep. 1. 6. 8. 12. Nec minus ejusdem Damiani Sermones & Opuscula alia apprimè à pietatis studioso legi merentur, cum spiritualibus delitiis & divitiis ubiqve abundent. *Edit. Paris. 1663.* *anno 1060.*

ANSELMI CANTUARIENSIS Prosologion, qvòd Deus sit & Summum Bonum sit. De contemptu temporalium, & desiderio æternorum. Speculum seu stimulus amoris. Dialogus de passione Christi. Meditationes *anno 1080.*

& al-

& alloqvia ſpiritualia. In tribus etiam Epiſtolarum libris inſignes paræneſes ad Virtutis chriſtianæ ſtudium reperiuntur.*

anno 1105. *PHILIPPI SOLITARII* Dioptra, ſive Regula rei chriſtianæ, qvatuor Dialogos complectens, inter animam & carnem ſibi invicem ſua mala exprobrantes, ſua bona prædicantes. *Ext. Tom. XXI. Bibl. PP. Max. fol.* 553.

anno 1119. *RUPERTI TUITIENSIS* liber de operibus Spiritus S. de meditatione mortis libri II. de ſeptem donis Spiritus Sancti. *Extant inter opp. Tuitienſ. ed. Colon.* 1577.

anno 1130. *BERNARDI CLARAVALLENSIS* Sermones ferè omnes de diverſis, Sermones it. in Canticum, præſertim III. IV. VI. VII. IX. X. XIII. XV. XVI. XX. XXII. XXIII. XXV. XXVII. XXIX. XXXII. XXXIV. XXXVI. XL. XLII. XLIII. XLIV. XLVI. XLIX. LI. LIV. LV. LVII. LXII. LXX. LXXV. LXXIX. LXXXVI.

Ex Opuſculis Bernardi huc potiſſimum pertinent ſeqventia: De converſione ad Clericos, de conſideratione ad Eugenium, de diligendo Deo, de gradibus humilitatis. Meditationes. it. de interiori domo, de conſcientia, de ordine vitæ. Formula vitæ honeſtæ, de amore Dei, de cordis & corporis munditia, de modo benè vivendi. Ex

* *Opera Anſelmi omnia, qvatuor Tomis comprehenſa, ſtudio Joh. Picardi prodiêre Colon.* 1612.

Ex epiſtolis evolvendæ ſeqq. Epiſt. 8. 9. 12. 23. 24. 35. 107. 110. 111. 113. 114. 140. & aliæ plurimæ, qvæ cum cæteris Maximi illius Doctoris operibus [in V. Tomos digeſtis] noviſſimè lucem aſpexêre Colon. ſtudio & labore Jacobi Merloni Horſtii, 1641.

HUGONIS de S. VICTORE † tract. de animæ medicinâ ſpirituali cum corporali cõparata, de arrha animæ, de laude charitatis, de modo orandi, de amore ſponſi ad ſponſam, de vanitate Mundi, de artificio meditandi, de arcæ myſteriæ deſcriptione, de arca morali; Eruditionis Didaſcalicæ liber *III.* & *IV.* item libri qvatuor miſcellaneorum. Deniqve de fructu carnis & ſpiritus, ubi de virtutibus & vitiis &c. *anno 1130.*

RICHARDI à S. VICTORE lib. de exterminatione mali, & promotione boni, de interioris hominis eruditione, de præparatione animi ad contemplationem, it. de contemplationis gratia, de meditatione noviſſimorum, de gradibus charitatis, nec non myſticæ & piæ in Pſalmos aliqvot enarrationes. *anno 1130.*

POTHONIS Presbyteri Prumienſis libri qvinqve de ſtatu domus Dei, item de magna domo Sapientiæ liber unus. *Ext. Tom. XXI. Bibl. Max. PP fol. 489 ſeqq.* *anno 1152.*

PETRI MAURITII, dicti Venerabilis, Epi- *anno 1154.*

† *Hugonis hujus opera omnia, tribus Tomis digeſta noviſſimè prodière Rothomagi 1648.*

ſtolæ. *Ext. Tomò eod Bibl. PP. Max. fol. 636. ſeqq.*

LOTHARII DIACONI Opuſcul. de contemptu Mundi ſive de miſeria conditionis humanæ, totum ex S. Scripturæ effatis contextum. *Anno* 1190.

DAVIDIS de AUGUSTA ſive Auguſtani, Viri piiſſimi opuſcula ſpiritualia valdè utilia, utpote: de exterioris hominis reformatione, formula interioris hominis, & lib. de ſeptem proceſſibus Viri religioſi. *Extant in Bibl. PP. Max XXIII. Tom. fol. 867. & ſeorſim Colon. excuſa 1623.* *anno* 1200.

* * *

Plures conſignare Scriptores hieroſophicos ſuperſedeo, temperamentum enim in hoc genere ſervandum, nec alii nunc memorandi fuêre præter eos, qvos duodecim à Chriſto nato ſeculorum fœcunditas in publicam lucem eduxit. Eqvidem, ſi ætatum reliqvarum, & noſtræ cumprimis, Scriptores philotheos ſtatuiſſem recenſendos, nec qvenqvam præterire voluiſſem eorũ, qvi per ingenii oblationem Deo & Beatæ litarunt æternitati, commonefactionis termini longiſſimè excedendi, & vaſtæ molis opus adornandum fuiſſet. Qvod ſi aſſiduæ & diligenti præmemoratorum Scriptorum lectioni, cultores pietatis incubuerint, inqve imitandis iis, & in ſuccum ac ſangvinem convertendis operam

peram posuerint diligentiorem, sperato inde fructu neutiqvam excident, sed maximo semper emolumento spirituali gaudebunt. Cæterum, summam Lectionis Sacræ necessitatem & utilitatem incomparabilem, paucis abhinc annis, Felicibus Librorum Helluonibus JOHAN. PAULUS OLIVA peculiari qvâdam & memorabili dissertatione parænetica (qvæ post impressam Commonefactionem XIV. primùm ad meas devenit manus) commendavit, sciteq; admodum ostendit, qvantum inde emolumenti vitiorum osori & sinceræ Virtutis cultori accedere qveat. *Qvamobrem* (inqvit) *nulla nos occupatio ab utilissima exercitatione sacras paginas volvendi unqvam avocet, utiq; cum Thomas qvoq; Aqvinas vel in ipsa Theologiæ professione a Cassiano nunqvam oculos averterit, & Gregor. Naz. tantus Virtutis Magister, è Basilii libris novos ardores conceperit. Qvod si verò Divinarum Literarum, piorumq; voluminum Lectio eas in nobis sacri amoris flammas non excitat, id non aliunde proficiscitur, qvam qvod anteqvam legamus, ad precandum nos non conferimus, nec animos nostros ad concipienda Evangelici ardoris beatissima incendia, profusis ante copiosis lacrymarũ imbribus, præparamus.*

Joh. P. Olivæ Exhortat. Domest. sive Allocutiones ad suos, Jacobo Boschio interprete ed. 1678. part. III. Exhort. XXVI. p. 50. seqq.

Notet Lector B. subseqventes Commonefactiones, juxta seriem Commentationum nostrarum de VITIIS Literat. sive materiarum in priori nostro opere Theosophico pertractatarum conscriptas fuisse. COM-

COMMONEFACTIO XV.

LITERATUS ATHEUS NOVA CURA DETECTUS ET DEIECTUS,

SIVE

ANTI-THEISMI, APUD ERUDITOS QVOSDAM NIMIOPERE REGNANTIS ARCANUM PECULIARE REVELATUM,

Ad Commentat. I. num. IV. & V.

I.

Vantumvis nefandissimi ATHEISMI probrum, enorme adeò sit & execrabile, ut nullus unqvam Sapiens eo sorduerit, rariqve admodum (Magno Aurelio notante) sint inventi tantæ impietatis, ut eandem cum *insipientibus* (à Vate Regio notatis) inflare tibiam, & plenis atheismũ velis introducere contenderint; qvin imò ex eodem Doctore augustissimo constet, * IMPIETATEM æqve ac PIE-

* August. Serm. X. de verbis Domini: *Insania*

infausti & ATHEI nuncupamur? Et quis magis rectius horum feret invidiam nominum, quam qui aliũ præ hoc Deum, aut novit, aut sciscitatur, aut credit? Pauloqve post sanctè optat Orbem totum in unius speciem contrahi, ut in humani generis universi audientiâ agere, & Christianos, DEum verum non agnoscere modo, qvod etiam dæmones faciunt, sed etiam piè & religiosè venerari, ostendere posset. Plenè item ac fortiter Athenagoras initio ferè legationis pro Christianis, dispellens primum caput calumniarum in illos intortarum, nempe qvod Christiani & impij essent & Athei, demonstravit, calumniam eam nulla prorsus niti veri similitudine, & esse planè iniqvam, siqvidem omnis christianorum sermo Deum celebret, eumqve assiduis obseqvijs freqvẽtet. Undecunq; verò Ethnici ἀθεότητος crimen Christianis affricuerint, mirũ adeò nõ fuit, infami isto titulo iñocuos dehonestatos fuisse, siqvidẽ calumniatorũ geni⁹ nullo non tempore id tulerit, atq; per gravissimâ injuriâ optimos etiâ partiũ orthodoxarũ promachos & antesignanos, atheismi sive directi [ut vocant] sive indirecti probro duxerit exagitandos. Optandum eqvidem foret, ut pari fidentiâ animi qvidam non infimi subselli VIRI ERUDITI agere, & impactum sibi Atheismi execrabilis crimen (muro freti conscientiæ aheneo) à se æqve feliciter huc usq;

usq; potuissent amoliri. At enimverò, non præter rem homines qvosdam eruditissimos, atheismi nomine, ipsis fidei & professionis suæ sociis suspectos fuisse, notius est qvam ut prolixiori id egeat commonefactione.

II. Tantum profectò abest, ut infelicissimorum qvorundam, & impietate seu atheismo pessimè sordentium Doctorum periculis & casibus, cautiores melioresqve evaserint profani qvidam ævi nostri literiones, ut potius de pietate penitus conculcandâ secum agitare consilia, atqve nobilissimas ingenii sui, doctrinæqve multijugæ copias ad fidei & religionis excidium sceleratissimè adhibere, ipsiq; adeò SS. Numini Cyclopico more bellum indicere haudqvaqvàm sint veriti. Hoc scil novissimum illud est τῦ μυριοτέχνυ inventum, hic neqvitiæ extremæ apex, hic portus est, hic scopus, hęc cynosura, hic terminus, qvò Satanas, cum Vaninum aliosqve atheos literatos, h. e. extremæ perditionis filios suscitaret, potissimum collimavit, & qvod adprimè notandum, eos ad hoc impietatis fastigium non VOLANDO, sed gradatim ADSCENDENDO pervenire voluit. Nā si in tantâ Veritatis revelatæ luce subitò prorupissent agmina Doctorum ejusmodi maleferiatorum, qvi christianam fidem nugis, & Scripturæ Sacræ oracula fabulis pudendis duxissent accensenda, aures forsitan nullas

nullas invenissent, qvæ execrabiles adeò blasphemias tolerarent. Dum verò de gradu in gradum adscendendo, conatui suo anti-theistico fuit velificatus, intra annos non ita multos, stupenda vidit neqvitiæ suæ incrementa, & qvod voluit, tantum non undiqve, irreparabili pietatis damno ac detrimento obtinuit. Minus forsitan ætate nostrâ profecisset infernalis zizaniorum atheisticorum disseminator, si in Literatorum cœtu plures à kenodoxis & paradoxis vocibus ac sententiis abhorrentes, qvosdam minus curiosos & minus otiosos invenisset. Sensim semper eorum pectora occupavit miserèqve decepit, qvorum mentes ad sacra peragenda vidit remissiores. Teporem indies crescentem, tandem frigus excipere solet intensissimum. Initiis tantum, initiis opus est diabolo, id si nactus ad lubitum fuerit, omnia sibi ipse suopte ingenio vestigat, perficit & amplificat. Si obtineat, ut Literati nasutiores modica spernant, omni id deinceps agit studio, ut in extremæ ἀπιςίας barathrum, summæq; neqvitiæ abyssum tandem eos deturbet. Oportunè huc veniet Dorotheus, elati cujusdam scioli genium reprehendens, qvi cum aliqvid præclari de qvodam sui ævi Doctore inaudivisset, id ipsum temerè duxit explodendum, dicens: *Qvis est ille? Non est qvi momenti alicujus sit nisi Zosimus, postea hunc qvoq; contemsit, mox & Ma-*

carium, Basilium, & Gregorium, neminem quicqvam valere dictitans, nisi Petrum & Paulum, verum deinceps ipsos sprevit Apostolos, deniq; adversus Deum cristas erigendo, eumq; vilipendendo, in extremæ perditionis lacum devenit. Consimilis profectò calamitatis barathrum, omnes illi subeunt literati procaces, qvi summorum & θεοπνεύστων etiam Doctorum effata suis ratiociniis accommodare, & curiosæ novitatis (pudendæ elationi sociatæ) glaucomate penitus occæcati, ipsam Theologiam, ipsamqve Scripturam Sacram, secundum philosophica, & obscuratæ plurimumqve exerrantis suæ rationis dogmata flectere conantur, omnem tandem explodentes authoritatem, nec cælestibus oraculis fidem ullam tribuentes, suoqve duntaxat, uti viventes, ita credentes nutu & arbitrio.

III. Hoc ipso probro Patrum nostrorum memoriâ infamatus fuit qvidã NATALIS JORNETUS (qvi teste Genebrardo, in Metensi civitate librum conscripsit adversus Patriarchas Prophetas & Apostolos, qvos scelestus ille propudioso *impostorum* titulo ubiqve traduxit,) nec non personatus ille Simon, cujus fœtus infamis, anno ævi superioris octuagesimo octavo lucem aspexit publicam, sub titulo: *Simonis Religio, incerto authore:* Legas in eo libro, æternis flammis dignissimo, hoc extremæ ἀπιστίας documentum: *Simon in libro*

libro Vilnæ divulgato, ut doceat suæ religionis fundamenta, non vult DEum esse animum, aut mentem, sive intelligentiam, non motorem, ut peripatetici tradunt, sed qvendam calorem. Quamobrem ait, Cœlum veneramur ac terram, illud quia sit genitor, istam qvia omnium mater. Et concludit author: *Hoc est ergò symbolum Simonis Theodorianum. Credo in tria; in cœlum, in terram, & in cœli formam. In cœlum patrem atqve creatorem omnium: in terram, rerum omnium matrem atqve nutricem; & in cœli formam omnia sentientem & intelligentem. Ede itaqve ait, bibe lude, jam Deus figmẽtum est.* Mox paulò signatius animi sui sensa explicaturus pseudo-Simon ille, addere non dubitavit seqventia: *Cœlum genitoris loco, terram autem matris rerum omnium materiatarũ veneramur? Non motrix intelligentia, sed vivificus calor est cœli forma, & causa perficiens cœli calorem, ne cum Hippocrate libro de carnibus, vocem omnia intelligentem ac scientem præterita & futura admittam, religione ipsa impedior. Hoc tamen dicentibus qvod Hippocrates dixit, non repugnabo.* Sed & Gasparum qvendã Franckeniũ memorant ejusdẽ planè neqvitiæ arcem occupasse, qvamprimum peragrata Germania, Hungaria Flandriaqve in Poloniam devenisset; Theses qvippe illum Cracoviæ edidisse constat, qvarum hæc summa: *Nihil esse, nec qvicqvam excogitari potuisse, ra-*

tioni humanæ, communiqve sensui magis adversarium & contrarium, qvam id qvod in universum Fides Christiana doceat, &c. Cui blasphemiæ valdè confinia eructavit FRANCISCUS ille DAVIDIS Claudiopolitanus, disertè asserendo, Religionem Christianam tantum ad excidium Hierosolymitanum usqve perdurasse, nec locum nisi ex parte habuisse in Orbe, aut habituram esse, donec ipsa Hierosolyma instauratâ, Messias in hoc Mundo & super carnali populo justissimè sit regnaturus. Ad hunc scilicet modum humani generis hostis miseris SENSIM eripere solet veritatis cœlitus revelatæ decus, fideiqve & religionis nō maculat solùm, sed penitus auffert integritatem, ut qvicqvid pij ac ingenui ex divino favore superfuit, tandem exibiletur, suffocetur, ac nefandâ penitus incredulitate commutetur. Hinc est, qvod apud Anglos ATHEISMUS (teste Andreâ qvodam Philopatro Presbytero) pudendas adeò egerit radices, ut etiam ejusce neqvitiæ alicubi professores extiterint. *Si Gualteri qvoqve Raulei* (verba modo laudati scriptoris adscribo notatu dignissima) *schola frequens, de* ATHEISMO *paulò longius processerit, (qvam modo ita notam, & publicam suis in ædibus habere dicitur, Astronomo qvodam Necromanteo præceptore, ut juventutis nobilioris, non exigua turma, tam Moysis legem veterem, qvam novam Christi Domi-*

Domini insulsis qvibusdam facetijs, ac dicterijs eludere, ac in circulis suis irridere didicerunt) si hæc inqvam schola radices ac robur cœperit, & ipse Rauleus in Senatum delectus fuerit, qvo Reipublicæ qvoqve negotijs præsideat, qvid erit expectandum aliud, nisi ut aliqvando edictum aliqvod à magno illo atq; epicureo Raulei præceptore conscriptum & evulgatum cernamus, qvo planè omnis divinitas, omnis animæ immortalitas, & alterius vitæ expectatio, dilucidè, clarè, breviter & citra ambages tollatur, & læsæ Majestatis accusentur, tanqvam Reip. perturbatores, qvi contra istiusmodi doctrinam tam placidam, & sese in carnis vitijs volutantibus hominibus svavem, scrupulos cuiqvam, aut molestias moveant.

IV. Qvantoperè hoc ipso in luto (qvo nullum in Dei conspectu est abominabilius) ætate nostrâ, præter Pseudo-philosophos, profanosqve illos mysteriorum cœlestium rimatores, hæserint PSEUDO-POLITICORUM seu Machiavellistarum filij, omnem religionem genio suo, atqve detestandis pectoris sui cacodoxi figmentis accomodantes, non est qvod ostendamus prolixius, siquidem plurimam alibi magistrorum ejusmodi nugivendulorum fecerimus mentionem, & portentosa eorundē axiomata simus detestati. Silentij autem peplo nunc minimè involvenda putamus, alibi prætermissa verba Innocentij

Gétiletti, de pessimis miserorũ illorũ technis, & artibus ad universam religionẽ extingvendam institutis, qvæ ita sonant: *Infelicissima vel hoc uno nomine nostra est ætas, qvod talibus Atheorum monstris infesta atqve infamis, usqve adeò impietate & Dei contempu infecta est, eoqve apud aulicos gratiosior sit. Quippe aulico sermõis genere ejusceemodi alastores, strenui viri, alacres & obseqventes vocantur. Quod excussa omni pietate, & lectis Machiavelli libris, nulla religione impediuntur, qvo minus qvidvis audeant. Jubere veneno aliquem aggredi, aut jugulare, venena spargere, & sicas distringere didicerunt.* O qvam literato nomini inglorium, qvam detestandum, qvam toto lachrymarum Oceano deplorandum, ipsos humanitatis & politioris doctrinæ studiosos, ad barbara adeò, profanaqve abripi cogitata & facinora; cæterum absqve Dei timore, absqve pietatis & devotionis exercitijs, absqve virtutum semente aut messe, qvasi terræ filios, terræ inscriptos, mundo addictos, carni & vanitati subservientes, vertiginosa atqve incertâ planè vagatione circumagi; eqvidem, si ita sentire ac docere cacodoxi illi politici perrexerint, veteri diverbio: *Erudito homine esse pejorem*; fides sua magis magisqve constabit, nec facilè commune illud opprobrium à Musarum sedibus, & studiosorum [etiam politiorum] cœtibus auferetur.

Gentill. In comment. de Regno recte administrando, advers⁹ Nicolaũ Machiavell.

V. Non

V. Non abs re magn⁹ qvidam ætatis nostræ Theologus fuit conqvestus, jam pridem præclarũ illud & nunqvã sine honoris præfamine nominandũ STUDIOSORUM nomen, in tanto apud plerosqve (etiam minimè malos,) contemptu versari, ut cultores literarum pari existimationis ac reverentiæ gradu apud ipsos sint, qvo Pantomimi, & scurræ urbani, aut Libertini atq; Epicuræi, aut manipularii qvidã milites, grassatores itẽ nocturni, & infelices humani generis alastores; *Putant enim* (addit notanter) *inertes & maleferiatos plurimos ad hoc studiis esse initiatos, ut ingeniosè neqviores sint, ut majori cum decore & lepore vanitatem & stultitiam suam, sapientia larvâ tectam Mundo propinent; ut parentum bona magno labore, frugalitate & parsimonia olim benè parta qvam brevissimo tempore abligariant; qvippe qvi jam omnem religionem, omnem humanitatem ejurarint, factiq; sint non ex belluis homines, sed ex hominibus belluæ, aut socii Elpenoris, Epicuri de grege porci, nescio qvibus Circæis poculis fascinati.* Etsi verò meum non sit definire, qvo jure vel injuriâ nonnulli in sinistram adeò de literarum cultoribus opinionem sint delati, nec instituti præsentis ratio ferat, ulterius & ex professo

 illa

illa consectari; non postremam tamen culpæ portionẽ in malitiosos illos placitorũ pseudo-politicorum assertores esse conjiciendam existimo, qvi jugum omne (ut Scriptura loqvitur) perfregêre, & pietatis pariter ac honestatis septa omnia duxere perrumpenda. Nescio tamen, utrum maleferiati isti, in disseminando propagandoqve pestifero atheismo, dæmoni operam acceptabiliorem præstiterint præ turgidis illis atqve arrogantibus doxosophis, qvi supra qvoscunqve sapere, & suos ingenii abortientis fungos, tot illustrium ingeniorum fœtibus anteferre non dubitant. Nonne ejus farinæ homines tandem planè atheos fieri necesse est, qvi cerebri sui figmenta omnium sapientiorum placitis, ipsiusqve veritatis cælitus revelatæ assertis ducunt anteponenda? Et qvam judicii inopiæ qvidam adscripsêre aberrationem à regia viâ, ac semitarum erroris initionem, ex qvâ scil. efficiatur, ut abalienati à veritate, gerras suas pro pretiosis mercibus habeant, ausintqve sensa qvævis fanatica divinis oraculis anteferre; eam ipsam aberrationem haud abs re palmariam *Atheismi* (magis magisqve invalescentis) causam, maliq; illius nefandissimi radicem nuncupaverimus. Qvicunq; hactenus sensui suo supra justũ addicti, sibi de proprii ingenii inventis unicè placuêre, antiqva omnia abiicientes, illi patentissimas erroribus fenestras

non

non min⁹ aperuêre, qvam execrandi atheiſmi apoſtolos ſive propagatores, diabolico egêre inſtinctu, incautiores decepêre plurimos, & unà cum iisdem extremi exitii aleam ſubiêre.

VI. Exemplo ſint (poſt miſeros & infelices illos, qvorum in primâ noſtrâ de *impietate Literatorum* Commentatione multam fecimus mentionem) GVILELMUS POSTELLUS & BENEDICTUS SPINOSA, Viri magno eqvidem ingenio præditi, aſt majores futuri, ſi minores eſſe voluiſſent, nec non intra juſtos ſeſe continuiſſent terminos, & qvæ probè conſtituta repererant, non deſpuentes, notam temeratæ, imò conculcatæ pietatis declinaſſent. POSTELLUM, tanta peritiæ & omnigenæ doctrinæ famâ olim claruiſſe ferunt, tantoqve plauſu auditum fuiſſe, ut maximi ævi illius Viri mirati ſint, talem verſari in Orbe Doctorem, cujus qvot verba, tot viderentur oracula. Qvid, qvod plerisq; perſvaſum fuerit, eum nulla non Naturæ arcana, ſive proprii ingenii præſtantiâ penetraſſe, ſive ab exteris (qvos freqventarit) edoctum eximiè calluiſſe: Qvamprimum verò ingenti confidentiâ ſui ad qvidlibet audendum eſſet projectus, non ſolum inconcuſſorum fidei mySteriorum firmitatem indigna vacillatione abrogare, verum DEISTARUM (qvi Merſenno referente, Deum absqve providentiâ & juſti-

Merſ. Comment. in Gen. p. 1830.

justitia fingunt, & cuncta de rebus divinis in Sacro Codice tradita fabulis accensenda existimant) fuliginem sibi affricare non dubitavit, dictus propterea à Leone Allatio homo neqvissimus, violatæ fidei reus, qvi secundo judicio condemnatus relegatusqve fuerit; qvemadmodum & Franciscus Baco Verulamius eundem Postellum ob corruptos suos de rebus divinis sensus, *virum capite motum, & non integra omninò phantasia, atqve hæretica labe aspersum*; author verò historiarum Gallicanæ Ecclesiæ disertè eum novæ hæreseos DEISTARUM parentem nuncupavit. Et qvamvis Scævola Sammarthanus, ille magni nominis elogiographus, in Postellum incidens, nullam admissæ ab eo hæreseos mentionē fecerit, admodū nigris tamē colorib9 eum duxit depingendū; *scil. qvod nescio cujus muliercula præstigiis fascinatus, absurda qvadā & impia de Religione commentus sit, qvæ deinde Lutetiæ freqventi auditorum turbâ publicarit, cum se morte obita revocatum ad superos, & juvenili ætati restitutum ineptè mentiretur.* Nec Theophilus Raynaudus inficiari potuit, authorem laudatæ illius historiæ Gallicano-ecclesiasticæ *de Postello Deistarum parente* veritati apprimè consentanea tradidisse; *eorum nimirum* (uti notanter addidit) *Deistarum, qvi Deum unum admittere contenti, cætera christiana mysteria pro fabulis habeant.*

Leo Allat. Animadvers. in Antiqvit. Etrusc. fragm. n.CXIV. p. 248.

Fr. B. Verulamius in vit. & mortis histor. p. 154.

Scæv. Sāmarth Elogior. lib. III. *p.* 138.

Rayn. Tom. XII. *opp. p.* 231.

Qvo

Qvo minus (pergit Raynaudus) *planè calumniosum videatur, qvod Calviniana historia de Postello istiusmodi Deistarum authore prodit, facit, qvod errones omninò multi, & qvi in fortium ingeniorum acie volunt audire fortissimi, priusqvam fumus è concupiscentiarum igne subvectus eos planè obtenebraverit, & ad omnimodam Numinis inficiationem adduxerit, proludant* ATHEISMO *pleno, ea praexercitatione, abrogandi præter unum Deum, mysteria fidei omnia &c.* Sensui nimirum suo (uti diximus) plus justo mancipati ejus farinæ errones, sibiqve de proprii ingenii commentis unicè placentes, & antiqva omnia abjicientes, patentissimas nefandæ incredulitati fenestras aperuêre, & neqvissimos tandem atheismi egêre apostolos.

VII. Qvod ipsum, post gerrones cæteros, exemplo suo tristissimo novissimè docuit BENEDICTUS ille SPINOSA, infamis libri (qvi sub titulo Tractat⁹ Theologico-politici *de libertate philosophandi*, in Belgio prodiit) irreligiosissimus author; qvippe qvi stupendâ planè fidentia sui fascinatus, eo progressus impudentiæ ac impietatis fuit, *ut Prophetiam dependisse dixerit à fallaci imaginatione Prophetarum, eosqve pariter ac Apostolos non ex revelatione & divino mandato scripsisse, sed tantum ex ipsorummet naturali judicio, accomodavisse insuper religionem qvoad fieri potue-*

rit,

rit hominum sui temporis ingenio, illamqve fundamentis tum temporis maximè notis & acceptis superædificâsse. Scitè admodum Belgarum eruditissimi, qvi magno nisu ad detestabilis illius libri refutationem sese accinxêre, atqve stricturas suas ant-atheisticas non sine aliqvo Rei sacro-christianæ emolumento emisêre in publicum, (cumprimis doctissimi illi Duumviri, FRANCISCUS CUPERUS, Amstelodamensis, * & REGNERUS à MANSVELT, Professor Trajectinus) observarunt, inde potissimum opinionum adeò execrabilium originem & incrementa (imò excremena potius) esse arcessenda, qvod ingenia nonnullo acumine pollentia, sibiqve nimium indulgentia, & proprijs unice confisa viribus, Theologiam pessimis suis ratiocinijs accomodare, & secundum philosophica, ac obscuratæ aberrantisqve rationis dogmata flectere ut plurimum conentur. *Ex densissimis* (ita præclarè Mansveldius sub refutationis suæ initium scribit) *cerebri sui tenebris anonymus ille* [h. e. B. Sp.] *tractatum edidit, ad æternas potius tenebras condemnandum TEOLOGICO-POLITICUM, qvasi cum*

* *Conf. Cuperi Arcana Atheismi revelata adversus Tractat. Theologico-Politic. &c edita Roterod. 1676. et Regneri à Mansvelt librum singularem adversus eundem edit. Amstel. 1674.*

cum recentioribus philosophis demonstraturus, qvam necessario evitanda sit, omnis Theologiæ & Philosophię mistura. Cum interim non alium in finem editus videatur ille tractatus, qvā ut clarissimo & splendidissimo veritatis lumini divina gratia splendenti crassissimas nubes & tenebras obduceret. Alius fuerit auctoris animus, hic est inseparabilis hujus operis effectus, nisi omnis generis erronea ejus ratiocinia, manifestissimè demonstrentur. Quis sit auctor hujus tractatus nec scio, nec scire desidero, imò malim eum nunqvam fuisse, qvam extitisse & nosci. Non ipsum tamen, sed ejus errores oppugnare, vel potius ad veritatis normam reducere proposui, speciosa sunt qvæ prætendit, & promittit, --- imò qvasi divino Spiritu & impulsu hæc perscripsisset, dictum illud Apostoli Johannis, epistola primâ, capite quarto, comate tertio & decimo nefandi sui tractatûs fronti inscripsit : PER HOC COGNOSCIMUS QVOD IN DEO MANEMUS, ET DEUS MANET IN NOBIS, QVOD DE SPIRITU SUO DEDIT NOBIS ; *cum interim per omnem tractatum suum ita se gerat, ut potius ab eodem mendacij spiritu, qvo Achabi prophetæ 1. Reg. XXII. 22. 23. & spiritu erroris ab Apostolo 1. Joh. IV. 6. opposito spiritui veritatis ductus videatur. Nam volente Deo, speramus nos apertissimè demonstraturos, quod absurdissima confusione Deum cū creatura, & spiri-*

ſpiritum cum corpore confundat; atque ita jam ab initio aberrans à veritatis tramite, pietatem quantũ ab ullo fieri potuit, enervet, pro philoſophandi libertate, omnis generis erroris fovendi, defendendi & propagandi profanam licentiam propugnet, & deniqve talia ſtruat fundamenta, qvibus ſemel admiſſis, omnem reipublicæ pacem everti planè neceſſarium eſt. Non enim quæ vera ſunt præjudicia, ſed manifeſtas veritates circa Religionem & Scripturam ac ſummarum Poteſtatum jus, apertiſſimo errore tanqvam præjudicia rejicit. Nimirum pudendo φιλαυτίας glaucomate miſerrimè faſcinatus Spinoſa, cuncta anteceſſorũ ſuorũ effata procaciter adeo repudiavit, ut deteſtandæ ἀθεότητος probrum, ſummorum Virorum judicio incurrerit, qvantiq; ponderis graviſſima illa D. Aug. ſententia ſit, clariſſimè demonſtrarit; *qvod ſc. acutiſſima & excellentiſſima ingenia tanto in majores ut plurimum errores iverint, qvanto præſidentius tanqvam* SUIS VIRIBUS *cucurrerunt.* Et qvo mortaliũ malè-doctorum & male-coctorũ pectora cogat peſtilens ille halitus, Vir præclariſſ: & erudítiſſ: Dn. T. Winklerus, documento memorabili in literis ad me Amſtelodami die 3. Aug. ſuperioris anni ſcriptis dedit demonſtratum: h. m. *Dum in eo ſum, ut de profana ſcientia in ſacris abuſu qverar, non poſſum non meminiſſe neqviſſimi libelli, qvi non ita pridem*

Auguſt. ep. LII.

hic

hic prodiit, authore quodam Beverlando: Inscribitur is de peccato originis καὶ ἐξοχὴν ita dicto. Author in eo est, ut peccatum primorum hominum Gen. III. *figuratè & allegoricè tantum describi ostendat, statuitque esum fructus vetiti exponendum esse de congressu cum Eva, quod ut probet, impura omnia ex Martiale, Petronio, Plauto, cæterisque veterum scriptoribus dicta collegit, eaque ad istum locum & aliqua Cantici Canticorum applicavit, eo modo, ut non videar mihi vidisse librum ullum flammis ultricibus digniorem. Non est hæc insania nova; memini enim me vidisse in Gallia, qui eâdem opinione tenerentur - Sed hic Beverlandus in eo cæteros exsuperat malitia, quod cum vidisset contextus Sacri συνάφειαν sententiæ suæ repugnare, eo delapsus sit, ut omnem Scripturam Veteris Test. passim à Judæis & aliis corruptam, transpositam, defiguratam, & tantum non omninò transmutatam statuerit, cui opinioni fulciendæ adduxit, quæ undiq; ex Spinosâ ejusdemque farinæ scriptoribus aliis corradere potuit.*

VIII. Periculis itaque & casibus Literatorum extremè adeò infelicium, edocti philomusi cæteri, sapiant rectius, & intelligant, ne altiora se scrutantes, & nullos non monstrosarum opinionum fœtus adoptantes foventesque, non ipsi solum in profundissimum atheismi barathrum incidant, verum etiam

iam cæteros ad ejusdem perditionis umbilicum perducant. Cæterum, cane pejus & anq; fugiant INANIS captationem GLORIÆ, & laureolæ è qvovis mustaceo pudendam consectationem. Nihil proclivius, qvam ut nominis & gloriæ aucupatio hominem evanidū, & judicio non satis benè firmatum, ad qvidvis novandum aut negandum rejiciendumqve impellat, imò tantoperè fascinet, ut se solum cunctis præstantiorem existimet, cupiens audire ingenii miraculum, omniumqve sermonibus celebrari. Non malè Raynaudus in ejusmodi animalia gloriæ idem cadere existimavit, qvod de Dionysio à S. Chrysostomo (licet alio planè sensu) dictum sit, AVIS COELI EST; humi non repit, init itinera non trita, non sicut vitula Ephraim docta diligere trituram. *Agitantur qvippe* (addit Raynaudus) *hæc popularis auræ vilia mancipia, disturbandis veteribus placitis nata, illomet fanatico cupiditatis gloriæ æstro, qvod corripuit, & æternâ infamiâ multavit Templi Ephesini eversorem. Qvod enim non haberet unde celebritatem nominis abs se captatam colligeret, qvæsivit subsidium à scelere, redacta propè momento in favillas ac bustum fabrica toto Orbe mirabili, qvam labor totius Asiæ, per annos ducentos viginti, impensis propè immensis, erexerat. Stupor portentosus, per improvidam stuporati boni aucupationem tantum artis*

Rayn. Tom. VI. opp. p. 466.

artis miraculum pessumdedit. Haud aliter vanum studium diffundendi nominis dementat aliqvos, disturbatione eorum, qva ab anterioribus fuerint constituta, adspirantes ad gloriam. Et qvod in ævi sui erronibus Nazianzenus reprehendit, signatimqve in Eunomio Basilius notavit, scil. qvod insano gloriæ amore correpti, ad novandum proruperint; id ipsum in nobilioribus qvibusdam, sed pruriginosis valdè ætatis nostræ ingeniis, Theosophi doctissimi pariter ac prudentissimi sunt detestati, scil. qvod illa æqve perniciosos sibi aliisqve cuderint errores, nec rarò in profundissimũ atheismi barathrũ, (eò qvod magistrorũ suorũ vestigiis inhærere noluissent,) sint deturbata. Nec injuria cum præfato scriptore dixerim, inflatos ejusmodi utres Babilonicæ Turris structorib⁹ esse similes: Ut enim sibi facerent nomen, universæ terræ labũ succensente DEO confuderunt. Consimili modo evanidi illi, Sapientiam cælestem, primò in placitorum varietatem omninò multiplicem scindere solent, qvam enormis ingeniorum confusio, & doctrinæ solidioris excidium freqventissimè excipit, pudendæ veritatis revelatæ abnegationi, ipsiqve adeò atheismo execrabili sociatum. Sanè si hæc probè considerassent ALTIVOLANTIA illa ingenia, qvæ nostra ætate sibi nihil non turbandi rejiciendiqve licentiam sumserunt; absurdissi-

Gregor. Naz. Orat. 41. Basil. M. libr. contra Eunomium.

ma sua cogitata nunqvam propalassent, nec foetus suos luce indignissimos, & atheismi, sive directi sive indirecti & participati labe undiqve sordentes, neutiqvam in publicum emisissent, sed perpetui silentii peplo duxissent involvendos. Etqvamvis infaustæ ejusmodi abortiones plausum apud æqve pruriginosos lectores non raró inveniant, chartæqve, infelici admodum enixu emissæ, Pallades è fissoJovis capite editæ habeantur; tantum abest tamen, ut æqviores prudentioresq; rerum æstimatores, illas cerebri minus benè affecti porrigines sint amplexuri æstimaturiqve, ut potius sacro qvodam & verè christiano supercilio eas despecturi, illaqve exerrantis phantasiæ opificia, & temeraria corneæ portæ spectra, ad orcum unde provenêre, certo certius sint relegaturi.

COM-

COMMONEFACTIO XVI.

SPIRITUS ELATIONIS LITERARIÆ TURPITER SE IPSUM DEJICIENS ATQVE CONFUNDENS,

SIVE

DE EXTREMA LITERATORUM ET CLERICORUM SUPERBORUM CALAMITATE, INGENTIQVE GLORIA DOCTORUM HUMILIUM.

Ad Commentat. II. De Literat. Hom. Fastu sive Superbia.

I.

Miserrimam elatórum ex doctrinâ locupletiori hominum sortem, cum ad animum sibi revocasset JOH. RUSBROCHIUS, haud postremum locum illis in mortalium corruptissimorum ordine duxit assignandum: *Sexti* (en verba Viri notatu dignissima!) *generis sunt NATURA SU-*

Johan. Rusbrock, libro singul. de regno Deum amantiū c. 12. opp. fol. 398.

SUPERBI, & SCIENTIA naturali vel acqvisitâ subtiles & acuti, sæpius in vita atqve conversatione externa benè morati. -- Isti ex SUPERBIA sublato ac erecto sunt animo, atqve in singulari vivendi ratione semper præcipuos se putant & esse conantur. ALIOS OMNES DOCERE VOLUNT, & omnem se putant sapientiam adeptos esse, nec se ab ullo institui aut objurgari ferunt; siqvidem superbi sunt & propriæ voluntatis. Per naturalis autem intelligentiæ acumen atqve scientiam omnia sua confirmant, cunctasqve rationes, & qvicqvid eis adversum est, refutant; ipsaqve SCIENTIA naturalis occasio eis est & adjumentum superbiæ. Et qvicunqve divino non sunt illustrati lumine, nec in verâ fundati humilitate, ob subtilitatem & extrinsecus benè compositos mores, ac naturalis contemplationis otiũ, sublimiter de eis sentiunt, sed qvia divina non movẽtur nec incitãtur gratia, sæpè proximis desunt in necessitate constitutis. -- Pluris isti faciunt suam contemplationen, qvam illud charitatis opus; in qvo planè falluntur & errant. Etenim charitatis opera in præcepto sunt, & contemplatio, etiamsi sit supernaturalis, absqve charitatis actibus pessum eat necesse est. Porrò qvicqvid isti aut habent, aut adipiscuntur, NECESSARIUM SIBI esse putant, credunt enim & foris & intus admodum sese teneros esse. Intellectus naturalis multum in eis viget, & valdè

valdè sublimis est, nec mediocrem ex sua scientia & spirituali vita capiunt voluptatem. Quotqvot hujus generis sunt, divina gratia non sunt digni, qvâ tamen si digni volunt fieri, in cunctis actionibus, atqve in omni vita suâ humili corde, Dei laudem & honorem spectare debebūt, agnoscentqve se ipsos, minimeqve animo se extollent, alios non minoris, imò etiam majoris facient qvam se ipsos, & eam qvâ præditi sunt intellectus perspicatitatem, cum humilitate servabunt ac possidebunt, sicqve longè amplius divino illustrabuntur lumine, atqve per sanctum otium, & earum qvæ circa res terrenas sunt, occupationum rejectionem, vitam obtinebunt contemplativam, virtutum qvoqve naturalium bene compositos mores erga DEum ac proximos in vera charitate, pietate, benignitate, liberalitate retinebunt, atqve inde vitam conseqventur ACTUOSAM. Ita præclarè Rusbrochius, cujus monitis si patulas aures præberent homines ob doctrinæ suæ præstantiam, pariter ac morum externorum honestatem inflatissimi, literatorum miserrimorum calamitates evitare rectius, & ad optatæ qvietis portum pervenire tutius possent. Utinam illi contra ignitas istas diaboli sagittas [ipso Doctore augustissimo commonente] discerent erigere clypeū veræ humilitatis, cogitantes continuè, omnem superbū literatū Deo prorsus odibilem, atqve diabolo esse similem; *Humilis*

August. vel pius quispiã ali9 Doctor, in lib. de salutar. docum. ad quẽdam comitem, qui extat Tom. IV: opp. August. fol 758. edit. Basil.

(Doctor) *notanter* addit, *licet habitu vilis sit, gloriosus tamen est virtutibus apud DEum, SUPERBUS autem, etsi decorus & clarus videatur aspectu, tamen apud DEum operibus vilis est, & verbis & gestis, & vultu & incessu, semper ejus dignoscitur superbia & levitas. Cupit se semper laudari ab omnibus hominibus, & bonis qvibus alienus est, prædicari se vult, non patitur se cuiqvã esse subjectũ, sed semper inter suos pares primatum cupit tenere, & in majorem adscendere gradum, qvod meritis obtinere non potest, adulando & detrahendo Prælatis vult invadere, & sicut navis est absqve gubernatore cum jactatur in fluctibus, ita & superbus* (literatus) *levis circumfertur, instabilis per omnes actus suos. Humilis autem ultimum se judicat, & blando vultu terram intuens, coram Deo eminens apparet, & cum omnia fecerit, dicit inutilis servus sum, & nihil se fecisse testatur, & Deus divulgat opera ipsius, & profert in medium, mirificatqve facta illius, & exaltat, & CLARUM facit eum, & in tempore precum suarum, qvod postulat, impetrare apud DEum potest.* Arrigant aures Viri doctrinæ omnigenæ copiis instructissimi, ad claritatis consimilis gradum etiam atqve etiam adspirent, cane pejus ac angve fugientes *Elationis damnificæ spiritum*, ne extremæ perditionis aleam cum turgidis & inflatis doxosophis & ipsi tandem subire cogantur.

II. Et

II. Et qvanta damnifici faſtus, pudendæq; arrogantiæ, in perdendis ingeniis inſigni doctrinâ imbutis, vis ſit atqve efficacia, hiſtoriarum monumenta clariſſimè loqvuntur. Nec ullus dubio locus relinqvitur, qvin Doctorũ qvorundã Eccleſiaſt. ruina inde provenerit, qvod pro faſtus inſolentiâ, cunctos alios præ ſe, etiam Viros ſapientiores duxerint ſpernendos, & in profeſſione ſua principatum qvendam unicè affectarint. Cæterum, confidenti pectore nihil non ſibi tribuentes, ubi ſui ſimilib⁹ plauſum atq; aſſenſum dolosè extorſerint. Qvantoperè inani illâ turgidaqve jactantiâ correptus pariter ac corruptus olim fuerit hæreſiarcha NESTORIUS, ex ipſiuſmet concione inaugurali, ad Imp. & Populum Conſtantinopolitanum habitâ apprimè patuit, cujus Socrates in ſeptimo hiſtoriæ ſuæ libro diſertam fecit mentionem ad h. m. *Ex prima ejus concione prudentiores qviq; ſtatim deprehenderunt, qvali ingenio eſſet, qvibuſve moribus; Etenim illicò Imperatorem coram univerſo populo compellaturus, celebrem illam protulit dictionem: Da mihi Imperator terram hæreticis purgatam, & ego Tibi Cœlum retribuam; Mecum hæreticos debella,* EGO PERSAS TECUM DEBELLABO. *Ac licet qvibuſdam ex vulgo, hæreticorum odio flagrantibus, ſuperba vox admodum arriſerit, inde tamen alii prudentiores, inſignem hominis levita-*

Socrates lib. VII. hiſt. Eccleſ. c. 29. p. 302. edit. Valeſ.

tem & violentiam, cum fastu & inanis gloriæ studio conjunctam statim deprehenderunt, quippe qvi ne brevissimi qvidem temporis moram sustinens, in (elata) *hujusmodi verba prorupisset, & antequam ipsam ut vulgò dicitur, civitatis delibasset aqvam, acerrimum persecutorem ostenderet.* Sed & aliud fastûs imodici, ac insanabilis prorsus tumoris dedit documentum, dum scil. noluit discere ab aliis, seqve cunctis ævi sui Doctoribus, qvinimò anterioris etiam seculi magistris multò præstantiorem atqve doctiorem reputavit: AR-ROGANTIA *enim* (ait Socrates) *elatus ob dicendi facultatem, non satis accuratè vetustioribus legendis operam dabat, sed se ipsum reliqvis omnibus præstare arbitrabatur.* Usqve eò scil. superbia, propriæqve præstantiæ æstimatio, aliorum contemptui sociata, hominis animum occupaverat, ut præ caligine istâ cæterorum dotes neutiqvam cernere potuerit, sed sensu abundans proprio, in extremæ infelicitatis barathrum sit prolapsus. Non minus magnos ac intolerabiles propemodum spiritus, sibi nostrâ ætate sumsisse celebrem illum Archiepiscopum Spalatinum, MARCUM ANTONIUM de DOMINIS, altissimisqve semper rebus intentum, præcipitem qvo constitit locum neutiqvam advertisse, sæpè nobis laudatus scriptor Janus Nicius Erythræus alicubi indicavit; *Aureos montes* (ait

Socrat. l. c. cap. 32.

Erythr. Pinacoth. 1. p. 200.

(ait de Marco Antonio) *sibi ex meditatâ ad Anglos fuga somnianti, res aliter longè cecidit, atq; opinatus fuerat.* Qvinimò fastu illum & elatione animi tantoperè laborasse, scriptor qvidá non incelebris notavit, *ut se* PRIMUM RERUM OMNIUM *esse voluerit, & ad suum omnia nutum, arbitrium, celebritatemqve fieri postularit, si qvis autem obstitisset, aut perrumpere cuncta violenter, aut secum cuncta subruere statuerit.* Cum præter innatam (pergit idem) mentis inqvietudinem ac vecordiam, PLURIMI SEIPSUM faceret, sese miraretur, aliis item miraculo esse cuperet; popularis auræ studio præcipuè deditus erat, & huic animi sui sensui superiores qvoqve velificari cupiebat, ac laborabat in omnibus qvæ Marco de Dominis inmentem venissent. *Jam tum* (ecclesiastico sc. habitu etiã ante conscensum Archiepiscopatus Spalatiniani fastigium donatus,) *apices ALTOS spirare, mitras & infulas loqvi, ipsasq; Pontificias cathedras affectare non dubitaverat, donec demum, tum hoc nomine, tum (ut spiritus arrogans latè vitiosus est) aliis compluribus, visus ac factus intolerabilis, suoqve fastu diruptus miserè tandem dissiliit.* Diu multumqve enim per Septentrionem vagum, in Angliam tandem Marcum Antonium devenisse constat, perqve urbes & populos incedentem, ubiqve elationis & jactantiæ svetæ cervicem erexisse; A Rege Jacobo benignè

Bissel. Medull. histor. septenij III. p. 295.

nignè acceptum, mox inter omnes Magnæ Britanniæ Epiſcopos, ac Regni potiores adminiſtros locum ſibi ſine controverſia PRINCIPEM fuiſſe pollicitum, verum aliqvantò poſt intimius à ſagaciſſimo Rege cognitum, inanem prorſus retuliſſe ſinum, ſpes ejus fallaces Johanne Barclajo peculiari ſcripto explodente & evertente. Qvo factum, ut miſerè deluſum illud *Gloria animal*, ad ſua ſe receperit latibula, nataleqve ſuum (qvod deſeruerat) petierit ſolum, & tanqvam *vanitatis turgida victima* tandem ad altaria ſit deductum.

III. Alia planè mens, alius ſpiritus, priſcis fuit Sapientiæ ac pietatis Chriſtianæ Magiſtris, ſalutiferi *Timoris* potius, qvam *Tumoris* peſtiferi illuſtria illi dedêre documenta, omniqve faſtu abdicato extinctoqve, ſinceræ demiſſionis ſtudio ſtrenuam operam navavêre. Licet ipſorum Apoſtolorum ſocietate & convictu honoratus ſit IGNATIUS Antiochenus, atq; ob inſignem animi virtutem THEOPHORI retulerit appellationem, nihil tamen propterea de ſe glorioſum, nihil magnificum, nihil excellens prædicabat, ſed ſe Chriſtianis omnibus, qvibuſcum agebat, Virtutib⁹ minorem inferioremqve reputabat; *Non ut Apoſtolus* (dicens) *qvicqvam conſtituo, ſed meo me modulo metior*, *ne* IN GLORIATIONE PEREAM. *Qvi enim me laudant, ipſi me*

S. Ignat. in epiſt. ad Tralianos.

me verberant. Et rurſus: *Mementote noſtræ Eccleſia, qvæ eſt in Syria, unde non ſum dignus dici, cum eorum qvi illic ſunt, ſim extremus.* O inſignis profundaqve humilitas, ô verum atqve genuinum JESU diſcipulum, inqve Veteri ejus Academia ſinceræ demiſſionis Profeſſorem! Qvo ipſo ſpiritu agitatus JUSTINUS MARTYR, nefas eſſe duxit eruditionis ſuę egregiæ talentum aut vanâ detere-re *oſtentatione*, aut in otij & inertiæ fundo turpiter defodere; *Nos itaqve* (ſcribit) *tali metu perculſi ſermones inſtituere, & miſcere colloqvia ſecundum Scripturas ſatagimus, idqve non pecuniæ, NON GLORIÆ, non voluptatis, ſed communis duntaxat utilitatis ſtudio, ſiqvidem nemo nos alicujus iſtorum vitiorum arguere poterit.* In pariter pia, inſignemqve animi humilitatem ſpirantia dicta prorupit IRENÆUS *Lugdunenſis*, & freqventi[9] elegantes iſtas, ſumæq; ergaMajores obſervātię plenas voces uſurpavit: *Qvemadmodū à* PRÆSTANTIORE *nobis dictum eſt*, item: *Qvi ante nos fuerunt*, ET QVIDEM MULTO NOBIS MELIORES. Qvo etiam ſpectant illæ adverſus hæreticorum ſuperbiam pro humilitate fidei emiſſæ ſententiæ, qvas alibi prolixè commendavimus. Sic & CYPRIANUM, veræ fidei ac ſinceræ charitatis ſtudio imbutum, omnem SECULI AMBITIONEM ſprevisse, cunctaqve qvę in Mundo ſunt ſublimia, genero-

Juſtinus Martyr in Dial. cum Tryph. Jud. conf. Veter. J.C. Acad. p. 33.

Vid. Vetus J.C. Acad. p. 52.

Pontius Diac. in vita Caecil. Cypriani. Confer Epiph. in Ancor. opp. f. m. 928.

nerofo animo despexisse, Pontius Diaconus memoriæ prodidit. Eandemqve planè cum sanctis suis decessoribus animi submissionem excolens pientissimus EPIPHANIUS, non rarò EPISCOPORUM OMNIUM MINIMUM sese appellavit; *Noster enim* (scribens alicubi) *semper humilis animus, quietè perseverare studens, & non ultra eos, qvi nimium speculantur extendi, illud considerans, qvod ab Apostolo dictum est, ut ne extendar supra mensuram regula, qvam dedit nobis, Deus, nunc ad hoc devenire cogitur.* Qvo ipso mentis optimæ charactere conspicuus HIERONYMUS ille Stridonensis, non solum cunctis peccatorum sordibus se dixit inqvinatum, morbidam ovem, & prodigum vocavit filium, verum etiam imperitiam suam passim diserteqve confiteri maluit, qvam parum de proposito dicere argumento. Qvid, qvod dicta etiam scriptaqve qvædam, non secus ac Magnus Aurelius duxerit retractanda, ne cuipiam ea esse possint offendiculo. Nec min⁹ in sum̃a doctrinæ arce constitutus AMBROSIUS Mediol. tantâ ornatus fuit humilitate, ut non solum scripta sua alieno subjicere judicio non erubuerit, sed pro maximo etiam duxerit beneficio, si qvando ab aliqvo esset admonitus, uti ex ejus ad Sabinum Episcop. Placent. epistolâ clarissimè colligitur. Qvæ insignis maximorum Virorum humilitas, atqve demissio,

Ambros. epist. 63. ad Sab.

turgi-

turgidorum illorum Episcoporum & Doctorum (qvorũ in opere nostro hierosophico passim meminimus) fastum retundere debuisset, qvi nimis arduis negotiis inhiantes, vires suas nolunt justo metiri modulo, neqve Majoribus debitâ sese attemperare submissione. Utinam tandem aliqvando casibus & periculis eorum gravissimis edocti, Antistites Doctoresqve christiani saperent rectius, & tumoris omnis pertæsi, timorisqve salutaris cupidi, ad pientissimi EPHRÆMI SYRI exemplum dicerent ingemiscendo: *Qvomodo ego ELATUS & SUPERBUS coram tribunali tremendi adstabo Judicis, cumq; justis atq; perfectis illis consistam? Qvomodo ego arbor infructuosa, cum illis qvi in hâc vita justitiæ fructum tulerunt, collocari potero* --- O ANIMA SUPERBA *atq; elata! O Anima peccatrix! O anima imprudens! O anima* QVÆ VITAM TUAM SEMPER OSTENTASTI! *qvamdiu rerum terrenarum cupiditate traheris? qvamdiu prava improbarum cogitationum consvetudo in Te dominabitur?* Exulet pestis hæc à pectore Virtutis & Pietatis christianæ studiosiori, nullumqve in eo execrabilis, Deoqve tantoperè exosa superbia locũ inveniat!

Ephr. Syr. Sermon. 1. de compunct.

IV. Pudendum valdè, avorum nostrorum memoria, Literati ex fastu & SUPERBIA infrunita infelicissimi, documentum dedit FRANCISCUS BALDUCCIUS, Panormo-

Confer Toldium in append. Pieriani libell. de infelicit. literat. pag. 43.

mo-Siculus: Postqvam is, in Humoristarum Romanensium Academiam esset receptus, atqve Nobilium qvorundam virtutes vorsa oratione extollere cœpisset, non alio qvam *Poëta avi sui PRINCIPIS* titulo voluit insigniri. Et cum homo ambitiosulus (extremâ licet inopiâ pressus) nihil ab ullo gratis dari, sed tanqvam debitum virtuti suæ officium persolvi existimaret, accidit, ut nimio fastu occœcatus, ipsos benefactores suos, qvorum misericordiâ sublevabatur, durioribus impetere verbis non dubitaverit, qvam audaciam cum multos menses tonsor qvidam pertulisset, atqve gratiarum loco non nisi acerbissima ista verba recepisset; *Itane, Poëtarum excipis huius ævi principem, adeòne dignus tibi videor qvem sic illudas! tunè hos mihi pisciculos præbere ausus, ac si unus essem de multis, atqve hominum fece?* usqve adeò tandem ab impatientia & indignatione hospes ille fuit superatus, ut collo utrem inflatum arripuerit, atqve è mensâ extruserit forrás, qvo etiam probro posteà ob insignem morum suorum importunitatem ab ipso Antonio Ursino, Duceqve Brachiano fuit affectus, ita ut post ignominosam ex eorum ædibus ejectionem alium dominum, lares alios, atqve urbem exqvirere compulsus fuerit. Qvam hominis stultitiam licet risus omnium exceperit, & comune vulgi opprobriũ, dolendũ tamen apprimè est,

est, literatorum plurimos in eodem ferè cum Balduccio illo hactenus hæsisse luto, fastuqve immenso occœcátos, in ipsa Rep. literariâ principem etiam sibi vindicasse locum. *Docti homines* (scitè ait sapientissim⁹ Vives) *qvum intelligunt se ingenio, consilio, cognitione rerum præstare cæteris, aut certè sic alios existimare, ingentes attollunt spiritus, tanqvam ipsi homines inter pecudes vivant, unde incredibile est dictu, qvantopere arrogantia invalescat.* Hâc ipsa peste miserè qvondam fuit correptus doctissimus qvidem, ast undiqvâqve infelicissimus Vir, Georgi⁹ TRAPEZUNTIUS, cum is usqve adeò superbâ (ut Toldius ait) & contumeliosâ fuisset aure, ut ne divinum qvidem Platonis ingenium laudari pateretur, ejusqve dogmata & mores famoso volumine edito peracerbè proscinderet, eam audaciam in homine aliàs sibi conjunctissimo Cardinalis Bessarion ferre non potuit, sed scripto ad defensionem sumi philosophi libro, calumniatorem ingenio pariter ac memoriâ privavit; *Redacto qvippe* (ut laudatus scriptor ait) *in delirium Georgio, omnium rerum elabebatur memoria; ita ut alter Orbilius literarum oblitus, Romam circuiret, obtrito pallio, & nodoso scipione vacillantis gradum sustinente.* En horribilem fastus immodici pœnam, en literati ex superbiâ infelicissimi miserabile fatum! Haud mitius eqvidem, imò multo etiam

L. Vives de tradendis discipl. lib. V. opp. Tom. I. pag. 518.

Confer Toldium l.c. p. 9.

tiam severius cum ijs justo Dei judicio actum fuisse accepimus, qvi fastu an astu diabolico circumventi, voces etiam blasphemas, atqve Ter-maximo Numini summè injuriosas eructare non dubitarunt. Qvē in censum meritò post Theologum illum Peruensem [cujus insaniam suo loco delineavimus] referimus superbissimum pariter ac impientissimum illum Gvilelmum HACKETUM Anglū, qvi cum post vitā perditè transactam, derepentè sanctitatis summæ personam induisset, tractuqvè temporis revelationes cœlitus sibi factas, vocationemqve extraordinariam ementiendo, rationem sibi cœlitus patefactam reducendi Anglos ad mentem meliorem edixisset, eò tandem vesaniæ delapsus est, ut pro ipso Christo Dei filio Deoqve vero haberi & adorari voluerit. Mox divinæ pariter ac humanæ Majestatis læsæ damnatus, patibuloqve addictus, non ingentibus solum blasphemijs adstantium aures perfudit, verum in hæc etiam extremæ dementiæ erupit verba: *DEus æterne, tu nosti me verum esse Jehovam qvem misisti; aliqvod miraculum è nube ad convertendos hos infideles exhibe, & me ab inimicis eripe, sin minus cœlos inflammabo, & te tuo throno his manibus deturbabo.* Laqveô autem carnificis innodatus, oculisqve in cœlū sublatis, blasphemijs suis vitæq; miserrimæ hunc detestandum imposuit colophonem: *Hocci-*

Confer Coment. II. de Superbia p. 216. seqq. vid. Spondanum Annal. Eccles. Tom. III fol. 873.

no

ne pro regno collato rependis? Venio ulturus! En, qvo insanientis superbiæ spiritus sectatores suos tandem perducat!

V. Magno suo malo id ipsum pariter expertus est infamis ille hæresiarcha DAVID GEORGIUS, gente Hollandus, mente autem deceptor atqve impostor neqvissimus, qvi cum urgente fastu immortalem se esse finxisset, morti tandem vicinus, spem fatuis suis discipulis fecit reviviscendi post triennium, abundeqve præstandi ea, qvæ ipsis splendidè ampliterqve promisisset; ast cum post ejus obitum latens fraus patere cœpisset, factâ diligentiori inqvisitione à Senatu Basileensi, cadaver per carnificem effossum, atqve in publici supplicij loco flammis fuit traditum, una cum libris & scriptis ejus, magnâ curâ & studio undiqvaqve conqvisitis. E qvibus partim editis, partim manu scriptis, capita aliqvot extremam hominis tum impietatem tum superbiam indicantia recitantur ad h. m. *Omnem doctrinam hactenus à Deo per Mosen, Prophetas, ipsumqve Christum ejusqve Apostolos traditam, esse mancam, imperfectam & inutilem ad veram & perfectam felicitatem consequendã &c. Davidis autem Georgij doctrinã perfectam esse, atq; efficacẽ ad hominem qvi eam susceperit, beandum. Porò asserebat, se verum Christum & Messiam esse, Patris charissimum filium, in qvo se oblectet Pater: natum non ex*

Confer Relat. histor. de vita & doctrinâ Davidis Georgij, per Rectorem Basil. conscr. & Witteberga 1559. editam.

carne sed ex Spir. S. & spiritu Christi, qui spiritus Christi carne ejus in nihilum redactâ, quodam in loco Sanctis omnibus ignoto, hactenus servatus, nunc Davidi Georgio totus sit traditus, atque in ejus animam effusus. Se igitur eum esse, qui domum Israelis, verosque Levi filios (nimirum eos qui dogmata sua suscipiant, eumque sequantur) una cum vero Dei tabernaculo sit spiritu instauraturus, non cruce, rebus adversis, aut morte, quemadmodum ille alter Christus, sed clementia, amore & gratia, qui sibi à patre sit datus. Se insuper eâ potentiâ præditum esse, quâ salutem tribuere, & condemnare peccata, remittere & retinere possit, idcircò se illum esse, qui extremo judicio sit totum Mundum judicaturus. Ajebat etiam, se Joh. Baptistâ cæterisque omnibus Sanctis qui olim ante eum extiterunt, excellentiorem esse, quoniam ipse minimus ille sit in regno Dei, de quo Christus ait: Inter natos mulierum non surrexit major Johanne Baptistâ, at qui minimus est in Regno Dei, major est illo. Quid, quod Christo ipso se majorem esse edixerit, quod hic ex muliere quidem in carnem natus sit, se verò è Spiritu sancto cœlestem Christum natum & unctum esse, deniqve omne peccatum in Patrem & filium remitti & condonari asserit, quod autem in Spiritum sanctum, hoc est Davidem Georgium commissum fuerit, nunquam, neque in hoc, neque in altero seculo remittendum, ex quo satis constare aiebat, se Christo longè esse

præ-

prestantiorem. Impietatibus itaqve hujusmodi scatentes superbissimi illius impostoris libri, una cum ejus cadavere & imagine, flammis per carnificem meritissimo jure sunt subjecti, exustiqve Basileæ, biennio & sesqvi ferè, postqvam ipse è vivis excessisset. Fuisse aliàs Georgium illum Magni ingenii hominem, Rector Academ. Basileensis in relatione de vitâ & doctrinâ ejus ad Senatum Urbis perscriptâ est contestatus. Idem planè ipsi contigit, qvod summis ingeniis (nisi vero Dei metu tanqvam frœno cohibeantur) plerumq; accidere solet; nimirum, dum cæteris omnibus præstare voluit, extremæ infelicitatis aleam subiit, & comunem cum omnis ævi erronib9 sortem fuit indept9. O si fanatic9 iste, & cũ eo cæteri ejusdẽ farinæ utres turgidi, saluberrimũ divi Pauli consiliũ ad mentem sibi revocassent, neq; tã elato fuissent animo, neutiqvam miserè adeò cum neqvissimo illo superborũ principe diabolo de cœlo fuissent deturbati. Longè mitiùs licet habendus sit, qvi nostrâ ætate locum haud postremũ inter Naturæ mystas obtinuit, *THOMAS HOBBESIUS*, fastûs tamen immodici culpam, & bonorum qvorundam odia inde haud abs re ille incurrit, qvod non veritus sit impudentissimè jactare, philosophicas scientias partim sibi, partim aliis recentissimis deberi,

veteres autem observata duntaxat qvædam solo Logices usu fuisse indeptos. *Neqvaqvam eo inficias* (inqvit præclarè Vir qvidã eruditissimus) *haud pauca à recentioribus, hoc ipso præsertim seculo, adeoqve nostra memoria in naturalibus præcipuè rebus vel primùm, planè singulari & inaudita felicitate inventa, vel alias magis exculta, vel etiam ad aliqvam perfectionem fuisse deducta. Imò verò illud ipsum summè admiror, atqve ten par est prædico, at eapropter antiqvitati adeò SUPERBE insultare; grande profectò nefas; ita turpiter eam vilipendere, vehementer est impium. Imò v. complura ex ipsismet illis recentissimis observatis tantum abest, ut eorum qvi vel primi vel præcipuè ea notaverunt, opinionibus patrocinentur, ut vel antiqvorum, vel aliorum, qvos ij impugnant, sententias, mirificè roborent atq; confirment.* O verè infelices Literati, qvi Sacerdotes idoli illius detestandi, fastûs nimirum execrabilis evasêre, imò aræ facti satanicæ, dæmonisqve in Angelum lucis transfigurati mancipia miserrima! Scitè admodum Gregorius Magnus enunciavit, hominem (literatum) superbiâ turgidum, inqve sententiâ sua pertinacem, proprium judicium loco habere IDOLI; *Nam* (pergit notanter) *dum agenda concipit, qvasi idolum facit, & super altare & aram cordis & intellectus sui illud collocat, & qvemadmodum arioli consultat cum eo, qvid*

Valen. Voglerus de Naturali in studia propens. diss. III. p. 40.

Greg. M in lib. IV. Reg. c. 2.

qvid dicere, facere, docere, & tractare debeat; illudq; dat responsa ad interrogata: qvæ statim atq; audit, acceptat, qvasi à Deo redderentur, exeqviturq;, & poplite flexo idolum suum, vero Deo relicto, more idololatrarũ veneratur, nolens consulere ea, qvæ Deus in Scripturis Sacris revelavit. Et qvemadmodũ idola loqvebantur olim & responsa dabant super aras falsa & perniciosa, licet larvâ RELIGIONIS TECTA, sic nunc loqvuntur & respondent per judicium proprium, tegendo sua consilia specie veritatis & sanctitatis, qvemadmodum Saul illa tegebat.

VI. Apage igitur idolum hocce nefarium, idolum inqvam Superbiæ & proprii judicii execrabile, qvod sedem suam non solùm inter gentiles, verum etiam inter literatos christianos à longo seculorum decurso tempore habuit, nec tantum seculares, verum etiam ecclesiasticos homines responsis suis perniciosissimis miserè decepit: Apage idolum illud tremendum, cœcum, crudele ac ferum, qvod omni ævo turbas gravissimas, contentiones item, æmulationes, dissensionesq; concitavit, Collegia & sodalitia eruditorum rixis & jurgiis replevit, ipsamqve Christi tunicam turpissimis schismatibus divisit. *Qvi illud idolum adorant* (ait apposité admodum Bernardus) *destructores sunt unitionis, pacis inimici, charitatis vacui, tumentes vanitate, sibimetipsis placentes, magni in suis oculis, adeoqve* *Bernar. Serm. III. de Resur.*

ARROGANTES, ut veram Dei justitiam ignorantes, propriam velint extollere, & prætextu divini Zeli idolum diaboli adorent. *Nunqvid ergò tu frater eris adeò stultus, ut adorare velis idolum, qvod ita tractat suos adoratores, tot privans eos bonis, tot verò mala eis afferens?* Non attendis miser (addit Dorotheus) qvod velle vivere juxta tuam sententiam sit erigere idolum, qvod tu qvidem adores, cæteri autem lapident, jaciendo in te lapides contradictionum, imò & murmurationum, te SUPERBUM appellantes, obstinatum, ignorantem, illusum, audacem, singularem, hypocritam, inanis gloriæ cupidum, aliorum contemptorem, & zizaniorum seminatorem. Qvid multis? nemo literatorum à pudendo illo idolo facilè decipietur, si veram sapientiam, veramqve philosophiam in sincerâ SUI IPSIUS cognitione qvæsierit inveneritqve, si *nihilum*, hoc est se ipsum probè perspectum habuerit, meritò eruditorum omnium sapientissimus nominabitur.

Doroth. Serm. 5.

VII. Inter eos, qvi Scholasticæ Theologiæ campos nostrâ ætate eruditionis ac doctrinæ reconditioris flumine irrigarunt, magno Scriptorum qvorundam consensu, palma FRANCISCO SVARESIO tribuitur, cum vix alius (eorum judicio) inventus fuerit, qvi aptius ad mentem proto-scholasticorum scripsisset, aut ad captum discentium pro cathedrâ

drâ dissеruisset : *Copiosa ingenii soboles* (inqvit Theophilus Raynaudus) *toto Orbe eum fecerat clarissimum. Tot enim & tanta de rebus Theologicis ab eo conscripta extant, qvanta vix ab ullo, non modo hujus ætatis, sed etiam superiorum seculorum. Nec numerositas, scriptionum soliditatem aut accurationẽ labefecit, ut iis usu venire solet, qvi multa, non multum scribunt; sed ubiqve sui similis lectorem implet, & susceptam difficultatis discussionem exhaurit, consuli & evolvi dignissimus.* Atqve huncce celebratissimum ævi nostri Scriptorem, insigni adeò HUMILITATE & modestiâ conspicuum extitisse idem Raynaudus memoravit, ut omnes in sui rapuerit amorem & admirationem. *Vilis qvippe* (pergit ille) *erat in oculis suis. Aderam, cum appulso Avenionem, Urbs universa, ad eum vel conspiciendum effusa; è primariis item Doctoribus Vir clarissimus Dionysius Christianus, publico nomine gratulationem, elogiis amplissimis refertam exhiberet. Ille nihilo secus ad ista commoveri, qvam si de ignoto homine sermo haberetur. Spirant eandem humilitatem scripta ejus omnia, in qvibus nullus usqvam tumor, nulla aliorum contemptio deprehenditur.* Pauci profectò, nostrâ ætate in doctorum hominum in-

Theoph. Rayn. in Prato spirit. sex Centur. histor. qva ext. Tomo XVII. opp. p. 611.

venti ſunt cœtu, qvi eandem cum FRANCISCO illo SVARESIO demiſſionis laudem reportarint. Rariſſima avis omni ævo, cumprimis noſtro, in Orbe fuit ſincera Virorum doctrinâ & literis apprimè illuſtriũ humilitas. Invenit ea apud nonnullos locum, dedit nonnunqvam avis iſthæc ſeſe conſpiciendam; Viros qvosdã eruditiſſimos ipſe habui cognitos, qvi in ſummo ſacræ & profanæ ſapientiæ faſtigio humanitatis ac humilitatis ſinceræ inſignibus mirabiliter emicuerunt. Illi tamen vix numerum faciunt, cæterorum intuitu, qvi pretioſiſſimo iſto theſauro penitus deſtituti, pudendæ ſuperbiæ typho miſerè inflati ſunt & occæcati, atqve ut præclarè Magnus ait Aurelius; *Cothurno tanqvam doctrinæ ſublimioris elati, non audiunt dicentem: Diſcite à me qvia mitis ſum, & humilis corde, & invenietis reqviem animabus veſtris; & ſi cognoſcunt Deum, non ſicut Deum glorificant, aut gratias agunt, ſed evaneſcunt in cogitationibus ſuis, & obſcuratur inſipiens cor eorum, dicentes ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt, &c.* Optandum ſanè foret, ut ſaperent rectius mortalium alias perſpicaciſſimi, noviſſima prævidentes, nec ad Franciſci Svareſii adeò, qvam ipſius Doctoris auguſtiſſimi exemplum demiſſionis ſinceræ ſtudio incumberent. Is qvippe in ſtupendis doctrinæ

Auguſt. lib. 7. Conf. c. 9.

næ suæ splendoribus parcum adeò excellentiæ propriæ æstimatorem egit, ut paratior semper discere fuerit qvam docere, passimqve libros suos & scripta examinari, emendari, severissimèqve censeri & corrigi voluerit. *Nolo* (ajebat aliqvando) *authoritatem meam seqvaris, ut ideò Tibi putes esse aliqvid credendum, qvoniam à me dicitur. Nullo modo literas meas ab omni errato liberas audeo vel putare vel dicere.* Et alibi ; *Non pigebit me* scribit, *sicubi hæsero qværere; proinde qvisqvis hæc legit, ubi pariter certus est, pergat mecum, ubi pariter hæsitat, qværat mecum ; ubi errorem suum cognoscit, redeat ad me, ubi meum, revocet me.* Et cum de errore S. Cypriani ageret, qvo putabat rebaptizandos esse hæreticos, non modo se ait longè positum esse infra merita Cypriani, verum etiam sua eloqvia esse infantilia rudimenta, in comparatione ubertatis S. Cypriani, nec suam sententiam de non rebaptizandis hæreticis, esse meliorem qvod sua sit, sed qvod totius Ecclesiæ sit & verior. O ingentem & admirandam in tanto doctrinæ fastigio humilitatem ! Qvam rara hæc (dico iterum) in Orbe literato, nostro præsertim apturgido ævo, avis ! *Qvot mihi Augustinos* (apposité ait Vir qvidam pietate & eruditione

August. l. 5. de Bapt.

Idem 1. de Trin. c. 2. 3.

ſingulari conſpicuus) *vel illi conſimiles, in faſtigio ſapientiæ micantes, ſui tamen adeò non oblitos exhibueris, tot venerabor Viros divinos, tot agnoſcam miracula; cum & ipſum D. Auguſtinum qvodam in loco ſubdubitantem audiam, an diſputans illis vitiis carere poſſit, qvæ plerumq; ſtudiis humanis, & concertationibus excitantur, dum ſupra qvam ſcriptum eſt, unus pro altero inflatur adverſum alterum.* Ad laudatiſſimam hanc humilitatis Virtutẽ, [velut frœna limitesqve exorbitandi ſcientiæ ponentem, & cor mortale, inflari incipiens, ad ſaniora revocantem] idem ſanctiſſimus Præſul Dioſcorum verbis ſeqventibus invitavit; *Huic Te mi Dioſcore, ut tota pietate ſubdas velim, nec aliam Tibi ad capeſſendam & obtinendam veritatem viam munias, qvam qvæ munita eſt ab illo, qvi greſſuum noſtrorum tanqvam Deus videt infirmitatem. Ea eſt autem prima humilitas, ſecunda humilitas, tertia humilitas, & qvoties interrogares hoc dicerem.* Planiſſima hæc ad veram felicitatem literariam obtinendam via, cum pauciſſimis [eheu!] eruditorum arrideat, neqve cum Auguſtino illi in ſcientiæ faſtigio collocati, veram, Chriſtiqve diſcipulis propriam ſectentur

tur submissionem, mirum adeò non est, qvod præcipitia sua horrenda neutiqvam advertant, sed spissam animi cæcitatem, & perpetui exitii abyssum miserrimè incurrant.

VIII. Non mediocriter ex maximi illius Doctoris institutione & strenuâ lectione Patrum antiqvorum, eruditissimus ille Hispanus videtur profecisse, qvi exqvisitos August. de Civit. Dei libros illustravit; JOHANNEM LUDOVICUM VIVEM intelligo, qvi non uno loco humilitatis ac demissionis verè christianæ laudatissima planè dedit documenta. Declinaturus alicubi insignia honorum (qvibus ornabatnr) præconia; *Qvæ ille* (inqvit) *de me ac meo nomine ad vos scripsit, nihil me moverunt, nemo magis est, si qvâ est fides, imperitiæ meæ conscius me ipso, nec minus dissimulator. Idcircò leviter angor gloriam non contingere, cum non meruisse sciam. Ita velim mihi propitium Christum, ut credo assecutum me nominis opinionem meritis majorem, & tam immodicè favere mihi famam sæpè admiror -- Clarior sum, qvam plerumqve vellem, ne meam à rebus omnibus inopiam tam multi spectarent ac scirent, & imperitiam meam tantam esse video, ut illam profiteri præ pudore cogar, ut qvod alii deprehensuri sunt, ipse mine-*

Johan. Ludov. Vives in epist. ad Erasm. qva legitur Tom. II. opp. p. 967.

mine-

minore culpa præ me feram. Cum idem Vives aliqvando intellexiſſet, Hieronymum Frobenium de operibus ſuis excudendis apprimè éſſe ſollicitum, ad Deſid. Eraſmum amicorum intimum ſeqventia ſcripſit inſignem demiſſionem animi ſpirantia: Nec Tu me tantoperè proferendi nominis cupidum exiſtimes, malim uni vel alteri in virtute prodeſſe, qvam nomẽ absq; aliorũ utilitate per Orbem qvantus qvantus eſt diffundere. Neqve enim ignoro, qvam iniqva res eſt hæc gloria, qvæ merita non ſpectet, qvam inanis, qvam nihil habet ſolidi, qvod prehendas, ut non diutius eâ delecteris, qvam dum plauſu & vocibus circumſonantibus extra te pulſus aliena audis & vides, non es, nam ad Te reverſus nihil invenis. Deinde qvantum habeat hæc mellis gutta ADMIXTUM FELLIS, ſi non aliunde certè ex Te poſſem exemplum & documentum ſumere. Poſtremo cogitandum eſt nos peregrinari, ſeu potius ad obeundum vadimonium pergere, brevi ad forum & judicem perventuros, qvantoscunqve in viâ flexus conemur facere.

Johan. Ludov. Vives d. l. p. 974.

Ibi

Ibi nec humana ignominia premet caussam dicentem, nec sublevabit gloria tanqvam testimonium vel laudatio provinciæ. Sed qvem Dominus commendarit, is demum erit probatus. Qvod unicum effatum ritè consideratum æstimatumqve, mirabiles Humilitatis amores in doctis hominibus concitare posset, ne superbiâ inflati, spirituqve arrogantiæ & præsumtionis elati, altè volare incipiant, & ad ima miserrimè tandem detrudantur.

COM-

COMMONEFACTIO XVII.

GLORIOSA VANITAS CONCULCATA,

SIVE DE

MISERA ET EXITIALI LITERATORUM HOMINUM PER FATUOS UMBRATILIS GLORIÆ IGNICULOS DECEPTIONE.

Ad Commentat. III. De Cenodoxia Literatorum.

I.

Atuos GLORIOSÆ VANITATIS igniculos extincturus, deceptisq; eo glaucomate mortalib⁹, admonitione salutari consulturus Tertullianus, CENODOXIAM [suis antehac depictam coloribus] scitè admodum STUPORATAM nuncupavit, eò qvod hebetes & velut STUPORE defixos reddat singulos, qvi pudendâ ejus imagine capiantur. Enimverò, minus cul-

Tertull. lib. de vultu feminar. c. 3.

culpandi essent evanidæ illius umbræ aucupatores, *si inanis* duntaxat, non item damnosa & exitialis gloriosæ dementiæ consectatio existeret, si nobilissima ingenia non freqventer adeò redderet STUPIDISSIMA, qvinimò omnigenæ calamitati literariæ aperiret fenestras, atqve ipsos doctrinarum Luciferos de felicitatis supremæ sede miserrimè deturbaret. Et cum ex oris aurei sententiâ, nulli non gloriosæ vanitatis alumni similes sint EBRIOSIS; dubium non est, qvin illa ipsa insania sectatores suos æq; STUPORATOS faciat, atqve infinitarum stoliditatum laqveis validissimè constringat. *Intolerabilis qvædam* [ait Chrysostomus] *EBRIETAS est INANIS GLORIA, ideoq; qvem sua subjecit ditioni, is ægrè in sanitatem restituitur. Et qvam pestifera tabe infecit animam, à cœlo abscindens, terræ affigit, neq; eam amplius sinit, ut ad veram lucem dirigere possit intuitum: sed in hujus seculi sordibus, semper ejus persvasione devolvitur; & dominos nobis tam potentes imponit, ut etiam sine jussu aliqvo nos exuperent; nobisqve perpetuò dominentur. Qvi enim hoc modo afficitur, nullo præceptore, omnia sua sponte operatur, qvæ Dominis suis placere, qvibusqve plurimum eos lætari arbitratur. Etenim pulchrâ veste eorum causa induitur, faciemqve ornat, non sibi sed aliis -- Qvicqvid facit, aliorum tantum gratia facit. Num qvicqvam* Chrysost. hom. 18. in Joh.

posset

posset esse molestius ? ut aliis admirationi sit, praeceps freqventer agitur - Qvi igitur ejusmodi dominii servitio premitur, nonne omnium est MISERRIMUS ? Qvidni Literatum hominem in eo luto hærentem (ipso Chrysostomo præeunte) nuncupaverim⁹ INFELICISSIMUM? cum extremæ illius calamitatis, pudendiqve servitij aleam sponte sua subeat, totoqve propemodum vitæ huius spatio terræ affixus, neutiqvam ad veram lucem dirigere intuitum possit, atqve seculi male-docti & male-cocti sordibus etiam atqve etiam involvatur. Nonne STUPORATOS stolidosqve eos dixerimus, qvi famæ fumosæ amore tantoperè sunt fascinati, ut nec damna illa enormia [de qvibus totâ commentatione tertiâ antehàc disseruimus] neqve summam ejusce vanitatis INSTABILITATEM, & fœneum qvasi florem advertant; *Qvod scil. illa* [ut Magnus ait Gregorius] *ut plurimum cadat dum niteat, repentinoqve intercepta fine terminetur, dum apud se extollatur. - Sic namqve* (pergit idem) *aurarum flatu in altum stipula rapitur, sed ex casu concito ad imà revocatur. Sic ad nubila fumus attollitur, sed repentè in nihilũ tumescendo dissipatur. Sic ab infimis nebula densescendo se erigit, sed exortus hanc Solis radius, ac si non fuerit abstergit. Sic in herbarum superficie, nocturni roris humor aspergitur, sed diurni luminis subito calore siccatur, &c.*

Greg. M. lib. XVII. *Moral. c.* 5.

Eqvi-

Eqvidem irrefragabili tot seculorum experimento testatissimum est, gloriam ex literarum etiam studiis conqvisitam ejusmodi esse, ut momento propè evanescat. Una qvidem re docti hominis laudem æternari posse Seneca pronunciavit, nimirum LIBRORUM scriptione utilium; *Produc* (inqvit) *memoriam aliqvo scriptorum monumenta tuorum. Hoc enim unum est rebus humanis opus, cui nulla tempestas noceat, qvod nulla consumat vetustas. Cætera qvæ per constructionem lapidum, & marmoreas moles, aut terrenos tumulos in magnam eductos altitudinem constant, non propagabunt longam diem; qvippe & ipsa intereunt: IMMORTALIS EST INGENII MEMORIA**. At enim verò, qvam inanis & fluxa, moxqve in auras evanescens gloriæ messis inde qvoqve colligatur, in appendice Comment. III. de sorte Scriptorum infelicium disertè ostendimus, idemqve docent tot

Seneca Consol. ad Polyb. c. 37.

Cc

* *Non dubitavit Possidius Calamensis Episcop. æqvalis D. Augustini, ejusqve vitæ scriptor, affirmare scriptorem in libris suis semper vivere; eodemqve nomine Plin. lib. IX. epist. 3. otium literarium eorum qvi certi posteritatis cum futura gloria vivant,* altum & pingve *nominavit, & ad hominis beatitatem plurimum facere censuit. Multus qvoqve in eo argumento est Joh. Sarisber. lib. IIX. Polycrat. c. 14.*

tot aboliti SCRIPTORUM LABORES, tot hominum doctissimorum cum blattis certantes & tineis vigiliæ, ut probra plurimorũ nunc taceam, qvæ incurrerunt, dum decus ex operum suorum editione certo certius sibi fuêre polliciti, nec feliciores iis evasêre, qvi à saxis & monumentis (ad Absalonis exemplum) laudis & gloriæ perennitatem sunt mutuati; siqvidem ut scitè Ausonius cecinit; *etiamsi monumenta fatiscunt, Mors etiam saxis NOMINIBUSq; venit.*

Ausoni⁹ epigram. 34.

II. Inter Viros doctrinâ singulari illustres, locum palmarium avorum nostrorum memoriâ haud abs re obtinuit JULIUS CÆSAR SCALIGER, cum Poëtam egerit excellentissimum, Philosophum acutissimũ, Medicum solertissimum: Qvamprimum verò INANIS GLORIÆ propriæqve laudis sidere pestilentiori esset afflatus, & facta qvædam heroica temerè sibi tribuisset, accidit, ut gravissimam qvorundam incurrerit reprehensionem, qvi detecto fuco mirati sunt, eum tam multis, eruditione non minus qvam prudentia insigni conspicuis Viris ita imponere potuisse, ut Justus etiam Lipsius, tribus illis, qvos unicè admirabatur, Homero, Hippocrati & Aristoteli, qvartum J.C. Scaligerum duxerit adjungendum, utpote qvi in hominibus humanum fastigium excesserit. En autem clarissimum

Lipsius Cent. II. Epist. Miscell. epist. 46.

mum jactantiæ Scaligerianæ documentum, h. e. epistolæ, paulò ante summum diem ad Ferrerium manu alienâ exaratæ ἀποσπασμάτιον qvod (Spondano judice) nemo unquam poterit absqve nauseâ vel indignatione legisse, qvi non eâdem vertigine laboraverit: *Pugnavi* (scripsit ille) *pedes, eqves, adolescens, miles, juvenis, præfectus, certamine singulari, in obsidionibus, in campo civili, ad ludos eqvitum ordinarios, in excursionibus, in exercitibus, sæpius vici, aliqvando victus sum, corpore non animo, non virtute sed fato, sed ita ut etiam adversi casus ipsi majori mihi fuerint honori propter egregia facinora qvam ipsis hostibus victoria, loca infinita non designabo. Familiæ nostræ merita à Taxili usqve temporibus erga Regnum Gallicum ad meam usqve operam notissima sunt. Qvod si exempla non sunt odiosa, poterit illius erga me amor ejus animum eo impellere, ut simul & Massinissam & Xenophontem componat, qvorum utriusqve idea VIX ME UNUM EXPRIMAT. Vides qvã RIDICULUS mihi factus sim, qvum vix CENTESIMAM qvamqve partem delibarim. -- Familiam meam qvotusqvisqve doctiorum neget, si nobilitas in vetustate sita est, ESSE OMNIUM NOBILISSIMAM? cujus lux in Alani splendore ac virtute adversus Attilam primum effulsit; si ad capita Princi-* *Spond. Annal. Tom. III. p. 577.*

pum spectes, liberalium, magnanimorum, fortissimorum, perpaucæ gentes cum eâ sint comparandæ. Si qvis malit intueri cognationes, deductos nos sciat multis ex Imperatoribus &c. - - Omitto frigoris, æstus, inediæ patientissimum, dies integros laboribus fregisse, noctes etiam continuasse. Hoc multis fortasse commune; illud non fortasse multis; vespere post expedita diurna negotia ad sexaginta versus commentum esse, deinde cœnasse, post cœnam dictasse, qvæ ad ægrotorum postriduanas præscriptiones pertinerent, postea somnum cepisse. Summo mane experrectum fremitu nuntiorum, qvi opem meam petunt cottidianam interrogasse, respondisse, dictasse sub prandium usq;, meridie pransum, illos ipsos versus qvos vespere concepissem, ad verbum sine ullâ hæsitatione scribi jussisse. Qvi hoc non mirabitur, fortasse ne illud qvidem, decem & septem Æschyli versus semel modo lectos summa fide memoriter illicò reddidisse. &c.

Lipsius Cent. II. Miscell. epist. 44.

Miratus qvidem Lipsius superciliosa hæc Scaligeri de se ipso effata tantoperè fuit, ut in peculiari ad Janum Dousam epistolâ, eum in gloriam & miraculum ævi sui natum enunciarit: Alii verò non præter rem, Scaligerum solidis artibus scientiisqve suis longè laudatiorem extitisse judicarunt, qvam propriâ sua jactantiâ de natalibus, gestis bellicis, aliisqve dotibus, qvas sibi vindicare tribuereqve loco jam jam memorato neutiqvam dubitavit. At enim

enim verò Scaligerianam illã jactantiam longissimè supergressus est THEOPHRASTUS PARACELS⁹, dum Galeni sectatores exagitaturus, in *Paragrano suo* in hæc prorumpere verba non dubitavit: *Hoc sit vobis dictum, stultissimus pilus occipitii mei*[erat etiam recalvaster] *plus scit, qvam vos & omnes vestri scriptores; & calceorum meorum annuli, sunt doctiores, qvam vester Galenus & Avicenna, & barba mea plus experta est, qvam omnes vestræ Academiæ; qvin & horam ipsam sentiam, qvando sues vos in luto trahant!* En, extremam hominis ex gloriæ inanis studio dementiam! Majorem longè apud bonos gratiam ex gloriæ vanæ contemptu felicissimus ille Literatus JOH. LUD. VIVES est consecutus, utpote qvi memorabili qvâdam ad Des. Erasmum epistolâ, nihil se encomiis laudibusq; eruditorum motum fuisse testatus est, qvinimò nominis opinionem meritis longè superiorem se obtinuisse graviter indoluit; *Hæc me* (en verba!) *qvidem consolarentur, si in verâ eruditione ac sapientia obscurus essem: nunc autem clarior sum qvam plerumq; vellem, ne meam à rebus omnibus inopiam tam multi spectarent, ac scirent, & IMPERITIAM meam tantam esse video, ut illam profiteri præ pudore cogar, ut qvod alii deprehensuri sunt, ipse minore culpâ præ me feram. Scripsi tamen primùm ætatis calore impulsus, deinde qvia tenet insanabi-*

J. Lud. Vives Tom. II. opp. p. 967.

le multos scribendi cacoethes, sed meum sanabo, ut spero—VALEAT GLORIA SI TANTAM IMPORTAT SERVITUTEM. Qvam pestem idem Vives alibi graphicè delineaturus; *Sunt* [inqvit] *alii qvi studiis non pecuniam venantur, sed gloriam, generosius sanè qviddam fateor, verum qva ut in adolescentiâ & juventute maximos subdit stimulos ad honestas actiones, ita multorum deinceps est malorum causa & origo, sicuti aliàs ostendi; qvod omnia oculis intuentium tribuimus, nihil conscientiæ, qvâ non aliud qvicqvam de nobis judicat incorruptius. Ideoq; spe jam percepta gloria sæpenumero decidimus, qvod qvi falsò de nobis judicarat, errorem suum post intelligit; aut falli incipit, qvi rectè; etsi crebrius evenit, ut deceptæ existimationes vertantur in melius, qvippe res veras solidasq; tempus confirmat, inanes autem dissipat, & absumit. Qvocirca nemo se gloriam imposterum assecuturum confidat vano viventium favore, & specie qvâdam præclarorum operum. Nam extemplo simul affectus illi incitati subsederunt, in eorum locum judicium subit & qvidem exactius, itaqve multos in vita honoratos accepimus, ignobiles & contemptos post fata; accedit huc, qvod uti dicebam modo, opinionum commenta delet dies, recta judicia corroborat.*

Idem de tradendis disciplin. lib. V. Tom. I. opp. p. 520.

III. Sicuti verò cunctis Literati Orbis incolis sollicitè cavendum est, ne à vero doctrinarum

narum ſcopo unqvam aberrent, aut vanæ & inanis gloriæ imagine capiantur; ita ECCLESIASTICOS cumprimis Viros, Deoqve ſacratos Doctores ea cura verſabit, ne ulla honoris ſecularis cupido vel ſacra tractantes invadat, vel cauſam fidei & religionis agentes extimulet. Pudenda ſanè res, ſi hierophantæ plauſibus vulgi tantoperè delectentur, ut extremæ perditionis aleam propter eos ſubire non dubitent. Horrendū vaniſſimi cujuſdā, & GLORIA INANI tumentis Eccleſiaſtæ exitium Theophilus Raynaudus, in Prato ſuo ſpirituali ſive *Centuriâ Hiſtoriarum ævi noſtri memorabilium* prodidit, altiusqve id ipſum miſerrimis gloriæ vanæ mancipijs dedit expendendū. *Luctuoſa prorſus* (en verba Raynaudi!) *& neſcio an unqvam audita fuerit ECCLESIASTÆ cujuſdam vanitas, imo vaniſſimi gloria animalis rabies furioſa, qvæ media qvadrageſima anni 1657. Favonæ ad Ligures accidit: Concionabatur ea in urbe Religioſus, veſte tenus ut eventus docuit. Nomen Ordinis conſultò premo. Cum parum faventem experiretur auditorem, & vaſta templi capacitas, adeò infreqventi concurrentium numero poſſet vacua videri; poſt aliqvam ad mediam uſqve qvadrageſimam, qva incitando, qva urgendo, moram, cum nihil proficeret, & ad parietes caſſo labore diceret, patientiam læſam in furorem vertens, exſcendit è ſuggeſto, & in cœnobium regreſſus, omni-*

Extat hoc Raynaudi pratum Tom. XVII. opp. p. 610.

omnium concionum suarum fasciculis in unum cumulum adunatis [& erant mole haud qvaqvam exigua] ignem injecit, unde luculenta flamma est excitata, cujus fumus viciniam secularem incendij latè grassaturi periculum veritam, permovit ad accurendum. Et ecce ferale spectaculum! Nec dum planè consumtas chartas reperiunt, & miserum concionatorem in sangvine suo natantem: Adegerat qvippe ipse sibi intra ilia sicam præ desperatione, negati applausus, & tanta ad conciones suas solitudinis. Sacerdos, ut nondum-mortuum excitaret ad dolorem de tanto scelere, Biothanatumq; omni conatu laboravit, & morienti absolutionem impendit. An ipsa qvoqve pœnitentia (ut cum Augustino dicam) sit mortua, Deus scit, eo melius dijudicabunt sodales Cyriaci (Dominicani) *qvi affuerunt, & triste spectaculum suis ipsi oculis hauserunt.* Heu prodigiosam cœcitatem! Tanti ne erat confertam multitudinem adesse dicenti, ut eo ardenti desiderio fraudatus, in se insurgere, & corpus simul ac animam aperto exitii æterni discrimini committere deberet, homo nomine ac veste tenus religiosus? Advocetur Chrysostomi tuba ad detestationem superbiæ omnium malorum principis, in qvod valentissime homiliâ de desperatione & superbia conclamavit. Perpendant ejus farinæ vanissimi præcones qvod sanctissimi æqve ac prudentissimi Viri pridem monu-

Chrysost. Homil. de desperat. & superb. confer hom. 2. in Joh. & hom. in 1. ad Cor.

monuerunt, scil. *provido concionatori vel unum auditorem satis superqve esse debere*; siqvidem Christus ipse, Concionatorum omnium absolutissimum exemplar, unicâ mulierculâ ad fontem Jacobi præsente, concionem longè nobilissimam habuerit. At verò à tanti Doctoris exemplo & instituto abhorrentes ecclesiastæ, gloriosæqve litantes vanitati, adeò à tramite veræ felicitatis aberrant, ut monstrosè & perditè insaniant. Nonnè eleganter componi possent, cum illis, *qvi* (scitè dicente, & salsè ridente Dione Chrysostomo) *ob umbram suam grandescentem efferuntur*? Etiamsi apud stultam plebeculam mirabiliarii audiant, ita ut nunqvam sic locutus sit homo, haud abs re tamen ab emunctæ naris auditoribus imperitiæ damnantur & asinitatis. Non eqvidem vulgi fallacis & inepti est, de concionatorum doctrinâ dotibusqve ferre calculum, nec hili, rudis popelli, de sapientiâ & eruditione judicium est æstimandum. Longâ id ipsum, de falsitate gloriæ disputatione confirmavit D. Augustinus, Christi de Spiritu S. dictum illustraturus; *Ille me clarificabit, &c.* *Est* (scribit ille notanter) *etiam falsa gloria, qvando laudantes* ERRORE *FALLUNTUR, sive in rebus, sive in hominibus, sive in utrisq́;. Nam in rebus falluntur, qvando putant id bonum esse*

Dio Chrysost. Orat. 24. conf. Orat. 27.

D. Aug. tract. 100. in Job.

qvod malum est; in hominibus autem, qvando putant eum bonum esse qvi malus est; in utrisq; verò, qvando & id, qvod est vitium, virtus putatur, & ipse qvi propter hoc laudatur, non habet qvod putatur, sive sit bonus, sive sit malus. Donare qvippe res suas histrionibus, vitium est immane, non virtus. Et scitis de talibus qvam sit freqvens fama cum laude, qvia sicut scriptum est, laudatur peccator in desideriis animæ suæ, & qvi iniqva gerit benedicitur. Hi laudatores non falluntur in hominibus, sed in rebus: malum est enim, qvod bonum esse credunt. Illi autem, qvi hoc malo largitionis vitiosi sunt, tales utiq; sunt, qvi qvales eos hi qvi laudant non suspicantur esse, sed cernunt. Porrò si se qvisqvam justum fingat, & non sit, sed totum qvicqvid coram hominibus laudabiliter agere videtur, non agat propter Deum, hoc est propter veram justitiam, sed solùm qværat & diligat ab hominibus gloriam; Illi autem apud qvos freqvens est ejus fama cum laude, non eum putent nisi propter Deum laudabiliter vivere, non falluntur in re, sed falluntur in homine; qvod enim bonum esse credunt, est bonum,

sed

sed qvem bonum esse credunt non est bonus. Ita præclarè more suo de falsitate gloriæ disputavit D. Augustinus, hisqve collactea habet in allocutione sua ad Dioscorum, qvem à captando tam ventoso, inani, ac tumido improvidorum pabulo hunc in modum est dehortatus: *Ecce jam doctissimus atqve acutissimus diceris! ecce jam te laudibus in cælum græculus flatus attollit! tu tantum memento gravitatis tuæ, & illam mereri laudem qvo fine volueris; ut scilicet eos, leviter levia ista miratos, & benevolentissimè atq; avidissimè jam in tua ora suspensos, gravissimum aliqvid ac saluberrimum doceas, -- Ridiculum est enim, cum propterea superflua multa didiceris, ut Tibi aures hominum ad necessaria præparentur, ipsa necessaria non tenere, qvibus excipiendis eas per superflua præparaveris, & dum occuparis, ut discas unde facias intentos, nolle discere qvod infundatur intentis.*

August. epist. 56. ad Dioscor.

IV. Non deniqve prætereundum est Os aureum, qvod copiosè non minus qvam ornatè typhum istum fallacem atqve extremam vanissimorum ex sacro etiam Ordine mortalium dementiam est prosecutum: *Contendebant semper cum Christi discipulis discipuli Johannis, etiam apud Christum &c. -- Qvid hinc*

Chrysost. hom. 28. in Job.

hinc erudimur? Qvod omnium malorum causa est gloriæ insania, hæc illos in contentionem traxit, hæc temerario ausu excitavit, ut ad JESUM venientes dicerent; Qvare discipuli tui non jejunant; fugiamus hunc affectum dilectissimi, ut gehennam fugiamus, hic namq; maximè ejus ignem accendit, hic diaboli undiq; titionem propagat, hic ætatem & dignitatem omnem sævissimo premit imperio, hic ECCLESIAS huc illuc distrahit, hic civilia opera corrumpit, domos funditus, civitates, populos, gentes evertit; etsi in desertum venerit, multam & illic vim ostendit. Nam qvi sæpenumero pecunias, & Mundi illecebras, & violentiores corporis voluptates valere jubent, hi nonnunqvam inani gloriâ capti, omnia perdiderunt -- Id autem qvarendum est, qvo pacto vincamus (sc. illum affectum) *qvomodo igitur possumus? Si gloriam gloriæ comparabimus. Qvemadmodum enim terrenas divitias contemnimus, cum alias speramus divitias, ita & hujus vitæ gloriam, cum longè majorem, & veram gloriam consectabimur, contemnemus. Hæc namq; inanis & stulta est, & nomine tan-*

tantum, non re gloria; illa verò cælestis, vera, qvæ non homines, sed angelos, & archangelos, & angelorum Dominum, imò & cum his etiam homines laudatores habet. Si illud spectaculum contemplaberis, si illas coronas noveris, si ad illum plausum te transtuleris, nunqvam adversum te terrena poterunt prævalere; neq; hæc magnifacies, si habebis; sin minus, non qværes. Etenim in hujus seculi Regiis nemo satellitum, iis omissis, qvibus coronato Regi, & in solio sedenti placeat, graculorum voces, muscarum & culicum obvolantium stridorem proseqvitur; neq; enim iis ulla ex parte potiores hominum laudes inveniuntur. Humana igitur intellectâ miseria, omnia in tutissimos recondamus thesauros, & manentem & incorruptibilem gloriam inqviramus. Utinam eam omnes divini Verbi Præcones conseqverentur, & vanitate illâ infami [ob qvam antea memorat⁹ Concionator horrendi adeò exitii aleam subiit] abdicatâ, veracis sempiternæqve gloriæ possessores evaderent!

V. Revocent hæc ad animum suum, præter Ecclesiast. Viros docti omnes atq; singuli, & qvam exile bonum gloria humana FAMAq; diffusa sit, qvamqve inanis & fatua umbræ ejus-

ejuſce conſectatio, etiam atqve etiam conſiderent. Nil eqvidem imperfectius famæ bono, nihil tenuius, & ad explendam hominis literati indigentiam ineptius, nil deniqve fugacius. Siqve non aliunde ſumma eius imperfectio eſſet perſpecta, abunde ſeſe proderet in eo, qvod alienis duntaxat judicijs & plauſibus peregrinis nitatur. *Exiſtimatio de nobis* (inqvit præclarè Simplicius) *non ſita eſt in nobis, qvamvis occaſiones qvaſdam ei præbeam⁹ ipſi, ſed in ijs qvi de nobis exiſtimant. Penes enim eos eſt, exiſtimantqve qvidqvid volunt. Itaqve ſæpè cum Numen impiè violent, & ſibi ipſi & alijs religioſi videntur. Contraqve alij qvi honeſtius & magnificentius de Numine ſentiunt, & humana qvædam & imperfecta de eo profiteri recuſant, a nonnullis impii exiſtimantur; & frugi homines, qvidam bardos exiſtimant: ita nec gloria noſtri arbitrij eſt, ſed illorum qvibus hoc aut illo modo ſentire de nobis libuit.* E qvibus Simplicij verbis facilè colligere licet, qvam ineptum ſit, evanidi adeò boni flagrare cupiditate, & lingvis humanis tam ruinoſa gaudia conſtruere, ſiqvidem humana judicia non flaccida modo & nutantia ſint, verum etiam pro voluntatis depravatione & varietate affectuum, nimium qvantum à vero deflectant. Nimirum, cum judicia noſtra externam rerum faciem & tectorium qvaſi, neutiqvam prætergrediantur, mirum

Simplic. ad cap. 1. Enchir. Epict. edit. Salmaſ. 1640.

non

non est, qvod falsa nobis freqventissimè vel volentibus excidant. Depravati ut plurimum sunt mortalium in alios affectus, nunc invidiâ, nunc odio, nunc metu potentiorum, nunc cōmodo privato, nunc præpostero etiam amore liberum ac sincerum de proximis judicium intercludente. Vel sola ignorantia & curta ingenij suppellex, sanæqve defectus [qvo plurimi laborant] rationis, clarissima gloriosæ illius vanitatis indicia suppeditant. *Qvinam sunt illi*, (ait apud Arrianum Epictetus) *apud qvos expetis esse in admiratione? Nonne hi sunt, qvos soles appellare insanos? ergò vis ut te insani admirentur?* Similiter Dio Chrysostomus, laudari à fatuis, qvale ait esse vulgus, nihil prorsus à vituperatione differre pronunciavit. Seneca item; *Qvanta dementia* (ait) *eius est, qvem clamores imperitorum hilarem ex auditorio dimittunt. Qvid lætaris, qvod hominibus ijs laudaris, qvos non potes ipse laudare?* Eamqve ipsam ob causam D. Augustinus, Dioscori sui felicitatem, ex lingvis hominum pendentem, sollicitè abrumpere, & cuidam sedi omninò inconcussæ stabiliqve religare aggressus est, finem illum præclarè vocans *nugatorium, ventosum, inanem, inflatum tumore, sub qvo etiam tabes gignatur; & pupillamentis ad non videndam opulentiam veritatis offusum.* Taceo angustissimos famæ etiam optimæ limites,

Arrianus in Epict. Enchir. lib. 1. c. 21.
Dio Chrysost. Orat. 24. in fin.
Sen. ep. 62.
August. ep. 56.

(sive tempus, sive locorum spatia spectemus) qvippe qvos alibi operosius paulò sumus prosecuti, graphicè qvoqve descripsit Boëtius, secutus Tertullianum, qvi summam famæ instabilitatem verbis significatissimis dedit demonstratam. Brevissimè sed elegantissimè Seneca; *Profunda super nos* (scribit) *altitudo temporis veniet; pauca ingenia caput exerent, & in idem qvandoqve silentium abitura, oblivioni resistent, ac se diu vindicabunt.* Et in eundem ferè sensum Antoninus, *exiguum sane tempus* (inqvit) *qvod vivit qvisqve; perexiguus etiam terræ in qvo vivitur angulus. Etiam longissima post obitum fama, exiguum est, qvæ & ipsa per successionem conservatur homunculorum, mox morituorum, ut ne se qvidem ipsos cognoscentium, ne dum eum qvi jam pridem fato concessit.* Alia atqve alia scriptorum insignium loca de famæ jeiunitate adscribere possemus (eiusqve insufficientiâ, ad explendã sc. appetitus nostri vastitatem) ni laudata documenta ad noxium illum famæ pruritum, existimationisqve diffusæ famem retundendam adprimè sufficerent. Silentij tamen peplo minimè involvenda fuit memorabilis qvædam GEORGII NICCOLASSII Epistola, qvâ *solam virtutem, ævo & memoriæ hominem literatum consecrare*, eruditè non minus qvam piè & eleganter demonstravit:

Conf. Coment. III. de Cenod. Liter. passim. Boetius II. de consol. philos. prosa 7. angustos famæ limites tũ quoad locum, tum quoad tempus luculentissimè exposuit, locum ipsum inspexisse non pœnitebit. Tertull. Apolog. c. 7. Sen. Epist. 21

Antoninus lib. III. de vita sua num. 15.

GEOR-

GEORGIUS NICOLASSIUS Lib. 1. EPIST. ASCETIC. XVII. P. 67. seqq.

SOLA VIRTUS ÆVO ET MEMORIÆ HOMINEM CONSECRAT.

ERgò morti nati ſumus, dubii & præcipitis ævi: cur capimus animo poſteritatem, magnitudine cogitationis nimium levati? Arrogans perſvaſio eſt, temeraria præſumptio, ſtulta credulitas. VIRTUS una ſeculis duratura componit. Qvod ab arte & fortuna venit, fata in manu habent, tenui filo ſuſpenſum: Virtutis catena adamantina eſt, qvam Parcarum forfex non incidit: qvicqvid innexum huic aut involutum, durat memoriæ conſecratum & poſteris. Oſtende ſis hodie Romanæ magnificentiæ admiranda illa, qvæ famæ dedicavit ambitioſa Antiqvitas, arcus, trophæa, columnas, porticus, theatra, amphitheatra; naumachias,

nymphæa, palatia, thermas, circos, pontes, vias, portas, colossos, statuas, asylum, Capitolium, Augustorum sepulchra, pyramides, obeliscos, talia innumera; lucerna indigeas claro die scrutandis vestigiis: in ingluviem descenderunt vetustatis, devorantis omnia, nec nisi nomine solo in Orbe amplius, qvære Virtutis & ingenii monumenta, facta illustrium heroum præclara & insignia, res viriliter & animosè, constanter & intrepido animo patratas, tanqvam in primo flore adhuc sunt, vigent, vivunt, intacta ab oblivionis falce: fortitudo enim peperit & magnanimitas æternam prolem. Da Sapientiæ Antistites, omnium manibus adhuc teruntur, velut recens nata eorum opera, vicenis tricenisqve seculis evolutis. Nunqvam exsiccatur ellychnium hujus lampadis, qvam Virtus accendit vivaci flamma, pingvi succo nutritum crescentis gloriæ, qvæ & ipsa immortalis penè à bona stirpe, fructus aut merces virtutis: à solida enim radice ascendit in perfectum robur, qvod par sit sustinendis ævi injuriis, nec metuat

famem

famem temporis, cujus dens comminuit, ac deglutit venter universa. Magnum solatium est homini, propagandi nominis secundum merita prævisa spes, si superstes aliqvid post ossa relinqvat in terris, qvod brevis urna non possit capere. Beatum hunc pronunciem, cujus mors ita cognita, ut vivere tùm primùm verè incipiat, cum sepulchrali lapide pressus, ex oculis in memoriam transiit, honorifico & spiranti præconio. Qvis ardentem in laterna candelam tectam dixerit, dùm circumfusam lucem rebus communicat? Tale sepulchrum laudati Viri, opertum & ex abdito lucet: marmor non capit nec aggestus terræ, qvin exiliant honoris scintillæ & diffundant se. Inglorius jacet qvem nudum ab hoc virtutum comitatu flagitia seqvuntur, & vel oblivio excipit, vel nobilitat ignominia, exemplum & scandalum seculi. O qvàm mallent & ipsi tales in litura & silentio esse sua nomina! Inter vivos sunt, sed in turbida nocte, velut spectra qvædam ac lemures, ut terreant & offendant. Nemo mihi famam hîc nominet, sed plu-

rium ætatum consensu testatum dedecus: nemo statuam erigat his talibus, aut vexillum in Templo honoris suspendat: velut rotam in trivio, aut in famem furiam aspicias, ubi dantur execrationis ac publici odij detestanda monimenta. Non indiget virtus adventicio aliqvo & externo fulcro perpetuandæ gloriæ: propriâ se mole sustinet ac probat seris nepotibus, admiratione sui in omnium animis concitata, atqve æmulandi studio. Paucis contingit hæc felicitas hodie, dùm aversa via qvilibet graditur, qvæ non ducit ad sacrum illud & augustum Euphimiæ delubrum: Chrysæa revocat, speciosa meretrix cum pera sua talentis gravida. Seqvimur ô pleriq; qvam prompti, qvam proni! Trahit auri fulgor, qvi tamen sicut lignum scintillans noctu solem non fert, exile enim qvippiam fovet in se putridi humoris, qvod majori igne tactum evanescit. Et in metallo qvid aliud? Retunditur splendor virtutis præsentia, cujus magna & æterna qvædam lux est. Nunqvam vidisti jucundum illud ludentium puerorum specta-

ſpectaculum, cum raſo ſmegmate aut ſevo impinguant pauxillum aqvæ vaſculo infuſum, & ex eo modicum qvid attractum culmo difflantes, in ingentes ſæpè globos, diffundente ſe lentore lubricæ ac viſcoſæ materiæ, ſine arte & labore tornant? Ut colorem mentiuntur volitantes illæ bullæ, & purpureum cum viridi atqve aureo miſcent? ut vitreum qvid & criſtallo ſimile referunt? Cæleſtes orbiculos dicas, ni deſint ſtellæ. Sed crepant repentè ſub manu fingentis, ſpiritu nimium intendente: atqvi ubi rupturæ ſignum? ubi imago ſic eleganter conflata? da veiſtgium, oſtende locum, fragmenta collige. Fuerunt; unum hoc tenes. Conſidera iſtos argyrophilos, nonne ſimiles nugas exercent? Ventoſis occupantur, & in vacuo ſuſpendunt ſuas delicias, forma & colore decepti, qvæ fallaci ludibrio dùm tractantur, fugiunt.

COM-

COMMONEFACTIO XIIX.

INFELIX FAMÆ CAUPO, FUNESTO ALPHONSI CICCARELLI ITALI CASU EXITIOQUE MISERABILI PRODITUS; *SIVE* LITERATI IMPOSTORIS ET NUGIVENDULI TRAGOEDIA MEMORABILIS.

Ad Commentat. III. Num. IV. ſeqq.

I.

Rodiit qvinto ævi currentis luſtro in Italia, erudita admodum de RATIONE CAUPONANDI FAMAM, authore PAGANINO GAUDENTIO, diſſertatio, qvâ author famigeratiſſimus, pudendas doxophilorum artes miro ingenii acumine detexit, atq; Literatorum, ex præpoſtero & pernicioſo GLORIÆ INANIS aucupio infeliciſſimorum calamitates, Orbis univerſi obtutui luculentiſſimè expoſuit. Conſtat eqvidẽ, eã ipſam

ipsam FAMÆ CAUPONATIONEM authori feliciter adeò cessisse, ut de resumendo labore seria consilia agitarit, & ad conscribendã appendicem memorabilem adpulerit animum. Perspiciet ex eâ avidus cupediarũ ejuscemodi consectator, qvam latè pateat noxiæ & vitiosæ illius Cauponationis regnum (usqve adeò, ut nulla sit literatæ vitæ pars, qvam varia ratione non attingat,) atqve hinc tanto diligentius eorum dementiam devitabit, qvi futili garrulitate & cassis laboribus famam inter eruditos solent cauponari. Sigillatim Gaudentius Novatores perstrinxit,(qvi neglecto tramite per qvem Viri sapientes incesserant, ad avia dogmatum & anfractus exitiales digredi solent) PUSILLOS item CRITICOS, STENTOREOS GARRULOS, turgidosqve & jactabundos doxosophos graphicè adeò coloribus suis depinxit, ut nullo negotio dignosci possint. Nescio autem qvo fato laudatus author eo opere prætererit Gentilem suum, infelicissimum illum famæ parium, ALPHONSUM CICCARELLUM, qvem insana gloriæ cupiditas tantoperè occæcavit, ut triste propter illam, & famæ & vitæ periculum subierit, tandemqve carnificis manu sit interemptus. Postqvam scil. eò vesaniæ devenisset, ut scriptis sub aliorum nomine confingendis & evulgandis operam pessimam impendere, necnon EMEN-

TITIS suis Manuscriptis, Antiqvitatibus, Actis, atqve Monumentis Orbi imponere conaretur, deniqve INSTRUMENTIS hæreditatum & familiarum noviter excogitatis, turbas vehementiores duceret concitandas; factum, ut ultimo eoqve justissimo Romæ (Gregorio XIII. Pontifice) affectus sit supplicio, resectâqve prius manu ad palum suffocatus & combustus.

Leo Allatius in append. ad fragmenta Antiqv. Etrusc pag. 255. seqq.

II. Non malè Leo Allatius observavit, Infelicissimum hunc Ciccarellum, prisco illi impostori Annio Viterb. uti confidentiorem, ita qvoqve longè perniciosiorem extitisse; siqvidem Annius antiqvitatem densissimas inter tenebras latentem, per composita mendacia in abstrusiorem caliginem conjecerit; Ciccarellus verò, recentiorem historiam, qvodam suo lumine conspicuam, miseris modis convulsam conspurcarit; ille rem incertam deturbarit, hic jam patentem, & plurimis Virorum proborum testimoniis confirmatam historiam detruncandam duxerit, imò penitus extingvendam. *Non narro somnia* (ita Allat.) *hisce nostris temporibus, quæ a Ciccarello non ita longe absunt, ex vili plebecula non minima pars, & ex illis, qvi se disciplinas ingenuas profiteri fatentur, qviqve nobilitatem inhiant nonnulli, fraude hominis nondum comperta, adeo laboribus Ciccarelli addicuntur, & fidem præstant, ut in rebus enarrandis*

dis, & Familiarum ſtemmatibus digerendis, præ uno Ciccarello, illiuſqve monumentis, qvæ ſemper in ore habent, & diligentiſſime ſibi conqvirunt, nullus alius teſtis illis potior ſit. Prudentes rem vident & ſtupent, & non ſine lacrymis, qvandoqve etiam irriſione hominum vecordiam deteſtantur: cupiuntqve libros aboleri, ſed fruſtra, qvando jam illi anxiè tanqvam theſauri exſcribantur, & in Bibliothecis etiam, ſi Dijs placet, locum habeant. Qvandoqvidem verò omnem infeliciſſimi Ciccarelli tragœdiam Allatius eo potiſſimum fine primus evulgarit, ut literati, conſimilium umbrarum tenebris obnupti, ſerenatæ mentis oculos tandem aliqvando aperiant, & funeſtis adeò caſibus edocti, ineptire deſinant; non potuimus tam memorabilem, & huic loco tam accomodatam narrationem (qvam famigeratiſſimus ille Leo *Antiqvitatum Etruſcarum fragmentis* adtexuit,) velle præteritã. Non omnem qvidem ſumus exhibituri, cum paulò diffuſior ſit; ſed capita duntaxat (qvæ ad inſtitutum præſens adprimè facere videantur,) ſelectiora fideliter tranſſcribemus, ſpe freti indubiâ, clariſſimum literati nugivenduli, & ex inſanâ gloriæ cupiditate infeliciſſimi exemplar Orbis conſpectui inde obventurum, ipſiusq; prolixitatis damnum, ſermonis Allatiani gravitate, rerumq; ſcitu digniſſimarum pondere iri compenſatum:

LEO ALLATIUS DE ALPHONSO CICCARELLO,

EX OPERE EIUSDEM LEONIS NON EDITO, DE LIBRIS APOCRYPHIS.

ALPHONSUS CICCARELLUS medicinæ primùm munus exercuit, ex qvo ſe ad hiſtorias componendas, tum inſtrumenta, illiusqve generis ſcriptiones contulit: neqve muneris emolumento contentus, ſpe majoris lucri ad ſcelus & facinus animum convertit: hinc pecunias congerens, familiarum ſtemmata digerere aggresſus eſt, qvæ ut ſpectabiliora faceret, ad antiqviſſimam originem referebat; & cum ex hiſtoria non ſuppeteret ſeries, ex capite ipſe ſuo majorum nomina fingere, inter qvos & Summos Pontifices per vim trahere, & Cardinales qvi nunqvam fuerunt, pro libitu creare; urbium & terrarum dominos, copiarum ductores ſtatuere, dictiſqve ſuis fidem comparans, Imperatorum ac Pontificum diplomata, ac Privilegia componere, qvibus familiarum nomini, & qvos ipſe ſomniarat, heroibus robur addebat: ac tandem ne hiſtoricorũ teſtimonia deeſſent, auctorib⁹, qvi jam erãt, multa de ſuo addere, multa decurtare; Hiſtorias etiã, hæc eadẽ pertractantes ex integro cõponere, illis-

illisqve ne ſine nomine vileſcerent, nomen appingere; qvibus ſua dicta eiuſmodi confirmaret. Mox ne omnia innovare videretur, nominibus proprijs, qvæ ſine cognominibus incerta vagabantur, qvæ ſibi placebant cognomina, palpum minus cautis obtrudens, apponebat; qvod illi ſæpiùs à Principe Maſſæ, cùm in Laurentio Mediolanenſi Epiſcopo id qvoqve pertentaſſet, Cybis illum adſciſcens, objectum eſt. Mirum dictu, qvantum ipſe ſimili fraude profecerit! Præcipuarum familiarum ſtemmata, & urbium origines hoc eodem dolo conſcripſit.

Hac mercatura non imi tantùm ſubſellij homines, ſed è nobiliſſimis qvoqve, ac ſummis familijs collucentes, dum ſtirpis originem in antiqvitate ipſa obſcuram, minimo diſpendio in lucem erutam vident, proni omnes ferè in Ciccarelli ſtudia ſe dedunt, & de ſuo genere apertiſſima poſcunt oracula, adeoqve ſtemmatum tabulas ex hoc fœculentiſſimo fonte, neglectis proprijs, ac veris conqvirunt: & Ciccarellus generum arbiter, de hoc, atqve alio, ut ipſe de eo majora, vel minora, mercedem tamen exæqvantia, ſomniarat, effundere, dijudicare, ſtatuere, ad hunc atqve illum progenitorem pro libitu amandare. Sed cum in negotio arduiſſimo nimis clara, qvæ ipſe effutiebat, aliqvod poſt tempus, qvibus id negotij erat, viderentur, primùm qvidem ſuſpicio

cio conflatur, deinde ſermo ac fama: qvare una ferè omnes à Ciccarello dictorum teſtimonia poſcere, ſcriptores, qvos ille ad illa confirmanda teſtes advocabat, in dubium vertere, & an illi uſpiam extarent, ſedulò efflagitare. Et inter eos providus ac divinus, & qvi è Ciccarelli nugamentis antiqviſſimam ſuam ſtirpem inqvinari magis qvam illuſtrari, examinatis prius Ciccarelli auctoribus, deprehendit, Albericus Cybus, Maſſæ Princeps, fraudem ſubodoratus, cum tandem nullo eos firmo ſtabiliri fundamento videret, ſcribit ad Ciccarellum, ac monet, ut de auctoribus, qvos ipſe in medium afferebat, rationem omninò reddat, ſicubi lateant, & qvonam in loco conſerventur, edicat; ſe illis, niſi eos viderit, fidem præſtare non poſſe; verùm ſi fuerint, redempturum eos bis tanto pluris, qvam ipſe vellet. --- Qvare ingenuè de hiſce auctorib⁹ ſententiam ſuã proferat; eoq; potiſſimũ, qvod Cardinali Sirleto iidem Scriptores ſuſpecti habeantur, cum à nemine eos invenerit laudatos. *Sirleti ſuſpicionem*, Ciccarellus reſpondet, *nullam aut tenuiſſimam eſſe: Sic enim ſcriptores omnes in qvacunqve ſcientia, & arte illi ſcripſerint, refellendi eſſent, cum qvos illi laudant Scriptores vetuſtiores, ad hæc tempora nulli ſint: illudqve ſe præter alia mirari maximè, qvod qvi videtur aliqvid in literis ſapere, talia effutiat: licet enim ſcriptores illi hoc tempore*

pore nusqvam habeantur, non ideo eos allegantibus fides adimitur, sed augetur, cum, qvæ ipsi narrant, non è propriis, sed ab aliis fide dignis auctoribus, qvod bonis scriptoribus solemne est, desumpserunt. Sic enim neqve Plinio, neqve Plutarcho, neqve aliis innumeris, imò Sacris ipsis Oraculis nulla fides esset habenda, cum in iis plures laudantur Auctores, qvi hodie apud nullum reperiuntur, paucissimiqve sint, vel de nomine tantum noti. Qvis enim vel librum Justorum, vel librum Bellorum Domini, qvi in Veteri Testamento, vel librum Enoch, qvi in Novo commemorantur, & ex qvorum auctoritate fides dictis comparatur, aut penes se habet, aut apud alios asservari novit? ferèq; omnes in eam eunt sententiam, hoc tempore nullos esse. Qvos tamen ipse alleget, omnes reperiri in MUNDI BIBLIOTHECA, qvam modò typis exornare statuisset, & inter alios Fannsium & Corellum. Porrò asseruit, authores illos utopicos scientissimis Romæ ab Arcis Præfecto ostensos, summaqve cum laude approbatos fuisse, etsi alii iniqviores aliter sensissent. Sed qvod magis est, se certiorem esse redditum ab Episcopo Luteuano in Gallia in Diegi Mendozæ Bibliothecâ, & in Bibliothecâ D. Guilielmi à Choul in montibus Delfinatus Præfecti, multos ex illis qvos ipse allegat, reperiri.

Tandemq; ut fidem dictis conciliet, scribit,

inter alios penes ſe conſervari, *Joannem Selinum*, *Laurentium Laurentianum*, *Fabricium Palmerium*, *Jacobum de Trano & Joannem de Virgilio*; & cum de iisdem curioſius perqviſiſſet, in Urbis veteris Archivo Johannis Selini Compendium, *de rebus Italiæ*, multos abhinc annos in charta pergamena ſcriptum; & Joannis de Virgilio, *de Origine Urbium Italiæ, & Diis antiqvorum ſimul cum Commentariis in Ovidii Metamorphoſes* compeririſſe. Hinc arguere, Scriptores hoſce revera fuiſſe, maximæqve debere eſſe æſtimationis ac pretii, cum multa, eaqve ingentia de Italia & illius urbibus contineant. Et alibi dicit de his iisdem, apud ſe conſervari omnes; & licet anxiè nimis alibi eos conqviſierit, nuſqvam tamen eos reperiſſe. Præterea Hortæ inter alios manuſcriptos, qvos ibi habuit, reperiſſe Chronicam antiqvam, de rebus memorabilibus Umbriæ, qvæ ſcriptores laudabat potiſſimum Corradum Elſium in ſuis Chronicis de Italia, Chronicam Dominorum de Brunforte, Joannem Selinum Atrebatenſem de memorabilibus Italiæ, Eleutherii Mirabelli Ephemeridas Italiæ, Mauritii Campani Chronicam de Spoletio, Olympiodorum Hamaal de Annalibus Mundi, Johannem Caramanium de antiqvitatibus Orbis, & Epiſtolas D. Gregorii, & Noceriâ item, qvæ ſupra Fulgineum eſt, Chronicam antiqvam Ita-

Italiæ miſſam eſſe, in qva Dominorum de Brunforte Chronicæ laudantur, aliiqve ſcriptores; in ea Italiæ ruinæ qvaſi penicillo deſcribuntur. Hinc manifeſtum fieri, Fanuſium Campanum, qvi eoſdem & alios ſcriptores laudet, revera fuiſſe, veraqve ſcripſiſſe, cum bona fide dictorum Auctorum verba ac ſentētias recitet. Alibi verò dicit, præter unū Fanuſium & Corellum, qvi in Bibliotheca Boncompagni ſunt, reliqvos in ſua Bibliotheca conſervari. Alibi etiam Joannis Selini librum de notabilibus & memorabilibus Mundi conſervari in Archivo Arcis Capitolinæ. Alibi, eum verum eſſe ſcriptorem, cum laudetur à Campano & aliis: eoqve magis qvod in Urbis veteris archivo librum comperit hoc titulo: *Breve Compendium Hiſtoriæ Italiæ Joannis Selini*, & hic Romæ in Bibliotheca antiqva reperiſſe hos alios tractatus Joannis Selini, qvos alibi absqve nomine auctoris enumerans ait ſe emiſſe in Campo Floræ, *de Regionibus Urbis Romæ, de Antiqvitatibus Romæ, de Familiis Illuſtribus Romanis, & Beroſi Chaldaicam deflorationem.* Præterea Romæ habuiſſe librum Joannis Selini, *de origine antiqva Italiæ, & de ejus incolis ante Diluvium*, & laudari hunc auctorem à Fanuſio & Baccarino, qvi circa annum Domini 1483. ſcribebat, & à Johanne filio Comitis Nicolai de Barbiano. At verò ut Nugator iſte nugas agere

gere desinat, scias, optime Lector, Volumen hoc Selini, in qvo continentur hi postremi tractatus, qvorum meminit Ciccarellus, & fatetur penes se conservari ad manus meas pervenisse: ipsum dum attentius examino, illud mihi obviam fit, de qvo sanè nemo, dummodo oculos plumbeos non habeat, dubitabit, nomen Joannis Selini titulis tractatuum præfixum, alia, qvam in titulis omnibus characterum formula, alioqve rubenti colore exaratum fuisse; ut hinc pateat, tractatulis illis sine nomine antea vilescentibus, ad auctoritatem illis comparandam nomen illud excogitatum, præfixumqve fuisse: & fraus magis ex fine voluminis deprehenditur, ubi cum scriptum esset alieno omninò charactere, *Liber Joannis . . . artium Scriptoris*; nomen scilicet, & cognomen possessoris; ac Domini, qvi fraudem fecit, eraso Joannis possessoris cognomine, Selini apposuit; qvod manifesto cuiqve patere poterit: nec alius est ille character, qvo Selini exprimitur, qvam qvo Chronica Joannis Petri Scriniarii scripta est. Idem enim est, qvi Chronicam Scriniarii scripsit, & Selinum nobis, artium etiam scriptorem, si Diis placet, supponit. Non est autem curæ, ut plura hic referamus; sua ipse confessione Ciccarellus cadit, & fraudem etiam non qværentibus aperit. Is namqve in libello supplice ad Judicem apertè fatetur,

Chro-

Chronico illi, sive Historiæ Manuscriptæ ex Archivo Monaldi Monaldesci erutæ, & ex qva Cyprianus Manens suam descripserat historiam, qvod nullum auctoris nomen præferret, nomen Joannis Selini, cum antea nullum esset, præscripsisse. Qvanam ergo ratione fieri potuit, ut Fanusius Campanus, Baccarinus, Nicolaus de Barbiano, aliiqve, qvi multis annis hoc Ciccarelli commentum præiverunt, Joannem Selinum & laudare & illius dictis dicta sua constabilire, sententiasqve verbatim ex integro describere potuerint? Si dicat Ciccarellus, Selini auctoritates tantummodo dictis auctoribus, qvi antea extabant, addidisse, cætera omnia uti prius erant reliqvisse: qvid igitur nobis obgannit, & Selinũ suum tantoperè divenditat? ipse falsario non credo. Si lucri causa Scriptorem nobis integrum Joannem Selinum supposuit, & reliqvos auctores dictis illius immutavit, cum nunqvam lucri sitis ex illius pectore egesta sit, nunqvam non similia inhiasse, & præstitisse existimandus est.

Qvid plura perseqvor? Ipse palam de se dicit in eodem libello, auctoribus multa ex aliis addidisse, & ad Principem Massæ scribit, Corellum & Scagliam, utut eo tempore erant, ab ipso forte ita digestos, & compositos, typis posse in vulgus emitti: non item Fanusium, qvi nondum multarum rerum additio-

ne auctior & ſpecioſior factus fuerat. Qvid pro aliis ſcriptoribus reſponderit, infra in enumeratione ſingulorum dicemus. Sed cum tandem Ciccarellus acre Principis in hiſce diſcernendis judicium ferre non poſſet, dubitaretqve, ne injectâ in alios tragula ipſe deprehenderetur, iram ſimulans, qvod illi fides non haberetur, ab amicitia ſe tanti Principis retraxit: minatus, cum jam videret ſua non placere ſtudia, ad alia ſe animum converſurum, curaturumqve, ne in hiſtoria, qvam ipſe moliebatur de familiis illuſtribus Mundi, Ciborum familiæ aliqvod extaret monumentum. Cum præterea ad qvæcunqve comminiſcenda eſſet aptiſſimus, ingenioqve polleret, ac ſtudiis, ut ipſe de ſe jactabat, fœcundiſſimis, ad alia qvoqve animum vertit, & Aſtrologiæ operam navans de rerum eventibus vaticinia temerè proferre eſt auſus: & ut hic etiam felicioribus conatibus rem aggrederetur, variis Aſtrologorum, tum Græcorum, tum externorum accerſitis nominibus, Aphoriſmos aſtrologicos è Græca, vel Arabica, vel Chaldæa lingva, ut mentiebatur, traductos, qvibus judicia niterentur ſua, confinxit, & aliis divendidit. Hinc, ut rideas, variis de futuro Pontifice, ſed iisdem formulis ad Seniores Cardinales, & qvos Pontificatus Summi ſpes alebat, conſcribit epiſtolas, monens, ut veluti ſingulare qvoddam ſecre-

tum

eum in latebris custodiant, nec nisi post consecutum Pontificatum illi ostenderent; qvi tesseram adferret, similem tesseræ literis appositæ. Ita per omnia viam sibi ad parandum lucrum instruebat.

Verum enim verò, nugivendulus iste in rebus similibus, & natura & voluntate, &, qvod magis est, jam consvetudine invalescens, ac veluti callum diuturna cogitatione obducens, neglectis stemmatibus, tanqvam minoris momenti, ad majora facinora manum & mentem improbè applicat; ideoqve varia instrumenta, qvibus familiarum bona sustinentur, confingens, hos qvidē bonis exspoliat, alios auget, ac ditat: tandemqve scelus non ferente Nemesi, dum instrumenta similia variè agitantur, examinanturqve fideicommissi cujusdam, ab eodemmet confícti, falsitate deprehenditur, deprehensusqve Ciccarellus in phylacam sub Gregorio XIII rectà abducitur; is cum crimen non negasset, falsitatis reus ad supplicium ducitur, eumqve carnifex, pri⁹ resectâ manu, ad palum alligatum laqveo præfocat, & exanimato ignem supponit. Alii tantùm capitis condemnatum dicunt. Scrupulum exemisset de illius morte historia ab Adriano Polito, Viro probo conscripta, cujus ipse meminit epistolâ ad Jugurtham Thomasium, si illius copiam nancisci potuissemus.

Qvomodocunqve tamen ſit, *famoſa morte*, hoc eſt letho malo publico in theatro emoritur; ut ipſe in ſuæ geneſeos themate de ſe divina mente multò antea præſagiverat.

Dicti mei teſtem nullum alium mihi præ Ciccarello ipſo advocabo, qvi hæc omnia in libello ſupplice italicè ad Judicem dato, qvo ſe ab his impoſturis defendere conabatur, ſine ulla ambiguitate, aut inficiatione confitetur, cujus libelli ea ſententia latinè fuerit: *In actis pleraqve continentur, quæ ipſe confeſſus ſum: inter ea eſt, Donationis Conſtantini Imperatoris confirmatio à Theodoſio Imperatore facta: nam cum ipſe in varijs hiſtorijs, & Annalium Eccleſiaſticorũ monumentis, aliisq; innumeris libris, dictã Conſtantini donationẽ Silveſtro primo Pontifici factã veriſſimã eſſe comperiſſẽ; perſuperemq; ſcriptorum veterũ & recentiorum de ea ſcribentiũ teſtimonia in unum veluti faſcem colligere, poſtmodum edere tractatum, de vera donatione Conſtantini contra negantes, & exprobrantes eam: quandoqvidem Bruſatus in conſilijs de donatione Conſtantini, num --- de communi aſſeverat, negantem eam eſſe hæreticum, & ipſe item legeram, Theodoſium eam Papæ Siricio confirmaſſe; in favorem Eccleſiæ, pro veritate, ex veris hiſtorijs compilavi illud privilegium. Licet enim & maximè in favorem Eccleſiæ elicere veritatem, non ſolum ex veris & Canonicis libris, ſed etiam ex Apocry-*

pocryphis, ut probatur per glossam Nicolai de Lyra in Epistolam Canonicam Judæ Apostoli, in qva Apostolus allegat Librum Enoch, qvi liber est Apocryphus; & etiam Jacobus de Voragine lib. de Vitis Sanctorum, & multi alii Theologi allegant libros Apocryphos pro confirmatione veritatis. Qvare nec ipse reprehensionem incurrere debeo, dum aliorum vestigia seqvor, qvi in propriis historiis, ac monumentis multa à se ipsis conficta interserunt pro confirmatione veritatis. Imò ex iis fuêre plurimi, qvi res non veras scripserunt: exempli gratia unam hic referam eamqve maximi momenti: Manifestum est in nullo Evangelista, qvi tamen sit approbatus ab Ecclesia, haberi Pilati sententiam contra Christum, & tamen multi eam confinxerunt, moti tantummodo verbis illis, qvæ in sacro textu leguntur, & sedens pro tribunali lavit manus. *Inter alios Antoninus Archiepiscopus Florentinus in qvadragesimo cap. de Passione, unam pro arbitrio fingit; Paulus Burgensis in Paulina, aliis expressam verbis aliam comminiscitur; & Landulphus de vita Christi aliam, & alii aliam. Contra eos pronunciat Valerius de Bononia in historia de Passione D. N. J. C. Pilatum in Christum nullam sententiam protulisse, qvam utiq; Apostoli non tacuissent; divina siqvidem sapientia id nunqvam permisisset, qvod certò tenendum est, ut filius suus innocens sententia humana definitiva*

 con-

condemnaretur: & tamen ea pro unius cujusq; libitu componitur; neq; propterea illius scriptores reprehensioni obnoxii fuerunt, tantum abest, ut pœnas persolverint: & ipse, qvi rem veram aggressus sum, ex historiis veris depromptam in favorem Ecclesiæ pro veritate, in judicium vocor. Memini me legisse, & palam est, sub Joanne 22. cum historia Donationis Constantini in controversiam vocaretur, fortunatum eum existimatum, qvi pro ea scriberet, multosq; eam sub diversis verbis confecisse, qvæ omnes admissæ sunt, auctoresq; remunerati. Et pro Ecclesia, & in favorem Ecclesiæ omnia facienda sunt, & potissimum qvæ vera sunt, pro confirmatione veritatis contra hæreticos. Legi præterea tantùm eum mereri, qvi pro Ecclesia scribit, qvantum ille, qvi contra infideles, dum cruciata publicatur, arma suscipit. Meum porrò scopum fuisse, & esse catholicum, liqvidò constabit ex libro, cui, Scala de Regno Catholico S. R. E. *nomen dedi, & inter alia ingenii mei monumenta repertus est.*

Confessus præterea sum, nonnulla me Imperatorum de mortuorum Privilegia composuisse: id verò molitus sum ad decorem Familiarum: namqve cum inter legendum reperissem prædictas familias multis a dictis Imperatoribus gratiis fuisse cohonestatas, ea ad aliorum exemplar conscripsi, qvemadmodum multi alii historici fecerunt, qvi de familiis nobilibus atqve illu-

stri-

ſtribus pertractantes, multa compoſuerunt Privilegia; Qvalis eſt Franciſc9 Roſieres in Stemmatibus Lotharingæ, Wolfgangus Lazius in lib. de transmigratione Gentium, Franciſcus Sanſovinus in ſuis hiſtoriis, Scipio Ammiratus, Lucas Contilis, & alii ſcriptores, & hiſtorici; Ideoq; neq; ipſe reprehenſionem mereor, neqve notam falſitatis ſubeo, qvoniam non id peregi contra veritatem, ſed pro veritate in favorem nobilium, & illuſtrium Familiarum, neq; in præjudicium Imperii.

Confeſſus ſum, me libros aliqvos antiqvos ſine nomine habuiſſe; inter eos unus eſt, qvem à Monaldo Monaldeſco acceperam ſine nomine, antiqvus, & in charta pergamena ſcriptus; ex qvo Cyprianus Manens integram ſuam exſcripſit hiſtoriam, ſibiq; adſcripſit, ipſe verò eum librum ſine nomine inveniſſem, Johanni Selino adſcripſi, auctori antiqvo, non mihi vindicavi; qvod multi alii faciunt, qvi libros ſic repertos ſibi tribuunt, majori ſanè crimine, ut adnotat Guilielmus Budæus Annotat. prioribus in Jus Civile adverſus Angelum Politianum, qvi, tanqvam ſuum, librũ Plutarchi de Homero evulgaverat, ſicuti multis aliis mos fuit.

Confeſſus ſum, multa me ingenii mei monumenta ſub aliorum auctorum nomine edidiſſe: id verò falſitatem non arguit; namq; idipſe egeram, qvod aliàs homines ingenui, & non illiberales fecerunt, qvi in aliqva ſcientia conſcri-

pta opera, ſub auctorum illuſtrium nomine evulgabant, ut videre eſt de multis libris, deqve hiſtoricis, philoſophicis, Theologicis, Medicis, & aliis alias diſciplinas pertractantibus. Marcus Marcellus Romanorum nobiliſſimus item & eruditiſſimus, qvidqvid ſcribebat ſub aliorum nomine edebat. Qvod bene factum eſſe nemo inficiabitur: ſic namq; dum alterius judicium examinatur, qvantum ipſi valeamus conſpicere poſſumus, hacq; eadem ratione faſtum, & ambitionem, & de noſtra ſapientia inflatam cogitationem amolimur: in qvo ſemper ante oculos dictum Socratis habendum eſt, hoc unum ſcio, me nihil ſcire.

Confeſſus ſum, nonnullas Genealogias ad modum transſumptorum confeciſſe: eas ex auctorum approbatorum libris, aliisq; ſcripturis erui; idqve ideo feci, qvod in aliis etiam me vidiſſe recordor, mente non mala; ſtabilire enim fulcireqve veritatem cum veritate non eſt alienum à jure; qvoniam non fit contra veritatem, neqve in præjudicium alienum, ſed in honorem familiarum illuſtrium.

Confeſſus ſum, in nonnullis libris aliqva addidiſſe. Aio me res veras addidiſſe, ab auctoribus veris excerptas; idqve peregi, qvod omnes hiſtorici, Scriptores & Doctores fecerunt, & faciunt: cùm in qvalibet ſcientia poſſint fieri appendices, additiones, & alia pertractantia de eadem re; de Nobilitate Romana, hiſtoriam

com-

compilavi, tribus Tomis distinctam: eam ex monumentis variis auctorum & scripturis mihi à variis Nobilibus advectis, ut unà simul omnia concinnarem, collegi. Si qvid ipse de meo addidi, pro veritate id dixi: cùm qvidqvid de Romanis dicitur, infra eorum dignitatem sit, nec tantùm de iis dici possit, dici qvantum debet; cum totius Orbis nobilitas ab una tantum nobilitate Romana profluxerit, ut apud varios auctores legitur, & historias tum Græcas, tum Latinas, ac monumenta alia antiqva, & recentiora. Nec dictis meis argumenta deerunt, si qvis ea attentius examinare voluerit. His adderem, in hoc, & in aliis rebus, dum laudes exeqvor, gloriamqve familiarum prolato, & in eorum decorem omnia in unum coarcto; qvod cæteri historici & scriptores in rebus similibus perfecerunt, id idem me qvoqve peregisse: illi etenim ut laudent, res amplificant, laudandiqve modos omnes proseqvuntur. Qvinimò qvi historiam scribit, semper laudibus inhærere debet, multaqve simul in unum aggerere, ex ipsis conjecturis eruta. Qvod, si ad nihil aliud conduceret, posteris saltem deserviret, qvi cum rectè facta majorum percurrunt, in id incumbunt, ut ne à contestata Majorum virtute degenerent: & Socrates illud continuò in ore habebat, semper bene dicendum, scribendumqve esse de familiis. Præterqvam qvod gloria propria hominis est, eaqve posteris qvoqve est adjumento.

Et Cato minor asserebat, Majorum suorum gloriam in causa fuisse, cur ipse virtuti, ac gloriæ operam daret. Qvod si Romani huic præcepto, adeò necessario non attendissent, haud facile dijudicari posset, qvanam ratione tot eorum prostarent memoriæ: ideoqve nunqvam Romana nobilitas finem habebit, nec habitura est unqvam. Qvare si qvidpiam auctor de familiis illustribus pertractaret, qvarum ipse opprobria proseqveretur, ortusqve illis viles infamesqve assignaret, næ ille hominibus gratus nunqvam accederet. Qvod si ipse id ab eo factum deprehenderem, non tantum infamem, sed punitione etiam dignum illum reputarem, qvemadmodum, qvibus in pectore mica salis est, reputant. Nobilitas qvippe qvàm maximè homini propria est, mirumqve est, qvantum homines, dum se & nobiles, & laudatos propalari vident, (qvemadmodum ex causis, qvare nobilitas hæc in mundum venisse asseritur, colligitur manifestè,) delectantur, ac gestiunt. JESUS qvoqve Christus Servator noster, ex nobili stirpe, ut ex sacro textu demonstratur ortum duxit. Idqve semper inter legendum occurrit, tum sanctas, tum profanas omnium populorum nationes nobilitatem in maximo pretio habuisse; recordorqve probè Callæcos populos, qvi neqve Deum ullum, neqve Numen venerabantur, Nobilitatem adorasse, reliqvosqve Deos præter hanc unam neglexisse. Hinc sapientum duo illa effata, qvæ impugnari minimè possunt: No-

Nobilitas eſt bonum incomparabile; & Nobilitas eſt gloria immemorabilis.

Confeſſus ſum, me multas multarum familiarũ nobiliũ & nonnullarũ Italiæ urbium hiſtorias conſcripſiſſe. Aſſero me non alia ratione eas compoſuiſſe, qvam eâ, qvæ in ijs auctorib⁹ & ſcriptoribus, qvos ipſe laudo, reperitur: qvod unicuiq; liqvere poterit, pro ueritate. Qvod ſi rem adduxi, more aliorum id feci, qvi ſimilia non alio modo pertractarunt, qviqve etiam regulas einſdem rei tradiderunt, & qvotidie tradunt. His præterea addo, ſi rebus, qvas ex conjectura, aut vero ſimilibus fingimus, falſitatis, aut erroris nota inurenda eſt, omnino omnes hiſtoricos tum veteres, tum recentiores, &, qvi qvotidie ſcribunt, à tali nota non futuros immunes: cum non ſimilia tantum in illis habeantur, ſed qvod pejus eſt, errores manifeſtiſſimi. Qvicunqve enim ſcribit, errat; & neceſſitate qvâdam, aut hoc modo, aut aliò in errores labitur. Verumtamen cum errores illi non ſint in fide, neqve in ijs, qvæ credenda ſunt ex præſcripto fidei Chriſtianæ & Eccleſiæ Catholicæ Romanæ, non ſunt errores notatu digni, neq; in aliqvo pretio habẽdi, niſi in nonnullis rebus, qvæ penitus ſunt à veris, & à vero ſimilibus, atqve à conjecturis alienæ. Qvapropter illud attendendum eſt, me pro veritate & recta mente omnia molitum fuiſſe. Qvod ad fideicommiſſa pertinet, attendendi ſunt, qvi me inſtigarunt, & ſeduxerunt, aliaque

qve causa, qva vestram erga nimis in hisce reb⁹ pertractandis incautum, misericordiam reqvirunt, atqve efflagitant. Oro perillustrem Dominationem vestram, ut dictis à me animum consideratius attendat, & siqvidem in alijs dubij reliqvum est, vel qvod sibi animum sollicitet, ad me referat, cui ipse Deo favente respondebo.

Astum, & technas Ciccarelli, miramqve in confingendis instrumentis, ac literis Pontificiis industriam, ita exagitavit nonnullis abhinc annis Iacobus Grimaldus, opusculo de sacro Veronicæ Sudario, & lancea : *Suspicati sunt nonnulli Nicolai Rentij, & Castaldi Metallini libros esse in multis novos, additis commentis ab Alphonso Ciccarello, qvi acuto ad malum ingenio in adulterandis, & de repente in lucem edendis falsis literis apostolicis, instrumentis, memorijs antiqvis, characteres imitando, obsoleto dicendi stylo, chartam pergamenam certis adhibitis secretis, antiqvam repræsentando, mortem sibi obtruncatione capitis in area Pontis Adriani jure & merito, sub Greg. XIII. comparavit.* Et Ferdinandus Vghellus, de Antiqvitate, & Historia ecclesiastica optimè meritus, in luculentissimo opere, Italiæ Sacræ, seu ; de Episcopis Italiæ Tom. 1. ubi agit de Episcopis Perusinis : *Hic Ciccarellus ægri capitis videtur somnia adferre, dum hunc Rudulphum Paschalis Secundi asserit fuisse Cardinalem. Ciccarellum sat fuerit sub Gregorio XIII.*

Pon-

Pontifice Maximo perversæ historiæ capitis luisse pœnas, qvo minùs jam mortales illum maledictis exagitent, memores sortis humanæ, propriæqve imbecillitatis, qvæ nullum non scelus admittit, ubi semel cæcatam rationem depravati sensus obducant. Vides qvot, & qvanta Vir iste in adulteranda historia ausus sit, non aliorum testimoniis, & conjecturis, sed suismet etiam dictis & confessione convictus?

Futilibus illius excusationibus responsio in promptu est, sed nolo *respondere stulto juxta stultitiam suam.* Per me illæ sint, ut volet; nil moror. Id nihilominus certum est ex ejusdem hoc supplici libello, multa eum confinxisse, multa aliis appinxisse, & monumenta sua sub aliorum nomine edidisse. Qvinam verò sint ab eo libri confecti, ut ne ex ista nassa qvisqvam sibi unqvam contemptissimam æqve, ac perniciosissimam escam petat, hic exponemus; idqve tribus Indicibus. In primo apponentur scripta ipsius Ciccarelli, sive typis edita, sive manuscripta; ea etiam adnectentur, qvorum apud eundem Ciccarellum, vel alios mentio aliqva extat. In secundo digerentur libri ejusdem Ciccarelli manuscripti, qvos ipse dicit conservari in sua Bibliotheca. In tertio catalogus scriptorum, qvos ipse suis in operib⁹ ad corroboranda, qvæ dixit, adducit; non qvidem omnes sed ii potissimùm, qvorum opera vel jam non

Nos Indices ab Allatio compositos, datâ operâ omisimus, cum sint paulò prolixiores.

non extant, vel suspectam fidem esse in operibus, qvæ laudantur existimant Viri probi: additis ubi fieri poterit ex ejusdemmet Ciccarelli autographis epistolis depromptis ad majorem scriptorum notitiam, adnotatiunculis, sicqve caput hoc de Ciccarello concludemus.

Ciccarellum verò fuisse, ut id qvoqve addam, ingenio faceto, & festivo, vel sola inscriptione, qvam in uxoris nondum demortuæ monumento apponendam ediderat, deprehendimus, ea ex ipsius authographo est talis:

Alphonsus Ciccarellus, Meuanas, Civis Romanus, ac multarum Civitatum Italiæ Patritius benemeritus, Eqves & Comes Palatinus, Imperiæ Ciccolæ Conjugi incomparabili, dulcissimæ, pientissimæ, castissimę, qvæ vixit annis . . . cum qva vixit annis . . . cum magna dulcitudine, somno æternali sacrum fecit.

Invide qvid gaudes, illa hic mihi mortua jacet.
Illa meis oculis aurea semper erit.

COM-

COMMONEFACTIO XIX.

CACOETHES SCRIBENDI SANATUM,

SIVE DE

PRIMA LIBRARIÆ INFELICITATIS ORIGINE ET OPORTUNO REMEDIO,

Ad Comentationis III. Appendicem, DE FELIC. & INFEL. LIBRORUM CONDITORIBUS.

I.

Axima cum ſit eorum Literatorum ſtoliditas, qvi qvod nocte ſomniarunt, continuò edunt in lucem, neqve ipsâ virium imbecillitate ſuarum, ab arduo ſcribendi munere & onere ſeſe revocari patiuntur; ideò peculiari ſumorum Sapientiæ Antiſtitum lege cautum fuiſſe, in Tertiæ Comentationis appendice notavimus, ne ponderoſum ſcribendi negotium in ſe ſuſpiciat alius, qvam qvi GENERIS HUMANI PRÆCEPTOR, in eâ qvam tractare inſtituit Facultate poſſit appellari. Nec min⁹ providè illi monuerunt, præpoſterū planè eſſe, neglectis & peſſundatis proprijs con-

conſcientiæ rationibus, in alienam incumbere utilitatem, inqve morem candelæ alijs præ lucendo ſpiritu decreſcere, æternumqve conſumi. Cujuſmodi infelicitatis aleam illi cumprimis ſubeunt librorum conditores, qvi id ſolùm agere & eniti videntur, ut volumen ſupra modum turgeſcat & infletur, *paginaqve potius qvam cauſa* [dicente Sidonio] *impleatur.* Etiamſi aurea illi & gemmea operibus ſuis inſerant, placebunt tamen minimè, ſiqvidem ea præter rem intruſerint, pudendoqve ſcribendi cacoethe ita fuerint faſcinati, ut informes ingenij ſui abortus ne peritiſſimorum qvidem hominum judicio ſubmittendos exiſtiment. Hinc eſt, qvod ejus furfuris ſcriptores, ut plurimum in ipſo ſtatim limine graviſſimè impingant, inqve operum malè conſutorum inſcriptione, pudendâ admodum paroramata committant; mox turgidos & ſplendidè admodum mentientes titulos [qvos Seneca *occuliferia* appelavit, ut cum veſtibulum libri inſpexeris, credas eſſe regiam domum, Perſicâ gaza inſtructam, qvo intrandum tibi putes, etiam cum periculo deſerendi vadimonij; ſed cum intraveris ſperatâ illa felicitate penitus excidas] operibus ſuis præmittentes; mox obſcuras adeò inſcriptiones effingentes, ut lector hæreat, nec niſi conſultis interpretibus eas intelligat; mox generales nimis titulos adinvenientes, & omni promiſcuè argumento conſonos.

Sidon. lib. IV. epiſt. 3.

II. Cæte-

II. Cæterum, qvos in ipsorum operũ accurratione nævos, improvidi Scriptores, suoqve genio & ingenio [spretis meliorum & doctiorum judicijs] unicè confisi committant, perqvam egregiè JACOBUS THOMASIUS in novis suis ad tractatũ *de plagio literario accessionibus* ostendit, primâqve librariæ infelicitatis origine detectá, VITIA illa, qvæ LIBRIS VULGANDIS PATRARI solent, secundum vulgata qvatuor causarum genera hunc in modum est insectatus: SEPTEM *numerantur vulgò* VITIA CAPITALIA: *atq; ex his Avaritia dividi solet à qvibusdam in Simoniam, usuram, negotiandi fraudulentiam, ac rapinam. Jam cum negari non qveat, nullum esse vitium, qvod non gignatur velut ex fornicatione dæmonis cum animâ peccatrice, qvodq; non disseminatum porrò pater hic scelestus cupiat in genus humanum: nata inde fabula qvædam est in hunc sensum: cum sic ille pietatis omniumq; virtutum hostis auctum se prole non unâ cerneret, cogitavisse ipsum de filiabus suis elocandis:* Superbiam *ergò sexui fæminarum addixisse; ex* Avaritiæ *filiabus* Simoniam *Prælatis Ecclesiasticis*, Usuram *Civitatensibus*, (*sic enim seculo barbaro, à qvo ad nostrum derivatus hic est apolog⁹, loqvebantur,*) *& Burgensi-*

Jacobus Thomas. in accessionibus ad tract. de Plagio Liter. p. 36.

gensibus, Fraudulentiam *Mercatoribus*, Rapinam *Principibus ac Militibus; porrò* *cũ* Gulâ *matrimoniũ non invitos accepisse laboratores, cum* Açedia *Religiosos, superfuisse* Luxuriam, Iram, Invidiam, *has nulli ordini mortalium proprias esse voluisse, communes reliqvisse omnibus. Qvi hunc ingenii lusum sunt commenti, reputaverunt illi videlicet, qvanqvam nullum prope vitium sit, qvod non vagetur absq; discrimine per humani generis ordines universos: esse tamen certa qvadam uni alterive statui maximè peculiaria. Qvod qvidem adeò verum est, ut nominari possint vitiorum qvadam species, qvæ vix nisi cum certo qvodam ordine copulari qveant. Non longè abeundum nobis. Tale vitium est hoc ipsum, de qvo disputaturi per has horas sum9, plagium literarium, eruditis videlicet proprium. Certè maximè committitur illud scribendis libris, qvod opus qvi exercet, hoc ipso haberi solet in censu eruditorum. Jam neq; hoc facilè qvis negaverit, scribendis libris committi non plagium modò literarium, sed & alias fraudes posse. Itaq; non peccabit, opinor, præfatio hæc nostra, si vitia,*

tia, quæ LIBRIS VULGANDIS PATRARI *à nostro grege solent, in certas quasi classes tribuat. Videtur autem hoc non incommodè fieri posse secundùm vulgata quatuor Causarum genera, quæ sunt Efficiens, Finis, Materia, Forma.* Circa Efficientem *causam nemo non videt peccari à plagiario: Lectori enim suo, quantum in se est, persvadere conatur, eum esse patrem libri vel scripti, qui tamen verè non est. Atq; ad hoc genus referendum, quidquid suppositione librorum fraudis admittitur, sive partum alienum sibi, sive suum alteri, sive alterius tertio cuidam supponat aliquis. Quin & illi venient hanc in classem, qui aut nomen suum planè dissimulant, aut nescio quod ex Utopia accersitum sibi adsciscunt. Quantum enim in ipsis est, faciunt hi omnes profectò ut circa libri alicujus efficientem causam duci lector in errorem queat, præsertim minus peritus.*

Altera peccandi ratio circa Finem *aberrat, ultimum præcipuè. Quem qui pro gloriâ* DEI *lucellum aliquod sive famæ, sive pecuniæ proponit sibi, (ut de finibus suapte naturâ improbis nihil nunc dicam,) dubium*

non est, qvin ille in foro qvidem conscientiæ gravissimo se facinori obstringat.

Finem excipit Materia, *in qva illi delinqvunt, qvi spargunt in chartas aut frivola planè atq; inutilia, neq; nisi bonis horis perdendis nata, aut qvod pejus est, exemplo malisve moribus noxia atq; damnosa: qvales libelli sunt libidinosi, magici, conviciis & scommatibus pleni. Qvo loco venit in mentem mihi festivus apologus, qvem in relationibus ex Parnasso Boccalinianis legere memini. Lis inter Grammaticos maxima oriebatur de vocabulo* consumtus, *inserenda ne illi P. litera foret, an in ejus scriptione omittenda? Ubi qvidem illud Apollinem resciscentem, qvid gestum esset, maximè offendit, cum intelligeret, à Paulo Manutio, rixæ auctore, lapide qvodam ex inscriptionum Romanarum ruderibus petito, in qvo CONSUMPTUS legeretur, Dionysii Lambini nasum insigni vulnere læsum fuisse. Jamq; in eo res erat, ut Grammatistæ omnes relegarentur è Parnasso, nisi Ciceronis, Qvintiliani, similiumq; celebrium Virorum intercessione, hoc hominum genus alia in re, nisi in hujusmodi minutiis occupa-*

cupari non didicisse, causantium, venia ipsis fuisset à Præside bijugi montis impetrata. *Qvarta super est classis vitiorum, qvæ in* Formam *impingit scribendi.* *Hoc nimirum iis familiare est, qvi stilo vel obscuro tenebras offundunt Lectoribus suis, vel barbaro in re seriâ risum excutiunt, vel nimium prolixo, eademq; propè centies inculcante nauseã creant, vel ἀμεθοδία eos suâ sic implicant, ut Labyrinthum sibi ingressi esse videantur. Intelligitis, Auditores optimi, qvam variis modis non solum possit sed etiam soleat ab ordine nostro impingi. Utinam verò dediscant tandem eruditi mores sibi minus decoros! Absit omnes ut accusem: sed profectò, ut sumus homines, non parca messis eorum est, qvi scribendi virtutes minùs accuratè custodiant. Utinam verò nostra qvoq; Dissertatio, qvà plagii fæditatem, illiq; affinia qvædam Literatorum Vitia deteximus, nonnullis eo morbo laborantibus saniora persvadeat consilia! Sed hunc exitum DEO commendemus.* ita Cel. Thomasius.

III. Tantum profectò abest, ut è LIBRORUM, nævis adeò enormibus scatentium e-

ditione, emolumenti qvidpiam Sacræ & publicæ rei accedat, ut gravissima potius utriq; inde detrimenta, & damna vix sarcienda obveniant. Potissimum autem probrum (plerorumq; Theosophorū calculo) illi Scriptores incurrunt, qvi librorum evulgatione non nisi famosæ, aut fumosæ potius litant inanitati, atqve eò collimant unicè, ut præfulgidam inde nominum suorum celebritatem conseqvantur. MAGNUM LIBRUM, MAGNUM MALUM ESSE, scitè admodum & ad veritatis amussim enunciavit Callimachus; id verò locum cumprimis in sinuosis illis voluminibus habere videtur, qvæ VANITATI potius, qvā BEATÆ ÆTERNITATI sunt consecrata; cū magnus Liber aliàs magnus thesaurus, & maximum ad Scientiæ & Virtutis omnigenæ consecutionem adjumentum dici mereatur*. Qvo tamē decore penitus destituuntur fœtus infe-

* Non est qvod qvis metuat se esse prolixum nimis, si prolixitas juvet, juxta illud P. Damiani (opusc. 8. cap. 12.) *Dixerit me qvispiam verbis liberius evagatū; sed mihi tantum est proximorum meorum salus, ut non otiosum credam multorum lignorum pyram accendere, qvâ basiliscum, licet exiguum, incolumi populo necesse sit interire; nec multa aqva inaniter funditur, si scintilla ignis qvâ urbs cremanda foret, extingvatur.*

infelicium illorum Scriptorum, qvi vanitatis extremæ œstro perciti, vastissima argumenta aggrediuntur, spissosqve (devexâ etiam ætate) meditantur Tomos, ut arbitreris promissos ipsis à divino Numine Nestoreos dies, & animi corporisqve vires inconcussas, ad ea perficienda qvæ secum moliuntur. *Vis dicam* (præclarè ait doctissimus Clemens) *qvid illis hominibus contingere soleat? desinunt vivere, cum incipiunt scribere; vix insanæ illius molis, qvam aggrediuntur, substruere fundamenta ceperunt, cum jubentur de illis consiliis, adeoqve de vitâ ipsâ decedere; prudentius facturi si mortem aspexissent, velut imminentem & proximam, non verò tanqvam procul distantem.* *In hoc pleriqve fallimur* (inqvit Seneca) *qvod mortem prospicimus, cum potius prospicere vitam deberemus.* Falluntur eqvidem maximè, qvi solius producendi nominis gratiâ plusqvam Herculeos labores ducunt exantlandos, neqve operæ pretium putant, uno vel altero duntaxat libro Orbi innotescere, nisi BIBLIOTHECAS omnes, omnes impleant pluteos, & integris operum Centurjis, lucubrationum suarum copias Eruditorum conspectui exponant. *Nemo, miretur* (inqvit Scriptor sapientissimus) *à monstris ingeniorum, non nisi monstra librorũ infinita in lucem produci, qvæ tenerrimè tamen ab iis amari, & magnâ cum ostentatione seculo commendari videas.*

Claud. Clem. lib. IV. Musei, sect. 1. p. 500.

Sen. ep. & 66.

 deas.

deas. Qvis non illorum est qvi præ nimiâ viduitatis impatientiâ cum Didone hic exoptet : saltem mihi parvus in aulâ luderet Æneas! Adeo improlem intellectum ista gloriæ inanis mancipia fastidiunt, qvæ cum bonæ mentis semine destituta, generare abs se neqveant, alienos non raro adoptant partus. Itaqve eruditorum plurimi in eo gravissimè delinqvunt, qvod nomina sua, operibus à se contextis præfixa magnifaciant, & vanam solummodò gloriam, laudemqve doctrinæ incomparabilis ubiqve aucupentur. Non cœlestis incrementi cupiditate, sed cenodoxiæ stimulis agitati titillatiqve, ad scribendum illi prosiliunt, tanqvam artes & scientiæ, ipsiusqve divinæ Sapientiæ thesauri Sole adeò maculato indigerent. *Cum titillet eos* (ita egregiè P. Gaudentius in Dissertationis de Cauponibus famæ appendice scripsit) *GLORIOLA, undiq: ansam arripiunt, ut commendentur. Si prudentes sibi consulerent, faterentur ingenuè, se hæc vel illa non didicisse. Qvis enim est eâ ingenii celeritate aut diligentia, qvi possit omnia præstare? Qvot detinent nos negotia? Avocamur qvotidie ad multa, qvæ cum studiis nihil habent commune &c* Socrates ex Oraculi sensu mortalium omnium sapientissimus, roganti, cur nihil scriptum ederet, scitè respondit: *Qvia video chartam multò pretiosiorem, qvam ea qvæ scribenda forent*; ejusdemqve animi A-

Pagan. Gaud. in app. dissert. de Caupon. famæ, cap. 6. p. 22.

ristar-

riſtarchus fuit cum Favorino, qvippe qvi chartæ nil qvicqvam mandare ſtatuerunt. Alius planè ævo noſtro in Literato Orbe regnat genius: Plurimi ſtudioſorum, haudqvaqvam multo tempore (ut Hieronymus optimè obſervavit,) diſcere volunt qvod doceant, ſed citò & freqventer proſilientes, inani gloriæ litant ſtrenuè. Multiplicant illi (dicente non nemine) codices, ſed fructum rarò multiplicant, & magis nonnunqvam feneſtras replent chartis, qvam voluminibus Bibliothecas. Eandemqve ſcribendi pruriginem impetiturus author doctiſſimi ſcripti de Generis humani Typho ſeqventes pepigit verſiculos: *Hieron. Hirnhaim, in tract. de typho gen. human. c. XXII*

Ut eruditi tempus in longum ſui
Famam relinqvant nominis, ſcribunt libros;
Hi ſunt eorum liberi, qvibus operam
Studendo dederant, in qvibus eorum dein
Memoria vivit, & putatitius honor,
Sed & ſuperbus mentis elatæ typhus.

Subjecit idem ſcriptor epigramma memorabile, qvo arctiſſimam, nec nominalem adeò qvam realem TYPI ac TYPHI familiaritatem & cognationem perſtrinxit, ad h. m.

Non miror, ſtudio authorum tot ſurgere libros, [*TYPUS.*
Nam cognata ſimul ſunt TYPHUS atqve
Unica diſcrimen parit aſpiratio; qværis:
Cur? TYPHUS aſpirat ſemper habere TYPUM.

IV. Ne-

IV. Neqve verò hæc ita accipienda, ac si author eruditissimus omne scriptionis opus duxisset contemnendum, siqvidem eum minimè latuerit, præcipuam disciplinis scientiisqve lucem è veterum & recentiorum Doctorum monumentis fuisse conciliatam; & qvantum emolumenti Ecclesia Christiana è sinuosis etiam Sanctorum Patrum voluminibus, cumprimis D. Augustini acceperit, minimè ille ignoravit. INTENTIONEM poti⁹ Hirnheimius plerorumq; scriptorum seqviorem, mecum reprehendere instituit. *Non vitupero* (addit significantissimè) *indifferenter librariæ scriptionis opus, sed intentionem potissimũ plurimorũ, qvib⁹ ob* FAMÆ *captationem solummodo faciendi plures libros null⁹ est finis; qvorum freqvens meditatio, licet carnis sit afflictio, honoris tamen & gloriæ pretio, mundoq; innotescendi cupidine delinitur; qvi plerumqve non nisi famam sui nominis librorum scriptione aucupantur, utqve jam olim advertit Cicero: in his ipsis libris qvos scribunt de contemnenda gloriâ, sua nomina inscribunt.* Qvodsi verò nominis gloriâ haud qvaqvam titillati, sed charitate potius supremi Numinis, publicæqve utilitatis desiderio incitati scriptores christiani, ampliora etiam volumina, & rerum pariter ac verborum apparatu instructiora meditentur, adeoq; majore Numinis afflatu perculsi, ad sacrorum dogmatum tum intelli-

gen-

gentiam tum propagationem omnes cogitationes ſuas, ſtudia omnia conferant; dubium non eſt, qvin præclara eorum conamina utilitatis plurimum ſint paritura, & ſapientiſſimi fructuoſorum ejuſmodi operum conditores, juſtum aliqvando (licet minimè expetitum) laudum ſuarum præconium à grata poſteritate ſint reportaturi. Excepit eqvidem illud nullos non ſincerè pios & ſanctè-laborioſos Scriptores, qvi univerſum Orbem monumentis ſuis illuſtrarunt, & propter eruditionem charitati ſociatam, titulos perhonorificos, perpetuæ venerationis indices, jam pridem retulerunt. In qvanta ob fructuoſas ejuſmodi ſcriptiones veneratione apud Chriſtianos huc uſqve non illi ſolum fuerint, qvi antonomaſticè Doctores Eccleſiæ nuncupantur, ſed etiam Viri Deo-ſacrati alii, præclarisqve admodũ cōmentationibus illuſtres, diſqviſitione peculiari oſtendit Theophilus Raynaudus, ubi qvamplurimos, ævi veteris ſcriptores, operum mole ſimul ac vitæ integritate ſuſpiciendos, recenſuit, illuſtresq; titulos, qvibus à gratâ poſteritate ſunt exornati, publico expoſuit conſpectui, obſervato qvidem alphabetico ordine, uti clarius ex adſcripto ſpecimine patebit: *Vid. opp. Theoph. Rayn. Tom. VIII. fol. 493. ſeqq.*

S. AMBROSIUS, magnis encomijs celebratus & variis Patribus, Auguſtino præſertim, qvi eum excellentem Dei diſpenſatorem *Auguſt. lib. 1. contra Iul. c. 3.*

vocavit, & tanqvam Patrem in Chriſto JEſu eſt veneratus, utpote qvi ipſum per Evangelium genuerit, & qvo Chriſti miniſtro lavacrum regenerationis ipſe acceperit. Qvem ipſum alij è Veteribus Virum ſanctiſſimum & ſanctorum Prophetarum ſpiritu plenum judicarunt.

Baſil. M praef. lib. de Spir. S. Naz. carm. ad Olymp.

S. AMPHILOCHIUS, charum Baſilio caput, qvod ille præ cæteris fecit plurimi; Nazianzenus verò orthodoxæ doctrinæ præconem, decuſqve ſuum & ornamentum nuncupavit.

Greg. M. lib. .ep 27. & lib. 4. ep. 36. & 37.

S. ANASTASIUS SINAITA, cujus laudes latè executus eſt Gregorius M. eum à prodigalitatis nota purgaturus.

S. ANSELMUS, eximiè celebratus à varijs, præſertim à Philippo Abbate in ejus epitaphio.

S. ASTERIUS, qvem Theodorus Catanæ Epiſcopus Doctorem Deiferum, ſtellamqve clariſſimam, omnium corda illuſtrantem ſalutavit.

S. ATHANASIUS, concinnè à multis collaudatus priſcæ Eccleſiæ Epiſcopis, præſertim Baſilio M. fuſiuſqve à Nazianzeno in Monodiâ, Cyrillo Alex. Caſſiano, Facundo, Sophronio plurimiſq; alijs à Rayn. allegatis.

S. Paul. epiſt. ad Aug. 41.

S. AUGUSTINUS, à S. Paulino fuſè celebratus, gratulante illi de tam præclaris ſcriptionibus, ac inter cætera ita compellante: *O verè*

verè sal terræ, qvo præcordia nostra, ne possint seculi errore evanescere, condiuntur. Lucerna dignè super candelabrum posita, - - os tuum fistulam aqvæ vivæ, & venam fontis æterni meritò dixerim, aliasqve elogiorum August. spicas magno numero sæpè laud. author collegit, messem verò, pij Augustinophili apud Matthiam Hanzeur & Cornelium Lancilotum invenient.

Matth. Hanz. in preludijs Tom. prioris Anatom. August. Corn. Lancil. lib. 3. de vita August. c. 42.

S. AVITUS, eloqventiâ facundissimus, ingenio acerrimus, literarum etiam secularium peritia celebratissimus audiit, ita Isidorus, Agobardus Lugdunensis, Ennodius, Ado Viennensis, & alij. Ad eundem planè modum cæteros etiam Doctores (alphabetico qvidem ordine observato) Raynaudus recensuit; notanter addens, *specimen se exhibuisse gustu decorum, qveis Posteri Ecclesiasticos illos Bezaleeles voluerint exornatos, ut constaret, qvantum Viros sanctos peritia deceat*, qvantaqve laudum præconia eos excipere soleant, qvi scriptionibus suis divinæ litare gloriæ, & publicæ utilitati, non vanæ gloriæ vela facere constituerunt.

Lips. Synt. de Biblioth.

V. Scitè admodum observat post Justum Lipsium Jacobus Philippus Thomasinus, in erudito de Donarijs ac Tabellis votivis opere, apud Ethnicos qvondam BIBLIOTHECAS Templis propterea junctas fuisse, ut verâ sedem sacratorum ingenij fœtuum LOCA SACRA

Thomas. lib. de Donarijs & Tabell. votiv. c. 3. p. 37. seqq.

„ CRA ESSE ostenderent; BIBLIOTHE-
„ CAS (inqvit) procul abesse (sc. à Templis)
„ noluerunt veteres, ut ex præclaris ingenio-
„ rum monumentis dependens mortalium
„ gloria, in Deorum tutela esset: Svetonius in
„ Augusto c. 29. *Templum Apollinis in ea*
„ *parte Palatinæ domus excitavit, quã fulmine*
„ *ictam desiderari à Deo haruspices pronuntia-*
„ *rant. Addita porticus cum BIBLIOTHE-*
„ *CA latinâ græcaqve.* Ideoqve hæc Biblio-
„ theca Apollinis dicebatur, latinæ inscriptio
„ Romæ in ædibus Maffeianis ad Agrippinas
„ thermas in tabella marmorea adhuc extat;

SULPICIAE
THALUSAE
ANTIOCHUS. TI. CLAUDI
CAESARIS. A. BYBLIOTHECA
LATINA. APOLLINIS
CONIUGI. SUAE
BENE. MERITAE

„ inde Horatius lib. I. epist. III.

Scripta Palatinus qvæcunqve reponit Apollo.

„ Græcæ etiam Bibliothecæ inscriptio à Gru-
„ tero refertur:

„ C. JVLIVS. C. L. PHRONIMVS.
„ A BYBLIOTHECA. GRAECA.

„ Idem Imperator Bibliothecas in Palatio, te-
„ ste Dione hist. Rom. lib. LIII. perfecit, & de-
„ dicavit. Qvi etiam porticus & Bibliothe-
„ cas, à sororis nomine Octavianas dictas ex

mann-

„ manubijs Dalmatorum extruxit, referente
„ eod. lib. XLIX. Qvod ipſum Gentilium inſtitutum magis illuſtraturus laud. Thomaſinus, libros in Bibliothecis iſtis templarijs ſupra ARBORES PLUMBEAS repoſitos fuiſſe notavit, uti etiam apud Marlianum in Topograph. legitur, & Johan. Argolus politioris literaturæ in Gymn. Bonon. Prof. fatetur ſe vidiſſe ARBOREM PLUMBEAM lauri ſpecie cum foliis expanſis, qvibus nondum aurum deceſſerat, è Vinea Roncianâ (in Palatino monte ſitâ) erutam, eâ parte qvæ vergit ad Aventinum, de qvâ cum qvid eſſet, à doctis deliberaretur, ſtatutũ tandem, eam ex arboribus unam fuiſſe, qvibus Libri Bibliothecæ ſint impoſiti. Nec prætereundi ſunt teſtes reliqvi, qvos advocavit Thomaſinus, oſtenſurus Bibliothecas Templis olim contiguas fuiſſe: Bibliothecam in Templo Tra- „
jani fuiſſe Gellius lib. II. teſtis eſt; *Seden-* „
tibus forte nobis in Bibliotheca Templi Tra- „
jani. Bibliothecam verò Capitolinam „
Templo Jovis contiguam arbitror, qvam „
Euſebius tempore Commodi arſiſſe ſcribit, „
atqve Oroſius repetit lib. VII. cap. 16. Eu- „
it & in Templo Herculis Tiburi, de qvâ Au- „
lus Gellius lib. 19. c. 5. *Bibliotheca Tibur-* „
ti inſtructa ſatis commode erat. Et alia in „
Templo Pacis ex eod. Gellio lib. 16. c. 8. „
Commentarium L. Aelii, qvi Varronis ma- „
giſter

„ *gister fuit, studiosè qvæsivimus, eumqve in*
„ *Pacis Bibliotheca repertum legimus.* Hæc
„ tempore Imp. Commodi unà cum Palati-
„ nâ conflagravit, ut scribit in ejus vitâ He-
„ rodianus, & Galenus in vitâ propria indi-
„ cat, ibiqve multa à se scripta interiisse. Ex-
„ tra Romam pariter mos iste adolevit: Am-
„ mianus lib. XXII. *Inter Templa eminet Se-*
„ *rapeum, in qvo Bibliothecæ fuerant inæstima-*
„ *biles, & loqvitur monumentorum veterum*
„ *concinna fides, septuaginta voluminũ millia,*
„ *Ptolemæi Regis vigiliis intentis, composito bel-*
„ *lo Alexandrino, dum diripitur Civitas, sub*
„ *Dictatore Cæsare conflagrasse.* De eodem Se-
„ rapeo Tertullianus Apol c. XVIII. *Hodiè*
„ *apud Serapeum Ptolemæi Bibliotheca, cum i-*
„ *psis Hebraicis literis exhibentur.* Sic Constã-
„ tinop. in S. Sophiæ templo Bibliothecã fu-
„ isse Nicephorus meminit, & passim nunc in
„ Templis Bibliothecas cernimus, easqve fe-
„ rè apud Cœnobitas solum conservatas le-
„ go. ita ad verbum loco citato Thomasinus.
Cum itaqve damnificis umbrarum tenebris obnupti mortales judicarint, veram sacratorum ingenii fœtuum sedem LOCA SACRA esse, qvidni ea opinio christianis pectoribus insideat; *Viros doctrinâ & literis excultos, apprimè sacras occupationes decere, atqve scriptiones*; nec nisi piâ intentione prævià, opera apparanda esse, fructu singulari Orbi sese com-

commendatura. Non est qvod dubitemus, Libros eo studio concinnatos, ARBORIBUS imponendos esse, non PLUMBEIS qvidem, sed AUREIS, imò ARBORI VITÆ perennis; Authores verò, divinæ duntaxat litantes gloriæ, HONORIS immarcessibilis coronâ exornandos.

VI. Qvandoqvidem verò omnibus omninò Musarum cultoribus, LABOR improbus fidissimus comes sit, & numqvam non cum usurâ fructum emolumenutmq; maximũ afferat; nullos tamen magis ille decet qvàm magna ingenia, Doctoresqve judicio conspicuos præstantiori, siqvidem laboris accessione plus cæteris omnib⁹ illi provehantur, & instar opimæ glebæ segetem proferant uberiorem. Non abs re Tullius enunciavit, *Causam raritatis Oratorum LABOREM esse, qvem pleriqve fugiamus*! Laborem sc. qvo venduntur omnia; Laborem, qvem scitè admodum Philo hominum nutricium, & operum cunctorum perfectum artificem nuncupavit, etiam atqve etiam in Literatis ad celsiora adspirantibus desideramus, cum labore impigro id plerunqve conseqvantur, ut non tantum similes semper sibimet ipsis sint, sed Majores nõ rarò & consumatiores appareant. Tardissima ingenia, labore assiduo nonnunqvam id consecuta fuisse accepimus, ut anteverterint promtiora; at verò ingeniosissimos simul ac misoponos homines lolium duntaxat, & steri-

 les

Apul. de Deo Socrat.

les avenas produxiſſe. Qvod Apuleum qvondam familiariter edixiſſe conſtat; *Nihil ſubitum ſimul & elaboratum eſſe*; id locum maximè habere videtur in omni Scriptorum genere, qvippe qvi ex nimiâ feſtinatione, laboriſqve præreqviſiti nauſeâ, non raro gravem capitis paſſi ſunt & famæ imminutionem. Vel unica minus elaborata ſcriptio, aliqvot luſtrorum curas ſæpè dejecit, & doctiſſimos aliàs, de ſummæ exiſtimationis arce (qvam pridem attigerant) deturbavit. Qvodſi in ipſo limine illi offenderint, atqve ſucceſſu caruerint proſperiori, animum qvandoqve ita deſponderunt, ut nuntium etiam ſtudiis remittere, aut extremæ deſperationi locum dare, neutiqvam dubitaverint. Si majorem in ſcribendo curam adhibuiſſent, neqve ingenii aut memoriæ dotibus plus juſto fuiſſent confiſi, feliciores utiqve habuiſſent progreſſus, atqve *dulciores* (ut Hieronymus ait) *de amaro iſto ſemine fructus deguſtaſſent.* Laboremus itaqve ô Literati *pertinaciter*, ut Pertinax Imperator, *militemus ſtrennè*, ut ille alius Cæſar fuit cohortatus, FESTINEMUS LENTE, & nonniſi eximiè parati, & ad concitandam qvaſi admirationem inſtructi, in publicam lucem prodeamus. Idem profectò informibus, & valdè properatis ingenii fœtibus obtingere ſolet, qvod abortionibus illis, qvæ legitimum puerperium anteverterunt, ut ſcil.

VIVA-

VIVACES non ſint, & de utero utplurimum ad tumulum transferantur; cum fœtus maturiores, & alvo maternâ patienter per longa ſpatia concluſi, feliciter lucem adſpiciant, eâqve diutiſſimmè potiantur. Obſervatio hæc eſt Magni Syneſii, in Dione ſuo libros expetentis, *in qvibus cognitio quâ parte philoſophi ſumus, non ſit inexercitata*; hanc derogat ille Scriptoribus feſtinabundis, deqve iisdem talem ferre calculum non dubitavit: *Si qvid fortè pariant, cæcum id pro temeritate, & qvaſi ſubventaneum eſt. Non enim ſermonem interius fovet, qvi qvotidiè evomendus eſt, ſtudium tumultuariò & inconſideratè in ludicris adhibere, langvidum ipſum atqve evanidum reddit. Nam ut ex fœturis corporum, ita ex ſermonibus animorum qvidam partus oriuntur. Qvi verò intempeſtivè illis conſveverit, cætera planè eadem cum iis qvæ in corporib⁹ accidunt, experietur; ubi verò ſemel habitus ad abortiendum præceps propenderit, nihil jam integrum aut vitale parturiet: Hinc qvi in populum expeditè dicendi facultate valet, ad rem aliqvam ſedula animadverſione conſiderandam imbecillis eſt; neqve ſi qva illi ſpeculatio proponatur, ſtatuæ eam inſtar expolitam accuratiſſimè elaborare poteſt.* Conſtat eqvidem Divinum illum Platonem nonniſi jam octuagenarium *Dialogos* ſuos diutiſſimè preſſos evulgaſſe, & à nonnemine notatum eſt, Iſocratem per an-

nos denos (alius qvindenos numerat) unum panegyricum expolivisse. Lysias Orator negavit se velle conscribere, qvæ festinatio præcipitasset. Amicè secum expostulanti Euripidi, qvod præ ruditate & infelicitate ingenii intra triduum ægrè tres versus emisisset, reposuit Alcestis, inde cristas attollens, & jactans, posse se diebus singulis centū versus fundere absq; labore; suboffens⁹ Euripides in Alcestidis fastum; *De hâc tua* (inqvit) *scribendi facilitate, non dubito, sed illud fidens assevero, fusos tanta facilitate versus, non ultra triduum duraturos.* Mei è contra tardè ac morosè emissi, ad omnia conseqventia secula perennabunt. Id qvod omninò comprobavit eventus *. Sicuti omnium ætatum maxima qvæqve ingenia, scriptioni temerè profundenti neutiqvam assvescendum esse censuerunt, atqve *fœcunditatis præcipitatę* (ut scitè Isidorus vocavit) insignes fuêre osores; ita festinationem nimiam haud abs re nævum dixerimus inge-

Isidor. lib. XII. orig. c. 2.

* *Virgilius Maro perpaucos versus in dies singulos fundebat, ita ut ursæ more parere se diceret, & lambendo fingere, idqve sibi gloriæ duxisse Donatus testatur, nec dissimiliter de Salustio scribit Fabius. Ad eandem mentem Seneca, nihil ordinatum esse dixit, qvod præcipitatur & properat, conf. in hanc sententiam Plutarch. in Pericle.*

ingeniorum lue ambitionis contractorum, cum illa properare tantoperè soleant gloriæ colligendæ causâ, ut nihil apud se premant diutius, vix aliqvid asservent ad explicandum penitius, ac velut lambendo refigendum, eaqve propter non secus ac flores præposteri, in postremos hyemis rigores incurrentes ex improviso contabescunt*. Æqve velox scriptionibus ejusmodi imminet fatum, ut Agatarchi picturis, qvem, magnos ex pingendi celeritate spiritus sibi sumentem, Zeuxis lentus pictor, diuqve opus suum perpoliens, huncin modum retudit: *Diu ego pingo Agatarche, qvia pingo æternitati.* Hinc etiam est, qvod præter ante laudatum Synesium (qvi Scriptores præcoces cœca & subventaneâ utplurimũ parere enunciavit) Magn9 Hieronymus Rusticum suum sapientissimè admonuerit, *ne ad scribendum citô prosiliat, & levi ducatur INSANIA*: En, qvale Vir summus de cita & præcipiti scriptione judicium tulerit! Nec minus egregiè Cassiodorus, in primi Variar. præfatione, amicis ad celerem scriptionem urgentibus, respondit ad h. m. *Debere illos Flacci dicta recolere*, qvi (lib. 1. epist. 18.) *di-*

S. Hier. Epist. 4. qvæ est ad Rust.

 sertè

* *Tarditatem ac morositatem scriptionum fusius commendat Claudius Minos, ad Emblem. 208 Alciati, it. Franciscus Bentius Orat. de stylo, & Adrianus Jun. lib. 4. animadvers. cap. 16.*

ſertè monuerit, qvid periculi vox præcipitata incurrere poſſit. Reſpondendi celeritatem cunctos videtis exigere, & creditis me impœnitenda proferre? Dictio ſemper agreſtis eſt, qvæ aut ſenſibus electis per moram non comitur, aut verborum proprietatibus minimè explicatur. Loqvi nobis communiter datum eſt, ſolus ornatus eſt qvi diſcernit indoctos. Nonus annus ad ſcribendum relaxatur auctoribus *. Qvo etiam ſpectat, qvod de ſuâ vitæ Apollonii translatione ſubitâ, nec per longum tempus expolitâ alicubi ſcripſit Sidonius; *Eam translationem dum parere feſtino celeriter, ejecit in tumultuarum exemplar turbida & præceps & opica translatio.* Qvibus verbis apud Leonem feſtinationem ſuam nimiam non laudavit, ſed excuſavit potius, qvod ſc. impolitum & ſemicrudum, & tanqvam muſteum librum obtuliſſet.

Sidon. l. 8. ep. 3.

VII. Neqve verò hæc ita accipienda, ac putem⁹ ſi vituperandam, prorſuſq; eliminãdam omnẽ omninò feſtinationẽ, aut damnandã eorũ felicitatẽ ingeniorũ, qvæ extemporaneâ etiã gaudent dicendi facultate, & freqvẽtiſſimæ auditorum coronę ob dicendi facilitatem

* *Qvemadmodum Catullus qvoqve Smyrnam parvum Cinnæ libellum, ex eadem moroſitate in expolitione libri laudavit dicens:*
Smyrna mei Cinnæ, nonam poſt deniq; meſſe,
Qvam cœpta eſt, nonamq; edita poſt hyemem.

tatem & copiam haud longè petitam ſummæ admirationi exiſtunt. Liqvido ſanè conſtat, nimis longas protractasqve Librorum edendorum *pumicationes* (ut ſcitè Raynaudus alicubi vocavit) authores ſuos non rarò fructu operis ſui defraudaſſe, & publicæ etiam obfuiſſe utilitati? *Moroſitatem* (ait modo laudatus Scriptor) *in libri expolitione, authori fructum ſui operis eripere inconfeſſo eſt. Neq; enim vel approbationem refert labori ſuo jure debitam, vel eâ conſolatione perfunditur, qvam libri uſus parenti conciliat. Eſt etiam ea diuturna ſuppreſſio lectorib⁹ damnoſa. Neqve enim fruuntur alienis laboribus, qvi tamen ad hoc ſuſcepti & exantlati ſunt, ut Lectores iis potiantur. Et periculum eſſe poteſt, ne per longam cunctationem omninò pereant variis caſibus, qvos enumerare nihil attinet, facilè enim cuivis occurrunt. Libro ipſi idem qvandoqve accidit, qvod pictori Protogeni, de qvo ſic Plin. lib. 35. c. 10. ex ſenſu Apellis:* Aliam gloriam uſurpavit Apelles, cum Protogenis opus immenſi laboris ac curæ ſupra modum anxiæ miraretur. Dixit enim, omnia ſibi cum illo paria eſſe, aut illi meliora, ſed uno ſe prꝃſtare, qvod manum ille de tabula neſciret tollere: *memorabili praecepto, nocere ſæpè nimiam diligentiam.* Qvemadmodum ingenii fœtus, legitimum puerperium antevertentes, rarò vivaces eſſe, ante notavimus; ita

Rayn. in lib. de laude brevit. num. V. §. 2.

ita dilationem qvoqve nimis longam, maturis partubus exitio qvandoqve fuisse non est qvod dubitemus. Medium tenere solent FELICES ac verè fructuosi SCRIPTORES, nec festinantes nimioperè, nec moras plus justo nectentes, qvin potius Plinianum illud ad animum suum etiam atqve etiam revocantes:

C. Plin. Sec. lib. V. ep. 11. *Perfectum opus absolutumqve est, nec jam splendescit limâ, sed atteritur.* Ita nimirum Plinius scripsit Tranqvillino, cum ipsum ad moras rumpendas in editione operis pridem conscripti duceret cohortandum, qvemadmodum alio etiam loco Oppium scitè edocuit, nimiam curam deterere magis librum qvam emendare, & revocare à recentioribus, nec sinere perfici jam inchoata.

Idem l. 9. Epist. 35.

Virtutem ubiqve, posthabitis EXTREMIS, consectemur!

COM-

COMMONEFACTIO XX.

PESTIFERA LIVORIS LITERARII MALIGNITAS, CURA POSTERIORI DETECTA; UBI ETIAM DE GENIO PATRIÆ NOVERCANTIS.

Ad Cōmentationis IV. de Invidia Literator. num. III. & VII.

I.

Alum LIVOR est, qvovis alio toxico pestilentius, hoc si mentes ERUDITÆ inficiantur, nihil nō iniqvi unà concipient. Qvod aliàs grati odoris svavitatem habet, LITERATO LIVIDO venenum, cœnumqve est putidissimum, cujus fœtore tantum non agitur in rabiem. Qvemadmodum bruta qvædam ungventorum odore vehementissimè crucientur: *Feles* (ait Plutarchus) *ungventorum odore exagitari, & in rabiem ferunt agi*; sic LITERATI INVIDI laudis emolumentiq; alieni odore gravissimè torqventur, atqve enecantur penitus. Appositè huc veniet Præsul Hippo-

Plutar. in Comment. de præcept. connubial.

ponenſis, Paulum Apoſtolum à pſeudo-fratrum livore vexatum noſtro conſpectui ſiſtens; *Prædicbat* (ait) *Paulus Evangelium, multi illũ amabant prædicatorem,* MULTI ILLI INVIDEBANT, BONO ODORE PERIBANT - *Ideò enim magis illi invidebant, qvia tantũ bona in illo gratia prævalebat, nemo enim invidet miſero. Erat ergò glorioſus in prædicatione verbi Dei, & vivens ſecundum regulam illius virgæ directionis, & diligebant eum, qvi in illo diligebant Chriſtum, qvi ſeqvebantur bonum odorem. Diligebat amicum ſponſi ſui ſponſa ipſa, qvæ dicit in Canticis Canticorum:* POST ODOREM UNGVENTORUM TUORUM CURREMUS; *illi autem alii qvanto magis eum videbant in gloria prædicationis Evangelii, & in vita inculpabili; tantò magis INVIDIA torqvebantur, & OCCIDEBANTUR BONO ODORE,* qvo ſc. recreabantur alii. Hâc ipsâ Livoris pſeud-apoſtolici malignitate, cum graviter qvondam laborarent Magni PAULINI Epiſcopi Nolani æmuli, pariter famæ ejus odore tantoperè affligebantur, ut de gloria Viri intercipiendâ extingvendâqve ſummè-pernicioſa agitarint conſilia. Sanè PAULINUM, Doctorẽ zelo pio ferventiſſimum, non minus qvam PAULUM Apoſtolum, ab ipſis fidei & profeſſionis ſuæ ſociis, ſeu pſeudofratribus æqve ac profanæ doctrinæ & vitæ ſectatoribus graviter pulſatum, imò penitus dere-

August. in Pſalm 44. Tom. VIII. opp. f. 281.

derelictum fuisse, & vitæ scriptor tradidit, & ipse in primâ ad Severum qvendam epistolâ est contestatus: *Omnes nostri* (scribens) *à nobis declinaverunt, simul impii facti sunt, & inimici hominis domestici ejus*, invidiæ nimirum litantes pravæqve æmulationi, neq; fragrantissimum *laudis Paulinianæ ODOREM* amplius ferre valentes. Qvid, qvod amicos inter charissimus Ausonius, ægrè etiam tulerit summam Paulini celebritatem, deq; laude sodalis evertendâ adprimè cogitarit, per omnes ingenii artes ejus tentans constantiam, proditęqve amicitiæ crimen (qvod ipse admiserat) Paulino innocuo objectans, aculeatisqve literis & carminibus eum admordere non cessans. Sed & Romæ eundem Paulinum diversis animorum studiis exceptum fuisse, honore qvidem ingenti à populo, à Clero verò, ipsoqve Pontifice haud sine *qvâdam LIVORIS, aut certè parum considerati zeli specie*, documento sunt ea, qvæ de dictis factisqve Paulini illustrioribus vitæ scriptor prodidit, non malè observans, in magnum divinæ gloriæ impedimentum, illum *Romani Cleri livorem* cessisse, alienumqve ipsius Papæ Siricii (invidiæ resistere haud valentis) à Paulino animum, grave pietati dominicæqve gratiæ detrimentum fecisse. Et qvid mirum, qvod *Paulino* Siricius iniqvior fuerit, cum nec *Hieronymi Stridonensis* glo-

Confer vitam Paulini ab Her. Rosvveido edit. p. 115.116.

Paulin. epist. 1. & 5. ad Sever.

Confer vitam Paulini p. 74.

Confer vitam Paul. p. 91.

Confer Baron. Tom. IV. Annal. ad ann. 394. Paulin. epist. I. ad Sever.

riam ferre potuerit. Hinc & Paulini, hominis doctrinâ pariter ac virtute egregii consvetudinem respuit, & ordinationem ad munus episcopale improbavit, qvamvis id obtrectatorum delatorumqve qvorundam culpâ accidisse, illa Paulini ad Severum verba innuere videantur: *Qvi nos odisse, & à consortio sanctitatis suæ segregare dicuntur.* Ne vero majores vires eundo invidia illa acqvirere posset, qvæ cōspectu & præsentia alebatur; sed subducto qvasi fomite extingveretur, Sanctus ille pacis filius fugam meditatus est, *Romæ suos* (Hieronymi verbis & exemplo edoctus) *relinqvens* tumultus, atq; salutarē in Campaniam usqve secessum eo fine instituens, *ut non secus atqve aura frigida*, (qvæ ipsiusmet Paulini verba sunt,) *vel importunum vacui culicis murmur* (sic scitè lividorum obtrectationes appellabat) *ab auribus spinarum sepe munitis excluderetur. Nam qvod ad me* (pergit notanter) *pertinet, cum ipsis qvoqve qvi oderunt pacem meam, mente pacificus sum; si qvis enim vult contentiosus esse, hoc consvetudo nostra non recipit.*

Paulin. ibidem.

II. O insignem, veroqve Christi discipulo dignissimam prudentiam, qvâ felicissimus PAULI Gentium Doctoris imitator PAULINUS, atrocem illam feram, feram immundam & virulentam, VENENOSAM sc. INVIDIAM superavit, atqve victoris fortissimi

ſimi gloriam eſt conſecutus. Conſimilis etiam prudentiæ conſtantiæqve victricis egregia documenta cum Paulino Nolano illi qvondam Doctores Chriſtiani dedêre, qvi nullarum non tetrarum impoſturarum maculas, qvin imò ipſam INVIDIÆ ACTIVÆ, temerè ſibi impactæ notam, æqvanimitate admirabili pertulere. Veluti Johan. Chryſoſtom⁹ æmulationis & invidiæ in Severianũ Gabalorum Epiſcopũ falsò & neqviter inſimulatus; In Sozomeni * nimirũ hiſtoria diſertè legitur, aureum illum Oratorem, initio qvidem adulationibus Severiani captum, habuiſſe eum inter charos, ac proficiſcentem in Aſiam commendaſſe illi Eccleſiam Conſtantinopolitanam; poſtea verò, cum Severianus, occaſione uſus, magnum ſibi nomen comparaſſet, ita ut Antiochum Epiſcopum Ptolemaidis, facundiſſimum eo tempore Eccleſiaſten, cognomento itidem Chryſoſtomum, ſuperare in multis cenſeretur, & Imperatoribus, (ſed Eudoxiæ maximè,) eſſet acceptiſſimus, Joh. Chryſoſtomum id ægre adeò tuliſſe, ut de abdicando exturbandoqve Severiano ſeria conſilia agitarit; qvi dehinc illatæ ſibi injuriæ memor, *Hiſtor. Trip. lib. X.*

* *Hunc verò Sozomeni locum multis illis adnumerandum eſſe, in qvibus prodigiosè ſit mentitus, notavit Th. Rayn. in Hoploth. contra ictum cal. c. XI. Tom. XII. opp. p. 612. conf. Greg. M. lib. VI. epiſt. 31.*

memor, cum Theophilo Alex. in perniciem Johannis conſpirarit. Verum huius calumniæ telum præter rem in Chryſoſtomum innocentiſſimum fuit evibratum, ſiqvidem longè depreſſior fuerit Severianus, qvam ut oratoris illius incomparabilis luminibus officeret, & ejus erga ſe invidiam concitaret. Sole meridiano clarius eluceſcet, qvantoperè Chryſoſtomus à tetro invidiæ probro abhorruerit, ſi variæ ejus evolvantur homiliæ, * atqve univerſa vitæ ejus, verè chriſtianæ, verè evangelicæ ratio curati expendatur. Qvamprimū ipſe qvoq; HIERONYMUS im̃enſæ invidiæ tum à Ruffino, tum ab alijs inſimulatus fuiſſet, pariter eam injuriam vultu ad modeſtam hilaritatem compoſito excepit: *Ego* (aiebat) *probroſus, ego verſipellis & lubricus, ego mendax (invidus) & ſatanæ arte decipiens appellor, maleficum qvidam me garriunt; titulum fidei ſervus agnoſco, magum vocant, & Judæi Dominum meum. &c.* Audiamus Palladium, enormi invidiæ activæ probro Virum per omnia maximum in hiſtoria Lauſiacâ notantem; *Hieronymus qvidam Presbyter habitabat in illis locis, qvi in ſermone Romano magna erat virtute ornatus, & præclaro ingenio, ſed tanta fuit ejus invidiâ, ut ab ea virtus doctrinæ obrue-*

Hieron. Ep. ad Aſellam Tom. II. opp. fol. 363.

Pallad. Hiſtor. Lauſiac. c. 78.

* *Confer Chryſoſtmi Hom. 7. in Ep. ad Rom. & hom. 29. in I. ad Cor. & hom. 11. in ep. ad Col. & hom. 36. in Joh.*

obrueretur: Cum ergò multis diebus cum eo versatus esset sanctus Possidonius, dicit mihi in aurem -- propter hunc Virum non habitabit Vir sanctus in his locis, sed ejus pervadet invidia vel usqve ad proprium fratrem; resqve ita accidit. Etenim beatum Oxyperentium Italum is hinc expulit, & Petrum alium qvendam Ægyptium, & Simeonem, Viros admirabiles, qvos ego notavi. Ita de Magno Hieronymo Palladius, qvi etiam alio loco graviter de Doctoris illius austeritate expostulavit. Ast temerè & per enormem calumniam; cum Hieronymus nullam sinistro adeò rumori ex sui parte præbuerit occasionem, cæterum is omninò fuerit, qvi cunctorum donorum ubertate alios anteiret, nec ullus ea ætate (Augustino solo excepto, qvem tamen sinceræ charitatis ulnis fuerat amplexus) sit repertus, de cujus bonis præstantioribus mœrere posset. Verum juvabit ipsumet audire Hieronymũ, calumniæ ejusce originem detegentem, & maculam livoris à se egregiè amoventem: *Adversus eos* (scribit notanter alicubi) *qvi me dicunt invidiæ facibus inflammatum scribere, breviter respondebo, nunqvam me hæreticis pepercisse, & omni egisse studio, ut hostes Ecclesiæ, mei qvoq; hostes fierent. Helvidius scripsit contra S. Mariæ virginitatem perpetuam. Numqvid ut ei responderem*

Idem Pall. c. c. 29.

Hieron. in proœm. operis cõtra Pelagianos.

derem ductus invidiâ sum, qvem omninò in carne non vidi? Jovinianus (cujus ô Pelagî, à te nunc hæresis suscitatur) Romanam fidem me absente turbavit, tam elingvis & sermonis putidi, ut magis misericordia dignus fuerit, qvam invidia. Illi qvoq; respondi, ut potui. Ruffinus non uni urbi, sed Orbi, blasphemias Origenis, & περὶ ἀρχῶν libros, qvantum in se fuit, intulit; ita ut Eusebii qvoq; primum librum defensionis Origenis, sub nomine Pamphili Martyris ederet, & qvasi ille parum dixisset, novum pro eo volumen evomeret. Num invidemus ei, qvia respondimus, & tanta in eo eloqventiæ fuêre fulmina, ut me à scribendi atq; dictandi studio deterrerent? Palladius servilis neqvitiæ, eandem hæresin instaurare conatus est, & novam translationis hebraicæ mihi calumniam struere; Num & illius ingenio nobilitatiq; invidemus? Nunc qvoq; mysterium iniqvitatis operatur, & garrit unusqvisq; qvod sentit. Ego solus sum, qvem cunctorum gloria mordeat; & tam miser, ut iis qvoq; invideam, qvi invidiam non merentur. Sed & alia adjecit Hieronymus, qvibus ostendit, qvam alienus

nus

nus ab invidiâ fuerit,in iis præſertim ſcriptionibus,qvarum causâ invidiæ incuſaretur.

III. Quum Cyrillum Alexandrinum, eminentiſſimæ doctrinæ Virum, & in Theologicis ſtudiis, præſertim ad incarnationem Verbi attinentibus nulli ſecundum,quidam(Socrate homine Novatiano præeunte) invidiæ duxiſſent inſimulandum erga Hyppatiam philoſophaſtram,quaſi ea ob excellentem doctrinam,præſertim Aſtronomicam, non absqve Cyrilli nutu à perditis quibusdam ſicariis letho ſit data; is qvoqve Heros magnanimus,ſanctæ patientiæ clypeo armatus, enormem adeò offenſionem æqviſſimo animo toleravit, omnemqve malevolis ſuis benevolentiam exhibuit,pariter ut ævo ſeqviori ſanctiſſimus Bernardus, ob Petri Abelardi exagitationem atro invidiæ carbone notatus,innocentiam ſuam piè & dexterrimè vindicavit.Nec minus integerrimo huic Doctori ſuppetias egregias tulêre plurimi doctrina pariter ac Virtute ſingulari conſpicui Doctores, eidemq; pro virili ſua etiam atq; etiam fuêre patrocinati; hos inter Jacobus Merlonus, qvi Bernardum adverſus Andream Qvercetanum (cui Petri Abelardi opera lucem debent) in notis ad epiſtolam Patris optimi centeſimam octuageſimam octavam defenſurus,præclarè oſtendit, Bernardum neutiquam ZELO AMARO, ſed gloriæ divinæ & retinendæ

puritatis amore incitatum; in Petrum Abelardum insurrexisse, neqve innoxium, sed nocentem maximè, & cœlesti veritati obstrepentem, styli seu calami sui mucrone appetiisse. *Legite si placet* (ita significantissimè ipse Doctor mellifluus, Senonensis Concilii Patres compellavit) *librum Petri Abailardi quem dicit Theologiæ, ad manum est enim; cum sicut gloriatur, a pluribus lectitetur in curia, & videte qualia ibi de Sancta Trinitate dicantur, de genitura filii, de processione Spiritus Sancti, & alia innumera Catholicis auribus & mentibus dissveta; Legite & alium quem dicunt, sententiarum ejus, nec non & illum, qui inscribitur: Scito te ipsum, & animadvertite, quanta & ibi sylvescant segetes sacrilegiorum atque errorum, quid sentiat de anima Christi, de Sacramento Altaris, de potestate ligandi &c. Et siquidem judicatis me justè moveri, movemini & vos - - & sic obstruatur os loquentium iniqua.* Ita præclarè insignis ille pietatis & puritatis vindex Bernardus. Qvis verò hinc non perspicit, clarissimè, qvam noxium sit INVIDIÆ virus, qvam lethale livoris venenum, *Malum* (ut benè Petrus Chrysologus dixit) *vetustum, prima labes, antiqvum virus, seculorum venenum;* quod ubi eruditam, ubi Ecclesiæ ministerio addictam mentem infecerit, nihil non mali & iniqvi patrabit, spinarum instar optimos quos-

Bern. Epist: CLXXXVIII.

Petrus Chrysol. serm. 3.

quosqve punget, inque eorundem exitio apprime lætabitur. Ungulis olim, Christi cruciabantur Martyres, ungulas sibimetipsi infigit omne livoris mancipium, quibus & vehementissimè torqveatur, & atrocissimè tandem absumatur. *Qvid INFELICI* (ait August. appositè) *ejusmodi Viro* [literato] *præstat invidia, qvam in secretis conscientiæ quibusdam UNGULIS livor ipse discerpit?* Eundemqve cruciatum descripturus B. Antiochus; *Planè* [ait] *invidia vehemens atqve atrox malum, ac modis omnibus crudele est, qvi enim cuipiam invidet, animi angore discruciatur, contabescit, miserè eliquatur totus, invidia enim quasi vermis in ligno & in vestimento tinea; ita cor deniq; & faciem ejus conficit, ac macerat hebeti paliore, qvi semel in illius incidit manus.* Aliena gloria flagellum ipsi est, qvo arrepto immanis tortor carnifexqve gravissimas sibi inferre plagas solet, ipsamqve necem accelerat. Haud mitiores dixeris invidos illis, qvi violentas sibi injiciunt manus, extremæqve crudelitatis peste laborant. Mala quæ intentant aliis, in ipsorummet capita recidunt, & qvem, inviti licet, bonis viris reddunt propitiũ Deum, hostem infensissimũ ipsi tandem experiuntur; id quod præprimis sanctus notavit Chrysostomus; *Quanto majora* (scribens) *invidia laboras, tanto majora illi offers bona, cui invides, Deus enim qvi omni*

August. sermon. LXXXIII. *de temp.*

Antioch. hom. LV.

Chrysost. homil. 42. *in Matth.*

omnia perſpicit, cum viderit innocentem injuria circumventum, extollit, multo magis, clarumque illum facit, invidentem autem deprimit. Nullius non ævi hiſtoria docuit, haud ita facilè deleri invidi in innocentem ſævientis facinus, ſed itatam Nemeſin ictûs ejus audaciam fortiter utplurimum repreſſiſſe. *Haſtam Saul jacit in Davidem* [ſcitè Seleucienſis ait Baſilius] *ictum verò paries excipit, omnibuſqve facinus indicat, non enim OMNIA VIDENS oculus hic curam remiſit, neqve jactum telum divinam providentiam prævertit. Ita David periculo exemptus eſt, & lapis funeſtæ manus monumentum, teli ſuſtinuit impreſſionem.* Sic eſt profectò, lanceam Saulis invidi, Davidi innocenti intentatam, paries ſæpè (illæſo Dei ſervo) excepit, negatumqve freqventer fuit piorum adverſarijs, qvod nonniſi livore urgente in optimos qvosqve facinus deſignaverant.

Baſil. Seleuc. orat. XV.

IV. Qviſqvis igitur literatorũ cœleſtẽ illã irati Numinis evitare velit catapultam, nullũ prorsꝰ INVIDIÆ concedat locũ, atq; in ſpinis iſtis evellendis, confringendâq; potius, qvam evibranda atroci illa lançeâ ſtrenuè deſudet; *Conſideret unuſqviſq;* [dico cum S. Aurelio] *conſcientiã ſuã, & ſi ſe videt de proſperitate proximi ſui invidiæ veneno percuſſũ, evellat de pectore ſuo ſpinas & tribulos, ut in eo ſemẽ Domini qvaſi in fertili agro multiplicata ſegete lũinis*

Auguſt. ſerm. LXXXIII. de temp.

con-

concipiatur, ut amaritudo invidiæ, Christi dulcedine leniatur. QVodsi verò ipse livoris maligni jaculis, odijq; omninò immeriti spiculis freqventius petatur, constanti ea excipiat pectore, neqve acceptas injurias aut contumelias invidorum unqvàm ulciscatur, cumulatius Deus illas vindicabit, qvam posset aut etiam vellet Doctor injuriâ affectus, à vindicta tamen [illo ingenij verè diabolici vestigio] omninò abhorrens. *Qvia David se ipse ulcisci* [notanter ait Salvianus] *distulit, ultionem statim Deo executore percepit. Extincto itaqve paulò post adversario suo, & manu cœlesti obruto sic locutus est: Benedictus Dominus qvi judicavit causam opprobrij mei de manu Nabali, eundem qvoqve cum fugasset è regno filius persecutor, judex in brevi Dominus vindicavit. Nec vindicavit tantum, sed cumulatius vindicavit, qvam ipse voluit, qvi vindicabatur: ut ostenderet DEus graviorem sibi esse injuriam injusta tolerantium, qvam tolerantibus suam, nam qvi supra votum ejus vindicat, qvi vindicatur, qvid aliud vult intelligi, qvam se ipsum in eo, qvem sic ulciscitur vindicari.* Extat insignis Petri Blesensis ad constantiam contra INVIDOS exhortatio, sub cujus finem verba in rem præsentem planè egregia leguntur: *Erit, erit qvando hæc* [scil. à turpi livore immissa spicula] *meminisse juvabit, erit qvando respondebis exprobrantib⁹ tibi verbum,-*

Salvian. lib. II. de Gubernat. Dei.

Petr. Bles. exhort. ad constant. contra invid. epist. 87. ad Gvil. Eliens. tunc Episc.

tunc videbis & affnes, qvia tuis remetieris Æ-
Psalm. *MULIS in mensurâ, qvâ mensi sunt tibi: Scio*
CXIX. *qvia faciet Dominus de persequentibus me ju-*
v. 84. *dicium; reposita est hæc spes mea in sinu meo. Expecto ut jugulesur Goliath gladio, qvem paraverat in mortem David:* Et Aman *puniatur in cruce, qvam paraverat Mardochæo. Tua verò circumspectio Pater, de cætero fidem diligentius examinet singulorum, qvos in tuæ familiaritatis sacrarium decreveris admittendos.*

V. A longo seculorum decursu tempore observatum, ipsiusqve VERITATIS COELESTIS oraculo comprobatum est, PROPHETAM CONTEMNI IN PATRIA, h.e. qvemvis doctrinâ virtuteqve singulari conspicuum Virum, in loco qvo à parentibus suis primum in lucem fuit editus, qvo item educatus, institutus, ac qvasi vitâ donatus morali, utplurimum sperni, sive clàm, sive manifestò, sive directè sive indirectè proscindi, vexari, modisqve variis [qvos ignorare literato christiano haud est dedecori] præter culpam aut meritum suum pessimè exagitari, qvinimò sympatriotarum suorum malitiâ nonnunqvam ita exacerbari, ut ad Campani exemplum, Turcis potius ac infidelibus, qvam concivibus adeò malignis cohabitare inducat in animum. Testatissimum verò est, non nisi LIVOREM iniqvitatis ejusce reum peragendum esse, & plusqvam vipeream invidiæ [maximos

ximos qvosqve Viros infestantis] malignitatem; hâc fascinati plurimi, sympatriotarum suorum bona etiam atqve etiam volunt diminuta, soliqve ipsi cum Cæsare & Pompeo in patria eminere desiderant. Et *cum* [notante Tacito] *insita mortalibus natura recentem aliorũ felicitatem ægris oculis introspicere, modũq́ fortunæ à nullis magis exigere soleat, qvam qvos in æqvo viderunt*; clarissimè apparet, culpam novercantis Patriæ potissimum in pessimam illam livoris affectionem esse conjiciendam. Qvid qvod ipso Hieronymo [qvi Tacito major extitit] monente, propemodum naturale sit, qvod cives semper civibus invideant, siqvidem non considerent præsentia viri bona, sed fragilis recordentur infantiæ, qvasi non ipsi etiam per eosdem gradus ad maturam ætatem pervenissent. Alit tellus qvælibet nefarios suos Vatinios, qvi atrocissimis in concives contumeliis, & optimi cujusqve criminatione, perditâ item nocendi vi, aliorumqve depressione, Neronum gratiam qvandoqve aucupantur, & [qvod de Licinio Proculo habetur] alios criminando, bonos & modestos anteire laborant, fingentes non raro aliqvid, unde amico (sympatriotæ) infamiam parent, indeqve sibi gloriæ plurimum suffurentur. Sint licet & aliæ contemptus concivici causæ atqve rationes, utpote nimia familiaritas, plerunqve [ut in proverbio

Tacitus lib. II. Hist. c. 20. confer Aristot. l. 5. pol. c. 3. Hieron. lib. II. in Matth. c. 13. Confer Tacit. XV. Annal. c. 34. Idem XIX. ann. c. 87.

bio est] pariens contemptum ; natalium item explorata tenuitas atq; ignobilitas, qvam nemo unqvam sine cæterorum indignatione, virtute suâ est supergressus; curiositatis ad hæc novitatisqve pruritus, qvo agitati neo-Atheniensium plurimi, acrius cognoscere avent, qvid è peregrino Orbe sit deportatum, ac proin exotica domesticis ita sæpè præferunt, ut clarorum in patriâ Virorum dona ac virtutes flocci pendere, omneqve ignotum pro magnifico habere non vereantur. † Ut ut igitur ea Viris optimis gravem in patria contemptum sæpissimè concitare soleant, palmariam tamen causam, cur Prophetæ plerunqve in patriâ vilescant, LIVOREM pestilentissimum omni ævo extitisse, ipsâ rerum magistra experientia abundè satis edocuit. Non nisi livore fascinati malevoli qvidam, pervicaciter negant illos, qvos annis qvondam, moribus & conversatione pares habuerunt, majorem in præcordia virtutem admittere, aut nobiliora doctrinæ pietatisqve documenta dare potuisse. Et cum freqventer timeant, ne eis surripiatur, qvod ipsi tantoperè affectant, sive officium sive beneficium, & conferatur sympatriotis melioribus, hinc miris illos exagitare modis, atro ubiqve notare carbone, atqve eorum

† *De qvibus contemptûs concivici causis Adamus Rechenbergerus Dissert. peculiari Lipsiæ añō 1670. edita præclare disseruit.*

eorum simultatem affectare non dubitant, *qvorum* (ut Apuleus loqvitur) *similitudinem desperant.* Si forsitan ominentur, Viros doctrinâ virtuteqve illustres, altiora honorum sedilia conscensuros, turpes ubiq; de iisdem spargere rumores, ac præter rem culpamve suam temeratæ virtutis, admissæq; vitiositatis reos peragere conantur, dicta eorum factaqve cribrantes, gestus & mores examinantes, ut si in eis qvidpiam furfuris reperiatur, protinus in aures spargatur potentiorum, suppressa optimarum ac præclarissimarum actionum similagine; id deniqve solerti studio agentes, ut vilescant apud cæteros Viri integerrimi, atq; omninò impediatur incrementum illorum, qvos iniqvissimo & plusqvam Vatiniano odio proseqvuntur. Hinc est, qvod spe & expectatione suâ lividi isti nonnunqvam dejecti, miserrimè tabescant, & ad aliorum actiones oculatissimi, mox pessimè cæcutiant, qvin imò ad extremas tandem angustias redigantur. O miseram itaqve INVIDORUM conditionem, qvam vivis coloribus D. Prosper depicturus; scitè *eos ad gaudenda anxios, ad plangenda lætos, utrobiq; dispersos, omnibus deniq;, imò sibimetipsis odiosos* pronunciavit. Obstupescendum planè est, qvod pauci adeò, vitii hujus tam freqventis, tam perniciosi virus sibi revocent ad animum, imò diabolicâ fraude circumventi, miserè contabescant po-

tius, qvam ſacris oraculis præſcriptã admittãt medelam. Si graves invidorum dolores, miſerias, & cruciatus conſiderarent, attentius omninò furores ſuos mitigarent, totiqve in declinando atroci adeò malo eſſent occupati; ſed & à peſſimo more eorum recederent, qvi ut decipiant cautius, palam ſuos laudare æmulos, mox ſecretis eos infamare criminationibus, adeòq; (ut ait Seneca) *per ornamenta ferire* non dubitant. Sunt eqvidem non pauci in cœtu literatorum hominum, *qvibus invidia in occulto, adulatio in aperto eſt.* Qvemadmodum Auguſtus memorante hiſtorico, honorâ oratione qvædam de habitu cultuqve & inſtitutis Tiberii jecerat, qvę tamen velut excuſando exprobrabat; ipſeqve Tiberius multa de aliorum virtute memorabat, magis in ſpeciem verbis adornata, qvam ut penitus ſentire crederetur; Sic clam nonnulli contemnere, atroqve notare carbone ſuos ſympatriotas ſolent, qvos conqviſitis elogiis publicè ducunt ornandos. Amoveant à ſe felicitatis veræ candidati turpiſſimum hunc male-ſanæ mentis characterem, caveantqve ſollicitè, ne unqvam execrabilis adeò malitiæ & pudendæ intemperiei veſtigia conſectentur.

VI. Qvodſi verò piè-literatorum aliqvis, lividos adeò & iniqvos experiatur concives, neutiqvam ſuccenſeat iis vehementius, ſed con-

condoleat potius, & Christi, Prophetæ in patriâ contemtissimi, atqve genuinorum discipulorum ejus exemplis edoctus, ad fortiter & cum gaudio tolerandum livorem domesticum sese accingat. Cæterum, cane pej⁹ & angve omnem ostentationem & jactantiam devitet, latitare amet, & qvæcunqve gloriam afferre possent, vel famam ampliorem conciliare, etiam atq; etiam declinare studeat, non qvidem intermittens sinceræ virtutis exercitium, sed insigniora potius naturæ dona occultans, & ad altiora qvæqve ambitum pro virili suâ refrœnans, secus ubi egerit, augebit contra se acerbum livoris malum, atqve venenata malevolorum concivium spicula neutiqvam evitabit. Cum olim urgente livore [Hellinando qvodam ita memorante] inter duos viros religiosos vehementissimæ dissensionis odiiqve maximi seminaria propullulassent, alterqve furoris diabolici œstro percitus, alterum innocentem qvidem, confi-cto mendacio de crimine qvodam detestando accusasset, iste cœlesti præsidio nixus, accensam discordiæ facem extingvere qvantocyus laboravit; *Et qvanto* (ut notanter addit scriptor] *malevolus ille seu clancularii s, seu apertis insectationib⁹, irrisionibus, detractionibus fratris animum ad amaritudinem perducere nitebatur, tantò iste in humilitate timoris DEI semetipsum submittens, LIVORIS & impatien-*

Hellinã. Mon. in Exord. Cist. lib. V. c. 15.

tientiæ stimulos, qvos in corde ipsius adversarius exacuere tẽtabat, confitẽdo, flendo & orando vigilanter retudit, donec malitiosus ille infamator vehemẽter cõpunct9, & ab omnimodâ fratris insectatione tandẽ aliqvando abhorrens, horrendi livoris scelus, fictamqve temerè invidiæ scenam fuit detestatus, qvin imò maxima cordis contritione lapsus suos publicè deploravit. En, optimum contra venenatos serpentini concivicique livoris morsus pharmacum, oportunumqve ad illum sedandum extingvendumqve compendium! Utinam consimili æqvanimitate, pariqve industriâ nostri ævi literati omnem invidentiæ amaritudinem eliminarent, & qvantâ possent animi demissione pectorum sibi apprimè adversantium malitiam reprimerent, ad veram atqve imperturbatum animi contendentes tranqvillitatem. Scitè admodum J. Lipsius, sympatriotarum suorum, ob descriptum Lovanium invidiæ & cavillis expositus; *Vides* (aiebat) *qvo præmio scribimus; & alibi fortasse in gratia, domi frigemus. Sic solet, FERO, & genium meæ patriæ (si Deo visum) elegantiorem votis exposco.* Huc pertinet qvoqve ante laudati Petri Blesensis pia & elegans ad Gvilielmum Eliensem Episcopum exhortatio ad CONSTANTIAM CONTRA [concives] INVIDOS: *Habe igitur sustinentiam, & in opus fortitudinis te accinge. Si enim in spiritu mansvetudinis hæc susti-*

J. Lips. Cent. V. Miscell. Ep. 92.

Petrus Blesen. epist. 87. *Opp. Paris. editorum, p.* 134.

Justineres, propter mansvetudinem tuam liberabit & exaltabit te, qvi erigit mansvetos in salutem. QVI AFFLICTVS ET HUMILIATVS EST, dicit Job, ERIT IN GLORIA; Et tu qvæso freqventius psallas & dicas: Bonum mihi Domine qvià humiliasti me, tanqvam aurum in fornace probavit te Dominus. Non est enim Iacob qvem Esau non perseqvitur, nec est Abel, qvem Cain malitia suâ non exercet; justus septies cadit in die, fortiorqve resurgit, multa enim sunt tribulationes justorum. In sex tribulationibus dicit Job liberabit te Dominus, & in septimâ non tangit te malum. Non deseras qvæso patientiam, patientia enim justorum non peribit in finem. Non te moveant opprobria exprobrantium tibi; qvia testimonio Scripturæ non contristabit justum qvicqvid acciderit ei. Docent nos exempla Majorum, qvod Viri magnanimi fortitudo gravioribus injuris lacessita grandescit. Nihil arduum nihil magnum est magno viro: nec timendum est qvicqvam ei esse difficile, cum soleat difficultas ex solo timore procedere. -- Erit, erit qvando hæc meminisse juvabit, erit qvando cum gratiarum actione cantabis, & dices: Ostendisti mihi Domine tribulationes multas, & conversus vivificasti nos: - Scio qvod faciet Dominus de perseqventibus me judicium, reposita est hæc spes mea in sinu meo. Expecto ut

jugu-

Johan. XXII. 29.

Psalm. CXVIII. vers. 71

Prover. XII. vers. 21

Psalm. CXIX. vers. 84.

jugulerur Goliath gladio, qvem paraverat in morte David, & Aman puniatur in cruce, qvā paraverat Mardochao &c. Hæc ſibi dicta putent omnes concivium malignantium livore preſſi literati, cœleſtiqve præſidio nixi, infractam in opprobrio illo ſuſtinendo conſtantiam conſectentur.

COM-

COMMONEFACTIO XXI.

SYMMYSTA LIVIDUS,

SIVE

SPECULUM INVIDIÆ ECCLESIASTICÆ,

EXHIBENS

QVINQVE DOCTORES VETERES, MALIGNITATE PSEUDO-FRATRUM GRAVISSIME INFESTATOS.

Ad Comentat. IV. num. IV. seqq.

B. L.

Um sub Qvartæ COMMENTATIONIS nostræ (qvâ LITERATORUM INVIDORUM malitiam multivariam duximus detegendam) initium, illustres qvosdam prisci ævi Doctores ab atri LIVORIS nebulis graviter aliqvandiu obfuscatos

tos oſtenderimus, & à malignantis Invidiæ turbinibus vehementiſſimè infeſtatos ; utpote Q. SEPTIMIUM FLOR. TERTULLIANUM, BASILIUM MAGNUM, GREGORIUM NAZIANZENUM, HIERONYMUM STRIDONENSEM, & JOHANNEM CHRYSOSTOMUM; animus nunc eſt, eundem (ſed curatiori multò & diffuſiori ſtudio) reſumere laborem, & qvam indigna maximi illi Viri, non ab heterodoxis adeò, qvam ipſis FIDEI & PROFESSIONIS SUÆ SOCIIS, urgente Livore ſint perpeſſi, velut in SPECULO qvodam luculentiori dare demonſtratum. Obveniet unà conſpectui Tuo B. L. pudenda SYMMYSTÆ LIVIDI facies, & GENII pſeudo-fratrii imago vivis qvaſi coloribus expreſſa. Nec ſine ſtupore fulminantes miſerias aſpicies, qvæ iniqvorum malignitate pectoribus illis, eruditione pariter ac virtute ſummâ conſpicuis fuêre ſubeundæ ; CAUSAS adhæc conflatæ tantis nominibus INVIDIÆ inde cognoſces penitius, & ingenioſam æmulorum neqvitiam etiam atq; etiam deteſtaberis. Cæterum, habebunt qvoq; unde ſibi metuant ſe-

qvi-

qvioris ævi Doctores, Rerũq́ Sacrarum administri, sive suâ, sive aliorum opinione firmatissimi, siqvidem Magnifica adeò sanctæ Civitatis Palatia, incomparabilis doctrinæ & virtutis basi suffulta, exsurgente Livoris turbine tantoperè agitata sint, ut coram eo (*juxta Salomonis effatum*) minimè consistere potuerint. *Qvidni tuguriolum aliqvod contremiscat, ubi tempestate subortâ ædificium amplissimum corruisse, saltim casui vicinum fuisse compertum fuerit? Deniq́ tantorum Virorum exemplis & documentis optima PRUDENTIÆ excolendæ & acuendæ ratio elucescet, virtusq́ antidoti illius saluberrimi, cujus beneficio morsus serpentini Livoris sive felicissimè eludi & evitari, sive fortissimè & sine noxâ graviori sustineri tolerariq́ possint. Qvod si & FRATRIBUS ATRATIS, Mystisq́ pudendi Livoris æstro percitis, probra animi sui malignantis obvenerint, adprimè caveant, ne SPECULO succenseant innocuo, qvin potius de maculis suis eliminandis abstergendisqve etiam atqve etiam sint solliciti; cæterum Patro-mastigum prisco-*

Prov. XXVII. vers. 4.

 rum

rum periculis & casibus funestioribus edocti, sapiant rectius, inq; expellendâ omni Livoris ac æmulationis mordacitate strenuè desudent, donec & ipsi ad FELICIUM EX ANIMO, h. e. CHARITATIS sinceræ diademate conspicuorum Doctorum sortem, atque supremæ in ACADEMIA CHRISTIANA dignitatis gradum deveniant.

I. Q. SEPTIMIUS FLORENS TERTULLIANUS.

I.

Euseb. in Chronico. *Hieron. epist. ad Magn. Orat.* *Idem in Catal. Scriptor. Ecclesiastic.*

PRIMUM in funesto INVIDIÆ Ecclesiasticæ Theatro locum TERTULLIANO qvondam assignavimus, *VIRO* (Eusebio teste) *omnium Ecclesiarum sermone celebrato*; qvo [Hieronymo enunciante] nihil eruditius, nihil acutius; sed qvo post vehementiores LIVIDORUM SYMMYSTARUM incursus nihil vexatius extitit, nihil funestius, nihil miserabilius; siqvidem eodem Doctore perhibente, *non nisi INVIDIA & contumelijs CLERICORUM Romanæ Ecclesiæ ad Montani dogma sit delapsus*: Pariter ut Sophronius eundé Tertulliani lapsum φθόνῳ καὶ προπηλακισμοῖς τῶν κληρικῶν τῆς Ρώμη ἐκκλησιάις, & [Nicephori interpres, propter Cleri Romani INVIDIAM

cor-

contigiſſe tradiderunt. Et cum ex honorificis Veterum de eodem Tertulliano judicijs *

* Eminet inter ea famigeratiſſimi Vincentij Lirinenſis; qvi poſtqvam de Origene verba feciſſet, de noſtro ſic ait: *Sed & Tertulliani qvoqve eadem ratio eſt: Nam ſicut ille apud Græcos, ita hic apud Latinos noſtrorum omnium FACILE PRINCEPS judicandus eſt. Qvid enim hoc Viro doctius? qvid in divinis atq; humanis rebus exercitatius? Nempe omnem philoſophiam & cunctas philoſophorum ſectas, auctores adſertoresqve ſectarum, omnesqve eorum diſciplinas, omnem hiſtoriarum ac ſtudiorum veritatẽ, mira qvâdam mentis capacitate complexus eſt. Ingenio vero nonne tam gravi ac vehementi excelluit, ut nihil ſibi penè ad expugnandum propoſuerit, qvod non aut acumine inruperit, aut pondere eliſerit. Jam porrò orationis ſuæ laudes qvis exeqvi valeat? Qvæ tanta, neſcio, qva rationum neceſſitate conferta eſt, ut ad conſenſum ſui qvos ſvadere non potuerit, impellat, cujus qvot penè verba, tot ſententiæ ſunt: qvot ſenſus tot victoriæ. Sciunt hoc Marciones, Apelles, Praxeæ, Hermogenes, Judæi, Gentiles, Gnoſtici, cæteriqve qvorum ille blaſphemias multis ac magnis voluminum ſuorum molibus, velut qvibuſdam fulminibus evertit.*

Vinc. Lirin. commonit. I. cap. 24.

adprimè constet, qvantus ille doctrinæ multijugæ Professor, qvantusqve Virtutis præfulgidæ cultor fuerit, dubium non est, Clericos imperitiores & frigidiores, utriusq; luminis splendorem ægerrimè pertulisse, Viroqve per omnia Maximo, ob nobile illud eruditionis cum masculâ virtute connubium summoperè fuisse infestos.

II. Cæterum, cum insigni spiritus libertate uteretur, atqve rigidiorem paulò vitiorum, Ecclesiasticos homines deformantium censorem ageret, factum, ut gravioribus indies à Symmystis procacibus, injuriis atqve contumeliis fuerit lacessitus. Graviter nimirum Tertullianus castigaverat pudendam spectaculorum Gentilium freqventationem, ab ipsis Clericis adamatam, deqve eâ labe verbis hisce significantissimis fuerat conqvestus: *Sed Tragœdo vociferante, exclamationes ille* (nempe aliqvis ex Clero) *alicujus Prophetæ retractabit? & inter effeminati histrionis modos psalmum secum comminiscetur? & cum athletæ agent, ille dicturus est repercutiendum non esse? poterit & de misericordia moveri defixus in morsus ursorum, & spongias retiariorum? Avertat Deus à suis tantam voluptatis exitiosæ cupiditatem. Qvale est enim de Ecclesia Dei, in diaboli Ecclesiã tendere? de cœlo qvod ajunt in cœnum? illas manus qvas ad Deum extuleris, postmodum laudando histrionem fatigare? Ex ore*

Tertull. lib. de Spectac. cap. 25. opp. fol. 83. edit. Paris. 1664.

QVO AMEN IN SACRUM PROTULERIS, *gladiatori testimonium reddere*, εἰς αἰῶνας ἀπ' αἰῶνος *alii omninò dicere nisi DEO & Christo.* Eadem sane de Clero qverela postea Magni fuit Athanasii, in Apol. adversus Gentes, ubi dolet MEMBRA DICATA DEO, inservire Idolorum obseqvio, interq; alia cum Tertulliano mentionem facit manuum qvæ factæ εἰς ἔκτασιν τῆς πρὸς τὸν Θεὸν εὐχῆς. Qvinimò ad seculum Augustini durasse istam Clericorum qvorundam perversitatem, ipse Divus Aurelius non sine dolore testatur: *Qvantis turbis implentur Ecclesiæ, stipantur parietes, pressuris se urgent, propè se suffocant multitudine. Rursus ab eis ipsis si minus est, curritur ad amphitheatrum.* Et in Ps. L. *Si fortè in ipso aliqva ex causa expavescant, continuo se signant, & stant illic portantes in fronte, unde abscederent, si hoc in corde portarent.* Porrò, Tertullianus in Clero Romano acriter reprehendebat præproperam persecutionis tempore fugam atqve pusillanimitatem: *Plane superest* (inqvit) *ut etiam martyria recusare meditetur, qvi prophetias ejusdem Spiritus Sancti respuit: NOVI ET PASTORES ETIAM EORUM, IN PACE LEONES, IN PRÆLIO CERVOS*; qvibus verbis (monente Rhenano,) Episcopos populi orthodoxi notavit, ceu molliculos, & qvi

August. Comm. in Psal. 39.

Tertull. lib. de Corona Mil. cap. 1.

persecutionis tempore primi fugiant, cum plebem ad martyrium animare deberent. Deniqve horrisona hæc Tertulliani in Clerum R. verba leguntur: *Adleguntur in ORDINEM ECCLESIASTICUM Artifices Idolorum. Proh scelus! Semel Judæi Christo manus intulerunt, isti qvotidie corpus ejus lacessunt, ô manus præcidendæ! viderint jam an per similitudinem dictum sit: Si te manus tua scandalizat, amputa eam, qvæ magis amputandæ, qvam in qvibus Domini corpus scandalizatur?* Hinc igitur istæ Cleri Romani lachrymæ! hinc acerbæ, urgente livore & odio, in Tertullianum contumeliæ! Esto, συνάιτιον huj⁹ invidiæ (uti alibi etiã notavimus) fuerit ingenii ejus durities, morũ austeritas, singularitatis qvædam affectatio, facilisqve credulitas, de qvâ Baron. ad ann. 201. n. 10. Fuerit melior PATIENTIÆ encomiastes, qvam gymnastes; hæc tamen neutiqvam impediunt, qvo minus præter insignem raramqve Tertulliani eruditionem, summa ejusdem in dicendo scribendoqve libertas, pro palmariâ invidiæ ei concitatæ causa sit habenda, qvâ offensi Clericorum Romanorum plurimi, contumeliis tam atrocibus lacerarunt illum, cujus verbis graviter sese notatos atqve castigatos, conscientiâ teste reputarunt.

Idem lib. de Idol. c. 7.

III. Sed dicat aliqvis, non nisi justo sanctoqve odio orthodoxos in Tertullianum, utpote

pote Montani hæretici asseclam*, hominemqve à communione fidelium segregatum desæviisse. *Non possunt enim*, ut inqvit Ambrosius, *esse inter eos jura pacis, inter qvos est bellum fidei.* Ideoqve omni tempore exosum in Ecclesia hæretici nomen, eoqve infames, Gentilibus ipsis deteriores sunt reputati, veluti Magnus Athanasius hæreticos ne ethnicis qvidem æqviparandos censuit; *Tantum*, inqvit, *abest, ut eos Christianos appellare velim*; veluti etiam Chrysostomus; *Hæreticos* (ait) *Gentilibus esse pejores nemo dubitat, cum Gentiles per ignorantiã Deum blasphement; hæretici autem per scientiam lanient veritatem.* Qvamobrem uti eorum dogmata & nomina illibatæ fidei sectatores vehementer sunt execrati; ita prava ac perniciosa hæreticorum commercia impensiori studio devitare satagebant, hinc est, qvod omnem cum cacodoxis communicationem fidelibus constitutione qvâdam peculiari interdictam legamus, h. m. *Impios hæreticos non pœnitentes discludite, & semovete à fidelibus . . . . neqve ulla cum eis sit sermonis aut precationis communitas.* Sic cum Tertulliano nondum nato, Cerdo qvidam

Ambros. l. III. de offic.

Athan. in epist. ad vitã solitar. agentes.

Chrys. in Matth. XII.

* Tertullianum alicubi ipse Hieron. est dedignatus, cum Helvidius ejus uteretur nomine; *De Tertulliano* (inqvit) *nihil amplius dico, qvam Ecclesiæ hominem non fuisse.*

dam & Marcion hæretici in urbem advenissent, sacris meritò interdicti, & ab omni orthodoxorum consortio sejuncti fuerunt. Sub Eleutherio pariter Pontifice, Florinus qvidam ex ipso Presbyterii gradu depulsus, & à cœtu piorum est separatus. Sub Victore Papa, anno Christi CXCVI. hæreticum Theodotum Constantinopoli venientem, inqve falsorum dogmatum disseminatione deprehensum, ab Urbe protinus exturbatum, & à fidelium congregatione exterminatum fuisse, Epiphanius testatur, cui Theodoretus in hæc planè verba subscribit: *Eum beatissimus Victor Romanus Episcopus abdicavit & excommunicavit, &c.* Qvo etiam ævo sub Zephyrino Papa, Praxeam qvendam ex Asia in Urbem advolasse, atqve ab eodem, ubi primùm hominis impietas innotuit, inde protinus effugatum, atqve anathematis jaculo impetitum fuisse, ipsemet Tertullianus adversus eundem Praxeam scribens enunciavit, aliaq; severitatis ejusce ecclesiasticæ exempla in libro de præscript. commemoravit: *Ubi tunc* (inqvit) *Marcion Ponticus Nauclerus, STOICÆ STUDIOSUS? ubi tunc Valentinus, Platonicæ sectator? nam constat illos, neqve adeò olim fuisse, Antonini ferè principatu, & in Catholicam primo doctrinam credidisse, apud Ecclesiam Romanensem, sub Episcopatu Eleutherii benedicti, donec ob inquietam semper eo-*

Tertull. lib de præscript c. XXX.

rum curiositatem, *qvam fratres qvoqve vitabant*, (aliàs legitur *qvâ fratres qvoqve vitiabant*,) *SEMEL ET ITERUM EIECTI, Marcion qvidem cum ducentis sestertiis qvæ Ecclesiæ intulerat, novissimè in perpetuum discidium relegati, venena doctrinarum suarum disseminaverunt.* Idemqve Tertullianus de Cerdone & Marcione hæreticis isthæc proloqvitur:

Tertull. seu potiꝰ author incertus lib. III. de Concord. Patrum V. & N.T.

Post illum (Telesphorum sc. cui Hyginus successit) *socius legis certusq; Magister,*
Cum vestri sceleris socius præcursor & auctor
Advenit ROMAM CERDO, nova vulnera gestans.
Detectus, qvoniam voces & verba veneni
Spargebat furtim; QUAPROPTER AB AGMINE PULSUS.

\- - - -

Atqve pio suscepit Anicetus ordine sortem,
Sub qvo Marcion hic veniens, nova Pontica pestis,
Nondum secretum facinus suo corde reclusum,
Passim vulgò loqvens latebrosa perfidus arte.
Sed postqvam cœpit mortis proferre sagittas,
ABIECTUS MERITO, tam sævi criminis auctor,
A sanctis reprobus patuit mirabile monstrũ.

Planissimè verò constat, ipsum tandẽ Tertull. post illaudatum in partes Montani hæretici

transitum, à communione fidelium segregatum, *seu ab agmine pulsum*, abjectumqve fuisse. Cum scilicet anno redempti Orbis ducentesimo decimo qvinto, Zephyrino Papâ, Procl9 Cataphrygarum sive Montanistarum dux Romam pervenisset, ut cathedram ibidem stabiliret, eumqve Cajus Theologus disertis palam verbis argumentisqve confutasset; sententia damnationis tum adversus eum, tum contra cæteros ejusdem pseudoprophetiæ defensores, ipsumqve adeò Tertullianum (blasphemi Montani, Erasmo dicente, satellitem factum, & à Proclo errores propinante seductum) cum pari anathematis censura conscripta est atqve pronunciata, cujus ipse Tertullianus verbis meminit seqventibus: *Novitatem igitur objectant, de cujus inlicito præ-*

Tertull. lib de Jejun. c. 1. f. 544. opp.

scribant; aut hæresim judicandam, si humana præsumptio est? aut pseudoprophetiam pronuntiandam si spiritalis indictio est, DUM QUA-QUA EX PARTE ANATHEMA AUDIAMUS, qvi aliter adnuntiamus: Nonne igitur justum fuit Cleri Romani in Tertullianum, Montani hæretici asseclam odium? præsertim cum ex antiqvæ Ecclesiæ consvetudine ii, *qvi anathemate percussi*, cane pejus & angve etiam extra sacra negotia ab orthodoxis omnibus sint devitati. Nam in Canonibus qvos Apostolicos vocant, can. XI. ita legimus: *Si qvis cum excommunicato sal-*

tem

tem domi simul oraverit, iste communione privetur. Id qvod deinceps varia decreta Synodalia comprobarunt; Laodicens. Concilij canon. XXXIII. Carthaginens. IV. c. LXXIII. Arelatens. II. Can. XXX. Avernensis Can. VI. & XI. & Epaunens. Can. XV. Imò notante Gabr. Albaspinæo excommunicati non solum à sacris arcebantur, sed etiam nemo eos salutatione, nemo aspectu, nemo alloqvio, nemo convivio dignos judicabat.

Gabr. Albaspin. in Ecclesiast. observat. num. 2.

IV. Neutiqvam profectò gravissimum Tertulliani lapsum excusabimus, neq; latam in eum priscæ Ecclesiæ sententiā (qvam ipse alicubi divinam censuram & futuri judicii præjudicium appellat) iniqvitatis postulabimus; ostendendum qvin poti⁹ duximus, tanti Viri in castra Montani transitum (qvē meritò inter priscæ Ecclesiæ tristia Pamelius numeravit,) non nisi INVIDIA DUCE & auspice contigisse. Ita enim loco supra allegato disertè Hieronymus: INVIDIA *postea & contumeliis Clericorum Romanæ Ecclesiæ ad Montani dogma delapsus, &c.* Qvamvis author Comment. in Epist. Paul. B. Ambrosio adscripti, invidiam hanc ita interpretari videatur, qvasi ipsius Tertulliani in Clerum Romanum fuisset: Sic enim inqvit: *Per invidiam charitatem corrumpentes, scientiam ad nihilum deduxerunt; Nam & Tertullianus & Novatianus non parvæ scientiæ fuerunt, sed qvia per*

Apologet. c. 39.

zelum

zelum charitatis fœdera perdiderunt, in ſchiſma verſi, ad perditionem ſui hæreſes creaverunt. Aſt propius veritati accedere videtur B. Rhenani de lapſu Tertulliani cogitatio, qvorundam etiam Romanenſium Doctorum (ægrè licet id Pamelio ferente) calculo probata, qvâ ſuſpicatur, illum, qvum initio (poſt acceptas ſc. à Clero invido graves injurias atq; contumelias) favere tantũ cœpiſſet Montaniſtarum hæreſi, ſtatim Eccleſiæ communione privatum fuiſſe, priuſqvam ſe totum dederet; eaq; re commotum, prorſus in Montani caſtra tranſiiſſe. Ex qvo veriſimilior etiam fit conjectura noſtra, Hieronymum non ipſam Eccleſiæ Romanæ cenſuram in Tertull. latam, ſed potius ejus præcipitantiam reprehendiſſe. Facile deniqve adducor ut credam, hominem, qvi vitæ chriſtianæ profeſſionem in ſeveritate atqve auſteritate nimia, & continuo operum exercitio collocaverat, cum in Proclum ſeu Proculum moderatiorem Montani ſectatorem, & admiranda eloqventiâ præditum incidiſſet, miſerè adeò deceptum fuiſſe, qvod is doctrinam ſuam non ab hominibus, ſed à paracleto (qvi in eum deſcendiſſet) ſe accepiſſe profiteretur, qvodqve veritatem Catholici dogmatis aſſereret in his, qvæ ad Chriſtum Salvatorem, atqve Sanctiſſimam Trinitatem ſpectarent, caſtitatem item ac continentiam celebraret, jejunia auſterio-

ra

ra spiritus sui instinctu servanda indiceret, vigilias ac preces multiplicaret, martyrium in tantum extolleret, ut nec fugam aliasqve latebras, vel redemtionem vitæ concederet, hæc inqvam & alia è venenato Procli poculo haurientem Tertullianum (qvem & alio- *Confer* qvi in credendo adeò facilem fuisse constat, *ejusd.* ut etiam qvaliumcunq; muliercularum som- *lib. de* niis fidem præstaret,) turpiter adeò impegisse, *anima* *& vetustæ fidei* (ut Vincentii Lirinensis, magni *c. 9.* aliàs Tertull. encomiastæ verbis utar,) *parum tenacem, ac disertiorem multò qvam feliciorem, mutata sententia in errorem delapsum*, MAGNAM FUISSE IN ECCLESIA TENTATIONEM.

II. BASILIUS MAGNUS.

I.

VEre Magnus hic atq; admirandus priscæ Ecclesiæ Doctor, qvi peculiari Oratione INVIDIAM graphicè depinxit, toto ferè vitæ suæ curriculo maximè infestam habuit, indignaq; perpessus est, non solum ab apertis Ecclesiæ Orthodoxæ hostibus, falsorumqve dogmatum promachis, verum etiam ab ipsis Catholicæ veritatis assertoribus, cumprimis prædecessore suo Eusebio: *Nimirum* (ut ipse egregiè scribit Basil.) *juxta*

Basil. M. Orat. de Invidiâ opp. p. 189.

juxta Salomonis dictum, Viro æmulatio à sodali ipsius: Ægyptio non invidet Scytha, sed unusqvisqve suo Gentili; & tamen in gentilitate non invidet ignotis, sed familiarissimis, & ex familiaribus his, qvi vicini sunt ET EIUSDEM ARTIS, atqve etiam alias consortibus ac domesticis, & ex his rursus coætaneis & cognatis ac fratribus. Internecinam ejusmodi simultatem cum Basilio exercuit EUSEBIUS Cæsareæ Cappadociæ Episcopus, *Vir* (teste

Gregor. Naz. Orat. XX.

„Gregor. Nazianz.) *cætera quidem fortis, & „mirabili pietate præditus, ut illius temporis „persecutio & acris adversus eum suscepta cõ„tentio declaravit; sed tamen in Basilio ali„qvid humani passus*, vel ut ante Jac. Billium „Raph. Volateranus Gregorii verba reddidit: „*Veruntamen invidia* (Eusebius) *qvæ dæmo„nis impulsu magnos interdum evertere solet „Viros, resistere non potuit, qvin & humanum „aliqvid ipse pateretur.* Ac licet fontem ejusce Invidiæ, causamqve palmariam Gregorius haudqvaqvam indicaverit, sed *silentio dissimulandam* satius esse judicarit; non obscurè tamen ex verbis proximè seqq. ea colligitur; Insignem sc. Basilii virtutẽ atq; eruditionem, qva longissimè Eusebium (nuper Laicum, & rerum ecclesiasticarum imperitum) superavit, oculos hominis perstrinxisse, atqve fomitem invidiæ Eusebianæ subministrasse; *Namqve & in summam ille* (Svidâ scribente)

EXTER-

EXTERNÆ DOCTRINÆ *magnitudinem evaserat, & in Sacris Scripturis, qvantum ad lectionem & expeditam memoriam conducebat, non vulgarem experientiam habebat.* Hinc illæ Eusebii Episcopi lachrymæ, odiiqve favillæ! Etenim ut bellè ipse Basilius: Fortis „ est qvispiam, bona habitudine præditus est, „ hæc feriunt invidum; Alius forma præstan- „ tior est, alia hæc est invidi plaga; *ILLE a-* „ *nimi præstantia multos excellit, in sapientia ac* „ *dicendi facultate conspicuus est* (qvalis si qvis- „ piam alius, ipse profectò fuit Basili⁹,) & *ad* „ *imitandũ proponitur*, omnia hæc plagæ sunt „ & vulnera medium cor invidi percellentia „ . . . . Interrogatus autẽ de affectione, eru- „ bescit publicare calamitatem, nimirum IN- „ VIDUS SUM, & amarulentus, & affligunt „ me amici bona, & lugeo ob fratris lætitiã, & „ non fero aspectũ alienorum bonorum, hæc „ enim utiqve dixerit, si vera loqvi velit. Et hæc forsitan dixisset Eusebius, Basilii æmulus, si vera loqvi voluisset. Tantas autem in ejus animo radices egit invidia, (ut laud. Gregor. memorante) non solum Basilio palam adversatus, verum protinus eundem ab Ecclesia repellere conatus fuerit. Id qvod tandem certo certius evenisset, ni pii qvidam & religiosi Viri, qvi Nazaræi vocabantur, omni virium nisu restitissent. *Hi cum* [verba ipsius Gregorii adscribo] *grave atqve indignum esse duxissent,*

Bas. M. l. c.

xissent, pati ut is qvi principatum inter eos obtinebat, contumelia & probro afficeretur & rejiceretur, periculosissimum facinus aggrediuntur. A magno & à seditione ac dissidio alieno Ecclesiæ corpore deficere, seseq; abrumpere constituunt, non exiguam quoq; plebis partem amputantes, tam eorum qvi inferioris erant ordinis, qvam qvi dignitates gerebant, id autem tribus de causis iisq; firmissimis perfacilè erat. Primū enim Basilius in tanta apud omnes veneratione erat, qvanta haud scio an qvisqvam nostræ ætatis philosophorum; eamq; vim habebat, ut cohorti suæ si voluisset, animos ac fiduciam afferre posset. Deinde qvi molestiam ipsi exhibebat, (sc. Eusebius Episcopus) *ob eum tumultum, qvi in ipsius electione acciderat, civitati suspectus erat, ut qvi non tam legitime atq; ex Canonum præscripto, qvam per vim præfecturam accepisset. Postremò aderant Episcopi qvidam ex Occidente, qvi orthodoxos omnes ad suas partes pertrahebant.*

II. Qvid autem in tanta rerum perturbatione Magnus ille Basilius? FUGAM meditatur & SECESSUM; Cum enim de ambitione

tione mutua cum episcopo Eusebio certare, aut corpus Ecclesiæ (ab hæreticis Sabellianis & Arianis miserè vexatum) lacerare neutiqvam vellet, Gregorio suo monitore, comite, & d. l. teste, in Pontum profugit, cumqve Helia & Johanne qvodam amplexus est solitudinem, ac reverâ tunc opere ipso præstitit, qvod cunctis Theodulis ab invidiâ infestatis persvadere est conatus: *Qvemadmodum materiam, qvæ facilè ignem concipit, curæ est nobis qvam longissimè ab igne seponere; sic oportet qvantum possibile est, amicitias ab invidorum conversatione abducere, ut extra invidiæ tela consistamus. Neqve enim aliàs invidiæ implicari possumus, si non per familiaritatem ipsi appropinqvemus.* Itaqve ab invidi Episcopi sui conversatione tempestivè & prudenter se subduxit Basilius, *conducibilius* [dicente Gregorio] *id sibi esse existimans, qvam in præsenti negotio cogitationem qvandam philosophiâ suâ indignam suscipere, ac consilij & prudentiæ clavum, qvem in tranqvillitate tenuerat, in tempestate perdere.* Tantum abest verò, ut secessu & fugâ sua Basilius cunctis invidiæ fluctibus sit ereptus, aut in tranqvillitatis optatæ portum devenerit, ut potius in illa ipsa solitudine Ponticâ maximis invidiæ procellis sit exagitatus. Etenim de innoxio & ab omni ambitione maximè alieno Viro rumor spargebatur, qvod meditatò & de industria

Basil. M. orat. de Invid.

Gregor. Naz. orat. XX.

domicilium ſibi propè Neo-Cæſareâ in eremo delegiſſet, ut ſi fortè Epiſcopalis illa ſedes vacaſſet, ipſe ad eam promoveretur. Cumqve paulò poſt deceſſiſſet Muſonius, inſignis pietate Neo-cæſarienſis Epiſcopus, & univerſæ civitatis eſſent in deligendo ei ſucceſſore Baſilio propenſiora ſtudia; accidit, ut qvi ſe in eam Eccleſiam intrudere conabantur hæretici Sabelliani, eundem Baſilium ambitionis, rerum novarum cupidinis, fideiqve deſertionis accuſarent: contra verò ſe magni illius Gregorij Thaumaturgi, primi Neo-cæſarienſis Eccleſiæ Antiſtitis doctrinæ ſectatores jactarent, qvâ arte Neo-cæſarienſes, primogenitoris ſui Gregorij ſtudioſiſſimi, hæreſi Sabellianâ infeliciter potati, in eam pariter corruerunt erroris foveam, ut Baſilium, qvem ſibi expetiiſſent dari Epiſcopum, acerbiſſimo odio fuerint inſectati. Qvod cum Baſilius perſenſiſſet, magno de pereunte populo dolore confectus, apud qvem ſub Macrinâ aviâ ſuâ prima ſidei rudimenta percepiſſet, apologeticam ſcripſit epiſtolam, qvâ ſe à nævis impactis, atqve calumniis invidorum egregiè purgavit: *Qvandoqvidem* (qvæ ipſiusmet verba ſunt) *ad calumnias conticeſcere non oportet, non ut per contradictionem nos ipſos defendamus, ſed ne mendacio ſucceſſum permitamus, & deceptos in damno non ſinamus: neceſſarium viſum eſt mihi*

Baſil. Epiſt. LXIII.

mihi & hoc proponere omnibus, & vestræ prudentiæ scribere, etiamsi nuper, ubi omnibus presbyteris scripsimus, nullo a vobis responso digni facti fuerimus, &c. Ad calumniam verò de Episcopatu Neo-cæsarensi à se expetito, subseqventi respondit epistolâ, ac simul secessûs sui, inqve solitudinem Ponticam fugæ caussam haud obscurè subindicavit: Ego & propter consvetudinem, qvam à puero ad hanc Regionem habeo, hic enim educatus sum apud nutricem meam, & postea propter diutinam conversationem, qvando FUGIENS CIVILES TUMULTUS, ubi hanc regionem idoneam ad philosophandum propter solitudinis qvietem didicissem, -- libens ad hanc extremitatem perveni, non ut alijs negotia exhibiturus, sed ut desiderium meum curaturus. Qvid igitur opus est ad somnia confugere, & somnispices mercede conducere, & in publicis epulationibus vinariam fabulam nos facere? Ego verò, etiamsi apud alios calumniæ mihi constructæ essent, vos sanè meæ voluntatis ac doctrinæ testes produxissem, & nunc cupio unumqvemqve vestrum vetera illa in memoriam revocare, qvando vocabat nos urbs hæc ad adolescentium curam, legatioqve aderat virorum apud vos illustrium, postea verò qvomodo passim omnes circum nos diffusi, qvid non dantes? qvid non promittentes? detinere tamen nos non potuerunt.

Idem Epist. LXIV.

runt. Qvomodo igitur qvi tunc vocabar, & non obediebam, nunc citra vocationem apud vos cohabitare conarer? qvomodo verò qvi laudantes ac admirantes me effugi, nunc perseqvar calumniantes? qvibus & seqventibus verbis egregiè retudit invidiam, & calumniam, qvâ innoxius vexabatur, nimirum qvod meditatò & de industria domicilium sibi delegisset propè Neo-cæsaream, ut si forte episcopalis illa sedes vacasset, ipse ad eam promoveretur; dum in mentem revocavit calumniatoribus, qvod annis elapsis ipse per Magistratū Cæsarensem sit evocatus, munus tamen adeò grave & periculosum suscipere recusaverit constantissimè; *Si tunc fugi*, [ita alijs verbis dicere potuisset] *& negavi aures ijs, qvi me plausibus celebrabant, & vehementer deprædicabant, si abnui esse Pastor ovium, qvæ tam obedientes se mihi submittebant, & tam amantes observantesqve ostentabant; qvi fiet, ut homo cordatus & prudens sibi persvadere possit, qvod nunc exorare ab illis id officij velim, qvos in feros calumniatores transmutatos experior?* Nihilosecius tamē Neo-cæsarienses [cūprimis Clerici invidiæ œstro perciti] parum benevoli in magnum Patrem Basilium erant, imò suspectæ doctrinæ professorem illum arbitrabantur. Qvando enim passio animum obtinet, & odium invasit, & malæ intentionis pestis infecit, tunc levissimis ex causis vel
prom-

promptè ſibi perſvadet calumniam, vel in ſiniſtras præcipitanter prorumpit ſuſpiciones & obtrectationes. Et cui ex invidiæ paſſione ægrè eſt, idem ardenter vera eſſe deſiderat, qvæcunqve ipſe dicit, vel ſiniſtrè de proximo cogitat; atqve ut malevolentiæ pulvis incendiarius præmodum eſt diſpoſitus, ita ſi leviſſima modo ſcintillula in eum incidat, mox inflammatur, & vi magna explodit in qvamcunqve contumeliam & injuriam, indubitateqve verum habet, qvidqvid contra eum ſpargitur, contra qvem fovet odia & coqvit ſimultates, perqvam anxiè & inhianter cupiens vero eſſe conſentanea, qvæcunqve de hoſte dicuntur. Hinc etiam qvidqvid mendaciorum malevoli Clerici, fidei pariter ac charitatis perfidi deſertores, contra Baſilium evomerent, credebant Neo-cæſarienſes, qvos cum animo alienos ab illo jam feciſſent, qvidvis eiſdem de illo perſvadebant, neqve difficilè eſſe poterat introducere qvaliſcunqve calumniæ formam in malevolorum animorum materiam, tam aptè & accuratè diſpoſitam.

III. Aſt qvæ aliqvandiu deſpecta & neglecta in eremo jacuit Magni Baſilii Virtus, tandem gravi ſubortâ tempeſtate Arianâ in lucem protracta, omniumqve, etiam malevolorum conſpectui obverſabatur: Cum in „ his ſtudiis (inqvit Gregorius) verſaremur, „ in- *Gregor. Naz. Orat. XX.*

„ ingruit ſubito nubes grandinis plena & ex-
„ itiosè ſtridens, qvæ Eccleſias omnes obtri-
„ vit, in qvas cecidit, & qvaſcunqve invaſit.
„ Imperator etenim auri amantiſſimus &
„ Chriſti inimiciſſimus, ac duobus his graviſ-
„ ſimis morbis laborans, inexplebili nimirum
„ avaritia & blaſphemiâ, poſt perſecutorem
„ perſecutor, poſt apoſtatam non qvidem a-
„ poſtata, ſed nihilo tamen eo meliorem ſe
„ Chriſtianis præbens, vel ut rectius loqvar,
„ Chriſtianorum piiſſimæ & puriſſimæ parti,
„ ac TRINITATIS cultrici, qvam qvidem
„ ſolam pietatem ac ſalutarem doctrinam ap-
„ pello inimic9 . . . Ille qvidē hoc animo, &
„ cum hujuſmodi impietate adverſū nos ex-
„ peditionem ſuſcipit, . . . impetum qvoq;
„ una cum eo facit exercitus ipſo dignus, IM-
„ PROBI ECCLESIARUM GUBERNATORES, ſævi
„ atq; immanes Orbis illius, qvi ipſius impe-
„ rio & ditioni ſubjectus erat, Tetrarchæ, qvi
„ cum ex Eccleſiis alias iam tenerent, alias
„ oppugnarent, alias ob Imperatoris opem
„ ac manum in poteſtatem venturas ſpera-
„ rent, huc qvoqve ut noſtram in ditionem
„ ſuam redigerent, venerunt. Itaqve con-
tra inſultus hoſce Arianos arma parantibus
Epiſcopis Orientalibus, oportunum tempus
viſum eſt, ut ex eremo cum Gregorio ſuo pro-
diret Baſilius, inqve purioris fidei hoſtes, A-
rianos puta, fulmina ſacra jaceret. Qvid ve-
rò

rò generosa illa & excelsa anima ? num inju-
riarum sibi antehàc ab Episcopo Cæsar. Euse-
bio illatarum memor, opem suam Ecclesiæ
pressæ denegavit, atqve aciem perito propu-
gnatore carentem destituit ? Minimè. *Ne
multis qvidem sermonibus* (ita rursum Grego-
rius) *ad hoc opus habuit, ut nobis præsto esset, ac* Gregor.
suppetias ferret; verum simul atq; nos legatio- Naz. l.c.
*nem obeuntes vidit, (erat enim utriqve nostrum
commune hoc certamen, ut qvi fidei propugna-
tores designati essemus,) statim legationi cessit,
ac spiritualibus rationibus secum optimè sapien-
tissimeqve distingvens, ALIUD SIMUL-
TATIS TEMPUS ESSE* [NB.] *si qvid et-
iam ejusmodi affectui indulgendum esset, nem-
pe securitatis & tranqvillitatis; aliud autem
longanimitatis ac patientiæ, nempe NECES-
SITATIS ET PERICULORUM TEM-
PUS hoc inqvam secum reputans, confestim
è Ponto nobiscum excedit, ac pro periclitante
veritate zelo afficitur, ultroq; & sponte belli soci-
um se præbet, totumqve se matri tradit Eccle-
siæ.* Cæterum, à primo suo in Cappadociam
reditu, Basilius impensissimè studuit Eusebio
Episcopo reconciliari, vel ut Gregorii verbis
utar; Proximum Basilio negotium ac studi-
um hoc fuit, Antistitem colere atqve obser-
vare, suspicionem extingvere, mortalibus o-
mnibus persvadere, molestiam eam qvam ac-
ceperat, tentationem & luctam pravi illius

 fuis-

fuisse, honestæ ac laudabili concordiæ invidentis; cæterum non ignarum se esse, qvid obedientiæ ordinisqve spiritualis leges postularent. Factum hinc, ut tantum auctoritatis apud eundem Eusebium Episcopum suum Basilius sit assecutus, ut licet ipsi honore cathedræ secundus esset, Ecclesiæ tamen imperio potiretur, ejusqve, superstite etiam Episcopo, omnimodam haberet administrationem. *Etenim pro benevolentia* (uti scribit Greg.) *qvam afferebat, anthoritatem recipiebat; ac mirus qvidem erat concentus nexusqve potestatis. Ille plebem ducebat, hic Ductorem; ac velut qvidam Leonum curator erat, eum qvi principatum tenebat, arte demulcens*; donec ex hâc vita Eusebius emigrasset, atqve in ipsius Basilii manibus animam exhalasset.

IV. Debebatur eo tempore Basilio honor Episcopalis, ob im̃ensos sc. pro orthodoxa veritate labores & non unã de hostib⁹ Ecclesiæ reportatam victoriam; attamen non citra laborem ac *CITRA INVIDIAM* & dimicationem, tum eorum qvi patriæ præsidebant, tum perditissimorum qvorundam civium, qvi ad Procerum partes se adjunxerant, negotium successionis processisse, Nazianzenus disertè est contestatus. Id cum probe Magnus Basilius perspiceret, atqve cumplurium in se conspirare STUDIA & ODIA cerneret, maturè fugam arripere, nec cum aliis de ambiti-

one

one certare constituit. *Verum fieri aliter non poterat* (ait Theologus) *qvin Spiritus Sanctus vinceret; atqve adeò abunde vicit; Nam ad eum ungendum Viros pietate claros ac zelo flagrantes ab exteris regionibus excitavit - - - Illud omnibus perspicuum facit, munus id, quo affectus fuerat, non humano favore, sed divino beneficio ipsi contigisse.* Nam cum prius (ut idem scribit Gregor.) sacros libros populo lectitasset, nec hunc sacerdotii gradum indignum se duxisset, ita demum in Presbyterorum, ac deinde in Episcoporum cathedra Dominum laudavit, *non hanc potestatem furatus*, NB. *nec eà per vim potitus, nec honorem persecutus, sed ab honore qvæsitus; nec humano favore, sed divinitus ac Dei gratia sacerdotium consecutus.* Sed & post acceptam vocationem, tetram mastigum colluviem infestam, habuit Basilius, parumqve benevolos expertus est eos, qvibus invitis & repugnantibus thronum Episcopalem conscendit. Imo graves adeò Viro optimo creatæ sunt ab invidis *Clericis* molestiæ, ut amicorum intimus Gregorius, epistolâ peculiari ad ferendas magno animo istas ærumnas eundem sit cohortatus: *Gregor. Naz. Epist. XXV.*
Audio [scribit ille] te à recenti rerum novatione turbari, tibiqve à sophistica qvâdam & usitata eorum, qvi rerum potiuntur, curiositate negotia exhiberi. Nec sanè mirandum est: Neqve enim INVIDI-

AM ignorabam, qvodqve ex iis NB. QVI „ LATUS TUUM CINGUNT [scil. *Clericis*] complures sint, qvi commoda sua per „ te procurent, ac pusillanimitatis fomitem „ accendant. Illud verò non metuo, nec qvid „ à philosopho alienum, atqve & te & nobis „ indignum in rebus adversis ac molestis tibi accidat. Qvin potius nunc vel maximè „ futurum existimo, ut Basilius meus cognoscatur, & ea qvam per omne tempus collegisti, sapientia patefiat, ac tu IMPROBORUM HOMINUM INJURIAS, & impressiones superes, velutq; in altissimis fluctibus immotus maneas, aliis in perturbatione ac tumultu versantibus. Qvod si ita „ tibi videtur, ipse qvoqve adero, fortasse „ qvidem ut consilii qvoqve tibi aliqvid impertiam, [si tamen mari aqvâ opus est, & „ tibi consultore] procul dubio autem, ut utilitatem ipse capiam, patientiæqve IN FERENDIS CONTUMELIIS socium me tibi præbeam. Hactenus ad Magnum Basilium Gregorius; qvi Orat. XX. in illius laudem habitâ tres cumprimis INVIDIÆ Basilio conflatæ causas indicavit: *Tres qvidem* [inqvit] *erant causæ cur multi etiam ante parum leni & candido erga eum animo essent. Prima, qvod in fidei negotio cum eo minimè consentiebant, nisi qvantum id ipsis cogente multitudine, necessario faciendum erat. Altera, qvod dolorem*

lorem ex ipsius electione conceptum, nondum omnino ex animis ejecerant. Postrema quod se longe multumqve ab eo gloria superari acerbissime ferrent, tametsi id confiteri turpissimum esset. Orta est & alia qvædam simultas, quæ hæc omnia redulceravit. Nam cum Patria nostra in duas provincias & metropoles divisa esset, ac multa ex priori, novæ Metropoli adjungerentur, ea de causa inter illos [Anthimum sc. & Basilium] *dissidium excitatum est. Ille enim æqvum esse dicebat, ut cum publicis diœcesibus, nostræ qvoq; simul dividerentur. - - Hic contra veteri consvetudini, atqve huic divisioni, quæ olim a Patribus facta fuerat inhærebat. Atqve ex hâc contentione permulta mala, partim jam accidebant, partim impendebant - - - Qvod autem illum magis in furorem agebat, Taurici reditus erant, qvi ab ipso qvidem in transitu cernebantur, verum ad Cæsariensem devehebantur.* En, detestandam Invidiæ Clericorum genitricem, malorumqve omnium radicem, AVARITIAM.

V. Qvemadmodum autem ii, qvi obliqvâ intentione meliores respiciunt, ex singulis eorum actionibus calumniandi arripiunt occasionem, & in unius sæpè verbuli basi, sinistrarum suspicionum, & fraudulentarum interpretationum turres construere solent; ita Magni etiam Basilii adversarios in eodem luto hæsisse, ac undiqve maledicendi ansam arripuisse,

puisse, qvin & eò insaniæ processisse deprehendimus, ut honorificas etiam accusationes, & gloriosas calumnias in eum divulgare non dubitaverint. Etenim calumniabantur divinum Basilium, qvod Ducem se Virorum qvorundam piorum constituisset, qvi spretâ Mundi vanitate Deo soli servire decreverunt; Obtrectabant illi, qvod sacris hymnis cum iisdem omnipotentem DEUM laudavisset; Murmurabant, qvod modestè incederet, parcè comederet, austerè conversaretur, qvâ de re ipsum Basilium audiamus conqverentem:

Basil. M. epist. LXIII.

Psalmos [ita scribit epist. LXIII.] *causantur & melodiæ modum, à consvetudine apud vos obtinente immutatum, - - - porrò vitio vertitur nobis etiam, qvod homines habemus exercitatores pietatis, qvi renunciaverunt mundo ac temporalibus sollicitudinibus, qvas spinis assimilat Dominus, non permittentibus verbo ut ad fertilitatem perveniat. Tales mortificationem JESU in corpore circumferunt, & levata cruce sua Deum seqvuntur.* Qvid verò his & similibus accusationibus à solo livore dictatis, sacer reus opposuit? Illud: *Ego verò omnē vitā meā impenderem, ut mihi possent istæ impingi delicta, haberemqve apud me Viros, qvi me Doctore hoc pietatis studium amplexi hactenus fuerint.* Vel ut aliis verbis dixisset: Qvod his criminationibus respondeam, illud habeo, qvod nihil habeo ut respondeā, sed ut

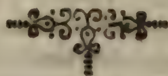
solum

ſolum dicam, qvod perlubens vitæ concederem, illudqve in maximo lucro ponerem, ut talium criminum perpetuò inſimularer. Verum hinc manifeſtè apparet, eſſe nonnullas incuſationes tam præclaras, & calumnias tam honorificas, ut invidiâ preſſum hominem non adducant in periculum infamiæ, ſed potius magis illuſtrem reddant & glorioſum. Id qvod non malè Rex Atalaric⁹, prudentis ſui Senatoris Caſſiodori calamo expreſſit, dicens: Felix qverela est, qvando leges pietate superantur. Auſterum inſuper obtrectatores vocabant Baſilium, & morum ſingularitate intolerabilem, verum ad hoc ſcitè & eleganter Gregorius: *Niſi qvod Leonem etiam accuſandum exiſtimet, qvod non ſimiæ vultum, ſed torvum qvendam & horrificum ac regium præferat: cujus ipſæ qvoqve ſaltationes fortes ac generoſæ ſunt, & cum admiratione jucundæ &c.* Qvid qvod ſuperbiam faſtumqve humilimo Præſuli qvidam impingere urgente invidiâ non dubitaverint. Qvid ad hæc [rurſus ſcribit orat. XX. Theologus] nobis dicturi ſunt, qvi homini faſtum ſuperciliumqve objiciunt? iniqvi ſanè & acerbi rerum hujusmodi judices, eosqve qvi regulæ non ſunt, ad regulam admoventes. An verò fieri poteſt, ut qvi leproſos deoſculetur, & huc uſqve ſe demittat, adverſus ſanos & valentes ſupercilium attollat? qvi carnes continen-

Caſſiod. lib. IX. epiſt. 4.

tia & inedia conficiat, inani animi fastu infletur ---- idem supra nubes se efferat, atqve omnibus anteponat; qvemadmodum iis videtur, qvi [NB.] IPSIUS VIRTUTI INVIDENT. Atqve hinc clarissimè apparet, qvam facilè sit invenire materiam dispositam, & præparatam ad formam calumniæ introducendam, nam ut egregiè Tertullianus ait: *Lippientibus, etiam singularis lucerna numerosa est*; & qvi oculorum vitio laborat, ei lux una est multiplex. Invido sanè qvi simultate & animi laborat alienatione, qvælibet formica immanis flagitii elephas videtur, & qvi infensis, infestisqve intuetur proximum suum oculis, idem ex levi qvâlibet suspicione, minutuloqve scrupulo, vastum scelerum & peccatorum montem facere non dubitat. Sicut deniqve ignis non multo eget vigore, ut stuppam inflammet, ipsius alimoniæ, simul ac eam contigerit faciliter cedere solitam; ita malevoli & invidi, actuum etiam bonorum exploratores, facile calumniarum, damnatæqve intentionis materiam probè dispositam inveniunt, miserè tandem justissimo Dei judicio confundendi.

Test. lib. 1. contra Marc. c. 2.

III. GRE-

III. GREGORIUS NAZIANZENUS.

I.

UTinam ex hominũ vita LIVOR interiret, invidorum tabes! Ita prælarè Magnus ille optavit Theologus; qvi si voti sui compos factus esset, livorq; ex hominum vitâ interiisset, minimè atrocia adeò mala, eo procurante, ipse in vitâ perpessus, nec creatus Ecclesiæ Constantinopolitanæ Archiepiscopus, de eâ sede, Invidiâ duce & auspice, rursus deturbatus fuisset. Res ad hunc ferè modum se habuit: Cum ferventiori studio Dei negotium beatus ille Gregorius proseqvi instituisset, nobiliorem etiam ei Provinciam supremus rerum Arbiter assignavit, Constantinopolis nempe Theodulo huic erat accedenda, ad curandas animas peste Arianâ miserè correptas, atqve reparandas Ecclesiæ istius penitus prostratæ ruinas. Spartam hanc, cum aliqvandiu egregiè adornasset, Deiqve & purioris fidei causam strenuè egisset, *atqve* (vitæ ejus scriptore Gregorio Presbytero dicente) *perexiguo temporis curriculo exacto, tantum multitudini orthodoxæ incrementum attulisset, ut nulla jam cum priori rerum statu comparatio relinqveretur*, factum, ut Catholicorum omnium votis atq; desideriis

Gregor. Naz. Orat. 28.

riis ad Constantinop. Ecclesiæ ἐπισκοπὴν (licet omninò invitus) devenerit, tota qvidem plaudente Civitate, solo vero mœrente Gregorio, atqve hanc (ut in Carm. de vita sua inqvit,) *confirmationem lugente; - - Sacris me collocant hi in sedibus flentem gementem - -* *Et cum ab illa sede*(verba laud Presb. adscribo)
„ *abhorreret, nec præ vitæ continentia & cor-*
„ *poris infirmitate vocem in tanto hominum*
„ *numero mittere posset; per qvendam amicū his*
„ *verbis multitudinem est allocutus: O filii nunc*
„ *tempus est, ut beneficium à Trinitate acceptum*
„ *agnoscamus, gratiasqve ipsi agamus, de thro-*
„ *no autem alias agemus; qvæ verba audiens*
„ *populus mitescebat, Imperator verò hominis*
„ *modestiam ad stuporem usqve mirabatur - -*
„ *Cæterum ei ad extremum usqve obsistere non*
„ *licuit, qvo minus in throno* (Episcopali) *col-*
„ *locaretur Pontificum enim multitudo eum,*
„ *qvamvis nolentem, vehementerqve recusan-*
„ *tem, in Archiepiscopali sede constituit.*

II. Ast, qvæ juxta vulgare diverbium altiora semper loca petit INVIDIA, Magnum Gregorium, episcopalem thronum conscendentem è vestigio est insecutâ, & præter molestias plurimas, ipsam tandem ignominiosam dejectionem procuravit. Etenim Constantinopolin accedens Timotheus Episcopus Alexandrinus (orthodoxus qvidem, sed invidiæ morbo pessimè affectus Doctor) cum suis

Ægyptiis & aliqvot Episcopis Macedonibus gravissimè indoluit, qvod se suisqve non expectatis, sedes Constantinopolitana Gregorio sit concessa, eaqve propter non solum promotionem istam ut illegitimam cœpit arguere, verum id omni conatu agere, ut remoto Gregorio, alius Episcopus constitueretur. Qvem ipsum Timothei fastum, & pudendam arrogantiam invidiæ sociatam, irreparabile damnum Ecclesiæ Constantinopol. intulisse, Gregor. Presbyter l. c. disertè est contestatus: *Qvoniam Gregorius citra eorum sententiam throno impositus fuerat, humano affectu obsessi, electioni repugnabant; non qvod eum odio haberent (qvemadmodum ei occultis significationibus confirmabant,) sed ut eos à qvibus creatus fuerat ulciscerentur: ut qvi sine eorum sententia Archiepiscopali sede Gregorium donassent.* Imò verò in Gregorii Invidiam id qvoqve factum fuisse, ipse in cit. carm. de vita propria indicavit:

- - At non poterat hic qviescere
Carpens apertè LIVOR, aut tectè omnia,
Mala auspicatur hic MIHI celso à throno.

Nec malè J Billius, in argum Orat. 27 observavit, plurimos in Urbe Constantinopol. fuisse, qvorum oculi Gregoriani nominis gloria & splendore perstringerentur, alios qvoq; odio in optimum Virum insurrexisse. Cujus palmariam causam clarissimè Gregorius

Gregor. Naz. Orat. XXVII. alibi exposuit : *Quoniam* [inqvit Orat. XXVII. ad eos, qvi ipsum cathedram Constantinopolitanam affectare dicebant] *non aliam ob rem bello petimur, qvam propter eloqventiam & supervacaneam hanc & invidiosam lingvam, qvam in PROPHANIS DOCTRINIS eruditam divinis postea nobilitavimus, salsamqve illam & amaram Maram per vitæ lignum dulcem reddidimus &c.* hinc benè ad marginem Billius; *Gregorium OB DOCTRINAM, INVIDORUM morsus sensisse* notavit. Et paulò post ipse pergit Theologus : Cur enim mutam eruditionem amplexi non sumus ? cur non aridam & humi reptantem ? cur cum eâ plerosqve delectari conspiceremus, in peregrina qvædam & aliena studia incumbebamus , atqve adversariis lingvis obsistebamus : cum contra oportuerit ratiocinationes per temeritatem defugere, AC MUTUÆ INSCITIÆ FIDEI NOMEN imponere : qvam ipse qvoqve mihi, credite, complexus essem ut piscator [qvandoqvidem hoc multis ad inscitiæ prætextum in promptu est] si sermonis ac doctrinæ loco signorum ac miraculorum vim haberem. Et mox in verba supra laudata erumpit : Utinam ex hominum vita livor interiret, invidorum tabes, venenum eorum, qvi eo laborant, solus ex omnibus affectibus iniqvissimus simul & æqvissimus &c. Scitè admodum de insigni

Gre-

Gregorii nostri doctrinâ & eruditione Svidas scribit, eum cum Basilio in summam EXTERNÆ DOCTRINÆ magnitudinem evasisse, & in Scripturis Sacris non vulgarem experientiam habuisse; *Ac potissimum* [addit ille] *Gregorius: Jam verò in suo qvisqve genere scribendi maxima facultate præditus erat, - - - At verò Gregorius in utroqve licet exercitatus, ad conscriptionem tamen magis tendebat oratio.* Præter doctrinâ verò exasciatam, Invidiæ Gregorio contractæ causam fuisse insignem ejusdem zelum atq; parrhesiam, pauloqve liberiorem Clericorum perversorum castigationem, ex citatâ Orat. XXVII. non malè colligimus, circa cujus ferè initium hæc verba leguntur: *Sed neqve facetus qvispiam ac jucundus sum, atqve ita comparatus, ut hominum benevolentiam blanditiis & assentatione surripere qveam: QVALES MULTOS EORUM VIDEO, QVI HOC TEMPORE SACERDOTII MUNUS PROFITENTUR, qvi fidei nostræ pietatem, qvæ prius simplex atqve artis expers erat, artificiosam reddiderunt, ac novum qvoddam POLITICES genus, à foro ad SANCTA translatæ, & à Theatris ad Sacrarium, vulgi oculis minimè inspectandam: ita ut si audacter hoc dicere oporteat, DUÆ JAM SCENÆ sint, inter qvas hoc duntaxat intersit, qvod illa omnibus pateat, hæc qvibusdam; illa rideatur, hæc in honore sit; illa*

illa Theatrica, HÆC SPIRITUALIS nominetur. Atqve has ipſas, ejuſqve farinæ alias Clericorũ peſſimorũ lividorũq; increpatiões, Summo Viro plurimum odii ac invidiæ, adeo & moleſtiæ creaſſe veriſimile eſt, præſertim cum nonnulla morum acceſſerit aſperitas, qvam ipſe verbis ſeqventibus prodidit:
,, Vos teſtes, & Deus, [ut Apoſtoli verbis u-
,, tar] nos ab hac parte minime ſtare, verum
,, tales eſſe, ut ſimplicitatis potius, qvam adu-
,, lationis ac ſordidi animi notam ſuſcipere
,, poſſimus, qvippe qvi eos etiam, qvi noſtri
,, apprimè ſtudioſi ſunt, ASPERIUS inter-
,, dum accipiamus, ſi qvid nobis non, ut rati-
,, oni conſentaneum eſt, facere videantur.

III. Verum, qvæcunqve tandem Invidiæ Gregorio conflatæ cauſa fuerit, planiſſimè conſtat, Virum optimum coram livore (juxta Salomonis effatum,) conſiſtere haud potuiſſe, ſed brevi poſt oblatum Epiſcopale munus tempore, Timothei & Ægyptiorum Antiſtitum fraude & impoſturâ ab Eccleſiâ ſuâ rurſus deturbatum fuiſſe. Apprimè autem notandum, qvomodo ſe in iſto rerum ſuarũ ſatis perplexo ac turbulento ſtatu Magnus ille Theologus geſſerit, qvalemve concitato tanto invidiæ turbine habuerit animum? Ju-
,, re eqvidem [ait l. c. Greg. Presbyter] qvi
,, ſemel cathedram admiſiſſet, eam vindica-
,, bat, & hujuſmodi oratione malevolos ſu-
,, os

os alloqvebatur: Ego Pastores sacri & ve- „
nerabiles, primum Augustæ Urbis præfectu- „
ram accipere recusabam: ac licet hæc Ec- „
clesia laboribus sudoribusqve meis coa- „
gmentata atqve amplificata fuisset, mihi ta- „
men satis superqve erat, hæc Deo thesauri- „
zare, atq; ab eo mercedem expectare. Post- „
qvam autem & gregis amore & communi- „
bus vestris calculis cathedram accipere coa- „
ctus sum, mihi haudqvaqvam rectè agere „
videmini, qvi qvod ipsi fecistis, convellitis „
atqve abrogatis: ut interim taceam, qvod „
ne inter omnes qvidem satis convenit, ve- „
rum alii ea qvæ jam constituta sunt, rata es- „
se debere censent; aliis secus videtur. Nec „
verò hæc eo à me dicuntur animo, qvod vel „
opes vel sublimem cathedram expetam, vel „
imperatricis urbis Episcopus nuncupari „
conçupiscam. Sed primum filiorum orbi- „
tatem tranqvillo animo ferre difficilimum „
est, nec nisi vecordis cujuspiam hominis „
planeqve stupidi. Deinde illud metuen- „
dum, Ne Invidia Qvadam [NB.] aut le- „
vitate res nuper decretas immutare videa- „
mini. Qvâ ipsa Oratione cum duros ad- „
versantium animos parum emendatos, imò
magis magisqve efferatos conspexisset, nec
minus Ægyptii atqve Macedones Episcopi in
odium Orientalium de sede illegitimè occu-
patâ negotium ei porrò facesserent, ipse de eâ
 abdi-

orumqve laborum memoriam perpetuam „ conservate. Qvæ cum esset prolocutus, ac simul Clericorum invidorum pudorem summoperè provocasset, obtenta à Theodosio Imp. licentiá in Cappadociam est reversus, vitamqve reliqvam in sacro otio minimè otioso transigere constituit, relicto Constantinopoli incomparabili æqvanimitatis suæ charactere, Oratione scil. qvá Imperatori pariter ac universo ordini Senatorio valedixit: Tibi qvidem ó Imperator, pro tuis erga Ec- „ clesiam meritis retribuat Christus in die re- „ tributionis. Beneficium autem, qvod „ nunc à te peto potentissime Princeps, dare „ ne graveris. Non pro pecuniis tibi sum sup- „ plex, non pretiosa altarium tegumenta „ concupisco, non cognatis dignitates am- „ bio: sed ut laboribus liberer, obsecro, „ CESSET etiam INVIDIA: Pacem colant „ Episcopi: Tu maximè in eam rem adnite- „ re: SACERDOTUM BELLUM COM- „ PRIME, qvi barbarorum audaciam compe- „ scuisti, maxima Imperii tui trophæa, una re „ exorna, nimirum EPISCOPORUM CON- „ CORDIA. Hoc ego donum à te peto; hoc „ beneficium ultimum porrige. Oratione hâc „ Imperatorem cum toto ordine Senatorio in tantam admirationem raptum fuisse, constat, ut vix discedendi potestatem Theologo fecerit. Ast qvovis saxo duriores perstitêre ma-

leferiati & arrogantiæ pariter ac Invidiæ œstro perciti Epiſcopi ; totiqve in magni Gregorii [de Eccleſia Conſtanſtinop. tam præclarè meriti]exturbationem fuêre intenti, ſcil. ut ipſe in Carm de vitâ ſuâ :

Hoc muneratur Patria, qvos amat, modo.

Qvibus verbis non alios, qvam Macedones Epiſcopos intelligit, qvi in ipſius expulſionem acerrimis animis incubuerant. Et ne temerè tantum Virum Epiſcopatu abdicaſſe viderentur, illud afferebant, Eccleſiaſticis Canonibus cautum eſſe, ne qvis ex una Eccleſia in alteram transferretur : ac propterea fas non eſſe, ut qvi Saſimorum atqve etiam Nazianzi Epiſcopus fuiſſet, Conſtantinopolitanam ſedem teneret. Eam verò legem pridem mortuam & extinctam fuiſſe, d. l. ait Gregorius, nec infreqventer hujuſmodi translationes (cum id ex Eccleſiæ utilitate eſſe judicatum eſt,) uſurpatas fuiſſe :

Exaſperabant aſperè in me qvidpiam,
VOLVENDO LEGES MORTUAS pridem, a qvibus
Eramus ipſi liberi dubio procul.

Ut ut enim huic legi ſuus vigor conſtet, eam tamen ad ſe nihil attinere, verbis iſtis clariſſimè indicavit, ut qvi nec in Saſimorũ poſſeſſionem pedem unqvam miſiſſet, nec Nazianzenam Eccleſiam tanqvam Epiſcopus, ſed ſolum ut Patris Coadjutor rexiſſet.

IV. Cæ-

IV. Cæterum, Gregorio nondum Constantinopoli egresso, ii qvi remanserunt Episcopi, & qvi ambitioni magis suæ & Invidiæ, qvam divinæ gloriæ, Ecclesiæqve saluti & prosperitati litare voluerunt, successorem ei longè dissimilem elegerunt, NECTARIUM qvendam, hominem nondum Christianum, sed adhuc catechumenum, é curiâ petitum, rerum Ecclesiasticarum imperitum, *vivum qvasi* [dicente Gregorio] *cadaver præ se ferentem*; qvâ verò is ratione electus, & longè melioribus antepositus fuerit, Sozomenus pluribus enarravit, addens, eum retinuisse secum Cyriacum Adanorum in Cilicia Episcopum, ut officium sacertotale ab eo disceret. *Qvid verò magis præposterum* [ita præclarè scribit J. Billius,] *qvam huic Ecclesiæ gubernacula mandare, qvi ne in nautarum qvidem numero un.vam fuit? ei erudiendorum aliorum curam committere, qvi primis fidei elementis adhuc informatur?* Porrò longum esset recensere, qvam infestos Constantinopoli post qvinqve insignes de Theologiâ orationes (ex qvibus & nomen est THEOLOGI consecutus) habuerit Arianos; qvi eò furoris adacti sunt, ut eum non solum hæreticum & maleficum inclamarent, sed etiam lapidibus impeterent, raperentqve ad tribunal, sicut ipse in carm. de vita sua memoravit:

Ingressus urbem plurimis jactor malis
Exarsit in me tota primum civitas,
Multos perinde ac si Deos inducerem
Mirum nec est hoc, instituti sic erant, &c.

Et paulò post:

Imbres tacebo saxeos, epulas meas ;

- - - - -

Trahor ipse, sceleris qvi nihil patraveram,
Nec cogitaram, discipulũ Christi ut decet,
Ac tum Patron9 adstitit Christ9 mihi, &c.

Gregor. Orat. XVI. V. Et cum nostro alibi disertè enunciante, *hostis bland9 & placid9 sit* INVIDIOSUS AMICUS ; non præter rem fuerit notasse exactius ea, qvæ Nostro, MAXIMI cujusdam, Cynici primùm Philosophi, postea ad fidem Christianam conversi *invidiâ* doloqve nefario Constantinopoli contigerint. Insignis ille hypocrita, postqvam Mediolani Gratiani Imp. gratiam aucupatus esset, librumqve ei, (ut Hieronym9 ait) præstantem de fide adversus Arianos obtulisset, qvasi gloria doctrinæ & confessionis orthodoxæ illustris, Constantinopolin veniens, à Gregorio domi suæ honorificè est exceptus, & luculenta oratione laudatus, qvæ mutato titulo in laudem Heronis scripta legitur : Namqve ficta pietatis specie, [verba sunt Greg. Presbyteri in vita nostri Nazianzeni] ita Episcopum cepit, ut eâdem cum eo domo, eademqve mensâ uteretur, atqve ipsi qvidvis esse censeretur, sincerus minister, doctrinæ sermonumqve laudator, nec

Gregor. Orat. XXIII.

vulgari benevolentia ergà Christianos affectus. Ut autem progressu temporis experimentum sui præbens, dignus jam judicatus est, qvi in Ecclesiasticum ordinem cooptaretur, tum verò in Clerum adscribitur. Verum mox eventus docuit, Maximum cum Gregorio simulatam duntaxat coluisse amicitiam, ac dolosè accessisse, ut illo exturbato, ipse cathedram Constantinopolitanam arriperet; *Ac Judam* (scribente Presbytero) *æmulatus, à Præceptore suo perfidè deficere, atqve adversus eum expeditionem suscipere in animum inducit*; ope qvidem ac favore Petri Alexandrini Episcopi, qvi licet Gregorio Episcopatũ vindicasset, paulò post tamẽ mutatâ sentẽtia (seu potius auro corrupt⁹) Maximũ, gentilẽ suũ sedi isti præficere cogitavit, sub prætextu nescio qvo septem Episcopos ablegans, qvi à Maximo allecti, Gregorio foris in suburbano ægrotante, eundem Maximũ noctu in sedem Episcopalem intruderent, comâqve cynica detonsâ, in agyrtæ cuiusdam ædibus Episcopum ordinarent. Verum cum Catholici pariter ac Ariani hæretici scelus nefarium essent detestati, Pseud-episcopus ab urbe depulsus est, postmodum à Theodosio Imp. (ad qvem Thessalonicam confugerat,) repulsus, ac cum inde Alexandriam abiisset, ab ipso promotore suo Petro rejectus; donec miser in hæresim incidit Apollinaris, sicqve (Theodoreto

teste)

teſte) unanimi Epiſcoporum ſententia proſcriptus atqve condemnatus. Prolixé ea omnia tum à Gregorio Presb. l. c. tum ipſo Nazianzeno in ſæpè laudato de vitâ propria carmine, tum deniq; à variis Hiſtoriæ Eccleſ. ſcriptoribus ſunt memorata.

VI. Id verò notandum maximè, qvod Gregorius Presb. *Cynica* illius invaſionis probrum, in Clerici cuiuſdam *invidiam* rejecerit; „ his qvidem verbis : *CUIUSDAM ECCLESIÆ PRESBYTERI OPERA UTENS* „ (ſcilicet Maximus) qvi cum non modo „ nunqvam à Gregorio objurgat⁹ duriusqve „ appellatus, verum etiam inter ſingulares amicos habitus fuiſſet, fabulam hanc cum „ Maximo cudebat, hoc videlicet agens, ut, „ is Byzantii Epiſcopus, conſtitueretur. Ac „ qvoniam ad ejuſmodi res auro opus erat, „ unde id ſuppeditatum fuerit audite : Preſbyter qvidam Inſulanus, Thaſſo Byzantium „ appulſus ferebat, ut marmoreas tabulas „ proconeſias emeret. Hoc arrepto, ac pollicitationum illecebris delinito, aurum ſceleris adminiculum accipiunt, atqve Alexandriam mittentes, Petrum eò adducunt „ ut certos homines ad Maximum Epiſcopum creandum Conſtantinopolin mittat. „ Et qvidem hæc dicto citius gerebantur, &c. Ita Greg. Presbyter, & aliis verbis non alio ſenſu ipſe l.d. Nazianzenus:

Pri-

Primus erat horum Lucifer, qvondam angelus,
Secundus autem PRESBYTER nostri gregis,
Magis ipse mente barbarus qvam corpore,
Qvi spretus à me, læsus haud unqvam prius
\- - - - - - - -
Odium scelestum ac perfidum in me parturit.
Lachrymis qvibusnam id proseqvar? - - -
Dabo hoc ei, qvi misit hos, qvamvis levi,
Atq; hismet ipsis, venia qveis forsan dari
Nonnulla possit, utpote ex inscitia
Lapsis, secutis atqve duntaxat malos
QVOS PEPERIT ISTHIC LIVOR INFESTUS MIHI.
\- - - - - - - -
E Thasso in urbem forte qvidam Presbyter
Appulerat, AURUM publicum secum ferens,
Tabulas ut emeret Ædis ad cultum Sacræ.
Hunc voce blanda delinit, jurantibus
Qvibusdam, & amplis spebus adstrictum tenens,
(Nocens nocenti nam statim se copulat)
Auro potitur, atqve hoc ministro abutitur
Ad cuncta, certamqve hinc opem qværit sibi &c.

Satis opinor inde apparet, Presbyteri cujusdam (Gregorio infensi) invidiâ scelus istud obtentatum fuisse, id qvod in notis etiam obser-

servavit J. Billius, atqve adversus Levvenklajum ostendit, *Gregorium hic non de solii cupiditate esse locutum, SED DE INVIDIA, qvam qvorundam Sacri ordinis Virorum morbum esse notavit*, atqve de eo hunc fuerit conqvestus in modum:

Ac prater istud Ordinis qvendam Sacri
Morbum, reliqvias principis morbi, capit.
ERAT PERENNIS LIVOR HIC, malum insitum,
Vix namqve flecti pravitas unqvam potest.

Cur autem hunc (Invidiæ) morbum primi morbi reliqvias esse dixerit, laud. Billius in notis elegantissime exposuit, h. m. *PRIMUS morbus superbia est, qva & apostatas angelos è Calo, & generis nostri Principes è paradiso exturbavit. Reliqvia hujus morbi, INVIDIA. Nam cum superba illa mentes ex beatissima sede ad tartarum pracipites cecidissent, hominam felicitati statim INVIDERE cœperunt: atqve ex hujusmodi invidia ad comparandam ipsis perniciem, omnes suos conatus contulerunt. Invidia enim diaboli, inqvit Scriptura, mors intravit in Orbem terrarum. Nec verò solum in tenebrosis illis angelis, sed etiam in hominibus, λεἰμμα τῆς πρώτης νόσου dici qveat invidia, si tetri illius fratricidii crimẽ nobis in mentem veniat, qvo Cain invidia stimulis concitatus, se ipsum nefariè obstrinxit*; Qvem etiam in sensum egregiè ipse Gregorius: Hæc in-

inqvit (Invidia) & Cain ad inferendam fratri necem impulit; qvod purius sanctiusqve sacrificium æqvo animo ferre non potuisset: Hæc & Mundum immundè se gerentem aqvis texit, & Sodomitas igne obruit: Hæc & Dathan & Abiron adversus Mosen furore elatos, in terram defodit, & Mariam qvæ adversus fratrem tantummodo murmuraverat, lepra infecit: Hæc & Prophetarum cruore terram contaminavit, & sapientissimum illum Salomonem per mulieres perculit: Hæc & illum laqveo dignum Judam, exigua pecunia illectum proditorem effecit, & Herodem puerorum interfectorem, & Pilatum Christi carnificem: Hæc & Israelem cribravit ac dispersit, ne nunc qvidem adhuc è peccato suo emergentem: Hæc & Apostatam tyrannum in nos excitavit - - - Hæc & præclarum Ecclesiæ corpus discidit, in diversa & contraria studia dissectum: Hæc deniqve invidia ipsum Gregorium atroci adeò, tamqve indignâ affecit injuria, *ut* (verba Svidæ adscribo) *Principis Urbis cathedra sit expulsus, improbiqve potius electi, qvam QVI VIRTUTE AC VITÆ SPLENDORE OMNES ANTEIBAT.*

Gregor. Naz. Orat. XXVII.

IV. HIE-

IV. HIERONYMUS STRIDONENSIS.

I.

SEmper virtutes seqvitur INVIDIA, feriuntq; sum̃os fulgura montes; ita præclarè insignis ille priscæ Ecclesiæ Doctor, (proprio sc. exemplo edoct⁹) in Paulæ epitaphio scripsit; *nec mirum* (pergit idẽ) *si hoc de hominibus loqvar, cum etiam Dominus noster Pharisæorum zelo sit crucifixus, & omnes sancti æmulos habuerint.* Habuit sane si qvisqvam alius, æmulos suos maximus Hieronymus, ac Pharisæorum qvorundam odio & livore tantopere fuit exagitatus, ut Erasmo dicente, *vita ejus nihil aliud fuerit qvam diutinum ac perpetuum Martyrium.* Qvem etiam in sensum personatus Eusebius, Hieronymum cum Johanne Baptista comparans, in epist. ad Damasum; *Qvid plura?* scribit: *Ille propter justitiam Martyr; iste verò etsi ejus spiritum materiale ferrum non abstulit, tamen Martyrii præmii non est expers, --- certè hic est verè Martyr, qvi propter justitiam & mansvetudinem & salutifera doctrinæ suæ verba in hujus lachrymarum solo, certamen forte a malorum* (invidorum) *cœtu viriliter supportavit, sciens qvoniam omnium fortior est Sapientia.* Initio qvidem Romæ (ut ipse ait Hier.) ali-

Hieron. Tom. I. opp. fol. 676.

alicujus nominis esse existimabatur super studia Scripturarum, cum nihil omninò prætermisisset, qvod ad inclytum Ecclesiæ Doctorem ac verè magnum Theologum instituendum pertineret, cæterum nulla non eruditione pectus locupletaret, deniqve omni studio id ageret, ne vita parum emendata doctrinæ minueret authoritatem; eaqve propter, non solum valdè juvenis, h. e. viginti annos natus à Liberio Papâ ad Presbyterii honorem vocatus, verum etiam postea à Damaso tanto in pretio est habitus, ut ipsi à libellis Synodicis fuerit, & Orientis atqve Occidentis responderit consultationibus, qvinimò tantoperè inclaruerit, ut omnium suffragiis dignus acclamaretur, qvi Damaso Papæ succederet. Ne autem ad id fastigii pertingeret, atrox Cleri Invidia, lingvæ virulentæ telis armata studiosè effecit, omnemqve detrahendi maledicendiqve occasionem fronte capillatâ arripuit. Et qvæ livor irreligiosis istis in Hieronymum verba subministrarit, ipse in epist. ad Asellam disertè indicavit: Ego probro- „ sus, ego versipellis & lubricus, ego mendax „ & Satanæ arte decipiens; Qvid enim est tu- „ tius: hæc vel credidisse, vel finxisse de in- „ sontibus: an etiam de noxiis credere no- „ luisse? Osculabantur mihi manus qvidam, „ & ore vipereo detrahebant: & dolebant „ labiis, corde gaudebant. *Et mox*: Alius „

Hieron. epist. ad Asellam.

„ incessum meum calumniabatur & risum : „ & ille vultui detrahebat, hic in simplicitate „ aliud suspicabatur - - - Dicant, qvid unqvam in me aliter senserint, qvam Christianum decebat? Pecuniam cujusqvam accepi? Munera vel parva vel magna non „ sprevi? In manu mea æs alicujus insonuit? „ Obliqvus sermo oculus petulans fuit? Tandem in hæc verba notatu dignissima erumpit: O INVIDIA PRIMUM MORDAX TUI! O *satanæ calliditas semper sancta perseqvens*!

II. Maximas porrò Invidiæ faces Hieronymo excitaverat arcta cum nobilissima femina Paula familiaritas, odiumqve Cleri magnoperè exacerbabat, qvod nonnisi Hieronymo comite, Paula & Melania Hierosolymam sint profectæ, hinc ille eodem, qvem modo laudavimus loco: *Anteqvam domum Sanctæ Paulæ nossem, totius in me urbis studia consonabant, omnium penè judicio dignus summo sacerdotio decernebar, dicebar sanctus, dicebar humilis & disertus --- Nulla me potuit ita delectare,* [sc. femina] *nisi illa qvã manducãtẽ nunqvam vidi: sed posteaqvam eam pro suæ merito castitatis venerari, colere, suspicere cœpi, omnes me illico deseruêre virtutes.* Et rursus: *Nullæ aliæ urbi Romæ fabulam prębuerunt, nisi Paula & Melania, qvæ contemptis facultatibus, pignoribusq; desertis, crucem Domini, qvasi qvoddam pietatis levavêre vexillum.*

Hieron. epist. ad Asell.

lum. Qvid qvod disertè ibidem memorarit, subornatum ab æmulis (proh scelus!) aliqvem, qvi Hieronymum stupri insimularet, & fœdum de ejus Paulæqve amoribus rumorem in vulgus ebuccinaret. Qvi tamen ipse ad qvæstionem vocatus, luculentum inter tormenta innocentiæ Hieronymianæ egit adsertorem; velut ipse Hieronymus verbis hisce innuere videtur: *Isti crediderunt mentienti, cur non credunt neganti? Idem est homo ipse qvi fuerat; fatetur insontem, qvi dudum noxium loqvebatur*. Porrò cum in Urbem qvidam Arianæ factionis homines [qvi mutato jam nomine Origenistæ voluerunt appellari] irrepsissent, ipsumqve cum aliis qvibusdam Presbyteris Hieronymum [qvod Origenis ingenio præter cæteros delectatus, laudibus extulisset hominem] in suæ factionis consortium pertrahere essent conati, lividi fratres tam bellam ad innoxium porrò infestandum occasionem, capillatâ qvasi fronte duxêre arripiendam. Et qvamvis Hieron. plusqvam hostiles sub amicitiæ prætextu molitiones perspiciens, animum à Crypto-Arianorum colluvie planè alienum præ se tulerit; vix tamen ea arma invidi Clerici sibi eripi patiebantur, qvin potius Hieronymum hæreseos stigmate notatum, omnium odio & contemptui exponere cogitabant, ii præcipuè, qvorum mores improbos scriptis editis

ſuggillaſſet, vitamqve religioſis hominibus parum convenientem acriter reprehendiſſet. Hanc ſanè imperterritam taxandi libertatem, potiſſimũ Cleri Romani in Hier. invidiã provocaſſe diſertè teſtatur Sulpitius Severus in primo de virtutibus Religioſorum Orientalium dialogo; *Ego* [inqvit] *ut dicere inſtitueram, apud Hieronymum ſex menſibus fui; cui jugis adverſus malos pugna; perpetuumq; certamen. Concivit ODIA perditorum: Oderunt eum hæretici, qvia eos impugnare non deſinit; ODERUNT* [NB.] *CLERICI, qvia vitam eorum inſectatur & crimina.* Et ſanè qvanto id egerit zelo ac ſtudio, ex prolixis ejus ad Demetriadem & Euſtochium de Virgin. cuſtodiendâ epiſtolis, nec non præfat. verſ. Did. de Spir. S. aliisqve plurimis locis abundè colligitur. Cumprimis autem Hieronym⁹ profana Clericorum ſtudia vituperavit; *At nunc etiam* [ſcribens] *Sacerdotes Dei omiſſis Evangeliis, & Prophetis, videmus Comœdias legere, amatoria Bucolicorum verſuum verba cantare, tenere Vergilium, & id qvod in pueris neceſſitatis eſt, crimen in ſe facere voluntatis.* Sic in epiſt. ad Euſtoch. Clericos & Monachos ſuo indignos nomine ſalſiſſimè reprehendit; *Sunt alii (de MEI ORDINIS* „ *hominibus loqvor) qvi ideò Presbyterium &* „ *Diaconatum ambiunt, ut mulieres licentius* „ *videant. Omnis his cura de veſtibus, ſi be-* „

Sulp. Sev. in I. Dial. de Virtutibus Monachorum n. IV.

Hieron. epiſt. ad Euſtoch.

nè oleant; si pes, laxa pelle, non folleat. Cri- „
nes calamistri vestigio rotantur, digiti de annu- „
lis radiant, & ne plantas humidior via spar- „
gat, vix imprimunt summa vestigia. Tales „
cum videris, sponsos magis existimato qvam „
Clericos, qvidam in hoc omne studium vitam- „
qve posuerunt, ut matronarum nomina do- „
mos moresqve cognoscant. Nec minus ibi præ-
cipuũ qvendam illiberalis ejusce artis magi-
strum exactè descripsit, qvo facilius magistro
cognito, discipuli recognosci possint. Cum
Sole [inqvit] festinus exurgit, salutandi „
ei ordo disponitur, viarum compendia re- „
qviruntur, & penè usqve ad cubilia dormi- „
entium, senex importunus ingreditur. Si „
pulvillum viderit, si mantile elegans, si ali- „
qvid domesticæ supellectilis, laudat, mira- „
tur, attrectat, & se his indigere conqverens, „
non tam impetrat qvam extorqvet, qvia sin- „
gulæ metuunt veredarium urbis offendere. „
Huic inimica castitas, inimica jejunia, pran- „
dium nidoribus probat, & altilis γεραvoπίπ- „
πης, vulgo pipizo nominatur: Os barba- „
rum & procax, *& in convicia semper arma-* „
tum. Qvocunq; te verteris primus in facie „
est. *Quidqvid novum insonuerit, aut anthor* „
aut exaggerator est famæ. Eqvi per horarum „
momenta mutantur, tam nitidi, tamq fero- „
ces, ut Thracii Regis illum putes esse germa- „
num. Hinc Euseb. in epist. de morte Hier- „
 on.

onymi; Aperuerũt (inqvit) in eum *Clerici* lasciviis dediti ora sua, & despexerunt eum, & locuti sunt labiis dolosis, & odio iniqvo oderunt eum, qvoniam eorum insectatus est vitam pessimam & crimina. Nec minus præclarè Erasmus in notis ad cit. Hier. epist. *Videtur* (inqvit) *in hâc, satyricâ mordacitate invehi in virgines & monachos ac Clericos, & argutius illorum vitam depingere; verum qvando neminem carpit nominatim, & malos reprehendit, non probos, illis imputandum est, qvi sic vixerunt, non Hieronymo, qvi illos suis depinxit coloribus.* Et sanè, qvantum zelo suo pseudoclericorum incurrerit odium atqve invidiam, ipse in altera illa ad Demetriad. epistolâ verbis exposuit seqventibus: *Ante annos circiter triginta de virginitate servandâ edidi librum, in qvo necesse mihi fuit ire contra vitia, & propter instructionem Virginis qvam monebam, diaboli insidias patefacere. QVI SERMO offendit plurimos; dum UNUSQVISQVE in se intelligens qvod dicebatur, non qvasi monitorem libenter audivit, sed qvasi criminatorem sui operis aversatus est. Veruntamen qvid profuit armasse exercitum reclamantium, & vulnus conscientiæ dolore monstrasse? Liber manet, homines præterierunt.* Multa insuper teste Sulp. Severo in cit. Dial. de superbiâ, non pauca de superstitione Clericorum disseruit; verè fatebor, pinxisse mihi videtur

Hieron. epist. ad Demetr.

tur

tur vitia multorum. Cæterum de familia- „ ribus virginum & monachorum atq; etiam „ Clericorum, qvam vera qvam fortia dispu- „ tavit. *Unde à qvibusdā, qvos nominare nolo* „ *dicitur NON AMARI.* Qvum verò salu- „ berrimis suis reprehensionibus nihil planè ef- fecisset Hieronymus, nec qvicqvam nisi pro- bra gratiarum loco tulisset, siqvidem Græ- cum ac impostorem illum nuncuparint male- feriati, imò Urbe pellendum esse dixerint, la- pidibus obruendum, inqve fluctus præcipi- tandum, ut ipse in qvâdam epistolâ prodidit; factum tandem, ut de Roma deserenda secum seria agitaverit consilia, sicqve con- citatum in se invidiæ turbinem prudenter duxerit evitandum. Natale itaqve Salvatoris solum, post longa viarum emensa spatia ac- cessit, atqve Bethlehemum venturæ senectuti sedē delegit. *Protinus* [ait ipse in Apol. adver- sus Ruff.] *concito gradu Bethlehem meum re- versus sum; nec me inerti tradidi otio, sed mul- ta didici qua ante nesciebam.* At qvænam i- sta? *Putabant me homines post auditum Di- dymum finem fecisse discendi; veni rursum Jerosolymam & Bethlehem; qvo labore qvo pretio Barrabanum nocturnum habui prace- ptorem? timebat enim Judaos, & mihi alte- rum exhibebat Nicodemum.* Probè etenim Hieronymus perspexerat, literas sacras nec intelligi posse, nisi cognitis his lingvis, qvib⁹ pri-

Hieron. epist. ad Famach. & Oceā. Tom. II. opp. fol. 189.

primum nobis ſunt proditæ, eaqve propter improbo ſtudio ſermonis hebraici pervicit difficultatem, nec ſolum ſanctæ lingvæ intelligentiam, ſed & proprium ſonum ac vernaculum ſtridorem eſt aſſecutus, poſtqvam ingenti mercede Hebræos doctiſſimos conduxiſſet, utqve pectus eruditione locupletaret, marſupium evacuaſſet. Neutiqvam verò Bethlehemi degens, omne tempus literis impendit & ſtudiis, verũ prodeſſe omnib9 cupiens, omnib9 nationib9, omni ſexui, omni ætati ſemet accomodavit. Ex toto ferè Terrarũ Orbe imenſa hominũ multitudo huc confluebat, qvos omnes pro facultate ſua Vir optim9 juvare non deſtitit, neminẽ à ſuo arcens contubernio, niſi veritatis Evangelicæ hoſtes, & infami hæreſeos ſtigmate notatos *Prors9 exoptanda vita* ! [exclamat in vitâ Hieronymi Eraſmus] ni felix otium tot hæreticorum & calumniatorum inſultus labefactaſſent.

III. Qvantumvis verò ad declinandam Cleri Romani invidiam, Bethlehemũ migraverit Hieronymus, neqve ſic tamen atri illius ſerpentis venenatos morſus potuit evitare, indigna ſcil. perpeſſus eſt, non ſolũ à dogmatum falſorum diſſeminatorib9, (qvorum null9 erat qvi non Hieronymum pro hoſte duceret, aliorum exemplo territus) verum etiam *falſorum fratrum* atqve amicorum ſimulatorum turba nefariâ; cujus ducem & ſigniferum

fuiſſe

fuisse constat Ruffinum Aqvileensem, cum qvo tantam à teneris Hieronymus habuerat consvetudinem, ut eum longo intervallo à se separari maximè indoluerit, imò ad ipsum Ruffinum seqventia scribere non dubitaverit: *O si mihi nunc Dominus JESUS Christus vel Philippi ad Eunuchum, vel Abacuc ad Danielem translationem repente concederet, qvam ego nunc tua arctis stringerem colla complexibus, qvam illud os, qvod mecum vel erravit aliqvando, vel sapuit, impressis figerem labiis!* Qvi verò impensius se invicē aliqvandiu dilexerant, gravissimis tandem locum dedêre odiis, & hostiles exercuêre simultates, maximè verò Ruffinus, qvi postqvam Hieronymum frustra in suæ infamiæ consortium involvere laborasset, rescissâ malè sarta amicitiâ, ac cunctis modestiæ christianæ vinculis ruptis, acerbissimè in eum est debacchatus, permultis etiam subornatis, qvi virum egregium convitiis lacesserent. Nec minus & ipsius Hieronymi adversus Ruffinum apologiæ testantur, *furorem fieri, sæpius læsam patientiam*; cum ubiqve Ruffini infantiam, imperitiam, ac stuporem salsè rideant, & acerbè satis insectentur; Cæterum nullus dubio loc⁹ est, amarissimā eam contentionem non nisi ex malignæ invidiæ & æmulationis (Ruffinianæ præsertim) fonte originem traxisse, siqvidem ipse Hieron. opuscu-

Hieron. ep. VI.

Idem ep. XLI.

lorum suorum obtrectatori Ruffino objecerit, se Dei intuitu, & Ecclesiæ utilitate, auxiliante Domino ingenium agitavisse, *illum verò æmulationis stimulo incitatum, ad obloqvium stilum vertisse.* Ac licet initio de re fidem propriè non concernente litigaverint; *Utrum scil. hæretica illa dogmata qvæ in libris Origenis inveniũtur, ab hæreticis inserta, adeoqve scripta ejus depravata; an ex ipsius Origenis mente concepta fuerint?* Illudqve affirmaverit Ruffinus, hoc Hieronymus; temporis tamen progressu res eo pervenit, ut fidei qvoqve labem Hieronymo aspergere, eumq; turpi infamiqve hæreseos stigmate notare Ruffinus non dubitaverit. Qvare gravissimé ille offensus, corruptæ fidei insimulationem impatienter admodum pertulit, qvam absqve impietate tolerare vix potuisset. Præsertim cum tantum valuerit malitiosa æmulorum calliditas, ut nec ipse Divus Augustinus Hipponensis Episcopus, pro ut par erat de fide Hieronymi senserit, priusqvam propius hominis & vitam & eruditionem cognovisset; meritò autem acrem & scandalosam istam cum Ruffino deplorarit dissensionem, ita scribens ad Hieronymum: Nescio „ qvæ scripta maledica super tuo nomine ad „ Africam pervenisse audivimus, accepimus „ tamen, qvod dignatus es mittere, illis re„ spondens maledictis. Qvo perlecto fateor mul-

August. epist. XV. ad Hier.

„ multum dolui, inter tam charas familiaresqve personas, cunctis penè Ecclesiis notissimo amicitiæ vinculo copulatas, tantum malum extitisse discordiæ. Et tu qvidem qvantum tibi modereris, qvantumqve teneas aculeos indignationis tuæ, ne reddas maledictum pro maledicto, satis in tuis literis eminet. Veruntamen eas ipsas cum legissem, contabui dolore, & obrigui timore: qvid de me illa facerent, qvæ in te ille scripsit, si in manus meas forte venissent? *VÆ mundo ab scandalis*! Ecce fit, ecce prorsus impletur qvod Veritas ait: Qvoniam abundavit iniqvitas, refrigescet charitas multorum. Qvæ sibi enim jam fida pectora tuto * refundantur? In cujus sensus tota se projiciat secura dilectio? Qvis deniqve amicus non formidetur, qvasi futurus inimicus, si potuit inter Hieronymum & Ruffinum hoc qvod plangimus exoriri? O misera & miseranda conditio! O infida in voluntatibus amicorum scientia præsentium, ubi nulla est præscientia futurorum! hactenus ad Hieron. Augustinus, qvi insigni hoc loco clarissimè innuit, se neqve Ruffini in rescindenda amicitià perfidiam probasse, neqve Hieronymum ipsum à dato ex contentione scandalo prorsus absolvisse. Hinc est, qvod non omni planè invidiæ & æmulationis, etiam activæ culpâ eum caruisse qvidam

* Alias legitur: *tuto ore fundantur.*

qvidam existiment, cum de summis ætatis suæ Viris, atqve præcipuis Ecclesiæ luminibus parum honorificè interdum judicarit, veluti cum Ambrosiii in Lucam comentaria nugas nuncupare, ipsumq; Ambrosiũ nunc corvum nunc corniculã vocare; Basilium itẽ superbiæ accusare, & ad ipsum Augustinum, *se qvadam in Epistolis ejus hæretica legisse*, scribere non dubitavit. Sed condonanda existimo maximo sacrarum literarum interpreti ista de ævi sui Doctoribus judicia, præsertim cum ipse Hieron. *Invidiam etiam in sanctos cadere* clarissimè ostenderit.

Hieron. tom. III. opp. fol. 133.

IV. Huc etiam referendum est dissidium illud acerbissimum, qvod illi fuit cum JOHANNE HIEROSOLYMITANO PATRIARCHA, ad cujus diœcesim Bethlehem attinebat, & qvi Hieronymiani nominis insignem splendorem ægerrimè ferebat, cum scilicet tantum illi famæ & authoritatis, doctrina, eloqventia, vitæqve integritas peperisset, ut erudita qvoqve Græcia unius Hieronymi commentarios in lingvam suam transferendos curarit, imò ad antrum Bethlehemiticum, non secus atqve ad totius Orbis Christiani publicum oraculum concursus factus fuerit; crebræ epistolæ & nuntij ex Italia, ex Hispaniis, è Galliis, ex ultimâ Germaniâ, ex Africâ huc (spre-

to postposito Johanne Episcopo) commeaverint; plurimos deniqve non tam loci religio, qvam Hieronymi videndi desiderium in Palæstinam attraxerit. *Ex toto Orbe* (ipse „ inqvit alicubi) *huc venitur Bethlehemum*; „ *Ezechielem cœpi exponere, vix finiam. Nul-* „ *la enim hora, nullum momentum est, ex qvo* „ *fratrum occurramus turbis.* Omnes nimi- „ rum cum Hieronymo loqvi, omnes illum videre cupiebant. Hinc exarsêre atrocis invidiæ flammæ, hinc novæ maligni livoris procellæ exortæ, Episcopo Johanne eas concitante, adeò ut non solũ Hieronym⁹ cum suis ab ejus communione abstinere debuerit, verum etiam Presbyteri gradum & honorem amiserit, qvo de ipse Hieron. ad Pammach. *Ego misellus* (scribit) *dum in solitudine delitesco, à tanto Pontifice repente truncatus, Presbyteri nomen amisi*, & paulo ante non sine indignatione narravit, qvam malitiosè literas Orientalium ad Hieronymum scriptas supprimere conat⁹ sit, ne ei redderentur: *Qui* [inqvit] *Theophili Episcopi mandatum no-* „ *bis loqvebatur*, [Isidorus scil.] *literas ad nos* „ *ab eo missas noluit reddere, cumqve dicere-* „ *mus, si legatus es, redde legationis epistolas; si* „ *epistolas non habes, qvomodo legatum te pro-* „ *babis? Respondit se habere qvidem literas ad* „ *nos, adjuratum tamen ab Hierosolymorum* „ *Episcopo ne nobis eas redderet. En legati con-* „ *stan-*

Hieron. epist. ad Pam̃ach.

„ *ſtantia*, [addimus, en nefandæ invidiæ ſpe-
„ cimen!] *qvi ut pacem faceret, & ſuſpicionem*
„ *in alteram partem favoris excluderet, æqvum*
„ *ſe utriſqve tribuit.* Qvæ verò aliqvandiu ſub cineribus latuit livoris ſcintilla, ea in horrendam odii flammam erupit, poſtqvam Johañes Epiſcopus admiſſæ perfidiæ Arianæ ſuſpicionem incurriſſet, âqve communione ipſius merito abſtinens Hieronymus, errores Viri graviſſimè impugnaſſet, utqve de hæreſi ſe excuſet, acerba epiſtolâ monuiſſet. Neqve defuêre qvi oleum igni huic infundentes, variis Epiſcopi injuriis exaſperatum Hieronymi animum, literis inſuper ſuis inſtigarunt; hinc Riparius, illinc Marcella, aliunde Paula, Pammachius, Domnio, Oceanus, Auguſtinus, compluresqve alii, qvorum iteratis ſuggeſtionibus: *Purga famam, compeſce hæreſim, ſuccurre fidei*; locum non abs re dedit Hieronymus, atqve Johannem pro merito ſuo tractavit. Expoſtulare [ſcribit ad eundem l. c.] tecum libet; qvæ hæc eſt tanta arrogantia, non reſpondere de fide interrogantibus? Tantam fratrum multitudinem, & monachorum choros, qvi tibi in Palæſtina non communicant, qvaſi hoſtes publicos æſtimare? --- Tu beatiſſimus Papa & faſtidioſus Antiſtes, ſolus dives, ſolus ſapiens, ſolus nobilis ac diſertus, conſervos tuos & redemptos ſangvine Domini tui, rugata fron-

fronte & obliqvis oculis despicis? --- con- „
temnisLaicos, Diaconos atqvePresbyteros. „
Potes enim (ut gloriaris & jactitas) in una „
hora mille Clericos facere, habes Papam E- „
piphanium,qvi te apertè missis literis hære- „
ticum vocat, certè nec ætate, nec scientiâ, „
nec vitæ merito,nec totiusOrbis testimonio „
major illi es,si ætatem qværis,juvenis ad se- „
nem scribes,si scientiam,nón sic eruditus ad „
doctum: licet te fautores tui disertiorem „
Demosthene,acutiorem Chrysippo,sapien- „
tiorem Platone contendant, & TIBIIPSI „
forte persvaserint. Hæc & alia paulò con- „
citatiori calamo ad Johannem Episcopum
Hierosol. exaravit Hieronymus, justissimo
sanè zelo commotus, qvod invidiâ instigante
turpem hæreseos notam sibi impingere,
imò Presbyteri nomen adimere non dubitaverit,
nec ipse tamen ad objecta corruptæ fidei
crimina responderit. *Nolo enim* (scribit ibid.) *in suspicione hæreseos qvenqvam esse patientem, ne apud eos,qvi ignorant innocentiam ejus, dissimulatio conscientiæ judicetur,si taceat.*
Nemo igitur succensendum esse putet Hieronymo,
qvod verborum acrimonia perstrinxerit eum, qvi à virtute & vera fide ausus est
facere secessionem.

V. Id verò dolendum cumprimis atq; deplorandum, tandem inter duos maximos &
celeberrimosEcclesiæ priscæDoctoresHieronymum
scil. & Augustinum Hipponensem Epi-

Episcopum invidię & æmulationis stimulos intercessisse, limisqve aliqvandiu oculis sese mutuo respexisse, præsertim cum casu forsitan in idem argumentum incidissent. Hinc illa de mendacio controversia, hinc liber de animarum origine, hinc interpretationis ex hebræo suggillatio, hinc iterata ad scribendum & respondendum Augustini provocatio, qvâ tandem commotus Hieronymus, minus blandè illi respondit in hunc modum:
„ Crebras ad me epistolas dirigis, & sæpè „ compellis, ut respondeam cuidam epistolæ „ tuæ, cujus ad me ut ante jam scripsi, per fra- „ trem Sysinnium Diaconum, exemplaria „ pervenerunt, absqve subscriptione tua, & „ qvæ primum per fratrem Profuturum, se- „ cundò per qvendam alium te misisse signifi- „ cas, & interim Profuturum retractum de i- „ tinere, & Episcopum constitutum, veloci „ morte subtractum: illum, cujus nomen re- „ tices, Maris timuisse discrimina, & naviga- „ tionis mutasse consilium. Qvæ cum ita sint, „ satis mirari neqveo, qvomodo ipsa epistola „ & Romæ & in Italia haberi à plerisqve di- „ catur, & ad me solum non pervenerit, cui „ soli missa est - - - - Nonnulli familiares „ mei & vasa Christi, qvorum Hierosolymis „ & in sanctis locis per magna copia est, sug- „ gerebant, non simplici à te animo factum, „ *sed laudem atq; rumusculos & gloriolam po-*

puli

„ *puli reqvirente, ut de nobis cresceres* ; ut
„ multi cognoscerent te provocare, me time-
„ re ; te scribere ut doctum, me tacere ut im-
„ peritum, & tandem reperisse, qvi garrulita-
„ ti meæ modum imponeret. Ego autem [ut
„ simpliciter fatear] dignationi tuæ primum
„ idcircò respondere nolui, qvia tuam liqvi-
„ dò epistolam non credebam, nec [ut vulgò
„ de qvibusdam proverbium est] *litum melle*
„ *gladiũ*. Deinde illud cavebam, ne Episcopo
„ cõmunionis meæ viderer procaciter respõ-
„ dere, & aliqva in reprehẽdentis epistolâ re-
„ prehẽdere ; præsertim cũ qvædã in illa HÆ-
„ RETICA judicarẽ. Ita ad Augustinũ, Hiero-
nym⁹, cujus verba non eo sunt accipienda
sensu, ac si dissentientem ferre neqvivisset, aut
sua ab omnibus adorari voluisset placita ; ne-
qve enim illic humanos affectus obstrepere
convenisset, ubi divinum, ubi cœleste erat o-
mne qvod gerebatur, neqve congruum fuis-
set, in tractandis sacris literis parum mode-
stos & candidos Viros in proscenio Ecclesiæ
constitutos versari : Id verò malè habuit Hi-
eronymum, qvod Augustin⁹ per Italiam spar-
sisset epistolam sibi oppositam, [qva sc. taxa-
batur locus in epist. ad Gal. non rectè expo-
situs ;] neqve tamen prius ei ad qvem attine-
bat transmisisset, hinc disertè l.c. *Neqve tam*
hebes sum [scribit] *ut si diversa senseris, me à*
te læsum putem, sed si mea cominus dicta repre-

Hæc Hieron. ep. ad August. extat Tom. II. epist. fol. 347.

hendas, & rationem scriptorum expetas, & quæ scripserim emendare compellas, & ad παλινῳδίαν provoces, & oculos mihi reddas; IN HOC LÆDITUR AMICITIA, in hoc necessitudinis jura violantur. Tandem clarissimè innuit Hieronymus, freqventem Augustini provocationem, nonnisi ab æmulationis spiritu provenisse: *Rursum dico qvod sentio: Provocas senē, tacentem stimulas, VIDERIS JACTARE DOCTRINAM.* Et in alia ad eundem August. epistola; *Cæterum* (scribit Hieron.) *optimè novit prudentia tua, unumqvemqve in suo sensu abundare, & puerilis esse jactantiæ, qvod olim adolescentuli facere consueverant, accusando illustres Viros, suo nomini famam qværere,* & paulo post: *Superest ut diligas diligentem te, & in Scripturarum campo Juvenis senem non provoces; Nos nostra habuimus tempora & cucurrimus qvantum potuimus; nunc te currente, & longa spatia transmeante, nobis debetur otium: Simulqve (ut cum honore tuo & venia dixerim) ne solus mihi de Poëtis aliqvid proposuisse videaris, memento Daretis & Entelli, & vulgaris proverbii, qvod bos lassus fortius figat pedem.* Mox Augustinus, blanditiis animum Hieronymi lenire, sententiarum asperitatem multis verbis excusare, adeoqve laudatissimo, cunctisqve Ecclesiæ Doctoribus imitando consilio ardentem invidiæ & æmulationis flammam ex-

Hieron. Tom. II. opp. fol. 346.

tin-

tingvere allaboravit, ſic inter alia ſcribens: „Supereſt ut agnoſcam peccatum meum, „qvod prior te illis literis læſerim, qvas me- „as eſſe negare non poſſum, cur itaqve co- „nor contra fluminis tractum, ac non potius „veniam peto? Obſecro te ergò per man- „ſvetudinem Chriſti, ut ſi læſi te, dimittas „mihi, ne me viciſſim lædendo malum pro „malo reddas, lædes autem me, ſi mihi tacu- „eris errorem meum, qvem forte inveneris „in factis vel dictis meis: Nam ſi ea in me „reprehenderis, qvæ reprehendenda non „ſunt, te lædis magis qvam me; qvod abſit „à moribus & ſancto propoſito tuo, ut hoc „facias voluntate lædendi, culpans in me a- „liqvid dente maledico, qvod mente veridi- „ca eſſe ſcis non culpandum! & mox: Qvid „ergò fortaſſe dura, ſed certè ſalubria, verba „tua, tanqvam cæſtus *Entelli*, pertimeſcam? „Cædebatur ille non curabatur; & ideò vin- „cebatur non ſanabatur. Ego autem ſi me- „dicinalem correptionem tuam tranqvillus „accepero, non dolebo - - - Qvapropter „etſi *bos*, ut tibi videris *laſſus*, ſenectute forte „corporis, non vigore animi, in area Domi- „nica fructuoſo labore deſudans; ecce ſum! „ſi qvid perperam dixi, *fortius fige pedem*. Sic divinâ ope extinctæ ſunt pernicioſæ illius ſi- multatis flammæ, neqve verborum acerbi- tate Viri immortali laude digniſſimi amplius

Auguſt. ep. XV. ad Hier.

decertarunt, nec odiosè postea aut contentisè se invicem sunt insectati, qvin potius junctis animis atqve studiis de veritate christianâ asserenda fuêre solliciti, eamq; adversus cunctos hæresiarcharum insultus, unanimi curâ mascule defenderunt; probeq; falsorum DOCTORUM pariter ac FRATRUM odiis calumniisqve exerciti, per infamiam & bonam famam AD IMMORTALITATIS BRABEUM sunt grassati.

V. JOHANNES CHRYSOSTOMUS.

I.

Chrys. homil. de Invidiâ.

HIc est in qvem potissimum execrandum illud *Diaboli telum* (ut ipse alicubi scitè invidiam vocavit) à fidei & Professionis suæ sociis est evibratum; Hunc præ cæteris LIVOR maximè duxit infestandum; O qvantas *ista malorum pessima mater* Viro sanctissimo peperit calamitates, insidias, calumnias, exilia, qvam indignam deniqve necem acceleravit! Qvid, qvod *venenosa illa & immunda fera*, Ecclesiæ Constantinopolitanæ agrum, bis ejecto cultore, incomparabili miserè devastarit, ac simul præclaram Episcoporum concordiam subverterit. *Vides qvantis fuit* (dico cum eo-

dem aureo Concionatore) *ministra malis invidia? qualiter insatiabilem diaboli mentem implevit, & ei tantam apposuit mensam, qvantam is cernere concupivit!* Sed paulò curatius funestum Livoris ejusce seminarium excutiamus, CAUSAS initio INVIDIÆ Chrysostomo conflatæ pervestigaturi; tum atrociores qvasqve injurias Heroi fortissimo illatas, ipsamqve ignominiosam de sede Episcopali dejectionem (qvam beatissima tandem analysis excepit) indubiâ Sciptorum probatiorum fide suffulti, explicaturi atqve commemoraturi. Primam autem INVIDIÆ, Magnum CHRYSOSTOMUM infestantis exturbantisqve originem ab ipsâ magnanimi illius Præconis ad sedem Constantinopolitanam vocatione arcessendam esse, elegans Palladii de vita ejusdem Dialogus nos edocuit. Ex qvo satis abunde constat, qvanta defuncto Nectario inter Clericos ambitiosos concitata sint dissidia, qvam nefariis artibus nonnulli ad sedem Episcopalem adspiraverint, & ut votorum compotes fiant, nihil intentatum reliqverint, in cassum tamen laborarint singuli, pudendâqve ambitione sua cordatiores omnes à se magis magisqve reddiderint alienos; cum illi probè perspexissent, *plerosqve sponte sua* (ut modo laudatus Palladius ex interpret. Ambrosii Camal. scribit) *accessisse, Ecclesiæ præfici cupientes; Viros planè non* di-

Extat Palladii de vita Chrys. Dialog. Tom. I. opp. ejus à Frontone Ducao Paris. edit. 1609.

dignos, sacerdotalis qvidē ordinis, sed nihil habentes dignum sacerdotio, qvi dum meritis diffidunt suis, Pontificis solium electione fidelium desperantes posse adipisci, partim Palatii observant fores, alii munera potentibus tribuunt, alii populis genu posito supplicant. Ad hæc plebs fidelis indignans, Regem pia intentione sollicitat, Pastorem peritum sibi dari suppliciter postulans. Datus est tandem divinâ providentiâ JOHANNES, per id temporis Ecclesiæ Antiochenæ Presbyter, qvi nondum Episcopus, Episcopi vices agebat, gregemqve Domini & morum integritate, & libris ac sermonibus ad pietatem sollicitè erudiebat. Hic igitur Imperiali jussione, pariter ac Episcoporum qvorundam suffragiis Nectario defuncto surrogatus, provinciam illam arduam, Ecclesiæ nimirum Constantinopolitanæ ἐπισκοπὴν invitus planè suscepit. *Agebat in rebus* (ita porrò Pallad.) *Eutropius Spado, præfectus cubiculi Regii, Johannem Præsulem fieri cupiens, cujus illi virtus erat notissima, cujusqve tunc periculum fecerat, cum in causa Regia interiora penetrasset Orientis, svadet Imperatori, scribat ut ad Antiochiæ Comitem, mandans, ut absqve strepitu ullo & perturbatione Antiochenæ civitatis mitteret Johannem. Acceptis literis Comes mandatum ita exeqvitur: Rogat Johannem ut secum extra Urbem pergat ad martyria, propè portam qvæ Romana appellatur,*

latur, impositumqve rhedæ publicæ, misso Eu-
nucho una & magistro militum tradit; addu-
ctus hoc modo Constantinopolitanæ Ecclesiæ or-
dinatur Episcopus. At enim verò, vultu torvo
& minaci eum excepêre LIVIDI illi SYMMY-
STÆ, qvi ambitioni suæ & avaritiæ magis qvã
divinæ gloriæ & Ecclesiæ saluti litare, perver-
sisqve viis episcopalem sedem ipsi occupare
cogitaverant. Et cum divinæ JOHANNIS ele-
ctioni acriter cũprimis sese opposuisset THE-
OPHILUS ALEXANDRINUS, [qvem haud abs
re clarissimũ *Symystæ invidi* exemplar nun-
cupaverimus] mirum adeò non est, qvod ille
istum toto vitæ episcopalis decursu virulen-
tissimũ hostẽ habuerit, acerrimumq; expertus
sit æmulũ, qvinimò præcipuũ calamitatis sibi
conflatæ authorem & architectum. Solen-
ne illi (referente Palladio) erat, *bonos ac sen-*
satos Viros non ordinare, sed duntaxat qvi DE-
FECTU ALIQVO INSIGNES essent, ut o-
mnes veluti insipientes obtineret, maluit enim
superare stolidos, qvam sapientibus accommo-
dare aurem, à salutari tamen providentia vel-
let nollet est superatus.

II. Neqve verò solus ille Pontifex Ale-
xandrinꝰ magnum Chrysostomum infestavit,
verum alii etiam atqve alii SYMMYSTÆ LIVI-
DI telis odiorum injuriarumqve acutissimis
duxêre impetendum; ægrè scil. ferentes,
qvod uno omnium ore celebraretur, & inter

dicendum honorificis acclamationibus plausibusqve ab audiente populo esset exceptus. Ac licet Vir sanctissimus, (ut erat ingenio austeriore) fortiter laudem omnem spreverit, idqve unicè egerit, ut plausus & acclamationes istas theatricas de sacris concionibus tolleret, nihilominus tamen sonoris vocibus ei ab auditoribus acclamatum fuisse, Palladius est contestatus; *Mirabantur eum ob sapientiam ipsi a Deo datam -- qvare ipsi plaudebant, alii qvidem sursum chlamides suas attolientes: alii fimbrias, alii verò manualia, alii deniqve fasciolas seu oraria &c.* Et ipse alicubi Chrysostomus; *Credite mihi* (scribit) *vera dico; dum mihi applauditur dicenti, per ipsum qvidem tempus humanum aliqvid patior, (cur enim non verum fatear?) & gestio & exulto. Postqvam domum ingressus, plausores nihil adjutos esse cogitavero: & si qvid profecisse debebant, per plausum & laudes amisisse, doleo, gemo & lugeo: & tanqvam omnia temerè dixerim, sic afficior, & mihimet ipsi dico, qvæ mihi sudorum utilitas, cum auditores ex sermonibus nostris lucrari nihil velint? Et freqventer legem ponere cogitavi, qvæ plausus prohiberet, & cum silentio congruaqve tranqvillitate nos audire persvaderet. Sed tolerate qvæso, & obedite mihi: & si videtur, hanc sanciamus legem, jam audientium nemini licere cuiqvam inter dicendum applaudere: sed si velit admirari,*

Homil. XXX. in Acta Apost.

cum

cum silentio mirentur, prohibet nemo. Et rursus: *Laudastis (inqvit) dicta, sed plausibus mihi non est opus, neqve laudantium vocibus & tumultu. Unum duntaxat volo, ut cum qviete & intelligentia audientes qvæ dicuntur faciatis. Hoc mihi pro plausu, hoc mihi pro laudatione.* At verò, longe aliũ cæteris ævi ejusce Clericis animum insedisse, illosq; nil nisi inanes populi acclamationes, plaususqve incompositos qvæsivisse, ipse cit. loco fuit conqvestus: *Multa multi faciunt, ut in medio constituti, longam extendant orationem: & si plausus a multitudine conseqvantur, hoc eis regno simile factum est: si verò cum silentio sermonem finierint, silentii tristitia fit illis gehenna molestior. Hoc Ecclesias subvertit, qvoniam neqve vos sermonem audire qværitis compunctivum, sed qui delectare sono valeat, & verborum compositione tanqvam citharœdos & citharistas audientes.* Et aliqvanto post: *Hæc & nos patimur, verborum fucos conqvirentes, & compositiones & elegantem juncturam, ut delectemus, non prosimus, consideramus qvomodo fiamus admirabiles, non qvomodo mores componamus.* Dubium proinde nullum est, qvin pudenda illa vanæ gloriæ è Clero mancipia, insignes populi plausus atqve acclamationes Johanne concionante factas, sibi autem denegatas, ægerrimè tulerint, ac tanto vehementiori fervore exturbationem ejus tandem procurarint.

Idem homil. XVII. in Matth.

III. Sed

III. Sed longè graviorem zelus domus Dei qvam amabat, apud pſeudo-Clericos concitabat INVIDIAM integerrimo Præſuli, qvi dum officii ſui, monitiqve prophetici memor, liberâ lingvâ deſtruere & ædificare, plantare & diſſipare conſtituit, Aulicorum pariter ac Eccleſiaſticorum hominum odium incurrit infenſiſſimum. Horum autem maximè, poſtqvam id ſummo ſtudio agere cœpiſſet, ut ſacerdotes juxta receptas viverent conſtitutiones, ni facerent, ab Eccleſiis arcerentur, indignum eſſe prædicans, eos Apoſtolorum uſurpare dignitatem, qvi vitam illorum nollent imitari. *Mox igitur in ipſo initio* [Socratis verba ſunt] *qvum Clericis aſper videretur, erat plurimis exoſus: & veluti furioſum univerſi declinabant. Compellebat enim eum, ut velut omnes offenderet Serapio Diaconus ejus, qvi aliqvando præſentibus Clericis hunc protulit magna voce ſermonem: Nunqvam poteris ô Epiſcope hos corrigere, niſi uno baculo percuſſeris univerſos; qvo dicto, majora contra eum odia ſunt concitata.* Et qvemadmodum non una Clerum invaſerat corruptio, ita cum variis etiam vitiorum monſtris Epiſcopo fortiſſimo fuit dimicandum: Atro eumprimis carbone notandam duxerat turpem & ſcandaloſam Clericorum & mulierum (qvas adoptivas ſorores dicebant) extra legitimum conjugium cohabitationem, ſpecioſo qvo-

qvodam religiosæ necessitudinis prætextu palliatam; atqve hoc ipso in malo eradicando Johannes tantò diligentiorem collocaverat operam, qvanto minus eum fugiebat, pessimam istam consvetudinem, in magnis aliqvot Conciliis, præsertim Nicæno Can. III. jure meritoqve damnatam, ab Epiphanio in Origenistarum persona notatam, & Hieronymo postea variis scriptis in Occidentem missis oppugnatam fuisse. Et sicuti Chrysostomus, cum Antiochenæ Ecclesiæ Presbyterum ageret, publicis ad populum sermonibus morem istum ætate sua in Oriente universo freqventatum, gravissimè reprehenderat; ita *Ecclesiæ Constantinopolitanæ Episcopus factus, magno fervore sermonem exacuit* (qvæ Palladii verba sunt) *adversus fictam, non fraternam uti appellant, sed planè fœdam atq; inhonestam vitam eorum sacerdotum, qvi mulieres, qvas subintroductas vocant, secum habere voluerunt, asserens, comparatione mali tolerabiliores esse lenones: Illi enim longè à medicinæ tabernâ separati seorsim habent, qvi sua sponte infirmi esse delegerunt; hi autem intra salutis officinam habitantes, sanos ad morbum evocant.* Huc apprimè pertinent duæ insignes homiliæ; altera *qvod Regulares fe-*

Confer Homil. XVII. in Matth. ad illud Christi: Qvi aspicit feminam &c. Extant Tom. V. oper. Chrys. edit. Basil.

mina Viris cohabitent; altera *adversus eos qui apud se fovent sorores adoptivas quas συνεισάκτους & subintroductas vocant*, in qvâ moris illius fœditatem pluribus ostendit, ac eâ labe contaminatum Clericum inter cætera ita est „ allocutus: An nescis, fulgidam Christiani „ vitam usqveqvaqve lucere debere, & eum „ qvi suam gloriam fœdat, ubiqve postea in„ utilem, & nihil magnum lucrari posse, et„ iamsi fortunatus sit? Nam si sal infatuatum „ fuerit, dicit, ad qvid valebit ultra? Sal e„ nim nos esse vult, & lumen & fermentum „ Deus, ut & alii à nobis utilitatem accipi„ ant. Qvod si homines irreprehensibiliter „ viventes, vix convertere valent negligen„ tes: qvomodo si illis damno simus, non „ undeqvaqve rei erimus. - - - Etiam ad„ mirabile qviddam dicendum, si graviter „ qvis peccet, atqve clam hoc faciat, & ne„ minem scandalizet, minorem dabit pœ„ nam, qvam qvi leviter peccavit, idqve im„ pudenter & cum multorum scandalo. Et „ paulo post: *Omnia igitur faciamus, ut nulla „ sit occasio scandali, etamsi injustè reprehen„ dant: persvasionibus diluamus crimina, & „ imitemur sanctos, qvibus tantum fuit studi„ um & gloriæ Dei, & sua propter Deum.* Verum salutaria hæc monita, egregiaqve magni Doctoris effata corruptissimi Symmystæ summâ cum indignatione excipiebant, id qvod
diser-

diſertè teſtatur Palladius his verbis: *Hinc jam pars impia Cleri eo preſſa morbo, eaqve febre correpta, agrè ferebat*; idqve cum facilè prævidiſſet Doctor ille fervidus, in laudata homilia; *Confundor* (inqvit) *& erubeſco, cum hæc evertere attento, qvibus contradicere illi non erubeſcunt: ferenda tamen omninò erubeſcentia, propter eos qvi erubeſcere neſciunt. Etenim abſurdum fuerit, redarguentem eos, qvi fratres qvos ſcandalizant contemnunt, ſeqve ipſos confundunt, propter pudorem illorum curam abjicere.* Ita (proh dolor!) erga optimum Epiſcopum erant affecti illi, qvi monitis ejus caſtiſſimis patulas aures præbere, omniqve ſcandalo obicem ponere ipſimet debuiſſent.

IV. Sed & pernicioſiſſimam malorum omnium radicem, AVARITIAM ſcil. ex animis hominum Deo-ſacratorum extirpare alter ille Elias pro virili ſua laboraverat, eosq; graviſſimè duxerat objurgandos Clericos, qvi ex bonis Eccleſię diteſcere, Deoqve dicata beneficia ſibi applicare neutiqvam dubitarunt. Hos apud ſe nec tolerabat, nec qvicqvam ab iis boni proficiſci poſſe præclarè exiſtimabat. Si hæc idololatria (en verba ejus!) omnibus chriſtianis tam ſeverè prohibita, annon multo execrabilior in iis, qvi ſacro & divino funguntur officio, videbitur? Qvorſum & aliæ plurimæ Doctoris magnanimi homiliæ pertinent,

nent, qvibus insignem suum in Clericos & Laicos avaros zelum ad lectorum stuporem usqve prodidit. In qvâdam verba notatu dignissima legas seqventia: *Vide igitur qvanta sit rerum perturbatio. Qvi rectè vivendo, rectamq; aliqvo modo fiduciam obtinendo montium cacumina occuparunt, è medio sublati, & velut ab hostili alienoq; & minimè domestico corpore avulsi sunt. Corrupti verò, qviq; innumeris malis scatent, in Ecclesias irruperunt, VENALES factæ sunt Dignitates. Mille hinc mala nascuntur, & tamen nemo est qvi corrigat, nemo qvi reprehendat, sed viam qvandam atq; seqvelam hæc nacta est merces, adversus eos qvi sorores apud se fovènt.*

Chryſ. hom. VI. in epiſt. ad Eph.

Alibi verò Clericos avaritiæ morbo laborantes ita compellavit: *Non poteritis de paupertate differere vel persvadere, ut facultates contemnantur, qvi omnia facitis ne qvid ex vestris facultatibus vobis decedat, ut opibus opes accrescant, propter vos, & iterum etiam propter illas institores facti. Neq; enim ingenua & jucunda sunt vestra officia. Qvi jussi estis portare crucem, & seqvi Christum, abjecistis crucem, qva-*

Idem Homil. XVII. in Matth.

qvasi effæminati milites, &c. SED EX HOC RURS⁹ OFFENDITUR PARS OBSERVANTIUM SACCULOS, inqvit Palladius; & ægerrimè eum veritatis splendorem lippientes sacerdotum malè sibi consciorū oculi pertulerunt, illorum sc. qvi de vindicta potius exercenda, foveâq; fratri innocentissimo parandâ, qvam emendatione provehenda cogitaverant. Præsertim ubi ferventissimus ille Præco LUXUM etiam Cleri sui intolerabilem, vitamqve voluptuariam freqventer notasset eorum, qvi in sacrum ordinem assumpti, *aulica convivia* accesserunt, Magnatumq; mensis apprimè sunt delectati, cæterum nulli non contemptui, profanorumqve hominum ludibrio se & sacrum (qvod gerebant) officium spontè exponentes, & magis magisqve scandala infirmioribus subministrantes. Tanto acrius autem Clericos voluptuarios Vir sanctissim⁹ est insectatus, qvanto diligentius ipse Christianam amavit sobrietatem, & à cunctis promiscuè Mundi delitiis abhorruit. Et sicuti in eum egregiè qvadrabant verba Salvatoris Matth. XI. 18. *Venit JOHANNES* [Chrysostomus,] *nec edens nec bibens*; ita magno etiam ardore victum castigavit [ut verbis „ Palladii utar] Cleri splendidum, orans & „ exhortans, ut contenti stipendiis suis, nito- „ res divitum non seqverentur, nec fumum „ hujusmodi captantes, libidinis flammæ tra- „ deren-

,, derentur, assentatorum ac parasitorum in-
,, stituto viventes. Tantum verò abest, ut ciborũ omnem meliorũ usum interdixerit Viris Ecclesiasticis, ut potius affatim Doctoribus subministrari voluerit vitæ necessaria ne deficiant, neqve solvantur, aut minimis occupati, magnis se ipsos atqve alios privent: ut spiritualia operentur, nullam secularium habentes rationem. Nam lex inqvit: *Non infrenabis os bovi trituranti.* Sed notanter & egregiè addit Chrysostomus: *Vides qvomodo vult* LABORARE Doctorem? *Non est sane labor alius illi conferendus; addidit* [Paulus] *& Christi testimonium: Dignus est enim mercenarius mercede sua: Non ergò solam intueamur mercedem, verum & modo* PRÆCEPTUM *audiamus: Dignus inqvit est mercenarius mercede sua. Itaqve si qvis delicatus aut remissus fuerit, dignus profectò non est, nisi qvis fuerit bos triturans.* Et paulo post ad verba Pauli de duplici honore Presbyteris exhibendo; *Hos omnium maxime jubet honorari, causamqve addidit, multum enim laborem sustinent. Qvam verò id juste: Cum enim alius* [Clericus scil. voluptati deditus] *non vigilet, neqve curis maceretur, sed passim securus & qvietus in qvotidianis fabulis & consessibus sit, hic autem concidatur solicitudine, & meditationi perpetuò insistit; qvis non videat qvanto sit cæteris in honore præferendus? Interdum sa-*

Confer Homil. XV. in Epist. I. ad Tim.

cerdotes luxuriæ deditos comparavit mortuis. Sed verè ad tales loqvebatur optimus Præſul, ſurdisqve narrabat fabulam, verba ex ſanctiſſimo ore profuſa, ad Cleri voluptuarii palatum erant minimè, nec ſobriæ adeò dapes illi multum arridebant. Qvid, qvod oleum camino addiderint, magisqve concitarint malignantium iram atqve indignationem, qvi inſtar phreneticorum, ſaluberrima tanti Medici conſilia penitus duxêre eludenda: *Hinc Lurcones* (diſertè inqvit Dialogi author) *plurimi pulſati atqve irritati, authoribus calumniæ ſe conjungunt*, illius nimirum, cujus Socrates diſertam fecit mentionem, & noſtro parum favens [utpote Novatianus,] vero haud abſimilem exiſtimavit; *qvod ſc.* Majori Fastu *qvam debuerat ſit uſus, Clericorum ſuorum corrigere vitam volens, in confabulatione verò arrogans fuerit*; additq;, *Clericos freqventiorib⁹ ſuis apud populũ derogationibus maximam fidem ex eo feciſſe, qvod nec ullum ſecum comedere pateretur, nec ipſe ad alium invitatus accederet.* Qvemadmodum Severianus qvoqve pro publica concione Johanni eam ob cauſam ſuperbiæ crimen impingere non dubitavit: *Etſi in nullo* (dicebat ille) *alio vituperandus Johannes eſt, ejus tamen ſuperbia crimen eſt ad damnationem ſufficiens. Omnia namqve peccata remittuntur hominibus, ſuperbis autem DEus reſiſtit, ſicuti ſancta do-*

cent Scripturæ. At enim verò, non nisi livore urgente istud telum in Johannem (verum humilitatis christianæ sectatorem) evibravit Severianus; siqvidem Sozomeno teste ægre admodum tulerit, qvod Chrysostomus freqventiori in Ecclesia sermone fuerit celebratus. Dolendum omninò est, propudiosam istam DE FASTU Johannis calumniam, cancri instar latissimè serpsisse, multorumqve non omninò pessimorum pectora decepisse, eò qvod Chrysostomus ab omni ferè mortalium commercio abhorrere sit visus, solusq; semper comedere, & invitatus ad convivia neutiqvam comparere consveverit. Ast gravissimas ejus rei ipsum rationes habuisse, Palladius notavit, qvas etiam hunc in modū duxit „recensendas: Primo qvidem ob calorem „capitis abstemius erat . . . Secundò qvo„niam infirmitatis cujusdam gratia stoma„chus ejus ordinem desiderabat, adeò ut sæ„pius qvæ fuerant parata, ingrata videren„tur, & qvæ non aderant inqviri oporteret. „Deinde plerunqve cibi oblitus, ad vesperam „usqve jejunabat, partim occupatus Eccles„asticis curis, partim spiritualibus meditati„onibus abstractus. Contendebat enim, ut „nihil eum Sacrarum literarum præteriret. „Solet autem hujusmodi cogitatio aut ine„diam, aut levem omninò refectionem ope„rari. Est præterea consvetudo convivis,
nisi

nisi secum qvis & sudet & vomat, & fœdo „ risu cachinnet, summis digitis tepidum ca- „ licem ferens, humanitatem susceptionis, at- „ qve communitatem in maledicta converte- „ re. Ut autem totum qvod reor eqvidem „ verius explicem, frugi erat nimium, delicia- „ rumqve omninò adversarius, sacrilegium „ existimans, si qvid in hujusmodi impende- „ retur. Simul ut dispensatoribus qvoqve „ furti occasiones amputaret, ne obsonio- „ rum pretia in brevibus suis multiplicantes, „ qvæ erant in usus pauperum deputata sibi i- „ psis vindicarent. Præterea civitatis inge- „ nia cogitans, considerabat oportere se ut „ Christi dispensatorem aut dignitates omnes „ ex æqvo honorare, aut se subjicere nemini. „ Inspiciens autem diligenter & mensæ tu- „ multus, & impensarum magnitudinem, ex- „ horruit rem, & valedicens maledictis hujus- „ modi, illud ex Actibus Apostolorum sibi i- „ psi succinebat: Viri fratres, non licet no- „ bis ministrare mensis, sed constituamus Vi- „ ros religiosos ad hunc usum, nos autem va- „ cemus verbo & orationi. Act. VI. Verum „ ratinones hæ (utut satis prægnantes) effice- re non poterant, qvo minus calumnia de ejus fastu & elatione fidem apud plurimos inve- nerit, & accrescente Cleri odio invidiàqve, i- psam tandem ejus ejectionem sive deturbati- onem funestissimam procurarit.

V. Cæterum, magnanimus ille Præco ob insignem *aurei* sui *oris* libertatem & imperterritam officii Episcopalis administrationem, non Cleri tantum, sed Aulæ etiam Byzantinæ, & ipsius tandem Imperatoris Arcadii, ejusqve Conjugis Eudoxiæ odium acerbissimum incurrit, sanctæqve Pastoris optimi exhortationes pessimè qvoqve exceptæ fuere à SECULARIBUS. Et qvemadmodum initio officii sui coram Imperatore est protestatus, se sine ullius personæ acceptione liberè annunciaturum, qvod suo muneri esset *congruum*; *& si qvidem* [addebat] *verbis meis obaudieritis, inde mihi accrescet gaudium, vobisqve emolumentum, sin aliter accidat, vobis certè detrimentum, mihi autem dolor superveniet*: ita deinceps re ipsa præstitit id qvod protestatus fuerat, satisqve ostendit, zelum atqve magnanimitatem suam dignitate episcopali auctam esse potius qvam diminutam. Et licet Imperatoriam Majestatem honore debito sit prosecutus, personæ tamen Aulæqve vitia haudqvaqvam dissimulavit. Longè profectò felicior Arcadius, tantoqve genitore (Magno sc. Teodosio) dignior fuisset filius, si monitis Episcopi sanctissimis locum lubentius dedisset, nec frivolis maleferiatæ uxoris delationib⁹ patulas adeò præbuisset aures. Ut enim Dæmoni (qvi dicente Pall. non tulit eos per Johañis doctrinam eripi sibi, qvos dudum

tenuerat captivos,) admodum infestæ erant Chrysostomi conciones, ita aptissimum etiam furoris sui organum (qvale olim ad supplantandum hominem primævum adhibuit) *mulierem* scil. Eudoxiam Imperatricem in ipsum commovit. Qvippè qvæ communicato cum lividis qvibusdam Episcopis consilio, omni virium nisu in Johannis magnanimi exturbationem incubuit. * Jamqve Orbis & Orcus communicatis studiis conspirantes, athletæ fortissimi exitium decrevêre, cum nullus tanti sceleris prætextus inveniretur. *Mittunt* „ *itaqve* (Palladio scribente) *primum Antiochiam, adolescentiæ illius crimina studiosè* „ *inqvirentes, ubi verò defecerunt scrutantes* „ *scrutationes, nihilqve invenerunt, qvo illius* „ *fucarent gloriam, Alexandriam mittunt ad* „ *THEOPHILUM, cujus noverant versatile* „ *ingenium ad hujusmodi sapienter* (callidè & ne-

* *Constat magnanimo illi Præconi vitæ insidias etiam multo ante dejectionem & exturbationem tempore structas fuisse per subornatos sicarios: Sozomeno enim (lib. VIII. c. 21.) memorante, immittebatur hostium fraude vir qvidam dæmoniis agitatus, armatusqve pugione, mox etiam Elpidii Presbyteri servus cursu concitato ædes episcopales petiit, Chrysostomum sublaturus è medio, cumqve alium ejus loco interfecisset, extremo supplicio fuit affectus.*

„ & nefariè rectius dixiſſet) *viciſſim machinanda.* Etenim cum is magno niſu Johannis vocationi ſeſe oppoſuiſſet, & invidiæ œſtro percitus, viros doctrinâ & pietate illuſtres neqviſſet tolerare, hunc ſibi præ reliqvis *Ducem* elegêre, cujus verſutiâ Johannes ſolio dejectus in exilium mitteretur. Si veritati collactea ſunt [uti videntur qvidem] qvæ de vitâ Theophili deteſtabili, avaritia pudendâ, ſævitia militari Socrates; de impiâ item ejus verſutia, vindictæ ſtudio, techniſqve multivariis Palladius in dialogo tradiderunt; noſtrorum temporum Epiſcopi (Eraſmo judice) præ illo ſanctiſſimi ſunt reputandi. *Is poſtqvam literas* (pergit Pallad.) *juxta cor ſuum legit, oblatam ſibi malignandi materiam amplexus perlibenter, horrido ſilentio ſcrutabatur, inqvirens occaſionem vel levem contra Johannem, repertamqve fronte qvod aiunt capillata arripuit.*

VI. Et cum callidus admodũ magiſter artiũ (ſed illiberaliũ) Theophil⁹ eſſet, rẽ aſtu agere cœpit, primoq; qvid agitaret animo diſſimulans, ad ſingularum civitatum Præſules epiſtolas ſcripſit de damnandis libris Origenis, (cujus ſectatorem Chryſoſtomum eſſe falsò crediderat) hâc arte ſibi etiam concilians infenſum alias Epiphanium Cypri Epiſcopum, eumqve hortatus eſt ad Synodum celebrandam, cujus authoritate libri Origenis damna-

damnarentur. Epiphanius pro simplicitate sua non sentiens Theophili dolũ, nec ab Episcopo tantũ expectãs versutiæ, coacta Synodo libros Origenis legi vetuit. Datæ etiam ad alios Ecclesiarum Præfectos, ipsumqve adeò Johannem Chrysostomum literæ, ut idem faceret Constantinopoli, & ad Theophili exemplum Clero convocato, scripta Origenis atro itidem carbone notaret. Ast cum ne Chrysostomo qvidem oboluisset, qvid vafer ille Senex hisce procemiis moliretur, solennem librorum Origenianorum condemnationem aliqvandiu distulit, licet in doctrinæ orthodoxæ professione constantissimè perseveraret. *

* Imprudentiæ cujusdam Magnum Chrysostomum qvidam ducunt incusandum, qvod structas sibi à vaferrimo Theophilo insidias omninò neglexerit, atqve incautior in illas inciderit, non sine maximo Ecclesiæ suæ malo, & bonorum offendiculo; *Parum* (inqvit Socrates lib. VI. c. 9.) *curabat ea, qvæ ipsi ab Epiphanio & Theophilo significata erant, sed tantum intentus erat curæ docendarum Ecclesiarum, qvâ summa cum laude defunctus est; interim insidiarum, qvæ adversus ipsum struebantur, nullam planè rationem habuit.* At enim verò tantum abest, ut Chrysostomo eapropter negligen-

gentiæ aut imprudentiæ nota sit impingenda, ut potius magis magisqve celebranda veniat Viri sanctissimi virtus, eò qvod pastorali suæ curæ intentissimus, de propriâ incolumitate parum adeò fuerit sollicitus, atqve commissi gregis potiorem qvam sui ipsius rationem habuerit. Neqvaqvam in vitio, sed in laude ponenda est simplicitas columbina, etiamsi illa ob annexam pietatis sinceræ professionem, gravissimarum tempestatum procellis sit exercenda. Epiphanii potius imprudentia noxam graviorem habet finitimam, cui veterator ille Theophilus Alex. nefariè imposuit, cum persvadendum duceret, ut se ipsi ad Chrysostomum opprimendū sociaret. *Epiphanius siqvidem* (dicente laud. Socrate) *qvod ob sum̄um studium pietatis SIMPLICIOR esset, facilè literis Theophili fuit circumventus.*

Moram illam qvantocyus in rem suam vertit Pontifex, inqve Johannis optimi torsit calumniam, qvid in animo haberet haud amplius dissimulans, id cum Clericis etiam, Aulæqve Cæsareæ Proceribus, Chrysostomo ob veritatis præconium adversantibus innotuisset; Theophilo velut signifero se adjunxerunt, id agentes sollicitè, ut adversus Johannem Synodus coiret. Comparuêre igitur

Epi-

Episcopi à Theophilo evocati, & in his præcipuè Præsules, qvos ob manifesta crimina Johannes ab officiis suis semoverat, imò qvotqvot antea magnam *Oris aurei* libertatem ferre neqviverant, Chalcedone ad Qvercum convenêre. Jamq; Cyrinus loci Episcop⁹, effusis in absentem Chrysostomum, calumniis, inauspicatum fecerat conciliabuli initium, cum pro concione intrepidus Johannes, ab illo [1. Reg. XVIII.] loco dicendi exordium sumeret: *Congregate ad me sacerdotes dedecoris, qvi comedunt mensam Jezabel*, ut dicam eis sicut dixit Elias: *Qvousqve claudicatis utrisqve poplitibus: Si Baal est Deus, ambulate post ipsum, si autem Jezabelis qvoqve mensa est Deus, comedentes evomite.* Mox Eudoxiam accedebant pseud-episcopi, qvi ejus sumptibus in urbe alebantur, læsæ Majestatis crimen Eliæ impingentes, neqve ex urbe solum ejiciendum, sed capite etiam plectendum esse blaterantes; idqve judicium cumprimis Theophilum tulisse Palladius testatur, *Novum* (inqvit) *odium veteri copulans, ut Episcopum non modo Ecclesia pelleret, sed vita ipsa qvoqve privaret.* Nec minus Augusta Eudoxia apud Imperatorem de injuria sibi à Johanne illatâ vehementissimè conqverebatur, oleumqve camino affundere non destitit, ogganiens, contumeliam uxori illatam, magis in ipsum recidere. Altum sic in pseu-

 do-

do-Synodo de libris & dogmatibus Origenis, ejusqve solemni condemnatione erat silentium, sed de accusationibus potius & criminibus agebatur, qvibus Johannem opprimerent.

VII. Itaqve falsos testes hostilis subornabat furor, Presbyteros scil. pridem à Johanne ob nefanda crimina [alterius homicidium erat, alterius adulterium] de sedibus suis pulsos: His inqvam suggerebat scelerata cohors, ut aculeatos Synodo libellos adversus Johannem porrigerent, factâ proximæ restitutionis spe, statim ac desideriis suis fuissent velificati. Lubentes admodum nefarii illi, tam execrabili officio fungebantur, datisqve libellis mendacissimis, atro admodum carbone Johannem candidissimum notaverant. Et qvæ ei in libellis crimina objecta fuerint, partim ex Palladio, partim Socrate & Sozomeno, partim ex Chrysostomi ipsius epistolis colligimus. Unum erat qvod *Origenistis communicasset*; id verò nunqvam factum, sed damnationis sententiam ad tempus duntaxat dilatam fuisse, authores modo citati monuerunt. Alterum, *qvod post epulas ad S. Synaxin qvosdam admisisset*: Hanc calumniam ipse Epist. CXXV. [in Tom. IV. edit. Gr. lat. Front. Ducæi extante] gravissima obtestatione retudit: *Ajunt* [scribit ibid.] *me post epulas qvibusdam communionem impertiisse*;

hoc

hoc si feci de Episcoporum libro nomen meum expungatur, nec in orthodoxæ fidei volumine scribatur, quoniam ecce, si quicquam ejusmodi perpetravi, Christus è Regno suo me abjiciat. Tertium, *quod non esset purus à consortio mulierum*: Qvin me [in eâdem scribit epistola] qvoqve cum muliere concubuisse criminantur; *Exuite corpus meum, & membrorum meorum mortificationem reperietis.* Qvartum, qvod *sedecim in Asia Episcopos præter jus deposuisset*; Id cum postea Theophilus ipse in mendacissimo suo adversus Johannem opere * valdè exaggeraret, factumqve illud immensæ dominandi libidini adscriberet, Palladius (Dialog. cap. XIII.) rei totius seriem prolixè & egregiè exposuit, istamqve non sedecim, sed sex tantummodo Episcoporum (utpote Simoniacorum) depositionem justissimam fuisse pluribus ostendit. Verum haud

* Qvam immani Theophilus in Johannem flagrarit odio, toto eo opere clarissimè dedit demonstratum. Inter alia inibi (teste Famiano Hermianensi Lib. VIII. ad Justinian.) legebantur seqventia: *Non solum non est Christianus Johañes, sed pejor est Rege Babylonio, multo sceleratior qvam Balthazar, Idololatris & Ethnicis sceleratior est Johannes. Tibi jam præsens ignominia, æterna in futuris seculis pœna reddetur.*

haud intra qvatuor istarum calumniarum propudiosarum limites pseudo-testium & pseudo-Synodicorum Clericorum furor se continuit, qvin potius impudentiori longè sese exeruit ausu. Teste siqvidem PHOTIO *Johannes qvidam B. Johannis Episcopi Diaconus, eum I. accusabat illatæ sibi injuriæ, qvod se ob domesticum puerum Eulalium pulsatum ejecisset. II. Qvod Johannes qvidam monachus, jubente Chrysostomo verberatus esset, ut ait, ac raptatus, ferreaqve catenâ dæmoniacorum more adstrictus. III. Qvod pretiosarum rerum magnam vim divendidisset. IV. Qvod marmora S. Anastasiæ, qvæ Nectarius illi Ecclesiæ marmoribus ornandæ reliqverat, ipse vendidisset. V. Qvod per contumeliam appellet Clericos viles, corruptos, suis usibus sponte paratos, triobolaresqve. VI. Qvod S. Epiphanium delirum & parvulum dæmonium appellarit. VII. Qvod Severiano calumniam struxisset, incitatis contra eum Decanis. IIX. Qvod sycophantiis plenum librum in Clerum conscripserit. IX. Qvod totius Cleri habito conventu, tres Diaconos citarit, Acacium, Edaphium & Johannem, & qvasi humerale ipsius furati essent, accusarit; qværens utrum & ad alium illud usum cœpissent? X. Qvod Antonium sepulchrorum violatorem convictum, Episcopum ordinarit. XI. Qvod Johannem Comitem in tumultu militari ipse prodiderit. XII. Qvod neqve*

Phot. in Biblioth. cod. LIX.

neque incedens ad templum, neque egrediens DEum precatus sit. XIII. Quod sine altari Diaconorum & Presbyterorum ordinationes fecerit. XIV. Quod una ordinatione quatuor simul Episcopos crearit. XV. Quod mulieres suscipiat, solus cum solis, aliis omnibus foras emissis. XVI. Quod hereditatem à Thecla relictam per Theodulum vendiderit. XVII. Quod Ecclesiæ redit⁹ nemo noverit quo abeant. XIIX. Quod Sarapionem accusatum, causamq; etiam tum dicentem Presbyterum ordinarit. XIX. Quod communicantes cum Orbe universo (h. e. Catholicæ communionis monachos, Origenistarum accusatores) ipsius voluntate inclusós, & in custodia mortuos contempserit, ut ne corpora quidem ipsorum sepulturæ mandanda curarit. XX. Quod injuria sanctissimum Acacium affecerit, & ne ad colloquium quidem ipsum admiserit. XXI. Quod Porphyrium Presbyterum Eutropio ut in exilium pelleret, tradiderit. XXII. Quod item Venereum sacerdotem contumeliis multis malè acceperit. XXIII. Quod illi soli balneum succendatur, & ubi laverit Sarapion claudat labrum, ita ut alius nemo lavet. XXIV. Quod sine testibus multos ordinarit. XXV. Quod solus edat intemperanter, Cyclopum vitam degens. XXVI. Quod idem ipse accuset, idemque testis sit ac judex. Planum id esse ex illis, quæ cum Martyrio Archidiacono, & cum Proæresio Lyciæ Episcopo gesta re-

ferun-

feruntur. XXVII. Qvod pugno contuderit Memnonem in Apostolorum sacra Æde, & sangvine ex ore ipsius manante, nihilominus Eucharistiæ obtulerit mysteria. XXIIX. Qvod in throno exuitur & induitur, & pastillum (nempe post S. Cœnæ perceptionem) edit. XXIX. Qvod Episcopus à se ordinatis pecunias largiatur, ut per illos Clerum opprimat.

VIII. Hæc accusationis in sanctum Virum sunt capita, à Johanne Diacono pseudo-Patribus Chalcedonensibus, seu fratribus potius Cainiticis libello qvodam famoso proposita, qvæ omnia falsa fuisse ait in dial. Palladius, excepto penultimo, nempe qvod instituerat, ut qvi accessissent ad mensam Dominicam, mox aut aqvam aut pastillos sumerent, ne qvid sacramentorum exscrearent; Cæterum, accuratiori etiam studio in caput primum, secundum nonum & vigesimum septimum inqvisitum fuisse Photius ex libro Actorum istius conciliabuli memoravit. Eodam Photio teste, etiam Isaacius qvidam Episcopus, livore incitante contra Chrysostomum libellum exhibuit, seqventes continentem imposturas: *Primam*, de Johañe isto Monacho jam nominato, qvod propter Origenistas vapulasset & ferro vinctus fuisset. *Secundã*, qvod B. Epiphani⁹ propter hos Origenistas Am̃oniũ, Euthymiũ, Eusebiũ, Heraclidẽ & Palladium com̃unicare cum illo noluisset.

Ter-

Tertiam, qvod hospitalitatem, solus qvotidiè cibum capiens, desereret. *Qvartam*, qvod in Ecclesia dicat mensam esse furiarum plenam. *Qvintam*, qvod in Ecclesia se ita jactet, *Depereo, insanio.* *Sextam*, oportuisse illum interpretari, qvænam illæ furiæ essent, & qvid sit depereo, insanio, has enim Ecclesia voces ignorat. *Septimam*, qvod licentiam peccantibus præbeat, sic docens: *Si iterum peccasti, pœniteat iterum; Et qvoties peccaveris, veni ad me ego te sanabo.* *Octavam*, qvod in Ecclesia docens blasphemet, Christum orantem ideò non esse exauditum, qvod non ut oportet orasset. *Nonam*, qvod ad seditionem populum concitaret, etiam adversus Synodum. *Decimam*, qvod ex gentibus qvosdam, qvi Christianos valdè afflixissent, suscepisset, & in Ecclesia haberet atq; defenderet. *Undecimam*, qvod aliorũ invadat provincias, ordinetq; ibidem Episcopos. *Duodecimam*, qvod Episcopos injuria afficiat. *Decimam tertiam*, qvod Clericos inusitatis injuriis (scil. enormia eorum flagitia reprehendendo) contumeliisq; affecerit. *Decimam qvartam*, qvod aliorum deposita vi rapuerit. *Decimam qvintam*, qvod sine conventu, prærerqve Cleri mentem ordinet. *Decimam sextam*, qvod Origenistas receperit, communicantes verò cum Ecclesia Monachos, etsi commendatitias literas adferrent, in carcerem conjectos non dimiserit;

qvin

qvin & in eo morientes ne inviserit qvidem. *Decimam septimam*, qvod aliena mancipia nondum manumissa, imò & accusata, Episcopos ordinarit. *Decimam octavam*, qvod ipsum hunc Isaacium malè sæpe multarit. Propositis itaqve octodecim hisce accusationum novarum articulis, secundum & septimum paulò studiosius examinatum fuisse sæpè laud. perhibuit Photius. Mox tertium qvoqve prioris accusationis à Johanne Diacono factæ, scil. qvod pretiosarum rerum magnam vim divendidisset; inqve eo capite juratos Chrysostomi hostes, Arsacium & Atticum Presbyterum adhibitos, adversus illum testimonium dixisse.

IX. Appositissimè autem ad nænias hasce ipse sanctissimus reus in CXXV. epistola, Ἀλλὰ (respondit) ταῦτα πάντα διά τὸν φθόνον ἐποίησαν. VERUM AD HÆC OMNIA FACIENDA [dicenda, scribenda] LIVORE ADDUCTI SUNT. Non eqvidem Symmystæ lividi qvievêre, donec feralis lata esset sententia, atqve Johannis è throno dejectio decerneretur. Ne verò omnem humanitatem exuisse, & civiles pariter ac divinas leges conculcasse viderentur, congregati ad Qvercum Episcopi, per literas citarunt Johannem, petieruntqve, ut ad crimina objecta responderet: Eramus cum Johanne
„ XL. Episcopi [ita unus ex illis tradit ipse sc.

Pal-

„ Pallad.] tunc in Episcopatus triclinio se-
„ dentes - - - - cum nunciatum astare pro
„ foribus, qvos Theophilus miserat. Jubet
„ eos ingredi (Johannes) protinus; Ingres-
„ sis cujusnam essent gradus interrogat? Epi-
„ scopos esse ubi didicit, orat ut sedentes,
„ qvam ob causam advenerint, dicant; Illi
„ autem, Breve tantum habemus, inqviunt,
„ jubete illud legi; qvod ille ubi annuit,
„ mandant Theophili puero ut legeret, & le-
„ git, erat autem hic textus: *Sancta Synodus*
„ *ad Qvercum congregata, Johanni*; (neqve
„ addentes id qvod profectò erat *Episcopo*,
„ solet enim fermè obcœcatus animus, non
„ ritè aspicere, sed ea volvere ac conspicari,
„ qvæ passio dictat;) *Libellos contra te accepi-*
„ *mus mala continentes innumera. Occurre i-*
gitur Serapionem & Tigrim Presbyteros assu-
mens tecum, est enim illis opus. At verò videns Chrysostomus, ab hostibus suis infensissimis citationem eam profectam esse, probeqve perspiciens, qvorsum res si accederet esset evasura, prudentissimè ad generalem Synodum appellavit, congregatis verò ad Qvercum Episcopis in hunc sensum duxit respondendum: *Ego an aliqvis dicere contra me qvippiam possit, hactenus nescio: porro si qvis proposuit contra me, vultisqve ut veniam, manifestos inimicos meos, qvos mihi negligentia sua fecit infestos, conventu vestro primum ab-*

jicite, neq; jam de loco contendam, ubi me oporteat judicari, etsi id maximè in civitate oportuit. Sunt autem, qvos ut suspectos renuo Theophilus, qvem & in Alexandria & Lycia dixisse certum est; In comitatum proficiscor, ut Johannem deponam, id ex eo verum probatur, qvod adveniens neqve congressus est mihi, neq; communicavit. Qvi ergò ante audientiam inimicus comprobatus est, qvid post judicium facturus putatur? Acacium itidem abjici postulo, qvi (Constantinopolin scilicet adveniens, honestoqve ut dicebat, hospitio destitutus) *dixit :* Ego ipsi ollam condio : *qvid autem de Severiano & Antiocho dicam? qvorum scelera seculi qvoqve theatra canunt. Itaqve si me revera venire vultis, hos qvatuor, siqvidem Judices sunt, consilio pellite, sin autem accusatores, eos ad judicium sistite, ut sciam qvo mihi ordine certandum sit: Utrum qvasi contra adversarios, an adversus judices standum, omninoqve non solum ad charitatem vestram, verum & ad universalem Synodum venire paratus sum. Scitote igitur, qvod si millies miseritis ad me, nullum aliud responsum à me reportabitis.* Æqvissima verò hæc citati Johannis postulata, iniqvissimè sunt excepta ab iis, qvi pridem infamem illius deturbationem decreverant, imò [notante authore Dialogi] ferrum jamjam collo injici-

endum

endum præparaverant, qvo in navim pertrahendus ad loca ignota mitteretur. Ast cum tentatum ſcelus ex voto minimè ſucceſſiſſet, ter repetitâ, terqve [uti putabant] ſpreta contemptaqve citatione, in abſentem æqve ac innocentem, impiam dejectionis ſententiam pronunciarunt, jam non aliud crimen intendentes, niſi qvod citatus non comparuiſſet. Et licet per Epiſcopos qvoſdam ſubdelegatos Johannes Antagoniſtis ſuis proceſsûs ejuſce iniqvitatem clariſſimè poſuerit ob oculos, illi tamen habiti ſunt indigniſſimè; alterum quippe cæciderunt furibundi, alteri ferrum collo adaptarunt, qvod ſancto Viro præparaverant, dæmone eos ad extremam ferociam incitante. Neqve verò im̄enſo illo furore multum turbabatur Vir ſanctiſſimus, qvin potius illuſtre admodum animi inter adverſa conſtantiſſimi dedit documentum, eo qvidem ſermone, qvem *anteqvam iret in exilium*, ad populum habuit; *Multi qvidem* (dicebat) *fluctus & undæ immanes, ſed ſubmergi non vereor, qvia ſupra petram ſto; inſaniat licet mare, petram non poteſt commovere; inſurgant qvantumlibet fluctus, navis JESU obrui non poteſt. Sed qvid putant? Ne mortem verear, cui vivere Chriſtus eſt. Ne exilium pertimeſcam, qvi noverim Domini eſſe terram & plenitudinem ejus. Sed bonorum proſcriptionem metuam? qvi ſciam qvod nihil intu-*

Extat Tom. V. oper. Chryſ. fol. 942. ed. Baſ.

lerim in hunc mundum, sed neqve aufferre qvid possim. Qvicqvid terroris habet mundus, contemno: qvicqvid delectabile habet rideo. Divitias non cupio, paupertatem non horresco, mortem non timeo. Vita enim mihi ad vestrum profectum tantummodo ducitur; sed charitatem vestram precor, ut æqvo animo sitis &c. Par esset integram adscribere homiliam, ne uno qvidem prætermisso apice, ut qvæ omnibus persecutionem propter justitiam patientibus paratum antidotum exhibeat; Jungendaq; illi foret insignis Chrys. Oratio qvam ante latam feralem sententiam ad Episcopos suæ communionis habuit: *Orate* [ajebat inter alia os aureum] *fratres, ac siqvidem diligitis Christum, mei gratia suam nullus Ecclesiam deserat. Ego enim jam delibor, & tempus resolutionis meæ instat, juxta sententiam Pauli 2. Tim. 4. Multas ut video pressuras primum patiar, atqve ita demum excedam è vita. Scio enim versutiam satanæ, qvod jam non ferat se meis qvotidiè sermonibus lacessiri, atqve ita demum mihi præstate miserationis affectum, ut in orationibus vestris mei memineritis.* Cæterum, damnationis sententia in Johannem magnanimum, à malignantium grege nefariè lata [Palladio teste] ita sonabat: *Qvoniam accusatus Johannes qvorundam criminum, consciusqve ad ea diluenda occurrere noluit, hujusmodi verò deponunt leges,*

leges, id qvod & passus est : continent autem libelli & læsæ Majestatis crimen, jubeat hunc pietas vestra expelli vel invitum, daturum tanti criminis pœnas, nobis enim ista non licet inqvirere. Nimirum, in partes suas trahere malignas conati sunt ipsum Imperatorem, dum læsæ Majestatis Episcopum accusarunt. Nec morâ, executioni data fuit sancita expulsio; eamq; Principis qvidẽ jussio urgebat, populi tamen constans oppositio non sinebat, verum eâ spreta, Arcadius Chrysostomum [Pilatus Christum] malignantium permisit furori, datoqve comite sub vesperam, navi jussit imponi, ac tertio à damnatione die in exilium ad ostium Ponti, qvod vocatur Hieron deportari.

X. Ast pessimè cesserat ea tyrannis, populo Johannis depositionem indignissimè ferente, & desiderio Præsulis in Imperatorem & Episcoporum cœtum insurgente, qvamvis ne tale qvid tentaretur, omni curâ exul sanctissimus prohibuerit. Ad necem cumprimis indignabunda plebs postulabat tragœdiæ authorem, & vaferrimum insidiarum, Johanni structarum architectum, Theophilum scilicet Alexandrinum (cujus infensissimum in Chrysostomum odium, omnium ore erat divulgatum) hunc extremo afficere supplicio, & (Pallad. teste) *marinis undis immergere* conabantur. Eo autem elapso, & cum pseud-

Episcoporum Ægyptiorum colluvie in fugam conjecto, populi tumultus tantoperè incruduit, ut ipsam etiam Regiam petere, clamores incompositos concitare, & extrema qvæqve minari cœperit, nî ocyus Pastor deturbatus in locum suum restitueretur. Qvapropter Imperator malorum sibi, urbiqve imminentium formidine, pariter ut terræ motu vehementiori territus, per legatos Episcopum ut reverteretur sollicitavit, utqve sermonibus suis præsentem tempestatem depelleret. Qvid, qvod ipsa Jezabel Byzantina, Eudoxia sc. angustiis pressa, in Pastoris exturbati restitutionē adprimè incubuerit: Rediit itaq; immemor omninò illatarum sibi injuriarum, atqve populo in occursum ejus venienti, insignem hanc pacis orationem impendit: *Qvid dicam? qvid loqvar? Benedictus DEUS, hunc egrediens dixi sermonem: hunc iteravi revertens, & illic constitutus, hunc in ore volvebam. Puto vos meminisse, cum ante hoc beatum Job adduxissem in medio dicentem: Sit nomen Domini benedictum, hanc vobis historiam dereliqvi, has gratiarum actiones iterabo regressus: Sit nomen Domini benedictum in secula. Diversæ rerum causæ, sed una glorificatio: & cum expellebar benedicebam, & reversus iterum bene-*

Chrys. l. c. p. 945. seqq.

benedico - - - Benedictus DEUS qvi concessit exire, benedictus DEUS qvi redire præcepit. Benedictus DEUS, qvi permisit hyemem, benedictus DEUS qvi dissolvit hyemem & fecit tranqvillitatem. - - - Nec tranqvillitas resolvit, nec tempestas hyemis demergit. Benedictus DEUS, & cum à vobis sum segregatus, & cum iterum recepi vos, in utroq; DEI providentia est, separatus à vobis corpore, sed anima non sum à vobis divisus, & ex vestro affectu meum metimini animum. Et qvid dicam? Non sum separatus à vobis, sed magis accensus sum desiderio vestri, qvod etiam de vobis confido: Nihil nobis nocuêre insidiæ, NIHIL LÆSIT INVIDIA, sed magis augmentum præstitit charitati, & multiplicavit discipulorum numerum. Ante hoc enim diligebar à meis, nunc verò honorificabor à Judæis. Sperabant me à meis filiis separare, sed magis mihi extraneos adjunxerunt. Non illis agam gratias, sed DEI misericordiæ gloriam referam, qvi conatus illorum malos in melius commutavit. Extat Tomo V. Opp. Chrysostomi sermo integer, certè non sine multa admiratione atqve curâ legen-

Confer Tom. V. opera Chrys. edit. Basil. pag. 925. seqq.

legendus, cui Heros incomparabilis hunc (planè egregium) impoſuit colophonem:
„ *Qvid faciam? laborandi locum non ha-*
„ *beo. Gaudendi habeo tempus - - - - - - -*
„ *tantæ oves, & nuſqvam LUPUS:*
„ *tot ſpicæ, & nuſqvam lolium: tan-*
„ *tæ vineæ, & nuſqvam vulpes. Ubi nunc*
„ *latent lupi? qvo abierunt vulpes, qvæ e-*
„ *as perſecutæ ſunt? O rem inauditam!*
„ *Paſtor qvieſcit, & oves luporum rabiem*
„ *abegerunt, inſidias vulpium oppreſſe-*
„ *runt. O ovium ſapientia, ô filiorum affe-*
„ *ctus, ô diſcipulorum charitas. O pulchri-*
„ *tudo ſponſæ, abſente Viro abegit adulte-*
„ *ros, oſtenſæ ſunt ejus divitiæ, apparuit*
„ *pulchritudo. Latrones confuſi ierunt &*
„ *aufugerunt. Dicito mihi, qvomodo per-*
„ *ſecuta es lupos? qvomodo pepuliſti latro-*
„ *nes? Freqventi inqvit oratione ad DE-*
„ *UM; qvomodo deſpexiſti adulteros? con-*
„ *tinuis inqvit lachrymis ex deſiderio Viri.*
„ *Non accepi arma, non ſumpſi lanceas, non*
„ *arripui ſcutum: ſolummodo oſtendi eis*
„ *pulchritudinem meam, qvâ perſpectâ*
„ *vulnerati fugerunt. Ubi nunc illi? pro-*
„ *cul dubio in confuſione. Ubi nos? in læti-*
tia.

tia. Ubi nunc illi? conſcientiæ ſuæ ma- „
lo tabeſcunt. Ubi verò nos? in magna ex- „
ultatione DEUM glorificamus.

XI. Serena tandem aliqvando Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ, Epiſcopo in ſedem ſuam reſtituto, lupisqve fugatis affulſiſſe videbatur felicitas, & tantum non aureum rediiſſe ſeculum, cum turbo infernalis qvietisqve Eccleſiaſticæ infenſiſſimus hoſtis, Cleri furentis INVIDIA abuſus, novam eamqve vehementiorem multò concitaret tempeſtatem: Etenim cum revocatus ab exilio Chryſoſtomus, nihilo mitior erga malignos factus eſſet, atqve juſtiſſimo pro SS. Numinis gloria zelo accenſus, in recens erectam argenteam Eudoxiæ ſtatuam, & ludos ſacrorum tempore habitos graviter detonuiſſet, *conſvetaqve fiducia* (dicente Socrate) *rurſus ſuam armaſſet lingvam*; factum, ut novam inde Epiſcopi lividi arripuerint calumniandi occaſionem, & apud Auguſtam Chryſoſtomum veluti læſæ Majeſtatis iteratò reum detulerint. Hinc iræ furiis agitata mulier, necem (ad Herodiadis exemplum) JOHANNI intentabat, caput Viri apprimè appetens, cujus lingva gravius qvam lancea feriretur. Et cum totis nervis id perficere contendiſſet, eâdem qvâ ſemper uſus fuerat conſtantiâ, Chryſoſtomus ad populum attonitum decantatiſſimam illam habuit concionem, cujus tale initium: *Rur-*

ſum Herodias furit, rurſum caput Johannis ab Herode petit abſcindi; rurſum Jezabel Nabuthi vineam eripere pertentat, ac ſanctum Eliam ad montes perſeqvendo convellere &c. Qvo ſermone vehementius irritata Eudoxia, poſtliminiò ad vota etiam ſua pertraxit Imperatorem, atqve convocatis pſeud-Epiſcopis iniqviſſimum depoſitionis judicium renovavit. *Attamen* [qvæ Palladii verba ſunt] *initium probabile minimè invenientes, Alexandriam ad hujuſmodi rerum peritiſſimum ſophiſtam* [Theophilum ſcil.] *mittunt, ita ſuggerentes: Aut iterum veni, Dux noſter adverſus Johannem futurus, aut ſi hoc populi cauſa vereris, modum nobis aliqvem ſuggere, ex qvo ſumamus initium.* Accepta epiſtola Theophilus accedere, qvippe periculi nuper ſuperati memor renuit, ſed tres Conſtantinopolin ablegavit Epiſcopos alios, Paulū, Pœmenē & tertium anonymū, cum canonibus qvibuſdā antehac ab Arianis in B. Athanaſii exitiū fabricatis, qvibus & Johanni ſtruerent inſidias, eò qvod ab officio ſuo remotus, absq; ſynodali decreto id denuò capeſſere auſus fuiſſet. Qvamprimum autem infamis illa Cac-angelorum triga Conſtantinopolin deveniſſet, & à furente, livorisqve facibus tantum non penitus conſumto Clero multa cum voluptate eſſet exceptâ, id præcipuè coactâ Synodo, in qva aderant Leontius Ancyræ Ga-

latiæ,

latiæ, Ammonius Laodiceæ, Breſon Thraciæ Philippenſis, Acacius Beroæ Syriæ Epiſcopi aliiqve nonnulli] agere nitebatur, ut nullus omninò Johanni ſeſe purgandi,& ad objecta crimina reſpondendi locus ſupereſſet, canonis nimirum à Theophilo ſubmiſſi, & à qvadraginta Arii complicibus qvondam firmati vigore: *Si qvis Epiſcopus aut Presbyter injuſtè ſive juſte depoſitus, ex ſe ipſo absqve Synodo in Eccleſiam redierit, hic jam excuſationis non habeat locum, ſed omninò expellatur.* Et qvamvis nefaria hæc regula, à nefariis præſcripta, in Sardicenſi Concilio ab Orientalibus & Occidentalibus Epiſcopis, Græcis, Italis, Illyricis & Macedonibus omninò ſit eliminata, & Athanaſius cum Marcello Galata (ad qvos potiſſimum ea lex attinebat) poſtliminiò ad communionem admiſſi fuerint; hoſtes tamen Johannis implacabiles, Ammonius ac Leontius communicatis prius cum Acacio, Antiocho, Cyrino Chalcedonenſi ac Severiano conſiliis, in id ſtrenuè incumbebant, ut ab epiſcopali munere Johannes abdicatus, triſtiſſimũ ſubire exilium cogeretur. A qvâ dejectionis & proſcriptionis ſententiâ cum minimè alienus eſſet ipſe Imperator, attamen qvid ageret omnino hæreret dubius, novamqve in populo ſeditionem (ſi vi cum Johanne ageretur) metueret, Acacium ad ſe vocavit cum Antiocho; *Qvid faciemus?*
(aje-

(ajebat,) *probè perpendite, utrum rectè consuleritis*? tum ſonora illi voce clamarunt: *Super caput noſtrum ô Imperator ſit Johannis depoſitio. Et rurſus, noli eſſe Presbyteris mitior, & Epiſcopis ſanctior; Rex tu à Deo nobis es datus, nemini ſubditus, omnibus dominans, licet tibi qvodcunq; vis facere. Præſentibus omnibus diximus:* SUPER CAPUT NOSTRUM SIT JOHANNIS DEPOSITIO; *noli igitur uni homini parcere in perniciem noſtrorum omnium.* Sacerdotum itaqve pluſqvam Iudaicorum clamoribus victus alter ille Pilatus, Johannem innocentiſſimum ipſamq; adeò ſanctitatem (ne ſanctior ſc. Epiſcopis eſſe videretur) duci juſſit in exilium, eiq;, miſſo Notario Patricio hæc indicari præcepit: *Acacius, Antiochus, Severianus atqve Cyrinus, damnationem tuam ſuper caput ſuum poſuerunt, te ipſum ergò commendans Deo, Eccleſiâ egredere.* Paruit extemplo juſſioni Cæſareæ Johañes, magisq; de miſerabili Eccleſiæ ſuæ à lupis devaſtandæ ſtatu, qvam de horrido (qvod inſtabat) exilio ſollicitus, ad orationem ardentiſſimè fundendam ſe totum compoſuit. Mox Baptiſterium ingreſſus, Olympiadem egregię pietatis feminam, ejuſqve aſſeclas hiſce verbis compellavit: *Venite huc filiæ, audite me; qvæ de me ſunt ut video finem habent, curſum meum conſummavi, neq; ultra forte videbitis faciem meam, hoc unum rogo, hoc depre-*

cor,

cor, ne aliqva ex vobis solitam erga Ecclesiam deserat benevolentiam, & qvicunq; non sponte fuerit ordinatus, neqve id ullo quæsierit ambitu, sed de consensu omnium, ei caput vestrum inclinate, ut Johanni per omnia. Non enim esse Ecclesia sine Episcopo potest, atq; ita miseremini mei, ut in orationibus vestris semper mei memineritis. Qvo sermone finito, militum præfecto ducente, urbem Regiam versus Orientalem partem [nihil enim apud ipsum Occidentale erat ait Pallad.) egressus, à multitudinis hinc inde circumfusæ conspectu sese subduxit, inqve Bithyniam abiit.

XII. Ea autem, qvâ emigrabat die Chrysostomus, Ignis Ecclesiam, in qvâ docuerat cœlesti prodigio, an intempestivo qvorundam fervore incertum, corripuit, ventoqve delatum incendium, cum Basilicâ ipsam attigit Curiam è regione sitam. Id qvoqve singularem meretur observationem, qvod ex ipsa cathedrâ in qvâ Johannes sedere consvevit, flamma proruperit, ac speciem arboris præ se ferens, ad tectum usqve serpserit, soliqve pepercerit ædiculæ, in qvâ vasa sacra erant reposita, ne scil. obtrectatoribus ullus mendacii locus superesset, ac si discedens Johannes, pretiosæ supellectilis aliqvid asportasset. *Ita* [notanter addit Dial. author] *ignis impetu in anteriora cohibito, retro ire incœpit, EORUM FERME INVIDIAM*

IN-

INQVIRENS, qvi scelus illud admiserant, ad insaniam Theophili perpetuo dedecore notandam. Templo autem igne consumto, magis magisqve horridæ INVIDIÆ flamma desæviit, igniqve illi affusum oleum omninò effecit, ut durius atq; longinqvius exilium Chrysostomus sortiretur, in pusillum scil. ac desertum Armeniæ locum, nomine CUCUSON deportatus. Tantum vero abest, ut indies accrescens gravissimæ afflictionis calor, animum Exulis imperterritum sit depastus, ut illustriorem multò reddiderit atqve eminentiorem Herois maximi virtutem. *Qvod enim AURO* [ita apposité ipse scripsit Chrysost.] *cum IGNE sæpè exploratur, accidit, hoc etiam aureis animis à tentationibus evenire solet; Ut enim flamma natura materiam illam, cum qvādiu artis lex permittit, cum ea versatur, longè splendidiorem ac puriorem reddit; eodem modo freqventium tentationum fornax, homines eos, qvi mente ad auri similitudinem accedunt, auro qvovis præstantiores ac longè splendidiores efficit.* Idq; adprimè in nostro adimpletum fuisse eventus docuit; en verba ejus aurea ad Theodoram: *Confecti atqve consumpti sum⁹:*

Chrys. ep. CVII. qvæ exstat Tom. IV. opp. edit. Paris. Fr. Ducæi.

Idem Epist. CXX.

„ Sexcenta mortis genera oppetiimus - - - continuis nimirum febribus dejecti & consternati, qvibus cum tenerer, dies noctesqve iter facere cogebar, sic videlicet ut & æstu opprimerer, & vigiliis conficerer, & rerum necessari-

arum

arum penuria, eorumqve qvi mei curam ge- „ *rere possent inopiâ perditè conflictarer, siqvi-* „ *dem iis qvi ad metalla damnati sunt, & in* „ *vinculis tenentur, graviora & atrociora per-* „ *tulimus, atq; etiamnum perferimus.* Qva- „ lem verò inde splendorem sit consecutus, „ ipse qvoqve indicavit in epistola ad Olym- „ piadem: *Fortasse hâc de causâ DEUS lon-* „ *giora cursuum spatia nobis proponi voluit, ut* „ *SPLENDIDIORES CORONAS conse-* „ *qvamur. Qvid igitur ob ea in dolore versaris?* pauloqve post prolixè commemorans eas, qvas in transitu Cæsareensi, accepit injurias; *Hæ mihi* (inqvit) *sunt qvæstus occasiones, hæ meæ opes, hæc scelerum meorum consumptio, dum per hujusmodi tentationes sine ulla intermissione gradior, in easqve ab iis inducor, à qvibus minimè expectabam.*

Idem Epist. XIV ad Olympiad.

XIII. Juvat deniqve ex ipsiusmet Chrysostomi indicio cognoscere, qvâ ratione Cucusum sit delatus, qvæ item rerum ejus ibidem facies fuerit: Tandem aliqvando „ [ait] respiravimus, unde etiã has literas scri- „ bimus; Tandem aliqvando à fumo & va- „ riis eorum malorum qvæ nos in via invase- „ runt, nebulis lucem cõspeximus --- Tri- „ ginta enim propemodum dies, aut etiam „ amplius, cum acerbissimis febribus collucta- „ ri non destiti, atqve ita longum hoc & mo-

lestum

„ leſtũ iter agebã, aliiſq; item graviſſimis ſto-
„ machi morbis obſeſſ9 -- at nunc omnia hæc
„ evanuerunt. Ut enim Cucuſum venimus,
„ tum morbum omnem, unà cum reliqviis ab-
„ jecimus, integerrimaqve valetudine frui-
„ mur, qvia rerum qvoq; neceſſariarum copia
„ nobis undiqve affluit (omnibus nimirum
„ ſumma cum benevolentia nos excipienti-
„ bus,) etiamſi alioqvi deſertiſſimus hic lo-
„ cus ſit. At caſu qvodam Dominus meus
„ Dioſcorus hic erat, qvi etiam famulum de-
„ ditâ opera Cæſaream miſit rogatum atqve
„ obſecratum, ne domui ſuæ alteram antefer-
„ rem. Aliiqve item plures idem fecerunt,
„ verum hanc aliis præferendam neceſſario
„ mihi exiſtimavi, itaqve apud eum diverti-
„ mus. Atqve ipſe nobis qvidvis eſt, ita ut ob
„ ingentem ipſi9 liberalitatem & largitatem,
„ qvâ erga nos uti cupit, perpetuò cum eo ex-
„ poſtulemus. Qvippe noſtrâ cauſa etiam
„ ex ædibus ſuis in villam migravit, ut nos
„ omni officij genere complecteretur. Atqve
„ inſuper domum nobis ad tolerandam hye-
„ mem idoneam extruit, pro eaqve re nihil
„ non agit ac molitur, deniqve nullum omni-
„ no officii erga nos genus ab eo prætermiſ-
„ ſum eſt. Ad hæc, pleriqve alii procurato-
„ res & rerum adminiſtratores, Dominis id
„ ipſis per literas imperantibus, ſubinde huc
„ accedunt, parati qvâvis ratione nos reficere

,, ac recreare. Hæc autem idcircò comme-
,, moravi, atqve alia, h. e. priora deflevi, alia
,, autem, hoc est læta & jucunda tibi exposui,
,, ut ne qvis temerè hinc nos emoveat. Nam
,, si ii qvi nos beneficio afficere cupiunt, ar-
,, bitrii hoc nostri faciant, ut qvo loco veli-
,, mus nobis esse liceat, nec rursum nobis al-
,, terum locum arbitratu libitoqve suo assig-
,, naturi sint, hoc beneficium accipe. Sin
,, autem nos hinc amotos in alterum locum
,, ablegaturi sunt, nobis rursum iter subire, ac
,, peregrinari necesse est, mihi sane hoc longè
,, gravi⁹ acerbiusq; fuerit. Primum enim illud
,, metuendum est, ne nos in longinqviorem
,, aut in asperiorem locũ ducant. Deinde iti-
,, neris molestiam sexcentis exiliis graviorem
,, esse duco, siqvidem peregrinationis hujus
,, difficultas, ad ipsas mortis portas nos detu-
,, lit, nuncqve Cucusi degentes, perpetua ses-
,, sione ac qviete nosmet recreamus, at-
,, qve coortæ nobis in tam diuturno tempo-
,, re ærumnæ, confractisqve nostris ossibus &
,, fatigatæ carni, qvietis ope ac subsidio me-
,, demur. Hactenus ipse ad Olympiad. san-
ctissimus exul, qvi de eâdem, qvæ sibi Cucusi obtigit felicitate epist. CLXXIII *Ego enim* [scribit] *via omni tranqvillè ac tutò decursa Cucusi dego, loci qvietem atqve otium pro delitiis habens, atqve ingentem omnium observantiam & benevolentiam obtinens.* Idemqve

 epist.

epist. CXIV. ad Elpidium, & CXXXIV. ad Diog. de Cucusi sui jucunditate commemoravit. Qvo ex loco etiam incomparabilem ad Cyriacum Episcopum, ad exulem exul epistolam exaravit, ubi qvis animus sibi Constantinopoli discedenti fuerit, non sine legentium stupore prodidit: *Nam nec ego* (scribit ibid.) *cum civitate pellerer, qvicqvam horum curabam, verum mecum ipse ita loqvebar: Siqvidem vult Regina me exulem, agat in exilium, Domini est terra & plenitudo ejus. Et si vult secare, secet, idem passus est Esaias, si vult in pelagus mittere, Jonæ recordabor: si vult in fornacem conjicere, tres pueros habeo, qvi eodem supplicio sunt affecti: Si feris objicere, Danielis in lacum Leonibus objecti recordabor. Si me lapidare vult,* lapidet *me; Stephanum habeo primum Martyrem socium: Si & caput tollere vult, tollat, habeo socium Johannem Baptistam. Si & substantiam aufferre, auferat. Nudus exivi de utero matris meæ, nudus etiam abibo. &c.* Tandem in eâdem epistola egregiè sibi accommodavit verba Sapientis c. V. ita scribentis: *Tunc stabit Justus in magna fiducia adversus eos, qvi se angustiaverunt.* - - Tunc qvilibet Martyr tyrannum suum agnoscet, atqve item qvilibet tyrannus martyrem eum, qvem cruciatu affecit. Tota apprimè legi meretur ad exulem Cyriacum epistola, è cujus ferè singulis apicibus mira elucet patien-

Extat ea Tom. V. opp. edit. Bas. pag. 964.

tien-

tientia, ſtupendaqve Chryſoſtomi erga hoſtes ſuos charitas, nec non gregis, Paſtore orbati intenſiſſimus amor, cujus illuſtre etiam documentum dedit in ep. CCXXI. ad Conſtant. Presbyterum: *Scribe igitur no-* „ *bis, qvot anno qvolibet ædificatæ ſint Eccle-* „ *ſiæ, qvi Viri ſancti in Phœniciam commigra-* „ *rint, & ſi qvæ majora acceſſerint incrementa.* „ Qvid, qvod in Cucuſo ſuo deſertiſſimo, ampliſſimam condiderit Eccleſiam, alios atqve alios doctrina ſua ad evangelicam philoſophiam pertrahendo, Armeniæqve pauperes non tam frumento, qvam verbo ſalvifico ſuſtentando. Nec enim aliud poterat lucerna Spiritus Sancti igne accenſa, qvam ardere & lucere. Hinc verò acrius (proh ſcelus!) exarſit INVIDIÆ flamma, ſcil. cum Viri gloriam ipſis afflictionibus augeri æmuli vidiſſent, ac propemodum Antiochenam Eccleſiam in Armeniam demigraſſe, nec minus rerum in Armeniâ præclarè à Chryſoſtomo geſtarum, gloriam Antiochiæ prædicari accepiſſent.

XIV. Lividorum itaqve Symmyſtarum malignitate effectum eſt, ut Cucuſo Arabiſſum ille ſit deportatus, id ſingulari ſtudio (qvi eum transferebant) agentibus, ut tenuioris valetudinis homo, itineris moleſtiis extingveretur. Verum ibi qvoqve illuſtria comparuêre virtutis Johanneæ indicia; exci-

tati velut ex profundo ignorantiæ & neqvitia somno, in tota regione circumjacente barbari, & divini sermonis radiis haud illibenter sunt collustrati. Qvo se denuò verterent Clerici invidiâ æstuantes? *Gravis enim* (verba adscribo notatu dignissima Palladii,) *eis erat, non modo in his, qvæ putantur felicitates, verum multò magis in calamitatibus ipsis. Erant enim ignaviter affecti erga tentationum naturam, divini ad Apostolum oraculi immemores, cum in pressuris esset, sufficit tibi gratia mea, virtus enim mea in infirmitate perficitur. - - - Jam vita illos* (invidos scil. Clericos) *tædebat, hujusmodi rumoribus non secus qvam flagris cruciatos; EST ENIM EA* [NB.] *INVIDIÆ NATURA, UT EOS QVOS INVASERIT, SEMPER EXAGITET;* qvapropter miraculò perculsi qvidam adversæ factionis Episcopi: *Videte* (ajebant) *mortuum terribilem, vivos victoresq; pavefacientem! non secus ac parvulos larvæ deterrent; Papæ! Seculares potestates, Ecclesiasticasqve opes amicti, cum ipsa potestate sua & Principatu sacerdotem solum, civitate privatum, infirmum carne, exulem trepidantes, metum pallore testantur.* Ut proin meritissimo jure invictus Heros epist. XIV. ad Olymp. scribere potuerit: καὶ τὸν ΦΘΟΝΟΝ, τὸν ἐλάσαντα ἡμᾶς ἀπὸ Κωνσαντινουπόλεως, οὐδὲ ἐνταῦθα ἡμῶν ἀπεσῆναι. *NEC EA QVÆ NOS CON-*

STAN-

STANTINOPOLI PEPULIT INVIDIA, HIC QVOQVE à NOBIS ABSCESSIT. Extremum autem ſerpentini Livoris morſum accepit Chryſoſtomus, cum reſcripto Cæſareo (Clero apprimè efflagitante) moniti milites, cum in anguſtiſſimum locum abduxiſſent, unde non liceret prodire, PITYUNTEM vocant, ubi fines ſunt Ponti Imperiiq; Romani, regionem ſc. crudeliſſimis barbaris finitimam. Noviſſimam hanc calamitatem animo (æqve ut cæteras) intrepido Johannes pertulit, atq; moleſtiſſimo itineri [in qvo maximis ipſorum monachorum & Clericorum injuriis patuit *] haud invitus ſeſe accinxit.

 Jamq;

* Repente [ita ad Olympiad. epiſt. XIV. ſcribit Chryſ.] ſub auroram cohors monachorum ad domum in qva eramus acceſſerunt, eam incenſuros, nobisqve extrema qvæqve mala illaturos minitantes, niſi abſcederemus. Ac nec Iſaurorum metus, nec morbus tam vehementer nos premens, nec aliud qvicqvam humaniores eos ac moderatiores effecit: Verum inſtabant atqve urgebant, tantum furorem ſpirantes, ut etiam ipſi prætores metu afficerentur. Nam ipſis plagas denunciabant: eoqve nomine gloriabantur, qvod multos prætores fœde verberaſſet. His verbis auditis prætores ad nos confugerunt, meqve rogarunt, atq; obſecrarunt, ut etiamſi in Iſaurorum manus nobis veniendum eſſet, tamen eos his belluis liberarem. Qvod cum ad urbis præfectum allatum eſſet, ipſe qvoqve domum, ut nobis opitularetur accurit. Verum ne ipſius qvoqve precibus monachi permoti ſunt, ſed ipſe qvoqve clan-

eianguit. Cum igitur nullum rei exitum perspiceret, nec nobis ad perspicuam cædem exeundi author esset, nec rursus ob tantum illorũ furorem intra urbem ut maneremus svadere auderet, ad Pharetrium misit, precibus ab eo contendens, ut tum ob morbum qvo conflictabar, tum ob impendens periculum, paucos aliqvot dies nobis concederet, nec tamẽ hinc qvicqvam profectum est. Imò acriori etiam postridie impetu affuerunt; nec Presbyterorum ullus opem atqve auxilium nobis ferre audebat.: verum pudore suffusi ac rubore affecti [nam hæc de Pharetrii voluntate & sententia fieri dicebant] sese abdebant & occultabant, nec cum à nobis accerlerentur obtemperabant. Qvid longa oratione opus est? qvamvis tot terrores imminerent, morsqve penè certa & antè oculos posita esset, febrisqve me conficeret, (nec dum enim hic malis liberatus sum) hora ipsa meridiana in lecticam me conjiciens, illinc excessi, universa plebe lamentante, ejulante, harũ rerũ authorem execrante, ac diris devovente, omnibusqve plorantibus ac lugentibus. Posteaqvam autem ex urbe excessi, qvidam etiam Clerici venientes lento gressu, ac mœsto & lugenti animo nos proseqvebantur. Cumq; nonnulli dicerent: qvonam eum ad perspicuam mortem abducitis? alter ex iis qvi nos plurimum amabant, ad me dicebat: Abi, obsecro, in Isauros etiam incide, modo nobis defungaris, nam qvocumq; incideris tuto incides, DUMMODO MANUS NOSTRAS [monachorum scilicet] EFFUGIAS. Hæc audiens ac perspiciens egregia matrona Seleucia Domini mei Ruffini uxor [nam ea perqvam studiosè atqve officiosè nos coluit] precibus mecum egit, ut in ipsius suburbanam villam, qvæ qvinq; passuũ millibus urbe distabat, hospitii causa me conferrem, certosqve homines nobiscum misit, cum qvibus illuc profecti sumus.

At ne illic qvidem hæ adversum nos comparatæ insidiæ finem habituræ erant. Ut enim Pharetrius hoc rescivit, multas ipsi ut dicebat minas intentavit ---- postea media nocte, me nihil horum sciente (acriter enim instabat Pharetrius, graves in eam, ut ait minas jactans, eamqve cogens atqve impellens, ut me etiam è villa ejiceret,) hominis importunitatem non ferens mulier, insciente me barbaros adesse significavit, qvod scilicet vim eam, qvam pateretur, dicere præ pudore minimè sustineret. Atqve intempesta nocte ingressus Evethius Presbyter, meqve è somno excitans, magno cum clamore hæc dicebat, surge obsecro, adventant barbari, nec longè absunt. Hic tecum reputes velim, qvonam animo eram cum hæc audirem ---- Nox illunis erat, nox media, caliginosa, tetra, id qvod etiã nos in summam consilii inopiam conijciebat. Metu tamen compulsus, ac jamjam mortem expectans, ærumnis confectus surrexi, lucernas accendi jussi. Verum has qvoqve Presbyter extingvi jussit, hac videlicet de causa, ut ipse inqviebat, ne barbari lucis splendore exciti in nos impetum facerent. Extinctis itaqve lucernis, mulus qvi lecticam nostram gestabat [aspera enim admodum & ardua ac petrosa via erat] in genu lapsus, me, qvi lectica inclusus eram, humi prostravit, parumq; abfuit qvin interirem. Deinde exurgens tractim ambulabam, Evethio Presbytero, qvi etiam ipse eqvo desilierat, manibus me tenente. Atqve ita manuductus, vel ut rectius loqvar pertractus reptabam, neqve enim in tanta loci difficultate periculosisqve montibus, media nocte incedere poteram. Cogita qvæso, qvid hic mihi animi esset, cum tantis malis constrictus tenerer, ac febris urgeret, nec eorum qvæ in me structa fuerant qvicqvam nossem, verum barbaros horrerem ac pertimescerẽ --- Harum

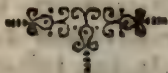
autem

Tandem Comanæ appropinqvantes, in templo qvinqve aut ſex millibus paſſuum inde diſtante conqvieverant. Ibi nocte Martyr Baſiliſcus, qvi Comanæ civitatis Epiſcopus, cum Luciano Antiochiæ Presbytero ſub Maximiano paſſus fuerat; Johanni apparuit, eumqve hunc in modum compellavit: *Confide Frater Johannes, cras enim ſimul erimus.* Qvinimò ejuſdem Eccleſiæ Presbytero Martyrem apparuiſſe ferunt, atqve dixiſſe ſeqventia: *Præpara Johanni fratri locum, venturus eſt enim:* Qvo nuntio mirificè recreatus Chryſoſtomus, nihilqve de oraculo dubitans, poſtridiè rogavit milites, ut illic usqve ad horam qvintam commorarentur, qvi tamen metuentes, ne refocillatus vires reciperet, ad iter perurgebant. Verum cum jam ſtadia fermè triginta peregiſſent, Johannem febribus concuti conſpicientes, ad Templum unde diſceſſerant redierunt. Protinus ibi candida veſtimenta expetiit, ac velut Epiſcopum acturus, iis ſeſe usqve ad pedes induit, inqve hæc paulo ante obitum erupit verba: GLORIA SIT DEO; qvo dicto beatiſſimum emiſit ſpiritum, & pretioſâ in conſpectu Domini morte vitam finiit. Corpuſculum honorificè juxta Baſiliſcum in eâdem Eccleſia eſt conditum, & Martyri junctus eſt Martyr. Aſt cum eo defuncto, horribilis grando Conſtantinopoli cecidiſſet, & qvatriduo poſt Byzantina

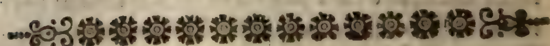
Jeza-

Jezabel, Eudoxia Augusta, ad Tribunal divinum per tristem mortis nuntium citaretur; Theodosius Jun. Arcadii F. diademate Cæsareo redimitus, corpus Johannis insigni pompa Constantinopolin deportandum, & honorificè curavit sepeliendum, ubi ab universo populo, magno cum luctu Martyris exuviæ exceptæ, atqve commissorum erratorum venia publicè à DEO efflagitata. Neqve miretur qvispiam, Johannem Chrysostomum bis à nobis vocatum fuisse Martyrem; siqvidem ipse in epistolà ad Episcopos & Presb. carcere ob pietatem inclusos, *martyrium esse scripserit, non solum capite privari, sed etiam atrocissimas pati molestias*; cur illum appellare Martyrem verear, qvi tot injuriis, tot contumeliis, tot afflictionibus, nec ad impatientiam propelli, nec à propaganda christiana pietate, ac intrepida voluntatis divinæ annunciatione, mundo licet & diabolo fremente, depelli unqvam potuit. Hinc etiam eruditissimus vit. scriptor Gallicus, D. MENARDUS, Iconi Johannis hoc elogium apponi curavit: SANCTUS JOHANNES CHRYSOSTOMUS, SPIRITU ELIAS, CHARITATIS AUDACIA JOHANNES ALTER, POST APOSTOLORUM TEMPORA VIR APOSTOLICUS, ET IN ECCLESIÆ PACE CONFESSOR ET MARTYR. Nonne verò luctuosum, qvod id

id præmii, pro tam præclaris in Ecclesiam meritis, IN PACE ECCLESIÆ, per Episcopos orthodoxos, & sub Imperat. Christiano retulerit? Nonne autem gloriosum, qvod Dominus famulum suum inter barbaros diutius vivere non sit passus, sed citò illum ad cœleste brabeum vocaverit, nec min⁹ qvod honorificam adeò reqviem sit indeptus: Tanta enim [Pall. teste] multitudo virginum, tantumqve monachorum & honestioris vitæ testimonio insignium ex Syria Cilicia Pontò & Armenia agmen accurrit, ut putarent aliqvi ex condicto eos advenisse. Qvi verò in vivis eum tantopere exagitaverat LIVOR, post fata penitus conqvievit, ejusqve loco meritus honos, per omnes gentes ac secula sanctissimum Virum circumcinxit, ipsa lividorum turba post beatissimum obitum in laudes Viri Maximi consurgente. Frustra viventis effascinabatur gloria, cujus defuncti splendescebat multiplicata. MALIGNA EVANUIT ÆMULATIO, ET IN EJUS LOCUM LAUS ÆTERNUM MANSURA SUCCESSIT.

COM-

COMMONEFACTIO XXII.

LIVOR PRÆCONUM MAGNANIMORUM CARNIFEX,

SIVE

HIERONYMI SAVONAROLÆ PRÆDICATORIS FERVENTISSIMI,

[ANNO cIↄ CCCCXCVIII. INVIDIA URGENTE, IN URBIS FLORENTINÆ FORO SUSPENSI ET COMBUSTI]

JUSTISSIMA DEFENSIO.

Ad Commentat. IV. num. V.

I.

Vanta utplurimum mala eos inseqvantur, qvos sociorum malevorum LIVOR supplantare laborat, post excussum [in qvartâ de Literatorum hominum INVIDIA Commentatione,] Viperæ illius seminarium, etiam HIERONYMI SAVO-

SAVONAROLÆ caſu funeſto & tragico patuiſſe notavimus [redacted]; ſiqvidẽ ferventiſſim⁹ ille Præco, non modo acutiſſimis lingvarum & calamorum ſpiculis impetitus, verum livore magis magisqve ſæviente, tormentis etiam ſubjectus, deniqve ſuſpenſus, & in Urbis FLORENTISSIMÆ foro poſt necem fuerit combuſtus*. Qvantumvis verò de triſti hoc igne multivariæ ſcriptorum opiniones ac cenſuræ reperiantur, [qvibuſdam ſcil. aſſerentibus, non niſi inſignem HIERONYMI in dicendo facultatem ** obfirmatæ parrheſiæ ſociatam, atro-

* De his qvæ geſta ſunt ipſo tempore mortis Hieronymi, deqve ſupplicii genere videnda cumprimis *Vita hiſtor.* à Joh. Fr. Pico Mirand. conſcripta, & ante ſexennium primum Pariſ. edita cap. 19. p. 89. nec non Thom. Peruſin. cap. 49. vit. Hieron. ubi legas ſeqventia : *Mox ut præceps à cruce dejectus, injecta reſti fuit Hieronymus, vivum adhuc ſpirantemqve flammis eum addicere parabat carnifex, & numellam in id ejus collo inycere, ſed hac ejus excidit manibus, atqve in ſubjectas eſt immiſſa paleas, & ſtupas igni paratas, qvam dum repetit & aptat, ſuffocatus & ſtrangulatus interim Hieronymus animam exhalavit.*

** *Tanta etenim* [teste Nardo lib. 2. Histor. Florent.] *dicendi facultate & felicitate Savonarola erat conspicuus, ut è longinqvis urbibus illustrissimi & freqventissimi ad eum audiendum convolarent, opus ut fuerit tunc, in amplissima qvantumvis Basilica gradus circumcirca parietes in formam amphitheatri altissimos erigere, ad excipiendos auditores - - Extirpata inde publica, publicis edictis flagitia, exercïtia pietatis varia introducta, freqventia Sacramentorum innovata, & ferè in sanctitatis formam Florentia, ab illius concionibus & studiis ferventissimis mutata.* Qvid, qvod cum plurimis aliis ipse Marsilius Ficinus ad meliorem vitæ frugem à Savonarola sit conversus: Ita enim ex MS. qvodam cod. disertè Abr. Bzovius ad Ann. 1497. num. 7. *Sanè Marsilius Ficinus, audito Savonarola dixit, se hactenus neminem tam profunda doctrina vidisse, aut audivisse. Qvamobrem ab ejus sermonibus conversus, reliqvum vitæ sanctitati dedicavit, & pro Savonarola Apologeticum doctissimum scripsit &c.*

atroci flammæ fomitem subministrasse; aliis verò contendentibus, Savonarolam justissimas arrogantiæ, polypragmosynes, & affectatæ sanctitatis pœnas dedisse; qvibusdam deniqve statuentibus, utrinqve peccatum fuis-

fuisse, & Savonarolam æqve ac antagonistas suos gravioris culpæ notam incurrisse; non præter rem fuerit, sollicitam in causæ illius merita facere inqvisitionem, atqve documentis evidentioribus dare demonstratum, nonnisi LIVOREM atratum Savonarolæ magnanimi CARNIFICEM extitisse, nec nisi pseudo-fratrum invidiâ urgente, decus illud incomparabile mundo surreptum & infami adeò supplicio extinctum fuisse. Et cum illustris adeò fuerit actus ille Florentino-TRAGICUS, ut pauci ætatis illius historici reperiantur, qvi nullam omninò ejus fecerint mentionem, hinc sollicitè admodum erit dispiciendum, qvinam præ cæteris ad legitimam causæ istius cognitionē testes sint accersendi.

II. Non eqvidem JOH. POGGIUM FLORENTINUM ad ferendum de HIER. SAVONAROLA calculum admittere possumus, cum infensissimus Viri optimi adversarius fuerit, iisdemq; qvorum vitia Savonarola reprehenderat addictissimus, cumprimis Alexandro VI. Pontifici, qvi acriores fervidi istius præconis conciones non solum tulit ægerrimè, verum dirum etiam excommunicationis fulmē in eundem duxit evibrandum. *Impedit qvippe* (dicente Origene) *affectus iræ rectum judicium, qvando nihil ordinatum habet odium.* Alexandri autem in Savon. indignatio, cum plurimorum scriptorum calamis

lamis sit divulgata, ejusdemqve ingenium, & solitum erga oblocutores affectum ne ipse qvidem Onuphrius Panvinius dissimularit, dicendo; *Brevissimum maledictum tunc pœnâ mortis expiandum fuisse*; nemo eqvidem prudentiorum, clientem humilimum & devotissimum Alexandri, tantumq; non intimum ej⁹ consiliarium, JOHANNEM nimirum POGGIUM FLORENTINUM ad calculum de Hieronymo ferendum admittet, aut latæ ab infensissimo hoste sententiæ subscribet. Disertis eqvidem verbis Poggius ille, libelli adversus *Fr. Hieronymum* (ut inscriptio sonat) *Hæresiarcham* editi initio fatetur, se Apostolicæ sedi devotissimum, h. e. Alexandri VI. qvi Savonarolam damnaverat, subjectissimum clientem fuisse; Pontificis scil. qvi in peculari ad Franc. Appulum epistola * Hieronymum summæ impietatis accusare non dubitavit. Qvi

* Alexan. VI. Papa in epist. ad Fr. Franciscum Appulum Ord. Minor. qvi prædicabat contra Hieron. Savonarolam: Intelleximus qvanto fervore & justitia pro veritate, proqve nostro & hujus S. sedis honore nuper prædicaveris verbum in civitate ista Florentia adversus falsum & perniciosum dogma iniqvitatis filii Fr. Hier. Savonarolæ, qvi pridem suis demeritis excommunicatus, ausu sacrilego qvamplurima scandalosa & hære-
sim

ſim ſapientia tam diu diſſeminare publicè non expavit, feciſti profectò opus meritorium, & maxima laude dignum, ac qvale religioſum ac Catholicum virum decebat, qvod nobis ac toti ſacrorum & venerabilium fratrum noſtrorũ, Sanctæ R. Eccleſiæ Cardinalium collegio mirificè placuit, de qvo devotionem tuam in Domino plurimum commendamus.

Qvî obſecro potuiſſet ſalvo honore & commodo temporali cliens iſte ſuo deeſſet patrono, aut evibratæ in Virum innocentiſſimum cenſuræ vel tantillum reluctari? Cæterum horrenda utiqve & acerbiſſima ea ſunt, qvæ Johannes ille Poggius, in memorati libelli [contra Hieronymum anno 1498. editi] ſecundo capite ad denigrandum Savonarolam, deterrimi livoris & maledicentię infrunitæ œſtro percitus eructavit: *Superioribus* (ait) *annis cum Florentiam neſcio qvo malo illius omine applicuiſſes, in divi Marci conventum divertiſti, ibiqve tuo aſtu, tuaqve hypocriſi multorum tibi benevolentiam prius concilians, eorum interceſſione effeciſti, ut conventus nonnulli à congregatione Lombardiæ disjungerentur, ad ar-*

ctioremqve disciplinam ducerentur. Et ejusdem libri cap. 10. *Qvid aliud qvam hæreticus es censendus, Christiq; hostis acerrimus, videris ergo contra charitaste peccasse; charitas enim juxta Apostolum non agit perperam &c.* Nec minus cap. 12. idem Poggius; *Eregia sanè laus* scribit, *ac digna qva posterorum memoriæ demandetur, factum te ex propugnatore fidei, hæresiarcham & dissidiorum satorem. Noli obsecro in tantum superbire, ut cæteris te sapientiorem sanctioremq; existimes, neq; tibi tantum tribuas; sæpe enim angelus satanæ in angelum lucis se transformat, variasqve ac multiplices insidias tendit, diversaqve mortalibus decipula struit, evasu perdifficilia. Qvid prodest tibi jejunium, qvid oratio, qvid castitas, si obedientiæ humilitatisqve vinculum contemnatur, sine qva ut ait Ambrosius alicubi veniam sperare non licet?* Ultimo deniqve ejusd. lib. cap. Savonarolam Poggius *infidelem, infamemqve Apostatam ac schismaticum appellare non dubitavit.*

III. Absit igitur, ut ad ferendum de Savonarola calculum, scriptorem admittamus in-

infrunitum adeò & maledicum : Non eſt profectò hominis ingenui tam fœdis rem agere imposturis, & graviſſimorum criminum accuſare Virum nullâ non virtutis & probitatis laude conſpicuum. Monſtrum peperit infelix ille alaſtor, poſtqvam cum ignorantia recti, invidiâ, & ſuſpicione malæ mentis ſororibus ſeſe commiſcuiſſet. Si ullus unqvam à pernicioſiſſimâ ambitionis peſte abhorruit, Hieronymus profectò eandem toto pectore fuit deteſtatus, tantum abeſt, ut pro arbitrio ſuo omnia diſponere, inqve cunctos dominatũ qvendam exercere ſategerit. Triſtis ævi illius experientia providũ Præconem abundè docuit, qvanta mala infrunitum Religioſorum hominum ambitum excipere ſoleant, qvantæq; miſeriæ aleam Clerici ſupercilioſi ſubire cogantur. Hinc modicis contentus, ac modeſtè & inter inferiora verſari maluit, qvam ut Aqvila arduo volatu nubes verberare, & inter eas vaneſcere. Obmuteſcat igitur Poggius mendaciſſimus, nec qvicqvam in cauſa Hieronymi nobis deinceps negotii faceſſat. Veritati magis conſentanea ſcripsêre Triumviri ætatis ejuſce celebratiſſimi; PHILIPPUS COMINÆUS, (a) FRANCISCUS GVICCIARDINUS, (b) & PAULUS JOVIUS (c): † Non ex Sammarthani (d) adeò

(a) Phil. Com. lib. III. & V. de Bello Neapolitano.

b) Gvicciard. Hiſtoriar. lib. III.

(c) Paulus Jovius lib. I. de vit. Leon X.

(d) Sammarth. in Gall. illuſtr. elog.

† *Præter hos ſcriptores, etiam Sabellicus Ennead.*

ad. X. l. 9. Ferronus lib. II. Rerum Francicarum, Matthæus Toscanus in illustribus Viris Italiæ, aliiqve historici apertè causam Savonarolæ defenderunt. Nec minus Marcus Antonius Flaminius elegans ipsi epitaphium scripsit, in qvâ religionem sic introducit loqventem:

- - - Crudeles parcite flammæ,
Parcite isto viscera nostra rogo. &c.

deò commendatione, qvam universi Orbis eruditi consensu constat, Cominæum *historiam suam magna qvidem styli simplicitate, sed nec minori puritate, & qvod in rerum scriptore summum est, singulari apud omnes fidei & veritatis opinione conscripsisse*; Sed & Gvicciardinum cum Jovio consimilis gloriæ ornamentis donandos esse fatebitur, qvisqvis eorū monumenta [posteritati transmissa] penitius introspexit, & doctorum Virorum de iisdem calculos honorificos habet exploratos. Qvid, qvod *in æterno Literatorum consilio sancitum esse* scripserit Joh. Imperialis, *ut sicuti Jovius in historica factorum narratione præstat, & Gvicciardinus in detegendis consiliorum omnium actionumqve causis; ita COMINÆUS in dirigendis ad civilem prudentiam animis singulari qvodam ingenii bono præcellat.* Dubium itaqve nullum est, qvin lectissima illa historicorum triga, veritati omninò consentanea scripserit, dum magna qvæqve & egregia

Johan. Imper. Mus. histor. fol. 30.

gregia Savonarolæ duxit tribuenda, nimirum insignem vitæ integritatem, parrhesiam raram, celebrem deniqve concionandi facultatem, sanctitati morum exasciatæ copulatam. Ita autē PHILIPPUS COMINÆ⁹ lib. 3. Belli Neapolit. *Erat* scribit, *in ea Urbe* (*Florentina*) *Dominicanus qvidam Hieronymus, Vir integerrima vita, ut pleriqve omnes prædicabant. Is multò ante prædixerat, Galliæ Regem esse venturum cum exercitu, & excitatum à DEO, ut Italiæ tyrannos mulctaret, ideoqve fieri non posse ut ei resisteretur.* Et rursus: *Supra dixi de Hieronymo, qvi Florentinis inter alia multa pronunciaverat, etiam de Regis adventu, qvem excitatum esse dicebat à DEO, ut per vim & arma statum Ecclesiæ emendaret, ac simul Italiæ tyrannos mulctaret, & qvoniam divinitus ea sibi demonstrata esse dicebat, in plurimorum incurrit reprehensionem. Pontifex etiam Romanus, & Florentiæ complures, cæperunt eum graviter odisse. Moribus erat inculpatis, qvantum qvidem perspici poterat, & docendo multos ad sanitatem vitæqve emendationem perduxit. Fore etiam dixerat, ut Rex in Italiam reverteretur, & negotium sibi commissum à DEO perficeret: nisi faciat, impendere illi gravissimas pænas. Hæ illius conciones typis excusæ prostant, & Regem etiam scriptis literis de eo commonuit. Sed qvo tempore è vita Rex decessit, Florentini graviter inter se dissidebant,*

Comin. lib. III. Bell. Neapol.

Idem lib. V. Bell. Neapol.

pè in Pontificem, inq; corruptos Rom. Ecclesiæ mores, præcipuè ex occasione *Cardin. Valentini, qvi flagitiorum vitiorumqve omnium princeps habebatur, esset invectus, ejus jussu cum duobus sociis, in foro ejus urbis publicè fuit combustus.* Conf. Marianam lib. XXVII. c. 2. & Ferronium in Lud. XII. Nec minus egregia *Paulus Jovius* de Hieronymo tradidit; scil. eum excellenti doctrinâ, ac vitæ continentiâ, & honestate facundiâqve incredibili conspicuum fuisse, nec non singularis sanctimōiæ, virtutisq; nomine animis Florentinorum imperitasse; sed commutatione populi ex dissidiis factâ, subito concursu multitudinis, senatusqve decreto, omnibus contumeliis & cruciatibus affectū, ac tandem damnatū, & in area curiæ fœdissimo supplicio concrematum, miserabile & fortasse indignum tanta virtute, incerto, leviqve populo spectaculum præbuisse; *Oppugnarat enim liberiore censura è suggestu Alex. Pont. actiones, qvum ante etiam ejus diras in se prolatas, non omninò metuendas esse pronunciasset.* Et qvamvis non ab omni prorsus humanâ labe Hieronymum laudati historici absolverint, nec causas dissimularint, propter qvas Vir optimus eam incurrerit tempestatem, ex eorum tamen indicio abundè satis constat, præcipuos Tragœdiæ illius architectos, pseudo - fratres lividos, Clericosqve pudendæ indignationis œstro percitos extitisse,

IV. Nec

IV. Nec minus id ipſum clariſſimè demonſtratum dedit inſignis ævi ejuſce ſcriptor, JOHANNES FRANCISCUS PICUS MIRANDULA, poſtqvam cuncta cauſæ iſtius merita & demerita ad veritatis amuſſim examinaſſet, & extra omnem ſpem metumqve poſitus, nudæ litare ſtatuiſſet & ſinceriſſimæ veritati; eo qvidem opere, qvod PRO HIERONYMI SAVONAROLÆ Viri (ut inſcriptio habet) PROPHETÆ INNOCENTIA evulgavit, qvove præclarè admodum oſtendit, Prædicatorem illum ingenuum ab omni impactâ labe alieniſſimum vixiſſe, nec niſi malevolorum livore excommunicatum, ſuſpenſum, deniqve poſt necem in cineres atqve favillas redactum fuiſſe. *Duos* [ait ipſe in operis procemio] *libros inſtitui. Primò generalia qvædam explicabuntur, qvorum ope multifariè qvam facile muniti, ſecundo de hinc ſimus declaraturi, eum neqve culpæ, neqve crimini confinem &c.* En tibi Anagnoſta candide ex opere illo, cæterisqve Pici lucubrationibus evidentiora qvædam teſtimonia veritatis, & innocentiæ Savonarolianæ exaſciata documenta, qvibus evidentiſſimè appareat, qvam indignæ necis aleam Vir pio zelo ferventiſſimus ſubierit, qvamqve perverſa de illo opprimendo conſilia pſeudo-Clerici Florentini agitarint.

JOHAN.

JOHAN. FR. PICUS MIRANDULA in Procemio Librr. de Morte CHRISTI, ad Hieron. Savonarolam ſcripto:

AD Te ventum eſt Pater optime; uti ad eum qvo adhuc (faceſſat adulatio & abſit invidia verbo) & doctiorem ſimul & prudentiorem & moribus ſanctiorem cognovi neminem. Qvibus ſi propheticum addidero ſpiritum, qvo præditus calamitates futuras, qvæ jam impendunt, jam imminent, divino juſſu auribus Italiæ, atqve utinam non ſurdis inſonuiſti, extra omnem fuerit controverſiam, ſi qvid tuis precibus diffidam me magnopere aberrare, librum igitur hunc noſtrum eo animo qvo nos ſoles ſuſcipe, &c. Idem in Defenſione Hier. Savonar. ſive de injuſta ejus excommonicatione ad Hercul. Æſtenſem Lib. II. cap. ult. *Nihil profecto in ejus (Hieron. Savon.) vita qvod à probata illa qvam profeſſus eſt vivendi norma deliret: nihil in doctrina præter veritatem fidei, puritatem chriſtiani ritus, rerum futurarum prænotiones; qvæ adeò conſtanter tenet,*

prædicat & asseverat, ut ipsa Roma Italiaq; penè universa ab incœpto illum revocare procurans, neqvicqvam laboraverit; eundemq; sæpenumero aggressa, modo cæsim truncare, modo punctim confodere viribus cassæ fuerint. Unde cerni nisi exoculatis, datum est, hunc DEI ministrū esse, rerum futurarum præconem, christianæ fidei & promulgatorem & propagatorem, eorumqve omnium qvi ad supernam Hierusalem suspirant peritissimum Ducem. Idem in Defensione Savonarolæ adversus Samuelem Cassinensem sub init. *Exardet Hieronymus magnopere Christi amore, cupiens abusus, qvibus magna Christianorum pars hallucinatur eliminari: & hanc unam ex causis esse crediderim, cur DEUS ad prædicendum imminens Italiæ flagellum eundem elegerit.* Idem contra ejusdem Capitulum XI. & ult. *Porrò homines honestè viventes ipsius doctrinam seqvuntur, qvæ vetus est, non nova, nec ab ipso (nisi sicuti à divino instrumento) manifestata: Evangelium est illius doctrina; & qvanqvam prædictiones & prophetiæ novæ, veteribus tamen*

men miro modo conformes. Sed jam plura qvam institueramus mi Hieronyme, neqve enim tam longè evagari consilium fuerat, cum me ad hoc officii compulerunt, & veritatis compertæ amor, & in VIRUM PROBUM conflatæ calumniæ, cum papicolis videretur seditionem movere, rebus civilibus sese immiscere, dignitatem Pontificiam susqve deqve habere, Concilium generale meditari, qvidqvid de rebus futuris pronuntiasset, à Senatoribus amicis suis accipere; concitato tumultu eum comprehensum & tormentis subjectum, suspensumqve combusserunt, cum paulò ante socius ejus Dominicus, doctrinam suam innocuo per ignem transitu probare præsumsisset, & ad idem faciendum alium monachum provocasset. Lege Phil. Cominæum Lib. III. & V. de Bello Neapol. qvi eum moribus inculpatis fuisse, & docendo multos ad sanitatem vitæq; emendationem perduxisse dicit. Nec tamen metu illorum, sub qvibus omnia Mundi Regna erant, sumere sibi partes, illum aut accusandi aut purgandi ausus est, nec judicare voluit, rectè an perperam sit damnatus. Hoc

unum

unum tamen inqvit affirmare possum, multa illum verè prædixisse, de qvibus nemo mortalium potuisset eum admonere. Nam & Regi prædixit, fore, ut extincto filio ipse qvoqve non diu superesset.

V. Et qvem obliqvâ hactenus facie Picus obtutui nostro exposuit HIERONYMUM, eundẽ integrâ tandem fronte repræsentavit, nec veris solum nativisqve lineis atqve luminibus splendidum, sed fuscis etiam INVIDIÆ malignantis coloribus atq; pigmentis obumbratũ ostendit in libro, qvẽ de *vitâ Savonarolæ* curâ insigni conscripsit, qvemq; post tot añorum decursa tempora eruditus qvidam Gallus ante qvinqvennium primum lucis usurâ donavit * uná cum *actis & instrumentis variis, epistolis item, diplomatibus, apologiis, scriptorumqve aliorum monumentis.* Surrexit eqvidem (evulgato insigni illo opere) dudum pressa veritas, pristinoqve nitori suo restituta fuit Hieronymi innocentia, *qvam LIVOR & odium* (ut scitè editor fuit præfatus) *tot fœdis conviciis aspersit & inqvinavit, tot men-*

Confer Præfat. vit. Savonar.

* *Prodiit vita Savonar. authore Joh. Fr. Pico Mirand. Com. notis accurata, variisqve Principũ & Dynastarũ stẽmatibus, additionibus insuper, actis, diplomatibus, epistolis, scriptorumqve monumentis aucta & illustrata Paris. 1674. in 12. conf. Ephemerides erudit. d. 20. Jan. 1676.*

mendaciorum fucis illinivit adulteravitqve. Qvinimò ſole meridiano clarius inde eluceſcit, qvam iniqvè, qvam atrociter, & indignè cum Savonarolâ actũ ſit ab adverſariis, imò ipſis judicibus corruptiſſimis, qvi licet actores fuerint, ſententiam tamen ferre minimè erubuêre, nec tortorũ in eum ſævitiam & immanitatem implere horruerunt. Cauſam tam indignæ necis ſi exqviras, non aliam tum ex laudati Mirandulæ hiſtoria, tum adnexo eidem inſigni apparatu documentorum elicias, niſi odium perverſorum, furenti nocendi voluntati, & pudendæ vindictæ prurigini ſociatum. Egebat apprimè tunc temporis Florentina civitas purgatorio iſto ſale, qvando nullus hominum ſtatus, nullus ordo, ſexus nullus non ſordeſceret ſceleribus contaminatus; *Neqve pauci* [Bzovio ſcribente] *erant, qvi de immortalitate animorum nihil planè credentes, Epicuri vitam ducebant.* Qvid, qvod tanta infamia urbs illa tunc laborarit, ut ejus temporis ſcriptores diſertè ſint conteſtati, NEQVITIAM OMNEM, ET VITÆ TURPITUDINEM Laurentio Mediceo rempublicam gerente inibi hæſiſſe: Ita ad verbum Joh. Mich. Brutus hiſtoriæ Florentinæ haud obſcurus ſcriptor; *Reſtinctam* (addit idem) *bellici incendii flammam repente obliti Florentini, ut fit in rebus ſecundis, qvanto defuncti eſſent periculo, ex nimio otio, atqve animi*

Abrah. Bzovius ad A. C. 1492. Annal. To. XVIII fol. 362.

Johan. Mich. Brutus, Hiſtor. Floren. lib. V.

mi securitate, ad inertiam & desidiam conversis animis, ut nunqvam antea majorum memoria, ad OMNIA VITIA, qvæ turpia magis & detestabilia sunt in hominum vita, intoleranda, atqve infinita licentiâ aditum sibi aperuerunt - - Qverebantur, grandes natu homines, temporum vitio commutata facie rerum, in qvâ civitate summa cum laude majorum, parsimonia victus, & moderatio viguisset, in ea ipsa qvas res privatorum ambitio, & mollitia animi ostentaret, luxum, illecebras, mollitiem, corruptelas, neqvitiam omnem, & vitæ turpitudinem hæsisse. Itaqve qvorum majores multis laboribus ferendis, virtute, abstinentia, probitate excolendâ civitatem florentissimam fecissent, eos, tanqvam pudore amisso, jam, qvod deperderent, nihil reliqvi haberent: fœdissimis voluptatibus diffluentes, vino, alea, luxuria perditos, turpissimis amoribus, atqve intempestivis convitiis addictos, nullis non flagitiis coopertos & sceleribus conspici. In legum & judiciorum contemptione positam summam impunitatem; in audacia, & temeritate fortitudinis laudem; facilitatis in animi remissione, atqve indulgentiâ; in maledicentia & dicacitate, commoditatis & elegantiæ; omnia langvidè, dissolutè & molliter agi, ac per summam ignaviam & inertiam &c.

VI. Hactenus Brutus de Florentinorum moribus; qvos cum Savonarola zelo pio fer-

ven-

ventiſſimus, prout par erat duxiſſet caſtigandos, atqve in putoribus iſtis extergendis multum collocaſſet operæ, ſeriem præterea divinæ providentiæ expendiſſet, qvæ ab ipſo rerum primordio, & conditi Orbis incunabilis, tarditatem ſemper gravitate ſuppliciorum compenſavit; freqventi & valido ſermone Florentinos commonuit, ut vitiis relictis virtutes amplectantur, neqve ultionis divinæ immemores, toti in ſceleribus ſordeſcerent, aut pravorum facinorum exempla fierent poſteritati. Cæterum, renovandam dicebat, ſive reformandam Eccleſiam Chriſtianam, atqve graviſſimo cædendam flagello: Et qvanqvam id ipſum ex Apoſtolico textu excerpere videretur, impedire tamen non potuit, qvin INVIDORUM lingvæ acuerentur; qvas qvidem atrociſſimas in ſe tum qvidem fuerat expertus, cum publicè vitia Prælatorum repre- hendiſſet, eâqve dicendi facultate eſſet inſtructus, ut uno omnium popularium ore deprædicaretur. Idqve cum malè præ cæteris habuiſſet Marianum Eremitam Auguſtinianum, omne ſtudium in exagitando Hieronymo duxit collocandum, inſolentem eam concionandi rationem eſſe enuncians, qvam Savonarola introduxiſſet; nec minus Pontificem & Purpuratorum Senatum in illum inflammans, procaciterqve detonans, enixèqve efflagitans, ut ignibus addicat Prædicatorem

Vid. de hoc Mariano Jac. Bergomenſis in ſupplem. Chronicor. Angel. Polit. lib. IV. ep 6. & Bzovius l.c. fol. 364.

rem ferventissimum, *instrumentum* [uti scelerate vocabat] *diaboli, offendiculum Ecclesiæ, turbatorem populorum, falsidicumqve prophetam.* Hoc nimirum præmii tulit magnanimus Doctor, qvod vitia tantoperè esset perosus, inqve iis objurgandis plurimùm posuisset operæ, probatos corporum Medicos imitatus, qvi vulneribus acerrima etiam medicamenta (ignemqve ipsum, si fomenta non prosint) solent admovere. Cæterum, cum auditores suos crebro monuisset, à Principum hominum, qvi omninò christianè non viverent, commerciis sollicitè cavendum esse, ratus eis animis, qvi se Christi cruci affixissent, divitum Principumqve Virorum amicitias venenum fore; factum, ut *Procerum* etiam *Florentinorum* odium gravissimum incurrerit, atqve iram omninò implacabilem provocarit. Hinc scitè admodum Abrahamus Bzovius; *Non defuit inter hæc* (scribit) *suo officio dæmon, totius boni spiritualis osor, qvin persecutionem in Savonarolam & ejus seqvaces concitaret. Dolebat illi jactura, qvam faciebat animarum, qvas è faucibus illius, & ex profundo vitiorum Savonarola eripiebat. - - Dolebat inqvam satanæ, jactura animarum qvam faciebat à concionib⁹ Savonarolæ. Enimverò is, ab illa, qvali qvali persecutione, à malevolis, ne Florentiæ hoc anno ad populum verba faceret, concitata, magis animosior in flagitiosos factus-*

Bzovius ad ann. 1495. num. 31. & 32.

ctus, cum videret hanc esse technam dæmonis, curantis ne canes latrarent, ne sagittæ potentis acutæ, neve carbones desolatorii jacerentur. Memor prædicatoribus dictum, ut sint sal terre, non mel; canes, sed non muti; carbones, sed urentes & purgantes, mallei, sed ferrei, ferreas obduratorum consvetudines ac conscientias frangentes conterentesqve - - - in hoc serio omnem operam adhibuit, ut omnes intelligerent, se non palponem, sed verum prædicatorem Evangelicum esse, nulliusqve personam aspicientem. Et in eundem ferè sensum, Actorum ante laudatorum editor Parisinus: *Una hæc perditionis causa Hieronymo, displicuisse neqvissimis, placuisse sanctissimis. Hoc maximè reus, grat⁹ qvod ille bonis; ingratus, invisus, exosus, qvod ille malis. Hoc grande scel⁹, coluisse pios, odisse impios & arguisse. Hoc illius, hoc inqvam exitiale crimen, nec sævo satis expiandum igne. Alia tibi obtendant hostes scelera, vel sua convicia, una hæc certissima cædis Hieronymi causa: ab hâc una verissima, frivolæ omnes in speciem, ludendisqve populis datæ, ludicræ, leves, mimicæ, mentitæ, fictitiæ, nullæ.* Cumprimis id ipsum patet ex memorabili Senatûs Florentini ad Papam Alexandrum VI. epistolâ, in qvâ inclytæ istius Reip. Proceres luculentos admodum sinceritatis & innocentiæ Hieronymianæ testes & vindices egêre, magnanimoqve illi Præconi honorificum hocce testi-

monium perhibuêre. *Nos testari possumus hunc optimum in vineâ Domini fossorem, eos fructus ex eâ colligere, qvos nulli hactenus nostrâ ætate collegerunt, - - Nunqvam cessavit ad meliorem religionis cultum nos emendare, facilèqve docendo, scribendo, prædicandoqve effecit, ut deleto omni malo habitu, si qvis erat in nobis, ad sanctiorem vitam proficeremus, idqve continuò peragens zelo domus Dei, facilè MULTORUM INIMICITIAS IN SE CONTRAXIT, qvi magis oderunt lucem qvam tenebras, qvorum falsis calumniarum suggestionibus permota S. V. noxium hunc Christianæ Religionis credidit, cujus tamen in ea fructus hi sunt: Docere omnes justitiam, hortari cives nostros æqvali qvodam jure & populari uti; insidias omnium in Remp. nostram detegere, nec pati contra jus civitatis nostræ dominatũ aliqvem sibi occupare: docere parentes optimam filiorum educationem & eruditionem, ut digni Christiano nomine evadant; persvadere mulieribus, deposito omni ornatu seqvi Christum: pueros nihil magis nosse, qvam gesta Christi & sanctorum, & om-*

omnes indignos christiano nomine è societate & cœtu nostro expellere, pro qvibus facilè multorum civium & alienorum OFFENSIONEM SUBIENS, accusatus est demoliri muros Ierusalem, tam ut nos pereamus de viâ justa, amisso religionis duce, qvam ut civilium discordiarum hanc causam habeant, qvæ unica illis relicta est via ad ambitionem suam & nocendum nobis. &c.

VII. Atqve hinc meridiano Sole clarius elucescit, qvam iniqvè & malitiosè illi egerint, qvi Virum omninò optimum & pientissimum, gravissimorum criminum accusarunt, atqve pudendis convitiis calumniisqve etiam post fata sua (non tam conscientiâ & veritatis amore urgente, qvam privato trahente affectu vel aliorum malitia incitante) duxêre conspurcandum. Tantum eqvidem abest, ut illo è medio sublato livor & æmulatio conqvieverit, ut potius novos subindè in eum sæviendi sumpserit animos, & atrocissimis dicteriis Hieronymum innocuum exagitarit. Globatim ecce involat & irruit [ita laudatus Actorum editor] in luridum & exangve cadaver corvorum milvorumqve insana cohors, ungvibus & rostris impiè discerpens atqve dilanians. Vix putes qvot demum à

ſcriptoribus in eum ex occaſione vel propoſito congeſta confictaqve crimina : qvot in nomen ejus convolarint authores invidi, lividi, ſtupei, ſtupidi, malevoli & maleferiati, ut nec à mortet ut⁹, nec ab invidiæ livoriſq; morſibus & aculeis Hieronymus fuerit. Candorem qvidem [pergit ille] ſcriptorum aliqvi præ ſe ferre videntur, illius cauſam agere ſimulantes, ſua qvi callidè venena propinant & eructant, aut aliena : qviq; ut ab inani liberent, certa viro infigunt affinguntqve vulnera. Qvem ipſum in cenſum cumprimis referendus eſt Gabriel Naudæus, Vir utiqve præclarus & ſolers, ſed judicio præceps, minuſqve in Hieronymum æqvus, qvi ut ridendam ab illo Magiæ abſtergat labem, (cujus niſi rudentibus inſaniſqve, ne ſuſpectus ille unqvam) turpiſſimis eum afficere onerareqve criminibus non dubitavit. * Aſt longe majori animorum intemperie pus ſuum hactenus

* Gabriel Naudæus in lib. Gall. cui tit. Apologia Magnorum Virorum qvi accuſati ſunt falsò magiæ, impreſſo Pariſ. anno 1669. in 12. *Mirum ſcribit Gisb. Voet.* [Tom. II. Diſpp. ſelect. p. 1070.] *tale qvid à ſcriptore Gallo profectum, niſi forte ex diuturnâ in aëre Romano commoratione complexio ejus ex Gallicâ, ſeu ſtatûs, in Curialem ſenſim ſit mutata.*

ctenus in Hieronymũ evomuere blaterones illi impudentiſſimi, qvi livorem religione mentientes, ſtylo prædicatorem fervidum pungentiſſimo ſunt inſectati, qvorum ſi calculos admiſerimus, Hieronymus hominum fuerit neqviſſimus, perditiſſimus nebulo, religionis oſor, ſacrilegus, ambitioſus, auræ auriqve cupidus, ventris mancipium, ſpurcus, obſcœnus, verreſqve ſubans, immanis, ſeditioſus, ſycophanta, veterator, hæreticus, & qvid non? Et qvamvis inutile & ſupervacaneum videri qveat, atrocis adeò odij cauſas longius inveſtigare, aut arcanam eorum inqvirere mentem, qvi tot plauſtra conviciorum in eum operosè congeſſerunt; non præter rem tamẽ fuerit, aliqvas ſaltem commemoraſſe ſimul & profligaſſe inculpationes, & tela obloqviorum paulò acutiora (è perverſorum judicum & cenſorum animis, veluti pharatris, lividiſqve eorundem actibus velut arcubus evibrata) protuliſſe, idq; non alio fine, niſi ut æternum obtundantur atqve comminuantur.

IIX. Impingitur *principiò* innocentiſſimo SAVONAROLÆ IMPERTINENS RERUM TRACTATIO POLITICARUM; qvaſi turbato Reip. Florentinæ ſtatu, ejectiſqve Mediceis, plebem in partes trahere, inqve civitate motus & diſſenſiones acriores concitare non dubitaſſet, qvinimò *ambitioſius* qvam ſacratum Virum deceret, Reip. affectaſſet adminiſtrati-

onem. Eqvidem si noster pudendo illo glaucomate fuisset fascinat⁹, probro caruisset minimè, graviqve admodum causa ejus præjudicio laborasset; siqvidem nullo non tempore Ecclesiasticis hominibus pessimè cesserit tractatio negotiorum ad se nihil attinentium, noxiæqve curiositatis culpam haud abs re illi huc usqve incurrerint Clerici, qvi sacra simul & profana tractare, infulati æqve ac galeati videri, pedumqve componere gladio voluerunt. Præcepti vim habet significantissima illa gnome apostolica; *οὐδεὶς στρατευόμενος ἐμπλέκεται ταῖς τοῦ βίου πραγματείαις.* Audiatur sanctissimus martyr Cyprianus: *Scriptum est* [ait ille] *nemo militans DEO implicat se molestiis secularibus, ut possit placere ei, cui se probavit. Qvod cum de omnibus dictum sit, qvanto magis molestiis & laqveis secularibus obligari non debent, qvi divinis rectè & spiritualibus occupati ab Ecclesia recedere, & ad terrenos & seculares actus vacare non possunt.* Audiatur Ambrosius; *Is* [scribit] *qvi Imperatori militat, a susceptionibus litium, actu negotiorum forensium, venditione mercium prohibetur humanis legibus.* Audiatur Synesius; *Reipublicæ administrandæ vim cum sacerdotio conjungere, perinde est, atqve ea nere, qvæ nendo connecti neqveunt.* Prisca [pergit idem] *tempora eosdem Sacerdotes & Judices tulêre, qvid tu igitur antiqvum illud revocas,* qvid

II. Tim. II. ℣. 4.

Cypr. l. I. epist. 9.

Ambr. lib. I. Offic.

Synesius epist. 57. advers⁹ Andronicum, ex interpretat. Dion. Petavii.

qvid ea conjungere vis, qvæ DEUS sejunxit, qvi nos non administrare, sed administrando depravare postulas, qvo qvid infelicius esse potest?
Tan-

* Non malè Erasmus in Chiliad. Cent. *III.* fol. 544. *Qvo pacto* [scribit] *duxerit ad Regnum cælorum (sic enim Christus suam vocat Ecclesiam) qvi totus est in REGNO Mundi. Sed impendiò pius es, ornare vis Ecclesiam harum etiam opum accessione? Probarem, nisi cum paululo commodi tantum secum ea res traheret malorum. Cum imperium dedisti, simul dedisti congerendæ pecuniæ curam, dedisti tyrannicum satellitium, ferratas copias, exploratores, eqvos, mulos, tubas, bellum, strages, triumphos, tumultus, fœdera, pugnas; breviter, omnia sine qvibus imperium administrari non potest. Ut animus adsit, qvando futurum est otium Apostolico fungendi munere, qvem tot curarum millia diversum trahunt?* ita præclarè Erasmus, qvi benè notavit, susceptam ab Ecclesiasticis Viris rerum Politicarum tractationem mala secũ trahere iñumera, qvæ plurimorũ historicorum monumentis sunt consignata. Sic cum Pharisæi apud Judæos populari gratia maximè valerent, qvos sibi Alexandra Regis Alexandri uxor post mariti mortẽ devinxerat, eorũq; consiliis Regnum administraverat, ita ut nomen Re-

 gni

gni penes Alexandram esset, penes Pharisæos verò administratio, hinc referente Josepho factum est, ut eorum instinctu optimates ipsos Regina sustulerit, qvod ii Alexandro Regi in populum sæviendi auctores fuissent, & sic Respublica præsidibus orbata; multis calamitatibus post Reginæ mortem subjecta fuerit. Ex seculi superioris historia notissimus est tragicus Johan. Funccii Chronologi celeberrimi exit⁹, qvi cum concionibus in aula Alberti Borussiæ Principis habendis præfectus, rebus sese immiscuisset politicis, & munere sibi mandato præpostera ambitione relicto, ad civilia munia obeunda se contulisset, imò seni Principi auctor stolidi juxta & perniciosi consilii fuisset, ut qvando neminem in Borussia fidum subditum haberet, ad gentiles suos in Germaniam se reciperet ; primò carceri inclusus, & ex vinculis causam dicere jussus est, mox tanqvam publicæ pacis turbator, & rerum novarum author in Regii montis foro capite est truncatus, postqvam pervulgatum distichon pronunciasset :

Josepb. lib XIII. Antiqv. cap. 24.

Disce me exemplo mandato munere fungi,
Et fuge ceu pestem τὴν πολυπραγμοσύνην.

Non abs re Romanorum olim sapientissimi

ac

ac prudentiſſimi Provinciarum adminiſtrationem Flaminibus Dialibus minimè concedendam eſſe cenſuerunt, cum ſcil. Tiberio imperante, Servius Maluginenſis Flamen Dialis poſtulaſſet, ut Aſiam ſorte obtineret, ſuiqve inpoſterum qvoqve ratio haberetur, & Lentulus Augur multa in contrarium diſſeruiſſet, *ipſe tandem Cæſar Tiberius* (teſte Tacito) *decretum recitavit Pontificum, qvo continebatur, ne Flamen Dialis plusqvam binoctium abeſſet, & qvo judicatum eſt, annuam abſentiam provinciarumqve adminiſtrationem Dialibus neutiqvam eſſe permittendam.* Ad qvem Taciti locum appoſitè P. Acrodius; *Qvid nunc* (ſcribit) *dicemus de Epiſcopis ac Curionibus noſtris? procul dubio non poſſunt vel biduum à ſacris recedere, qvia ad ea ſemel acceſſiſſe nemo eſt qvi accuſet.* Dici profectò neqvit, qvanta mala ex hoc fonte in univerſum Chriſtianum Orbem ſint derivata, qvanta hinc ſcandala orta, qvantæ clades patratæ, cum Bellicæ etiam rei curam, DEO ſacrati homines ſuſcipere non dubitarũt, qvinimò mot⁹ concitarunt & diſſenſiones, magnisq; cædibus & funeſtiſſimis præliis occaſionem dederunt. Nonne ingens civile Bellum in noſtra exortum eſt Germania, poſtqvam [teſte Aventino & Ottone Friſing.] Adelbert⁹ Moguntinenſis Archiepiſcop⁹, Henricum

Tacit. Annal. lib. III.

Avent. Annal. Boic. lib. 5. Friſing. lib. VII.

ricum filium contra Henr. IV. Imp. Patrem concitavit, nec non Calixto II. ut Imperatorem excommunicaret author fuit, imò Saxonibus uti rebellarent Imperatori persvasit. Sic cum in societatem belli contra Gerardum Hildesheimensem Antistitem Theodoricus Magdeburgensis & Albertus Halberstadiensis Episcopi coivissent, consertoqve prælio Albertus Halberst. captus esset, maximum haud abs re Ecclesiastici Politicis sive secularibus Viris ludibriũ debuêre; cumq; vict⁹ Episcopus, acutissim⁹ esset Logicus, victor autem strenuam Rhetoricæ dedisset operam, ansam jocoso dedêre proverbio, *Logicam Rhetoricæ succubuisse*, teste Cranzio lib. IX. Metrop. c. ult.
Tantum verò abest ut Savonarola in Clericorum tam perditè ambitiosorum censum venire possit, ut potius christiani hominis, sorteq; sua contenti, & Clerici à secularium rerum tractatione alienissimi elogio sit exornandus. Utrum lite Florentina fervente, à potiori parte in consilium vocatus sit, dicere haud conabor, id verò liqvidò constat, eum negotiis illis turbulentis neutiqvam temerè sese immiscuisse. Siqve id egisset vel maximè, nihil pro eorum temporum statu & more [apud monachos æq; & concionatores, ac apud Episcopos & Canonicos receptissimo] insoliti, nihil novi aut absurdi commisisset, præsertim ubi

ubi illi, penes qvos rerum summa, ab eo tanqvam subdito consilium petiissent. Cæterum, nemo est qvi ignoret, qvam miserabili sæpè casu in mutationum & factionum politicarum turbis [partium præsertim studio accrescente] præstantissimi etiam Viri, tanqvam inter contrarios fluctus sint oppressi, qvi tamen toto vitæ decursu, insignem candoris, fidei & pietatis zelum, omniqve exceptione majorem integritatem prę se tulêre. Optimè & significantissimè ad vindicandam hâc in parte Hieronymi nostri innocentiam author præfationis vitæ ej⁹ præfixæ; *Leviora qvadă contra illum afferuntur & effutiuntur, qvæ tum ipse coram, ac alii deinceps alias luculenter excusserunt, ac propulsarunt. - - - DOMINANDI scil. CUPIDO, nimia secularium anxietas & sollicitudo, FACTIONUM COLLIGATIONES, concitati tumultus, seditiosæ conciones, hisqve similia, qvæ cum non alia, qvam ADVERSARIORUM ODII sint origine nata, & SUBLESTA scriptorum imperitorum aut æmulorum authoritate fulta, fidem aliqvam apud imperitos aut incautos etiam eruditos aliqvando facilem invenerunt, obrepente scil. aut affectu aut incuria* : qvod Petavio *fortè contigit*, ac Naudæo, *paucisqve aliis primi subsellii viris, ac etiam infimi, malè qvi Hieronymum sic habuerunt imperitè; nuper ut qvidam habuit onochronologus alter, lixis*

Confer præfat. vitæ Savonar. præmiss.

xis atqve cerdonibus oraculum, immani voluminum pondere gravis & inani, depilatus compilator, qvisqviliarumq; superbus aliena colluvie: ausus & ipse contra Hieronymum argutos inter strepere olores. *Qvos pruriginosos omnes furfureosqve scriptores despicere satius & opportunius qvam refellere, ne vel tanti sibi videantur.* Neqve odii ullius aut livoris in Mediceos reus fuit Vir integerrimus, qvicqvid illi ipsi sublestæ fidei scriptores deplaterent, non tumultûs author aut conscius, ejectiqve Petri vel immutati regiminis Florentini; qvin potius non leviter insudavit, ut pro eâ qvâ apud omnes plurimum valebat authoritate, turbulentiores compesceret, ejectoqve Petro, & tumultuante populo, fluctuantes & incertas Florentinorum res componeret, & ad meliorem tranqvilLioremq; statum publicam rem universam revocaret. Qvid, qvod ipsius Magistratûs Florentini (ut Nardus † lib. 1. testatur) rogatu, rebus vacillantibus, ac populo tumultuante publicè verba fecerit, omnesq; ad pacem & concordiam restabiliendam efficacissimè sit cohortatus: cujus conseqvendæ gratia *quatuor hæc* [ut idem scribit] *apprime illis commendabat: Primum ut DEI* *timo-*

† *Scripsit ille Etrusca seu vernacula lingvâ historiam Patria sua Florentinã ab an. 1494. ad 1531. testis rerum oculatus & sincerus; editam in 4. Lugd. 1582.*

timorem habentes, se & alios ad morum conversionem vitamqve christianam componerent, qvâ sibi facilè gratiam DEI affuturam pollicerentur: deinde privatis commodis, Reipublicæ studium & utilitatem anteferrent; tertio præteritas invicem omnium simultates & injurias novo pacis fœdere sancito donarent, æternæqve oblivionis lege premerent, ut & qvi hactenus etiam addicti præterito Mediceorum regimini, anteactorum omnium ad ejus usqve mutationem essent absoluti & eximij, salvo duntaxat ærarij, publicæqve pecuniæ restituendæ, sive repetundarum jure &c. Ultimo deniqve, ut cogitarent instituerentqve Reipublicæ regiminis formam ita temperatam, qvæ nullum excluderet aptum regimini civium ordinem, nec ullus imposterum, ut antehac, familiarum dissensionibus & studiis ambire primatum, & coæqvalibus prævalere posset; qvalis & apud Venetos pridem instituta sit, prospereqve regnet etiamnum ea regiminis norma. Atqve hanc sermonum Hieronymi ad populum habitorum summam fuisse, non Nardus solum asseruit, verum ipsæ conciones in lucem publicam emissæ disertè testantur. Qvibus qvid tam absurdum, tam iniqvum & ab officio & instituto suo alienum ille protulerit, ut tanqvam impertinens rerum politicarum & ad se nihil attinentium tractator, Reipublicæ florentissimæ turbator, novatorqve

qve temerarius debeat traduci, eqvidem minimè intelligo. Hæccine tam horrenda Hieronymi paroramata, tam enormia nec ſangvine ſed igne delenda fuêre flagitia? Nonne rigidi nimis, an LIVIDI potius cenſoris probrum ille incurret, qvi Hieronymum ob ſalutaria adeò documenta civibus ſubminiſtrata duxerit reprehendendum? præſertim cum is neutiqvam ultrò ſeſe rebus immiſcuerit politicis, ſed invitus, & à populo ipſoqve magiſtratu rogatus & obteſtatus, nec ad defectionem unqvam tumultumqve cives concitarit aut ſeditionem, ſed potius ad concordiam & tranqvillitatem conciliandam validiſſimos addiderit ſtimulos. Et cum è probatiorum hiſtoricorum indicio liqvidiſſimè conſtet, ſtatûs & regiminis Florentini immutationem Hieronymo nec authore nec conſcio contigiſſe, dubium non eſt, eum temeratæ fidei, ſacriqve officii cum politico confuſi, ſtigmate nonniſi LIVORE urgente notatum fuiſſe. Etiamſi aliqvam motuum Florentinis imminentium, pro concione mentionem feciſſet, atqve in appropinqvantem hoſtem extraneum verbis paulò acrioribus cives armaſſet Florentinos, prævium ipſum habuiſſet Bernardum, authorem qvippe expeditionis Hieroſolymitanæ præcipuũ; *Qvamvis nec tacendum* [ita vitæ ſcriptor Guilelmus notanter ait] *qvod ex prædicatione itineris illius*

illius Hierosol. grave contra eum qvorundam hominum vel simplicitas vel malignitas scandalum sumpsit, cum tristior seqveretur effectus; pariter ut Savonarola plurimorum exinde odium & indignationem incurrit, qvod ferventius qvam sacratum virum deceret, in Civitatis suæ defensionem incubuisset. *

IX. Al-

* *Cum seculo superiori Georgii Martinusii monachi, postea Cardinalis prudentia politico-militaris omnium ore celebraretur, illeqve ab Hungarici Regis partibus, adversus Ferdinandum Regem stetisset, is dicere non raro solebat; nihil se invidere Johanni, nisi unum CUCULLATUM, qvi galeatis decē millib⁹ regno tuendo potior haberetur, monachū illum Georgium intelligens, qvod ordinis esset Paulino-Eremitici: Tanta siqvidem ei inerat auctoritas, cum summa in omnes casus urgentium rerum industria, ut cum concionanti similis prodiret, qvo vellet, vel corruptos alienatosqve civium animos impelleret; donec ex insidiis tandem miserè fuit interemptus. Qvidsi & Hieronymum Florentinis ii INVIDISSENT, qvi toto virium nisu in ejusce Reip. eversionem & subjugationem incubuêre? Qvidsi cucullatum istum Dominicanum limis adeò oculis propterea aspexissent, qvod verba*

ejus

ejus consultaqve omnia, oraculi loco à plebe universa essent habita?

IX. Alterum, ac priori confine crimen, cujus viperea illa progenies Savonarolam duxerat incusandum, fastûs DEMAGOGICI nomine venit, & perditè captati FAVORIS POPULARIS; nimirum, scabiem qvâ æmuli ipsi laborabant, affricuere sincerissimo pectori, atqve adamatæ nimis vanitatis gloriosæ eum accusavere, qvem ob zelum suum plusqvam vatiniano odio proseqvebantur. Hinc illæ Joh. Poggii Florentini lachrymæ & qverelæ, qvod Hieronymus *sanctimoniæ cujusdam umbraculis, qvo vellet vulgus perduxerit; insigniqve* [ut Cominæus refert] *facundia præditus, POPULUM in se converterit, tantamqve apud vulgum acqvisierit authoritatem, ut nemo qvicqvam adversus eum moliretur.* Hinc etiam ad obtrectatorum mentem Justus Lipsius de Hieronymo nostro cap. 3. libri primi Monitor. & exemplorum; *Regnabat* scribit, *non in concionibus tantum & sacris ædibus, sed in curia, sed in comitiis, & rarò publicè, imò privatim majus aliqvid sine ejus arbitrio gestum. Dicam? non animis modo, sed & arcis, sed & armis civium imperabat, hoc regnum totos annos qvatuor exercuit, inqve partes plebem* [Gvicciardino scribente] *traxit universam.* Eqvidem vix speciosiori titulo subvertere Hieronymum ma-

malignantium cohors potuisset, qvam qvod affectati imperii civilis reũ peregit, siqvidẽ illud crimen omni ætate gravissimam cladem intulerit sacrati ordinis hominibus, atq; de prosperitatis omnigenæ sede ipsos Luciferos fulgentissimos nonnunqvam deturbarit. Qvis obsecro hominum Ecclesiasticorum, perspectâ pestis ejusce noxâ virulentiâqve, non totus cohorreat, & cane pejus ac angve omnem fastum demagogicũ devitet? *

* *Si qva alia, hæc cumprimis (ut Bernardus observavit) est tinea sanctitatis, pestis Ecclesiæ, cui ut inservirent, naufragium tam fidei qvam bonæ conscientiæ fecêre, qvi doctissimi, qvi optimæ aliàs spei fuêre. Nec qvicqvam graviora damna publicæ & Ecclesiasticæ rei inferre solet, qvam si ad popularem auram, veluti palmarium scopum dicta factaq; prædicantium omnia referantur. Neq; dissensiones solum & seditiones ex eo freqventer promanasse constat, sed totales etiam regnorũ & dominatuum subversiones funestam suam originem inde traxisse accepimus. Qvod ipsum civitatis Heracleæ exemplo Aristoteles V. Pol. c. 5. dedit demonstratum, qvippe qvæ nonnisi* Demagogorum *fraude & malitia extremi propemodum exitii aleam subiit. Qvomodo Thomas Münzerus rusticorum*

rum auram consimili artificio demagogico captarit, tristissimaqve seditionis author extiterit, pluribus legere est apud Sleidanum, Gnodalium & alios, sicut & nostra ætate malitiæ ejusce gravissimas & meritissimas pœnas luit in executione Pragensi Joh. Jessenius à Jessen, de qvo Brachelius ad an. 1621. Joh. Jessenius Medicus, & Collegii Carolini Professor, *prius lingva, dein capite minutus, postremò in qvatuor partes sectus est.*

Verum alium planè Savonarolæ animum insedisse scriptorum & actorum ejus monuméta, qvæ ad nos pervenêre loqvũtur, nimirũ de fructu potius in vinea Domini colligendo, qvam dominio plebis conseqvendo illum sollicitum fuisse, ex apologeticâ Senatûs Florentini ad Alexandrum VI. epistolâ evidentissimè apparet. *Hunc certè* (repeto epist. verba) *supra hominem existimare nos oportet, qvi octo jam annis multa prædixit qvæ eventura nobis erant. Interim nunqvam cessans ad meliorem religionis cultum nos emendare, facileq; docendo, scribendo, prædicandoqve effecit, ut DELETO omni malo HABITU, si qvis erat in nobis, ad SANCTIOREM VITAM proficeremus &c.* Hoc ne obsecro Demagogum agere significat, suis duntaxat litantem adfectibus? Qvodsi solidis, piis, ac psychagogicis concionibus, si privatis institutionibus

bus, si masculis adhortationibus, si vivo pietatis & Virtutum Christianarum exemplo populi favorem sit consecutus, DEO potius omnium bonorum & donorum excellentiorum largitori debitas persolvere grates debuissent Hieronymomastiges, neqve hiero-tyrannidis cujusdam incusare hominem pientissimo zelo ferventem, atqve de plebis emolumento unicè sollicitum. Qvidsi verò (dicat aliqvis) confitentem haberemus reum, h.e. Savonarolam impacti criminis Demagogici semetipsum incusantem? Ita sanè Confessionis in carcere Florentino editæ & in tabulas publicas relatæ sonant verba: *Totum qvod feci, designavi ut essem semper FAMÓSUS, in præsenti & in futuro, ad habendum tale creditum* [ita barbara res vocibus barbaris fuit exprimenda] *in civitate Florentiâ, & qvod omnes res magnæ non fierent sine meâ voluntate - - & maximè habebam intentionem suscitandi Principes Christianos, & principaliter illos extra Italiam ad subjugandum infideles post Concilium verum. Ad faciendum me Cardinalem vel Papam non multum cogitabam, nam qvando conduxissem istam operam, etiam sine Papatu fuissem auctoritate & reverentia primus homo mundi. Sed qvando fuissem electus Papa, non recusassem, qvanqvam mihi videretur majus esse, fieri caput de tanto opere, qvam esse Papam, qvia homo sine virtute potest*

Extat hæc pseudo-confessio Hieron. in Joh. Poggii opere supra memorato, editoqve 1498.

esse Papa, sed tale opus reqvirit hominem excellentis virtutis. Et in eadem Confessione verba legas seqventia: *Vita stricta qvam faciebam, pro me, & faciebam fieri ab aliis, erat totum, ad REPUTATIONEM & HONOREM mundi* (scil. acqvirendum.) Eqvidem si recto hæc confessio staret talo, nec in magnanimi Doctoris odium à malevolis fuisset conficta, omnem ejus everteret causam, neq; ullum defensioni legitimæ locum relinqveret. Indubia autem scriptorum fide constat, nonnisi malignantium livore & odio, confessionem illam fabricatam, Savonarolæqve optimo suppositam fuisse, qvemadmodum etiam cætera qvæstionis acta penitus adulterata fuisse, Jacobo Nardo luculento hist. Flor. scriptori judicum alter postea indicavit, ut ipse qvidem sub libri secundi finem disertè fuit contestatus.

Vid. Jacob. Nardi Histor. Floren. lib. II. fol. 52. confer Bzov. ad ann. 1498. num. 19.

Cum nil qvicqvam [ita A. Bzovius ad ann. 1498. num. 19.] *potuissent dignum sententia capitali reperire, etsi in universam ejus vitam ab ipsis ferè incunabulis, usq; ad sextum & qvadragesimum ætatis ejus annũ, qvem hoc tempore agebat, satis curiosè inqvisivissent; ergò TABULIS, seu PROCESSUI FALSO, a Francisco Barone conficto, innitendum esse decreverunt. Erat is scriba Florentinus, ad fingendum fallendumqve nimis ingeniosus. Is postqvam aliqvos ex judicibus designatis audivisset, conqverentes, qvod oleum*

& o-

& operam perderent in examine Hieronymi, à qvo nihil mortale, etiam per intolerandos cruciatus elicere potuissent: industriam suam illis obtulit, dicens, sibi non defuturos modos, qvibus morti illum traderent. Re ad Magistratum delata, qvadringentos aureos veteratori promiserunt, si qvid contra Hieronymum excogitaret, & capitale aliqvod crimen illi affingeret. Ingratissimus mortalium, qvem Hieronymus in conjuratione Medicea à laqveo eripuerat, vitaqve reddiderat; ingenium pravum, & calamum calumniis intinctum perdendo suo servatori, malignantibus divendidit: ac trepidantes illos, ne innocentia Hieronymi in vulgus propalaretur, neve ob crudelitatem in innocentem admissam lapidarentur à populo, ad scelus patrandum, dicens: Cum non hæreret culpa, affingenda, & imponenda esset; innocentemqve nocentem vel per nefas faciendum, *animavit. Mox in aula, in qvâ Hieronymus inqvirebatur, alio scriba in tabulas, ex vero, ut proferebantur, interrogata Judicum & Hieronymi responsa referente; ille in angulo qvodam positus, omnia Hieronymi dicta, si qva directè & categoricè proferebat falsimoniis inspersit: qvæ vero ambigua fuerant, ad sensum suum perversum intorsit. Dixerat ille: omnia qvæ fecisset, propter gloriam fecisset* [scil. divinam] *Franciscus ex suo pravo calamo addidit* humanam: *Item interrogatus, qvomodo faceret, dum*

confiteretur; *respondebat*; *Qvi perdidit fidem, nihil curat animam suam. Franciscus inverterat*; Perdidi fidem, nihil mihi curæ de anima, *& multa alia similia per summam perfidiam tabulario suo inscripserat &c.* Qvid, qvod inqvisitionis etiam, seu examinis libellus & commentarius duplex fabricatus sit; sincerus unus, alter à Ceccone qvodam Actuario falsatus & legitimo suppositus, referente Timotheo Perusino, cap. 49. vit. Hieron. * Qvâ de iniqvissimâ & sceleratissimâ processûs Savonaroliani adulteratione haud ita pridẽ pluribus etiam per literas me edocuit, & clarissima fraudis imposturæqve [ab hostibus Hieronymi comissæ] indicia fecit Amplissim⁹ & famigeratissimus Bibliothecarius Florentinus, D. ANTONIUS MAGLIABECIUS, Vir sive eruditionem exascitatam spectemus, sive virtutem & candorem infucatum, cum paucissimis ævi hujus luminibus conferendus, perpetuæqve laudis coronâ meritissimo jure circumcingendus; sed & eo cumprimis celebrandus nomine, qvod imperterritum hucusqve cau-

sæ

* *Narrat ibid Perusinus, verum & sincerum processum Hieronymi, ab eod. Ceccone neqvam, Lucretiæ de Medicis, Leonis Papæ X. sorori, Jacobi Salviati conjugi fuisse postea concessum, cujus & ipsâ lectione commota mitior exinde & æqvior in Hieronymum fuerit.*

ſæ Hieronymianæ vindicē adverſ9 malignos Prædicatoris illi9 ferventiſſimi obtrectatores agere non dubitarit. Multū etiam ponderis & momenti, ad rejiciendam ſuppoſititiam Savonarolæ confeſſionem illud habet, qvod ſalvus etiamnum & extra cuſtodiam poſitus, ſæpius (Mirandulano teſte) plebem præmonuerit, *NE etiam SIBI IPSI fidem haberet, his ubi contraria loqveretur, qvæ ſemel de pulpito promulgaſſet*; nec minus qvod in poſterioribus confeſſionum libellis Hieronymus ſit obteſtatus, ſe VI TORMENTORUM multa dixiſſe, & animo cum torqveretur, penitus fuiſſe abalienatum. Qvid itaqve ſubſidii ſperent ex eâ confeſſione Hieronymi hoſtes, ſi vel maximè ex ore ejus profecta fuiſſet, ſiqvidem nonniſi tormentis victus eam emiſerit, & gravem *ipſe præviderit infirmitatem, in qvam* (ut Picus loqvitur) *impingere debebat*. *Jo. Fr. Picus Miran. vit. Sav. c. XVII. p. 84.*

X. Tertia & ultima reſtat diſcutienda livoris & obtrectationis, Hieronymo noſtro conflatæ nebula, illa nimirum, qvâ nitidiſſima Viri optimi innocentia in hunc uſqve diem tantoperè fuit obfuſcata, ut pauciſſimorum patuerit obtutui:* Sectator nimirum Savonarola audit noxiæ & pernicioſæ CURIOSITATIS, atqve SPIRITUS munerisqve PROPHETICI arrogator temerarius.

 Et-

* *Ipſe eqvidem planiſſimè ante hac mihi perſvaſi*

ſvaſi, Hieronymum ea peſte correptum ac corruptum fuiſſe, adeoqve locum ei inter malè-curioſos *duxi aſſignandum Commentat. IX. de Curioſ. Lit. pag 975. Verum omnis ſiniſtra ſuſpicio exolevit, qvamprimum ſupralaudata Acta, inſtrumenta, & documenta Pariſ. 1674. edita [intaminatamq; Viri innocentiam evincentia,] ad manus meas devenêre.*

Etenim diſertè Cominæus memorat illum plurimorum incurriſſe reprehenſionem, qvoniam DIVINITUS ſibi qvædam demonſtrata eſſe pronunciaſſet; videl. de inſtanti Regis Gallici adventu, Eccleſiæ Romanæ reformatione, atqve Turcarum & cæterorum infidelium ad fidem chriſtianam converſione*.

Neqve

* Triſtia profecto exempla docent, qvantum ſæpè damni Eccleſiæ pariter ac Reip. temeraria vaticinia attulerint. Anno ſiqvidem naſcentis Chriſti primo, qvidam Judas de Gamala oriundus, dictus Gaulonites, cum videret capita Judæorum cenſeri ab Auguſto Imp. jugi Romani impatiens, ex malè intellectis prophetiarum vaticiniis, populi Judaici liberationem inſtare putans, ſpe fretus vaniſſima, ſeditionẽ movit in populo, cujus exitus qvi fuerit, à Joſepho Antiq. lib. XVIII. cap. I. & Actor. V. deſcribitur, qvod nimirum

mirum ſeditionis hujus author cum univerſis ſuis aſſeclis partim miſerè cæſi, partim diſperſi fuerint. Qvalis fuit & exitus alterius Judæ, qvi Ægyptius vocabatur, de qvo Act. XXI. & Joſephus Antiq. lib. XX. c. 6. Inter qvos & connumerandus Cochab ille Judæus, qvi in ſe completam illam de Stella Jacobi prophetiam dictitans, magnas dedit turbas, condignamqve ſiniſtræ vaticiniorum interpretationis & motæ ſeditionis mercedem reportavit. Moſes item ille Cretenſis dictus, qvi & ipſe Judæis ex falſis prophetiarum interpretationibus liberationem perſvadens, illis miſerandi interitus author fuit, referente Euſebio Hiſt. Eccleſ. lib. IV. c. 6. & lib. VII. c. 38. Sed & proximè nos antegreſſum ſeculum, conſimilia vidit exempla: In motu namqve Ruſticano anno 1526. inventi ſunt pſeudo-prophetæ, qvi vaticinia qvædam Sacræ Scripturæ de Regno Chriſti loqventia corporaliter tantum interpretati, multis Ruſticorum millibus extremum attulerunt exitium. Qvos deinde inſecuti fuerunt Monaſterienſes Anabaptiſtæ, qvi priſtinum errorem reducentes, propheticas inſuper revelationes commenti, ingentes dederunt turbas, ſicuti Sleidani & aliorum

ea de re publicæ teſtātur hiſtoriæ. Qvinimò noſtro etiam ſeculo non pauci ejuſdem farinæ homines, Eccleſiæ totiuſqve Orbis reformationem & in melius reſtitutionem confingentes, magnaſqve Imperiorum mutationes inſtare clamitantes, chartis ſuis animos hominum in ſublimi ſuſpenſos, nova ſed vana ſpe per aliqvot annorum decurſa ſpatia lactarunt.

Neqve inficias tamen ire Cominæus potuit, Savonarolā multa verè prædixiſſe, de qvibus nemo mortaliū potuiſſet admonere, *nam & Regi* [inqvit] *fore prædixit, ut extincto filio ipſe qvoq; non diu ſupereſſet.* Ad cæteras ejus prædictiones de renovatione Eccleſiæ, infideliumqve converſione qvod attinet, liqvidò conſtat, Hieronymum illas è SACRIS LITERIS, & cumprimis viſionibus Apocalypticis depromſiſſe. Hoc eqvidem vera & intemerata confeſſio, *remotis omnibus calumniis* [Gvicciardino teſte] *continebat: Savonarolam qvæ prædixiſſet, non inſtinctu inflatuq; divino, ſed SACRARUM LITERARUM ſcientia prædixiſſe.* Forſitan nonnullæ prædictiones etiam politicis qvibūſdam conjecturis, nec non ferventiſſimo ſtudio, & fortiſſimæ imaginationi originem debuere; cum indubia ſcriptorum probatiſſimorum fide conſtet, qvid piis & cætera prudentibus hominibus

nibus hoc in caſu nonnunqvam evenerit *. Qvodſi tandem imaginationi fortiori, illuſio aliqva & deceptio ſatanica ſive interna ſive externa acceſſiſſet; id tamen non magis Hieronymi pietati & cauſæ ob qvam extremum ſupplicium ſubiit, præjudicaret, qvam aliorum hominum (zelo pio ferventiſſimorum) integritati officere poteſt, qvod graviſſimis tentationibus & freqventioribus etiam dæmonis illuſionibus fuerint expoſiti **. Qvid, qvod ipſe Hieronymus ſignificantiſſimis verbis ad Alexandrum VI. de malè intellecta ſua [circa prædictiones ſc. & revelationes] ſententia fuerit conqveſtus, diſerteq; oſtenderit, ſe munus propheticum, ſive miſſionem

* *Prudenter admodum Arſenius revelationes ſibi factas, nunqvam, niſi aliorum poſceret utilitas, enarrabat, & tum narrabat, qvaſi non ſibi ſed alteri accidiſſent, teſte Sim. Metaphr. Libuinam qvandam celebrant, qvod DEum poſt acceptam revelationem hunc in modum ſit allocuta :* Maneat obſecro Domine hoc dignationis ſacramentum inter me & Te: ſufficit enim mihi gratia Tua.

** *De illuſionibus ſatanicis paſſim legendæ vitæ PP. & Acta ſanctorum hominum, nec non Delrio lib. IV. diſq. mag. c. 1. qv. 3. ubi damnato Savonarola, non ſine ſtudio partiũ Puellã Aurel. ex profeſſo defendit.*

nem Dei extraordinariam sibi nunqvam arrogasse: *Dicitur* [inqvit] *dixisse ME MISSUM à DEO, hoc qvoqve falsum est, sciunt omnes qvi me audierunt, qvia nunqvam dixi; imò in scriptis nostris, qvæ ab omnibus legi possunt, scripsi qvia eram missus à Prælatis meis, sicut & ferè ALII OMNES PRÆDICATORES, nunqvam dixi A SOLO DEO ME MISSUM, ut testes sunt multa hominum millia. Porrò dicitur: Et me cum DEO loqvi; Hoc etiam nunqvam expressè dixi, nec unqvã utor tali modo loqvendi, ut testis est universus populus Florentinus &c.* Qvid est igitur, qvod ad conflandam eo majorem invidiæ tempestatẽ, arrogantiæ & imposturæ omnium maximæ reum peragere innocuum Prædicatorem malignantium cohors neutiqvam addubitavit? Taceo alia, qvæ contra eundem athletam fortissimum splendidè mentita est adversariorum iniqvitas, avideqve hausta collegit effuditqve scriptorum ævi nostri præceps occupatio, qvorundam deniqve facilis aut imperita simplicitas excepit. Qvæ omnia si ad primam suam scaturiginẽ revocaveris, liqvidò constabit, optimum Virum non nisi INVIDIA & odio infrunitorum hominum urgente, horrendas adeò calumniarum, adflictionum & suppliciorum tempestates subiisse, átratumqve LIVOREM, SAVONAROLÆ * pariter ut Doctorum magnanimorum aliorum, CARNIFICEM truculentissimum extitisse. *Præ-

Extat hæc epist. Savon. ad Alex. VI. Pap. in additionibus ad vit. ejus à Jo. Fr. Pico cõscript. & Paris. 1674. edit. pag. 238.

* Præter supra citat. Scriptores de Hier. Savonarolâ videndus Sixt. Senens. *lib. IV. Bibl. S. fol.* 300. Just. Lips. *in Monit. & Exempl. Pol. lib. I. c.* 3. Joh. Pier. Valer. *lib. II de Liter. hom. infel. f. m.* 152. Odoricus Raynaldus, *in Contin. Annal. Eccles. Baron. ad A. C.* 1496. Petrus Opmeerus, *in opere Chronograph. Orbis Univers. ad A.C.* 1498. *fol.* 438. Jacob Verheiden, *in Elogiis præstantium Theol. fol.* 14. Martinus Delrio, *Disqvis. Magic. lib. IV. c.* 1. *qvæst.* 3. *sect.* 5. *fol.* 582. Flor. Ræmundus, *de ortu & progressu hæres. lib. I. c.* 5. Anton. Senensis, *in Bibl. Ord. Prædic. Paris.* 1585. *ed. fol.* 109. Ambrosius Gozzeus Rhagus. *in Catal. Dominican. illustr. Venet.* 1605. Abr. Bzovius, *Tom. XVIII. Contin. Baron.* Joh. Wolfius, *Tom. I. Lect. Memor. Cent.* 15. *fol.* 926. Flac. Illyricus, *in Catal. Test. Verit. num.* 396. *fol.* 825. Conr. Gesnerus, *in Bibl. univers. fol.* 328. Joh. Henr. Hottingerus, *Hist. Eccles. Sec. XV. seu p. IV. fol.* 62. & Lud. Bail, *in Biblioth. Concionat. p. III. cap.* 73. *f.* 349.

MANTISSA.

Consimilis ferè calamitatis aleam sub ejusdem seculi decimi qvinti initium subiit JOHANNES HUSSUS, postqvam & ipse exi-

eximia qvæqve Constantiæ & magnanimitatis suæ specimina apud Pragenses edidisset, atqve imperterritam planè in corripiendis Clericorum perversorum moribus præ se tulisset parrhesiam. Eò siqvidem Episcoporum flagitiosorum crudelitas evaserat, ut monitores zelo pio ferventissimos, nec tolerare diutius, nec veritatis [ore ipsorum firmatæ] præconium ferre patientius potuerit, qvinipotius gravissimis injuriis ac probris innumeris exagitatos, infamiqúe hæreseos stigmate notatos Prædicatores, extremæ dare statuerit internecioni. Qvamprimum Hussi magnanimi monumenta, scriptis ac testimoniis multorum, nobilitate, eruditione atqve pietate præstantium virorum sociata, meo obvenissent obtutui, etiam atqve etiam deprehendi, fortissimum illum athletam; vix aliam ob causam horrendis adeò procellis infestatum, & ad ignis supplicium tandem condemnatum fuisse, qvam qvod insolitũ planè in castigandis Clericorum perversorum moribus zelum ostenderet, & veritatis patrocinium (qvo ferè nihil mundo est odiosius) ad *gemini* JOHANNIS, Baptistæ scil. & Chrysostomi exemplum, & ipse in se duxisset suscipiendum. Tum eqvidem maximè, contrariæ partes in eum armari cœperunt, & contra tertium illũ JOHANNEM copiæ malignãtium insurrexêre, qvam primum summam

Confer Johan. Hussi & Hieron. Prag. Histor. & Monum. edit. Norimb. 1558.

CAR-

CARNALIUM SACERDOTUM ABOMINATIONEM ore pariter ac calamo esset insectatus; atqve sumto ex V. Hos. capite exordio; *Audite hoc Sacerdotes, qvoniam laqveus facti estis speculationi, & sicut rete expansum super Thabor, &c.* hinc inqvam sumto dicendi exordio, extremam Ordinis Ecclesiastici corruptionem detexisset, & graphicè admodum perversos Doctores (qvi laqveus populi existunt) depictos dedisset. Gravissimè illos incusaverat, *qvod odio plusqvam vatiniano proseqvantur & impediant Prædicatores veritatis, & sub pietatis specie sua semper quærant, non qvæ J. C. &c. Primum enim* (addebat notanter) *faciunt manifestè, & ideò dicit* (Propheta) *simpliciter facti estis laqve⁹; secundum faciunt palliatè, sub specie pietatis, ideò dicit; sicut rete expansum.* Acriter dehinc invectus est in Sacerdotum & Monachorum turpes æmulationes & odia, qvibus Ecclesiam turbare non desinant, insolentiamqve & superbiam plerorumqve magno fervore castigavit, qvod sc. ii, qvi rerum in Ecclesia potiuntur, semetipsos intrudant, vocent, atqve subinde viam præcludant doctis & bonis viris ne promoveantur. *Appello* (ajebat) *Conscientias vestras, O Sacerdotes & Clerici in Ecclesia JESU Christi, videamus fideliter, sicut exspectamus à DEO videri in occursu mortis nostræ; Quis nunc graditur ad gradus vel ascendit ad* Tem-

Extat Johan. Hussi Tract. de Sacerdotum & Monachorũ horrenda abominatione opp. fol. 376. & 380. seqq.

cap. 17. fol. 382.

Templum Dei per viam JESU Christi? Quis, inqvam, nunc in veritate & sine simulatione humilis trahitur ad gradus Ecclesiæ? Vel qvis vocatur invitus, vel qværitur absconditus? aut qvis venit ex sola obedientia vocationis? Cui enim nunc potest esse dubium, qvod si qvis sit vir satis humilis & conscius suæ imperfectionis, expectet seipsum vocari ad sacerdotium vel officium aut hujusmodi, nullam promotionem sui, nullum signum, nullumq́; vel modicum amicum procurando se velle vocari, qvod modo non est, qvi talem exqvirat vel vocet. De pudendo autem Sacerdotum in Ecclesiam ingressu porrò conqvestus est hunc in modum: *Intra-*
„ *verunt ad gradus & officia Ecclesiæ, non per*
„ *viam JESU Christi, sed adscenderunt aliun-*
„ *de, id est, non Charitate Domini JESU &*
„ *proximorum urgente salute, sed cupiditate*
„ *instigante, non vocati à Christo, sed se ipsos*
„ *ingesserunt, ideò etiam jam adepti istos gra-*
„ *dus, non principaliter curant qværere ea qvæ*
„ *sunt JESU Crucifixi, aut in talibus delecta-*
ri, sed qvæ sua sunt &c. Multum congruè tales cupidos & molles Sacerdotes per mulierem fornicariam Scriptura designavit. Nec minus in hypocritas Clericos & qvæstuarios Monachos ex pietate qvæstum facientes graviter declamavit: *Væ væ illis, qvi faciunt multas promissiones in populis, & excogitant atqve adinveniunt multas justificationes peccatoribus, ini-*

Jo Huß. l. d. Cap. 21. p. 397.

qvi-

qvibus Christiani amici hujus vitæ reqviescunt, donec in inferno oculi ipsorum aperientur. Qvapropter væ illis supra modum, qvi faciunt tales promissiones & justitias propter qvæstum qvalemcunqve, veluti est promissio multarum Indulgentiarum in festis suis vel locis, ut habeant per hoc nomen, & præ aliis accursum & applausum populorum. Eâdem parrhesia Hussus deinceps Clericorum detexit hypocrisin, eamqve haud abs re *nefandam Dæmonum operationem, neqvitiam perfidam, occultam tamen & inscrutabilem* appellavit, imò *Prælatos Ecclesiarum pejores Judâ proditore, Caipha & Pilato esse pronunciavit, siqvidem omnia impunè patrent delicta & flagitia, ac mirabilibus fucis sint tecti & præstigiis, &c.* *Cap. XXX. f. 406.*

Hinc illæ Clericorum malè sibi consciorum lacrymæ! hinc acerbissima odiorum & inimicitiarum jacula, & atrocis INVIDIÆ spicula in ardentissimum Prædicatorem Hussum sunt evibrata. *Qvamdiu etenim* [ita in vetusto operum ejus Codice notanter legitur] *Magister Joh. Hus in scelera Ordinum secularium hominum acriter prædicando invehebatur, omnes dicebant Spiritum sanctum ex eo loqvi; at cum in Clerum convertit sermonem & stilum, tum ulcus tetigit, & malè audire cœpit.* Factum tandem, ut nonnulli eum ad Johannem XXIII. Papam tanqvam *Hæreticum* detulerint, qvi audita accusatione diem Husso di- *Conf. præfat. Opp. Hussi præfix. a. 3. 6.*

 xit,

xit, qvâ in Curia Romana ſiſteretur, & qvamvis ante conſtitutum tempus per idoneos & legitimos Procuratores firmiſſimis rationibus ſuam probaverit innocentiam, eaqve fretus exiſtimaverit ſe facilè impetraturum, ne coram adeſſe cogeretur, odio tamen & Invidiâ Clericorum eſt effectum, ut Præco magnanimus [cum Romam ad diem conſtitutum non veniſſet] contumaciæ & hæreſeos ſtigmate notatus, publicèqve fuerit excommunicatus. Mandatum ad hæc Procuratoribus, ut à Huſſi deſiſterent defenſione; ſed cum illi inſtare pergerent, conjecti in carcerem, mulctatiqve ſunt graviſſimè, qvemadmodum ipſe prolixè in qvodam ſcripto de initiis, occaſione, progreſſuqve certaminum ſuorum commemoravit. Tam indignis itaqve modis habitus, ad univerſale Concilium appellavit; Id cum Conſtantiæ tandem anno 1414. eſſet indictum, & Huſſus nomine & mandato Imperatoris literas (qvibus publica fides continebatur) accepiſſet, iter Conſtantiam ad reddendam fidei zeliqve ſui rationem inſtituit. Sed cum eam urbem hoſtis Huſſi implacabilis, Stephanus Palez [in qvem maxima ille beneficia contulerat] acceſſiſſet, & ſociata cum Michaële de Cauſſis operâ, varia in Huſſum crimina confinxiſſet; factum tandem, ut de captivando viro optimo Patres Conſtantienſes primum deliberaverint, de-

Conf. Opp. & Monument. fol. 86.

inde

inde in qvoddam Dominicanorum Monasterium translatum arctissimè custodiri præceperint, postremo decreverint, aut se reum fateretur Hussus eorum criminum, qvorum erat accusatus, illaque abjuraret ac retractaret, aut igne se exuri pateretur, sed cũ in Judicum sententiâ ille acqviescere nollet, neq; ea, qvæ Verbo Dei congrua prædicavit, abjurare, factum, ut primum sacerdotali dignitate privatus, mox ductus ad supplicium, summaqve iniqvitate sit combustus. Quâ verò, constantia & animi magnitudine necem tulerit ardentissimus ille Præco, multivaria Historiæ Bohemico-Ecclesiasticæ monumenta, clarissimè loqvuntur, ea præsertim, qvæ anno superioris ævi LVIII. Norimbergæ cum Hussi operibus scriptisq;, & testimoniis multorum nobilitate, eruditione atqve pietate præstantium virorum lucem publicam aspexerunt.

* * *

COMMONEFACTIO XXIII.

SALAMANDRA LITERARIA, ET DOXOSOPHUS LITIGIOSUS,

SIVE

DE EXTREMA CONTENTIONUM ET VITILITIGATIONUM LITERARIARUM PERNICIE.

Ad Commentat. V. num. III. & seq.

I.

Vandoqvidem aut nullus omninò; aut valdè anceps, & dubius medelæ ſit locus, ubi per lõgiores moras multamq; temporum ſeriem mala invaluere; non eſt profectò, ut CORPORIS LITERA-

RARII, ex inveteratâ litigandi libidine, continuisqve Eruditorum hominum concertationibus afflictissimi restitutionem, sive mutationem in melius speremus prius, qvam noxium illud perniciosumqve CONTENDENDI studium eliminetur penitus atqve emendetur. Testatissimum sanè est, eum morbum cum ipsis propemodum REIPUBLICÆ Literariæ incunabulis non doctrinæ adeò, qvam docentium qvorundam vitio procacitateqve invaluisse, nec litigantibus solũ partib⁹, ceu membris, verum corpori ipsi à longo seculorum decurso tempore funestissimum exitium interminasse. Eqvidem PYTHAGORÆ ætate, malum illud admodum regnasse, ejusqve sectatores gravissimas lites, cum aliarum partium fautoribus agitasse, ex Porphyrii indicio cognovimus; Cumprimis verò Cylonem qvendam Crotoniatem pudenda adeò animi in Pythagoram commotioris documenta dedisse accepimus, *ut amicis* in unum coactis gravissimè criminari cœperit Virum integerrimum, & serram vehementissimæ contentionis cum eo reciprocare, asseclas verò ejusdem & familiares in Milonis athletæ ædibus congregatos, [absente tum, & fugâ sibi consulente Pythagorâ] igne immisso exuri, qvosdam & lapidibus obrui curarit. Qvadraginta ad eum modum ex insidiis circumventos, & interemptos fuisse

Porphyr. de vit. Pythag. p m. 205 seqq.

Pythagoræ discipulos & familiares, ipsum vero Magistrum ex incendio Cylonis ægrè elapsum, familiaribusqve omnibus destitutum, præ animi mœrore semet ipsum è vivis sustulisse author laudatus memoravit. Tantum verò abest, ut sive Cylonis contentiosi dedecore & probro, sive Pythagoræ exitio miserabili, cautiores facti sint ætatis inseqventis Philosophi, ut vehementiori etiam animorum impetu invicem sint digladiati, Sophistæ cumprimis [ut alibi diximus] ex impotenti illà rixandi ac contendendi libidine, nomen CONTENTIOSORUM tanqvam proprium retulerint. Nec minus constat, plerosq; prisci ævi Philosophos, eo morbo graviter adeò laborasse, ut continuas inierint altercationes, turbinibusqve gravissimis ita fuisse agitatos, ut nunqvam ad optatam illam, & ore non minus qvã calamo ipsorum celebratam animi tranqvillitatem adspirare potuerint. Et cũ in qvâlibet sectâ (Pythagoreâ tantum & Epicureâ exceptis) à præceptoribus statim dissentire cœperint discipuli, mirum adeò non est, qvod splendidissimæ Sophorum Gentilium familiæ haudqvaqvam durarint diutius, sed perniciosissimis dissidiis deinceps consumtæ fuerint atqve dissolutæ. Qvidqvid initio amicabilis docentium discentiumqve conjunctio firmavit ac roboravit, id sæva & imma-

Comment. V. p. 577.

Confer Perer. Phys. p. 240. & 241.

manis illa bestia, altercatio scil. literaria mox dispersit atqve extinxit. Sanè si Præceptorum ac magistrorum suorum dogmatibus olim constantius inhæsissent discipuli, nec successores ab antecessoribus mortuis (vel etiamnum superstitibus) temerè dissentire cœpissent, fulminantes adeò miserias haudqvaqvam adspexissent, nec tot tantosqve sapientia osores & rosores maledicos fuisset indepta. Si apud omnes veteris ævi Philomusos decantatissimum illud αὐτὸς ἔφα IPSE DIXIT, tantum habuisset ponderis, qvantum apud Pythagoreæ scholæ alumnos, & qvod semel solidissimarum rationum fundamentis adstructum fuerat, nullis postea ratiuncularum adblandientium illecebris, nullis oppugnationum jaculis & catapultis potuisset infirmari, si deniqve perpetuam ingenia concitatiora sibi indixissent dissentiendi taciturnitatem; neutiqvam Philosophia optimam tam miserè discissa, tamqve atrocibus ignarorum & ignavorum judiciis fuisset exposita; nec minus & ipsi doctrinarum Principes, imperturbatæq; tranqvillitatis præcones, longè felicius atqve facilius ad splendidam illam summæ felicitatis [toties à se decantatæ] sedem devenissent, atqve multo certiori colligendæ suo tempore messis spe, sapientiæ semina projecissent. Pessimè eqvidem cum Academicis æqve ac Dialecticis, Cyrenaicis pari-

Heinſ. l. 1. de Satyr. Horat. p. 80.

ter ac Cynicis (qvos præ reliquis omnibus valdè rixoſos extitiſſe doctiſſimus Heinſius oſtendit) ipſisqve adeò Stoicis actum fuit, qvamprimum in partes varias ſunt diſſciſſi, & toto licet cœlo invicem diſcrepantes, ad unum omnes pallio Socratico velari affectarunt.

II. Sicuti verò cum ipſis philoſophiæ profanæ incunabulis, damnificum illud litigandi ſtudiũ invaluit, ita vetuſtiſſimos etiã pſeudo-Doctores Chriſtianos, Eccleſiarum turbatores, atqve cœleſtis veritatis corruptores, ſatanæ fraude, affectuumq; importunitate tanta contendendi lubido invaſit, ut à rixis & concertationibus gravioribus illi neutiqvam ſibi temperare, nec ſingularia pugnarum ſpectacula ſubterfugere potuerint, qvi Chriſti mitiſſimi diſcipuli, & doctrinarum ſalvificarum Magiſtri audire voluerunt. Qvid, qvod qvam plurimi nihil non ætatis & ſudoris in eam gladiaturam projicientes, ſacro ſuo & verè chriſtiano officio penitus defuerint, & exitiali furialiqve illo morbo miſerrimè laborantes, omnem medelæ ſaltutiferæ præcluſerint locum. Nemo eqvidem, cui pectus atrum non ſit atqve adamantinum, ſine gemitu triſtem intueri poteſt priſcæ Eccleſiæ, ſchiſmatibus & contentionibus turpiter laceratæ ſtatum, in qvem rixoſorum qvorundam doxoſo-

xoſophorum culpâ devenit, qvi nunqvam in portu, ſemper in fluctu verſantes, tempeſtates & calamitates graviſſimas duxêre concitandas, donec eas triſte Eccleſiarum & animarum exitium excepiſſet, ipſiqve Doctores turbulenti mutuis ictibus penitus confecti eſſent atqve confoſſi. Qvod ſi illi ſerio (uti apprimè decuiſſet) mala, à furiali & infernali illo monſtro, Contentione ſcilicet, promanantia ſibi revocaſſent ad animum, atqve luctuoſiſſimis ethnoſophorum caſibus ac periculis rectius fuiſſent edocti, non facilem adeò amarulentis concertationibus dediſſent locum, atqve magis amicabili animorum ſtuduiſſent conſociationi. At enim verò, cum pacis & concordiæ reſtabiliendæ cuſtodiendæqve cura pauciſſimos, aut omninò nullos tangeret, factum, ut in immenſum diſcordiarum creverit malignitas, & ſchiſmatici Doctores ut plurimum nominibus qvaſi teſſeris & characteribus diſtingvi cupiverint, èqve contentione immodicâ in vehementiſſimas tranſierint colliſiones. Atqve ut de litigioſis illis Eccleſiarum turbatoribus ſophiſtiſqve hæreticis (qvorum ubiqve longæ extant deſignationes) nihil dicamus amplius, placet recentiorum qvorundam, & minimè humanorum humanitatis cultorum malignitatem magis in apricum producere, atroqve eos notare carbone, qvi contentionis maleſanæ ſpiritu

agitati, gravissimas in Regno Literario turbas, atqve vehementiores animorum motus dictis scriptisqve suis duxêre concitandos.

III. Ex memorabili Jo. LUDOVICI VIVIS indicio constat, inter complures Rixatores literatos ævo superiori eminuisse, multisq; aliis contentionis palmam præripuisse, virulentissimum illum Erasmi adversariũ STUNICAM, qvippe qvi pati neqviverit aliqvos esse inter se amico animo, laborasse eum semper omniqve virium nisu contendisse, ut non tantum amici disjungantur, verum etiam invicem committantur. *Hoc dixerunt mihi* (addit notanter Vives) *qvos ipse ex conjunctissimis infestissimos inimicos reddiderat, Megaram dicas non hominem, cum virulentissimum librum edidisset in Fabrum, animos multorum ita irritavit, ut amici etiam intimi ab eo sint alienati.* Novit eqvidem hoc ipsum qvo vivimus ævum, non paucos ejusdem planè farinæ homines literatos, qvi ansas odiis ac simultatibus præbere solent impiâ subtilitate, qviqve rixis & dissensionibus non aliter qvam svavissimo qvodam cibo pascuntur, & vel data operâ discordiæ semina spargunt, vel sparsa singulari studio augent aluntqve. Qvid, qvod in ipso Ecclesiastico, Deoqve sacrato Ordine non pauci inveniantur, qvi à discordiarum contentionumqve principe miserè agitati, odia vehementissima serere, bella excitare,

J. Lud. Vives epist. pecul. ad Erasmũ Rot. quæ extat Opp. Tom. II. p. 963.

re, inqve populis classica canere haud verentur? *Qvam verò est deforme* ([en Vivis modo laudati verba notatu dignissima!] *qvam turpe, abominandum, nefarium, impium, sacerdotem Christi & Dei omnipotentis, occasionem ullam bello & rixis & discordiæ præbere, vel aliunde subortam atqve existentem, non protinus evellere, etiam cum ipsis fibris. Ex eis sunt nonnulli qvi conviciantur, rixantur, & manifesta odii sui signa proferunt, ii exemplo atqve incitamento sunt spectatoribus ad similem deformitatem, - - tum detrahunt fidem atqve authoritatem sacris monitis, & operi sanctissimo ac omnium utilissimo: ipsos decet præstare primos ad qvæ hortantur, sic mundus conversus est ad rectam pietatem, qvum homines viderent eosdem se habere operis authores, qvos consilii, nec ab oratione vitam discrepare, &c.* Et cum paci atq; charitati christianæ nihil contrarium magis atqve inimicum sit, qvam odium & dissensio, nec aliqvid DEO magis adversum; haud obscurè colligere licet, qvem in censum referendi, vel qvo loco illi habendi sint pseudo-doctores, qvi odii lolium segeti christianæ superinjicere non dubitant? FILII nimirum sunt discordiarum Principis, sicuti pacifici à Salvatore ipso filii Patris cælestis sunt nuncupati. *Qvis non excitetur ad tam amplam excelsamqve nuncupationem, ad incredibilis dignitatis participatum? Qvis non velit*

J. Lud. Vives in libro de pacificatione, Opp. Tom. II. p. 877.

Confer eund. l. c. p. 865.

velit coadjutor esse tanti Regis, cui Pater mundum universum atq; angelos ipsos subjecit, qvis non tanti præmii cupiditate incendatur atqve inflammetur?

IV. Legimus qvosdam ex philosophorum gentilium cœtu à rixis & contentionibus tantoperè alienos fuisse, ut nullam eruditionem vel percipi ac teneri, vel ad alios perferri posse sine pace & animi qviete edixerint. Hinc ISIDORUM, magni nominis philosophum, *ita erga omnes affectum fuisse* vitæ scriptor prodidit, *ut neqve CONTENTIONES amaret, neqve inimicitias sponte susciperet, promptissimum etiam extitisse benè de aliis merendo, & erga omnes facilem se comemqve præbendo.* Congenita siqvidem lux philosophum illum docuerat, nihil barbarius esse qvam pugnis delectari, inimicitiis, & commissis ad crudelitatem mentibus, tantis malis morbisqve liberum animum demum ad recipienda artium scientiarumq; optimarum semina esse aptiorem, nec aliud qvid eruditum in scholis discere, qvam ruditatem illam exuere & tenebras, & barbariem pudendam; hanc operam dandam esse philosophis omnibus, ut si qvid vel à natura inditum sit, vel ab institutione acceptum, vel ab usu confirmatum mite, svave, amabile, humanum, id foveant, nutriant, confirment. Et cum in hoc parata sit omnis eruditio, ut tanqvam composi-

Apud Photium in Bibliotb. Cod. CCXLII fol. 364.

positio qvædam ſit animi, & aptatio ad virtutem, ut mens per doctrinam purgata atqve exculta excipiendæ virtuti magis accommoda atq; idonea exiſtat, hinc Iſidorus ille laudatiſſimus, ſollicitam operam ſibi navandam eſſe atq; ſtrenuam reputavit, ne mens ſua, philoſophiæ ſtudio apprimè dedita, in vitiorum & ſcelerum omnium inſtrumentum comutetur, qvandoqvidem ex ſapientiſſimorum hominum judicio, crimen nullum aut ſcelus inveniatur, cui odium, diſcordia & contentio [genimina qvippe hæc ſunt viperæ illius infernalis SUPERBIÆ, unde reliqva omnia ſcelera oriuntur,] viam non aperiant. Qvam indecorum verò chriſtiano philoſopho, Deoq; ſacrato homini circa pacis & concordiæ ſtudium conſervationemqve ea neglexiſſe, qvæ profanâ religione imbuti pagani, ſollicitè adeò duxêre obſervanda. Qvalem obſecro, olim ſupremo Judici reddituri rationem ſunt pſeudo-chriſtiani illi rixarum contentionumqve propudioſarum ſive fautores ſive authores, qvi ne graviſſimis qvidem priſcorum doxoſophorum pœnis atq; periculis ad manſvetudinem, literatos decentem chriſtianos, formari atqve incitari potuêre. Conſtat eqvidem, ſolennes qvoſdam literatorum hominum congreſſus non aliâ de causâ inſtitutos fuiſſe, qvam in manifeſtam partis alterius confuſionem. Ad hunc maximè ſcopum colli-
lima-

limavit concertatio illa *Fontisbellaqveensis*, qvâ Perronius id unicè egit, ut Philipp⁹ Mornæus ob ſcriptum qvoddam gallicè latineqve editum, ſtigmate deceptoris atqve impoſtoris nefarii, ipſo Rege præſente notetur, omniumqve exponatur irriſioni. Receperat nimirum Ebroicenſis ille, ſe oſtenſurum, pluſqvam qvingenta ſcriptorum veterum loca ab Auctore depravata, & in ſenſum alienum traducta fuiſſe, poſtqvam octodecim menſes in hanc unicam curam inſumſiſſet, ut ſi qvid in Pleſſæi libro vel ὄντως vel φαινομένως μεμπτὸν ineſſet, omne rimaretur, & in gloriæ ſuæ materiem converteretur, qvin imò incommodo adeò tempore Mornæum ejuſqve ſtudia urſerat Perronius, ut horâ demum primâ noctis, loca (non qvidem qvingenta ſed novem tantum) exhibuerit leviter notata, ad qvæ ipſi, libris omniqve apparatu deſtituto, die inſeqventi erat reſpondendum. *Eqvidem in lacrimas prope adducor* [ſcribit ad Scaligerum Caſaubonus] *qvoties ſubit animo triſtiſſima illius diei ſpecies, cum de ingenuâ nobilitate, de excellenti ingenio, de ipsâ deniq; veritate pompaticè adeò vidi triumphatum - - Propter hoc negotium tot calumniis noſtra integritas eſt appetita, ut ſeculi infelicitatem & averſa à ſimplici vero ingenia hoc maximè experimento cognoverim.* Eum nimirum in finem Perronius cum Mornæo (veluti Diomedes cum Glau-

Caſaub. ep. 209. ad J. Scal.

Glauco) congrediebatur, ut protenus eum exarmatum, orisq; sui contentiosi gladio confectũ objicere Regi posset. Ad cujus exemplum non pauci nostro etiam ævo Literati, publicis etiam congressibus in æmulorum suorum dejectionem incubuêre: Ac licet res grandi initio apparatu, grandioriqve expectatione sit inchoata, plerunqve tamen in contentionis pudendæ, detestandæqve procacitatis fumum abiit; qvando partes litigantes sese invicem turpissimè denigrarunt, spissisqve etiã voluminib⁹ Orbi testatũ fecerunt, qvanta benevolentia se invicem essent complexæ. *Estne verò hæc exercitatio sapientiæ* (dico cum cordatissimo Vive) *estne hæc professio veneranda* [Christianæ] *disciplinæ? Qvid non inveniant homines contra homines, si in hoc penitus & semper incumbant*, nimirum, qvâ ratione se mutuò conficere, saltim expeditè rixari, garrire, ferire qveant. Ad animum sibi tales revocent memorabilem illam historiam de duob⁹ fratrib⁹ Anglis; altero *Johanne Raynoldo*, extra Angliam in Castris Romanensium educato, altero *Gvilielmo Raynoldo*, religioni reformatæ tam addicto qvam infensus ei frater fuerat: Hi inqvam fratres cum in unum fortè fortuna locum convenissent, ut alter alterum ad suam religionem pertraheret, factũ esse constat, ut in eo contentioso fratrum concursu uterqve & ceciderit & vicerit, Gvilelmus

Vives lib. I. de caussis corrupt. artium, Tom. I. opp. p. 346.

Confer Michonii epist. de secessione ab Eccl. R. p. 295.

lelmus nimirum ad Romano-Catholicos transiverit, Johannes ad Protestantes, hic Puritanorum antesignanus; ille mox famigeratissimi scripti (qvod sub Calvino-Turcismi titulo prodiit) author evaserit. Sic FRANCISCUM DAVIDEM, infelicissimum & contentiosissimum illum deceptorem Transilvanum [qvi scriptis & disputationibus perniciosis sinceritatem evertere, & optimos qvosqve lacerare statuerat] tandem ex mœrore in insaniam incidisse, & inter assidua spectrorum terriculamenta infelicem animam emisisse accepimus. Qvî obsecro fieri potest, ut Literati homines cum recordantur tot malorum contentioni finitimorum, habeant tamen reliqvum aliqvid, cur jucunda sibi imposterum esse concertatio possit, & hic communis aër gratus, qvem ipsi tot contentiosis verbis primum, hinc fœdis etiam facinoribus contaminarunt? In qvem etiam censum referendæ futiles illæ de rebus exigui momenti qvæstiones, non nisi rixas & lites parientes, ipsasqve sapientiæ scholas & Lycea christiana ita occupantes, ut fructuosis disqvisitionibus vix ullus relinqvatur locus, & qvæ longè majori cum fructu institui possint animi exercitationes, penitus negligantur. *Multi multum disputant*, inqvit D. Augustinus, *de iis rebus, qvas majori prudentia nostri authores omiserunt, ad BEATAM VITAM non pro-*

Confer Spondā. Annal. Tom. III. ad Ann. 1579. *num.* 18.

August. lib. II. de Gen. ad lit. c. 49.

profuturas discentibus, & occupantes, qvod pejus est, multum pretiosa & rebus salubribus impendenda temporum spatia. Ferunt Gorgiam, qværenti, cur fabæ ventrem inflent, & non ignem scitè respondisse; *Istud Tibi respiciendum relinqvo; cæterum scio terram adversus ejusmodi homines producere ferulas.* Nec minus sapienter Seneca; *Qvid Te torqves* [ait] *& laceras* in qvæstione, qvam *subtilius est contempsisse, qvam solvere.* Et alibi, salsè ridens studium inane Didymi Grammatici, qvem constat qvatuor voluminum millia conscripsisse; *Miser* [inqvit] *si tam multa SUPERVACUA legisset; In his libris de patria Homeri qværitur, in his de Æneæ matre verâ, in his libidinosior Anacreon an ebriosior vixerit, in his an Sappho publica fuerit, & alia, quæ erant dediscenda si scires. I nunc & longam esse vitam nega. Sed ad nostros qvoqve cum perveneris, ostendam multa securibus recidenda. Magno impendio temporum, magna alienarum aurium molestiâ, laudatio hæc constat: O HOMINEM LITERATUM! simus hoc titulo rusticiore contenti: O VIRUM BONUM! Itanè est? annales evolvam omnium gentium, & qvis primus carmina scripserit, qværam: qvantum temporis inter Orphea intersit & Homerum, cum fastos non habeam computabo: Et Aristarchi notas, qvibus aliena carmina compunxit, recognoscam:*

Senec. epist. 88.

Et ætatem in syllabis conteram? Itanè in Geometriæ pulvere hærebo? Adeò mihi præceptum illud salutare excidit: TEMPORI PARCE? Qvodsi vix toleranda in priscis Ethnosophis fuit acris contentio de Achillis & Patroclis ætate, de matre Hecubæ, de Helenæ post aurem macula, multò indignius omninò & indecentius fuerit, in scientiis severioribus, imò divinis etiam, nonnisi ludicras & supervacaneas movisse controversias, in qvarum tamen solutione nullus gloriari possit, se veritatis lucem assecutum fuisse. Qvorsum ludicrarum ejusmodi rerum cognitio? Qvorsũ tanta lingvæ eruditæ facundia, si iis bonis nõ nisi ad frivola argumenta pertractanda, ad excitandas aut alendas dissensiones docti homines turpiter adeò abutantur? Qvid fœdius est, aut à Professore humanitatis alienius? Qvid verò eo Doctore amabilius, aut svavius, qvi totus in fructuosis laborib9; in sarciendâ & conservanda concordiâ occupatur, qvâ in re melius aut se dignius exercebit acumen illud ingenii ac judicii; Qvomodo conqvisitam rerum & verborum copiam, disertiqve sermonis eloqventiam felicius collocabit? Nihil profectò æqve facere debet vir doctrinæ multijugæ apparatu instructus, qvam homines pro virili sua exhortari ac compellere ad concordiam, hoc est, ad qvandam Dei similitudinem sustol-

tollere & conjunctionem. Hoc demum est fungi hominis verè eruditi ac sapientis officio, & gratiam qvodammodo referre ei, à qvo cunctas ingenii sui doctrinæq; reconditæ facultates accepit. Tum demum Homo literatus de conscenso veræ FELICITATIS literariæ fastigio sibi gratulabitur, si non ipso solum inimicitias & dissidia haud secus ac caput & seminarium vitiorum omnium ex animo detestatus fuerit, verum etiam [divino fretus subsidio] alios eodem adduxerit, qvo ipse pervenit, hoc est, veram & imperturbatam animi tranqvillitatem.

V. At enim verò, ubi reperias facilè Doxosophorum litigiosorum qvempiam, qvi agnito errore suo, optatissimam illam attingat felicitatis metam, atqve de emendatione seria cogitet? Adeò difficilis (ut supra innuimus) morbi ejusce est curatio, ut tantū non penitus conclamata videatur. Et cum nullâ non ætate gliscere cœperint, inqve nervum proruperint lites Doctorum Christianorum vehementiores, non erit qvod imperturbatam ævo nostro promittamus tranqvillitatem, putemusqve novissima hæcce tempora immunia prorsus fore à perniciosarum istiusmodi contentionum malignitate, aut funestissimorum schismatum acerbitate penitus caritura. Præclarè admodum Hilarius Pictaviensis, suorum æqve ac nostrorum tempo-

rum,(ex freqventissimis concertationibus infelicissimorum) calamitatem depictur⁹; *Dum in verbis* (ait) *pugna est, dum de nominibus quæstio est, dum de ambiguis occasio est, dum de auctoribus querela est, dum de studiis certamen est, dum in consensu difficultas est, dum alter alteri anathema esse cœpit, PROPE JAM NEMO EST CHRISTI.* Qvis pacis & tranqvillitatis amantior, cum Gregorio Nazianzeno, ob domesticas Doctorũ Christianorum altercationes non ingemiscat, qvod sc. illi qvasi in nocturno prælio, qvo hostes & amici non dignoscuntur, tam atrociter invicem huc usqve sint digladiati, & Satanæ turbatoris astu pessimè circumventi, mutuis se ipsos confecerint vulneribus. Fuit hæc indoles [ita non incelebris ævi hujus scriptor] plerarumqve in Christianâ Ecclesia Contentionum, ut obscurioribus initiis natæ, lentis sæpè, sæpè subitis auctibus exierint in eas, qvas sensêre infausta secula calamitates. Ex ingeniorum collisione scintillæ, ex scintillis ignes, ex his flammæ populatrices, donec qvandoqve

Fr. Sp. Epist. ad Amic. p. 11.

Toto fluerent incendia mundo;

Alia ex aliis ut ex Hydræ trunco capita; ex minimis plerumqve, ut ex Crocodili ovo, maxima; error ex errore, lis ex lite; ex logomachiis infelices monomachiæ; ex con-

tro-

troverſiis diſcordiæ, ex diſcordiis bella, ſed eheu plusqvam civilia, qvibus damnis mutuis certatur, qvod multorum eſſe dixit Comicus. Qvo magis id ipſum pii, & cum civilis, tum Eccleſiaſticæ tranqvillitatis amantes deplorant, eo ardentius DEUM precantur, ut poſitis odiis & non neceſſariis contentionibus, concordiam & veritatem cuncti ſectentur, & fidei unitatem ſimplici corde, ſine humanis adinventionibus amplectantur. Cui voto eventus certo certius reſponderet, ſi qvi ad lites ſive ſerendas ſive alendas ſunt procliviores, animo deinceps concitatiori temperarent, & calamo pungentiori, abdicatâqve omni dicteriorum acerbitate, de reducendis ad veritatis ſemitam errantibus, etiam atqve etiam eſſent ſolliciti. Ne magis magisqve ſuccreſcant peſtiferæ adeò animorum Chriſtianorum averſiones, omnisqve generis mala in agro Dominico porrò erumpant atqve propullulent, laborandum eſt, ne inconſultâ irâ & inconditis vociferationibus diſſentientes impetantur, ſed lenitatis, (Chriſtianæ fidei Profeſſores apprimè decentis) potiſſima diligentiſſimaqve ratio habeatur.

VI. Non poſſumus qvin è Literatorum cœtu DAVIDEM BLONDELLUM advocemus, locum illi conſpectiorem aſſignaturi in eorum ordine, qvi laboribus indefeſſis non niſi graviſſimam ipſorum fidei & profeſſionis

 ſuæ

ſuæ ſociorum indignationem ſunt lucrati, tantasq; rixarum, contentionum, & odiorum procellas ſubiêre, ut tantum non ab ipſa felicitatis literariæ ſede miſere ſint deturbati, qvam reconditæ eruditionis, pariter ac probitatis exploratæ adminiculo jam jam conſcenderant. Natione is Gallus erat, Patria Catalaunenſis, atqve tanta doctrinæ & eruditionis opinione, apud populares ſuos Reformatos Paſtorem per octo luſtra egerat*, ut Synodorum tum Provincialium tum Nationaliū plusqvam viginti Actuarius uno omnium conſenſu electus fuiſſe reperiatur; Ab Amſtelodamenſibus tandem ad Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ publicā profeſſionem honorificè evocatus, in ea ſtatione ad vitæ exitum uſqve ita ſeſe geſſerat, ut omnibus**, & primariis præſer-

* *Ille ego (ſcribit ipſe Blondellus in præfat. quā Apologiæ Dallæi adverſus Spanhemium præfixit) qui Synodo Provinciæ Francicæ jubente, anno Domini 1614. miniſterio ſacro mancipatus integer vitæ, ſceleris purus, nulli fratrum moleſtus, nullis factionibus implicitus, - - ab anno 1618. comprobante Synodo, ſtylum pro Eccleſia & Republica non ſine fructu & gratulatione publica ſtringere cœpi, pluſqvam vicies à Synodi Provincialis actis fui &c.*

** *Teſte Dallæo in Apolog. ſuæ vindiciis contra Maroſ. ſeu Epicritam part. III. c. 8. p. 442.*

ſertim cariſſim⁹ fuerit,& poſt fata maximũ ſui apud illos reliqverit deſiderium: Is inqvam Blondellus, profundæ adeò eruditionis, præſertim Hiſtorico-ſacræ laudem obtinuit, ut adverſarii etiam ſui ore calamoq; * *noſtri ſeculi Photius, & omnis antiqvitatis qvoad vixit* βιβλιοθήκη ἔμψυχος ſit appellatus. Ea eqvidem, qvibus Orbi literato innotuit monumenta, nonniſi reconditam, & ex venerandæ antiqvitatis Eccleſiaſticæ arcãiſſimis receſſibus depromptam ſpirant eruditionẽ. Vaſtum de Primatu Eccleſiaſt. opus, qvod Gallico ſermone conſcriptum Cardinali Perronio oppoſuit, Apologia item qvam pro Hieronymi de Epiſcopis & Presbyteris ſententia, occaſione controverſiarum Anglo-Belgicarum adornavit, Pſeudo-Iſidorus item & Turrianus vapulantes, cum eruditâ diſſertatione alia (qva docuit: qvo tempore Principes ſuis reſcriptis ſubſcribere cœperint formulam: *Regnante Chriſto* &c.) effecêre, ut uno omnium ore erudititiſſimi, & in antiqvitate Eccleſiaſtica verſatiſſimi Viri ornatus ſit elogio, qvi parem in hoc ſtudio ætate ſua vix habuerit. Et-

* *Nimir. Sam. Mareſii, qvi initio amicum, poſtea ſatis hoſtilem adverſus Blondellum animum, tum in tertia contra Dallaeum exercitatione, tum in Johanna Papiſſa reſtituta prodidit.*

Etſi verò laudatis ſuis pro ſacra & publicâ re
laboribus plurimorum favorem gratiamq; re-
portaverit Blondellus, ODIIS tamen rixisqve
ipſorum fidei & profeſſionis ſuæ ſociorum
graviſſimis duplici nomine fuit expoſitus ;
altero, ob diſſertationem epiſtolicam, qvâ in-
ſignem ſuam ERUDITIONEM [dicente non-
nemine] *τοῖς ἐξ ἐναντίας præpoſterè commen-
davit* ; altero, ab clancularium in Remon-
ſtrantes favorem, qvibuſcum Amſtelodami
familiariter verſatus, atqve doctrinæ in Bel-
gio receptæ meditatus fuerit everſionem.
Huic nimirum ſuſpicioni, atqve multæ ad-
verſus Blondellum obtrectationi anſam cum-
primis dedit præfatio, Apologiæ Dallæanæ
adverſus Spanhemium præfixa, qvâ ſe à
duro & diro contraremonſtrantium do-
gmate alieniorem, Dallæanæqve adverſus
Spanhemium ſententiæ ſtudioſiorem eſſe de-
monſtravit. Ea propter graviſſimam Go-
mariſtarum [præſertim Mareſii] incurrit in-
dignationem, nimirum, qvod conſcientia &
pacis communis amore flagitante, eam ſen-
tentiam, qvam falſo oppugnari, cujuſqve no-
mine Eccleſias immerito turbari ſciebat, me-
liorem ſanioremq;, imò *piam & innocuam eſ-
ſe* præfatione illâ ſit conteſtatus, ſtatuiſſetqve
*Synodum Dordracenam plura definiviſſe qvam
debuiſſet. Religioſæ* item *politicæqve conſide-
rationes, qvas* fervente inter Anglos & Bel-
gas

gas bello edidit, qvibusq; paulò profundius, Reipublicæ in qvâ hospes erat, se immiscuit, igni ardenti oleum superaddidêre. Nullos itaqve non, concepto semel odio, fucos & colores inducere illi sunt conati, qvi Blondellum limis oculis aspexêre, nunc illi exprobrantes, qvod apud ignotæ lingvæ cives degens, usus sit homine Gallo cum Remonstrantibus de religione sentiente; nunc voces ejus cygneas summæ impietatis arcessere, atq; damnare non dubitantes, qvinimò ipsi tumulo defuncti manus inferentes, ejusqve præter humana divinaqve jura sollicitantes memoriam. Acerbissimum hoc in fratrem etiam defunctum odium, etsi plurimorum invidiæ Blondellum exposuerit, neutiqvam tamen ab ea literariæ felicitatis sede illum deturbavit, qvam reconditæ eruditionis pariter, ac virtutis probitatisqve suæ adminiculo conscenderat. Illustria planè pacatioris sui, & à rixis & contentionibus omninò alieni animi vestigia in laudata occurrunt præfatione, qvam paulò ante suum ex hâc vitâ abitum, lumine oculorum jam jam privatus excudi curavit: *Se* (ait ibi) *divinâ providentiâ ad anni sexagesimi tertii, qvi probis innumeris postremus fuerit, metas perductum, & immedicabili glaucomate ita percussum, ut seculum totum in tenebras sit conversum, indesinenter mo-*

 neri,

neri, ut per residuum vitæ spatium superna solùm cogitet, nullum deinceps secundum carnem vel noscat vel nosse velit, dieqve ultimæ suæ resolutionis instante, de vita minimè vitali à tergo relinqvendâ deliberet, & ad cœlestem, vitæ nomine dignissimam toto mentis nisu contendat. Et cum pios omnes singulosqve hac una cura coqvere & versare debeat, ut vel in media delirantium colluvie sibi & aliis sapiant, malumq; bono superare, & RIXAS CARNIS OPERIBUS ex Apostoli præscripto annumerare discant; hinc ad eorum exemplum sese componi tu- rum, &c. Extrema tandem vota faciens, Deum rogavit, ut qvem donarit spiritum, in paternum suum sinum recipiat, servumqve in pace dimittat, ut *salutare suum*, qvod nunc fide contempletur, illis ipsis, qvos manus paterna obtenebrarit oculis, sine fine contueri possit.

VIII. Plura omninò Virorum doctrinâ literisqve illustrium exempla nobis suppeterent, qvi laboribus suis tantum non Herculeis, nil nisi gravissima contentiosorum sodalium odia sunt lucrati, atqve periculosæ admodum aleæ fuere expositi; verum cum maleferiatus ille genius omni terræ pudenda sua vestigia impresserit, non est qvod iis indagandis diutius immoremur. In partes tamen denuò vocandus, & ad ferendas adversus contentiosos & cavillatorios Literatos suppeti-

petias invitandus eſt, Vir eruditione pariter, ac animi moderatione ſingulari conſpicuus, D. HIERONYMUS HIRNHAIMIUS, qvi eleganti admodum meletemate rixoſam doxoſophorũ fœditatem eſt inſectatus, ſciteq; admodum commonuit omnes Viros Literatos, ne litigioſis & infructuoſis diſputationibus ita occupentur, atqve aſſveſiant, ut Salamandræ inſtar inde ſua qvaſi capiant nutrimenta, donec extremæ dentur internecioni.

HIERONYMI HIRNHAIMII

DE CONTENTIOSIS ET CAVILLATORIIS DISPUTATIONIBUS MELETEMA.

INter ſcientiæ tumidæ ſoboles, ſtrepitu ſuo ſe mihi prodit Doctorum jactabunda & contentioſa diſputatio. Videtur qvidem Doctorum literatura plures vocalibus numerare conſonantes, tàm mutas qvàm liqvidas. Ego autem etſi magnam apud eos noverim eſſe ſonantiam; nullam tamen vel exi-

Ext. in Tract. de Typho Generis Humani, c. XXV. p. 268, ſeqq.

exiguam deprehendo literarum & ſententiarum conſonantiam; Nihil etiam video liqvidum, ſed omnia incerta & illiqvida. Nihil mutum, ſed omnia vocalia & clamoroſa. Rarò doctum ſilentii videas amatorem, ſed ſi modicam ſe inaniter venditandi occaſionem nactus fuerit, plenus verbis ſicut muſto qvod utres diſrumpit, ſe continere non poteſt, qvin omne qvidqvid habet in patulum effutiat. De Chriſto ſapien-
c. 24. tiſſimo ait Iſaias; *Non clamabit, nec audi-*
c. 9. *etur vox ejus foris. Verba qvippe Sapientum* ut ait Eccleſiaſtes *audiuntur in ſilentio* (hoc eſt ita modeſtè proferuntur, ut nonniſi in ſilentio poſſint audiri) *pluſqvam clamor Principis*, dicam ego ſuperbi Doctoris, *inter ſtultos.* At rara hæc ſilentioſa ſapientia inter doctos, omnes verbis perſtrepunt, omnes ut videri ita & audiri volunt, & aqvarum inſtar multo cum ſuſurro ſtrepituqve currentium, exiguam ſui ſenſus, judiciiq; profunditatē denotant, qvam è contra magnam ſibi ineſſe produnt *aqvæ Siloe*, qvibus

bus ſilenter docti comparantur, *qvæ vadunt cum ſilentio.* *Iſa. c. 8.*

Johannes à S. Geminiano, ſuperborum ſcientiam, qvæ ipſos inflat in corde, & tumidos reddit in locutione, comparat aqvæ montanæ, multo cum ſono perſtrepenti, & ſtrumas in gutture cauſanti. Aqva montium, inqvit, eſt ſcientia ſuperborum, qvæ ſtrumoſitatem facit in GUTTURE, id eſt tumorem in voce ſive locutione; Nam facit eos verba faſtuoſa & ampulloſa proferre, ſecundum illud Horatii: Projicit ampullas & ſeſqvipedalia verba. Aptat qvoqve ipſis illud Pſalmi: Sonuerunt & turbatæ ſunt aqvæ eorum. Item illud ex libro Job: Verba illius non ſonant diſciplinam. *In ſumã Exemp. lib. I. cap. 76.* *Pſal. 45.* *Job. 34.*

Aurelius Imperator filium ſuum novem Philoſophis tradens inſtruendum, ita locutus eſt; *Ego Commodum filium meum vobis trado, non ut loqvi multa doceatur, ſed ut ad actiones præclaras qvaſi manu ducatur. In eo qvippe gloria principis univerſa conſiſtit, ut ſit in actionibus accura-*

curatissimus, & in verbis circumspectissimus. Postqvam adolescentes plurimos in scholis annos exegerunt, ingentesq; in studia pecunias parentes impenderunt, si modo filius disputare, & scitè loqvi latinè noverit, qvantumvis levis vitiosusq; sit, optimè collocata omnia pater existimat, Magis enim nunc ratio habetur oratoris loqvacis, qvàm Philosophi vitâ præstantis. Olim ad Academias parentes mittebant filios, ut tacere discerent; Jam verò eos mittunt, ut loqvi discant; tunc discebant esse moderati, nunc discunt esse dissoluti. Et qvod est pessimum, ex Academiis & Gymnasiis, unde omnes prodibant sapientes ac pacifici; Jam Oratores tantùm loqvaces & seditiosi prodeunt, ut si sacratas leges, semel in hebdomade legant literati, decies uno die violent. Qvid dicam? nisi qvod hodie summè vanis hominibus voluptati est, videre filios aliis in disputando superiores. Verum sic habetote, summæ mihi gloriæ futurum, si Commodus cæteros non loqvendo, sed tacendo, non insolenter agendo sed pacifice vivendo, non verba argutè proferendo, sed opera præ-

præclara faciendo excelluerit ; bonis enim Viris gloriosum est multa agere,pauca loqvi.

Adeò pestis adulterinæ scientiæ his seculis increvit, ut plerumqve adversus omne rationis dictamen & contra tritum vulgo proverbium: Ubi multum clamoris, parum lanæ, scientiam de loqvacitate metiantur pleriqve, eumqve qvi publicis in congressionibus, voce stentoreâ, gestuqve sycophantico sophismata sua præ cæteris declamare ac pertinaci clamore aures audientium plausibiliùs implere novit, doctissimum passim proclament; alium verò qvempiam, qvantumvis sensu ditiorem, cui non tam unctum guttur,vel præsumptuosum pectus natura dedit, non solum mercium suarum tepidum venditorem, sed etiam omnis literariæ supellectilis penitus expertem atqve rudem pronunciare audeant, & mutũ bovem, qvamvis intellectu fortasse polleat angelico,contẽptibiliter appellare. Hoc jam olim inter cæteras mundi miserias & vanitates deprehendit Ecclesiastes, cum ait: *Sapientia*

entia

Eccl. 9. *entia pauperis contempta est, & verba ejus non sunt audita.* Inde accidit, ut tum jactantior qvisqve, qvæsita dataqve ad inanem sui venditationem occasione, contentiosius sua defendit, vel Auditorio videri volens, typhum suum, qvo inaniter turget, clamosius exerit, sæpè in scommata & contumelias terminetur concertatio. Indignum est, præsumtuosis & cavillatoriis hujusmodi contentionibus, etiam sacras nonnunqvam Ecclesias temerari, qvibus Ædibus, si ullis vel maximè pax inesse deberet, ibidemqve non solum vehementius contra se invicem accēdi animos, & verbis ardentioribus collidi, sed etiam in contumeliosa verba, superbiæ & æmulationis typho commota disputantium ora cum scandalo populi prorumpere. His tamen vulgò vocitatis scientiarum exercitiis passim gaudetur; talibus nundinis execrabilem suum arrogantiæ typhum, plusqvam scientiam hoc dignam nomine mundi venditant sapientes, ut fortasse non immeritò laudentur à qvibusdam

illæ

illæ Academiæ, in qvibus hæc diſputationum contentio deridetur, pauciſqve, qvantum pro exercitio ſcientiæ neceſſarium judicatur, cum modeſtia propoſitis, finis qvi alibi eſt ſine fine imponitur. Sic charitas cuſtoditur & veritas ſecurè obtinetur, qvæ ut commune fert proverbium : *Nimium altercando amittitur. Melius eſt*, inqvit D. Auguſtinus, *dubitare de occultis, qvàm litigare de incertis.* Et infra, divitis epulonis hiſtoriam proponens : *qvomodo*, ait, *intelligenda ſit illa flamma inferni, ille ſinus Abrahæ, illa divitis lingva, ille digitus pauperis, illa ſitis tormenti, illa ſtilla refrigerii, vix fortaſſe à manſvetè qværentibus, à contentiosè autem certantibus nunqvam invenitur.* de Gen. lib. 8.

Ridebunt hæc alii, qvorum ego inſolentiam non rideo, ſed execror, eosqve illum diem expectare jubeo, qvo apparebit, qvid vanitas olim fuerit, qvid veritas. Interim dico, per æmulatorias hujuſmodi aſſertiones & diſputationes, dum unus inflatur adverſus alium, cum ſcientiarum probro, magnam inter Li-

teratos oriri animorum discordiam, falsum pro vero, vel verum pro falso, secundum placitum cujusqve & luxuriantis ingenii petulantiam astrui vel destrui, convelli omne disciplinarum corpus, ut jam corpus vocari non mereatur, utpote, *cujus partes ac membra*, ut ait Lactantius, *discordent, nec ulla compage inter se cohæreant, sed qvasi dissecta & dissipata palpitare potius qvàm vivere videantur.* Per armatos, qvi ex Draconis dentibus à Cadmo satis prodiêrunt, mutuisqve se vulneribus concidêrunt, literati ab aliquibus intelliguntur, non tantum sententiis, sed etiam maledictis se invicem oppugnantes. Gloriatur qvidem hæc armata seges exemplo cultellorum se mutuo attritu exacuentium, & ajunt cessante disputationis fervore, cessare profectum literarium, uti etiam sensisse videtur Cicero, qvi scribit, qvod *in ipsa Græcia, Philosophia tanto in honore nunqvam fuisset, nisi doctissimorum contentionibus dissensionibusqve viguisset.* Transeant hæc omnia, certum tamen est, qvod cultelli se mu-
tuo

tuo attritu etiam obtundant, ſi acies contra ſe invicem concurrere permittantur. Aurea, non tantum in medicinalibus, ſed etiam in Ethicis eſt illa gnome Hipocratis: *Omnia moderata.* Cuſtodienda ergò eſt doctis labiorum porta, qvorum tamen cuſtodia fruſtraneè inſtituitur, niſi interioris arrogantiæ Typhus, qvo unus adverſus alterum inflatur, & æmulationis zelus de corde penitus eliminetur; qvod tamen hominibus literatis eſt valdè difficile.

Ingenia, ut ait Pindarus, *latere non poſſunt*, & plerumqve ſunt laudis ambitioſa, felicitatis, gloriæqve aliorum æmulatoria. Multos Themiſtocles in Republica literaria non patiuntur dormire trophæa Miltiadum. Ariſtoteles jam quinquagenarius ex Macedonia Athenas redux, iterum tamen profiteri cœpit, cujus profeſſionis cauſam refert Laertius in æmulationem Xenocratis, qvem in Academia docentem Athenis offendit, unde & illum verſum pronunciaſſe dicitur: *turpe eſt ſilere, ac Xenocra-*

tem pati loqvi. Advertit facilè palpabilem hanc Doctorum æmulationem atqve indignationem, si qvo modo ab æmulis suis irritarentur vel superarentur, D. Augustinus in Pædagogo suo, unde in Confessionibus qvodam loco sic ait: *Ludebam pilà puer, & eo ludo impediebar, qvò minùs celeriter literas discerem, qvibus major deformius luderem. Haud aliter faciebat idem ipse à qvo vapulabam, qvi si in aliqva qvæstiuncula à condoctore suo victus esset, magis bile atqve invidia torqvebatur, qvàm ego cum in certamine pila à collusore meo superabar.*

Graviter torqventur docti, cum ab aliis, coram aliis præsertim, superantur, qvandoqvidem in ipso Latrunculorum ludo, qvi ab ingenii exercitio præ cæteris pendere videtur, hominem eius gnarum torqvere solet, ab alio superari, & ingenii laude alio videri inferiorem, verissimum est illud Martialis:

Aurum & opes & rura frequens donabit amicus,
Qui velit ingenio cedere, nullus erit.

Gravi præterea cordis amaritudine do-

cti affliguntur, cum opiniones ſuas impugnari vident, & ab æmulis convelli; ut etiam ex hoc capite in multa ſcientia multa ſit indignatio, & ad pacem cordis conſervandam etiam inter ſenſatos tacere dictis præſtet, qvàm multa proloqvi. Rarum enim eſt dictorum non invenire contradictorem.

Salubriter admonet Eccleſiaſticus: *In multis eſto qvaſi inſcius, & audi tacens, ſimul & qværens.* Apoſtolus qvoqve Paulus ſuo ſcribens Timotheo, ſic ait: *Noli contendere verbis, ad nihil enim utile eſt, niſi ad ſubverſionem audientium.* *Verbis intendere*, inqvit S. Auguſtinus, *eſt, non curare qvomodo error veritate vincatur, ſed quomodo tua dictio dictioni præferatur alterius.* Odioſum Divino Spiritui peccatum eſt veritatis agnitæ impugnatio, CUJUS TAMEN LITERATI PLERUNQVE REI SUNT, dum qvidvis dixeris arripiunt, & oſtentationis, vel æmulationis ſtudio impugnant, verum pro falſo & falſum pro vero temerè aſtruunt, ex vanis diſputa-

c. 32.

2. Tim. 2.

lib. 4. de doct. Chriſtiana c. 28.

tionum suarum silicibus non veritatem, sed lites excutientes & jurgia incendentes; fas & nefas, verum & falsum ex æqvo censentes omnia, si modo vincant, vel victi ab arena digrediantur. Hujusmodi zelum amarum, & contentionibus repleta corda habentes, acriter commonet Apostolus Jacobus; *Nolite gloriari & mendaces esse, adversus veritatem, non est enim ista sapientia desursum descendens, sed terrena & animalis, diabolica. ubi enim zelus & contentio, ibi inconstantia & omne opus pravum.* Paulus qvoqve ad Philippenses scribens, sic ait: *Implete gaudium meum, ut idem sapientes eandem charitatem habentes, unanimes id ipsum sentientes, nihil per contentionem facientes neq; inanem gloriam.* Item in Epistola ad Timotheum: *Servum Domini non oportet litigare, sed mansvetum esse ad omnes, docibilem, patientem.* - - -

Jac. 3. *Phil. 3.* *c. 2.*

B. Ægidius sapienter & piè paradoxum hoc Christianũ sanxisse dicitur: *Quando quis contendit tecum, si vis vincere perde; Sic vincis teipsum, vincis omnes inimicos*

tuos. Magna virtus eſt, ſi qvis ſe permittat vinci ab omnibus hominibus, qvia talis eſt Dominus hujus mundi. Qvi non ſolum ſi contra veritatem ſe ſtetiſſe advertat, vinci ſuſtinet, ſed etiam pro veritate, amore charitatis certamen contentioſum humiliter dimittit, & potius ex arena inglorius recedit, qvàm odioſè tumidus.

Paucos Lector Chriſtiane hoc ſeculo reperias tales mundi Dominos, ſed pleroſqve videas cupiditatum ſuarum ſervos, qvos ſpiritus mundi hujus impellit, qui Luciferum fundo inferni alliſit, qvos ejuſdem mundi Rectores intransverſum agunt, qvi diaboli morbo ægrotant. Audi qvid dicat Climachus: *Qvi, dum loqvitur, verbum ſuum, qvantumvis illud ſit verum, confirmare voluerit, ſciat ſe diaboli morbo ægrotare.* Morbus diaboli, qvo miſerè perijt, eſt SUPERBIA; ab hoc typho procedit, qvidqvid cõtentioſi motûs, & clamoris concitati, in diſputationibus æmulatoriis reperitur, ubi qviſqve ſenſum ſuum ſenſui præfert al-

Scala parad. gr. 4.

terius, ac nihil niſi palmam ſapientiæ & eruditionis ambit; dumqve eodem morbo dæmoni collaborat, in eandem eum illo decurrit mortem. *Nolle aliis acquieſcere*, inqvit Thomas Kempenſis, *cum id ratio, aut cauſa poſtulat, ſignum eſt ſuperbiæ & pertinaciæ.* Egregiè ſenex qvidam Anachoreta in vitis Patrum unumqvemqve admonet: *Si qvis aut de ſcripturis, aut de qvâcunqve causâ locutus fuerit, ne contendas cum eo. Sed ſiquidem benedixit, conſenti ei; ſi verò malè, dic ei; Tu ſcias qvomodo loqvaris. Hæc obſervans, & humilitatem poſſidebis, & odium evitabis. Nam ſi perſiſtas contendens, & vis defendere ſermonem tuum, naſcetur ſcandalum: de qvacunqve ergo cauſa ſi non obſervabis contentiones, nullo modo requiem poſſidebis.* - - -

De imit. Chriſti lib. I. c. 9.

Ruffinus lib. 3. n. 185.

Parce igitur tibi, qvisqvis ad hujuſmodi litigioſas concertationes pronus es, parce aliis: Ob hanc peſtem tot ſcandala oriuntur in populo, tot inſurgunt in cordibus mortalium motus & tempeſtates, tot in communitatibus oriuntur

tur discordiæ & simultates; dum plerumqve, qvi in iis scientiâ vel mediocriter præstat, *superbus est*, ut cum Paulo loquar, *nihil sciens, sed langvens circa qvæstiones & pugnas verborum, ex qvibus oriuntur invidiæ, contentiones, blasphemiæ, suspiciones malæ, conflictationes hominum mente corruptorum, & qvi veritate privati sunt.* Veritate inqvam privati, qvia garrulæ ostentationis ac vanitatis vento turgentes. *Qvid loqvacius vanitate*, inqvit S. Augustinus, *qvæ ideò non potest qvod veritas, qvia etiam plus clamare potest quàm veritas.*

1. Tim. 6.

In fine lib. 5. de civ. Dei.

Prolabuntur interdum hoc Typho moti, & invicem colliduntur etiam, qvi firmissimo charitatis fundamento solidati videbantur. Qvid æmulationem illam inter D. Hieronymum & Augustinum tantos Ecclesiæ Doctores accendit, nisi tractatio & disputatio controversiarum qvarundam circa Epistolam Pauli ad Galatas, & Legalium cæremoniarum observantiam? dum invicem modestè primùm conferrent, suam postea

paulò firmiùs qvisqve tueri conaretur sententiam, unde tantâ postremò animorum commotione inter ipsos fuit disceptatum, ut penè ad cæstus Daretis & Entelli proruperint; dum D. Augustinus acie ingenij subtilissimâ præditus, fervidiori argumentorum pugnâ in senem grandævum insurgit, ille autem armaturâ graviori instructus, & juvenilem Augustini ausum amarè ferens, præter cætera hæc ipsi in qvâdam Epistola rescribit: *In Scripturarum campo juvenis senem non provoces; nos nostra habuimus tempora, & cucurrimus qvantum potuimus; nunc te currente, & longa spatia transmeante, nobis debetur otium, simulq; ut cum honore tuo & venia dixerim, ne solus mihi de Poetis aliqvid proposuisse videaris, memento Daretis & Entelli, & vulgaris proverbii, qvod bos lassus fortius figit pedem.* Alibi verò se militem intuens veteranum, freqventi & importuno Augustini ad rescribendum, ejusqve rationibus satisfaciendum impulsu exacerbatus, illi commemorat, qvomodo Hanni-

Conf. Commonef. XXI num. 5. p. 559. seqq.

Epist. 91.

Epist. 92.

Hannibalem juveniliter exultantem, Q. Maximus patientiâ suâ fregerit. Qvid expectandum fuerat, si diutius hos inter antagonistas stetisset æmulatio, qvam alterius ad alterum collisio & scandala pusillorum? Maturè igitur & prudenter arenâ excedit Augustinus, sciens contentionum casus & pericula, cujusmodi jam inter ipsum Hieronymum & Ruffinum evenerant, unde in Epistola 103. sic eidem rescribit, & ad leniora senem revocans, humili oratione demulcet: *Rogo te*, inqvit, *si fieri potest, quæramus & differamus aliqvid, qvo sine amaritudine discordiæ corda nostra pascantur. Si autem non possumus dicere, qvid mihi emendandum videatur in scriptis tuis, nec tu in meis, nisi cum suspicione invidiæ, aut læsione amicitiæ, quiescamus ab ijs & nostræ vitæ salutiq́ parcamus. Minus certè assequatur illa, quæ inflat, dum non ostenditur illa, quæ ædificat. Ego me longè esse sentio ab illa perfectione, de qvâ scriptum est: si qvis in verbo non offendit, hic perfefectus est vir.* Imitemur hunc sapien-

In Tom. Epist. S. Hier.

tiæ

tiæ oculum ſalubria ſibi proſpicientem; videamus qvàm Sanctis nonnunqvam typhus ſcientiæ tumefacientis inſidietur, qvàm illis ſit vitanda verborum concertatio, ne fortè ſanctitatis obliti, mutuis concidantur vulneribus, & fiant præda volucrum infernalium.

Cum igitur abundè notum ſit, & qvotidianâ comprobetur experientia, nos à contentioſis hujuſcemodi diſceptationibus raró ſine amaritudine cordis abſcedere, & vix, ut ait Divus Auguſtinus, carere poſſe illis vitiis diſputantes, qvæ plerumqve ſtudiis humanis & concertationibus excitantur, dum ſupra qvam ſcriptum eſt, unus præ alio inflatur adverſus alterum, qvid nobis conſultius, qvàm ut hujuſmodi litigiorum anſas tollamus, inutiles quæſtiones & contradictiones adverſum nos motas, aure ſurdâ cordeqve immoto prætereamus, & ut quidam, ait: *Si DEUS eſt inter nos relinqvamus etiam quandoqve noſtrum ſentire propter bonum pacis. Qvis eſt*

Thomas Kemp. lib. 1. c. 9.

ita

ita ſapiens, inqvit idem, *qvi omnia plenè ſcire poteſt, ergo noli nimis in ſenſu tuo confidere, ſed velis etiam libenter aliorum ſenſum audire. Si bonum eſt tuum ſentire, & hoc ipſum propter DEUM dimittis, & alium ſeqveris, magis exinde proficies.*

O vita pauperum DEUS meus, in cujus ſinu non eſt contradictio, plue mihi mitigationes in cor, ne in litigationes infundar; ut patienter alios feram, qvi multa mihi dicunt interdum, & contentiosè ſua perſvadere nituntur, tanqvam divini eſſent, & illa in corde tuo vidiſſent, ſed veram raro noverunt ſententiam, qvia ſuperbi ſunt, nec à te parvulorum Doctore meriti ſunt erudiri, ſed amant ſuam, NON QVIA VERA EST, ſed QVIA SUA EST; qvorum in diſputando & aſſeverando temeritas non ſcientiæ, ſed audaciæ eſt; nec viſus, ſed Typhus illã peperit. Et alibi idem Auguſtinus notat eos, qvi magis lingvæ certaminibus, qvàm ſcientiæ luminibus delectantur; Qvi pernicioſis contentionibus ſtultiſſimè ipſam offendere S. Aug. Conf. lib. 2. c. 24.

ſo-

lent charitatem, propter qvam dixit omnia, cujus interdum dicta pertinaci suo sensu aliter qvàm verum sit, conantur exponere; qvi deniqve nesciunt, qvod illa, qvæ à te *desursum est sapientia, primùm qvidem pudica sit, deinde pacifica, modesta, svadibilis, bonis consentiens, plena misericordiâ & fructibus bonis.* Sed qvid plura? *Lis utinam*

Jacob. 3. 4.

pereat inter hominesque
Deosq;.

Homerus.

COM-

COMMONEFACTIO XXIV.

CONVICIATOR INFAMIS,

SIVE DE

SUMMO MORDACITATIS LITERARIÆ DEDECORE, ET POENA SCRIPTORUM MALEDICORUM.

Ad Comment. VI. num. V. seqq.

I.

Vantumvis damnificis umbrarum idololatricarum tenebris obnupta Gens, olim eò devenerit dementiæ, ut divinis honoribus ipsam qvoqve CALUMNIAM sit prosecuta, atqve infami litarit MORDACITATI; veluti Lilius Gyraldus (Theophrasto * apud Dio-

* *Eundem Theophrastum adducit Zenob. Centur.* 4. *num.* 36. *referentem* Athenienses Contumeliæ aras posuisse; *additq; Tullius ita factum fuisse svadente Epimenide; id*

id qvod etiam Clemens Alexandrinus in Protreptico memoravit.

Gyral. Synt. I. de Diis Gent. Tull. lib. 2. de legibus.

Diogenianum allegato) fuit contestatus, *Ethnicos qvosdam CALUMNIAM inter Numina recensuisse*; nec minus ex Tullii indicio constet, ipsos qvoqve Athenienses *Contumeliæ & impudentiæ aras posuisse*; tantum abest tamen, ut Ethnicorum sapientiores viperæ illius malignitatem ignorarint, ut potius acerrimè illam lingvis & stylis sint insectati, qvinimò Calumniatoribus cunctis, infrunitisqve famæ alienæ prædonibus gravissimas pœnas interminarint. Et qvanta severitate Charondas Turius in convitiatorem, tanqvam iniqvorum omnium antesignanum animadverterit, egregiè admodum notavit Diodorus; *CALUMNIÆ* (ait ille *seu falsæ criminationis confictis, hanc pœnam irrogavit, ut MYRICA coronati, per urbem circumducerentur, qvo manifestè ad summum neqvitiæ gradum illos pervenisse civibus appareret. Nonnullos ergò ob hoc flagitium condemnatos, qvod tantæ ignominiæ dedecus perferre non possent, violentis sibi manibus sponte vitam abrupisse tradunt*; cum scil. ad supremi dedecoris verticem malignitate sua sese provectos deprehendissent. MYRICAM igitur, ad INFAMIAM CONVICIATORUM denotandã (non MYRTUM ut perperã P. Gregorius Tholoss. censuit) adhiberi voluit Charon-

Diod. Sic. lib. XII.

rondas lignum scil. infelix (teste Plinio) & ἄκαρπον, ædibusqve illatum mortes miseras convehens; adeoqve extremam præfigurans Calumniæ malignitatem, qvà immerentes freqventissimè perfunduntur; ac veluti tormento atrocissimo tantum non penitus enecantur. Et cum ipsi Persarum sacerdotes (Strabone perhibente) diris pœnis nefarios qvosq; ferientes, virgarum *myricinarum* fasciculum manibus tenuerint, & infamissimis olim corona MYRICINA, veluti consummatæ neqvitiæ tessera fuerit imposita; non est qvod dubitemus, illam ipsam Charondæ legem, ad feralem exitialemqve Calumniæ malignitatem, & expavescendam maledicorum virulentiam exprimendam studiosè conditam, atqve sollicitæ executioni datam fuisse. Qvidni amarissima censeatur omnis MORDACITAS, qvippe qvæ bonis maximè æstimandis exturbat nihil tale commeritum, atq; nocentissimorum grassatorum neqvitiam longissimè excedit: *Etenim qvi meritò incusatur* [scitè ait Chrysost.] *facilè tulerit eum à qvo incusatur; Qvippe cum accusator minus qvam conscientia ipsa infestus sit, efficitur, ut qvoties ab ea qvæ omnium molestissima est, deprehensi convictiqve prius fuerim⁹, accusatores extraneos, tanqvam mansvetiores facilè postea patiamur. Porrò qvi nullius sibi culpæ conscius est, dum injustè accusatur, continuò ad iram*

P. Greg. Tholos. lib. 32. Syntagm. c. 20.
Plin. lib. V. c. 27.
Strab. lib. 15.
Chrysost. lib. 3. de sacerdot.

Zz *pro-*

propensius fertur, nec non animum facilè despondet, nisi idem sic se prius animo comparaverit, præparaveritqve, ut multorum insipientiam patientissimè ferat. Fieri enim vix potest, ut qvi se temerè calumniam pati, atqve iniqve damnari intelligit, non aliqvo modo adversus tantam hominum iniqvitatem atqve absurditatem commoveatur. Cæterum, qvæ amaros adeò fructus omni mortalium generi procreat Convitiandi libido, dulcedinemqve conscientiæ tanto acore corrumpit, non abs re, radix LITERARIÆ etiam amaritudinis, & fel extremæ iniqvitatis pseudo-sophicæ nuncupabitur. Non est profectò, ut eruditi homines, ab asperâ illa radice dulces adeò fructus expectent, qvales ex ipsâ studiorum radice Tullius sibi adpromisit; *Literarum siqvidem studia* [ita scite inqvit Raynaudus] *ob adjunctas extrinsecus difficultates, radicem amaram habere dicuntur, cujus amarities, evictis difficultatibus abstergitur, tuncqve innata literis dulcedo se prodit: Aliter se res habet circa CALUMNIAM, cujus intima velut substantia teterrimi & insvavissimi acoris malignitate vitiatur.* Et cum pleræq; calumniæ ac maledicta certo tempore & loco definiantur; malum per Literatos mordaces & maledicos illatum, utplurimùm post mortem etiam violatos impetere, & per longa seculorum spatia exagitare solet; siqvidem toto Orbe opera infrunito-

Rayn. Hoploth. cap 3. qvi idē cap. 4. de pœnis calumniatorū prolixè differuit.

nitorum illorum, nec melle adeò qvam felle & aceto perfusorum convitiatorum monumenta diffundantur.

II. Infelicissimorum ex infrunito MALEDICENDI pruritu Literatorum albo inserendus suo merito esset GEORGIUS BUCHANANUS, si [qvemadmodum Camdenus tradit] *ejus Historia mendacij falsitatisq; manifestæ primum convicta, dein à Scotiæ Ordinibus damnata fuisset; qvinimò ipse coram Rege ingemiscens, subinde se reprehendisset, qvod tam virulentum calamum in Reginam benè meritam strinxisset, moriensq; optasset, ut tantisper superesse possit, donec maculas, qvas MALEDICENTIA falsò asperserat, revocatâ veritate vel sangvine elueret.* Non absimilis eqvidem infamiæ aleam omnes illi scriptores subeunt, qvi fide promercali, partiumqve studio abrepti, sua producunt monumenta, qvæ si absconderent potius, qvam evulgarent, non tantam cum Buchanano aliisqve maledicis scriptoribus incurrerent malorum tempestatem. Haud leviori profectò supplicio ij plectendi sunt, qvi scripta adeò maledica, adfectu præpostero, animoq; achristiano consarcinata, vel avidè legendo imbibunt, vel acriter defendendo aliis commendant; non minori inqvam supplicio tales plectendi sunt, qvam ipsimet authores, si à mortuis resuscitarentur. Pessimè qvoqve de

Camdē. in Añal. Anglic. ad A.C. 1567. & 1584.

universâ humani generis Republica illi merentur literati, qvi vitia, qvibus populares ſui abundant, aliis per ſummam calumniam adſcribere Nationibus neutiqvam verentur, ad meretricum ſc. qvadrantariarum exemplum, qvæ ut aptitudini ſuæ fucum aliqvem objiciant, honeſtas feminas probris inceſſere non ceſſant & maledictis. Hoc ipſo in luto J. BODINUM, virum aliàs longè doctiſſimum hæſiſſe, eodemqve obvios & exteros qvosqve conſperſiſſe, Cujacius obſervavit, *temerarium illum vocans, & inſolentem, falsò admodum pro more ſuo, & manifeſta mendacia ſcribentem, PROPRIAQVE SIBI CONVITIA perperam IN OMNES EFFUNDENTEM.* Camdenus verò paulò mitius de eo ſentiens, *auditoribus & incertis rumoribus nimioperè ſerviiſſe judicavit.* Cum is licitum ſibi putaret *popularium ſuorum dignitatē honeſto mendacio tueri*, plurima mendaciorum tela in Germanos duxit evibranda, *ſtupidos eos vocans & ruſticos, minimum rationis & plurimum roboris habentes, leves, ſvavitatem orationis ac veneres dicendi reſpuentes, Principes Germanorum ligios Vaſallos Regis Galliæ, Germaniam ejus Provinciam, Imperatorem Sultani tributarium &c.* Qvicqvid verò de Bodino ad hoc crimen qvod attinet, ſit ſtatuendum; nullus ſanè ambigendi locus eſt, omnium ætatum & facultatum ſcriptores

Cujacius l. XVIII. obſ. c. 38. confer Lanſ. in Conſ. p. 311.

Cambd. in Hiberniâ.

Bodin. Method. Hiſtor. c. 4. & de Rep. l. I. c. 9. l. V. c. 6.

res maledicos gravissima in Rempublicam Literariam invexisse mala, pœnas temeratæ pietatis ac charitatis dedisse meritissimas, cunctorumqve bonorum odia incurrisse atqve execrationes. Subiit hanc indignationis aleam, Patrum nostrorum memoriâ, præ cæteris Alexander TASSONUS, qvi præter alia eruditorum hominum monumenta, cumprimis Francisci Petrarchæ poemata, ad reprehendẽdũ arripuit, & amarulentissimas in ea edidit animadversiones, *in qvibus* (Erythræo teste) *nihil ab eo dictum reliqvit, qvod non vel tanqvam vitiosum reprehenderit, vel ut absurdum neglexerit, vel ut ineptum irriserit, nullam ejus laudem prætermiserit, qvam non sit conatus convellere, labefactare, evertere.* *Erythræus Pinacoth. l. 1. p. 186.*

III. Consimilis planè censuræ maledicæ gladium, cum [eodem Erythræo memorante] NICOLAUS VILLANUS, Poëta aliàs elegantissimus, in celeberrimos qvosdam viros, Dantem, Petrarcham, Areostum, Tassum, aliosqve plurimos distrinxisset, eosqve partim ut hebetes & tardos, partim ut rudes, humiles, inornatos ac abjectos explosisset, omneqve ingenium ad eripiendam gloriæ coronam, capitibus ipsorum hærentem impendisset; gravissimæ reprehensionis probrum apud universam eruditorum Italorum Nationem & ipse incurrit, ac irreparabilem *Idem pag. 189.*

famæ & existimationis propriæ jacturam subiit. Qvod stulti laboris præmium MERULA etiam accepit, postqvam criminosissima in Philippum Beroaldum adnotamenta parturiisset; THEODORUS item GAZA, qvamprimum acerbissima in Georgium Trapezuntium [qvocum ipsi graves inimicitiæ fuêre] dicteria evomuisset, ac multorum ore celebratissimum Virum, vocare non dubitasset Pornoboscon; POGGIUS insuper FLORENTIN⁹, cum calamo aculeatissimo Laurentium Vallam esset adortus; virumqve eruditissimum amarè admodum perstrinxisset; alii deniqve superioris nostriq; ævi literati plurimi, qvos nunc silentii peplo ducimus involvendos. Magnam utiqve observationem merentur verba doctissimi *Desseny Cronenburgy*, Medici Colon. qvib⁹ maledicam Cornarii & Fuchsij de medicâ re concertationem graviter improbavit, & utrumqve apertæ malignitatis convicit ad h. m. *Atqve hàc de re leviculâ* (de Aphonitri & Apholitri discrimine) *mutuò altercantur, aut verius convitiantur malitiosissimè* Fuchsius & Cornarius, *Viri doctissimi, interim nihil docentes ac determinantes, dum uterqve pertinaciter opinionem suam tueri conatur, & res ipsas magis in dubium vocat, obscuratq́, ac seipsum accusandum coram universo Musarum Theatro proponit. Cuperem*

Conf. Politian. lib. VI. Epist. 2. Conf. Gaza in Coment. Gramat. & Polit. Miscell. c. 90.

Dessen. Cronenb. l. 1. de Compos. med.

rem ejusmodi acerbas, & à Christianorum lingva calamoq;, legibus interdictas simul ac ingenuis animis odiosas contentiones nunqvam cœptas, aut nunc tandem charitatis amore sublatas & consopitas. Qvorsum enim attinet, ob res nemini hoc tempore probè notas, aut qvarum usus jam apud nos intercidit, tam tragicas turbas concitare? Ecqvid enim magni est, sive duæ, sive tres res illæ sint? cum id palam constet, affinia esse nomina, & res ipsas parum habere discriminis, &c. ita scitè Cronenburgius. Ac licet non omnes scriptores maledici fatum JUGERII FERERII habuerint, qvi atrocissimis intestinorum torminibus correptus fuit atqve interemptus, cùm acriorem qvam Literatum Christianum deceret, cum Johanne Bodino habuisset concertationem, & stili virulentissimi illaudata planè specimina dedisset; attamen ad alios non minus periculosos scopulos naves adflixerunt, inqve syrtes atrociores inciderunt, imò miseriarum infinitarum Euripis tandem ut plurimum sunt absumti.

Thuanus lib. 89. p. 175.

IV. Nunqvam, nunqvam impunis fuit canina illa stili ferocia, qvin potius pudendam adeò animi labem, atrocia semper supplicia exceperunt, præsertim si hominum etiam piè defunctorum ossa à furiali illâ bestiâ impetita sint atqve corrosa. Ipso inferno dæmone-

neqve deteriores ejus farinæ Scriptores maledicos dixeris, qvippe qvi non justorum & bonorum, sed malorum peccatorumqve animas post fata sibi sumunt adfligendas, cùm è contra furibundi illi molossi, viros jam inter cœlites degentes, virtutumqve pariter ac doctrinarum radiis valdè qvondam conspicuos, incessanter lacessere non dubitent, & nullo non calumniarum mendaciorumqve luto conspurcare soleant homines innocentissimos. Cujusmodi neqvitiam suo tempore veritus Hieronymus, causam edixit, cur tam invitus libros suos (post fata à Zoilis certo certius arrodendos) luci dedisset: *Nam aliqvid* ait) *in publicum dare, est confodientium lingvis se prodere, & omnia maledicorum tela in se unum detorqvere.* Eaqve propter dicit Pamphilum, sanctissimum illum Martyrem, nunqvam induci potuisse, ut qvicqvam stylo vulgaret. Qvemadmodum & Nazianzenus observavit, nullum Ecclesiæ Doctorem, aut celebrem oratorem adeò excelsum stetisse, ut nullum maledicorum jaculum post felicem suam ex hâc vita emigrationem acceperit; *O stellas*, inqvit *cœlestes, ipso dignitatis splendore infelices! &c.* Qvodsi verò eorum barbarorum, qvi humanis vescuntur carnibus, crudelitas execranda sit, cur non pariter detestanda inhumanitas detracto-

ctorum literatorum, qvi non carnes, ſed medullam, ſed animas ipſorummet fidei ac profeſſionis ſuæ ſociorum, etiam defunctorum crudeliſſimè ducunt devorandas, pro beneficiis dilectioneqve nonnunqvam maledicta rependentes, operaqve omni laude majora admordentes. Non dubitavit detrahentem ejuſmodi lingvam aut pungentem calamum, Doctor mellifluus, mucrone illo, qvo Domini latus confoſſum eſt, dicere crudeliorem; *Fodit enim* (ait notanter) *Chriſti corpus, & membrum de membro, nec jam exanime fodit, ſed facit exanime fodiendo; Parum eſt hoc: ipſis qvoqve nocentior eſt ſpinis, qvas illi tam ſublimi capiti militaris furor impoſuit.* Eas præcipuè hæ ſpinæ detractiones opprobriaqve adumbrare videntur, qvibus ipſa utplurimum Reip. Chriſtianæ capita, Viriqve in Orbe literato primarii à maleferiatis qvibuſdam petuntur, læduntur qve graviſſimè. *Seu etiam* (addit Bernardus) *clavis ferreis nocentior* (detractor) *eſt, qvos ſanctiſſimis manibus ac pedibus conſummatio Judaicæ iniqvitatis infixit.* Mortalem duntaxat hi carnem peremerunt, aſt maledici ſpiritualem corpori Salvatoris Myſtico necem inferre laborant, qvinimo ad omnem ſemper malitiam compoſiti, truculentam adeò neqvitiam, pietatis cujuſdam fuco ſolent obducere, ad Phariſæorum ſc. & Scribarum exemplum flexuosè potius,

Bernar. Serm. de triplici cuſtodiâ.

tius qvam directè detrahentes, & qvandam præ se ferentes compassionem. Tanqvam serpentes sinuoso tacitoqve lapsu tales ad mordendum incedunt, dum singularem ergà configendũ proximum benevolentiam simulant, optimamqve præ se ferunt intentionem. Egregiè veteratorum hujusmodi artificia detexit laudatus Abbas Claravallensis, inqviens; *Alii qvodam simulatæ verecundiæ fuco, malitiam qvam retinere non possunt, adumbrare conantur. Videas præmitti alta suspiria, sicq; qvàdam cum gravitate & tarditate, vultu mœsto, demissis superciliis & voce plangendi egredi MALEDICTIONEM, & qvidem tanto persvasibiliorem, qvanto creditur ab his qvi audiunt, corde invito, & magis condolentis affectu, qvam malitiosè proficisci: doleo, inqvit, vehementer pro eo, qvod diligo eum satis, & nunqvam potui de hac re corrigere eum.* En vivam serpentum istiusmodi sinuosorum imaginem, extremamqve detractorum [crudelitatem suam qvopiam pietatis fuco obducentium] neqvitiam! Qvam cum Rabanus Maurus probè perpendisset, viperæ illi hypocritas tales comparavit, qvæ Pauli Apostoli manum invasit, cum ad calefaciendos socios è mari excedentes, sarmentorum aliqva multitudo esset congesta. Appositè satis, amoris qvasi ignem accendere videntur verbis suis mellifluis, dum viperarum venenatarum instar

Bern. Serm. 24. in Cant.

R. Maurus in Act. 28.

ſtar dextras admordent, hoc eſt optimorum atqve dexterrimorum hominum acriter reprehendunt actiones, amicitiam ſimulant & necant, dum oſculantur latus enſe aperiunt, benevolentiæ ſpeciem admiſcent, dum perniciem moliuntur, benevoli trucidatores! qvi tamē proprio plerumq; ſeſe jugulant gladio, nec prius convitia in meliores, qvaſi venenata tela jacere deſiſtunt, qvam univerſo Orbi literato demonſtrent, ſe non veraces, ſed mendaces, non eleganter doctos, ſed malè coctos, non juſtos cenſores, ſed maledicos bonorũ omniũ eſſe reprehenſores. Canib⁹ eos comparat Hieronymus, mundani Maris pericula deſcribens; *Ubi Scyllæi obtrectatorum canes, de qvibus Apoſtolus loqvitur: Ne mordentes invicem mutuo conſumamini:* Terrent admodum latratu ſuo Scyllæi ejuſmodi canes, propiusqve accedentibus minantur naufragium, tantum abeſt tamen ut murmuratione ſuâ cordatiores abſterreant, ut potius plerumqve reddant audentiores. Qvid, qvod Luciani illi, ſeu caninæ facundiæ homines (qvi commordendo & lacerando qvoslibet invaſerunt) non rarò & ipſi à canibus, h. e. æqve maledicis hominibus ſint interempti, atqve juſtiſſimas [uti diximus] neqvitiæ ſuæ dederint pœnas. Exemplo ſit GVILANDINUS Medicus non incelebris, qvi cum plus juſto calidior, & ſuæ ſententiæ pertinacior, in Matthio-

Hier. in Epiſt. ad Ruſt.

Conf. Melch. Adam. in vitis Medic. p. 310.

thiolum insurrexisset, satis atroces, temeratæ propter aliqvot herbas amicitiæ dedit pœnas impacta siqvidem ei à Matthiolo fuit arrogantia, temeritas, inscitia, calumniandi libido, invidentia, imò eò tandem ille progressus fuit acerbitatis, ut Gvilandinum *nebulonum omnium principem* pronunciare non dubitaverit.

V. Graviter profectò errant, qvicunqve putant nihil prorsus peccari maledictis, in contrarium nituntur & Sacrarum literarum oracula, & rationis lumen, & sapientum auctoritas, & æqvissima justitiæ lex: Tanti certè id crimen olim fuit, ut apud Romanos capite lueretur. Testis est Arnobius, in qvarto contra Gentes libro; *Carmen malum conscribere, qvo fama alterius coinqvinetur & vita, decemviralibus scitis evadere noluistis impunè.* Explicatius verò Augustinus verbis Tullii ex l. IV. de Rep. *Nostræ contra duodecim tabulæ, cum res perpaucas capite sanxissent, in his hanc qvoqve sanciendam putaverunt, si qvis occentavisset,* (id est Festo explicante, si clarè convitium aliqvod occinuisset,) *sive carmen condidisset, qvod infamiam faceret conviciumqve alteri.* Ipsis nimirum homicidis deteriores Maledicos esse, optimè nonnulli judicarunt, cum graviorem hominibus inferant injuriam, majus omninò mortali vitâ munus (famam scil. bonamqve existimationem) vel tol-

Arnob. lib. IV. contra Gentes.

August. lib. II. de C.D. c. 29.

tollant, vel minuant, vel lædant, & freqventer non carni proximi, sed ipsi animæ dentes insigant. *Tria sunt genera homicidii* (scitè ait qvidam è veteribus) *qvæ pari pœna plectuntur; Interfectio fratrum, odium, DETRACTATIO, de qvâ etiam Paulus dicit; Si invicem mordetis, &c. Comedit namqve alter alterum, & qvasi morsum in eum facit, qvotiescunqve qvis aliqvem malè loqvendo viliorem efficit.* Et Magnus Chrysostomus Psalmistæ verba: *Detrahentem secretò proximo suo, hunc perseqvebar*; insigniter expendens, malis innumeris ex eo vitio provenientibus, CÆDES etiam, domuum ruinas, munitissimarumqve urbium excidia accensuit, memorabili illo epiphonemate concludens: *Cernisne, carissime, qvantum sit DETRACTIONIS pondus?* Eqvidem tot infamationum pudendarum formulæ, tot [à literatis præsertim hominibus] vel voce vel scriptis recutita maledicta cuilibet facilè persvaderent, nil qvicqvam istis peccari, nisi manifestum esset tantò majorem hâc ratione proximo inferri injuriam, qvantò majus bonum calumniis famam petentibus ipsi adimitur. Cujus autem pretii fama sit, qvam pestilens detractio vulnerat, non est necesse ut ab Augustino discamus, qvi *crudelem* vocat hominem famæ suæ negligentem; vel Isidorum Pelusiotam accedamus, asseverantem, famæ conferri non posse omnes

Clemens Petri Discip. apud collectorem similitud. Anselm. Ps. 100.

August. serm. 49. de diversis.

Isid. Pel. lib. III. Epist. 142.

omnes Croesi thesauros, teste ipso Salomone: *Melius est nomen bonum, qvam divitiæ multa, &c.* Ethnicos solo rationis lumine præditos audiamus: Opibus omnibus famam præponderare asserit Isocrates; Rem propè divinam esse ait Æschines in Timarch. beatissimum illâ hominem effici cecinit Pindarus; optimis qvibusqve ingenitum esse à naturâ magnum vitæ studium in seram longè posteritatem, indeqve colligi sensum mortuis superesse, si prisci illi in vitam redeant, magis etiam qvam ante hâc pro famâ laboraturos, Plato asseruit.

Prov. XII.

Isocr. orat. de Reg.

Pind. Olimp. Ode 7.

Plato Ep. 2.

VI. Immensi itaqve pretii thesaurus cum detrahendo perdatur, qvis ambigat, qvin gravissimum peccatum sit nefaria illa Literatorum Hominum MALEDICENTIA, peccatum inqvam, atrocissimis delictis æqviparandum. Qvod tamen eheu ita freqvens & pervulgatum, ut pleriqve hunc ludum (lanienam verius dixero) ducant ludendum, nemoqve doctrinâ aut virtute conspicuus appareat, qvin illicò qvasi signum ad sagittam positus videatur. Qvid, qvod Chrysostomus enunciarit, *hoc vitio neqve secularium, neqve monachorum ullum facilè liberum inveniri*; Et Hieronymus Cælantiæ scripserit, *paucos admodum esse, qvi huic vitio renuntient, tantamqve hujus mali libidinem mentes hominum invadere, ut etiam ii, qvi procul ab aliis vitiis reces-*

recesserint, in istud qvasi in extremum diaboli laqveum incidant, nec qvenqvam adeò probum & abditum esse, qvin hoc telo impetatur. Velox
„ (scribit notanter Vir ævo nostro clarissim⁹
„ cap. IX. Jerem. explanaturus) sagitta est,
„ velocior lingva. Fuge, alleqvetur fugien-
„ tem, abde Te in reconditissimas speluncas
„ terræ, penetrabit illas: transmitte maria,
„ enavigabit eadem: scribe, involabit in li-
„ bros; doce, transcendet cathedras; nec
„ mortuos patietur immunes, non cœlo jam
„ adscriptos; vulnus illatum perennat, ad mu-
„ lierculas virus diffundunt, qvo celerius per
„ hæc avida detrahentium ingenia malum
„ serpat, viresqve acqvirat eundo. Perambu-
„ lat urbes, transvolat etiam provincias, &
„ jam vulneribus notissimus est, qvi ne capil-
„ lo notus est; nescimus vultum, cujus ma-
„ demus sangvine. Qvoqve latius venenum
„ diffundant, virulento calamo FAMOSAS
„ LITERAS emittunt. Qvod inventum Pa-
„ rasinus in obsidione Rhodi narrat usurpa-
„ tum fuisse, ubi proditor qvidam Andreas de
„ Maraillo eqves Lusitanus, simulans se ex-
„ cubias lustrare, literas in urbem jaculatus est
„ telo alligatas. Nemo qvisqvam extra teli
„ jactum positus, terra mariqve cœloqve re-
„ ceptus impetitur. *Nunqvid non vipera est* [dico cum Doctore mellifluo] *lingva ista? ferocissima planè, qva tam lethaliter tres inficit fla-*

Bern. Serm. de tripl. custod.

flatu uno; *Nunqvid non lancea est, lingva ista? profectò acutissima, utiqve tres penetrat ictu uno.* Seipsum nimirum, auditorem, & hostem, imò triplicem committit cædem, cum triplex nobis sit vita, vita scil. veluti cœlestis, divinæ gratiæ dono; altera corporis, animantibus communis; tertia civilis, famæ præsidio: In hanc triplicem vitam immanissimè sævit LITERATUS sive ILLITERAT⁹ DETRACTOR; illam qvidem gratiæ cœlestem in se, suoqve auditore extingvit; naturalem & civilem in eo cui detrahit. Nec tres tantum trisulco illo fulmine, sed viginti interdum, qvinqvaginta, centum, imò mille crudelissimè configuntur, dum integra Collegia, integri cœtus, integræ communitates, amplissimæqve Respublicæ in confertâ concione lancinantur.

COM-

COMMONEFACTIO XXV.

LITERATUS LO-RICATUS,

SIVE

HOPLOTHECA CHRI-STIANO-THEOSOPHICA, AD-VESUS ICTUM MALEDICENTIÆ.

Ad Commentat. VI. num. XVI. & XVII.

I.

Vem hactenus TOGATUM vidimus FELICEM nostrum LITERATUM, eum mutato subinde habitu SAGATUM jam & LORICATUM intuebimur, insigniq; adversus infrunitæ MALEDICENTIÆ ictum HOPLOTHECA conspicuum: Etenim cum planissimè sibi persvadeat, evidentissimum confirmatæ Virtutis signum esse, si ab adversariis undiqve obsideatur, & nullis non detractorum pateat cata-

pultis; hinc curâ admodum ſollicitâ LORICAM ſibi adaptabit, cujus beneficio diabolicas eludere ſagittas, de hoſtibus feliciter triumphare, eademqve ſimul operâ altiſſimam animi tranqvillitatem impetrare poſſit. CONSCIENTIÆ nimirum rectioris LORICA munitus, nulli adverſantium ſibi ac detrahentium cedet impetui; communiqve BONORUM ſorte conſiderata, maximis etiam malignantis fortunæ & ſævientis calumniæ procellis ſuperior evadet. Præclarè admodum BAPTISTA MANTUANUS, ac velut ex inſtituto oſtendit, perpetuum hoc Literatorum eſſe fatum, ut aliorum morſibus & calumniis pateant, nec ſuis unqvam cum Homero Zoilis, cum Marone Paronibus & Carbiliis Æneomaſtigibus, cum Pindaro Favorinis (minimè faventibus) deſtituantur. Tantum verò abeſt, ut aliqvod LITERARIÆ INFELICITATIS argumentum inde ſit arceſſendum, qvod Viri doctiſſimi ſine morſu atrociori vitam tranſigere neqveant, & ab iſto malignantis fortunæ ludibrio freqventiſſimè infeſtentur, ut potius ampliſſima ex eo gaudendi meſſis illis (utpote injuſtè laceſſitis) ſit obventura. HIERONYMUM qvidem, confodientium lingvis tantoperè irritatum fuiſſe accepimus, ut omni ſcriptioni, operæq; librariæ nuntium aliqvando mittere decreverit, qvandoqvidem oſores & roſores freqventer adeò (ut Pſalmiſta

Baptiſt. Mantuanus opuſc. contra calumniatores pecul.

ſta ait) *parent ſagittas ſuas in pharetrâ, ut re-* Pſ. XI.
ctos corde in obſcuro transfigant. Non eſt verò, ut Viri cæleſtis gloriæ ſtudioſiores, maleferiatorum hominum obtrectationibus adeò debilitentur, aut frangantur, ſiqvidem ne divina qvidem Sapientia improborum convitia evaſerit, qvippe qvi ſtupenda ejus facta in pudendas præſtigias, Virtutes in manifeſta probra vertere non dubitarunt. Ut Chriſtum, ſic optimos & præſtantiſſimos qvoſqve Doctores, contumaces lingvæ & calami infruniti pro ſcopo habuêre, in qvem calumniarum ſuarum tela & oblоqviorum ſpicula ſummo animi impetuoſi niſu evibrarunt. O ſi Literatis Chriſtianis tela iſta in unum collecta faſciculum, convitia inqvam, jactatæq; nullo non ævo in probos Doctores & Scriptores contumeliæ, mentis pacatæ conſpectui paterent, haud inviti communem illam cum ſanctiſſimis Dei ſervis ſortem ſubirent, planiſſimè ſibi perſvadentes, iſthæc tranſmiſſa ex àcie hoſtili tela, fortiq; excepta pectore, loricâ conſcientiæ rectioris haudqvaqvam perforatura, ſed caſſo evibrata labore, gloriæ perennantis atrium certo certiùs ſuo tempore exornatura. Cum Leonides qvondam (Plutarcho referente) exercitum ſuum in campum eduxiſſet, qvendam è barbaris audivit ſibi inſultantem; *tantas eſſe copias barbarorum, ut telis ſuis Solem ipſum eſſent obſcuraturi*; ad

qvem laconi cè Leonides; ERGO SUB UMBRA PUGNABIMUS! Impetantur licet densissimo telorũ agmine, ac atra calumniarũ nube obscurentur fortissimi athletæ Christiani, sub UMBRA tamen securè feliciterq; dimicabunt, perpetuæ felicitatis brabeo tandem aliqvãdo exornandi.

II. Non est sanè, qvod ob immissa maleferiatorum tela tantoperè tristentur sinceri philothei, lætissimo potius atqve serenissimo illa excipiant pectore; atqve manifestum argumentum præbeant, Christi spiritum, primævamqve pietatem etiamnum à se custodiri Qvamprimum ille deficeret, deficerent pariter obtrectationes, qvibus boni omnes à longo seculorum decurso tempore sunt infestati. *Levent itaqve capita sua* genuini Salvatoris Discipuli, atqve inæstimabiles utilitates, qvas perversorum calumniæ finitimas habent, ad animum suum etiam atqve etiam revocent. *Si de mundo* (Joh. 15. v. 19.) *fuissetis, mundus, qvod suum erat, diligeret; qvia verò de mundo non estis, sed ego elegi vos de mundo; PROPTEREA ODIT VOS MUNDUS.* Suspectæ admodum sint pietatis sinceræ cultori, longæ nimis criminationũ induciæ, nec extimescat ille Satyricorum meta & mundanorum scopus fieri; siqvidem nonnisi excellens virtus Invidiæ crabrones irritare, & styli non minus mucrones, qvam lingvæ probra in se provocare soleat. *Si aut fiscel-*

fiscellam junco texerem (elegantissimè ait Hieronymus) *aut palmarum folia complicarem, ut in sudore vultûs mei comederem panem, & ventris opus sollicitâ mente pertractarem, nullus morderet, NEMO REPREHENDERET. Nunc autem qvia volo operari cibum, qvi non perit, & antiqvam Divinorum voluminum viam, sentibus virgultisqve purgare, FALSARIUS DICOR.* Sic est profectò, hoc præmii manet impigros omnes in vinea Domini operarios, atqve SINCERÆ cultores PIETATIS, qvi si futilia tractarent, aut supervacanea, si malè viventium mores dissimularent, nec impostorum technas ducerent retegendas; sustinerentur pariter, ac laudibus in cœlum usqve eveherentur: Qvamprimum verò DEI negotium fortiter aggrediuntur, fraudibusq; perversorum masculè se opponunt, rabidos molossorum illorum dentes in se convertunt, Leonumq; furentium ubiq; patent morsibus. Testatissimum sanè est, omnes eos, qvos ad cultum suum promovendum DEUS unqvam elegit, gravissimarum injuriarum tenebras & eclipses atrocissimarum calumniarum tunc subiisse, cum pietatis exasciatæ radios, & zeli ferventioris ignes emisêre. Qvotidiana oculorum nostrorum experientia discimus, non modo nihil AURO carbones ignitos, fornaces succensas, gravioraqve malleorum pondera nocere, sed etiam prodesse, cum

Hieron. epist. CXIV. conf. præf. ejus in Job.

à ſcoria id ſecernant, atqve reddant illuſtrius; cæterum aliam longè ſtraminis & palearum fortunam eſſe, qvas vel ſcintillæ afflatus in cinerem reſolvere, & ventis ludibrium objicere valet. Qvem in ſenſum ſcitè Auguſtinus; *Paleam ignis* [inqvit] *in cinerem vertit: AURO SORDES TOLLIT*, addens in ſolatium adflictorum ſeqventia; *In qvibus habitat DEUS, utiqve in tribulatione meliores fiunt.* Qvidni rideant pii cunctos maledicorum fremitus, ſi *NULLA SUA CULPA* iis infeſtentur? *Nam niſi nos ipſi* [ait nonnemo] *alimenta ſubdamus flammis, qvibus in nos exardeſcunt impii, qvantocyùs intepeſcent, cum notaverint negari fidem neqvitiæ ſuæ, nec probitatis noſtræ radios fuligine opprimi, qvâ noſtrum nomen maculare ſunt conati.* Tumultuetur licet Orbis & orcus, minetur qve bonis vehementiora Babylonicis rogis incendia, mox tamen ea in delicias roris, & lenes zephyrorum auras abibunt, dummodo nulla vitæ propriæ perverſitas ſarmenta ſubjecerit. *Exundans flamma* (ita appoſitè ad Furiam Hieron.) *deficientibus nutrimentis paulatim emoritur; ſi anno præterito fama mentita eſt, aut certè ſi verum dixit: CESSET VITIUM, CESSABIT ET RUMOR.* Qvem etiam in ſenſum D. Ambroſius Vercellenſem Clerum conſolabatur, cujus famæ vulgus infeſtiſſimus erat: *Fœnum, ſtipula,*

Auguſt. in Pſ. XXI.

Ambroſ. epiſt. 82.

la, lignum, alimenta ignis sunt, ea si detrahas, IGNIS SOPITUR. Eqvidem si fideles, injuriis & calumniis exagitati, tales se præstiterint, qvales Christus eos, cum mundo exemit, esse voluit, dubium non est, qvin vel ab ipsis hostibus tandem aliqvando laudibus maximis sint exornandi. A seculi vanitate omninò alienam vitã illi si exigant, haud ita facile molossorum latratibus infestabuntur, ipsaqve perfidia, qvod credi neqvit, confingere in posterum erubescet.

III. Nobile admodum ætate nostra THEOPHILUS RAYNAUDUS evulgavit opus sub HOPLOTHECÆ titulo, contra Calumniæ ictum, ostenditq; luculentissimè, qvâ ratione optimi & sanctissimi homines teterrimis etiam conviciis CITRA NOXAM, nec nisi cum labe temporariâ sint impetiti. Suppetias nimirum adversus malignantium phalanges Viris doctrinâ & probitate illustrioribus allaturus, atqve *labantem eorum fortitudinem* [uti præfatio habet] *communiturus* Author, post nonnulla circa naturam & varia adjuncta calumniæ præcognita, aptissima qvæqve ex *Hoplothecâ Christiana* munimenta petiit, propositis nimirum multivariis patientiæ ac fidei Sanctorum *exemplis*, in qvæ contuentes alii, ad eandem mentis firmitatem atqve constantiam animentur. Studio planè admirabili Raynaudus bonos qvosqve eo malo infestatos

Extat hac Raynaud. lucubratio Tom. 12. opp. à p. 383. ad 728.

tos notavit, atqve sigillatim illos recensuit, qvibus falsò tributa fuit noxa in DEUM, Atheismus, Idololatria, Judaismus, Apostasis, & plena à fide defectio; Hæresis item sive formalis sive materialis, schismatis amor, cum heterodoxis aliisqve impiis societas, blasphemia insuper, perjurium, superstitio, Simonia, sacrilegium, Magia, & abominabilis quælibet cum dæmone societas, defectio à Majorum institutis. Dehinc pios sanctosqu e viros recensuit, qvibus per calumniam probra PROXIMUM attingentia fuerunt imposita; ipsum sc. homicidium, incestus, nullaqve non comixtio infamis, adulterium præsertim; furtum insuper atqve rapina, plagium, fides violata, mendacium atq; impostura, prævaricatio qvoqve & exploratæ veritatis suppressio, assentatio, & ingratitudo, odium Principis & seditio; Superbia ad hæc, ambitio, invidia, hypocrisis, captatio novitatum, avaritia, prodigalitas, ingluvies & bibacitas, ira, summaq; animi imbecillitas, simplicitas & malignitas, blanditia, ignavia, labesqve infinitæ aliæ. Sanè cum idem nunc sit diabolus, idemq; nullarum non calumniarum architectus, qvi ab initio suæ fuit defectionis, nec genium suum artesqve nocendi mutaverit, qvinimò iisdem planè calumniarum telis bonos hodienum impetat; qvibus sanctissimos olim

Do-

Doctores appetivit; fructuosissimum ac utilissimum erit, ex ópere illo Raynaudiano cognoscere, cujusmodi fortitudinis clypeo tela illa excipienda, qvâve animi constantiâ prudentiâqve adversus hostilem virulentiam sit decertandum. Non minus Sacræ historiæ, qvam moralis asceticæqve doctrinæ uberrimam segetem Vir ille πολυμαθέστατος in laudato libro exhibuit, atqve cunctarum calumniarum fontes detegendo, probrorumqve, Sanctis omni ævo impactorum maculas sigillatim recensendo, *Panarium* (ut ipse loqvitur) peculiare adversus calumniæ virulentiam confecit, & qvomodo qvisqve calumniam passus, ad hominum & doctissimorum & sanctissimorum exemplum sese gerere debeat, luculentissimè demonstravit.

IV. Singularem præ cæteris laud. Authoris effatis, qvædam sententiæ octavi Capitis elegantiores merentur observationem: *Habet hoc proprium* [*ait Gregorius*] *antiqvi hostis invidia, ut qvos in pravorum actuum perpetratione DEO sibi resistente decipere non valet; opiniones eorum, falsa ad præsens simulando, dilaceret. Ejusmodi cum sit Satanas adversus eos, qvos ex solâ invidiâ, qvâ in omnes bonos flagrat, insectandos suscipit, qvis non videt, qvalem se præstiturus sit erga eos, qvos causa Dei utiles,* *Greg. M. lib. II. indict. X. epist. 23.*

& subducendæ tartaro prædæ idoneos deprehendit? Adversus hos qvippe, non ex eo tantum GENERALI CALUMNIARUM fonte, qvem invidia & odium universale in omnes homines efficiunt, concitatur, sed ex speciali odio, imò rabie & singulari efferatione. Itaqve semper notatum est, homines eximiæ in Dei Ecclesia utilitatis, tetrioribus & densioribus calumniis patuisse. Exemplo sint S. Athanasius, & S. Chrysostomus; Ambo vitæ sanctitate, Zelo Catholicæ fidei, & laboribus pro Ecclesiâ omni encomio superiores. Uterqve tamen adeò densis & atrocibus calumniis patuit, ut qvasi signum ad sagittam positi viderentur. - - Excitat summis hominibus hos turbines Satan, cum in ultionem damnorum, qvæ ab eis patitur, & in exsaturationem odii, qvo propter diffidentiæ studia contra eos effervescit; tum etiam ut eos inidoneos reddat ad deinceps sibi nocendum. Nemo enim nisi bonæ famæ fuerit, potest agere idoneum animarum curatorem, ut propterea S. Augustinus lib. de bono viduitat. cap. 22. *nobis dicat necessariam esse conscientiam nostram. Qvomodo verò, qvi infamatur ut turpis & obscœnus, possit fructuosè ad castimoniam & mentis ac corporis puritatem adhortari? Qvomodo qvi avarus audit, de profusione rerum suarum in pauperes cum fructu aget ad populum? Qvomodo deniqve superbus, absqve posticis vel etiã anticis sannis de humilitate & gloriæ contem-*

temtione disputabit? Nihil haud dubiè magis elevat dicentis orationem, qvam vita, vel vitæ fama (qvod perinde est) dissidens ab oratione, & factorum cum verbis pugna, saltem in hominum existimatione atqve judicijs. Hoc igitur perspectissimum habens Satan, sollicitus admodum est, ut famam eorum à qvibus timet suis profectibus, obnubilet qvantis potest calumnijs; certus, qvantum de eorum fama decedit, tantum de facultate proximos juvandi & Dei gloriam promovendi decedere.-- Nec illa hanc in rem ratio parvi esse momenti debet, qvam S. Gregorius proponit, consolans Constantium Mediolanensem Episcopum, multis calumnijs appetitum, qvas cum à Satana profectas præmisisset S. Pontifex, & à se ritè discutiendas ablegata facilitate nimiâ & crudelitate docuisset, addit: Unde Sanctitas vestra debet mentem „ suam à maledicorum hominum rumoribus „ atqve obtrectatione disjungere, & sola, quæ „ æternæ vitæ sunt, atqve ad utilitatem subditorum proficiunt, cogitare: qvia & ad „ hoc fortasse antiqvus hostis tali curâ implicari vos voluit, ut dum fraternitatis vestræ animus erga ea, qvæ sua sunt indesinenter occupatur, aliena minus cogitet, „ & nullum verbi solatium subditis inferat, „ atqve perversè agentibus nulla districtione contradicat. Sic namqve in corporali „ prælio fieri solet, ut is, qvi in certamine „ vexil-

Greg. M. lib. VI. indict. 15. epist. 14.

„ vexillum portat, ipſum hoſtis vehementer
„ impetat: qvatenus ſi ipſe, qvi à cæteris
„ attenditur vulnus accepit, multitudo om-
„ nis citius diſperſa capiatur. Hoc igitur
„ opinionis illatæ vulnus ſentire veſtra fra-
„ ternitas non debet; ſed vitam atqve me-
„ liorationem ſibi commiſſorum curare, qva-
„ tenus venturo judici, bonã poſſitis & de ve-
„ ſtra innocentia, & de ſubjectorum meliora-
„ tione ponere rationem. *Quæ ergò aſtutia in bellis terrenis percommoda eſt, dum hoſtis alicubi timendus, alibi laceſſitur, ut averti à priore inſtituto cogatur, eadem in ſpirituali hoc bello Satanæ nobiſcum cedit illi perbellè, ſi viri eximij [per qvos inter mortales negotium Dei promoveri poſſet] diſtrahantur ad alia. Nam v. gr. dum intenti ſunt in propulſandis calumnijs, qvibus onerantur; aut prorſus omittunt labores pro converſione animarum, aut pluribus intentus eorum ſenſus, minor eſt ad negotium Dei, qvod totum hominem expoſcit. Hæ igitur ſunt cauſæ, cur calumnia in viros probos graſſetur, eoq; ferocius ac truculentius, qvo magis eminent probitate. In Impios enim non eſt, qvod hoſtis falſa probra per calumniam congerat, cum abundent veris. Neqve Satanas, qvi magna ex parte eſt Calumniæ, ſicut & cæterorum peccatorum incentor & ſator, admodum ſibi ab eis timet, ſicut timet à probis & pijs, præſertim ſi ſint inſigni ſanctitate. Itaqve*

hos

hos præſertim ſummos montes feriunt ejus fulmina, nihilqve prætermittit, qvo minus eorum famam profliget, ut ſic eorum labores ad Dei gloriam caſſos reddat. Nec minus egregiè idem Raynaudus notavit, calumniam Viros probitate ſingulari conſpicuos, ferocius in amplioribus urbibus impetere, qvam in tenuioribus & obſcurioribus locis conſtitutos: Cum enim in magnis & populoſis civitatibus ſatanas plurimos à ſuis partibus habeat, mirum non eſſe, qvod multi ibi cernantur, qvi viris bonis & innoxiis ſtruant inſidias, calumniaſqve & falſa impingant probra: Innuit id ipſum alicubi diſertè Hieronymus; *Difficilè eſt* (ſcribens) *in MALEDICA CIVITATE, & in urbe, in qvâ Orbis qvondam populus fuit, non aliqvam ſiniſtri rumoris fabulam contrahere; unde qvaſi rem difficillimam & penè impoſſibilem optat Propheta potius qvam præſumit, dicens; Beati immaculati in viâ, qvi ambulant in lege Domini, &c.* *Hier. in Marcel. vid. epitaph. ad Princip.*

V. Porrò, cum non unum ſed multivarium calumniatores ſervent agendi modum, ut neqvitiæ ſuæ tela eò fortius atqve validius evibrent, hinc non inutile erit, nec infructuoſum, ex eodem Raynaudo notas qvaſdam diſcere characteriſticas, qvibus calumniatorum genius magis magiſqve deprehendatur, dignoſcaturqve, & fuci, qvos mendaces illi, ſimplicioribus facere, qvibuſve utplurimum ſan-

sanctæ veritatis tectorium obducere nituntur, nemini non patefiant. Arma inqvam obtrectatorum damnifica, laudato authore prælucente jam proferamus, ut æternum obtundantur atqve comminuantur. Facessant autem scioli, neqve doleant si maledicos exarmemus, nisi cum illis partem habere, & hocce asperum de se judicium audire velint; nolle ut illæ tenebræ detegantur, qvibus ipsi detinentur, nolle ut calumniantium fuci, qvibus malitiam suam convestiunt, eliminentur, ne furva ipsorum facies, per mendaciloqvos inducta detegatur, & plusqvam satanicam suam neqvitiam, pœnæ & opprobria meritissima excipiant. Arrigite aures Pamphili, & seqventes observate GENII CALUMNIATORII characteristas notas: Magnus Basilius pessimum illum satanæ angelum graphicè delineaturus, appositissimè calumniatorem cum SCORPIO composuit, hoc est venenato illo animali, qvod brachiis amplectatur appropinqvantem, & cauda feriat, adeoqve exterior species gratum qvid præferat, sed interiora plena sint fraudibus & dolis; Tales omnes blandi & benevoli illi sunt trucidatores, bonis & probis non qvidem in faciem resistentes, sed mox ut recesserint derogantes, nec unqvam mortifera occultè inferre desinentes. O genuinam, non verò ingenuam maligni calumniatoris imaginem! Si manifestè ille, &

Basil. hom. X. Hexaë.

& qvasi apertâ vi, in alterius famam irrueret, & vultum præ se ferret hostilem, nullam prorsus apud audientes inveniret fidem; verum cum amicus potius qvam hostis apparere velit, amica etiam specie, & blandiloqvio fucato imponere simplicioribus non dubitat, inter blandos istos amplexus, lethales inferens ictus. Est & ille calumniatorum solemnis usus, observandi qvâ parte audientiũ credulitas commodius labefactari possit, cum qvædam sint, qvi irrito & casso conatu tentarentur. Explorant itaqve qvâ ex parte minus munitum & imbecillius firmatum sit audientis pectus, & eò potissimum dirigunt pudendæ calumniæ machinas. Qvo de calumniatorum stratagemate non malè Lucianus; *Jam* (ait) *uti probabilem & dignam fide calumniam faciant, non qvod fortuitò casus ostendit, prehensant: sed in hoc toti sunt, ut accurato delectu observent, ne qvid absonum, aut alienum à causæ fide incidat. Adeò rationes ejus qvem criminantur, universas in pejorem partem trahunt, suspectas reddunt, qvo fidem addant accusationi. - - Medicum insimulant veneficii, magnificum civem affectatæ tyrannidis; tyrannum proditionis; interdum auditoris affectus sua calumniis discrimina suppeditat, cum qvo si veteratores isti & nugivenduli suas technas comparent, apte illuditur - - Talia ferè sunt, qvæ ab impuris istis confinguntur,* *Lucian. de non temerè credendo calumn.*

vide-

videlicet ad irritandos audientium animos maximè accommoda &c. Imitantur profectò eâ agendi ratione diabolum, qvi totus in eo est, ut pronitates eorum, qvos impetit, habeat perspectissimas, impetum haud frustraneum eâ ex parte facturus, qvæ ad excipiendam hostilem impressionem aptior fuerit. Similiter & calumniatores (neqvissimi illi spiritûs maligni æmuli) studiosè explorant, qvâ ex parte & auditor, & is qvi probro notandus est, facilius ictui pateant, fortioresq; suas machinas eò obvertunt.

VI. Solemne item est calumniatoribus ZELUM ementiri, & falsâ specie promovendæ honestatis, ac exterminandi vitii spiculũ figere, qvemadmodum David sub aliâ imagine de strenuo calumniatore Doëgo Idumæo pronũciavit. Pari eqvidẽ cũ eo malignitate, recti sc. specie, omnes obtrectatores Viros innoxios dehonestant, nec aliud, zeli pro virtute siparium obducentes, qværunt, qvam ut securius noceant, & cõmodius ad optatum finem pertingant. Cognati sunt famigeratorũ calumniatores, qvare utriq; festucas augent in trabes. Si qvid minutum & exile occurrat, qvod possit in nomen alterius intorqveri, per auxesum grandefactum, magno cum bombo intentatur, ut famigeratoribus mos est, apud qvos micæ attolluntur in montes, & atomi in moles immanes amplificantur. Nimirum

Ps. LII.

ut

ut est apud Tertullianum in Apologetico; fama plurimum mendax, ne tum qvidem, cum aliqvid veri affert, sine mendacii vitio est, detrahens, adjiciens, demutans de veritate, & qvantacunq; asseveratione constructa, tamen ab uno aliqvando principe exorta, exinde in traduces lingvarum & aurium serpit, novis semper cumulata accessionibus, jugibus & variationibus permutata. Igitur ita se habent famæ initia & incrementa per famigeratores; nec aliter calumniæ progressus, per famigeratorum germanos, calumniatores, qvæ optimè alicubi perstrinxit Hieronymus ad h. m. *Rumores turpissimos ferunt, & qvod ab ipsis egressum est, id ab aliis audisse se simulant, iidem authores & exaggeratores. Exit fama de mendacio, qvæ cum ad matronas pervenerit, & earum lingvis fuerit ventilata, provincias penetrat, videas plerasqve rabido ore sævire, & tincta facie, viperinis orbibus, dentibus pumicatis, carpere christianos.* Illud deniqve in calumniatorum ratione est valdè præposterum, qvod circa ea aliis probrum falsò inurere plerumqve notantur, qvibus ipsi maximè sordent. Familiare id est scortis, qvæ ubi primum rixa illis cum aliâ honestâ muliere exoritur, non dubiæ qvin audituræ sint, qvod sunt, anteoccupant probrum, & faciem ejus cum qvâ rixantur, ignominia adimplent. Non secus accidit calumniatoribus, qvi qvo se ju-

Tertull. Apolog. cap. 6.

Hieron. epist. 10.

ſt in aliorum criminatione falsâ culpandos norunt, eò flagrantius & æſtuoſius concitantur adverſus perſonam cui falſam maculam imponunt, rati eò credibiliorem fore dicentium orationem, qvo plus præ ſe tulerit ardoris in arguendâ falsò impoſitâ turpitudine; & eò magis elongandam ab ipſis ſuſpicionem propriæ culpæ, qvo acrius eam in aliis averſantur. Qvis enim credat eum labe aliqvâ ſordere, qvem videt vitium in alio damnare tanto cum æſtu & concitatione? Et tamen non rarò deprehenditur, qvod Satyricus deteſtabatur Satyr. 2.

Clodius accuſat mœchos, Catilina Cethegum.

Qvi inqvam maximè delinqvunt, in aliqvo genere, non rarò per mendacium infamant alios circa illud ipſum, cujus ſunt maximè rei. Qvæ hæreticis ſemper perfamiliaris fuit neqvitia, ut orthodoxos falsò incuſando, ſe ipſos verè condemnẽt; eundẽq; Ethnicis olim genium maleferiatum fuiſſe, Octavius apud Minutium tradidit, ut Chriſtianis facinora, de qvibus ipſi ſibi fuêre conſcii, qvæqve in Deos etiam ſuos retulêre, neqviter exprobrarint, id ipſum pleriſqve uſu venit calumniatoribus, ea nimirum innoxiis tribuentibus crimina, qvæ ipſi fronte perfrictâ freqventiſſimè perpetrarunt, cum tamen indigniſſimum ſit, carpere in alio labem, qvâ ipſe reprehenſor putidiſſimè ſordeat. Sed & aliæ; æqve illuſtres

ac

ac memorabiles adiiciendæ essent laudati authoris de eâdem peste sententiæ, qvibus tum virus & malignitatem calumniæ ostendit, tum originem ejus, seu fontes fœtulentos; tum pœnarum etiam, omni jure calumniatoribus statutarum atrocitatem edocuit; nî ipsi idem egissemus alibi, atqve stylo & filo prolixiori Maledicentiæ noxam ostendissemus. Non prætereunda tamen est insignis JUSTI LIPSII de Calumnia Oratio, qvæ in calce Centuriæ epistolarum qvintæ legitur, atq; literatis, hostium suorum malignitate graviter impetitis, Christianæ patientiæ LORICAM verbis [qvæ seqvuntur] significantissimis commendat:

Confer Coment. VI. de Maledic. liter.

JUSTI LIPSII
DE
CALUMNIA ORATIO,
qvæ Tomo I. Opp. p. 183. seqq. legitur.

„ DE Calumniâ dicturus hodie, & hoc
„ qvicqvid est Vitii in lucem protra-
„ cturus sum. Tu DEUS, qvi boni-
„ tas, candor, amor totus es, dirige & prælu-
„ ce mihi adversus inimicum tibi vitium; &
„ mentem ac lingvam move, ut generi hu-

,, mano innocentiam instillem, & in vitâ, di-
,, ctis, scriptis probitatem, pacem & charita-
,, tem. Calumniam hîc definio occultam
,, læsionem, imminutionemqve alterius, in
,, sermone aut scripto, mixtam fraude, dicta
,, ea est à calvendo, qvod prisco verbo frustrà
,, habere & decipere significabat. Omnis e-
,, nim Calumnia mentitur, & fallit, ut mox
,, dicam, & mendacium aut fucum auctorem
,, habet. Græci διαβολὴν dixêre. Item ap-
,, positè, qvod qvasi trajiciat ac penetret, &
,, noxio lingvæ suæ telo defigat. Finis scil.
,, illi primus, fallere; qvod Latini conside-
,, rarunt: Ultimus, lædere; qvod Græci.
,, O vitiorum vitium! & tamen qvod hodie
,, crebrius est? qvod cum majori pernicie
,, conjunctum rei privatæ & communis? Ad-
,, do etiam, qvod neglectum magis à novis
,, scriptoribus & antiqvis? Qvare cum nemo
,, studiosiùs paulò, qvod sciam, de illo aut
,, non illud dixerit; ita spero ut tractatio e-
,, jus non solum fructuosa futura vobis sit, sed
,, nec mihi ingloria: qvi primus ingredior
,, aperire id & diffundere stilo. De istâ igi-
,, tur tria hæc dicam. Qvàm fœda sit! Qvam
,, perniciosa: Qvomodo cavenda. Hæc sin-
,, gula dum subtiliùs paulò & uberius perse-
,, qvor, qvæso vos, auditores, adhibere mihi
,, non aures solùm sed animos: & vela hæc,
,, ut sic dicam, orationis meæ, Zephyro bene-
,, volentiæ vestræ afflate atqve dirigite. Et

Et fœditatem qvidem Calumniæ, qvo „ clari⁹ vobis argumento oſtendam, qvàm i- „ ſtoc duplici? Qvòd & in fœdiſſimas ea per- „ ſonas cadat; & qvod fœdiſſima ſit ipſa. Per- „ ſonas qvidem triplici hâc notâ inſignes, Vi- „ les, Ignavas, Loqvaces. Viles: adeò verè „ à me dictum, ut negem, non dicam bonam, „ ſed mediocriter bonam altamqve indolem, „ unqvam hac labe fuiſſe aſperſam. Vetus & „ noſtrum ævum excute, non aliter leges, vi- „ debis, audies; qvàm triſtes qvaſdam mali- „ gnaſqve naturas, qvas ſidere ſuo Saturnus „ afflavit, aliis invidentes, ſibi diffidentes, „ pronas ad hoc vitium & factas. Videtiſne „ minutos illos canes & degeneres, qvi hoſpi- „ tes allatrant, feras non tangunt? Tales de- „ teriores iſti hominum, qvi lædere tantùm „ innoxios nati & vexare. Nati, inqvam, „ qvia revera ad hoc vitium ita vergunt & in- „ clinant, ut qvies iis non ſit niſi aliis inqvie- „ tis. Tum notâ alterâ, Ignavos feci. Qvid „ clarius? Prima ſcintilla & fomes Calum- „ niæ otium eſt: nec unqvam aut vacabit aut „ lubebit in alienas res inqvirere, qvem ſuæ „ diſtinebunt. Apud deſides & ignavos „ mala Diva habitat, & apud eos ſedem po- „ ſuit ſui regni. Negat qviſpiam? Forum & „ Baſilicas noſtras pauliſper adeat: in qvi- „ bus uberrima cottidie calumniarum ſe- „ ges ſeritur, nonniſi ab iſtis qvib⁹ unum hoc „

„ opus eſt, ambulare & fabulari. Publica il-
„ lic & privata vapulant: Principes, & ad-
„ miniſtri peccant: alius hoc fecit, alius hoc
„ dixit: deniq; nulla de qvoqvam fabula eſt,
„ qvæ apud eos ſtet, ut cum Poëtâ dicam, ta-
„ lo recto. Atqve hæc ſi periti ipſi rerum fa-
„ cerent, minus indignarer. Nunc homines
„ non ſolum ignaviſſimi, ſed & ignariſſimi
„ rebus iis calumniando ſe miſcent, ad qvas
„ cogitatione & ſenſu non pertingunt. Ut
„ in navi nemo Vectorem ferat, qvi nautas
„ moneat idemtidem aut culpet, ipſe interea
„ imperitus manum non dicam clavo ad-
„ movere, ſed remo: Ita meritò importunà
„ nobis & moleſta vaſcula hæc inania; qvæ
„ maxime tinniant, & liqvoris minimum ha-
„ bent. Deniqve nota tertia, loqvaces. Et
„ qvi poteſt aliter? Naturâ hoc lingulacis
„ inſitum, ut non multa ſolùm loqvantur,
„ ſed mala. Si qvis veſtrûm adfuit indomi-
„ tis iſtis; & qvibus, ut Pindarus ait, os ſine
„ fræno: nonne præcipuus illorum ſermo
„ non ſolum de aliqvo, ſed in aliqvem eſt?
„ Certè. Audita enim & non audita effe-
„ runt, qvæ vera, qvæ vana. & ut in Judeæ
„ lacu Aſphaltite nihil mergitur, ſed ſuper-
„ natant omnia injecta: ſic in iſtorum pe-
„ ctore nihil conditur, ſuperfluunt, imò ef-
„ fluunt cuncta. Et qvid aliis parcere eos
„ credas? nec ſibi, qvoniam huic morbo id

qvo-

qvoqve proprium, ut si in alienos dicere „ nihil habeant, in suos dicant, atqve adeò „ in sese. Ut in longâ fame, corpora nostra „ alimento defecta, ipsa se depascuntur: simi- „ le evenit in istis.

Atq; ecce personas habetis, qvibus gau- „ det & assidet Calumnia: qvod ordo nunc „ jubet, producam ipsam, & qvidem in vero „ suo vultu. Omne ego vitium detestandum „ & fœdum fateor: Verùm hoc eximiè. Qvod „ non solum in fœdis, sed natum & confla- „ tum è fœdis. Poëtæ Chimæram suam è tri- „ plici corpore fingunt: sed fingunt. Hîc i- „ psa res est, & ad hoc monstrum Calumniæ „ constituendum cœtus & mixtio concurrit „ trium vitiorum. Nam architecti ejus præ- „ cipui & qvasi parentes sunt, Mendacium „ & Invidia: Curiositas autem nutrix. Co- „ gitatè ipsi, qvàm bella hæc proles sit, à bel- „ la hâc vitiorum triga. Mendacium inqvam „ ei pater. qvidni? qvod animat scil. & in- „ spirat omnem Calumniam; qvæ jaceat, nec „ vitam aut sangvinem habeat sine illo. Qvis „ Calumniator simplici vero contentus un- „ qvam fuit? qvis ficum dicere ficum? nec „ potest qvidem, qvia aliter vim nocendi non „ habeat, nec finem suum asseqvatur nisi a- „ beat extra veri fines. Itaqve auget maliti- „ osè omnia & attollit. Atqve ut convallium „ ille sonus, qvem echo dicimus, pro unâ vo- „

„ ce duas tresqve reddit: sic iste geminat vi-
„ sa & audita. Verbulo de qvopiam qvestus
„ sum? graviter accusasse me dicet. Leve a-
„ liqvid notavi? Carpsisse omnia. Ambigu-
„ um sermonem habui? qvod deterius est,
„ eliget & ad summam, qvod Medici de cu-
„ curbitis dicunt qvas corpori affigunt, non-
„ nisi paruum eas vitiosumqve sangvinem e-
„ ducere: Verius de isto ego, qvi adtrahit
„ ad se nonnisi mala. Atqve utinam adtra-
„ hat tantum. Sed sæpè à se addit, & insper-
„ git: & ut dicta, ut facta refert, qvæ ne in
„ somnio nobis cogitata. Siqut araneæ cas-
„ ses & filamenta mirâ arte è suo corpore gi-
„ gnunt: sic iste fraudium argutos laqveos
„ suopte ingenio nectit. Jure igitur men-
„ dacium ei pater; sed mater etiam invidia,
„ qvæ in illo maligno ingenii utero conci-
„ pit, gestat, parit deniqve hanc infantem:
„ E moribus & factis Calumniantium qvis
„ id non approbet? Rarò enim in viles &
„ sui similes telum hoc armant, aut exerunt:
„ Sed in eos qvos virtute, doctrinâ, aut qvâ
„ aliâ laude alios vident anteire. Athletæ in
„ cursu, non eos respiciunt, qvos reliqverunt,
„ sed intendunt saltem in priores: Sic Ca-
„ lumnia dirigitur in meliores. In ludis olim
„ & arenâ observatum fuit, tauros purpura
„ & rubore maximè concitari, qvi tamen
„ pulcherrimi sunt colorum: simile in istis li-
cet

cet dicas, qvorum virus provocat ipſa vir- „ tus. At poſtremò Curioſitatem etiam, Nu- „ tricem Calumniæ, addidi. Veriſſimè: qvia „ ſcil. fovet & nutrit hanc puellam qvæſito „ undiqve rumorum & ſermonum cibo. Tol- „ le eam à Calumnia: qvid poterit? Imbecil- „ la, jejuna, vacua ſedebit: & qvæ nocere „ velit, potius qvam poſſit. Nam hæc eſt qvæ „ materiem ſuppeditat, qvæ domi nunqvam, „ foris ſemper, imò in foris habitat; omnium „ ædes, omnium animos penetrat: Vigil aſ- „ ſiduè & ſine ſomno. Hæc rumores paſſim „ colligit: &, heus tu da dexteram. ec qvid „ novi? in aula qvid fit? Qvi ſtatus in An- „ glia? qvis in Gallia? Titius qvid agit, „ qvid Sejus? Talia ac plura ſcrutatur atq; „ excipit: nunqvam tamen plena & ſatura „ ſed ut pædidum ac membrũ ſcabioſum fri- „ cari ſemper vult, ſic iſta ſermonibus, & præ- „ ſertim aſperis malisqve, aſſiduè ſcabit. Nec „ verò aures ſolùm hujus prurientes & avi- „ dæ; ſed acres qvoqve & acuti oculi, qvos „ cum ſemel aperuit, qvid ea non videt? et- „ iam qvod non videt. Qvid non ſcrutatur? „ aperta, & operta. Tiberium Imperatorem „ ea oculorum indole fuiſſe ferunt, ut noctu „ pariter atqve interdiu cerneret: de hac ap- „ poſitè dixerim, qvæ etiam ea qvæ in tene- „ bris & ſolitudine geruntur, explorat. Do- „ mum tuam claudis? penetrabit. Lingvam „

„ contines ? pectus inspiciet. Homines fu-
„ gis? ipsa te inveniet, & ut muscas atqve e-
„ jus modi minuta animalia nullâ curâ sub-
„ moveas : non item ullâ cautione istam.
„ Hæc Curionum illa gens, qvam Poëta Co-
„ micus scitè depinxit :

„ Qvi res alienas curant opere maximo :
„ Qvi omnia se simulant scire, nec qvidqvam
sciunt :
„ Id qvod Reginæ Rex in aurem dixerit,
„ Sciunt, qvod Juno fabulata est cum Jove.
„ Qvæ neqve futura neqve sunt facta tamen
sciunt.

Atqve ex his palam videtis, qvanta fœdi-
„ tas sit Calumniæ, qvæ in turpibus, qvæ è
„ turpibus: qvam mendacium genuit, Invi-
„ dia peperit, Curiositas educavit.

Agite, seqvimini me ad perniciem : qvam
„ alterum velut spatium esse volui mei cur-
„ sus. Qvod tamen priusqvam ingredior,
„ reficite paulisper animos, & mecum respi-
„ rate.

Perniciem ego in Calumniâ validam &
„ variam invenio qvantam nec in ullo (ve-
„ rè hoc non oratorie dicam) vitiorum.
„ Validam ideò : qvia acutè imprimis & oc-
„ cultè lædit: Variam; qvia in pleraqve
„ omni re & plerosqve omnes. Singula hæc
„ breviter videamus. Acutè dico lædere,
„ & mecum sacer ille Vates, qvi exclamat:
Den-

„ Dentes eorum tela & ſagittæ, & lingva eo-
„ rum gladius acutus. Nec longè à mente,
„ aut verbis divini Viri hic Spartanus: qvi
„ interrogatus de Gladio: Satisne acutus eſ-
„ ſet? acutior, inqvit Calumniâ. Videlicet
„ hoc ſignificans, nullam è chalybe aut fer-
„ ro aciem eſſe, qvæ conferri poſſit cum acie
„ hâc lingvæ. Qvid enim ea non tangat,
„ aut tactùm non penetret? ut fulminis ſub-
„ tilis illa vis omnia pervadit: ſic hæc qvam-
„ vis ſepoſita & clauſa perurit. Idqve eò ef-
„ ficacius, qvoniam occultè ut addidi, & ex
„ inſidiis id facit. Qvî vites telum, qvod
„ nec vides? Tempeſtatem nobis nubes de-
„ nuntiant, incendium fumus, hoſtem ex-
„ plorator: at ſubita & improviſa pernicies
„ eſt à Calumniante. Minari eum credis?
„ blanditur. Hoſtem præferre? amicum,
„ & eâ ipsâ lingvâ, qvâ te ſauciat, verborũ
„ prius, imò & laudibus illecebris demulcet.
„ Ut ſcorpium ſi manu teneas, ludere pau-
„ liſper videtur, mox ferit te obliqvâ caudâ:
„ tale imò amplius in iſto eſt, à qvo cum læ-
„ di nihil timeas, jam læſit. O fraudem de-
„ teſtabilem! & ex Oraculo ab Hiſtorico meo
„ ſcriptum, peſſimum inimicorum genus,
„ laudantes. Venena mihi nuda & aperta
„ porrige, vitabo: ſi cibo aut vino callidè
„ mixta, qvi poſſum? non aliter de Calum-
„ niâ cenſeo: qvam bono jure dixerim, mel
vene-

,, venenatum. Hostem adversum, ait egregiè Salustius, deprimere homini strenuo ,, haud difficile est: occulta pericula neqve ,, facere, neqve vitare, bonis in promptu est. ,, Itaqve validam ab ea perniciem esse (primò ,, à me positum) satis vobis liqvet: nunc ,, qvam varia eadem, audite. Lædit enim & ,, tangit in pleraqve omni re, ut dixi, & plerosqve omnes. Qvod sanè eximium in Calumnia adnotes, & præter sortem aliorum ,, vitiorum. Qvæ noxam nocere non negaverim: sed qvid nisi unam? sed qvid nisi ,, uni alterivè? Nempe libidinosum me fac: ,, duos impuritate contamino. Pone avarum; tres, qvatuor, pecuniolâ defraudo. ,, Ebriosum cense; unus aut alter obvius ,, verbera manuum meatum excipient, aut ,, lingvæ. At in Calumnia res habet aliter, ,, qvæ in omnem ætatem, sexum, ordinem debacchatur, calamitas publica & Phaëton ,, qvidam, ut sic dicam, Orbis terræ. Qvis ,, tam felix aut sapiens, qvi jactet ab eâ esse liber? nemo. Paratum enim strictumqve ,, lividum illum dentem in omnes habet; sed ,, tamen in eos maximè, qvi magni. Qvicumqve, qvacumqve in re excellit, hunc it ,, depressum, & ut ij, qvi ruere ædificia volunt, columnas primò subtrahunt; sic hæc ,, cui perdere genus humanum libido sit, perdit eos qvibus innixus publicus hic status.

Pru-

„ Prudentes, probos, doctos, hostes omnes „ habet: & eos modo criminationum ma- „ chinis violentè concutit, modo suspicio- „ num cuniculis callidè subvertit. Varios „ igitur lædit: sed & variâ in re lædit, nec „ qvidqvam homini carum acceptumqve „ est, qvod non eripi, certè imminui vi- „ deas per Calumniæ technas. Te opes de- „ lectant? Si potest, exuet. Alium honores? „ privabit. Amici qvempiam? hîc verò vim „ suam artesqve exeret: & Lælium à Scipio- „ ne, Pyladem ab Oreste divellet. Jam qvid „ rerum humanarum carius famâ? qvæ jure „ est bonis, ante bona omnia, & ipsam vitam. „ Nã hæc utraq; caduca & fluxa sunt: & opes „ qvidem ante nos sæpè. Vita nobiscum sem- „ per abit: nomen autem & fama æternant; „ eaqve sola, cum non erimus, hic erunt. „ Atqvi hanc, unicum Sapientum thesaurum, „ purissimam vitæ gemmam appetit Calum- „ niator assiduè; & subtrahere aut maculare „ conatur omni fraude. Virtutem enim „ ipsam qvia lædere non potest [summum in „ nobis propriumqve bonum] hanc lædit; „ splendorem, lucem, & qvasi imaginem vir- „ tutis. Et qvid de hominibus qveror, aut „ rebus humanis? Proh summe Deus! nec tibi „ qvidem parcit, & tuo cœlo. In rebus enim „ divinis & religione invenit jam qvod exa- „ gitet, per qvod nos, imò te lædat. Tua

enim

„ enim illa vox decretumqve est, tua sanctio, „ ABDITA MENTIUM CÆLESTI MENTI RESERVANDA; nec pectoris hujus „ fibras pulsandas cuiqvam aut reserandas, „ nisi qvi eas fecit. At Calumnia aliter, & „ passim jam [ô labem nostri ævi!] oculos, „ lingvamqve illuc conjicit, & adyta interioris hujus Templi scrutatur & calcat. Ille „ in Religione parum purus est, ille parum „ fortis, tertius parum apertus. Et qvid jam „ superest, nisi ut palàm & per præconem animi nostri sensa citentur ad Calumniatoriũ „ hoc tribunal? Homerus ille, me qvidem „ Judice, non vatum solùm sed hominum (de „ profanis loqvor) semper Princeps, Aten „ qvampiam Deam finxit: à qvâ in populos „ derivatæ omnes noxæ. Qvo fabulæ involucro calumniam eum tegere & tangere voluisse tam mihi certum, qvàm loqvi me „ nunc & spirare. Nam ita describit:

Perniciosa Dea (verba ejus presse interpretor) *qvæ omnes offendit*:

Qvæ terram non tangit, incedit autem per capita Virorum:

Qvæ Jovem ipsum læsit.

„ Per vestram fidem, ullusne pictor artifice „ suo penicillo, aut orator ubere stilo, clarius, expressiusqve signaverit germanam „ Calumniæ formam? non opinor. Qvæ „ omnes, inqvit, offendit. Nonnè hoc

ipsum

ipſum eſt, qvod doceo, paſſim & omnes ab „ ea lædi? Terram non tangit, certè. Ra- „ rò enim in viles aut humiles incurrit, ſed, „ qvod addit; Incedit per capita virorum, id „ eſt, ſumma petit & ſummates. Deniqve „ Jovem ipſum lædit. Qvippeni? ſive qvia „ divinas qvoqve actiones calumniatur & „ carpit; ſive qvod jam dixi, nec religio- „ nem immunem habet improbi ſui dentis. „ Atqve hæ noxæ illæ ſunt, qvas privatim ad- „ huc ludit, verè ludit: ſi cum ijs compares, „ qvas publice patrat & in Principum aulis. „ Hîc enim ei ſedes: hîc admiſſis eqvis laſci- „ vit & currit, ut in ſuo circo. Non mihi „ fas ſigillatim perſeqvi [tempus vetat] bre- „ viter hoc accipite. Qvidqvid fraudium, op- „ preſſionum, ſcelerum uſqvam aut unqvam „ in aulis fuit, id manaſſe ab hoc capite, ab „ hoc fonte. Alexandrum illum Magnum „ in tot amicorum neces qvid niſi calumnia „ impulit? Socratem vitâ, Rutilium civita- „ te qvid niſi Calumnia expulit? Tiberios, „ Caligulas, Nerones, & tot portenta tyran- „ norum, qvid niſi calumnia peperit? & ne „ vetera tantum cogitemus: hoc, hoc, miſer- „ rimo tempore, fugas, clades, cædes, & ma- „ ria calamitatum qvas patimur, natæ pri- „ mò non niſi ab rivulis iſtis in aula calum- „ niarum. Doletis hærere in Reipub. viſce- „ ribus diſcordiarum hæc tela? Calumnia in- „

jecit.

,,jecit. Ardere tot jam annos facem hanc ,,civilium bellorum? Calumnia accendit. ,,Nec qvidqvam malorum videmus aut vidi- ,,mus, qvod non ab hac ſcaturigine diffu- ,,ſũ. Populi in Reges, Reges in populos, non ,,alia re excitati primò atqve irritati ſunt, ,,qvam hoc lingvario flabello. Ut maria ſuâ ,,ſponte qvieta vento intumeſcunt: ſic Prin- ,,cipes naturâ ſæpè boni aut mites, per incen- ,,diarios iſtos inardeſcunt. Perniciem igitur ,,validam, & variam in Calumniâ nunc habe- ,,tis. Qvàm Chriſtiani noſtri veteres præclarè ,,intellexiſſe mihi videntur, cum patrem ,,omnis vitij, imò ipſum vitium, monſtrum ,,inqvam illud ab inferno, Græca voce Dia- ,,bolum, id eſt Calumniatorem, prope di- ,,xerunt; arbitrati ſcilicet, nocentiſſimum ,,hoſtem, non alio nocentiori nomine po- ,,tuiſſe deſignari. Nec minus indomitam ,,ejus vim legislatores priſci conſidera- ,,runt, qvi cum vitia cætera legibus aut pœnis ,,coërcerent: huic uni, qvod miremur, aper- ,,tos carceres & velut liberum campum reli- ,,qverunt ad nocendum. Ite enim per om- ,,nes hominum Gentes: fallor; aut nullam ,,mihi dabitis, ubi vitium hoc legum freno ,,aut ſanctione comprimatur. Apud Athe- ,,nienſes qvidem mulcta pecuniaria calum- ,,niatoribus fuit, fateor: Apud Romanos ,,frons ijs inuſta K literæ notâ: ſed nemo er-

ret;

ret; non iſtis meis ſuſurrionibus, dunta- „ xat illis, qvi in Judicio & publica accuſa- „ tione calumniabantur. Qvid ergo? aut „ tam cæci illi, ut perniciem hanc non vide- „ rint, aut tam fatui, ut viſam approbarint? „ Nihil horum, ſed ſcienter & judicio vitium „ extra pœnam habuerunt, qvod eſſet extra „ medicinam. Mediocribus amnibus repa- „ gula ſua ſunt: Communi alicui diluvio, qvi „ aggeres reſiſtunt? Orbem terræ Calumnia „ inundavit, hæret & habitat in peſſimæ hujus „ naturæ medullis, nec jam inter culpas cen- „ ſetur, ſed mores. Qvid facerent? opinor; „ qvod prudentes & pudentes Medici, qvi „ nec cancro manum temerè admovent, nec „ tabi. Itaqve mali magnitudo & diffuſio „ aſſeruerunt hanc in libertatem: nec com- „ probata ea, cùm deſperata eſt. „

Sed ne longiori Oratione me fatigem, „ vos detineam: flectere hanc navim ad por- „ tum incipio, & venio ad tertiam, ultimamq; „ partem, qvæ eſt de Calumniæ cautione. „ Qvam ſi qvis ita accipit, ut immunem tu- „ tumqve ab omni Calumnia futurum ſe ſpe- „ ret: næ ille errat, & exigit à me qvod non „ eſt virium humanarum. Prodeat, non di- „ cam Thales ille alumnus ſapientiæ, ſed ſa- „ pientia ipſa: nunqvam eum dabunt. Qvid „ ergò eſt? duos tantum velut clypeos ſug- „ gerere poſſum, qvi vim aciemq; ejus incur- „

„ rentis frangant & retundant. E qvibus pri-
„ orem, innocentiam, alterum, patientiam ap-
„ pello. Innocentia ante omnia te muni,
„ qvisqvis effugere vis malæ & hiantis hujus
„ Divæ morsum. Nam certè, qvi vitâ inte-
„ gri, lingva cauti, actione modesti: qvid ab
„ eâ timeant? ut locis levibus & politis ægrè
„ sordium aliqvid adhærescit: sic maledi-
„ ctum sedem vix invenit in vita puriore. I-
„ taqve sæpè tegmen hoc profuit: mentiar
„ tamen, si dicam semper. Ciceronem scio
„ scribere: Ut ignis in aqvam conjectus con-
„ tinuò restringitur: sic falsum crimen in ca-
„ stam vitam. Utinam tam verè, qvam di-
„ sertè! qvam multos enim vel purissimæ &
„ pœnè suprà hominem vitæ Calumnia læsit,
„ & lædet? & efficaciter læsit adeò ut sangvi-
„ nem omnem ab iis succumqve duxerit bo-
„ næ famæ. Nec miremur. Calumnia enim,
„ ut docui mendacio ferè grassatur, & id tu-
„ tò: qvia apud judicem unum, & qvi non
„ qværit plerumqve, sed credit. Itaqve rem
„ hanc præ magno Oratore vidit melius ma-
„ gni regis adulator, qvi identidem mo-
„ nere solitus: Qvidvis in qvosvis esse
„ confingendum. Ut enim, ajebat, vulnus
„ maxime sanet, manebit tamen cicatrix. Pe-
„ stilens, sed ita me DEUS amet, ingeniosum
„ dictum: & cui origo atqve item fides, ab i-
„ psâ nostrâ naturâ. Insitum enim plerisq;
hq-

„ hominum, non ſolnm patulas, ſed etiam
„ credulas aures delationibus habere, & id
„ magis, ſi ad læſos eæ pertinent, aut læden-
„ dos. Et cum ſemel aſperſus ſis, vix eſt ut
„ plenè eluas hanc labem. Suſpicio inqvam
„ manet, ubi non crimen. Ergo altero etiã cly-
„ peo meritò te munivi: qvem PATIENTIAM
„ dixi. Ejus vim & uſum hunc eſſe volo, ut
„ Calumnias qvas vitare non potes, fortiter
„ & erectâ cervice feras. Varronis argutum
„ olim dictum fuit de mala conjuge: feren-
„ dam eam, aut tollendam eſſe: tu uſurpa in
„ peſſimâ hàc viperarum, & tolera, qvod non
„ tollis. Feras autem? imò & ſpernas. Ut
„ bonus & animoſus miles levia & circum ga-
„ leas crepitantia tela contemnit. Sic Vir ro-
„ buſtus & ſapiens dicteria. Qvid enim tibi
„ tollunt? Famam? bona ea ſemper erit a-
„ pud bonos. Virtutem aut Sapientiam?
„ non ſubjacent ea arbitrio humano. Deniq;
„ cum omnia carptores iſti fecerint, dixerint:
„ vero altoqve animo clamabis, omnia mea
„ mecum porto. Qvòd ſi infamiæ tamen ſpe-
„ cie moveris: bene, ſi verâ; ſin autem falsâ,
„ qvid ad te? Ne applica tibi, non eam ha-
„ bes. Diogenes ille Cynicus altæ ſapien-
„ tiæ vir, & qvi non vicit ſolùm hominem,
„ ſed exceſſit, dicere ſolitus cum turbæ ſub-
„ ſannarent: Illi me rident? ego non rideor.
„ Tu idem fac; & dicta illa omnia ſive ſcom-

„ mata sic audi, qvasi jacta in alienum. Nemo „ ab istis conteritur aut contemnitur, nisi qvi „ antè se contempsit. M.Cato, Romanus il- „ le Socrates, in os percussus à qvodam, cum „ idē satisfaceret deinde & deprecaretur: Non „ Hercules, inqvīt, animadverteram. O exi- „ mium & supra Viros Virum! qvi altius me- „ liusqve putavit non agnovisse injuriam, „ qvam ignovisse. Et verò, si judicio exa- „ minamus, qvantula ista sunt, qvæ nos tur- „ bant? rerum plerumqve nihil, sed verbo- „ rum aliqvot nugæ: qvorum major etiam „ pars constat vitio interpretantis. Noli ea „ intelligere, periit convitiatori contumeliæ „ suæ fructus. Hæc vera, auditores, hæc so- „ lida in Calumniam arma sunt: non illa, „ qvæ vulgus usurpat, reponere & vindicare. „ Ut in viâ, si canis aut eqvus luto me adsper- „ gat, non excandesco statim & vicissim in „ illum regero; sed potius me purgo: Ita hîc „ faciendum, & omnes isti pro caniculis aut „ eqvuleis habendi, qvi non judicio sed im- „ petu & protervià lædunt. Sed jam desino „ & complico, ut sic dicam Orationis meæ „ vela. Tria hæc audistis, fœditatem hujus „ vitii, perniciem, cautionem. Oro, obte- „ storqve vos auditores per DEUM immor- „ talem, spernite à vobis longissime hanc pe- „ stem; nec à lingvis solùm, sed ab auribus „ etiam vestris. Peccat enim hîc non modo

qvi

qvi dicit Calumniam, sed qvi excipit: & „
ut ferrū ignitum tangere sine noxa non est, „
non item assistere amburentibus hisce lin- „
gvis. Blandiuntur & insinuant, scio: ver- „
bis Comitatem, vultu amorem præferunt. „
Vos mihi credite: aspides illæ sunt & vene- „
num suum inspirant sopiente qvodam & „
fallente morsu. Qvod ad ipsos attinet, ni- „
hil eos moneo. Voveo & imprecor cum „
Davide potius: Muta fiant labia dolosa, „
qvæ loqvuntur adversus JU-
STUM.

COMMONEFACTIO XXVI.

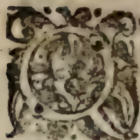
STELLA ECCLESIASTICA CADENS,

SIVE

EXTREMÆ CLERICORUM QVORUNDAM AMBITIOSORUM MISERIÆ.

Ad Comment. VII. num. VI.

I.

Væ omni mortalium ordini tristissimas clades interminat hians & infrunita ADSCENDENDI cupiditas; ea nullo non ævo fatalis utplurimũ summeq; perniciosa hominum DEO sacratorum Nationi extitit, malisqve innumeris plurimam subministravit occasionem. Siqvidem horrendas calamitates, & fulminantes miserias illi Doctores Ecclesiastici freqventissimè aspexerint, qvi modicis haudqvaqvam contenti esse, nec modestè

&

& inter inferiora versari voluerunt, qvin potius volatu arduo nubes ipsas duxêre verberandas. Nec mirum, qvod inter nubes illi qvantocyus evanuerint, atqve STELLARUM CADENTIUM instar ad infima Orbis penetralia detrusi, ruinam omnium maximam atqve tristissimam subierint. Et qvamvis fulgentia firmamenti sidera revera non labantur desuper, * atqve STELLARUM CADENTIUM nomine nonnisi meteora veniant, ex effluvio accenso [nudasqve Stellarum imagines referente] orta; tristissima tamen omnium ætatum experientia docuit, *Mysticas illas Stellas*, qvinimò fulgentissimos doctrinarum hierosophicarum Luciferos (concitatiori AMBITIONIS infrunitæ turbine agitatos) de supremæ felicitatis sede ex improviso deturbatos, inqve perditionis miserandæ puteum dejectos fuisse. Prodeant (post plures alios in VII. de Ambitione Literatorum Comment. notatos Doctores) TRES famigeratissimi, & multijugæ eruditionis lu-

* *Reverâ de cœlo si caderent stellæ* [scribit notanter Joh. Sperlingius Institut. Phys. lib. V. cap. 10.] *qvantulus qvæso etiamnum stellarum restaret numerus? Nonne jam dudum luminibus suis orbatus terrarum fuisset Orbis? Et cum maxima stellarum sit magnitudo, vel unica casu sua terram dedisset obrutam.*

ce fulgentiſſimi Antiſtites, atqve calanitatum, qvas φιλοπρωτεία urgente incurrerunt iliadem, fide dignis interpretibus uſi commemorent.

II. Primus APOLLINARIS eſt, qvi cum ætate Imperatoris Gratiani (Theodoreto teſte) fruſtra ad Antiochenum Epiſcopatum adſpiraſſet, reſiſtente ei Flaviano, coram Gratiani Duce, Sapore, [qvi turbarum componendarum causâ Antiochiam miſſus erat,] adeoqve τῆς τῶν ἐκκλησιῶν ἡγεμονίας διαμαρτὼν, διαῤῥήδην λοιπὸν τὴν καινοτομηθεῖσαν διδασκαλίαν ἐκήρυττε, καὶ τῆς αἱρέσεως ἑαυτὸν ἀπέφηνε ἀρχηγὸν; *Epiſcopatus repulſam tuliſſet, ex profeſſo inpoſterum novam hæreſin ſuam docuit, & ſectatores nactus, eorum ducem ſe præbuit*, qvinimò pudendæ ſuæ ſectæ peculiares Epiſcopos inſtituit, injuriam ſcil. tum à Sapore, tum à Flaviano [uti putaret] ſibi factam, hâc ratione vindicaturus. Alter, nec abſimili τῆς μυριοτέχνου dolo de ſede ſupernâ dejectus atqve deturbatus Antiſtes eſt PHOTIUS, ille celeberrimi nominis Patriarcha Conſtantinopolitanus, qvi à Luce dictus, lucis veræ uſuram omninò perdidit, qvamprimum tenebricoſæ illius malitiæ, h. e. Ambitionis pudendæ glaucomate ſeſe paſſus eſſet occæcari. Qvantæ eruditionis laude, qvantæ veritatis confirmandæ & propagandæ zelo, qvan-

Theod. Hiſtor. Eccl. lib. V. cap. 4.

qvantâ induſtriæ gloriâ ille initio emicuerit, notius eſt, qvam ut longâ id ipſum indigeat commemoratione; *Omnia qvippe* [ait Nicetas Paphlago] *in illo concurrerant, aptitudo qvadã in vita & natura vis, ac felicitas, ſtudium, opes, qvibus ſibi librorum omnium copiam comparabat; & qvod præ cunctis, gloriæ laudisq; cupido, qvâ incenſus, totas noctes, ut lectioni vacaret, ducebat inſomnes. Grammaticæ literaturæ, & carminis pangendi, dicendiq; laude, qvin & Philoſophiæ & Medicinæ, & omnium propè liberalium diſciplinarum externarum ſtudio cognitioneq; tantoperè florebat, ut ævi ſui facile Princeps haberetur; imò & cum veteribus certare poſſet.* Attamen hic raræ adeò, ac planè ſtupendæ doctrinæ & exiſtimationis Vir, cum de dignitatis ſuæ incremento plus juſto ſollicitus eſſet, optatæqve Muſarum tranqvillitati vitam præpoſuiſſet anxiam & ærumnoſam, deniqve de alienâ etiam gloriâ, nempe IGNATII Patriarchæ intercipiendâ damnoſa conſilia agitaſſet; mox horrendas adeò ambitionis ſuæ dedit pœnas, ut extremæ infelicitatis aleam ſubierit, atqve novo graviſſimoqve ſchiſmati faces damnificas prætulerit. Et qvamvis ipſe Photius in literis ad Nicolaum Epiſcopum Romanum aſſeruerit, Patriarchatum adeò ſibi non expetitum, ut potius animo penitus invito ſuſceperit; qvo dolo tamen qvibusve artibus ad id faſtigii primum

Nicetas in vita Ignatii Patriarch. ed. a M. Radero.

mum adſcenderit, & amiſſam recuperarit dignitatem, hiſtoricorũ omni exceptione majorũ clariſſima monumenta loqvuntur. Qvæ inter palmariũ ferè locũ habet laudati modo Nicetæ, qvi diſertè indicat, Photium, Patriarchatum, tandem Ignatio malis artibus detractum, ſibi modis omnibus vindicatum, inſtar adulteri cupidi lætum occupaſſe: Jactis (ait author) ſacerdotii ſui improbandis fundamentis, extrema initiis conſentanea ſortitus eſt. Nec enim repudiavit Eccleſiam, tanqvam à profanis Magiſtratibus profanè & ſacrilegè ſibi demandatam, neqve velut alteri Viro nuptam, ſibi per adulterium deſponderi veritus eſt; ſed contra potius exultabundus, avidè impudenterqve in illius complexum ruit, alienamqve tanqvam propriam, *palmam arrogavit, ſuâqve infamiâ & dedecore gloriabatur.* In eundem ſenſum anonymus Græc⁹, in additamento Concil. Conſtantinop. IV. actis ſubjuncto; *Pietatis* (ſcribit) *perſonam ſimulans, virtutem autem ejus abnegans, tenebricoſus Photius, cum hoc omni ratione contenderet, ut ante juſtam ætatem Rabbi vocaretur, operam dedit, ut legitimum ac Canonicum Antiſtitem ſanctiſſimum Patriarcham Ignatium eliminaret, ſeipſum autem, latronum ritu, per vim in ſolium ejus intruderet.* Cum verò hanc in Ignatium inſolentiam, non pauci [Ignatianorum nomine celebres] ægerrimè tuliſ-

Nicet. l. c.

Edit⁹ eſt anon. hic Græcus à M. Radero.

tulissent, & crescente indies dissidio, Factioneqve Ignatianâ prævalescente, res eò devenisset, ut Photius Synodi (per XL. dies celebratæ) decreto damnatus, eiqve abjudicatus esset Patriarchatus; idem deinceps Doctor turgidus omni contendit labore ac studio, ut si non vivente Ignatio, saltim eo defuncto, supremâ illa dignitate rursus potiretur. Testem laudamus Michaelem Glycam, in qvartâ Annalium parte ita scribentem: *His temporibus divinus ille Ignatius hasce res inferas reliqvit. Cum autem PHOTIUS perpetuo solii recuperandi desiderio teneretur, Ecclesiamqve recuperare conaretur, hujusmodi qviddam ab occulta profectum versutiâ, vafricieqve comminiscitur. Primas de appellationibus Imperatoris, filiorum Augustæqve literas sumit, indeqve suum illud BECLAS componit; qvo declarato, visus est Imperatori Vir apprime sapiens esse. Hâc ratione solium illud excellentissimum recepit.*

Mich. Glycas p. IV. añal. interprete Leunclavio.

III. Neq; silentio prætereunda est via illa & ratio omninò fraudulenta, qvâ Photius paulò ante Ignatii obitum, rursus in Imp. Basilii gratiam sese insinuavit. Effecerat nimirũ (Niceta memorante) ut in historiarum opere, cujus ipse conditor extiterat, & in qvo fallacissima vetustatis indicia cõsignaverat, Basili⁹ legeret, olim prædictum, ut fortunatissimus ex Basilii genitore Vir, cui BECLAS nomen esset, nasce-

ſceretur. Eâ voce, qvam nemo interpretari poterat, cum Imperatori patefaceret, per ſingulas literas, ſingulos homines, BASILIUM, EUDOCIAM Baſilii Conjugem, CONSTANTINUM, LEONEM, ALEXANDRUM, STEPHANUM, Baſilii filios, denotari, tantoperè ſibi conciliabat Imperatorem, ut in ejus non modo regiam, ſed etiam familiaritatem admitteretur. *Artibus omnibus* [en ipſiſſima Nicetæ verba ex Raderianâ interpretatione!] *ſtrophiſqve in conſilium adhibitis, reperit viam* (PHOTIUS) *qvâ Imperatoris ſimplicitatem levitatemqve caperet, & vide qvam probabilem, & ipſius ingenio dignam. Obſervatis enim nominibus ſingulorum, ipſius inqvam Imperatoris Baſilii, & Eudociæ Auguſtæ Conjugis, liberorumqve, Conſtantini, Leonis, Alexandri, Stephani, ex primis ſingulorum nominum literis compoſitis, componendæ fraudis occaſionem arripit. Hiſtoriam enim ſive Genealogiam qvæ nuſqvam eſt aut fuit, contexens, Tiridatem illum, inclitum Armeniæ Regem, qvi ſancti Gregorii Martyris ævo imperitavit, ſtirpis caput fingit, ex illo, nominibus pro arbitratu excogitatis, gentem deducit, & alios ex aliô fabuloſâ narratione condit. Qvando demum ad Parentem Baſilii pervenit, ſcripſit naſciturum ex eo talem planè Virum, qvalis ipſe erat Baſilius; eiq; nomen eſſet BECLAS; qvem omnium retro Regum feliciſſimè & diutiſſi-*

tissimè regnaturum vaticinatur; innumeraq; mendacia, qvibus Imperatorem capi intelligebat, in librum suum concenturiat: Ex literis Alexandrinis in vetustissima chartâ ad ipsam antiqvitatis speciem expressis conscribit; atqve thecâ seu tegumento, ex antiqvissimo Codice detracto vestit, atqve in illa nobili Palatinâqve Bibliotheca clam reponit. Administer & fidus illi in hâc scenâ & fabula Theophanes erat, Palæstinus eâ tempestate Clericus, habensqve apud Imperatorem eruditionis opinionem, ac postea in impiæ operæ præmium, Episcopus Cæsareæ Cappadociæ creatus. Hic commentitium hunc libellum, in Bibliothecâ uti dictum est repostum, opportuno tempore extrahit, Imperatoriqve librum, velut cæteris omnibus admirabiliorem & arcanis refertiorem exhibet; simulatqve, neq; se, neqve mortalium qvenqvam, ejus mysteria, præter unum PHOTIUM, asseqvi posse. Ergò exemplo ad Photium mittitur, prætexit ille, nulli posse arcanum illud, nisi soli Imperatori committi, de qvo illud ipsum perscriptum esset. Qvid igitur? capitur Imperatoris facilitas hâc fabulâ, & cum Photio in gratiam redit. Solent enim faustæ, qvamvis vanissimæ prædictiones, excelsam & gloriæ appetentiorem indolem eludere & *enervare, penitusqve in suam potestatem redigere.* Qvibus statim subjungit Nicetas; *Hoc inter Basilium & Photium amicitiæ principium!* & paulò

post:

post: *Hinc assiduus in Palatio Photius benevolentiam Imperatoris furtim colligebat, & demum suis praestigiis & morum illecebris totum sibi Virum vindicavit.* Haudqvaqvam per omnia crederemus Nicetæ, verum cum Viro qvodam eruditissimo fraudem illam convitiis accenseremus cæteris (qvibus Photius nunqvam non obnoxius fuit;) nî aliorum qvoq; fide dignissimorum scriptorum, Glycæ nimirum & Constantini Manassis calculis & testimoniis idem traditum firmatumqve reperiretur. Glycæ suffragium paulò ante adscripsimus, Constantini verò, Leunclavio interprete, ad hunc modum sese habet: *Cum autem liberatus vitæ procellis Ignatius, ad placidos jam cœli portus appulisset; astutus ille Photius, nunqvam non throni cupidus, in hoc totus incumbens, ut Ecclesiâ rursus potiretur, hujusmodi qviddam sanè versutum, ac pravũ molitur. Solas primas literas nominum Imperatoris, liberorum, ejus, & Augustæ sumit, atqve inde BECLAS componit, eoqve declarato, cum ejus ætatis hominibus literatis, negotii non parum exhibuisset, visus est Imperatori Vir esse magna doctrina, ac sapientiæ, ideoqve SOLIUM ei PATRIARCHICUM redditur.*

Conf. Martin. Hankius lib. de Byzant. Rerum Script. p. I. c. 18. §. 139.

Constan. Manass. in annal. vers. 5271. & seqq.

IV. Qvo non mortalium pectora cogis, ô pudenda Honorum Sacrorum profanaqve fames? qvantis doctissimos etiam homines fraudibus reples neqvitiisqve? qvam exitio-

ſas generas ſimultates, rixas item jurgia portentoſaqve ſchiſmata? Longum profecto eſſet commemorare mala illa ſingula, qvæ Eccleſiam Conſtantinopolitanam, unius Doctoris ambitioſi & philotimi cauſâ per longa annorum ſpatia exercuerunt. Silentii peplo involvimus graves illos animorum, etiam DEO ſacratorum motus, qvi turbas à Photio ambitioſo, ſectatoribusq; ejus concitatas, ſunt inſecuti, & membra Chriſti plurima tantum non perpetuæ dedêre internecioni. Non tamen impunè vitam tranſegit Photius, ſed novas, eaſqve longè graviſſimas dedit procacitatis ſuæ, impoſturarumqve meditatarum pœnas. Poſt fata etenim Baſilii à Leone filio & ſucceſſore, inſidiarum Imperatori ſtructarum, atqve initæ cum Santabareno conſpirationis poſtulatus, Patriarchatu rurſum dejectus, & in Harmonianorum monaſterium fuit relegatus. Qvod Vindicis ſupremi judicium Georgius Cedrenus verbis ſeqventibus expoſuit: *Leo ſumma rerum ad ſe devolutâ, initio cæterorum, qvæ ad Remp. pertinebant, aut exiguam, aut nullam curam geſſit; ſed præ ira tumultuans, inſidiasqve in ſe Santabareni recenti memoriâ animo obſervans, ſtatim ad exigendas de eo pœnas ſe accinxit, cauſas in ſpeciem honeſtas ac probabiles prætexens, ut qvæ agebantur, omnia ratione rectâ fieri putarentur, & impedimenta amoliens, Primò omnium*

Confer laud. Hank. l. c.

Georg. Cedren. in comp. hiſtor.

mnium de submovendo PHOTIO Patriarchâ cogitatum, qvod hoc Pontificatum suum obtinente, sentiret Santabareno, se malè facere non posse, qvem à Photio acriter defensum, contra vim propugnatum iri noverat. Etenim qvoqve jactabatur, Photium in eo fuisse, ut suorum cognatorum qvendam, ad imperium eveheret; cumqve id se perficere, nisi sublato Leone neqvire judicaret, Santabareno idem sentienti, in parandis istis insidiis socium se præbuisse; ergò Imperator, Andream Magistrum, exercituum Ducem cum Johanne Hagiopolita Magistro & Logothetâ mittit in magnam Ecclesiam, jubetq; eos de suggesto ad aures multitudinis ex scripto recitare crimina PHOTII, eumq; in Harmonianorum monasterium relegare. Nec solum monasticæ disciplinæ onere ille premebatur, verum gravioribus longè calamitatibus, imò dirissimis anathematibus ferendis obnoxiam vitam agere, EXUL deniqve miserè finire (arcano justoqve DEI, superbis ambitiosisqve omnibus resistentis consilio) debuit, prodente Leone Grammatico h. m. *PHOTIO Patriarchâ postmodum in EXILIO mortem obeunte, corpus ejus in monasterio ad Merdosagarem nomine Heremia qvæ prius communis & publica extiterat Ecclesia, depositum est, &c.* Esto, insidiarum conspirationisq; falsò fuerit postulatus, atqve convictus nullatenus, casu tamen exemploqve suo tristissimo cla-

Leo Gramat. in Chronographia.

clarissimè docuit, qvam grave sit AMBITIONIS Ecclesiasticæ malum, *malum inqvam* (Bernardo definiente) *subtile, & secretum virus, pestis occulta, DOLI ARTIFEX, Livoris parens, vitiorumqve pariter ac jurgiorum multivariorum fons atqve origo.* Immenso suo periculo miserrimus ille ac infelicissimus Photius tandem perspexit, in nullam rem oleum futilius impendi & operam, qvam honoris & dignitatis Ecclesiasticæ consecutionem, atqve id ipsum periculosæ adeò aleæ plenum opus esse, ut supremum fastigium certissimo præcipitio sit sociatum; qvod insuper nemo altius cadat, qvam qvi adscenderit altius, adeoqve utplurimum fortuna dejiciat eos, qvos ut primos, in Ecclesiæ etiam proscenio extulerit. Proin discant hinc recti ac sapiant tandē cuncti DEO sacrati mortales, & novissima prævidentes, pessimæ illi optimarum mentium corruptrici perpetui dent repudii libellum, hoc ipso turbines ambitiosis paratos Doctoribus felicissimè evitantes. O utinam!

IV. Tertius tandem accedat Ambitiosus Episcopus, exemploqve suo luctuoso cunctos Ecclesiasticos homines edoceat, qvam misera & deploranda eorum conditio sit Clericorum, qvi solâ urgente AMBITIONE ad primarias Ecclesiarum sedes tendunt, omniqve sepositâ christianæ mentis moderatione

Sponda. Annal. Eccles. To. III. ad ann. 1555. num. XX

ſupremis dignitatibus inhiant; JOASAPHUS inqvam prodeat, infeliciſſimus poſt PHOTIUM Patriarcha Conſtantinopolitanus: Is ARTE & DONIS ad prima illa ſedilia evectus, ingenii valdè elati, ambitioſi, & gloriæ ſupra modum cupidi enormia adeò dedit documenta, ut perpetuas cum Clero & Nobilitate pro Honore ſuo tuendo lites miſcuerit, acrioresqve exercuerit ſimultates, Palatium ampliſſimis auxerit ædificijs, & muro etiam in caſtri modum cinxerit, vitam ad hæc, primo Imperatoris Turcici Miniſtro, qvam primo inter Græcos Antiſtite Chriſtiano digniorem agere non dubitarit, aureis & argenteis vaſis, urgente ambitione undiq; conqviſitis; qvouſqve ob Simoniam, tam in adeptione Patriarchatus, qvam poſſeſſione freqventius comiſſam, nec non ab aliorum vitiorum & turpitudinum probra, eſſet depoſitus, perpetuæqve infamiæ ſtigmate notatus. *Cum præ ſuperbia* [ita notanter Spondanus, extremam ambitioſi hujus Patriarchæ calamitatem graphicè deſcripturus] *in magnas contentiones cum ſuo Clero & Nobilitate Græcâ veniſſet, eâ de causâ accerſitis Præſulibus Peloponneſi & aliarum Provinciarum ſuo Patriarchatui ſubditarum, tantum abfuit, ut aliqvid opis ab iis, uti ſperaverat, acceperit; ut potius Synodo factâ, Simoniæ, injuſtarum depoſitionum & ordinationum, bonorum alienationum, ali*

Idem ad ann. 1565. num. 24.

aliorumqve criminum ab adversariis ei objectorum convictus, Patriarchatu depositus fuerit, &c. Eadem de Joasapho illo leguntur apud authorem historiæ Patriarcharum Constantinop. *Eman. Malaxum*, qvi ipsam qvoqve dejectionis formulam adscripsit, hæc inter alia continentem verba: *Deprehendimus ipsum non solum injustum & avarum, sed etiã sententia de ipso à Pontificibus latæ contemptorem; deniqve eum, qvi apertè se iniqvissimo, & summè impio SIMONIS scelere adstrinxerit, atqve ut suomet ore confessus est, 29. Canonem sanctorum Apostolorum conculcaverit, disertè sic dicentem:* Si qvis Episcopus pecunia datâ hujus dignitatis compos factus fuerit, aut Presbyter vel Diaconus, deponitor & ipse, & qvi eum designavit; atqve prorsus à communione excinditor: *insuper deprehendimus eum, nulla necessitate urgente, injussu illius Synodi, nemine Clericorum sciente, alienasse possessiones Catholicæ magnæ Ecclesiæ, &c.* Qvæ *accusationes ipsius plurimis aliis criminibus cumulatæ sunt, iisq; manifestis, & testatis. Hæc itaqve cum nos cerneremus, metuentes, ne & nos dejectioni & eidem anathemati obnoxij fieremus, tanqvam communicantes cum incommunicabili, jam ipsum Pontificatu indignum judicavimus, ut primum violationis divinorum, & sacrorum Canonum authorem, & dejicimus ipsum, ac pro ejecto & abalienato habemus, &c.*

Confer Eman. Malaxi histor. Patriarchar. CPol. apud Mart. Crus. Turco-Græc. lib. II. fol. 169. seqq.

En horribilem ex Ambitione lapſum, en Clerici ſacra omnia, adſcendendi ſpe conculcantis & evertentis tragœdiam! Meditatum ab infeliciſſimo illo Joaſapho invaſionis ſcelus, mox graviſſimæ exceperunt rixæ, contentiones, ſimultates, internecina Clericorum odia, qvæ malis ſcandalisqve atrocioribus, tandemq; Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ devaſtationi horrendæ anſam dediſſent, nî ignominioſa ambitioſi Patriarchæ dejectio atq; exturbatio contigiſſet. Haud levem qvoqve Patrum noſtrorum memoriâ tempeſtatem in Galliâ GILBERTUS ille GENEBRARDUS, Vir ſcriptis egregiis clarus, non tam ſuo, qvam alieno ambitu ſubiit, cum enim per turbas unionis, Regiâ auctoritate non interveniente, Aqvenſem Archiepiſcopatum adeptus fuiſſet, non eo ſolum poſtea ſpoliatus, verum etiam ambitioſorum competitorum technis, & fraudibus, criminis læſæ Majeſtatis eſt poſtulatus, *licet* [ait Spondanus] *meritiſſimus eſſet, cujuſdam tamen AMBITU dejectus fuit, qvi non magis utilis Aqvenſi Eccleſiæ extitit.* Gravem qvoqve bonorum omnium indignationem odiumqve ætate noſtrâ ſubiit *JOHANNES PLANTAVITIUS*, eô qvod ambitione urgente *ex Apoſtata Miniſtro Epiſcopus Lodovenſis factus, mox altiora ſpirans, adverſus Regem pro Momorantio per duellionis reo ſteterit, eundemq; cum ipſe reatum incurrerit,*

Spondā. ad ann. 1597. n. 16.

Confer Rivet. in Jeſ. vapul. c. 13.

verit. Vir aliàs Plantavitius fuit apprimè doctus, rerumqve Ebraicarum (ſicuti ex gemino ejus opere philologico apparet) peritiſſimus, ſed cum potiorem fluxæ dignitatis qvam doctrinæ eruditionisqve rationem habere cœpiſſet, optatæqve Muſarum tranqvillitati & qvieti vitam anxiam & ærumnoſam præpoſuiſſet, ad vota qvidem ſuâ veluti novus Icarus raptus fuit, mox tamē triſtes ambitionis ſuæ dedit pœnas, extremæqve infelicitatis periculum ægrè evaſit. Non paucis eruditi Orbis incolis vita longior fuiſſet, ad egregia molimina perficienda, ſacræqve pariter ac literariæ rei commoda promovenda, ſi naves ſuas ad deteſtandæ ambitionis ſcopulos non tam graviter afflixiſſent; ſævis verò, illius impulſu, jactati procellis, utplurimum & vitæ & famæ, incolumitatis pariter ac beatæ æternitatis fecêre jacturam, ſaltem à vero doctrinarum ſcopo, imperturbatæqve felicitatis literariæ faſtigio miſerrimè decidêre.

V. Neqve ſibimetipſis tantùm, horribile ambitioſi illi accerſivêre exitium, verum etiam Urbes, Collegia, Eccleſias totas peſte ſuâ graviter afflixêre, triſtiſſimasqve paſſim concitavêre calamitates. Qvæ ipſa ambitionis nefariæ mala, cum perſpicaciori mentis oculo intuitus eſſet Bernardus Claravallenſis, ſapientiſſimè pronunciavit, *plenam eſſe viris ejuſmodi ambitioſis Eccleſiam, neqve eſſe cur* *magis*

Bernar. lib. I. de Conſid. ad Engē.

magis exhorrescat de studiis & molitionibus ambitionis, qvam spelunca latronum de spoliis viatorum, &c. Æqve vehementer è recentioribus, Hussus ille magnanimus invectus est in Sacerdotum insolentiam atqve præposteram ad primos honores viam, qvod sc. ij, qvi rerum in Ecclesia potiuntur, semet ipsos intrudant, vocent, atqve subinde viam præcludant alijs doctioribus & melioribus ne promoveantur; *Appello* (ajebat) *conscientias vestras ô Sacerdotes, videamus fideliter, sicut expectamus à DEO videri in occursu mortis nostræ. Qvis nunc graditur ad gradus vel adscendit ad Templum DEI per viam JESU Christi? Vel qvis vocatur invitus?* &c. *Intraverunt* (pergit notanter) *ad gradus & officia Ecclesiæ non charitate Domini, & proximorum salute urgente, sed cupiditate instigante; non vocati a Christo, sed se ipsos ingesserunt, ideo etiam non principaliter qværunt ea, qvæ sunt J.C. aut in talibus delectantur, sed qvæ sua sunt tantummodo expetunt, &c.* Et cum mala calamitatesqve, Christianam Ecclesiam gravissimè hinc affligentes, ad animum sibi penitius revocasset, haud abs re ambitiosos istos *ipso Judâ proditore, Caiphâqve neqviores & pestilentiores esse pronunciavit, siqvidem omnia impunè patrent delicta & flagitia, ac mirabilibus fucis sint tecti & præstigiis.* Utinam omnes ubiqve Viri Ecclesiastici hæc ad animum suum

Johan. Hussus in libro de Sacerd. & Mon. carnal abomin. cap. V.

Id. d. l. c. 30. 31.

ſuum revocarent. Utinam ſacro qvodam pioqve ſupercilio deſpicerent fluxas illas vanasq; dignitates, qvas utplurimum afflictiones graviſſimæ, & fulminantes tum publicæ tum privatæ miſeriæ comitantur! Nec minus odium honorum fallacium doctiſſimi qvique ex eo concipiant, qvod illi freqventer ineptiſſimis & imperitiſſimis mortalium, fatoque potius qvam ullo merito tribuantur. *In honoribus hujus mundi* (appoſitè ait Eucherius) *ut cætera taceam, qvæ æſtimari dignitas poteſt rerum, cum ad hanc promiſcuè cum bonis mali Ambitione conſcendant: & non unius meriti viros unius honor ambiat, dignosq; & indignos non jam diſcernat dignitas, ſed confundat? ita, qvæ meliores deterioribus præferre debebat, æqvare cœpit; novoq; modo, optimi ac peſſimi Viri nuſqvam ferè minus diſcrimen eſt, qvam in HONORE. Nonne honor major eſt, hujuſmodi honore inhonorum eſſe malle; ac ſuis magis moribus, qvam promiſcuis honoribus æſtimari? Atqve hæc ipſa (utcumqve ſe habeant) qvam tranſvolantia, qvam caduca ſunt? Vidimus nuper Viros honore conſpicuos celſarum dignitatum inſediſſe faſtigiis, & diffuſo uſqve qvaqve cenſu per Orbem patrimonia tetendiſſe. Cupiditates ſucceſſibus vicerant, rebus vota tranſcenderant. - - - Ecce, eorum ille ambitus nuſqvam eſt, affluentiſſima qvoqve opes*

Eucherius ep. de contemptu Mundi edit. ab Herib. Roſvveyde p. 14. & 15.

pes

pes abierunt, transierunt ipsi Domini &c. Omnia illa qvæ hic erant magna, modò jam nulla sunt. Aliud, idqve haud levius honoris probrum & dedecus, inde Chrysostomus duxit arcessendum, qvod revera nec illi cui defertur, nec ejus virtuti ut postulat natura ac ratio honoris, sed DIVITIIS potius (qvibus non raro supremæ etiam dignitates Ecclesiasticæ emercantur) aliisqve externis bonis exhibeatur; *Sed honores* (ita ille) *habere jucundum est, inqvis; Et qvid est honore illo jucundius, qvi propter PECUNIARUM necessitatem obtingit, qvando is non ex animi sententia, neqve ex alacritate aliqvâ exhibeatur? Non tu honore illo potiris, sed ipsa divitiæ - - Satius fuerit mori, qvam ad hunc modum honorari - - pejus est sic honorari, qvam ignominia affici.* Cæterum, indubiâ planè exemplorum & documentorum fide constat, non modo non expleri honoribus Viri Ecclesiastici animum, aut consummatis gaudiis imbui, sed innumeris etiam compleri angoribus, eoq; pluribus & gravioribus, qvo altior fuerit honoris gradus, qvem qvis attigerit. Nec mirum, cum eminentissimæ dignitates utplurimum gravissima onera habeant finitima, sub qvibus gemere & fatiscere eos necesse est, qvi cæteris omnibus præferuntur. Egregiè id ipsum Magnus Gregorius ad illud: *sub qvo curvantur qvi portant Orbem*, expressit, & qvan-

Joh. Chrys. homil. VII. in epist. ad Coloss.

Gr. M. lib. IX. Moral. c. 13.

qvanta premantur mole Prælati (qvibus alii subjacent) ad oculum ostendit. Nec mediocre dignitatum (cumprimis Ecclesiasticarũ) malum est gliscens semper in iis cupiditas (sc. magis magisqve crescendi atqve eminendi) atqve nocentissima opportunitas & incentiva peccandi, qvâ de præter Chrysostomum (in secundo de compunctione cordis libro) insigniter admodum Isidorus Pelusiota disseruit: *Dominium* [ait ille] *qvod tanto studio, tantaqve contentione ab omnibus expetitur, in medium proponentes - - perpendamus, annon hac qvæ præclara & expetenda videntur, non modo supervacanea sint, verũ etiam NOXIA, & cum detrimento conjuncta. Qvid enim hinc ille, aut corpore aut animo (nam hoc homo est) melior efficitur? An propterea sublimior, aut sanior aut pernicior existit, aut liqvidioribus sensibus erit? Id profectò nemo dixerit. Ad animum igitur nos conferamus. Utrum igitur ab hâc pompâ temperatior, aut svavior, aut prudentior reddetur? Minimè sanè: Verum contra omninò; neqve enim qvod in corpore, idem etiam in animo evenire solet. Nam illud qvidem ad virtutem suam nihil assumsit; hic autem, VITIUM etiam assumsit. Siqvidem & amentiam, & inanem gloriam, & arrogantiam & iracundiam, aliaqve sexcenta vitia hinc contrahit. Qvod si gaudet, ac SUPERBIT, & inflatur, hoc verò præsertim totius mali caput est;*

Isidor. Pelus. lib. III. ep. 133.

est; qvippe cum latro etiam post prædam gaudeat, & raptor post admissam fraudem, & adulter post perfossum & violatum alienum matrimonium, & sicarius post cædem perpetratam. An itaq; nullus omninò admittendus est honor, num respuenda & conculcanda est qvælibet dignitas? Præstantissimum esse, scitè sapienterqve Theosophi judicant, *Sacras non QVÆRERE dignitates*, oblatasqve recusare, nisi charitas urgeat, populorum necessitati famulatura: Hanc verò necessitatem agnoscere vix nostrum, sed Præsidis potius, atqve superioris officium esse, in eo rerum articulo compellere valentis etiam reluctantem; ita sanctorum Virorum dicta monere, ita docere facta: Utraqve in septima nostra commentatione prolixiori stylo sumus prosecuti. Cum natura in vitium, ambitionem cumprimis, sitimqve honorum & dignitatum immodicam valdè prona sit, & pleriqve mortales illecebrâ ista capiantur; omne (sapientiorum calculo) illi ferent punctum, qvi munera sublimiora aversantur, non tanqvam in se mala, sed periculosa suscipientibus, perqvam lubrica, pedibusqve non præcautis lapsum graviorem parantia; cujus etiam periculi intuitu, tutius atqve laudabilius repudiarentur qvam admitterentur.

* * *

COM-

COMMONEFACTIO XXVII.

CACUS MONSTROSUS PROSCRIPTUS,

SIVE

AVARITIÆ INFRUNITÆ, E LITERARIA ET ECCLESIASTICA REPUBLICA ELIMINATIO.

Ad Comment, VIII. num. IX. & X.

I.

Onſtroſum ex infrunitâ CUPIDITATE *CACUM* *, & CHORUM pariter ac FORUM, SACRARIA non minus qvam LYCEA Chriſtiana, ad Davi cujuſpiam impudentiſſimi exemplum miſerè infeſtantem proſcripturus GREGORIUS Magnus, graviſſimorum haud abs re atqve atrociſſimorum criminum illum incuſandum duxit & convincendum: *DE AVA-*

* *Conf. Fel. Lit. Comment. VIII. num. I*

Greg. M. lib. XXI. Moral. cap. 17. *AVARITIA* [inqvit] *proditio, fraus, fallacia, perjuria, inqvietudo, violentia, & contra misericordiam obdurationes cordis oriuntur.* Non est profectò, qvod de Literatis, Philargyriæ nocentissimæ morbo laborantibus speremus meliora, aut eos à fœdissimorum illorum, ac summè detestabilium criminum reatu omninò absolvamus: cum multorum seculorum experientia apprimè docuerit, portentosum illum CACUM, abominanda neqvitiæ suæ vestigia splendidissimis etiam Musarum sedibus impressisse, atqve extremæ malitiæ luto clarissimos qvandoqve doctrinarum Antistites conspurcasse. Et cum Literatorum hominum plurimi, non alium ob finem aurum argentumqve cumularint, qvam ut tantò facilius secundum cordis sui desideria vivere, ad altiores dignitatum gradus adspirare, cæterisqve per imperia supereminere, aut vindictas exercere possint; mirum adeò non est, qvod multiplices inde diaboli laqveos incurrerint, atqve avaritiâ duce apicem omnigenæ neqvitiæ ij attigerint, qvi ad supremæ & imperturbatæ felicitatis sedem adspirare debuissent. *An ignoras* (ita Literatum auri cupidum Augustino præeunte compellamus) *qvod radix omnium malorum AVARITIA sit, & servitus idololatriæ mater usura, GENITRIX SIMONIÆ. fomes culpæ, æternæ pœnæ via, nutrix gehennæ? Ex hoc fomite* (ad-

August. Serm. 48. ad fratr.

di-

dit Valerianus) *videmus pullulare odiorum* (inter doctos gliscentium) *causas, hinc evenire criminum pugnas, hinc fraternas* (Collegiales) *acies instrui, hinc amicitiarum* [literariarũ] *fœdera dissipari.* Utrumq; nimirum Theosophum ævi malignitas edocuit, rixas & dissensiones gravissimas apud viros doctrinâ & literis præstantissimos, nonnisi per infrunitam auri cupiditatem aditum invenisse, curasqve eorum pungentissimas, potissimum à commodi & lucri proprij consectatione infaustam suam originem traxisse. Neqve effugient Literati istas extremæ infelicitatis notas prius, qvã *de proscribendâ Cupiditate infami*, atqve nocentissimâ Philargyriâ eliminanda etiam atqve etiam fuerint sollliciti, haudqvaqvam committentes amplius, ut maxima vitæ (qvam brevissimam & fugacissimam omnes qveruntur) portio, miseris ob fluxa & caduca bona curis pereat; nec minus ad animum sibi etiam atqve etiam revocantes fulgentissima illa αὐταρκείας Literariæ exempla, qvæ sub Commentationis VIII. finem curà singulari conqvirenda duximus. His jungendum luculentissimum JANI GRUTERI: Cum insigni huic Literatori aliqvando nonnemo ex eo hominum genere, qvi Principum qvæsturas exercent, inter conviviales sermones diceret; *Satius mihi ducerem mori, qvam GRUTERI Libris, Literis & sylla-*

Conf. B. Venatoris Panegyr. Jano Grut. scriptum p. 48.

syllabis (studium criticum suggillans) *imori*; respondit Gruterus; *Et ego mallem sublimis mori, qvam ad felicitatem tuam damnari, ut qvotidie argentum & vitam teram, ut ad calculum sedeam, & colligendis, numerandis, scribendis, condendis, promendis, locandis, fænerandis pecunijs ævum impendam.* Qvidni sapientibus Viris res valdè illiberalis habeatur, in divitijs suas curas, in curis vigilias, in vigiliis noctes, in noctibus verò dies consumere? Vix eqvidem è millibus literatis unum reperias, cui sint divitiæ; & si sint, haud facilè liber is ab omni metu ac sollicitudine existet. Qvæ obsecro miseria, si hæc talis non est, totum amittere vitæ Literato-Christianæ fructum, ut qværas vel augeas rem nunqvam tibi certam, filijs incertiorem, filiorum filijs incertissimam, qvâ sæpè illi non tam locupletantur, qvam animi & gratiæ bonis penitus exuuntur, & extremæ non raro dantur internecioni.

II. Certa igitur Literatis stet sententia, nunqvam artes qvæstuosas moliri, multo minus preces pretio mutare apud potentiores. Etiamsi exiguo satis stipendio ipsis (ut plerunqve assolet) vivendum sit, nunqvam tamen pessimæ Doctorum philargyrorum consvetudini illi obtemperent, aut verecundiæ Musis propriæ, mittant nuntium. Denuò in partes voco modo laudatum Gruterum; Eum cum

Vid. Paneg. Venat. p. 49

cum magni cujusdam Principis Consiliarius interrogaret, cur literas tam adverso Mercurio natas, tanto studio præ cæteris coleret, qvin operam potius daret illis artibus, quibus filiabus dotem pararet & generos? *Cur auriferis istis artibus* [præclarè & sapienter ille respondit] *abstineam, mea mihi causa, filiabus verò materna sunt dotes, nec Viri illis deerunt, si non deerunt virtutes: qvippe iisdem ornamentis matres earum nuptum iverunt. Bonis satis opum erit, qvia bonæ, sponsos facilè merebuntur bonos; malis iterum satis, qvia plus opum non merentur, & si plus ipsis contigisset, frustra malæ sperarent bonos, utpote qvi DOTES prius spectare solent qvam DOTEM.* Instanti Consiliario, & *verecundi hominis crumenam semper inanem esse* dicenti, respondit Gruterus, *ob drachmas paucular ego mendicus non fiam, nec munus id est regium; mille verò aureos Princeps non dabit, qvia munus id negabit esse philosophicum: ita illi fortuna obstat, mihi professio, & alioqvin officium qvi facit, beneficii admonet, qvi petit, non datum exprobrat, & de dando gloriatur.* Non malè addidisset seqventia: Qvod mihi datis ô amici, Principi potius dandum fuit consilium, si qvâ re me putatis dignum. Nam frustra merita nostra scimus, nisi ad conscientiam qvoqve ejus referantur, ad qvem & devotiones studiorum, & spes præmiorum, & gratię beneficiorum, & in-

interdū minimarum rerū notitia solet referri. Siq; vel maximè à Principibus Viris, summisqve potestatibus Literati deserantur, nulloqve gaudeant Mæcenate, animum tamen minimè despondeant, non locum curis immodicis concedant, neqve præclara constantiæ suæ, continentiæ & ἀ-ταρκείας specimina & documenta dare intermittant. Norint ad hæc, sibi splendidissima etiam congiaria contemnenda esse potius, qvam temeratæ conscientiæ damnum subeundum; ad ejusdem nimirū Gruteri laudatissimi exemplū: Constat, illi *mille ducentos ducatos annuos* promissos fuisse, si decus suum & vocem publicam Academiæ Patavinæ voluisset impertiri, postqvam Riccobonus illic & vivere & docere desiisset. *Invitabat* [ait vitæ scriptor] *Pinellus, sollicitabat Velserus, negabat utriqve GRUTERUS. Erat ei religioni Religio, sed & erat ei religioni ipsa pecuniæ summa, qvæ ceteroqvi paucis nimia est, & multis oportuna ad impietatem merces. - - Cultus divini libertatem publicam (qvamvis privatam recepturus) PRO QVIBUSCUNQVE DIVITIIS SIBI NEGABAT ESSE VENALEM.* O qvam paucos Grutero similes reperias Literatos, qvī lautum adeò stipendium, sponteqve sibi oblatum, contemnendum potius ducerent, qvā amittendam conscientiæ & fidei suę integritatem. Auri sacerrima fames non rarò facit, at

ut conſcientiam æqve ac ſalutem habeant VENALEM, atqve inextricabilibus ſæpè Labyrinthis involvantur. Veriſſimè hinc Bernardinus, poſtqvam cor Avari, ſeu philargyri eſſet perſcrutatus; *In corde eo* (inqvit) *ſtudioſæ cogitationes paratæ ad DECIPIENDUM, CIRCUMVENIENDUM, FALLENDUM, fabricatur illud calliditates, DUPLICITATES, proditiones, multiplicat mendatia, perjuria, frangitqve promiſſa.* Nec minus ſcitè B. Aſterius, ad eliminanda peſſimæ ejuſce radicis germina aurifoſſores advocavit, & ſumtâ memorabili ex re metallicâ ſimilitudine, abominandam AVARITIÆ malignitatem dedit demonſtratam: *Sicut ii* [inqvit] *qvi aurum in ſinu viſceribusqve terræ ſcrutantur, auream terram circa principem & proprium generationis locum cumulatim repoſitam inveniri narrant, & aliqvas inde velut venas in longum hinc inde produci, ac variè ſecari, ſicut arborum à ſtipite latè ſeſe explicant ac diffundunt radices; ad eundem modum, multa hic video germina multoſq; ſurculos, UNA EADEMQVE RADICE AVARITIÆ conjunctos.* Videmus eheu! & graviſſimè dolemus infrunitam illam cupiditatem inſtar ARBORIS cujuſdam, RADICES ſuas longè lateq; in varias ſubterraneas propagines extendere, inqve omnes omninò Literatorum hominum ordines atqve familias

Bernar. Tom. II. opp. ſerm. 45. art. I. c. 3.

B. Aſterius homil. de avarit. qvæ extat Tom. V. Bibl. Max. p. 813. ſeqq.

sese dilatare. Et qvanta inde labes (ut alia taceamus) SACRO, sive Ecclesiastico Viridario, Hominumqve DEO-Sacratorum cœtui accedat, qvamqve validas in agro etiam Dominico infrunita cupiditas non rarò agat radices, præter laudatos in octavâ de AVARITIA LITERATORUM Commentatione, Theosophos, pluribus edocuit VALERIANUS CIMELIENSIS, THEOPHILUS item ALEXANDRINUS, & BALSAMON in Epist. Gregorii Nysseni Canonicam; insigniter qvoq; id dedit demonstratum modo laud. ASTERIUS, infelicissimorum illorum sortem explicaturus & deploraturus, qvi suo tempore donis & promissis Juliani Apostatæ inescati, ad aras Gentilium, ipsaqve adeò dæmonia defecerant, duplicis hinc idololatriæ cœno maculati, cultûs puta gentilitii, & cupiditatis illius præposteræ, qvam pridem Apostolus, divino dictante spiritu pudendæ idolomaniæ obelo duxit configendam.

Valer. Cimel. hom. XX Theophilus Alex. ep. III. paschal. Theod. Balsam. in epist. Canon. Gr. Nyss. ad Latojum cap. 6. Asterius homil. advers. avar.

III. Sed & Petrus Cellensis, significantissimis verbis Ordini sacro eam corruptelam exprobravit, atqve pudendam lucelli illiciti captationem; *Qvi videbantur* [ait inter alia significantissimè] *Columnæ esse in domo DEI, proclivius elabuntur, pro BUCELLA PANIS & pro gloriâ carnis, qvæ tanqvam fænum tectorum evanescit, qvod priusqvam evellatur exaruit. Vident & agnoscunt homines, qvod* Draco

Petrus Cellensis ep. CXV.

Draco tertiam partem ſtellarum de cœlo ſecum dejecerit, nec exterriti tam fœdo & crudeli exemplo, abhorrent ire poſt Satanam, & detinere veritatem DEI in mendacio. Una hac de plagis Ægypti, quæ filios Iſrael non tangit, ſed filios hujus ſeculi, qvi qværunt, quæ videntur & temporalia ſunt, non ea, quæ non videntur & æterna ſunt. Hujus farinæ Doctores, propudioſo admodum nomine Origenes VENTRILOQVOS appellare non dubitavit. Portenta tales pſeudo-myſtas dixeris, atqve ordinis Deo ſacrati dehoneſtamenta peſſima, qvorum causâ jam olim Clerus univerſus, totaqve Eccleſiaſticorum hominum natio ſiniſtrè admodum audivit, ac ſi crumenæ potius explendæ, qvam gloriæ divinæ amplificandæ ſtuderet, inqve colligendis fluxis mundi theſauris unicè occuparetur. Nonniſi avariſſimi qvidam Epiſcopi olim in culpâ fuêre, qvod tantos optimi etiam atqve pientiſſimi Doctores oſores ac roſores habuerint, atqve avaritiæ [falsò imputatæ] nomine paſſim fuerint exagitati. Cumprimis Sanctiſſimus ATHANASIUS; qvaſi cupiditate excœcatatus, abſtuliſſet & in ſuos uſus convertiſſet frumentum, qvod Conſtantinus Magnus in Viduas diſtribuendum reliqverat, nec non calicem pretioſum confregiſſet, fruſta conflaturus. Qvas tamen accuſationes meras calumnias fuiſſe, eventus planiſſimè comprobavit,

Orig. homil. VII in Eſaiam.

vit, siqvidem de frumento fidelissimè distributo testata sit integra Synodus Alexandrina, & calumnia de poculo confracto solidissimè sit revicta, etiam ipsa Ischyræ falsiloqvi delatoris confessione. Consimilem ferè sycophantiam præter alios multos, cum qvondam perpessus fuisset Richardus Episcopus Cantuarensis, virtutisqve planè eximiæ cultor pudendæ avaritiæ esset insimulatus, innocentiam ejus memorabili apologia vindicandam sibi sumsit Petrus Blesensis; *Novi qvosdam* (scribit inter alia) *qvorum os maledictione & amaritudine plenum est, innocentiam Domini mei detractionibus attentasse; ei notam AVARITIÆ inurentes, qvia bona pauperum, & patrimonium Crucifixi venatoribus non effundit. Talium gratiam non venatur, qvorum laudem vituperium putat; Neqve gloriam mendicat ex alienæ vocis officio, cujus gloria hæc est, testimonium conscientiæ suæ. Ipsum sæpè monui, ut esset propitius famæ suæ, & donis obstrueret os loqventium iniqva, & erat ejus responsio: si talibus placerem, Christi servus non essem; si expedit placere hominibus, laus mea sit in Domino, apud mansvetos & justos, ac si diceret cum Propheta; In Domino laudabitur anima mea, audiant mansveti & lætentur. Non enim, qvi se ipsum commendat, vel qvi ab omnibus commendatur, ille probatus est, sed qvem DEUS commendat.*

Syn. Alex. in calce ep. encycl. pro S. Athan.

P. Bles. ep. 38. & 130.

Idonea eqvidem responsio, ad eximendam sinistram illam avaritiæ (innocentibus Doctoribus neqviter impactæ) accusationem. Ecqvid obsecro injustius, qvam unius vel alterius Viri Ecclesiastici labem, ad omnia atqve singula sacrati Ordinis membra diffundere? Qvid iniqvius aut indignius, qvam ob admissum, vel expetitum etiam, necessariæ sustentationis subsidium, nullos non homines, Dei & Ecclesiæ ministerio addictos, pudendæ avaritiæ incusare? *Nam qvemadmodum* (inqvit egregiè Chrysostomus) *in exercitu stantibus, & bellum gerentibus, sumptus debentur ab illis, qvi in pace sunt, & bellum non sustinent (pro illis enim isti in acie stant) ita & hic. Nisi enim docuisset Paulus, qvisnam ipsum tum in carcerem conjecisset? Itaqve debetur ministerium & officium Sanctis, sive mysteriorum cœlestium præconibus.* Et post alia; *Perpende* (addit Chrys.) *qvantum Judæi dederint, decimas, primitias; rursus decimas, iterum & alias decimas, deinde & alias trigesimas, & siclum, & tamen nemo dicebat, qvod multa consumerentur à Sacerdotibus. Qvanto plura accipiebant, tantò major erat & merces. Non dicebant multa accipiunt, ventri inserviunt, qvæ nunc qvosdam audio dicere. Et qvidem, qvi domos ædificant, & agros coëmunt, nihil se putant habere, si verò Sacerdotum qvisqvam splendidius indutus fuerit, aut victu ne-* *Chrys. hom. IX. in epist. ad Phil.*

cessario non eguerit, aut, ne præter decorum ipse cogatur obire singula, ministrum habuerit, pro divitiis illi imputatur. Hæc magnus Chrysost. ad eos, qvi cunctos Viros Ecclesiasticos nimiæ tenacitatis incusare haudqvaqvam verentur, ob turpilucrorum qvorundam culpam Clerum universum acriter impetentes, & telis injustissimis configentes. At enim verò cogitent velim, & seriò ad animum suum revocent Doctores auri appetentiores, qvid severissimo Judici olim responsuri, cujusve sententiæ aleam subituri sint, qvi malesanâ suâ habendi acqvirendiqve prurigine effecêre, ut Ordo omnium sanctissimus promiscuis vulgi sannis atqve ludibriis expositus, & calumniarum pudendarum telis, optimi etiam cœlestis veritatis præcones impetiti fuerint. Utinam irradiantis luminis gratiosi splendorem admitterent, qvi avaritiæ pestilentis caligine diutius fuêre occupati pariter ac occæcati, tantoqve plus acqvirendæ rei studere consveverunt, qvanto ad hoc vitium occasiones habuêre freqventiores.

V. Extat gravissima qvædam de nonnullis fidei & professionis Christianæ Antistitibus qverela, ab eruditissimo qvodam & sacro zelo ferventissimo Scriptore concepta ad h. m. *Qvid aliud pleriqve Episcopi, qvam villici, qvam qvæstores, qvam fiscales, rerumqve mundanarum procuratores? Qvis obsecro laudare*

dare posset ista qvæstuum Episcopalium aucupia? Sacerdotia aut vendunt pacto pretio, aut largiuntur agnatis, familiaribus domesticis, famulis, hominibus nimirum ad vitia hujus seculi promtioribus, qvam ad peragendum cultum divinum instructis. Infinitum hoc chaos est, quis hæc scelera enumeret? Notum tibi est procul dubio, qvantas opes pleriqve Episcoporum Mammoni suo hinc cumulaverint, dum nulli Judæi fœnus fœdius exercere, nulli mercatores lucrum turpius unqvam facere soleant. Memini ego Cameracensem Cardinalem Iliada tamen querelarum Constantiensi Concilio proposuisse, additâ hâc obtestatione, nisi ista corruptelæ sublatæ fuerint, funditus Ecclesiam perire oportere. Atqve profectò verè qvidem. Nam qvæ ulla turpis lucri faciendi occasio est prætermissa? Taceo multitudinem beneficiorum, Episcopatuum, Abbatiarum, Præposituvarum, qvæ tenent singuli; taceo simoniacas emptiones, permutationes, & similes practicas, qvas nunc honesto titulo finantias appellare consveverunt. Tacuerit licet author, pio aliàs zelo ferventissimus ea Clericorum ævi sui dedecora, atqve obtegendas potius qvàm revelandas duxerit detestandas adeò labes, non tacuerunt tamen illas cordatiores alij, verum simoniacas Ecclesiasticorum hominum imposturas in apricum produxêre, non qvidem alio fine, qvam ut miserorum ejusmodi Chrysophi-

ſophilorum periculis & caſibus edocti Clerici cæteri, ſapiant rectius, & cane pejus ac angve pleonexiam omnem devitent. Meritiſſimas profectò neqvitiæ ejuſce pœnas ſeræ poſteritati dedit RUPERTUS qvidam ABBAS dictus NUMMULARIUS, qvo de LAMBERTUS SCHAFFNABURGENSIS in Annalibus ſeqventia (non ſine ſtupore legenda) commemoravit: Meginwardus Abbas Augienſis, dignitate ſua ſe ultro abdicavit: oſtenſus tum infeſtatione qvorundam militum ſuorum, qvi eum gravibus contumeliis affecerant, tum importunitate Regis, qvi freqventibus eum edictis urgebat, ut prædia Monaſterii, qvæ tam ejus qvam priorum Abbatum largitione dilapidata, vix jam in uſus fratrum ſufficere poterant, militibus ſuis in beneficium erogaret. In locum ejus non per electionis oſtium, ſed per ſimoniacæ hæreſcos cuniculum, protinus irrupit RUBERTUS ABBAS BABENBERGENSIS, cognomento NUMMULARIUS, annumeratis in ærarium Regis mille pondo argenti puriſſimi. Hic ſordidiſſimis qvæſtibus & uſuris, qvas etiam privatus adhuc in Monaſte-

Lamb. Schaff-nab. in Annal apud Piſtorium Tom. I. Script. Germ. f. 184. & 185.

rio

rio exercuerat, infinitam ſibi pecuniam conflaverat: & propterea mortes Epiſcoporum & Abbatum anxia expectatione jam dudum ſuſpiraverat. Qvumqve eos diutius vivendo, vota ſua & effrenatæ ambitionis impetum, qvo præceps rapiebatur, morari graviter & impatientiſſimè ferret, eò veſaniæ evaſit, ut præter occulta munera, qvibus auricularioum favor redimendus erat, Regi centum pondo auri promitteret, ut ejecto eximiæ ſanctitatis Viro Abbate Widerado, ſibi Abbatia Fuldenſis traderetur. Et profectò, qvod nefariè concupiverat, flagitioſiſſimè obtinuiſſet, niſi pauci, qvibus leges Eccleſiaſticæ pecunia chariores erant, in faciem Regi, ne id faceret, obſtitiſſent. Is pſeudo-monachus, dicam expreſſius, vi doloris impulſus, is angelus ſatanæ transfiguratus in angelum lucis, ita ſanctam & angelicam monachorum profeſſionem infamavit, corrupit, vitiavit, ut monachi noſtris temporibus atqve in his regionibus, non innocentia æſtimentur ac inte-

gritate vitæ, ſed qvantitate pecuniæ. Nec qveratur in Abbatibus eligendis, qvis dignius præeſſe, ſed qvis carius Abbatiam poſſit emere. Ita proprio hujus invento, novo atqve infauſto hujus aucupio, hæc in Eccleſiam introducta eſt conſvetudo, ut Abbatiæ publicæ venales proſtituantur in palatio. Nec qviſqvam tanti venales proponere qveat, qvin protinus emptorem inveniat: Monachus inter ſe non de obſervantia regulæ zelo bono, ſed de qvæſtibus & uſuris, zelo amaro contendentibus. Sed hæc, ut dignè defleri poſſint, pro magnitudine ſua, & proprio volumine & prolixiore opus habent tragœdia. Ad cæptum potius revertamur. Advoacatus Augienſis Monaſterii, poſtqvam pecuniarium hunc Abbatem advenire comperit, & qvanta largitione aditum ſibi in ovile Chriſti, lupus rapax, patefeciſſet, audivit: miſſa obviam legatione, denunciavit ei ſub interminatione ſalutis propriæ; ne intra poſſeſſiones Augienſis Monaſterii præſumeret accedere:

re: alioqvin occurſurum ſe, & armata manu vindicaturum in libertatem, qvos ipſe tam caro mercimonio emiſſet in ſervitutem. His ille auditis, nimium animo conſternatus eſt. Tum propter gravem jacturam pecuniarum ſuarum, tum propter ereptum ſibi tanqvam de faucibus, cui diu anxiè inhiaſſet, honorem. Et primo qvidem animum induxerat rem armis experiri, & ut dici ſolet, ignem gladio ſcrutari, hoc eſt, ſimoniacam hæreſin homicidiis cumulare. Sed aſſerentibus his, qvi cum eo erant, ſupra vires ſuas eſſe negotium, confuſo, ut dignum erat, & confecto animo abiit in poſſeſſiones fratris ſui: præſtolaturus ibi, qvos exitus tam triſtibus initiis fors eſſet allatura. Nam Abbatiam Babenbergenſem interea ſuſceperat Ezebertus Gorzienſis diſciplinæ monachus. Ad cujus ingreſſum, omnes protinus fratres, qvos prior ille Abbas ſuis, hoc eſt, mercatoriæ ac uſurariæ artis diſciplinis inſtituerat, & qvaſi filios pater in vitam moresqve ſuos pedibus, ut dicitur, ire do-

docuerat, tanqvam folia, qvæ vento raptantur, diffugerunt. Ita de Ruperto Nummulario Schaffnaburgensis. Consimile probrum sub Constantiensis Concilij tempora incurrit ALBICUS Archiepiscopus Pragensis, qvi cum dignitatem eam Wenceslai favore obtinuisset, abominanda qvæqve insatiabilis suæ avaritiæ dedit documenta. *Nimirũ* (ipso FlorimundoRemundo memorante) *majorem cellæ & horrei, qvam Ecclesiæ curam gerebat, non tam spirituali & salubri cibo pascendis, qvam vellendis ovibus intentus; Inde factum, ut qvæ prædecessor cœperat, nunqvam ad exitum sint perducta. Euclionem hunc Æneas Sylvius graphicè admodum depinxit, dicens, claves cellæ cingulo alligatas, gestare, & carnem ferinam aliunde dono sibi missam, per famulos in foro vendere; atq; etiam ne edacioribus ministris uteretur, anus edentulæ operâ in culinâ uti solitum. Idem rogatus aliqvando, eodem testante Sylvio; qvis sonus omnium maximè esset molestus; eum ajebat, qvem maxillæ edentes, ederent; qvi deinde etiam hoc nefas adjecit malè actis, qvod Episcopatum vendidisse dicatur.* Nimirum, HÆC EST IMPUDICITIA ABOMINABILIS CHRISTIANORUM, ET MAXIME SACERDOTUM (qvæ JOH. HUSSI, Archiepiscopum Pragensem, aliosq; ævi istius Clericos ventriloqvos graviter corripientis, notatu dignissima

Flor. Rem. lib. VI. c. 3. p. m. 318.

Joh. Hussus de Sacerdot. & Mōach. Carnal. abominatione c. XIV.

ma verba ſunt) *puta qvod cupiditatem, qvæ eſt in Chriſtiano populo, & ſemper fuit nimis abominabilis, & in principio creaturæ DEI, id eſt populi Chriſtiani fuit horrendè punita, & ſub terra ſepulta, ut patuit in Anania & Saphira; terribiliter anathematizata, ut factum eſt in Simone infelice ; In Anania verò turpiſſima cupiditas fuit punita, qvod voluit cum communione JESU charitatis, Caininam concupiſcentiam ſociare ; in Simone autem, qvibus præſumſit ſpiritum JESU cum avaritia , vel mammona diaboli ſimulare , id eſt ſimul in ſua anima collocare. - - Hanc talem incompaſſibilem & incomponibilem mixtionem Chriſtiani, & nos MAXIME SACERDOTES, in ſemetipſis figurantes, abominatio deſolationis ſumus effecti, ſibiipſis in eo blandientes, jam ad id devenimus , qvod non tantum non erubeſcimus , ſed palam in fronte meretricio oſtendamus cupiditatem noſtram impudicè in totâ vitâ noſtrâ, vel noſtris actibus & ſtudiis , in cogitationibus & noſtris verbis demonſtrantes , & exercentes omnia noſtra ad qvæſtum, vel ad honorem noſtrum, vel ad qvietam vitam iſtam , & amicorum hujus ſeculi complacentiam ordinantes, & ſtudioſè inducentes.* Qvæ planè emphatica Hußi magnanimi verba, ritè in dies ac momenta conſiderata, æſtimataqve, ingentem in Clericis AVARITIÆ (penitus è ſacrorum hominum cœtu relegandæ imò excludendæ) execra-

ecrationem, mirabiles verò τῆς αὐταρκείας amores concitare deberent. Illos ipſos ſanctiſſimus Columbanus, qvondam Hunaldo diſcipulo ſuo, ſeqventi carmine commendavit, qvo noſtram hanc commonefactionem obſignabimus:

Vive DEO fidens, Chriſti pracepta ſeqvendo,
Dum modo vita manet, dum tempora certa ſalutis;
Tempus, & illa volat, momentis labitur atas.
Deſpice qva pereunt, fugitiva gaudia vita,
Non fragiles ſectleris opes, & inania lucra,
Nec te ſollicitet circumflua copia rerum,
Sint Tibi divitia, divina dogmata Legis,
Sanctorumq; Patrum caſta moderamina vita,
Omnia qva dociles ſcripſerunt ante Magiſtri,
Vel qva docti loqvi, cecinerunt carmina vates:
Has cape divitias, ſemper contemne caducas:
In mentemq; Tibi veniat tremebunda ſenectus,
Qvam gelida tandem ſeqvitur violentia mortis.
Hac, dum vita volat vigili, qvi mente retractat,
Spernit AVARITIAM, vanosq; refutat honores.
Qvid modo terrenis mentes intendere curis
Mortales cupiunt? qvid turpia lucra ſeqvuntur?
Sēper avar⁹ eget, nec habet, qvi habere videtur.
Ille domi ſolos nummos abſcondit in arca,
Divitias cumulans, dum ſeſe neſcit amare,
Plus amat haredem, ſervat cui cuncta fidelis.

O ni-

O nimium FELIX, PARCUS CUI SUF-
FICIT USUS,
Corporis ut curam moderamine temperet æquo,
Non misera capitur, cæcaque cupidine rerum,
Nec majora cupit, quam quæ natura reposcit;
Non lucri cupidus nummis marsupia replet,
Ne subitis pereat collecta pecunia flammis.
Diviti hic nigri reserantur limina ditis.
Pauperibusq; piis cœlestia regna patescunt.

COMMONEFACTIO XXIIX.

LITERATUS MALE-CURIOSUS ET POLY-PRAGMON,

SIVE

IMPROSPERÆ AC EXITIOSÆ CURIOSITATIS LITERARIÆ DOCUMENTA ET NOCUMENTA QVÆDAM EVIDENTIORA;

UNA CUM

APPENDICE GEMINA.

Ad Commentat. IX. de Noxia Literat. Curiosit. num. III. & VI.

I.

Vantumvis naturâ ita comparatum ſit, ut nullus animo cultiori ſvavior cibus apponi qveat, qvam *Rerum cognitio multijuga*, qvæ maximè impellit ad abſtruſiora qvæqve perveſtiganda, &

& oblectamenta vitæ elegantioris affatim ſubminiſtrat; attamen ſi ardua nimis, tenuesqve ſuperantia vires Muſophili illi aggrediantur, nec niſi ſumma & ardua volutent in animo, accidit plerumqve, ut à præfixo doctrinarum ſcientiarumqve ſcopo turpiter aberrent, imò in magicos tandem abripiantur auſus, atqve ſatiandæ inqvietudinis ergò, deteſtandis etiam artibus ſollicitè incumbant. Qvam ipſam extremæ Infelicitatis notam, præter Literatos alios [in ultimâ noſtrâ Commentatione commemoratos] APULEIUM qvoqve Madaurenſem, Platonicum Philoſophum olim ſubiiſſe, atqve ex nimio ſciendi deſiderio, abominabile Dæmonis imperium admiſiſſe, varia priſcorum monumenta clariſſimè teſtantur. * Non eqvidem prolixæ amicorum

Conf. Fel. Liter. Coment. IX. num. VI. p. 977. ſeqq.

Fff

* *Diſertè Lactantius lib. V, c. 3. Hieronymus in Pſ. 81. Marcellinus epiſt. 5. ad Auguſt. & Auguſtinus ipſe epiſt. 49. Apulejum Apollonio Tyanæo ex alijs magni nominis Magis adnumerant, qvos ſtulta paganitas, præſtantiâ miraculorum Chriſto ſuperiores, non minus vanè qvam ſacrilegè crediderit.* Qvis autem vel riſu (*ait cit loco D. Auguſt.*) dignum non putet, qvod Apollonium & Apulejum cæteroſqve artium magicarum peritiſſimos conferre Chriſto, vel etiam præferre conantur? qva

qvæ loca eo tempore haud explorata habui, qvo mitius de Apuleo sentiendum esse existimavi. Conf. Comm VI. n. II.

eorum excusationes, neqve decantatissimæ ipsiusmet Apuleij *Apologiæ* [qvibus *crimen magiæ* à se duxit amoliendum] maculam abstersêre, qvam noxiæ Curiositatis amore infelix contraxerat. Haudqvaqvam verò probrum illud execrabile incurrisset, si de Philosophiæ Platonicæ partibus [qvas Athenis Atticis universas ebibit] magis excolendis augendisqve fuisset sollicitus, aut Romæ advena, caussarum [uti haud infeliciter cœperat] agere patronum perrexisset; verum cum *Magia noscendæ* causâ, deinceps Thessaliam, ubi artis illius detestabilis nativa cantamina totius Orbis consono ore celebrabantur, cupidè petivisset, indidemqve ad execranda conamina esset delapsus, factum est, ut ad syrtes & scopulos illos periculosissimos navem suam (egregiis aliàs doctrinarum opibus refertam) adflixerit, atqve CURIOSITATIS improsperæ miserabile præmium reportarit, id qvod ipsiusmet Apuleij testimonio planissimè evincitur: *Ego* [ait disertè] *CURIOSUS alioqvin, ut primum ARTIS MAGICÆ semper OPTATUM NOMEN audivi, tantum à cautelâ Pamphiles* (qvæ maga Thessalica primi nominis, & omnis carminis sepulcra-

Conf. Apul. Metam. lib. I. n. 101.

Apul. Metam. lib. II. p. m. 117.

cralis magiſtra credebatur] *abfui, ut etiam ultro geſtirem, tali magiſterio me volens amplâ cum mercede tradere, & prorſus in ipſum barathrum ſaltu concito præcipitare.* Qvid, qvod horrificam adeò tempeſtatem *ardentiſſimus ille magicæ rei cupitor* (uti de ſe ipſo alibi ſcribit) incurrerit, ut veneficâ fraude in *ASINUM* ſit transſmutatus, qvi avis formam induere, & arduo volatu nubes verberare deſideraverat; *Pyxidem ex arcula* (en ipſiſſima malecurioſi Apulei verba !) *depromptam amplexus ac deoſculatus ſum prius, utqve mihi proſperis faveret volatibus deprecatus, abjectis properè laciniis totis, avidè manus immerſi, & haurito pluſculo uncto, corporis mei membra perfricui, jamqve alternis conatibus libratis brachiis in avem ſimilem geſtiebam. Nec ullæ plumulæ, nec uſqvam pennula, ſed planè pili mihi craſſantur in ſetas, & cutis tenella duratur in corium, & in extimis palmulis perdito numero, toti digiti coguntur in ſingulas ungulas, & de ſpina mea termino grandis cauda procedit. Jam facies enormis, & os prolixum, & nares hiantes, & labra pendula. Sic & aures immodicis horripilant auctibus. Nec ullam miſer reformationis video ſolatium.* Nimirum, pœna hæc fuit improſperæ curioſitatis eò infeliciſſimum illum, malitia improvida perduxit. Eant nunc temerarij ejus defenſores, & crimen magiæ à miſero illo amoliri

Idem lib. III. pag. 137.

Ibid. p. 139.

pergant, à qvo minimè se alienum fuisse, gemino loco disertè est contestatus. Sed & alibi, calamitates & miserias suas, qvas urgente curiositate noxiâ subiit, pluribus exposuit; * qvomodo scil. *multis & variis* (ac asininis) *planè laboribus exantlatis, magnisq; fortunæ tempestatibus & maximis actus procellis; (CURIOSITATIS IMPROSPERÆ sinistrum præmium reportarit.* Sive finxerit miser ille; sive seriò putarit se humano animo permanente, in asinum fuisse transmutatum, evidentissimum planè *infelicis* è noxiâ Curiositate hominis Literati exemplar dedit atqve documentum. Id si amplius ad animum suum florentissima & excellentissima Orbis eruditi ingenia revocarent, intensiori etiam studio de evitandâ periculosissimâ illa principis tenebrarum catapultâ essent sollicita, majoriqve nisu ad Literatorum piè doctorum & piè felicium sortem adspirarent. Si vel maximè calamitatem illam Apulejanam, magicæqve neqvitiæ laqveos effugerint, aliis tamen non minus periculosis labyrinthis involventur, nî qvantocyus infrunitæ sciendi cupiditati miserint nuntium, & prætermissis perniciosis studiis, solis necessariis utilibusq; occupentur.

II. Nihil sanè inausum omni ævo reliqvit, nihil intentatum pestilentissima illa insaniæ offici-

* *Conf. lib. XI. Metam. p. m. 264.*

officina, qvam NOXIÆ CURIOSITATIS nomine ſæpè indigetavimus : Hinc præter Magiæ portenta aruſpicum deliria, ſortilegiorum & divinationum præſtigias atqve imposturas, deteſtanda qvælibet prurientis cerebri commenta infauſtam ſuam traxêre originem, atq; præſtantiſſimis etiam ingeniis (pariter ut Apulejo) ruinam & everſionem miſerabilem attraxêre : Dum ſcil. in ipſas rerum ſpecies prodigioſam neſcio qvam metamorphoſin inferre ſtuduerunt, & ab inacceſſis Mundi ſuperioris partibus, novam qvandam eſſentiam, qvæ divinum oculum in primâ molitione univerſi hujus turpiter fefellerit, elicere. Grande vulnus inflixit & lethiferam plagam eruditorum hominum animis Protoplaſtus, ad nimium & noxium ſciendi deſiderium ab infernali ſerpente incitatus : Etiamſi mali vim, modumqve ſanationis illi probè perſpiciant, utplurimum tamen miſerrimè pereunt, eò qvod ſollicitæ curationi parum invigilent, & ſingularem ſemper ad morbum habeant propenſionē. Hydram Herculis non malè illum culpæ literariæ reatum nuncupaveris, qvæ amputato capite biceps reſurgit, fœcundum planè monſtrum ! Verè inqvam monſtrum, qvia non de veræ virtutis ſemine gignitur, ſed è protonævorum ſemente propullulat. Sicuti lapidem ſua gravitas & moles, ita mentem eruditam propenſio hæc qvâ-

doqve ita in præceps trahit, ut inani vertigine rotetur, nec qvod habet unqvam diligat ac amplectetur, alienis semper inhiet, iisqve vel manum vel mentem immittat. Hinc seges vitiorum, Orbem eruditum cataclysmi instar inundantium maxima, hinc errorum, contentionum, & hallucinationum purulenta colluvies, ubi nimirum malè-curiosa mens, tenui & obtusa luce naturas rerum intuetur, hæret passim & labitur, nec explicat se ita facilè, opinionum involucris intricata, sed torqvet sese & agitur velut in gyrū, haudqvaqvam gnara, ubi tandem feliciter figere aciem debeat. Sicut navis agitatur fluctuum verbere, nunc in hoc, nunc in illud latus, nec momento consistit; sic illa mentis cacocuriosæ vis, qvæ in abstrusarum rerum scrutinio se continenter fatigat, & qvasi procellis errorum huc illuc tunditur, vix unqvam solido pede consistet. Gonglomerant se conceptus, & rationum telis mutuò conficiunt, pendente & dubiâ victoriâ. Collimant omnes & jaculantur, longius, propius, sed limbum scopi vix attingunt, non feriunt clavum; stringunt oram, & radunt leviter, cor aut centrum circuli rarissimè asseqvuntur. Notetur tantummodò Curiosorum rixantium vehementia, qvam acri sæpè conflictu illi congrediantur, & mutuis assultibus cornua collidant. Vocale qvoddam & incruen-

eruentum bellum dicas. Negant, asserunt, partiuntur, colligunt, diffundunt, curvant, stringunt, torqvent ut volunt, dum verisimile aliqvid & tanqvam nucleum è cortice eliciant: Audies ibi fremitus, clamores, & complosiones manuum, cavillos & scommata, ut ad tribunal interdum provocare necesse, aut alium honorarium arbitrum, qvi litem componat: Nunqvam pervenitur ad metam, incitato licet & volucri passu, nec de palma gloriari qvenqvam auditum hactenus, cum ea subsit difficultas, qvam ne dum conatu, sed vel spe etiam aut voto nulli fas vincere; semper ab IGNORANTIÆ crassiori fuligine adspersum aliqvid hæret, qvod aciem mentis retundat aut sistat. Qvod febricitantibus accidit, ut subsidente paroxysmo, toto corpore langveant, & vix ægrum trahant spiritum, hoc animæ malè-curiosæ post acceptum primum vulnus; infirmatur graviter labefactatis viribus, & decusso vigore, nec ad antiqvum robur facilè assurgit, tota in marcore jacens, nihilqve qvod FELICIS LITERATI splendorem referat habens; Ridet argutias miserorum illorum, & fractas vigiliis sudorib⁹q; vires mors gloriæ literariæ invida, & nî qvantocyus pristinæ mentis sanitati illi restituantur, perpetuis ac sempiternis calamitatibus illos involvit.

III. Prælustre licet Patrum nostrorũ memoria, in LITERARIO Orbe nomen ex eo consecutus sit THOMAS ERASTUS, qvod solidis, verisqve principiis constanter insistens, Astrologiam Curiosam (qvæ ex astrorum positu de hominum fortunis decernit) validissimis argumentis confutarit, & Medicinam Paracelsicam (qvæ seu novitate seu vanitate suâ curiosâ, nobilissima passim ingenia illexit) validis argumentorum telis sit insectatus; non levem tamen CURIOSITATIS NOXIÆ culpam apud ipsos fidei & professionis suæ socios inde incurrit, qvod humanas scientias egressus, tractare non dubitaverit THEOLOGICA, & qvæstionem de DISCIPLINIS ac CENSURIS agitarit, unde gravissimæ in qvibusdam Ecclesiis exortæ sunt contentiones. Sic cum JOHANNES STURMIUS Scholæ Argentoratensis Rector, noxiæ curiositatis œstro percitus, professionis suæ limites excessisset, atqve temerè rebus sese immiscuisset theologicis, nihil non tentans, qvod ad impediendam Theologorum Concordiam facere videretur, deniqve omnem suam bilem in Joh. Pappum, veteranum in eâdem Scholâ Doctorem) publico scripto edito evomuisset; factum, ut nocentissimis Scholâ & Ecclesia illa concussa sit dissensionibus, ipseqve Polypragmon Sturmius, acri hâc censura à nonnemine fuerit notatus: *Qvare*

Conf. Thuan. histor. lib. 78.

STUR-

STURMI qvando tam infeliciter in tantarum rerum, qvas non intelligis tractatione verſaris, redi obſecro ad tuam Scholam, & eâ profeſſione, qvæ tibi ordinariè contigit, contentus eſto, ſpartam qvam nactus es orna. Datum eſt iſtud tibi divinitus, ut in docendâ Grammaticâ, Dialecticâ & Rhetoricâ plurimum inter alios excellas; contigit tibi lingvarum cognitio haud mediocris; acceſſit etiam aliarum partium philoſophiæ eximia ſcientia. Sed CONTROVERSIAS RELIGIONIS ſolidè explicare & ſacras literas interpretari NON EST OMNIUM: neq; id donum Tibi datum eſt, ut res ipſa loqvitur. Ergò, Sturmi, explica tuas Ciceronianas Orationes, interpretare Demoſthenem, Homerum, Pindarum, Euripidem; oblecta Te in Plauto: & ſi libet, enarra veras Luciani narrationes: inculca tuis auditoribus Hermogenem, Qvintilianum, Ciceronem de Oratore, & alia hujus generis ſcripta; Sacras autem literas & religionis controverſias explicare deſine, ne alios tecum ſeducas, & Te ipſum coram univerſo Chriſtiano Orbe ludibrio exponas.

Luc. Oſiander in Anti-Sturmio ſuo p. 31. 32.

IV. Utinam ſalutaria hæc monita ad animum revocarent noſtræ ætatis POLYPRAGMONES LITERATI, neqve illotis adeò pedibus in ſacra irruerent, aut ingenii doctrinæqve ſuæ politioris opibus penitus confiſi, ipſam Sacrarum literarum fidem & authoritatem ducerent impugnandã,* nullaq; non prodigioſa dogmata pro ſuo arbitrio & lubitu confingenda. Vel ſolus ISACUS PEYRE-

* *Planiſſimè mihi ab aliqvot annorum decurſo tempore perſvaſeram, conſimilis audaciæ reum peragendum eſſe anonymum illum* Politici Hominis *informatorem, cujus effata tum in epiſtolâ* de eradicando atheiſmo, *tum in* Feliois Literati Commentat. I. num. XI. *adprimè fueram deteſtatus: Attamen cum nuper admodum ex amici cujusdam æſtimatiſſimi indicio cognoverim, ſcriptum illud nonniſi ſatyricum eſſe, & ad redarguendos potius, atqve impietatis ſuæ convincendos, qvam ſublevandos & confortandos atheos fuiſſe evulgatum; non potui non eâ de re operis mei anagnoſtas facere certiores, ut ipſi mecum ſiniſtram omnem de authoris illius ſcopo & intentione opinionem abjiciant, neqve impietatis ejuſce ducant inſimulandũ, quam verba primâ fronte, & ſententiæ (non niſi ad atheorum mentem concepta) præ ſe ferre videntur.*

RERIUS, FABULÆ PRÆADAMITICÆ author, trifti fuo & miferabili cafu docuit, qvantas NOXIA illa CURIOSITAS Literatis inferre clades, qvantafqve concitare calamitates foleat. Vixerat ille cum librum de PRÆADAMITIS ederet, fuasqve de primis hominibus ante Adamum conditis nænias divulgaret, in externâ communione Reformatorum, nec proletariam lingvarum & artium ftudiis impenderat operam, geographica qvoqve, Aftronomica ac Hiftorica ftudia curâ fingulari excoluerat: Aft qvamprimum profanitatis, noxiæqve Curiofitatis fpiritui fefe devoviffet, Magnatum menfas potius qvam Theologorum fubfellia freqventaffet, nec minus Sacrarum literarum authoritati convellendæ, Religionifqve Chriftianæ fundamentis fubruendis pro virili fua incubuiffet, factum; ut graviffimis jactatus fuerit procellis, nec folùm navem fuam ad varios errorum hærefeonqve (qvas eum ex ignorantia magis qvam ex malitia adoptaffe qvidam judicarunt) fcopulos adflixerit, verum trifte tandem fidei ipfius naufragium fubierit, atqve cum cæteris venenatis fructibus, ipfum libro fuo araneo effuderit atheifmum. Variis dein oppofitionum refponfionumqve telis confoffus, graviterqve à nonnullis exagitatus, Vir tantæ rei, h.e. motæ à fe controverfiæ profeqvendæ, duroqve adeò exercitio impar, librum

Confer Maref. confutati fabul. Praad. p. 14. feqq.

brum ſuum qvem de Præadamitis ediderat ejuravit, & qvam cum ipſo lacte imbiberat Religionem cum aliâ commutavit, ac licet utriuſqve facti ſui rationes aliqvas peculiari ad PHILOTIMUM qvendam epiſtolâ exponere auſus fuerit, haud præter rem tamen prudentiores judicarunt, nullam pietatis aut religionis ſinceræ amorem, ſed extremas planè anguſtias * geminum illum ſudorem Peyrerio, lite-

Confer Iſaaci Peyrerii epiſt. ad Philotinum Francof 1658 edit.

* De qvibus ipſe Peyrerius in epiſtola ad Philotim. pag. 27. *Inauſpicatâ*, ſcribit, *die menſis Febr. 1656. irrumpunt in cubiculum meum, agmine & impetu facto triginta homines armati, & extractum cubiculo & domo rapiunt per plateas, & per longos civitatis anfractus, ſublimem raptum intrudunt in carcerem. Ubi primum à tam improviſo auſu lux reddita menti eſt, & hiſcere mihi licuit, petii cujus decreto raptus fuiſſem in carcerem? Reſp. mihi adminiſtrorum dux, decreto D. Vicarii Generalis Archiepiſcopi Mechlinienſis; Neqve multo poſt tempore intravit carcerem D. ipſe Vicarius, duobus aliis & ſcribâ ſuo comitatus. Meqve interrogare cœpit, qvis & qvalis & cujas eſſem? -- Ego verò vehementer cum illo expoſtulavi, & qvo ſolent exulceratæ mentes verborum effluvio dolores ſuos exonerare. Ut*

ut D. Vicarius amoveri me inde jusserit. &c. ita Peyr.

literatorum ævi hujus infelicissimo expressisse. Cæterum, ea qvam ad Philotimum scripsit epistola clarissimè testatur, miserum istum erronem, non nisi vanâ curiositate & pudendâ philautiâ ductum, geminum illum labyrinthum incurrisse: *Duo* [scribit ille] *dicam de libro edito. Qvæ me causæ ad illum scribendum impulerint. Tum, qvæ me ratio ad illum edendum moverit. Ad primum, qvod est de causis, qvæ me ad scribendum impulerunt, illas ego ita tractabo, ut non stabilire videar, qvod absit; sed ostendere, qvæ illarum facies mihi apparuerint, mihiq; ILLUSERINT- - Hoc per INCONSULTUM ERROREM apud me reputabam, hypothesin hanc nihil omninò officere potuisse Religioni Christianæ - - tum verò cum opinione illâ, qvam tamen falsam reputo, tolli (qvod non parvi momenti mihi videbatur) controversiam omnem de Origine gentium illarum, qvas vel Patres nostri superioribus paulò seculis penetraverunt, vel qvas detectas tantum & delibatas, neq; dum etiam penetravimus, neqve adeò novimus, qvales & qvãtæ sint, & à qvibus oriundæ &c.* Idem l.c. Nonnè liqvido hinc constat, Peyrerium solâ curiositate urgente, *FABULAM SUAM PRÆADAMITICAM* fabricasse, atqve vix aliam scribendi causam habuisse, qvam profanam il-

lam vanamqve de prodigiosâ gentium antiqvitate opinionem, cum tamen doctiores longè, prudentioresqve Viri disertè ostenderint, qvâ ratione antiqvitates sacræ & profanæ invicem conciliari qveant. Neqve verò Curiositatis solum noxiæ, verum philautiæ etiam suæ in citatâ ad *Philotimum* epistolâ notabile qvoddam dedit documentum: *Cavendum mihi videbatur diligenter unico illi, qvod mihi erat exemplari* (scil. operis MS. de Præadam.) *qvodq; ut ingenuè fatear, qvaqve mea cacitas fuit, unice diligebam; tum propter novitatem cogitati, tum qvia cogitatum MEUM erat, atq; ut ait ille, QUIA NÆVOS NOSTROS & CICATRICES AMAMUS, atqve neqve semper & ubiqve portare poteram codicem illum meum - - timebam scil. oneri meo, neminemq; habebam, vel in Belgio, vel in Hollandia, cui pignus hoc confidenter crederem. Utendum ergò mihi fuit commoditate Typographorum Amstelodamensium, nec non libertate imprimendi, qva mihi tum Calvinista laxior erat, qvam licuisset Catholico, consultumqve hâc ratione putabam timori meo & securitati fœtus mei, si qvod unicum illius habebam exemplar, typographo darem, qvi pro uno centum redderet, & qvamplurima alia exempla propagaret.* Rectius verò scriptor infelicissimus, & timori & honori suo consuluisset, si ista sibi reservasset somnia præadamitica, neqve in publicam

Confer G. J. Vossii Isagog. Chronolog. S. c. II, p. 37. & Theol. Gentil. lib. I. c. 28. p. 207.

ea

ea abire lucem permisisset. Tum neutiqvâ objecisset illi antagonistarum qvidam, qvod Valentis Demostheni, improvidè se in Theologicas controversias ingerenti, Magnus Basilius olim reposuit : *Tuum est jusculorum curare condimenta, nam cum aures habeas oppletas sordibus, sacro-sancta dogmata audire*, vel tractare *non potes*. Cæterum, in eodem luto cum misero isto Præadamitarum conditore hærent illi literati, qvi novorum dogmatum novarumqve ac curiosarum adinventionum, imò Biblicarum expositionum antea inauditarum architecti audire gestiunt, etiamsi εὐρήματα ea nonnunqvam ipsi atheismo propagando,, omnigenæqve impietati disseminandæ inserviant, aut profanum Scholis inferre sacrarum literarum contemptum, saltim manifestissimam τῆς διανοίας ἀῤῥωςίαν prodere videantur.

Mares. l. c. *Confer Theodoretum lib. IV. Histor. Eccles. c. 17.*

V. Prodigiosam Ingenii GROTIANI sublimitatem, sicuti nemo non doctissimorum ævi hujus hominum admirat⁹ fuit, ita nemo ab omni humanitate tam alienus reperiebatur, qvi adhuc viventem Grotium non veluti Herculem qvendam Musagetam, honore laudeqve debitâ sit prosecutus. Qvæ enim disciplina liberalis, qvod studiorum genus, qvæ scientia, qvam nominis sui omen habens GROTIUS non attigerit, delibaverit, imò penitus

nitus imbiberit & hauserit animo? Singulas eqvidem vasto ingenii sui sinu ita est complexus, ut dubium multis reliqverit, in qvâ potissimum excelluerit. * Qvi verò felicitatis lite-

* *Non ambiguo rumore, verum probatissimorum virorum testimoniis constat, Grotium vix novennem versus fundere cœpisse, ac qvindecennem anno ævi superioris octavo & nonagesimo de philosophicis argumentis publicè disputasse, mox admodum juvenem ordini Advocatorum Hagiensium adscriptum, renunciatum posteà Fisci Hollandici Curatorem, deniqve Civitatis Roterodamensis Syndicum, in singulis muneribus miram ingenii judiciiq; probasse præstantiam. Valdè juvenis eruditissima dedit ingenii monumenta, videlicet:* Notas in Martiani Capellæ Satyricon 1599. Syntagma Arateorum, *seu notas in Arati phænomena & Diosemeia; in Germanici Cæsaris & Festi Avieni interpretationem, in fragmenta Ciceronis* 1600 *Ætate provectior,* notas in Lucani Pharsaliam emisit *Anno* 1614. Mare item liberum, *seu de Jure qvod Batavis competit ad Indicana commercia* 1609. *lib. de Antiqvitate Reipubl. Batavica,* 1610. *Ordinum Holland. pietatem à multorum calumniis, vindicatam* 1613. *Florilegium Stobæi, sive*

sive dicta veterum Poëtarum, quæ apud Stobæum extant latino carmine reddita. 16: :. Notas breves ad Jus Justinianeum, quas Florum sparsionem nuncupavit 1643. Emendationes in Cornel. Tacitum 1640. & alia.

literariæ apicem jam attigisse credebatur, pestiiēri polypragmosynes & noxiæ curiositatis sidere afflatus, gravissimam subiit tempestatem, sum̄umq; vitæ ac famæ adijt periculum. Primùm, veluti seditiosæ Remonstrantium (qvi eo tempore apud Batavos in materia prædestinationis divinæ à Calvini Gomariqve asseclis discessionem fecerant, turbasqve gravissimas concitaverant) factionis antesignanus jubebatur apprehendi, dein cum læsæ etiam Majestatis reus, inter vitæ spem necisqve timorem per octo menses esset detentus, tandem carceri in arce Lovensteinia propè Gorcomium mancipabatur perpetuo. Qvem tamē, miro uxoris suæ fidelissimæ, Mariæ Reigerspergiæ astu feliciter evasit, arcæ ligneæ inclusus, & per medias custodias exportatus; vectusqve hinc Gorcomium, atqve inde veste ficta Antvverpiam profectus, ad Ordines Fœderatos literas dedit, *se liberationem quæsivisse & invenisse denuncians, fecisse autem quod omnes creaturæ egissent in consimili rerum statu constitutæ.* Dehinc cùm magis seriæ incubuisset doctrinæ, atqve per omne Scriptorum

genus, ſacrum juxta ac profanum eſſet exſpatiatus, celeberrimam illû ingenij & eruditionis ſuæ fœtum, hoc eſt Librorum *de Pacis* & *Belli Jure* trigam in lucem publicam emiſit. Hoc in opere [qvo jus Naturæ & Gentium, item Juris publici præcipua explicavit] tria maximè ſibi propoſita fuiſſe præfatus eſt, † nimirum ut definiendi rationes redderet qvam maximè evidentes, ut tractanda ordine certo diſponeret, qvæ deniqve eadem inter ſe videri poterant, nec erant, perſpicuè diſtingveret. Cæterùm proteſtatus eſt, ſe ad noſtri ſeculi ſpeciales controverſias neutiqvam reſpexiſſe, nec ad rerum tractandarum multitudinem verborum copiam adhibuiſſe, ſed genus docendi conciſum ſecutum fuiſſe, docentiqve conveniens, id porrò ſummo egiſſe ſtudio, ut velut uno conſpectu negotia publica tractantes habeant, & controverſiarum, qvæ incidere ſolent genera, & principiorum unde dijudicari poſſint pondera atqve momenta.

VI. Utinam verò tantus Vir, ab illaudatis qvibuſdam κενοδοξίας conatibus abſtinuiſſet, aut rectiora & meliora monentibus, aures præbuiſſet benigniores, cæterum ea qvoqve voluiſſet indicta, qvæ ſacris literis Chriſtianæqve Eccleſiæ conſenſui diſſentanea tum *in Annotatis ſcripſit Biblicis*, tum in peculiari *de An-*

† *Conf. Prolegom. Librr. Grotij de Jure Belli & Pacis, &c.*

Antichristo Commentatione, tum in *Voto pro pace Ecclesiastica*, atqve in *Cassandrum Consultantem* notationibus; si inqvam ea meletemata vel nunqvam edidisset, vel ad Divini Verbi normam & regulam diligentius exegisset, longè rectius & sibi & suæ consuluisset existimationi, sublimius longè literariæ, imperturbatæqve felicitatis conscendisset fastigium, nec tantum eorum incurrisset odium atqve indignationem, qvi ipso dictante sancto Spiritu, potiorem *Veritatis* qvam *Pacis* [præsertim intempestivæ inconsideratæqve] habent rationem. * Porrò cum Curiositatis

 no-

* *Non pauca ad hæc Grotium Ecclesiæ Christianæ consensui repugnantia scripsisse, observarunt plurimi, acriq; propterea censurâ illum notarunt. Gloriatur passim, sibi ubiqve curæ fuisse discrimen antiquæ & novæ legis ut loqvitur; verum huic fundamento enormem illum superstruxit errorem, qvo legis divinæ naturam & conditionem, Servatorisq; Christi (qvem Legislatorem tantũ salutavit) officium ac institutum pervertit atqve confudit, eaq; inde deduxit placita, qvæ multis ambagibus doctrinas implicant ab Ecclesiâ orthodoxa pridem rejectas atqve damnatas. Scilicet* Socini *nimiũ à se adamati scriptis debuit, qvod cunctis ferè operibus suis infan-*

fausta ejusmodi inseruerit emblemata. Nihil eqvidem [gravi qvodam viro dicente] utilius esset opusculo Grotij de Veritate Religionis Christianæ, *verum farina ejusce nævi fecêre, ut adolescentibus non satis præmunitis ab eorum lectione aliqvantisper sit abstinendum.*

noxiæ glaucomate deceptus, inter partes in Religionis negotio hoc ævo dissentientes qvendam agere voluisset Aristarchum, non parum [uti fieri solet] singularum partium offendit propugnatores, qvi passim illum veluti novum in Religione monstrum, & tantum non omnium sectarum advocatum sunt adorti, famosorumqve illorum Neopoliticorum Ducem atqve antesignanum vocarunt, qvi diversas atqve adversas religiones in qvâvis Rep. permittendas esse comminiscuntur.*

Et

* *In conflictum & arenam præ cæteris cum Grotio descendit Andreas Rivetus, scripto examine Animadvers. Grot. in consult. Cassandri, & discussionis à Grotio dein adornatæ dialysi, qvibus scriptis consilia ejus Irenica dissipare, arduaqve molimina dejicere laboravit; qvemadmodum etiam Grotium eodem fine aggressus est Jac. Laurentius Eccl. Amstel. Min. libro peculiari cui* Papissantis Grotij *titulum fecit, ejusqve cum Romanis Doctoribus adversus Ecclesias Reformatas conspirationem Orbi exposuit.*

Et cum multis planissimè perspectum fuerit, illum principiò Reformatorum Religioni addictum, postea Remonstrantium, Sociniana insuper dogmata (licet aliqvando ea scripto adversus Socinum de satisfactione Christi opere impugnaverit) pinxisse, nec ab ipsis Judæorum erroribus abhorruisse, tandemqve Romanæ religionis amore ac studio captum fuisse; * hinc multiformem Politicorum religionem ab ejus sive authore sive fautore, GROTIANAM qvidam appellare non dubitarunt. Providerat eqvidem ipse Grotius procellas ejusmodi adversus se surrecturas, neqve in eo deceptus est, qvod multis consilia sua studiaqve haud placitura existimaverit. †Nec minus probè cognoverat, plurimorum eruditorum animos admirationem subiisse, qvod professione JCtus eo usqve se controversiis immiscuerit Theologicis, falcemqve miserit in alienam messem, qvin imò nobilis cujusdam Svecici latum de se judicium ex Jacobi Lau-

† *Conf. H. Grotij Præf. libri apologetici contra Rivet. pro suis ad Consult. Cassandri.*

* *Henr. Valesf. Orat. in obit. Dion. Petavij Jes. Paris. 1653. habita*; Qvid non [ait] præstitit Petavius, ut Cl. Virum H. Grotium ad Catholicam communionem adduceret? Erat ille qvidem minimè à nobis alienus, ac pænè noster; qvippe qvi doctrinam Tridentini Concilii in OMNIBUS sese amplecti palam profiteretur, &c.

Jac. Laur. in Epistola Grotij anatomizata, p. 5.

Laurentii indicio perceperat, qvod tale: *Verè magnus esset Grotius, si missam fecisset Theologiam, & non scripsisset de Antichristo*: Tantum tamen abest, ut gravibus adeò famæ & existimationis suæ periculis cautior sit factus, ut potius controversiarum Religionis, qvæ per seculum & ultra decidi non potuêre, Conciliator & arbiter, Scripturæ qvoqve universæ interpres, & dubiorum qvorumvis in eâdem etiam ἀπειρων, καὶ ἀλύτων discussor ab omnibus haberi voluerit, suoqve patrocinio qvamcunqve religionem defendere se posse crediderit, & qvæcunqve elegerit placita tueri. * Id verò summoperè dolendum, qvod insignem omnigenæ eruditionis suæ apparatum, qvem ad illustrandum utrumqve Testamentum Vir magnus attulit, in *locis fidei præcipuis*, atqve clarissimis *vaticiniis* non tam ad Religionem Christianam firmandam atqve stabiliendam, qvam ad corruptelas Rabbinorum heterodoxorumqve aliorum multivarias incrustandas adhibuerit, *sicqve* (Riveto dicente) *Propheticos libros in præcipuis eorum de Christo oraculis ita deformarit, ac si ab hostibus Christiani nominis ad id fuisset con-*

* *Hinc ægrè fert J. Laurentius d. l. qvod ubiqve dictatorem agere Grotius voluerit, & fastu inaudito atqve intolerabili omnia velut ex tripode, qvasi alter αὐτὸς ἔφα sit prolocutus.*

conductus. † Consilium qvidem initio Hugoni, Annotata in Vetus Testamentum paranti fuerat, ea tantum, qvæ ad oram librorum Veteris instrumenti proprios ad usus notaverat, publici facere juris, longius tamen postea provectus, qvæcunqve obscuritatis aliqvid habere videbantur, explicare penitius constituit, sententiis Hebræorum moralibus aut civilibus similes addens ex præstantissimis tã latinis qvam græcis Scriptoribus, ex historiis etiam externis afferens plurima ad sacræ historiæ confirmationem aut explicationem pertinentia. In multis sanè ad verborum emphasin explicandam, sensum textus eruendum, ad illustrandam historiam dubiaqve varia discutienda, præclarè facere Grotiano-Biblicum opus, vel summi non diffitentur Theologi: In aliis tamen, qvi potioris sunt κόμματος, fidemqve concernunt, imò ipsum pietatis Religionisqve Christianæ fun-

Conf. Præf. operis Grot. qvod Annotata in Vetus Testam. appellavit.

 da-

† *Hinc etiam Bœclerus magnus aliàs Grotii admirator, in præfat. Notation. suarum ad libros de Jure B. &* P. Theologiam Grotii summè deplorandam esse existimavit, vel cum interpretur Scripturas, vel cum de interpretibus dicat sententiam; non magis feliciter ei successisse affectatam Theologicæ eruditionis lauream, qvam Salmasio susceptam *cum JCtis disceptationem*, &c.

damentum, professis fidei hostibus illum gratificari voluisse, advocatisqve multivariæ doctrinæ suæ fidiculis, sanctissimas Scripturas miserum in modū detorsisse atqve depravasse alii ostenderunt.(*) Nec ipse Grotius inficias ire potuit, se à recepto oraculorum propheticorum sensu ut plurimum recessisse: *In Prophetijs* (verba adscribo præfationis qvam suis in V. T. annotatis præfixit) *plurimum posui operæ, ut singulas ad respondentes ipsis historias referrem: in qvo qvid præstiterim, æqvi lectoris erit æstimatio. In hâc parte locos nonnullos, qvos veteres ad Christum & Evangelij tempora retulêre, retuli ad historias ævo Prophetarum propiores, sed qvæ tamen involutam habent Christi & Evangelicorum temporum figuram. Feci autem hoc, qvod ni id fieret, viderem malè cohærere verborum rerumq; apud Prophetas seriem, qvæ cæteroqvi pulcherrima est, &c.* Ast corruptelis haud levibus Scripturam sacram ab eo depravatam fuisse, nec paucis nec obscuris speciminibus Orbi Christiano pridem innotuit. Haud tamen indignus commiseratione foret, si non scientia & data opera, sed casu qvodam & ex humana lapsus esset infirmitate. Observationem eqvidem insignem merētur qvædam epistolæ ejus ad G. V. Galliæ Procancellarium scriptæ verba, qvæ ita sonant: *Servabit mihi ut spero hunc ani-*

* *Cumprimis D. Abrah. Calovius, in Annotatis suis Biblicis, qvæ opposuit Grotianis.*

animum Deus, ut neqve spe neqve metu ullo abductus, factis dictisq; seorsim eam ab eo qvod animus sentit. Qvi si qva in re fallitur, propitius idem ut confido Deus, aut orantem instruet aut ignoranti ignoscet. Qvis tandem illi exitus fuerit, D. Joh. Qvistorpius Facult. Theol. Rostoch Senior epistolâ qvâdam ad N.N. in hunc exposuit modum: *Hugo Grotius æger ad nos ex Svecia, postqvam in Cassubiæ finibus naufragium passus esset, delatus est, me ad se vocari curavit. Accessi, in agone fermè constitutum offendi, ut ad beatam emigrationem se componeret monui, cumqve inter loqvendum Publicani, peccatorem se fatentis fecissem mentionem; respondit, ego sum ille publicanus; progredior, ad Christum, extra qvem nulla salus, ipsum remitto, subjicit ille: In CHRISTO OMNIS spes mea est reposita.* Ad hunc sempiternæ felicitatis portum, si post tot tantasqve animi tempestates fluctuationesqve, agnitis peccatis suis & infirmitatibus sincerâ fide confugisset, moreqve Christiano atqve Evangelico ad beatam sese composuisset emigrationem, TANDEM verè FELICIS LITERATI consecutus esset characterem, & infinitæ clementiæ ac benignitatis divinæ scatebra fuisset recreatus. *

* Optandum (*ita præclarè scripsit D. Calovius Præloq. in Annot. Anti-Grotiana*) ut agni-

gnitis gravissimis erroribus, verâ fide unicum θεανθρώπε meritum apprehenderit, ne qvi naufragium honorum in Svecia, bonorum & vitæ in Cassubia passus, salutis naufragium in mortis umbrâ pati necessum habuerit.

COMMONEFACTIONIS XXIIX.

APPENDIX GEMINA:

I. JOH. BAPTISTA HELMONTIUS,

SIVE

SPECULUM LITERATORUM VANÆ PRIMUM, DEIN SANÆ CURIOSITATI LITANTIUM.

Præfixa est hæc hist. operibus Helmōtij Amstel. & Lugd. Bat. ed.

SIsto nunc conspectui tuo, *Anagnosta ingenue*, memorabilem admodum raramqve, Viri doctrinâ & literis nostro ævo clarissimi historiam, non alieno, sed proprio ipsiusmet calamo exaratam; *vani* inqvam pariter ac *sani* scrutatoris ideam, ac Felicis ex infelice Literato illustre admodum exemplar Tibi

Tibi do contemplandum. Patebit inde clarissimè, qvam tenue revera sit & exile, qvod mortalis homo in re literariâ & scientiarum adeptione proficere qveat, ut ut sibi & alijs scientissimus habeatur, atqve vulgò tanqvam sapientiæ abyssus, & nulla bolide pervadendum eruditionis profundũ celebretur. Ecce, Helmontius, inter doctissimos & singulari laude conspicuos Viros numeratus (nec qvidẽ immeritò) se ipso judice adeò non erat multiscius, ut multo tempore in abstrusarum rerum pervestigatione consumto, pleraq; ignorarit. Helmontij exemplo disces, utilissimũ esse hoc scire, qvod pauca sciamus; & pleraqve, qvæ à nobis sciri neqveant, necessariò ignorari.

Anno 1580. totius Belgij calamitosissimo, parens meus obijt: Fratrum ac Sororum postremus & vilissimus ego. In studiis enim educabar. Anno autem 1594. cursum Philosophiæ absolveram, qvi erat mihi decimus septimus. Itaqve cum solam matrem haberem, videbar Lovaniæ, totus mei juris & arbitrii factus. Quocirca videbam neminem ad examina admitti, nisi tunica talari & cuculla larvatum, qvasi vestis doctrinam sponderet; cœpi cognoscere, qvod Professores, ab olim, Juve-

venes, in artibus proponendos, ludibrio exponerent: delirij qvoddam genus in Profeſſoribus, adeoqve in toto mundo admirabar, ut & ſimplicitatem credulitatis Juvenum. Contraxi me in calculum, ut ſaltem meo judicio cognoſcerem, qvantus eſſem Philoſophus; an veritatem, an ſcientiam adeptus, ipſe examinabam. Comperi, me litera inflatum, & velut manducato pomo vetito, plane nudum, præterqvam qvod artificioſè altercari didiceram. Tum prius enotuit mihi, qvod nihil ſcirem, & ſcirem qvod nihili. Sphæra namqve in Phyſicis aliqvid ſcientiæ promittere videbatur, cui idcirco Aſtrolabium, uſum annuli, & theoricas Planetarum adjunxeram; Logiſticem ſimul & Algebram, loco oblectationis, qvoties aliorum lectio tædia adduxerat, colebam: Qvibus elementa Euclidis nectebam, hancqve doctrinam ſocialem feceram genio meo, eo qvod veritatem contineret, fortuitò autem, ars Cyclognomica Cornelii Gemmæ, velut altera Meta-
phy-

physica in manus venit. Qvæ cum Nicolaum Copernicum unicè commendaret, non destiti, donec eundem mihi familiarem fecissem. Unde didici vanas excentricitates, alium cœlorum gyrum, adeoqve non impenso tempore dignum, qvidqvid de cœlis magnis laboribus acqviisisse præsumebam. Cœpit itaqve vilescere studium Astronomicum penes me, qvod parum certitudinis ac veritatis polliceretur, inania verò plurima. Peracto ergo cursu, cum nihil solidi, nihil veri scirem, titulum Magistri artium recusavi; nolens ut mecum morionem Professores agerent, Magistrum septem artium declararent, qvi nondum essem discipulus. Qværens itaqve veritatem & scientiam, non autem apparentiam, me scholis subduxi. Canonicatus opimus mihi promittebatur, modò Theologiæ me emanciparem; sed deterrebat me S. Bernardus, qvod peccata populi comederem. Rogavi autem Dominum JESUM, me dignaretur eò vocare, ubi maximè ipsi pla-

placerem. Annus enim erat, qvo Jesuitæ Lovanij cœperant docere Philosophiam, Rege, Proceribus, & Universitate invitis, idqve cum illis à Clemente VIII. vetitum esset, discipuli verò illorum ad gradum aspirantes, ad Pædagogia confluxissent, cæteros verò ac ditiores, plausibili studio alliciebant Geographico: alterqve Professorum Martinus del Rio, qvi prius Judex Turmæ Hispanicæ, ac dein in Senatu Brabantico fessus, ad Societatem allectus, confluxerat, Disqvisitiones Magicas exponebat. Utramqve lectionem suscepi avidè. Ac tandem pro messe, solas stipulas inanes rapsodiaqve pauperrima collegi, judicio privatus. Interim ne hora absqve fruge evanesceret, trivi L. Annæum Senecam, qvi mihi impensè placuit, ac præsertim Epictetus. Videbar itaqve in Morali Philosophia veritatis succum reperisse: Statim dein cogitavi, hanc esse, pro qva Pythagoras tot annorum stricta exigeret silentia, judicium excellens ac propterea obedien-

tiam

tiam insignem. Tandem paucis mutatis, videbam Capuccinum esse Stoicum Christianum. Arrisit qvidem studium pro æternitate: Sed pro tanta austeritate, obstabat valetudo tenerior. Oravi Principem vitæ aliqvoties, vires daret, qvibus nudam veritatem contemplarer, immediateqve amarem; auxit hoc mihi desiderium Thomas à Kempis, ac deinde Taulerus. Cumqve per Stoicismum me proficere in perfectione Christiana præsumerem, & certò fiderem, tandem post aliqvalem in isto exercitio moram & fatigationem, incidi in somnium. Videbar factus Bulla inanis, cujus diameter, à terra, in cœlum usqve vergeret: Supernè enim eminebat Sarcophagus, infernè verò, loco terræ, abyssus erat obscuritatis, horrui immensum, simulqve excidi extra omnem rerũ meiq; notitiam. Ad me verò rediens, intellexi unico conceptu: Qvod in CHRISTO JESU vivimus, movemur, & sumus. Qvod nemo vel nomen JESU ad salutem dice-

re,

re, ſine peculiari gratia DEI poſſit. Qvod continuò orandum ſit, *Et ne nos inducas in tentationem*, &c. Datus eſt mihi nimirum intellectus, qvod ſine peculiari gratia, ad qvaslibet actiones, non niſi peccatum nos exſpectet. Quo conſpecto & ſaporabiliter cognito, admiratus ſum priores meas ignorantias; & cognovi, qvod Stoiciſmus me, inanem & tumidam belluam, inter abyſſum inferni & mortis imminentis neceſſitatem, detineret. Cognovi inqvam hoc ſtudio, ſpecie mediocritatis fieri me arrogantiſſimum: qvaſi libertatis arbitrij fretus, gratiæ divinæ renunciarem, ac qvaſi qvæ vellemus per noſmetipſos efficeremus. Abſit tale nefas, dixi. Qvapropter iſtam blaſphemiam, Paganiſmo qvidem indulgendam; at Chriſtianum dedecere, adeoqve Philoſophiam Stoicam, hoc titulo, odibilem cenſui. Interim cum nimia rerum aliarum lectione, tædio afficerer, ac fatigarer, recreationis ergò, Matthiolum ac Dioſcoridem volvebam, ducens mecum, nil mor-

tali-

talibus æqvè neceſſarium, qvàm DEI gratiam, in vegetabilibus admirando, propriis miniſtrare neceſſitatibus, fructusqve eorundem carpere. Mox dein comperi, à diebus Dioſcoridis nil artem herbariam increviſſe; qvin imò hodiè ab ipſo traditis herbarum iconibus, nominibus atqve faciebus plantarum, utrinqve duntaxat diſputari: nil verò virtutum proprietatum ac uſuum, eſſe adjectum priori inventioni atqve hiſtoriis: Præterqvam qvod poſteri confinxerint gradus qvalitatum elementarium, qvibus tota herbæ craſis tribuenda eſt. At cũ ducentas fortè herbas, unius qvalitatis & gradus, diverſas habere proprietates comperiſſem, atqve aliqvot diverſarum qvalitatum ac graduum, ſymphoniam (puta in potionibus vulnerariis) habere in productione ejuſdem effectus, cœpere mecum vileſcere, non qvidem herbæ, ſed ipſi herbarij: cumqve cauſam inſtabilitatis effectuum, tantæqve obſcuritatis, in applicando, ac medendo mirarer: Inqviſivi, num

 eſſet

esset liber aliqvis, tradens axiomata & regulas Medicinæ? Rebar namqve Medicinam doceri, ac per disciplinam tradi posse, instar artium & scientiarum, adeoqve esse traditivam: Non autem, qvod esset merum donum. Saltem cum Medicina sit scientia, donum bonum descendens à Patre luminum, cogitabam, qvod haberet sua theoremata, suosqve principes Autores, scientiâ infusâ instructos, qvibus tanqvam Besaliel & Ooliab, Spiritus Domini inspirasset morborum omnium causas, & cognitionem, simulqve scientiam proprietatum rerum. Cogitabam itaqve, hos illustratos, esse antesignanos Professores medendi. Inqvisivi inqvam, annon esset alter, qvi descripsisset vegetabilium dona, proprietates, applicationes & convenientias, ab Hyssopo usqve ad Cedrum Libani? Respondit mihi Professor qvidam Medicinæ nihil horum in Galeno vel Avicenna desiderari posse. At cum non essem credulus, nec apud scriptores reperirem certitudinem qvæsitam,

tam, illam ſuſpicatus ſuam juxta verita-tem, qvod dator Medicinæ maneret, continuus ejuſdem diſpenſator. Itaqve anxius, & incertus, cui profeſſioni me reſignarem, reſpexi ad populi mores, leges, ac Principum placita; vidi jus eſſe traditiones humanas, incertas proinde, inſtabiles, & veritatis expertes: Qvippe qvod in humanis nulla eſſet ſtabilitas, nullaq; ſcientiæ medulla, videbar inutilem vitam tranſigere, ſi in placitis hominum illam traducerem. Cognovi deniq;, me ipſius gubernationem mihi ſat fore difficilem, judicium verò de bonis, ac vitâ aliorum, eſſe obſcurum, & mille ſpinis obnoxium. Qvapropter prorſus ſtudium Juris, aliorumqve regimen, abnegavi. Ex altera parte inſtabat vitæ humanæ ærumna, & DEI voluntas, qvâ qviſqve ſe tueri debet, qvàm poteſt longiſſimè: Propendebam autem ſingulari aviditate, in rerum placidiſſimam naturalium cognitionem: & prout anima, ſerva advenit ſuis inclinationibus, omninò in ſcien-

tiam naturalium, insensibiliter lapsus sum. Legi itaqve Institutiones Fuchsii & Fernelii, qvibus totam medendi scientiam velut per epitomen, me inspexisse cognovi & subrisi mecum. Siccine scientia medendi traditur, absqve theoremate & Doctore, qvi ex adepto medendi donum hauserit? Itaqve tota naturalium proprietatum historia clauditur qvalitatibus elementariis? Itaqve legi opera Galeni bis, semel Hippocratem (cujus Aphorismos penè memoriter didici,) totumqve Avicennam, & tàm Græcos, Arabes, qvàm modernos forte sexcentos seriò, & attentè perlegi, ac per locos communes annotans, qvidqvid singulare mihi in ijs, & calamo dignum videretur. Tandem collectam suppellectilem relegens, cognovi meam egestatem, piguitqvè me insumpti laboris atqve annorum. Cum scilicet libros omnes, eandem cum institutionibus cantilenam canentes, animadverterem solidi nihil, nihil qvod scientiam veritatis, aut veritatem scien-

tiæ

tiæ ſponderet. Interim vel ab initio comparaveram à mercatore omnia ſimplicia, ut tantillum ſingulorum penes me ſervarem, deinde ab Amanuenſe officinarum; ſive ſimplicium collectore, habui omnes plantas uſuales patriæ noſtræ: Sicqve plurium cognitionem, per vultum eorundem didici. Simulqve perpendi mecum, qvod faciem qvidem ſimplicium, & nomina agnoſcerem: nihil minus autem, qvam eorundem proprietates. Volui itaqve comitari practicantem Medicum; mox inſufficientiæ, incertitudinis, & conjecturarum medendi, me etiam atqve etiam pœnituit. Noveram qvidem problematicè diſputare de qvovis morbo; at ne dolorem qvidem dentium, radicitus curare ſciebam, vel ſcabiem. Vidi deniqve febres, morboſqve obvios, nec certò, nec ſcienter, nec tuto curari: Graviores autem & qvi non ſponte ceſſant, plerumqve incurabilium in catalogum deſtitui. Subiit mihi tum in mentem, qvod ars medendi inven-

tum esset impostura plenum, citra qvod Romani feliciter qvingentos egerant annos. Reputavi, artem medendi Græcorum falsam esse: remedia verò ipsa, aliqvot velut experimenta, juvare absqve methodo non minus qvam qvod eadẽ remedia cum methodo plerosq; fallerent. Utrobiq;, canonũ medendi, in complexionum diversitatibus fundatorum; fallaciam, atqve incertitudinem deprehendens, dixi corde meo, bone DEUS! qvousqve eris mortalibus succensus? qvi hactenus ne unam qvidem veritatem, medendo tuis Scholis reclusisti? qvousqve populo te confitenti, veritatem denegabis? hisce diebus plusqvam præteritis necessariam? At tibi placet holocaustum Moloch? vis tibi vitas pauperum, viduarum & pupillorum, sub miserrima morborum incurabilium tortura, & desperatione consecrari? qvomodo ergò non cessas, tot familias perdere, per medentium incertitudinem & ignorantiam? Concidi in faciem, & dixi: Domine ignosce: Si favor in proximum, me extra limites abripuit. Condo-

dona, condona Domine, indiſcretæ charitati meæ: nam tu es radicale bonum ipſiuſmet bonitatis. Noſti ſuſpiria mea, & qvod fatear, qvod nihil ſim; ſciam, valeam, poſſim, & habeam, ſim egenus, nudus, vacuus, inanis: Da, Domine, da Scientiam creaturæ, ut creaturam tuam intimè noſcat, ſe primum, cætera præter ſe, propter mandatum tuum charitatis, ultimo in te, omnia, & ſuper omnia. Qvod cum à multo tædio, & animi fatigatione, intensè oraſſem, fortè in ſomnium deductus ſum, & vidi totum univerſum, in conſpectu veritatis, tanqvam aliqvod informe chaos, qvod merum pene nihil eſſet. Et hauſi inde conceptum unius verbi, qvi ſignificabat, mihi qvæ ſeqvuntur: Ecce tu, & qvæ vides, ſunt nil; qvidqvid agas, minus qvam ipſum nihilum, in conſpectu altiſſimi. Ipſe ſcit fines omnes rerum agendarum, tu tuæ ſaluti ſaltem intendas. Imò in iſto conceptu erat præceptum intrinſecum, qvod fierem Medicus, & qvod mihi daretur qvando-

qve ipſum Raphael. Actutum ergò, ac deinceps per triginta ſolidos annos, ſubſeqventesqve ordine noctes laboravi, meis impenſis ac vitæ detrimentis, ut vegetabilium, & mineralium naturas, atq; proprietatum cognitiones, adipiſcerer: Interim non ſine oratione, lectione, ſcrutinio rerum, errorum meorum trutina, & experientiis diurnalibus conſcriptis vixi. Tandem cum Salomone cognovi, me fruſtra adhuc plerumqve ſpiritum meum torſiſſe, vanamqve eſſe ſcientiam omnium, qvæ ſub Sole ſunt, vanas CURIOSITATUM INDAGATIONES. Et qvem Dominus JESUS vocaverit ad ſapientiam, ille, & non alius venturus eſt. Imò qvi ad faſtigium pervenerit, minimum adhuc poterit, niſi Domini favor benignus affulſerit. En, ſic adoleſvi, factus Vir, & nunc qvoqve ſenex inutilis, & ingratus DEO, cui omnis honor.

* *
*

COM-

COMMONEFATIONIS XXIIX.

APPENDIX ALTERA,

DE LITERATIS, EX FUNCTIONUM PUBLICARUM TEMERARIA MUTATIONE INFELICIBUS.

CUm omnigena Vitiorum, Literatos Homines infamantium colluvies, è NOXIA CURIOSITATE, tanqvam universali malorum genitrice proveniat, mirum adeò non eſt, qvod etiam funeſtam ſuam originem inde trahat, Viroſqve doctrinâ exqviſitiori conſpicuos, graviter qvandoqve infeſtet BONORUM PRÆSENTIUM FASTIDIUM, eoſdemqve pro impudentia ſua freqventiſſimè ſollicitet, ne ſtatu & conditione præſentaneâ velint eſſe contenti; qvo fit, ut alia ſubinde atqve alia loca & officia appetant atqve conſectentur, qvin imò turpi ejuſmodi tædio præſentis ſtatûs affecti detentiqve, calamitates graviſſimas incurrant, meliores conditiones in deteriores commutent, qvinimò ad ſyrtes & ſcopulos periculoſiſſimos, non raro naves ſuas adfligant, donec extremæ tandem tradantut internecioni. Et qvod *multis hominibus difficilimum eſſe* Iſocrates enunciavit, ſc. *non appetere majora, ſed in præſenti fortuna acqvieſcere*; id Literatos *Iſocra. Orat. de pace.*

aliàs eximios pessimè non rarò fascinavit, pariter ac de felicitatis suę sede miserè deturbavit. *Multi enim* [addit idē notanter] *præsenti conditione & statu contenti esse non possunt, & subinde alia majora appetunt, qvibus sibi & aliis perniciem accersunt.* Nimirum haud absimiles illi, Æsopico asino evadunt, conditionem suam in deteriorem commutantes, neqve sua [ut Sophocles ait] bona agnoscentes, priusqvam amittant, postea autem enixè desiderantes amissa. Nec aliunde, explorata illa eruditorum qvorundam vanitas originem trahit, qvam ex fœtulento illo malorum & calamitatum omnium fonte, PHILAUTIA scil. sive præpostero damnificoqve Amore proprio, haud rarò doctissimos etiam homines eò impellente, ut semper plus de se, qvam in veritate sit, opinentur, majora & ampliora vehementer desiderent, nec suâ sorte unqvam vivere velint contenti. Plebeos sæpè videmus, divitiis (vel à patre usurario, vel aliàs impio & injusto conqvisitis) elatiores, ad majora subinde honorum tendere fastigia, nobilium ambire titulum, atq; inanibus nominibus, illustris cujuspiam progeniei induere personas. Haud levior præsumtio, Viros qvandoqve occupat doctrinâ & literis excultiores, ut rebus secundis vix ullum constituendum putent terminum, neqve finem pudendis cupiditatibus suis imponant.

Hinc

Hinc & infrunitæ vipereæqve AMBITIONIS genimen haud abs re appellaveris temerarias illas ſtationum publicarum, functionumqve literariarum mutationes, cum nonniſi illa urgente, ſortem ſuam infeliciſſimi qvidam literati ducant immutandam, nec rarò inde ruinam omnium triſtiſſimam incurrant, igni à nobis alibi comparati, qvi qvo altius adſcendit, & ad celſiora nititur, eò citius ſæpe extingvitur. Qvam multos ambitionis ejuſmodi æſtus, & cupido gloriæ omnibus affectibus potentior, ita tranſverſos egit, ut ampliores honores qvæſiverint, etiam cum notabili aliorum bonorum, tranqvillitatis cumprimis & exiſtimationis ſuæ detrimento. Parco illuſtrium qvorundam literatorum nominibus qvi haudqvaqvam de felicitatis ſuæ ſolio dejecti atqve deturbati fuiſſent, ſi alio ſub Sole calentes, fluxas tamen & inconſtantes dignitates, minori animi fervore fuiſſent conſectati, & experientiâ edocti, magis ab inani mundanorum gloriâ abhorruiſſent. Sanior utiqve mens ætate noſtrâ inſedit doctiſſimo Viro EDONI NEUHUSIO, cui cum Reip. Groningenſis Proceres ampliſſimas dignitates ſponte obtuliſſent, forti animo eas duxit rejiciendas, atqve humiliorem longè ſpartam Leovardiæ ad finem vitæ uſq; exornare conſtituit. Sed & Cl. Salmasius in eo Literati prudentioris documentum dedit, qvod nullum

Confer Coment. VII. de Ambit. liter. p. 801.

Confer vitam Neuh. edit. à doctiſs. Witten. Dec. V. Philoſ. p. 65.

lium Gallicanorum Procerum [emigrationem ejus ex Belgio honorificis admodum conditionibus propositis postulantium] desideriis locum apud se concesserit, atqve in commodissima suâ sede Lugduno-Batavâ dies vitæ reliqvos consumere decreverit. *Præ cæteris ille in Cardinale Richelio liberalem in se notarat affectum. Nam si Larem in Gallia figeret, stipendium duplo majus, qvam in Belgio caperet, spondebat, solutionem certam & promptam, addebat, nihil exigi laboris, solam ipsius in Gallia præsentiam desiderari. His & Regis & Cardinalis sollicitationibus ut se subduceret, in Burgundiam iter maturavit, de paternâ hæreditate cum Germanis transacturus. Divione dum moratur, anno 1642. ad finem decurrente, Richelius ex humanis abit. Rex Ludovicus XIII. seqventis anni vere imperium vitamqve ponit. Tantis nominibus extinctis, jam de libertate suâ retinendâ securior, anno 1643. Lutetiam revertebatur. Ibi verò peculiarem in se propensionem, qvam cum Richelio sepultam credebat, in ipsius successore Cardinale Mazarino reviviscere intelligebat. Qvare ut tam forti se ambitioni subtraheret, confestim eodem anno in Bataviam rediit. Lugdunenses Consules, ut reduci magis gratum stabilemqve constituerent Larem ipsam principalem arcem in civitate suâ concesserunt habitandam. Paulo post de Salmasio in Galliam* [illegible] *do cum alii tum imprimis*

Confer vit. Salmasii à M. Hãkio script. apud eundem Witten, l.c. pag. 114. 115.

mis

mis Mazarinus cogitabant. Sed irrito semper successu &c. Noxam qvippe mutationum omnium Salmasius planissimè habebat perspectam, eaqvepropter cunctas Gallorum, sese expetentium blanditias duxit repudiandas. O qvam præclarè cum Viris qvibusdam doctrinâ eminentiori celebratissimis actum huc usqve fuisset, si pari constantiâ honores alibi oblatos rejecissent, & forte sua præsentaneâ magis vixissent contenti! Qvamprimum verò extraneas vocationes non solum lubentes admisêre, verũ etiam per sumã imprudentiam ambivere ipsi, accidit non raro, ut calamitatum gravissimarum funibus inde fuerint constricti, totoqve vitæ residuæ spatio miserrimam servitutem subire debuerint. Cum non raro officiorum mutationes malè etiam illis cesserint, qvi urgente necessitate peregrinas regiones duxêre adeundas; qvemadmodum constat Martinum Bucerum cum Paulo Fagio ad Anglos usqve delatos, diutius vitam haud produxisse, sed ob novi cæli intemperiem (ut Pantaleon notanter scribit) in gravissimum morbum incidisse, rivisqve humorum à capite defluentium fuisse extinctos: Nemo facilè mirabitur, graviores atqve molestiores temeritatis suæ pœnas eos utplurimum literatos dedisse, qvi nulla urgente necessitate, sed solâ ambitione incitante, suas (licet honorificas valdè & fructuosas

Pantal. prosopograph. p. III. pag. 239.

fun-

functiones) deſeruerunt. Utinam infeliciſſimum qvandoq; ſalutis naufragium in mortis umbrâ illi non pati neceſſum habuerint, qvi periculoſiſſimarum mutationum tempeſtatibus culpâ ſuâ fuêre expoſiti, qvinimò honorum æqve ac bonorum, ipſiusqve vitæ citius decurtatæ jacturam luctuoſiſſimam ſubjêre. Dum arduo nimis volatu aqvilæ iſtæ nubes verberare præſumſerunt, freqventiſſimè accidit, ut inter eas penitus evanuerint. Non mirum profectò, qvod maximis illi utplurimum difficultatibus impliciti, & æmulorum ſannis ludibriisqve ob irritos conatus, gravesqve fortunæ illuſiones fuerint objecti. Idem illis accidere dixeris, qvod cani Æſopico, imaginario panis fruſto inhianti, & qvod mordicus tenebat, infeliciter amittenti. Tantum profectò abeſt, ut ſtolidiores illi literiones, bonis ſuis jucundè fruantur, & optato gaudeant laborum jam exantlatorum fructu, ut potius iisdem propter cupiditatem ſuam inſatiabilem priventur, & melioribus ſolidioribuſqve bonis, qvæ tenuerunt aliqvamdiu, miſerè excidant. Prudenter Demoſthenes olim ſuos cives ad majora & ampliora adſpirantes, ſuâq; ſorte neutiqvam contentos, hunc in modum compellavit: *Cum duo ſint commoda in tota vitâ humanâ, unum qvod maximum atqve præcipuum eſt, fortunæ proſpera; alterum, hoc illud qvidem inferius*

rius, sed inter cætera maximum, consilii boni, non solet utriusqve simul copia contingere hominibus; neqve qvisqvam rebus secundis terminum sibi constituit; neqve finem imponit cupiditatibus acqvirendi plura. Itaqve permulti sæpenumero DUM MAJORA CONCUPISCUNT, EA QVÆ JAM OBTINEBANT, AMISERUNT. Hoc si ad animum sibi etiam atqve etiam revocarent infelices illi literati monitum, à noxio præsentiū bonorum fastidio providè abstinerent, neqve cupiditate conseqvendi ampliora, ardua qvæq; aggrederentur, unde irreparabilia sibi damna plurimi ingenerant

COM-

COMMONEFACTIO XXIX.

ÆSTUS INGENIORUM TEMPERATUS,

SIVE

DESIDERII SCIENDI INSATIABILIS ET NOXII CHRISTIANA REFROENATIO.

Ad Comment. IX. num. IX.

I.

Erunt PERRONUM, illum celeberrimi apud Gallos nominis Cardinalem, in excerptis suis rarioribus, à Puteanis fratribus studiosissimè asservatis, eos potissimum Literato sINFELICIUM albo inseruisse, ac PERDITIS INGENIIS accensuisse, qvi uni alicui è sex istis invigilent, ac operam navent diligentiorem, videl. *Qvadraturæ circuli, multiplicationi Cubi, perpetuo mobili, lapidis qvem vocant philosophici præparationi, Astrologiæ divinatrici,* & *Magiæ*, qvod illa omnia hominem sibi ipsi qvasi furentur, & judicii

dicii vim pessimè infringant, qvæ magis in rerum utilium tractatione perficiatur. Plura his addere Perronus potuisset, infructuosæ CURIOSITATIS crepundia, qvibus puerilem in morem non pauci sese omni ævo oblectarunt Literati, neqve à veritatis sulco aberrasset, si nullos non malè-curiosos, & intemperantes studiorum profanorum tractatores, PERDITORUM ingeniorum syllabo duxisset adjiciendos. Hos insatiabili illi Orbis domitori Alexandro haud absimiles dicas; sicut enim ille insanâ dominandi libidine tantoperè laboravit, ut plures sibi Mundos dari postularit, ita haud minori sciendi desiderio curiosi isti exardescere videntur, qvi vix ullâ doctissimarum lucubrationum lectione, nullâ solertissimarum disputationum auditione, non assiduâ plurimarum rerum meditatione contenti, nec in definitis à Naturâ Scientiæ humanæ terminis acqviescendum esse arbitrantur. Qvidnî, (reponent æstuantes illi animi,) immensâ sciendi cupiditate vehementius incendamur, eâqve in re omne vitæ nostræ tempus, & industriæ summæ vires collocemus, cum naturâ mentibus mortalium insatiabilis qvædam scientiæ cupiditas sit indita, qvæ perficere conditionis nostræ dignitatem, & restituere divinæ imaginis integritatem, & præstare perpetuam LITERATO Homini felicitatem creditur. Si damnificis

umbrarum gentilium tenebris obnuptus Socrates, scientiam, unicum certissimumqve hominis bonum; inscitiam verò malum unicum esse statuit, Virumq; doctrinâ excultum, pulcherrimum in terris animal duxit appellandum; si Aristippus *satius mendicum fieri* reputavit, *qvam indoctum: qvod ille tantum pecuniis egeat, hic verò etiam humanitate*; nec minus ipse Diogenes, interstitiũ ingens qvod inter doctos indoctosq; reperitur, expendens, hos gravissima terræ pondera nuncupare non dubitavit: Qvis obsecro nobis (sanctioribus qvippe imbutis dogmatibus) vertat vitio, si ampliori scientiæ multijugæ apparatu delectemur, ejusqve boni amore flagremus, qvod nos ad divinæ mentis conformatos similitudinem, propinqvâ illi adstringit cognatione. Non eqvidem felicitatem humanam, ut Epicuri de grege porci, corporis voluptate, aut opum honorumqve magnitudine, sed abundante potius plurimarum rerum cognitione metimur, inexplebilem SCIENDI cupiditatem ac famam professi, qvinimò honestissimâ illâ, h. e. literaria exercitatione ita fascinamur, ut nos nec inopia, (ad Cleanthis exemplum,) nec aspera objurgationum verba, aut fustium etiam intentata verbera inhibere possint, qvo minus venerabile doctrinæ abstrusioris sacrarium freqventemus; strictos etiam supra caput gladios, ut Archimedes, & suprema

Apud Erasmũ, l. 3. Apoph.

Laertius l. 2. c. 8.

Maxim. Serm. XVII.

prema victorum imperia negligentes. Utinam parem nobiscum in excolendis disciplinis diligentiam omnes adhiberent, aut priscos illos scientiæ multijugæ procos (qvos nec ullæ sumptuum impensæ, nec capiendæ cognitionis difficultates, nec valetudinis jactura, nec longinqva exilia, aut periculosæ ad Chaldæos & Indos peregrinationes, à discendi studio avocare potuerunt) imitarentur, brevi tunc ex hominum consortio pestilens illa & summè detestabilis res, IGNORANTIA scil. demigraret.

II. Enimverò, meritissimo jure Helluonibus istis Literariis indeptum adamatæ doctrinæ thesaurum gratularemur, si in extremo deficientis vitæ exitu ipsis Scientia profana longo studio, & indefatigabili operâ conqvisita, perpetuæ & immarcessibilis felicitatis characterem conferre posset, atqve tot celebres ac illustres Reip. Literariæ Proceres, scientiæ illæ INFLANTES exitiali suâ cupiditate non ita dementassent, ut à veræ & summæ prosperitatis scopo longissimè aberrarint, & facili descensu abiverint ad plures farinæ ejusce philosophos, qvi tum demũ suum agnovêre periculum, cum jam ceciderunt, atqve cum Thalete illo Milesio astrorum cursus perpendentes, nullasqve non rimantes literarias amœnitates, in damnationis æternæ puteum fuerunt deturbati. Est eqvidem

nobis Scientia etiam ſecularis [uti vocatur] valdè neceſſaria, ad inſtar Solaris luminis, ne omninò cæcutiamus, hoc tamen ipſumSolare lumen, qvod nos omnia videre facit, interdùm etiam excæcat, ſicuti eadem cos,qvæ novaculam acuit, ejus aciem, indebitè ſibi applicatam, obtundit. Egregiè admodum eundem in ſenſum B. Hilarius; *Sicut Sol* (inqvit) *ita videndus eſt, ut poſſit videri, tantuſqve excipiendus lumine eſt, qvantus admittitur, ne ſi plus velimus ſpectare, minus quoqve qvam poſſumus, conſeqvamur; Ita & ratio cæleſtis in tantum intelligenda eſt, in qvantum ſe permittit intelligi, in tantum expetenda eſt, in qvantum apprehendendam ſe dedit; ne ſi contenti indulgentiæ moderatione non ſumus, amittamus indulta.* Haud abs re Lactantius,cum inſignem illam Platonis in Timæo ſententiam laudibus condignis celebraſſet: *Majeſtas DEI tanta eſt, ut nec mente comprehendi, nec linguâ exprimi poſſit*; gravem præſumtuoſis illis literatis ſcribit dicam, qvi in divinæ etiamSapientiæ arcana & ſacraria ſeſe intromittentes, ſpiſſas extremæ ignorantiæ tenebras incurrunt; *Sunt enim* (ait notanter) *tam ſtulti in aſſeverando, qvam improbi in qværendo, cum neqve invenire qvicqvam poſſint, nec defendere, etiamſi invenerint; nam ſi verum vel fortuitò viderint, qvod ſæpius contingit, committunt ut ab aliis id pro falſo refellatur.*

Hilar. l. X. de Trin.

Lact. lib de falſ. ſap. c. 20.

latur. Non enim descendit aliqvis de cœlo, qvi sententiam de singulorum opinionibus ferat. Qvapropter nemo dubitaverit eos, qvi ista inqvirunt, stultos, ineptos, insanos esse. Caveant sibi ab infami & pudendo hoc stigmate, sinceræ cultores eruditionis, nec abstrusarum rerum indagationi, curâ tam sollicitâ invigilent, neqve inconcessa scrutari inducant in animũ. Audiant obsecro, qvomodo suprema Sapientia apud Thomam de Kempis, nimiam qvorundã curiositatem incuset, & manifestæ convincat fatuitatis: *Qvidam non sincerè corã me ambulant, sed qvâdam* CURIOSITATE *&* ARROGANTIA *ducti, se & suam negligunt salutem, hi sæpè in magnas tentationes & peccata propter superbiam & curiositatem suam, me eis adversante labuntur.* *Lib III. de Imit. Christi c. 4.* Sanè cum profundior profusiorqve eruditio, utplurimum fastum sive superbiam præsumtuosam habeat finitimam & contubernalem, veroqve ac genuino Theosophorum charactere (humilitate scil. sinceràq; animi demissione) scioli illi freqventissimè destituantur; hinc est, qvod laudem im̃ortalem, & honorificum in piè doctorum cœtu locum non nisi illi Literati sint consecuturi, qvi de ponendis exorbitanti scientiæ limitibus etiam atqve etiam fuerint solliciti: cum ex adverso vani illi, male-curiosi, fastuqve penitus occæcati literiones, in sempiternæ perditionis abyssum justissimo Dei ju-

August. lib. 7. Conf. c. 9.

dicio tandē aliqvādo ſint deſcenſuri. *Qvi enim* (inqvit Magnus Aurelius) *cothurno tanqvam doctrinæ ſublimioris elati, non audiunt dicentem: Diſcite à me, qvoniam mitis ſum, & humilis corde, & invenietis reqviem animabus veſtris; &, ſi cognoſcunt DEUM, non ſicut DEUM glorificant, aut gratias agunt, ſed evaneſcunt in cogitationibus ſuis, & obſcuratur inſipiens cor eorum, dicentes ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt, & cum Lucifero, vanè ſuum exaltante ſolium, cadunt in profundum laci.* Siqve extremæ ejuſce infelicitatis alea, Literatis immenſo SCIENTIÆ abſtruſioris deſiderio æſtuantibus neutiqvā eſſet ſubeunda; vel ſola tamen INFINITAS, & nunqvam exhaurienda qvantovis labore immenſitas objectorum, infrunitum illum ſciendi impetum apud illos retundere, & irruentem qvaſi cataclyſmum cohibere deberet. Sanè cum ſcientia puteus ſit inexhauſtibilis, humaniqve intellectûs acies, omne qvod entis rationem habet pervadere neqveat, neceſſe eſt, famem illam ſciendi ſemper manere inſatiatam. Id qvod ſcitè admodum Philo (puteum illum juramenti, à qvo digreſſum Jacobum Scriptura memorat illuſtraturus) explicavit; *Mihi* [inqvit] *videtur hic puteus ſignificare SCIENTIAM, qvæ ſuapte natura in profundo ſita eſt, non in ſuperficie, nec in propatulo ſolet eſſe, ſed in abdito; nec facilè, ſed vix multo labore inveni-*

Philo init. lib. de ſomnijs circa init.

venitur: Id qvod videmus, non solum in magnas obscurasq́ comtemplationes habentibus, verum etiam in vilissimis. Elige qvamcunqve libet artem, non eximiam inqvam, sed omnium obscurissimam, qvam nemo liber in urbe educatus sponte exerceret, ruri verò vix servus, coactus à duro morosoqve Domino multa facere præter sententiam. Invenies hanc qvoqve multiplicem, variam, qverulam, difficilem, adversam pigritiæ, socordiæ, negligentiæ, plenam studio curaqve, & laboribus ac sudoribus. Qvin & aqvam in hoc puteo fossores inventam negant; qvoniam fines scientiarum non solum difficiles inventu sunt, verum etiam nunqvam inveniuntur - - semper plura qvam discuntur, supersunt: ut etiam is, qvi se putat attigisse finem scientiæ, semiperfectus habeatur sub alio judice. Qvod si subeundum sit ipsius veritatis judicium, adhuc circa principia hærere videbitur. Brevis enim vita, ut qvidam inqvit, ars longa; cujus amplitudinem is optimè cognoscit, qvi in eam descendit profundius, tanqvam puteum fodiens: Qvalis qvidam jam canus, decrepitus, capularis senex, illacrymasse fertur, non ob ignaviam metumve mortis, sed SCIENTIÆ DESIDERIO, qvasi tum primum eam adiret, qvando relinqvenda erat. Viget enim semper ad SCIENTIAS anima, cum vires corporis longa ætate marcescant, & lanqveant. Et in eundem sensum laudatus Phi-

Pilo lib. de plantat, Noë. Io alibi: *Qvi rerum* (inqvit) *naturas scrutantur, & singulas in dispositionem vocant, magna cum diligentia, similes sunt PUTEOS FODIENTIBUS: Nam & illi fontes latentes inqvirunt, utrisqve commune est desiderium potus inveniendi, sed alteris qvo corpus, alteris qvo recreatur anima. Qvemadmodum igitur qvidam fossores puteorum, qvæsitam aqvam sæpè non inveniunt; ita qvi ulterius in scientiis, & diutius in eis inambulant, non possunt finem attingere. Certè admodum doctos ajunt accusare suam magnam ignorantiam. Hoc enim tantum sentiunt, qvam longè absint à veritate. Ex his unus olim usqve ad miraculum sapiens dicere solebat, homines meritò ipsum mirari, qui hoc tantum sciret, SCIRE SE NIHIL.* Jam verò, si in particulari scientiæ nostræ defectus ad veritatis lancem expenderemus, illam citra dubium ullum undecunqve imperfectam, & à veræ felicitatis metâ abhorrentem cerneremus. Qvid exilius atqve abjectius formica? ab ejus tamen naturæ & structuræ intelligentiâ qvam longè distemus, scitè admodum adversus Eunomium ostendit Basilius; pariter ut Joh Chrysostomus, [refellens Manichæorum dementiam de materia infecta, & Deo coæterna, cum urgeret Manichæus: *Qvomodo ex nihilo aliqvid fieri potuerit*; idqve à nobis intelligi posse negaret,] præclarè demonstravit, *pleraqve à nobis in hâc*

Basil. M. epist. CXVIII. Chrys. homil. de jejun.

vita

vita perspici non posse; ut qvomodo hominis compages tam multiformis, tantaqve partium & munerum varietate mirabilis, ex una simplici substantia existat: qvomodo panis in sangvinem, phlegma, fel, bilem, ossa, carnes, nervos, totqve alias hominis partes mutetur. Qvomodo è terræ venis aurum educatur, ex arena vitrum lucidissimum fiat, aliaq; ejusmodi, qvæ cum fieri nemo ambigat, qvomodo tamen fiant, neminem facilè penetrare & explicare posse, &c.

III. Etsi igitur vix qvicqvam cognitione rerum solidiori sit præstantius, aut contemplatione divinius, nec ullum ad perficiendam mentem, & sibi ipsi qvasi reddendam præsentius remedium inveniatur; in illis tamen studiis si debito modo literati neutiqvam versentur, aut pro veritatis luce sophismatum nebulas (ut ille in fabulis pro Junone nubem) amplectantur, facilè ex insano illorum amore, pro genuinis sapientiæ ideis notionum perversarum Centauros, & chimæras, monstrosqve nugarum, & impiorum dogmatum fœtus sunt suscepturi. Ipsa qvod apprimè notandum, ipsa etiam innoxia studiorum promiscuorum tractatio, multum intemperantiæ habet adjunctum, dum animus à rerum summè necessariarum contubernio in se ipsum vocatus, & qvasi carcere qvodam detentus, vix unqvam liberos ad negotium pal-

marium afferre valet ſpiritus, qvinimò inextricabilibus qvandoqve involvitur labyrinthis; præſertim ſi ſpretis veſtigiis preſſioribus, per diverticula in ſylvas & tenebras plusqvam Cimmerias dilabatur, umbroſisqve & ſpinoſis dubitationibus ita conſtringatur, detineaturqve, ut nullam omninò menti excolendæ, & ſibi ipſi reddendæ viam rationemq; invenire poſſit. Qvam ſterilibus, Deus bone! & otioſis, æſtuantia illa ingenia incumbunt ſtudiis, qvā triſtem & luctuoſam ſubeunt theſauri omnium pretioſiſſimi, Temporis puta jacturam! qvam ærumnoſis laboribus umbras inſectantur, & venantur fumos, fameqve propemodum enecti, ciborum ſalubrium loco non niſi [velut à Heliogabalo qvodam hoſpite deluſi,] fictilia, lignea, & mormorea fercula, oculos potius, qvam pectora ſaturatura conſeqvuntur! Novos dixeris Domitianos, qvi inter religioſa Muſei ſilentia, non niſi muſcas captant, atqve ſtylo configant, aut Caligulas, inania qvædam conchilia in triumphum ducentes, ut devictum à ſe Oceanum literarium aliis perſvadeant.

IV. Sit nobis in exemplum Curioſus *rerum naturalium* ſcrutator, qvi cunctas cauſarum phyſicarum actiones & affectus eo fine investigare laborat, ut inde magis arcanos naturæ receſſus rimetur, abditioreſqve ſcrutetur fibras; ſed proh DEUM immortalem! qvam

qvam ſpiſſos in illa ipsâ indagatione utplurimum incurrit errores, qvam freqventer oleum perdit cum operâ, atqve (ut modo diximus) fumos venatur mox evaneſcentes. Qvod ſi omne ſtudium ille in eorum authorum evolutione poſuerit, qvi naturam non tam è naturâ, qvam è cerebri ſui anguſtiis depromtam, faſtidioſis commentariis magis intricarunt, qvam explicuerunt; damno ſuo irreparabili tandem ſentire incipiet, qvam ſtultum ſit, unius vel alterius Philoſophi authoritate, cunctas naturæ operationes definire; ſi verò aliam ingrediatur viam, atqve (ut noſtrâ ætate qvidam intemperanter curioſi conſvevêre) ſolis niti velit experientiis propriis, ne ſc. ſi qvid credat authoribus aliis, ſeſe errãdi exponat periculo atq; decipiatur; tunc multò difficiliores, nodos & laqveos inextricabiles infelix ille Dædalus inveniet, nec rigidiſſimis etiam per ignem experimentis, & ſagaciſſimis obſervationibus univerſum Naturæ ſacrariũ expugnabit. Errores, aliis in diſciplinis ex ſciendi intemperantiâ originem trahentes, Viris longè exercitatioribus relinqvo diſcutiendos; qvid, qvod pridem multo ſtudio & labore qvidam illos detexerint. *TEMPORI PARCITE* (dico cum Maximo Seneca) *Non vultis cogitare qvantum temporis vobis auferat mala valetudo, qvantùm occupatio publica, qvantùm occupatio* *Seneca epiſt. 88.*

tio privata, qvantùm somnus? metire ætatem tuam, tàm multa non capit. De liberalibus studiis loqvor, Philosophi qvantùm habent supervacui? qvantùm ab usu recedentis. Et rursus: *Multum illis temporis verborum cavillatio eripuit & copiosæ disputationes, qvæ acumen irritum exercent. Tam diu istis immorandum est, qvamdiu animus nihil majus agere potest. Rudimenta sunt nostra, non opera. Qvare liberalia studia dicta sint vides: qvia homine libero digna sunt. Cæterum unum studium verè liberale est, qvod liberum facit; hoc studium sapientiæ sublime forte, magnanimum. Cætera pusilla & puerilia sunt.* Præclarè etiam nostrâ ætate hanc in rem disseruit *Hier. Hirnheimius*, in Tractatu sæpè nobis laudato de TYPHO GENERIS humani &c. Dignissima profectò ejus verba sunt, qvæ legãtur atq; accuratius expendantur: *Qværit* (scribit ille) Ecclesiasticus? *arenã maris & pluviæ guttas, & dies seculi qvis dinumeravit? altitudinem cœli, & latitudinem terræ & profundum abyssi, qvis dimensus est?* Difficilia sunt hæc, & ingenii nostri viribus omnino inasseqvibilia. Optimum est, qvod ea scire non teneamur, imò & curiosius indagare prohibeamur. Sunt nihilominus aliqvi, qvi non tantùm altitudinem cœli, & latitudinem terræ, nec non profundum abyssi, sed etiam sidereos orbes, ipsumqve cœlum Empy-

Epist. 45.

Epist. 88.

Hirnheim. tract. de Typho Gen. humani, cap. 25.

pyreum usqve ad spatia imaginaria, utinam „
non mentiendo metiuntur, & tanqvam „
arenarum existentium multitudo non suffi- „
ceret, assignant numerum arenarum, qvæ in „
toto mundo & cœlo usqve ad concavum „
firmamenti contineri possent. Dies qvo- „
qve seculi dinumerant, non solum præteri- „
tos, sed etiam futuros, qvos Pater cœlestis „
in sua posuit potestate. Satis esset hoc to- „
lerabile, si divinando, & rationabiliter „
conjecturando similia proponerent, nec „
pro certis firmiter asseverarent; cum „
tamen toto, vel dimidio saltem cœlo à veri- „
tate sæpius aberrent. Sed qvidqvid sit de „
similium veritate ac falsitate, parum ad æter- „
nam salutem prodest talia scire, parũ obest „
ignorare. Videbimus hæc qvàm optimè in „
cœlis, imò forsitan nec illa videre in cœlo „
affectabimus. Nunc qvamdiu tempus labi- „
tur pretiosum, animum nostrum rebus & „
qvæstionibus magis utilibus, ædificatoriis, „
& scitu necessariis applicare debemus, va- „
nis & otiosis hominibus relinqventes curio- „
sas hujusmodi & doctas fabulas, *qvæ qvæ-* „ 1.*Tim.* 1.
stiones præstant magis, qvàm ædificationem „
DEI, qvæ est in fide. Finis autem præcepti, „
& omnis nostræ doctrinæ *est charitas de cor-* „
de puro & conscientia bona, & fide non „
ficta. „

Arcet à similibus qvæstionibus gentium „
Do-

2.Tim.2. ,, Doctor suum Timotheum; *Stultas*, inqvit, ,, *& sine disciplina quæstiones devita, sciens* ,, *qvia generant lites.* Similiter Divus Augustinus, increpans Dioscorum, de superfluis & curiosis ejusmodi qvæstiunculis: *Ego* ,, *vellem*, ait, *te abripere de medio delitiosarum* ,, *inqvisitionum tuarum, & constipare inter curas meas, ut vel disceres non esse inaniter curiosus, vel curiositatem tuam cibandam atque nutriendam imponere non auderes eis, qvorum inter curas vel maxima cura est, reprimere ac refrænare curiosos. Quantò enim melius, quantoqve fructuosius in literis tempus atqve opera ad hoc potius impenditur, ut resecentur vanæ atqve fallaces cupiditates tuæ, qvæ tantò magis cavendæ sunt, quantò facilius decipiunt, nescio qvâ umbra honestatis, & liberalium studiorum nomine velatæ atqve palliatæ. Qvoniam ex gratuito Conditoris munere naturaliter insitum est homini scire,* inqvit Laurentius Justinianus, *congruum profectò est, ut fidelis qvisqve velit nedum scire, verum etiam prudenter agnoscere, qvid utilius debeat sciri. Nam & seculi negotiatores semper invigilant, qvaliter commercia sua utilius agant. Nempe scire optimum dixerim, dummodo sciatur, non qvod curiositatem pascat, sed qvòd ordinet vitam, componat animum, conscientiam ædificet, proximoqve proficiat.*

Epist.56. ad Dioscorum.

Laur. Justin. de cont. mundi c.2.

Me-

Merentur hîc etiam annotari verba, qvi- ,, bus suam Naturæ historiam orditur Eusebius ,, Nierembergius, dum ita scribit: *Inter angu- ,, stos vitæ terminos pervagata humana curiosi- ,, tas, ipsam perdit vitam dum inutiliter occupat. ,, Avidam libidinem sciendi, qvam puto cupi- ,, ditatem maximam, fortasse qvod mireris ava- ,, ritiâ majorem, sine delectu alit, qvidqvid ,, ignoratum novitatem simulat. Et dum su- ,, perflua discit, utilia & necessaria omittit.* Et ,, infra: *Nos omnia torsimus, in pejus semper ver- ,, gimus, atqve pruriginem sciendi natura & ,, DEO dicatam, in qvodvis cæci impingimus, ,, jam stulti, qvia scituri, scilicet ibi plus igno- ,, ramus, dum qværimus non ignorare, dum ,, scire supervacua id est inutilia. Non mihi tam ,, subtilis & acris obtutus est, ut inutilem scien- ,, tiam ab ignorantia discernam.* Hanc mor- ,, talium dementiam sub qvadam similitudi- ,, ne expressit Ludovicus Granatensis ita scri- ,, bens: *Miseratione dignum esset, si cum in re- ,, mota aliqva regione infinita pene vis esset la- ,, pillorum atqve gemmarum, indigenæ autem ,, adeò rudes essent, ut iis pro vilibus saxis in ,, structura domorum uterentur. Qvantò er- ,, go magis miserandi sunt, qvi cum intellectu ,, & voluntate, divino munere præditi sint (qvi- ,, bus DEUM contemplari, diligere & divinos ,, mores imitari, divinisq; deliciis pasci possent) ,, hæc DEI dona ad res vilissimas atqve abjectis- ,, simas,*

In collect. tit. Sapient.

„*ſimas dejiciunt, & ſiliqvis porcorũ, qvàm di-*
„*vinis epulis veſci malint? Qvid, qvod tempus*
„*etiam & vitæ ſpatium [qvo ineſtimabiles,*
„*perpetuoqve duraturas divitias ſibi compa-*
„*rare poterant] in rebus nihili expendunt?*
„*qvodſi barbari illi & inculti homines miſera-*
„*tione digni eſſent, tu profectò magis miſeran-*
„*dus es, qvi res longè præſtantiores ita proteris*
„*atqve conculcas.*

„ Refert Laertius, qvod cum Plato de Ideis
„ ſuis ſpecificis & genericis diſſereret, atqve
„ in ore haberet menſeitates & cyathitates,
„ Diogenes irridens, ſubtiles ejus nugas dixe-
„ rit: *Menſam & cyathum video, menſeita-*
„ *tem & cyathitatem non video. Ego bibam cya-*
„ *thum, tu bibe cyathitatem.* Qvem qvidem
„ ludens Plato reſpondiſſe legitur: *Non mi-*
„ *rum*, inqvit, *nam oculos habes qvibus cer-*
„ *nuntur menſæ ac cyathi, mentem verò non ha-*
„ *bes, qva cernuntur menſeitates & cyathi-*
„ *tates.*

„ Nos, ut pace utriuſqve Philoſophi lo-
„ qvar, nec cyathis ebibendis, nec cyathita-
„ tibus formandis ſtudere debemus; & qvam-
„ vis oculos mentales habeamus, qvibus men-
„ ſeitates & cyathitates cernere poſſimus, non
„ ſunt tamen ad ſimilia curioſè aperiendi &
„ convertendi. Sapientiſſimum eſt illud Ec-
Eccli. 3. „ cleſiaſtici monitum: Qvæ præcepit tibi
„ DEUS, illa cogita ſemper. *In ſupervacuis*
rebus

rebus noli ſcrutari multipliciter, & in pluri- „
bus operibus ejus non eris curioſus. Multi „
ſunt, qvi de univerſalibus cogitant, & qvo- „
modo individua ſua debeant ſalvare obli- „
viſcuntur. De poſſibilibus, imò & impoſſi- „
bilibus diſcurrunt, immemores exiſtentium, „
& futurorum ipſis noviſſimè impendenti- „
um. Inter infinita pericula æternæ ſalutis „
conſtituti, dum ſeriò eſt agendum, comœ- „
dias ludunt, vana & ridicula, mente ſimul „
& ore tractant. Legimus dictum „
de qvodam Religioſo, curioſarum ẹ- „
juſmodi qvæſtionum & diſputationum „
vanitatibus infecto: *Melius eſt illi ad* „
ſalutem cum devota ſimplicitate orando lege- „
re, Pater noſter, *qvàm de tàm ſubtilibus pro-* „
pter vanum mundi nomen ſophiſticè diſputa- „
re. Et rurſus: *Iſte Religioſus loqvax non* „
deſiderat medicinam, qvia ſtercus ſcientiæ va- „
nitatis eſt in ore ejus. Illa igitur potiſſimum „
cogitando, ſtudendo, atqve loqvendo tra- „
ctemus, qvæ ſeria ſunt ac ſolida, & anima- „
bus noſtris poſſunt eſſe medicinalia. Subtilia „
ad æternam ſalutem parum ſunt utilia. „
Qvin & ipſa ſcientiarum Præſes Minerva „
odit ſubtilitates, qva de cauſa *inviſa Palladi* „
eſt aranea. Qvantum mali facit nimia ſub- „ Epiſt. 88.
tilitas, ait Seneca, *& qvàm infeſta eſt veritati;* „
addam ego, qvam noxia & perniciosa. „
Theologus qvò ſubtilior, eò periculoſior. „

„ Juristæ nimis acuti, inter fas & nefas non
„ distingvunt, & æqvum cum iniqvo confun-
„ dunt. Medicorum docta nimis & agglo-
„ merata *Recipe* exiguos dant effectus. Sim-
„ plicibus morbi optimè curantur. Veritas
„ deniqve simplicitate gaudet. Sophisticas
„ aranearum telas teximus, & acutis magis
„ quàm solidis hodie delectamur. Non ita fuit
„ priorib⁹ sæculis, qvib⁹ tamen viri doctissimi
„ & sapientissimi vixerunt. Nostra illis præ-
„ ferre volumus. Verum est, qvod scientiæ
„ nostræ superent priorum seculorum scien-
„ tias multis qvæstionibus & elenchis, gry-
„ phis & argutiis, non dico tamen *utilibus*, sed
„ *futilibus*.
„ Addam hîc adhuc qvædam disticha, occa-
„ sione duorum anagrammatum, ex nomine
„ SCIENTIA confectorum: E CATENIS, &:
„ INIS TACE:
„ *Magno se passim clamore scientia prodit,*
„ *Vociferando suas vendere qværit opes.*
„ *Tanqvam E fumosis esset potata CATENIS,*
„ *Atq; vaporosi nectaris hausta scyphis.*
„ *Oro tace solitoq; minus doctrina loqvaris,*
„ *Si sapienter INIS, si sapienter INES*
„ *Qvi tacet ille sapit, non is qvi plurima garrit,*
„ *Vas cerebro vacuum denotat esse sonus.*
V. Sit deniqve cunctis omninò Literati Orbis incolis, infrunitum sciendi desiderium, vel hoc solo nomine suspectum, qvod inge-
nia

nia præſtantiſſima, ad peſſimos qvandoq; auſ⁹ abripuerit, ut ſatiandæ inqvietudinis ergò, tandem nec dæmonis imperium ſubterfugere dubitarint, ſicuti alibi diſertè oſtendimus, & loco qvodam memorabili inſignis qvidam ICt⁹ edocuit: *Nimia* (ita ſcribit egregiè) CUPIDITAS OCCULTA SCIENDI, *qvæ ipſos primos qvoq; parentes decepit, præcipua cauſa eſt, propter qvã Magi ſeſe diabolo obſtringũt. Nec enim qviſqvam ſua ſorte contentus eſt, ſed certatim omnes in DEI arcana penetrare volumus, ejusq; ſummam illam præſcientiam conſecuti nobis videmur, ſi qvædam futura, & aliis adhuc ignota ipſi præſciverimus, hanc vanitatem cum in animis hominum ineſſe videret omnibus ſeculis ſatan, & futura etiam prænoſſe geſtirent homines, iſtam hominum demulcendorum, ſibiq; devinciendorum & conciliandorum occaſionem ſedulò arripuit. Itaqve pollicitus eſt, ſe facilè iis præſtiturum, & effecturum, qvæ ipſi cuperent, daturumqve rerum cognitionem, ſi ſibi parere & obtemperare vellent. Id qvod vani, inſani, curioſiqve homines neqvaqvam renuêre.* Conſimili planè, h. e. impiâ & ſceleratâ curioſitate, avorũ noſtrorũ memoria faſcinatus JOHANNES FAUSTUS, dæmonis in ſe imperiũ admiſit, & per annos multos impoſtorem famoſiſſimum egit, tandemqve digniſſimum neqvitiâ ſua præmium reportavit, mortuus ſcil. juxta lectum repertus, inversâ facie, &

Conf. Coment. IX. num. 6.

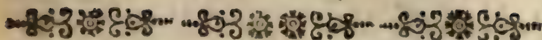
Joh. Georg. Godelmannus, lib. 1. de magis, c. 2. p. m. 19. 20.

Conf. etiam Bodin. lib. III de damõ c. 2. & 3.

domo, nocte præcedenti mediâ graviter qvassatâ. Compescatur itaqve insatiabile illud noxiumqve sciendi, cunctaqve pervestigandi desiderium; facessant MALE-CURIOSI, ne & ipsi tandem miserè corruant, ac dæmonis magisterium, perpetuumqve è Regno cœlesti excidium subire cogantur. Desinant eruditi, intemperantes rerum universarum agere scrutatores, neqve præsumant intellectûs sui funiculo rerum summè abstrusarum, ipsorumqve cœlestium mysteriorum profunditatem metiri. Si desiderio verè Christiano, verè salutari, sacra arcana penetrandi teneantur, qvinimò ad ipsius cœlestis sapientiæ sacrarium velint intromitti, sciant precib⁹ piè ac humiliter fusis divinæ clementiæ januam esse pulsandam. *Inveniet* (ait appositè D. Bernardus) *pius ejusmodi pulsator, qvod temerarius scrutator invenire non potest. Et multò magis* (Augustino judice) *inveniet siderum Conditorem humilis pietas, qvam siderum ordinem superba CURIOSITAS*; vitam deniq; suam religiosè ac devotè instituant, cujus exacto curriculo, DEUM ipsum à facie ad faciem videbunt, inqve eo cuncta sapientiæ cælestis arcana, clarè ac dilucidè æternùm contuebuntur.

* * *

COM-

COMMONEFACTIO XXX.

SOLERTIA JUGIS,

SIVE

LITERATORUM, INGENIO PARITER AC LABORIOSA SEDULITATE ÆVO NOSTRO MAXIME ILLUSTRIUM

QVADRIGA NOBILISSIMA.

Ad Commentat. IX. n. XVII.

I.

Væ ad ÆSTUM INGENIORUM concitatiorum temperandum, impetumq; ſciendi nimium & noxium retundendum, ſuperiori Commonefactione ediſſeruimus, neutiqvam eo accipienda ſenſu ſunt, ac ſi inerti Vacunæ litare, & injectâ qvaſi manu, JUGI LITERATORUM HOMINUM SOLERTIÆ moram facere induxiſſemus in animum. Qvæ in o-

mni mortalium genere adprimè culpanda est OTIOSITAS, *illa mater nugarum* (ut scitè Bernardus vocavit) *& Virtutum noverca*; iis maximè vitanda & cane pejus ac angve fugienda, qvi meliores indies effici debent, aliosqve efficere meliores conantur. Absit, ut vel laboris tædio, vel metu oblocutionis otiosè delitescant, vel qvod turpissimum foret, somno, ventri, ac libidini vivant literati ad veram adspirantes felicitatem. Nihil tale ii admittant, qvi eo majora volutant in animo, qvo minus à vanis & noxiis curis agitantur, & *tum maximè sibi aliisqve LABORANT, qvando* (ut præclarè D. Ambrosius ait) *reqviescendi causâ abducere animum à negotiis* (civilibus scil.) *solent, & à conventu cœtuqve hominum sese abducere*; nunqvam minus OTIOSI existentes, qvam cum maximè tales videntur. Et cum planissimè sibi persvadeant, neminem unqvam insigniter doctum fuisse, qvi non simul temporis parcissimus fuerit, omni studio cavebunt, ne rei longè pretiosissimæ jacturam subire, aut durissimam tandem, culpâ negligentiâqve suâ servitutem servire cogantur. Qvam temporis benè collocandi rationem ALDUM MANUTIUM Seniorem habuisse alibi notavimus, eam nostri qvoqve ævi Viri eruditissimi apprimè duxêre observandam, singulari curâ rei omnium velocissimæ manus qvasi injicientes, & neglecti temporis

Ambros. lib. III. de offic. c. 1.

Confer Coment. IX. de Curios. Literar. n. 17.

poris

poris damna omni virium ſuarum niſu antevertentes. Sicuti cæleſtes globi ad motum proclivitate ſuâ, ſummoqve ad gyrationem impetu feruntur; ita inſito illi conatu, atqve naturali qvâpiam contentione poſteritatis negotium agere, & nomina venturis ſeculis tranſmittere cogitarunt. Qvies mors erat illis, neſciebant conſiſtere, inſtar ſagittæ in medio curſu; ſemper fingebant, formabant, qværebant, educebant, meditabantur aliqva eademqve nonnunqvam alia facie proferebant, diverſo colore, novo prorſus habitu Non poſſumus, qvin ex ſplendido Literatorum ævi hujus conſeſſu, BIGAM advocemus GEMINAM, Virorum doctrinâ & literis elegantioribus maximè illuſtrium, qvi ſimul temporis parciſſimi fuêre; Qvatuor inqvam fulgentiſſimâ Orbis eruditi ſidera, videlicet ISAACUM CASAUBONUM, GER. JOHANNEM VOSSIUM, JOHANNEM SELDENUM, & SAMUELEM BOCHARTUM producemus, oſtenſuri, qvam præclara illi induſtriæ ſummæ, JUGISQVE SOLERTIÆ ſpecimina dederint, qvantiſqve (indefatigabili ſua ſtudioſitate) theſauris univerſam Rempublicam Literariam exornarint, locupletarintqve. Utinam poſt immenſos labores devoratos, unanimi ſtudio illi tandem ad Literatorum ſummè felicium adſpiraſſent ſortem, atqve per qvaſcunqve Labyrinthorum

rum ſuorum ambages, ad boni omnigeni fontem Oceanumqve, nec non ſupremæ ſalutis domicilium fuiſſent deducti!

I.

ISAACUS CASAUBONUS.

SI qviſqvam alius ex univerſo Literatorum Hominum ordine, vel ob ſingularem ingenii præſtantiam, vel ob legendi ſcribendiq; INCREDIBILEM ASSIDUITATEM, operumq; editorum multitudinē dignus fuerat exiſtimatus, ad qvem videndum vivum non à Gadibus * tantum, ſed è cunctis Orbis eruditi Provinciis ſtudioſi undiqvaqve profecti, agminatim concurrerent, ac cujus imaginem poſt mortem omnes contemplarentur, neſcio profectò, an ullus dignior fuerit ISAACO CASAUBONO, Viro ad miraculū uſqve erudito, ac univerſæ, tum Sacræ tum profanæ antiqvitatis promo condo, qvem Literatorum etiam Principes ſplendidiſſimis exornare elogiis; mox *fulgentiſſimum Galliæ lumen, ac immortale literarum decus, columenq; antiqvitatis* a) *mox eruditorum Phœnicem* b) mox

* *Gaditanus qvidam, Titi Livii nomine gloriaqve commotus, ad eum viſendum ab ultimo terrarum Orbe venit, ſtatimqve ut viderat abiit.*

a) *Joſ. Juſtus Scaliger in epiſt. ad Caſ.*

b) *Dan. Heinſius in Theocr.*

mox Solem eruditorum, ætatis decus, omnes doctrinæ opes velut in sanctiore qvodam *ingenii ærario reconditas habens*, a) appellare non dubitarunt. Tantum sc. famæ & existimationis ex præstantissimis ingenii INDUSTRIÆQ; suæ monumentis est consecutus, qvibus rem auxit literariam, scriptores & mores corruptos emendavit, ac tantum non universam illustravit antiqvitatem. A teneris etenim ungviculis illi suppetebat rara lingvarum cógnitio, in Græcis vix secundum, ne dum parem habebat; non deerat Sacræ, nec historicæ veritatis illustrandæ studium. Qvantum in Svetonio recensendo sudaverit, qvantamqve circa hunc authorem exornandum adhibuerit judicii limam, ipse in qvádam eleganti epistola exposuit. b) Nec minor humeris ejus labor incubuit, postqvam Athenæi suscepisset editionem; *Negotium sanè* (ut ipse scribit alicubi c) *molestum vel ipso argumenti genere, nusqvam uberior qvam in illo scriptore occurrit πολυμάθεια, qvam tantoperè olim ambiimus &c.* Cujus etiam stupendæ πολυμα-

a) *Thomas Lansius in Orat. pro Gallia.*
b) *Is. Casaub. epist.* 30. *ad Conr. Rittersh.*
c) *Casaub. epist.* 41. *ad Jac. Bongars. conf. epist.* 102. *ubi industriam suam in emendando & edendo Athenæo adhibitam luculenter exposuit.*

μαθήσεως suæ illustria documenta dedit tum in eruditissimo de Satyrica Græcorum poësi & Romanorum satyra syntagmate, tum in accurato ad Theophrasti characteres comentario, tum in exqvisitis ad historiam Augustam notationib⁹, tum deniq; in aliis cedro dignis monumentis. Cum in nobilissimo doctorum hominum cœtu, leges à Cicerone scriptas (qvibus omnium populi Romani Magistratuum descriptio continetur) exposuisset, ipsorum Regum Principumqve in Gallia Virorum a) oculos & animos tantoperè in se (licet reformatorū parti addictum) convertebat, ut literis etiam regiis Lutetiam Parisiorum sit evocatus, b) mox codicillos, Regis manu exaratos acceperit, qvibus Bibliothecæ splendidissimæ cura c) ipsi demandabatur. Tantum inde supellectili suæ literariæ, profundæqve eruditionis apparatui accessit augmentum, ut disertè alicubi d) sit professus, se,

a) *Prodiit hoc opusc. Cas. Paris.* 1605. *conf. de eod epist. Cas.* 407. *ad G. M. Lingelsheimium, ubi scribit*, se in tractando isto argumento sibi indulsisse, neqve prolixitatis crimen reformidasse.

b) *Conf. epist Cas.* 176. *ad Joseph. Scalig.*

c) *Non sine insignis benevolentia Regiæ testimonio Bibl. Paris. curam sibi demandatam fuisse*, scribit Cas. ep. 257. ad Dav. Hoeschel. August. d) *Epist.* 257.

se, nî Lutetiæ fuisset, ea præstare haud potuisse, qvæ per optimam librorum sibi tum oblatorum copiam præstiterit felicissimè. Sed ex qvo Lutetiam fuerat delatus, ad disputandum sæpe se provocari deprehēdit, qvietumq; hominis ingenium eò est redactum, ut amœna illa, humanioraqve studia missa qvodammodo facere, & polemica Theologorum utriusqve partis scripta in manus sumere cogeretur. Cumq; plurimorū Lutetiæ odium incurrisset, a) qvi prætextu Religionis, graves Viris eruditissimis tēpestates cōcitare solent; factū, ut de patrio solo deserendo, itinereq; in Angliam suscipiendo (qvamvis denuo Bibliothecæ Parisiensis curam cum ampliori salario Rex ipsi demandare voluerit) b) cogitarit. Londinum cum venisset, mox Regis & doctissimi & humanissimi Jacobi Sexti favore tantoperè est sublevatus, ut omnem in ejus conspectu transigere ætatem, ejusqve nutu & auspiciis cœptā studiorum magis seriorum telam pertexere constituerit. Ætas qvippe ingravescēs, non minus qvam Anglicanæ Reip. conditio statusqve reqvirebat, ut missis literariis illis amœnitatibus (qvibus in juvenili pariter ac virili vita delectabatur,) ad sacram antiqvitatem illustrandam, Religionemqve, qvam cum Rege Jacobo communem habebat, vindican-

a) *Conf. epist. eand. ad Hœsch.*
b) *Conf. epist. Cas. 321. ad Joh. Scaligerum.*

dicandam se totum componeret. Prima autem ab ingressu in Angliam præcipuaqve Casaubono cura fuit, ut sceleratorum qvorundam fraudibus conflata, mox cœlitus difflata atrocissima conspiratio pulveraria, (qvâ Anglicani zelotæ Regem Jacobum, Reginam, Principem Henricum, cum fratre Eboracensi Duce, cunctos item Regni Proceres, cunctos Episcopos, cum ipso flore Ecclesiastici & Eqvestris Ordinis, infinitamqve populi multitudinem uno ictu impetuqve è medio tollere in animo habebant,) suis genuinis coloribus depicta, styloqve elegantiori repræsentata universi Orbis Christiani pateret conspectui. Scriptâ itaqve ad Frontonem Ducæum a) epistola Casaubonus docuit, à qvibus parata sit diabolica illa machina, qva occasione & adstructa & destructa, qvæ deniqve conjuratorum nomina, confessiones, pœnæq; fuissent &c. Cæterum cum Cardinalis Perronius alia longè ad convincendum Regem argumenta fabricasset, qvam, qvæ officina illa sulphurea subministravit, scil. miris Angliæ Monarcham deliniendo blanditiis, Casaubonus Regis jussu & nomine novam Perronio opposuit epistolam, b) priori & verborum amœni-

a) *Cas. epist. 624. ad Front. Ducaum Jes.*

b) *Est ea in opere Casaub. Epistolico num.* 710. *ad Jacobum Davy Perronium Cardin. exarata.*

mœnitate, elegantiaqve, & rerum ubertate haudqvaqvam inferiorem; qvâ multivarias Cardinalis blandientis hastas repercussit, pluribusqve ostendit, Ecclesias Anglicanas falso schismatis propterea accusari, qvod à Romana communione secessissent. Prodromus qvasi, seu anteambulo hæc scriptio fuit conspectioris operæ, qvam deinceps Casaubonus ad vitæ usqve terminum in examinandis Cardinalis Baronii Annalibus collocavit. Ferebat qvidem animus omnes Baronii a) Tomos strictim percurrere, b) postqvam primum, in qvo certam legitimæ victoriæ spem credebat repositam, studio qvo poterat maximo examinasset. Verum gravissimus morbus c) [qvem hora tandem excepit fatalis] prohibuit, qvo minus & istos & alios plures conatus consummare potuerit. Nactus erat Vir

a) *Hunc in prolegomenis ad lectorem ita descripsit, ut neqve falsas ei tribuerit laudes, neqve veris detraxerit, conf. epist.* 785.

b) *Vid. Epist. Cas. dedicator. ad Jac. VI. Angliæ Regem.*

c) *De qvo ipse Casaub. epistol.* 797. Scito amiciss. Heinsi [*scribit*] corpore nos esse admodum affecto, & gravissima à Medicis morborum genera nobis denunciari, non tanqvam imminentia, sed ut jam contracta, & qvæ diutius latere non qveant.

Vir ad doctrinam formatus a) corpusculum tanto ingenio impar, qvod paulatim concussum, nec minus laboribus, somni parsimonia, animi perpetuâ contentione, deniq; morbi plane inauditi atrocitate fractum, subitò tandem concidit b). Ad ultimum tamen spiritum usqve, in demandato munere sibi persistendum existimavit, amicis verò qvietem svadentibus; *Qvid? vultis* (dicebat) *aliam ut naturam hoc ævo induam? parebo si jubetis, sed ambos pœnitebit, vos consilij, me obseqvii; mihi ante hac imperatum otium, à me qvæsitum, sed conatu irrito imò pernicioso: non enim morbo,* SED MORTE GRAVIOR EST DESIDIA; *nec unqvam infelicius valeo, qvā ubi iners retracto corporis mala, & ex iis studiorum naufragium præsentio.* Excisis postea carnibus, ossium tristem compagem figuramqve contemplatus, reliqvis item corporis partibus flaccescentibus, ventrem miratus in utrem augeri, vitæ brevissimæ molestissimæqve conditionem decenti sermone omnibus ob oculos posuit, auditusqve est non morbi qvidem deplorare tædium, non doloris sævitiam, sed studiorum interitum, spemqve operis perficiendi jam pro-

a) *Hæc & seqventia ex narratione de morbo & morte Casauboni, epistolico operi annexa, hausta sunt.*

b) *Extat de morbo Casaub. penul. epistola Raphaëlis Thorii sub fin. epist. Cas. p. 1049.*

propemodum mortuam. Cumqve poſt varias velitationes, ad pugnam tandem ſtatariam cum hoſte maximè terribili eſſet deventum, obſirmato animo victor ad ultimum uſqve ſpiritum inter acutiſſimos cruciatus depugnavit, colloqvia cum amicis talia miſcens, qvæ animi ſummam indicarent tranqvillitatem, pectusqve nullo amplius rerum mortalium deſiderio affectum, niſi qvod ſubinde leviter deplorarit hiſtoriæ Eccleſiaſticæ opus ad ſacros uſq; inchoatum, non relinqvi abſolutum, mox tamen verborum increpavit inſolentiam, ne qvid præter DEI arbitrium optaſſe videretur. Itaqve ordinatâ familia, valeqve neceſſariis ſuis dicto, oculos clauſit, & vitæ, laboribus prodigioſis conſummatæ, triſtem (ſi humana reſpiciamus) colophonem impoſuit.

II.

GERARDUS JOH. VOSSIUS.

IN Ordine & Conſeſſu ampliſſimo eorum Reip. Literariæ Procerũ, qvi noſtro cumprimis ævo LABORUM pariter ac DOLORUM graviſſimorum aleam ſubiêre, & fœtus ingenii matureſcentes, non minus qvã fulminantes [tum publicas tum domeſticas] miſerias aſpexêre, locum facilè palmarium occupabit GERARDUS JOHANNES VOSSIUS,

SIUS, * ſidus illud non Belgii ſolius, verum Orbis eruditi univerſi illuſtriſſimũ, qvod Ruræmundæ anno ævi ſuperioris ſeptuageſimo ſeptimo ortum, & juſtâ ætate, Dordraceno primum, Leidenſi poſtea candelabro [omni eruditorum cœtu ovante] impoſitum, tantis dehinc tempeſtatibus agitatum, & atrocibus adeò fortunæ novercantis ludibriis expoſitũ fuit, ut ſpeculum qvoddam LITERARIÆ INFELICITATIS, humanâ digniſſimum comiſerationе poſſit nuncupari, ſiqvidem Vir ille omnium calculo maximus, non caſu ſolum fortuito, malignantiſqve invidiæ technis, nominatiſſimæ Academiæ Lugdunenſi ereptus fue-

* *Ger. Joh. Voſſius [ita Deſſel. in Bibl. Belg. p.* 275.] *Ruræmundæ anno* 1577. *natus, literas politiores Græcamqve lingvam didicit Dordraci, condiſcipulum ibi inter alios Eryciũ Puteanum habuit, &c. vixit autẽ Rector Scholæ Dordracenæ annos* 20. *Profeſſor Eloqv. ac Chronol. in Acad. Leid. annos plus minus* 13. *inde an.* 1633. *ad Ill. Amſtel. Gymnaſiũ migravit. Ejuſdẽ Voſſij elogiũ, ſermone Italico ſcripſit L. Craſſus, cum aliorum Clar. Vir. encomiis Venet. edit. an.* 1666. *adde ſi lubet Henr. Wittenij Memor. Philoſ. & Orator. Dec. V. p.* 96. ſeq. *Nos ex ipſiuſmet Viri incomparabilis monumentis, aliisq; bonæ fidei documentis ea ſeligemus, qvæ ad conſervandã memoriam illius aptiora videbuntur.*

fuerit, verum improvisam etiã suorum jacturam luxerit, & eventibus speratis tantum non penitus exciderit. *Horret profectò animus* [ita Franciscus Junius scribit, in præfatione operis de qvatuor artibus popularibus,] *dum liberos Viri cogito. Vix viderat illos ad justam vitæ & gloriæ maturitatem excrevisse Parens, cum ecce turbato mortalitatis ordine, contra commune parentũ votum, videt alterum alterius qvasi premere vestigia, dum ad vocantis DEI nutum se sistunt pene omnes. Qvis neget, omnem humanitatis sensum exuisse Tiberium, qvi felicem vocabat Priamum, qvod superstes omnium suorum extitisset? Qvis sortis suæ, suorumqve memor, Camillum laudet, qvi amisso filio dolori succubuit; adeò qvidem, ut non nisi inter ipsos mulierum cœtus, muliebrem in modum, casum filii dolens inveniretur? Summus Vossius, qvanqvam eos amisisset filios, qvi paternis passibus contenderent, qvousqve gloria eniti potest, qvales etiam pro suo in literas amore nonfilios non lugere non posset, qvovis tamen dolore se ostendit potentiorem, cui succumbere tristissimis cladibus, ducebat tristius. Enimverò non Periclem, non Xenophontem, non Anaxagoram Clazomenium, constantis in adversis animi exempla jactet antiqvitas, qvos nempe erigere poterat pulcra filiorum in bello pro patria virtus, VOSSIUS lectissimæ; atqve eruditæ filiæ CORNELIÆ, propè inclytam Leidam, aqvis*

hyberno frigore concretis fidem frangentibus, miserrimè submersæ iturus exseqvias, cum corpus humandum ostendi sibi peteret, atqve ægrè ab amicis, qvod crudum vulnus sic refricari crederent, id obtineret, ubi vidisset, dictavit ipse adstantibus solatia, monuitqve divinæ acqviescendũ esse voluntati. Tantum itaqve abest, ut domesticâ illâ horrificâq; calamitate, Vossius à LITERARIÆ FELICITATIS sede penitus sit deturbatus, ut potiꝰ inde magis magisq; sit sublimatus, siqvidem triste illud infortunium, Virum afflictissimum bonis omnibus reddiderit conspectiorem. Cæterum, stupendam illam *Liberorum Vossianorum infelicitatem*, LIBRORUM [laboriosa *Sedulitate* conscriptorum] ubertas & præstantia feliciter adeò compensavit, ut teste non nemine, ætas nostra vix viderit alia monumenta, qvæ magis æternitatis Ædi inseri mereantur. Exploratissimum eqvidem est, plures ex Vossii Herculeis propemodum laboribus ad doctos viros fructus redundasse, & porrò reduntaturos, qvam ipsi hactenus vel confessi sunt, vel in posterum confitebuntur. Nihil non obscurum, nihil nõ abditum, vel parum intellectum è profundis omnigenæ eruditionis penetralibus explicavit, cumprimis utriusqve antiqvitatis & Sacræ & Profanæ rariora monumenta ita eventilavit, ut dubium sit, in qvonam eruditionis genere magis excelluerit. Professioni

ni Hiſtoriarum Amſtelodami deputatus, Hiſtoriæ omnigenæ perveſtigavit theſauros, antiqvas pariter ac recentes callens exactiſſimè. Verè Janus bifrons, noſtrâ & antiqva ſecula perſpectiſſima habuit. Tanta inſuper Oratoriæ facultatis peritia illum commendaverat, ut qvi propius paulò cognovêre, parem ipſi in hoc eruditionis genere non facilè reperiri crediderint. † Præter inſignem enim oratoriæ artis notitiam, [qvam doctiſſimo *Inſtitutionum Oratoriarum* volumine * prodidit] ſvada ſingularis Viri labris inſedit, ut auditorum animos voluptate incredibili perfuderit, ſummiqve Oratoris reportarit laudem. Verum hiſtoricæ præcipuè eruditionis apparatu illuſtris, calumniantium ora, [qvæ merum literionem ** Grammaticumqve Voſſium

 pro-

† *Qvanta dicendi præditus fuerit facultate, qvædam etiã teſtantur orationes in lucem editæ, nimir. panegyrica de felici expeditione exercitus fœderatæ Belgicæ,* 1597. *it. orat. habita in obitum Thomæ Erpenii* 1625.

* *Editæ ſunt* Inſtit. Oratoriæ *primum Dordraci* 1606. *auctiores poſtea iterum iterumqve Amſtelodami prodierunt. Peculiari etiam opere egit* de Rhetoricæ natura & conſtitutione, deqve antiqvis Rhetoribus, Sophiſtis & Oratoribus, *ed.* 1621.

** *Hoc nimirum probro qvidam ipſum affecêre* poſt

post editum opus Grammaticæ artis, *qvod libris VIII constans, primum Amstelodami prodiit* 1634.

proclamabant, nec rei seriæ intentum] ita occlusit, ut nihil habuerint amplius veneni, qvod in Virum undiqvaqve Magnum evomerent. Toto eqvidem Cœlo ab umbraticis distabat Doctoribus, qvi sicut vespertiliones atqve noctuæ Solem ferre nesciunt, sicqve animo caligine obducto complecti haud valent, qvid sit esse *Historiæ Consultum*. Id verò Vossius non suo duntaxat exemplo, verum eruditissimo docuit de *Arte Historicâ* commentario.* Etenim cum plurimum referre intelligeret, utrum confusè tantum, & sine justa methodo tractentur res gestæ, an verò eædem cum fide diligentiaq; optimâ, tum prudenter ornateqve memorentur; ideò peculiari volumine scribendæ Historiæ præcepta tradere, sicqve publicis præclarè litare voluit commodis. Mox bipartito opere de Historicis *Græcis* pariter ac *Latinis* agere instituit, æqvitati apprimè consentaneum reputans, *ut qvi res gestas literis signarunt, æternum vigeant flo-*

re-

* *Commentarius iste novissimè prodiit anno* 1653. *Lugduni Batav.*

† *Utriusqve operis de Græcis sc. & Latinis Historicis binæ extant editiones Lug. Bat. divulgatæ.*

** *Conf. Præf. Comm. de Arte Hist.*

reantq;. Verùm non Historicis tantum, sed ipsi Historiæ antiqvæ, & tam Sacræ qvam Profanæ philologiæ, profundissimæ eruditionis facem gemino isto volumine addidit, atqve inexhausti laboris, illustre admodum dedit documentum. Animus qvidem Vossio, opus de *Latinis Historicis* paranti erat, in Caroli Magni desinere temporibus, sicqve ætatis [ut vocant] mediæ præterire monumenta, cum ea legantur à paucissimis, sive qvod raro in lucem prodeant, sive nauseam gignant rustico sermone, nec minus imensa eorum deterrebatur copia, qvi seculorum istorum tenebris lucem afferre studuissent. Exhausta tamen laboris gravissimi potiori parte, consiliũ repentè mutavit, novisq; animis sumtis, absolutissimum de omnibus atq; singulis *Historicis Latinis* opus, Orbis literati conspectui sistere constituit, ad res potius qvam verba respiciens politiora. Qvantæ autem, labore hoc utilissimo tenebræ dispulsæ, qvantæqve eruditionis sale, istæ dapes conspersæ fuerint, paucissimi asseqvuntur, ut haud abs re alicubi ipse Vossius conqvestus sit, *se nihil laudis sperare posse qvâcunqve etiam industria, qvocunqve item judicio adhibito, sc. propter ambitiosulos istos, in strenua inertia & ingenij & facundiæ laudem solis sibi vindicantes, aliis relinqventes duntaxat laboris gloriam, cum Arcadico ut loqvi ament pecore communis* Hæc sanè, ejus-

Conf. Præf. operis Voss. de Hist. Lat.

Confer Præf. Theol. Gent.

demqve farinæ alia ignarorum vel ignavorum contemti laboris præjudicia, ſicuti multis eruditorum operibus, ita utiliſſimis qvibuſdam Magni Voſſii monumentis obices poſuiſſe nulli dubitamus, apprimeqve dolemus, neutiqvam prodiiſſe inſignem Commentarium, qvo Poëtas Græcos & Latinos variis tenebris & difficultatibus liberare conſtituit. Rhetores qvidem, & Sophiſtas ab eo expoſitos habemus, * Mathematicos item, Geometras, Arithmeticos, Aſtronomos, Muſicos, Geographos, Chronologos, Mechanicoſqve ſumma induſtria alio opere tradidit. De Philoſophis, ſectiſqve philoſophantium Voſſio Authore liber extat geminus, isqve poſthumus † atqve ut ejuſmodi opera eſſe ſolent, haudqvaqvam perfectus. Omne autem punctum tulit, æternumqve præ cæteris operibus Authori ſuo decus conciliavit, illud ſtupendæ eruditionis monumentum, qvod THEOLOGIÆ GENTILIS, & PHYSIOLOGIÆ CHRISTIANÆ titulo conſpicuum, vice tertia lucem aſpexit, atqve in omnium penè doctorum hominum verſatur manib⁹. ** Tantum eqvidem, in opere iſto conſcribendo parandoqve Voſſius ſtudium

** Liber de Rhetor. nat. & conſtitut. ed. eſt Hagæ* 1658.

† *Prodiit Hagæ* 1658.

*** Noviſſimè hoc Theol. Gentilis opus cum additamento prodiit Amſtel.* 1668. *in fol.*

dium adhibuit, induſtriamqve collocavit, qvantā poterat vel maximè,& ſplendido huic ſacrario, propemodum univerſum eruditionis ſuæ multivariæ inſeruit apparatum. Bone DEUS! qvæ rerum copia, qvi delectus verborum & authorum, qvi flores hiſtorici, & phyſici, qvantus labor, judicium qvantum, qvam infinita lectio, qvantæ eruditionis divitiæ, auguſtum illud Theologiæ Gentilis palatium impleverunt! Prima autem facileqve præcipua in iſto opere adornando cura ſtudiumqve fuit, paganicæ religionis reſerare penetralia, dein rerum pandere naturam, ſuosqve referre ad fines, imprimis veri uniciq; Numinis cultū; præclarè inſuper de hominis ex naturæ mirandis adſcenſu ad DEUM diſſerere; ut ſic non ſolum Theologiam Gentilem traderet, ſed eâdem & majori qvidem operis parte *Phyſicen Chriſtianam* complecteretur, nec minus lucem egregiam affunderet libris iis, qvi à ſanctis qvondam Patribus adverſus cœcas Nationes ſcribebantur. Nec intra veterum Scriptorum limites ſeſe continuit, verum ubi res tulit, per omnes ſeſe diffudit ætates. Sui etiam ævi ſuperioriſqve Philoſophos accedens, imo ad partes qvoqve advocans veteres & recentiores Grammaticos, Poetas, Oratores, Hiſtoricos, non qvidem oſtentationis gratia, ſed ipſa experientia edoctus, qvantum utilitatis habeat utriuſqve erudi-

tionis veteris ſcil. & recentioris accurata σύγκρισις. In eo deniqve operam diligentiſſimè collocavit, ut cognita *pſeudo-Deorum Natura*, ab eorum veneratione homines redderentur alieniores; perſpectâ verò *rerum ſtaturâ*, ad Conditoris ſummi amorem cultumqve promptiores fierent. Qvis non æterna laude dignum judicaret illuſtre hoc & pietatis & eruditionis Voſſianæ monumentum? Inter complura eqvidem, qvæ Vir ſummus poſteritati reliqvit, nullum eſt qvod majori plauſu exceptum ſit, qvam illud ipſum, qvo originem & progreſſum idololatriæ apud paganos oſtendit, atqve ſimul de cunctis ferè Naturæ mirandis diſſeruit. Dolendum tamen eſt, laudatiſſimo huic labori ſupremam auctoris manum neutiqvam acceſſiſſe, qvæ ſanè non defuiſſet, ſi diuturnioris vitæ beneficio ad pleniorem perfectionem perduci potuiſſet, per annos complures inchoatum potius jacuit, qvam abſolutum, nuper demum qvoad fieri potuit integrum prodiit. Utinam cætera lucem viderent ſcripta inedita, qvæ magnus ille æternitatis candidatus conſcripſit, qvippe qvi nullam ferè humanioris eruditionis partem intactam reliqvit, luculentiſſimum qvoqve de Antiqvis Eccleſiæ Scriptoribus Commentarium [ſed nondum publici juris factum] adornavit. Medicorum ad hæc ela-

elaboravit historiam, * atqve de celebrioribus JCtis egregia annotavit. Qvid, qvod libros qvosdam de omnium scientiarum natura, usu & præcipuis Scriptoribus elaboraverit, eosqve veluti jam jam absolutos non semel citaverit. ** Gravissimas tamen causas Vossium habuisse nulli dubitamus, ob qvas & ipse ab operum qvorundam editione abstinuerit, & seriò prohibuerit, ne temerè divulgentur. *Qvanqvam enim* [scribit alicubi **] *non dubito, qvin si DEUS mihi vitam & valetudinem concesserit, deinceps etiam non paulò plura, partim observare ipse, partim à viris præstantissimis addiscere possim: tamen si summus ILLE IMPERATOR de statione vocarit, priusqvam extremam iis qvæ deinceps accedent, manum admoverim, nolim illa temerè divulgari, &c.* qvâ tamen cautione admonitioneqve suâ impedire non potuit, qvo minus varia ab obitu ejus imperfecta, mutilaqve monumenta luci fuerint exposita.

Maximam deniqve meretur observationem, qvod Literatus ille solertissimus non soli duntaxat eruditioni, verum etiam menti cœlesti philosophiâ imbuendæ operam

* *Ut ipse testatur libro posthumo de Philosophia & Philos. sectis. c. 19.*

** *In libello de studior. ratione, fol. 18. & de glossematis, fol. 112.*

*** *Præf. Libror. de Histor. Latinis.*

ram ſtrenuam navandam eſſe, & verbis elegantiſſimis,& proprio docuerit exemplo, vanam & inanem illam judicans ſcientiam, qvæ virtutis pietatiſqve Chriſtianæ fructibus ſit deſtituta. *Nec enim* [notanter ſcribit alicubi †] *qvoſvis fructus ex qvolibet ſeminio expectes. Qvis herbarum ſeminibus in terram conjectis, accuſet eam qvod non legumina produxerit? Vel qvis agrum inceſſat probris; ſi ubi ſeveris fabas, aut milium, non proferat frumentum? Qvo jure igitur ob crebra adeò divortia* PIETATIS *&* ERUDITIONIS,*ream faciunt doctrinam univerſam, ſi animus eorum, qvos accuſant, aliis potius ſtudiis fuerit excultus, qvam iſtis, qvæ rectà nos ad mores ducunt honeſtos, & pietatem ipſam? Hæc veriſſimè à me dici, nemo inficias iverit, qvi cogitare volet, qvam multi tanqvam ad ſirenios ſcopulos conſeneſcant in lingvarum notitia, omniqve literatura, vel etiam erudito illo Matheſeos pulvere, aut differendi diſciplina, qvæ inſcitiam qvidem aliqvam animis detergent, ſed ſola neminem reddunt meliorem. Idem de ſoluta ligataqve eloqventia cenſendum. Aliæ certè ſunt* benè dicendi,*aliæ* benè vivendi *artes. Cũ igitur non eadem ſint doctrinarum omnium bona, non fructus idem, qviſqvis ſalutaria eſſe volet ſtudia ſua, ad duo hæc præcipuè collimare debet, ut & MELIOR & PRUDENTIOR* red-

† *Præf. Theol. Gentil.*

reddatur. Ac de priori potissimum laborandum, qvia sine prudentia qvidem infelicem viveremus vitam in terris: sed sine pietate æternum miseri foremus. Ad eundem Vir magnus collimavit scopum, in egregio de *Cognitione sui opusculo*, qvo artem illam artium, & scientiam scientiarum optimè tradidit; *Pauxillum esse* existimans * *benè de aliis mereri, si de semetipsis eruditi malè mereantur, qvod fiat, si studia in iis fastum pariant non modestiam*, cui morbo depellendo haud melius prostare remedium judicavit, qvam qvod duabus illis tritis contineatur vocibus: *γνῶθι σεαυτὸν, Temet nosce*, atqve hujus præcepti sive remedij utilitatem duplici hominum generi apprimè commendavit, iis nimirum, qvi vel bona sua nesciunt, vel qvi suos ignorent defectus. Horum cum longè maximum numerum superesse crediderit, author ipsis svasorqve Vossius fuit, ut saluberrimo illi *Cognitionis propriæ* studio toti incumbant, agnitisqve defectibus, solidæ eruditioni, Virtuti verè christianæ sociatæ navent operam, cumprimis sollicitè attendant: *num in apibus, an fucis, an crabronibus nomen mereantur.* ** In hæc enim tria animantium genera doctos omnes, præsertim Professores Academicos dispescendos esse non inscitè judicavit; deniqve singulis eruditis illud

* *Conf. Voss. opusc. de cognit. sui. p. 32.*
** *Voss. ibid. p. 29.*

lud freqventer animo obversari voluit, *utcunqve pulchrum sit audire doctum, pulchrius tamen esse haberi prudentem; pulcherrimum verò ESSE PIUM.* Hæc nimirum suprema eruditi hominis est sapientia, cujus sectatores laus manebit in seculum.

III.

JOHANNES SELDENUS.

FElix tunc erat, atqve beata Terra ANGLICA, cum inexhaustum istum Antiqvitatis Hebraicæ, variæqve eruditionis thesaurum anno superioris ævi qvarto & octuagesimo SALVINTONIÆ exciperet, nec sibi uni solũ servaret, sed cum universo etiam communicaret Orbe literato. Dederat qvippe natura Viro huic (puerilibus studiis Cicestriæ, Academicis verò Oxoniæ instituto) eam SOLERTIÆ vim, ingeniiqve celeritatem, ut qvicqvid animo collibuisset, id non discere, sed didicisse, & cum Platone reminisci tantum videretur; dederat parem ingenio in suscipiendis exeqvendisqve SUMME ARDUIS LABORIBUS constantiam, ut qvæ rei literariæ bono & emolumento parare statuisset, ea nullo torpore, (qvo erudita interdum pectora occupantur) minus otio & langvore continuo eripi sibi pateretur. Hinc profunda

da ipſi lingvarum, Latinæ, Græcæ, Hebraicæ, Rabbinicæ, Syriacæ, & Arabicæ nata cognitio, hinc omnium philoſophiæ partium, nec non utriuſqve Juris Divini & Humani exqviſita notitia, ut qvicqvid uſpiam placitorum ſophicorum, commentationumqve Juridicarum extabat, id auſu planè Herculeo aggreſſus, incredibili cura volvendo velut conficeret, cum Ebræorum & legibus & placitis conferret, adeoqve in rem ſuam, hoc eſt Antiqvitatis ſanctæ & venerandæ converteret illuſtrationem; ſimilis venatori, qvem nulla LABORIS MOLESTIA, nulla aëris injuria aut tempeſtas ab inſidiando feris abſterret. In omnes qvippe eruditi Orbis plagas ſine intermiſſione oculos ſuos curioſos mittebat SELDENUS, an forſitan rarum qvoddam novumqve, aut aliis nondum obſervatum capi prehendiqve poſſet, & cum pluribus communicari antiqvitatis monumentum. Nec vitio qvifpiam illi vertere conabitur, qvod profanas plerunqve [aſt ſine noxâ) Sacris miſcuerit literis, cum citra illarum opem, divinas undiqvaqve haud intelligi poſſe exiſtimaverit. *Ita* [ſcribit alicubi] *literas miſceo profanas, ut Sacras illuſtrent, id nec qvis incuſet, niſi, qvi citra illarum opem omnia in his intelligi poſſe, imperitus atq; idem perqvam moroſus opinetur.* Eqvidem, eum ubiqve authorum profanorum adhibuit delectum, ut non ſuppoſi-

In Præf. Librr. de Diis Syris.

positiitios modo, verùm nugatores alios omninò ſit aſpernatus, atq; præſtantioribus duntaxat ſcriptoribus, ac velut *archetypis* (ut ipſe loqvitur) *vetuſtatis teſtimoniis* egregia ingenii induſtriæq; ſuæ exornaverit monumenta. Loqvuntur id ipſum famigeratiſſima SELDENI de DIIS SYRIS ſyntagmata, qvæ neutiqvam ſubleſtâ fide, aut ex aliorum compilavit ſcriniis, verum ex ipſis abſtruſæ vetuſtatis Sacro-profanæ fontibus hauſit, nec ſolum rariora de Numinibus commentitiis in Vet. Teſt. memoratis documenta inibi exhibuit, ſed etiam priſcam Arabum, Ægyptiorum, Perſarum, Afrorum, Europæorumqve Theologiam ſubinde illuſtravit. *Dum enim* [ſic ipſe præfatus eſt] *de Syris præcipuè inqviſivimus, ut in numeroſam inſuper, qvæ in aliis gentibus pullulavit, numinum ſegetem non ſubinde incideremus, fieri neqvivit. Inde & Perſarum & Ægyptiorum & Arabum, item Afrorum, qvin & Europæorum veteri Theologiæ lux non rarò, neqve dubia accenditur. Ita enim Europæorum maxime Dii à Syris pendent, ut propago ab origine.* Neqve hic ſtetit SELDENI inſignis SOLERTIA, verùm etiam JURIS EBRAICI univerſi illuſtrationem, & cum cæterarum gentium legibus ac inſtitutis collationem eſt meditata; eo nimirum opere, qvod titulo *JURIS NATURALIS ET GENTIUM, JUXTA DISCIPLINAM*

Prima ſyntagm. de Diis Syris ed. prodiit Londini 1628.

NAM EBRÆORUM prodiit*, multoq; cum plausu ab universo Orbe erudito est exceptum †. Et qvamvis in eo conscribendo Seldenus consvetudinem Hebræorum, *seriem legum Noachicarum* [uti vulgo vocantur] *observantium* sit imitatus, multis tamen nominibus sese istud institutum doctis Viris commendavit, siqvidem & dissertationem generalem præmiserit de necessario, diligentiorique sententiarum, in rebus difficilioribus invicem pugnantium examine; & cura magis speciali placita scriptorum diversimoda de *Juris Naturalis fonte, ortu, sedibus, capitibusque*

* *Opus Seld. de Jur. N. & Gent. primum Londini* 1640. *in fol. lucem aspexit.*

† *Sunt qvi Seldenum opus hoc de* Jure Nat. & Gentium juxta disciplinam Ebræorum, *eruditâ & modestâ æmulatione Grotiani operis de J. Belli & Pacis scripsisse, civilioremq; paulo titulum ei dedisse existiment; artificium autem hoc à Grotio fuisse deprehensum, & lepidâ qvâdam urbanitate exceptum; qvando Seldeni MARE CLAUSUM (sive de Imperio & Dominio Maris) parum latinè inscriptum, noluerit barbaro vocabulo cum ipso authore appellare, sed meliori, & erudito Viro digna voce THALASSOCRATICUM dicere.* Confer Boecleri præf. ad Comment. in Grotii libros de J. B. & P. p. 4.

qve illustrioribus discusserit, nec minus alia interseruerit tum ad doctrinam Talmudico-Juridicam, tum res Israelitarum, sive sacras sive profanas spectantia, unice tamen ad lydium Christianismi lapidem expendenda, atq; examinanda. Porrò, cum summis eruditorum votis atqve desideriis efflagitari intellexisset, qvendam de VETERI SYNAGOGA, sive priscorum EBRÆORUM SYNEDRIO commentarium, hinc curam diligentiamqve incomparabilem operis tam præclari impendit elaborationi, tandemqve trigam librorum exqvisitissimam, de VETERUM EBRÆORUM SYNEDRIIS & PRÆFECTURIS JURIDICIS luci publicæ exposuit, itidem ubiqve interserens digressiones disqvisitionesq; argumento operis palmario cognatas connexasqve, licet ætate haud parum disjunctas, eqve recentioribus seculis scriptoribusqve derivatas. Cæterum, æternitatis literariæ jam securus [qvippe qvam nomini suo triplici illo opere conciliaverat] alia atqve alia dedit ingenii industriæqve suæ documenta; UXOREM puta EBRAICAM, seu de Nuptiis & Divortiis ex Jure Civili, Divino & Talmudico egregiam commentationem, qvam ad B. Hieronymi [cujus elegantissima verba fronti libri modo laudati inscripsit,] exemplum, *de intimo Ebræorum fonte libavit, non opinionum rivulos persequens, ne-*

Seld. de Syned. Ebr. op⁹ prodiit Londini 1650. & 1655.

Hieron. ep. 138. ad Marcell.

qve

qve errorum, qvibus totus Mundus repletus est, varietate perterritus, *SED QVÆ VERA SUNT, SCIRE ET DOCERE CUPIENS &c.* idemq; institutum SELDEN⁹ alio opere, scil. de *SUCCESSIONIBUS AD LEGES EBRÆORUM IN DEFUNCTORUM BONA*, tantoperè testatum fecit, ut uno omnium doctissimorum Virorum ore propterea fuerit collaudatus. Et qvamvis ipse, illud de *Successionibus ex utroqve Talmude Hierosolymitano & Babylonico*, nec non selectioribus *Rabbinorum comentariis* contextū opusculum, pro insigni suâ modestiâ, INGLORIUM LABOREM vocare non dubitaverit, faventissimè tamen à curiosioribus oculis idipsum exceptum fuisse constat, novâq; veste ornatum in Germania prodiisse. Neqve prætereunda exqvisita Seldeni commentatio, qvâ ANNUM CIVILEM, ET VETERIS ECCLESIÆ REIPUBLICÆQVE JUDAICÆ CALENDARIUM illustravit, Talmudicorum, Karræorumqve eâ de re disciplinam tradidit, atqve re & opere ipso ostendit, *sibi pariter ac Tertulliano, cum Magistris principalibus rem fuisse, non cum affectatis Ducibus discipulorum passivorum*, * Deniqve editione EUTYCHII ÆGYPTII nomen suum Seldenus apprimè nobilitavit, & Patriarchæ

Confer præfat. librr. de succ. in bona defunct.

Mmm qvon-

* *Confer diss. Seldeni de anno civili &c. Lond.* 1644. *ed. circa initium.*

qvondam Alexandrini, ſcriptoris ut in Oriente admodum vetuſti, & in Occidente perraró auditi, cujus de ECCLESIÆ ALEXANDRINÆ ORIGINIBUS illuſtre monumentum, primùm ex Arabico in ſermonem latinum convertit, atq; cum doctiſſimo commentario divulgavit *. Nimirum, cum graviſſima multumqve vexata qvæſtio de Ordine Hieratico Eccleſiam Anglicanam exercuiſſet, nec pauci in Orbe Britañico libelli circumvolitaſſent, de munere Epiſcopali vel prorſus abolendo, vel pro antiqvæ Eccleſiæ more & conſvetudine retinendo; Seldenus EUTYCHII PATRIARCHÆ, luculentiſſimum de prima Epiſcoporum inſtitutione teſtimonium duxit producendum, atqve cum pluribus communicandum. Id fide diligentiaqve ſumma ex arabico idiomate converſum, atq; perqvam erudito commentario illuſtratum, magna cum voluptate illi exceperunt, qvi multum inde ſubſidii & ſibi, & ſuæ de Epiſcoporum primâ inſtitutione opinioni ſunt polliciti. Cæterum, Seldenum Londini vitam utplurimum privatam ſolitariamqve egiſſe conſtat, otiiqve laborioſi arcanum egregiè cal-

* *Eutychij Alexandr. monumentum de Orig. Eccleſ. Alexan. cum not. Seldeni prodiit Londini 1642. in 4. poſt fata autem illius, Annales Eutychii integri lucem Oxoniæ aſpexerunt, operâ Edvv. Pocockii 1658.*

calluiſſe, nimirum ad Socratis exemplum Vir maximus, inter libros ſuos & chartas ſedebat, cum nil præter Alcibiadem Athenienſes (nil præter CROMWELLIUM Londinenſes) loqverentur, atqve flagrantem Viri animum fors nimia adulatione inflammaret ; tunc inqvam tutus & ſecurus inter Muſas ſuas Seldenus ſedebat, dicens cum Seneca: *Poſterorum negotium ago, illis aliqva, qvæ poſſint prodeſſe conſcribo, in hoc me recondidi & fores clauſi, ut prodeſſe pluribus poſſem, nullus mihi per otium dies exit, ſtudiis vindico, non vaco ſomno, ſed ſuccumbo, & oculos vigilia fatigatos cadentesq; in opere detineo. &c.* Nil eqvidem otio Seldeni fuit operoſius ſive negotioſius, nihil Orbi literato fructuoſius. Nam qvemadmodum in ſylva ſemper amputandum aliqvid, aut cædendum, aut plantandum deniqve, ita in publico ſcientiarum, lingvarumqve diverſarum penu ſemper Seldenus aliqvid qvod agat invenit, & qvod antehac incognitum, Orbis eruditi conſpectui ſiſteret. Ac licet ſolitarius ſit nuncupatus, ſolus tamen aut nunqvam fuit aut rariſſimè, qvippe qvi cum ſummis Theologiæ Antiſtitib⁹, cum claris Juris interpretibus, cum ipſis deniqve ſcientiarum artiumq; omnigenarum parentibus (cum *Magiſtris, uti ex Tertulliano ipſe dicebat, principalibus, non cum affectatis diſcipulorum paſſivorum Ducibus,*) ætatem tranſegit. Omnium qvippe

ætatum ingeniis præstantissimis familiarissimè usus est, donec horâ fatali imminente, è literariæ solitudinis diversorio proximus septuagenario emigravit.

IV.

SAMUEL BOCHARTUS.

SI pro insignis cujusdam felicitatis parte reputandum, multos habere LABORUM impensorum fautores atqve æstimatores, eosqve in Republica literaria summos ac præcipuos; haud abs re felicissimum prædicabimus SAMUELEM BOCHARTUM Rothomagensem, qvi ævo nostro Cadomi in Gallia Ecclesiastico addictus muneri ita vixerat, ut Virorum doctissimorum plurimi, profundæ ejus doctrinæ assurrexerint, maximisqve elogiis labores deprædicarint ac studia, qvibus multam literis lucem, sibi verò laudem gloriamqve vix perituram conciliavit. Sanè cum Bochartus natalium inter Galles splendore, æqve ac præcoci* maturi-

* *De præcoci Bocharti maturitate non solum versus græci testantur, qvos cum classicus adhuc esset, in Thomæ Demsteri Comment. de Antiqvit. Rom. conscripsit, atqve Paris.*

ris. 1613. divulgavit, verum etiam Andr. Rivetus in pecul. ad eum epist. Catholico Orthodoxo inserta : Cū nuper [*scribit ille*] Verronus voluit bellum suum instaurare, & Te charissime nepos Bocharte, adversarium deligere ac provocare, effecisti per DEI gratiam, ut sentiret juventutem tuam non esse despiciendam, cum ejus in græcis & hebr. literis infantiam detexisti, & impudenti ipsius sophisticæ injecisti froena, &c.

turitate clarissim⁹, à teneris ungviculis hebraicas literas ardentissimo studio sit amplexus; Syriacæ qvoq;, Chaldaicæ, Arabicæ & Æthiopicæ lingvæ notitiā incomparabilē sibi compararit; factum, ut [præsidiis tantis instructus] insignem adeò rerū etiam orientalium peritiam consecutus fuerit, ut doctissimos qvosqve in sui rapuerit admirationem, qvin, imò *præcipuum ævi nostri dictus sit miraculum, cujus si qvis nomen* * *ignoret, aut stupendam cumq; sum̄a modestia conjunctam eruditionem non suspiciat, illum penitus ἄμουσον esse oporteat.* Tantæ verò gloriæ & existimationis culmen attigit, postqvam geminum opus Sacro-philolo-

* *Ita de Sam. Boch. Jo. Lud. Fabrici⁹ in Orat. inaug. de animor. immort. Heidelb. 1660. hab. qvemadmodum & Mericus Casaubonus loco qvodam illum* divini ingeni Virum *nuncupavit.*

Prodiit Boch. Geogr. S. primum Cadomi in Gall. an. 1646 in fol.

lologicum Orbis eruditi conſpectui expoſuiſſet. Alterum, GEOGRAPHIÆ SACRÆ bipartitæ titulo prodiit, accuratam de gentium diſperſione & terrarum diviſione (in ædificatione turris Babelicæ factá) continens diſqviſitionem. Etenim cum eo de argumento plurimi qvidem ſtrictim & obiter, nemo accuratè & debito ſcripſiſſet ſtudio, Bochartus cura ſingulari rem jam nobiliſſimam pariter ac difficillimam ita pertexuit, ut è vetuſtiſſimis Chaldæorum, Phœnicum ac Ægyptiorum monumentis priſcarum gentium origines feliciſſimè exſculpſerit, atqve ex uno Moſis capite exqviſitiſſima de populorum originibus eruerit documenta; deniqve antiqvas Phœnicum navigationes ſubjunxerit, qvi aliqvot annorum centuriis ante Jaſonem & Argonautas, per totum mare mediterraneum ſe diffundere, & in plurimis Europæ, Aſiæ, & Africæ locis colonias diſſeminare cœperunt. Præclaro hoc opere viſo perlectoqve, Hieronymum Bignonium in hæc verba erupiſſe conſtat *: SCALIGER, DRUSIUS, FULLERUS

Gen. X.

* *Cadomenſis Bochartus* [ita Sarravius in literis ad Salmaſ. *an.* 1645 d. 15. Mart. exaratis ſcribit] *eruditiſſimum commentarium ad Geneſ. cap. X. perfecit. in qvo Geographiæ S. illuſtris & nova tractatio, cum omnigena doctrina conjuncta ſvaviter Te afficiet.*

Majus

Majus nostro testimonium habet ab Amplissimo Bignonio, qvi hodiè mihi affirmavit, Scaligerum, Drusium, Fullerumq; præ hoc nostro ineptire.

RUS PRÆ BOCHARTO INEPTIUNT. Non cujusvis enim est loca difficiliora interpretari commodè, & ad divini scriptoris mentem explicare gentium incunabula & primordia, præsertim cum nomina illa Ebraica decimo Geneseos capite recensita, tanqvam absona & incondita Græci vel prorsus rejecerint, vel ita interpolaverint, ut qvæ manserunt veteris appellationis vestigia, sæpè fugiant perspicacissimos. Attamen Bocharto rara hæc obtigit felicitas, ut qvæ ἄλυτα aliis sive minus explorata, ipse mirò ingenii sui acumine & facilè perspexerit, & explicaverit dexterrimè. Luculentum ἀκριβείας hujus specimen Bochartus in explicatione versuum Punicorum, qvi apud Plautum in Pœnulo leguntur, edidit, primusqve deprehendit, è sedecim versibus decem priores Punicos esse, sex autem posteriores Lybicos, in utrisqve eadem haberi qvæ in latinis undecim, qvibus scenam Poëta finivit. * Et cum eosdem versus

Geogr. S. lib. II. cap. 6. p. 800.

* Hinc Tanaqvillus Faber in notis ad Longinū p. 288. Salmurij 1663. ed. Bochartum appellavit *Sacrarum humanarumqve literarum lumen clarissimum*, qvod *pro*

pro singulari sua doctrinà, longè aliter qvam cæteri eruditi loca obscuriora in admirando opere, cui nomen est Phaleg tractaverit.

sus crassioribus mendis repurgatos ex Hebraismo egregiè illustrarit, sensumqve eorum mirâ explanarit felicitate, doctis Viris tantoperè satisfecit, ut cætera ejus meletemata singulari observatione commendationeqve digna judicarint, atqve universum Geographiæ S. opus summoperè deprædicarint vel eo nomine, qvod præclara adeò de lingvis antiqvis monumenta inibi reperiantur, qvemadmodũ etiã rariora ejusdem gazophylacii Bochartiani cimelia amplissimus qvidam in Gallia Senator, Mosantius de Brieux hunc in modum recensuit: *De mari rubro, de ebore in Arabia Troglodytica, de thure Sabæo & Hyblæo melle, passim agit in sacris suis pandectis, & ibi multa sanctis Patribus vix lecta aut non satis intellecta aperit Bochartus ὁ πανλοδαπής, cujus totum opus procedit à diluvio & ædificatione Turris Babel &c.* * Qvid dicturus fuisset integerrimus

Poëmat. pag. 41.

* *Sed & de Hellenistarum idiomate Bochartum egregia, & magnam Ebraismi peritiam testantia in hoc opere prodidisse H. Grotius in qvadam epistola ad Sarravium 1650. scripta judicavit.*

rimus ille Togatus, si alterum qvoqve *BOCHARTI* opus * *DE ANIMALIBUS BIBLICIS*, duobus voluminibus excusum usurpasset oculis, cujus rationem ac institutum ipse in præfatione operi præfixa hunc in modum exposuit: *Postqvam*, [scil. in laudato Geographiæ S. opere] *de primis terrarum egimus incolis, qvorum origines in profundis tenebris mersas, & longa vetustate obsitas eruere conati sumus, ad alios Mundi incolas nos conferimus, qvi licet ratione dignitatis cum hominibus nullatenus sint conferendi, eos tamen & temporum superant antiqvitate, & sedium amplitudine, bruta nimirum animalia, qvæ ante hominem creata, non culta solum loca occuparunt, sed & vastissimas solitudines, & altissima maria & patentissimos aëris campos, ne ulla naturæ rerum pars vacaret: &c.* De hisce itaqve irrationalibus Mundi incolis, in HIEROZOICO suo Bochartus ita disseruit, ut minutiora qvidem, atqve uberius ab aliis tractata omiserit, nec scrutari penitius animalium natura-

Verba sunt ipsius Bocharti ex præfat. Hierozoico præfixâ.

* *HieroZoicon Bocharti, sive bipartium opus de animalibus S.Script. primùm prodiit Londini 1663. in fol.*

turalem historiam voluerit *, attamen [qvod magis decet Theologum] ea qvæ Sacri scriptores, & præter Christianos interpretes, ipsi Ebræorum, Chaldæorũ, Persarum, Arabumq; magistri, de brutis tradiderunt tum qvadrupedibus, viviparis & oviparis, tum de serpentibus, insectis, aqvaticis, & fabulosis animalibus, diligentissimè eruerit, multaqve eximia, & Europæis hactenus ignorata, cum eruditis duxerit communicanda. Evolverat qvippe Bochartus non græcorum solùm & latinorum doctissima monumenta, verum etiam Scriptorum Orientalium rarissima volumina, & ex tam divite penu, suam instruxerat peram prius, qvam ad HIEROZOICUM conscribendum sese accinxisset. Neqve verò hic stetit animi *SOLERTISSIMI* ardor, sed alia qvoq; dedit reconditæ eruditionis documenta, qvæ tamen in lucem nondũ prodierũt. Desideramus qvippe insignem Bocharti de PA-

* *Qvantum alias in philosophico studio profecerit Bochartus, epistolâ peculiari ad Anton. Walæum Leydensem Theologum* de motu voluntatis per intellectũ *exaratâ, operibusq; Cameronis inserta ostendit; nec leve eruditionis suæ Historico-ecclesiastica specimen edidit in alia ad D. Morleyũ, de* Presbyteratu & Episcopatu *dissertatione epistolari, Paris. & Lugd.Bat. excusa an.* 1650.

PARADISO TERRESTRI diatribam, atq; aliam de *MANDRAGORIS* a) porrò eruditissimas in historiam *Veterum Gallorum observationes*, b) qvas ante laudato Senatori Mosantio inscriptas, modesto qvidem, ast Reip. literariæ detrimentoso consilio typis mandari noluit. Qvid, qvod Amplis. Sarravius, grandem Bocharti epistolam de *Regicidio Anglicano* penes se esse, alicubi memoraverit, luci nondum expositam, nec forsitan exponendam: *Penes me* (scribit) c) *est grandis Bocharti nostri epistola, super Anglicanâ anni proxime præteriti Tragœdia, Jus Regium it stabilitum maxime ex S. Scriptura, & a nostris suspicionem amolitur, quâ nonnulli eos infamant, iniqvum esset adeò pium ac nobilem fœtum premi & suffocari.* Enecatus tamen, inqve perpetuis tenebris hic qvoqve ingenii doctrinæqve Bochartianæ fœtus jacet sepultus, idemqve fatum epistolica illâ dissertatio subiit, qvâ Grotii de Antichristo sententiam paulò

a) *Utriusqve diatr. mentionem fecit Sarravius in Epist. ad Jacob. Palmerium Lut. 1639. scriptâ.*

b) *Laudat eas, sibiq: inscriptas memorat D. Petrus Mosantius Senator in epist. supra cit.*

c) *Sarrav. in Epist. ad Salmas. Lut. 19. Mart. 1650. script.*

paulò accuratius examinavit: * *Bochartus nuper* [ſcribit idem Sarravius] *de Grotii Antichriſtiana diatribâ a me interpellatus, divinam epiſtolam reſcripſit, eo rationum pondere & momento, ut nihil validius ſubtiliuſve poſſit in eo genere cogitari. Urge qvæſo, ut ſcriptionem perficiat, ex qvâ magnum authori decus, & puriori Eccleſiæ comp ndium maximum accedet.* Qvantumvis verò ab eruditis plurimis, iſtud ſententiæ Grotianæ examen anxiè fuerit efflagitatum, pacis tamen tranqvillitatiſqve ſtudiũ, (cui modeſtiā ſingularē author ſociavit) apprimè prohibuit, qvo minus in lucē fuerit emiſſũ. Sed & egregiæ αὐταρκείας documentũ in eo dederat Bochartus, qvod ad ſplendidiora munia, & altiora honorum Academicorum ſedilia vocatus, in humiliori ſtatione Cadomi conſeneſcere non dubitaverit. Haud ambiguo etenim rumore, verum probatiſſimi Viri, ipſiuſqve D. Moſantii Senatoris indicio † conſtat, Bochartum ſæpius ſub maximi honoris, nec mediocris ſtipendii ſpe, à Fœderati Belgii Ordinibus invitatum, qvin imò literis humaniſſimis compellatum, illuſtres ejuſmodi

* *Sarravius Gallus in alia ad Jac. Palmar. epiſt. Rothomagi Kal. Aug.* 1650. *exarata.*

† *Moſantius de Brieux in ſupra laud. Poem. p.* 41. *in cujus etiam obitum elegantiſs. elegiam* παραμυθητικὴν *Bochartus conſcripſit, atqve Cadomi* 1655. *in lucem emiſit.*

di ſpartas modeſtè non minus, qvam prudenter ſubterfugiſſe, inqve humiliori functione permanere maluiſſe, qvam altiori in ſtatu dubiæ fortunæ ſubire aleam. Sedis itaqve patriæ amantior licet Bochartus fuerit; nullas tamen non de universâ Republica literariâ benè merendi occaſiones arripuit, atqve ſingularem in exornanda illuſtrandaqve philologia ſacratiori induſtriam ac diligentiam ad vitæ finem uſqve, doctis ubiqve applaudentibus * comprobavit, paucisqve ab hinc annis teſtatam fecit diſſertatione qvâdam eruditiſſimâ de qvæſtione: *Num Æneas unqvam fuerit in Italiâ?* † qvod Bocharti noviſſimum meletema etiam haud parum raræ [illegible] ac

* *Utpote* G. Joh. Voſſio *de Philoſoph. ſectis p.* 5. Sarravio *in epiſtolis paſſim*, Menagio *not. Ital. ad Amyntam p*, 151. 196. Lud. Capello *præf. in Chronol. S.* Jo. Scheffero, *in opere de mil. navali p.* 341. Iſaaco Voſſim, *not. in Pomp. Mel paſſim, cumprimis* Paulo Colomeſio *in Galliâ Orientali*, (*Bocharto conſecratâ*) *p* 235. *&* 261. *ubi haud abs re illi illuſtrem inter Gallos hebraizantes, ſive lingvam ſanctam excolentes locum aſſignavit.*

† *Hanc Bocharti epiſtolam ad Dn. de Segrais ſcriptam, ex Gallico ſermone in latinum vertit Joh. Schefferus Argentor. atqve Hamburgi* 1672, *in lucem emiſit.*

ac reconditæ eruditionis continet, præcipuè qvod inibi uno qvasi intuitu undiqvaqve collecta occurrant, qvæcunqve de lingvâ rebusqve Phrygum apud veteres reperiuntur. Ut de locis qvibusdam scriptorum veterum taceam, qvi in eo opusculo ingeniosè satis ac feliciter sunt emendati. Egregiè planè ibid. demonstravit, ridiculum eum fore, qvi Æneam in regionem Latinorum duxisse statueret coloniam, ex qvâ ortus sit populus Romanus, Cæsaresqve de progenie Veneris & Æneæ provenerint, qvin & probam, valdeqve necessariam esse judicavit ejusmodi erroris refutationem, qvo DEI gloria impugnetur, & gentilis superstitio qvoddam capiat incrementum. Iis deniqve in universum placitis contradicendum esse, sapientissimè sub finem dissertationis laudatæ monuit, qvibus subscribere neutiqvam possimus, nisi ut salutem nostram gravissimo periculo exponamus. Utinam Philologi huc semper vires suas, raramqve intenderent eruditionem, ne christiana pietas ex irreligiosis, scandalosis, & temerariis assertionibus qvicqvam capiat detrimenti; utinam conqvisitas Ægyptiorum opes ad Templi Dominici structuram potius, qvam eversionem conferrent, atqve præclara Bocharti premerent vestigia: sic etenim dubio procul non tantam Religionis fideiqve christianæ jacturam paterentur, ut alii,

qvi

qvi ſpinoſis & ſæpè perniciosis qvæſtionibus decidendis intenti, revelatæ etiam veritati ſeſe opponere, ſaltim obſcurare eam potius ac intricare, qvam expedire evolvereqve conſveverunt. Tantam eqvidem laudem, inqve erudito orbe exiſtimationem, aſſertionibus ſuis temerariis atq; perniciosis minimè illi lucrabuntur, qvantam Bochartus, cum aliis qvibuſdam doctioribus pariter ac melioribus Sacro-ſanctæ Scripturæ vindicib⁹ etiam poſt fata eſt conſecutus.

COM.

COMMONEFACTIO XXXI.

GENIUS ERRANS, ET FIDUS ACHATES, *SIVE* DE NOXA ET PERNICIE PRÆSENTISSIMA DESULTORIÆ IN SACRO ET LITERARIO CAMPO LEVITATIS; NEC NON DE ARCANA FELICIUM QVORUNDAM LITERATORUM IN STUDIA MELIORA ET SANCTIORA PROPENSIONE.

UNA CUM

APPENDICE, DE VERA LITERATORUM HOM. NOBILITATE.

Ad Comment. IX. num. XIII.

I.

TAnta in LITERATORUM HOMINUM ſtudiis actionibus & conatibus varietas atqve diſcrepantia cernitur, ut haud abs re du-

dubitari possit, an facilè inveniantur in toto terrarum Orbe aliqvot eruditi, qvoad discendi inclinationem & ingenii rationem exqvisitissimè æqvales. Et sive res ipsas consideret Theosophus, circa qvas docti occupantur, sive cujuscunqve studiorum generis circumstantias concurrentes intueatur, mirifica ubivis differentia illius obtutui obveniet, siqvidem alii hoc, alii isto aut illo doctrinæ genere delectentur; hos literarum humaniorum svavitas alliciat, alios qvæ mentem magis erudiunt disciplinæ recreent, pleriqve animum ad artes ac scientias subliminores æq; ac honorificentiores, nec non rei privatæ adaugendæ, & vitæ sustentandæ aptiores ducant applicandum. Et sicuti multivariæ in vitâ communi voluntatum & actionum humanarum inordinationes occurrunt; ita inter doctos cumprimis eas deprehendere licet animorum & ingeniorum, ex varietate aberrationes atqve anomalias, qvæ menti altiora spiranti gravissimo offendiculo, viroqve ad summæ felicitatis adeptionem enitenti maximo obstaculo esse possint, qvo minus ad optatæ illius prosperitatis sedem propius accedere, & svavissimo Musarum sanctiorum contubernio gaudere qveat. Non rarò [eheu !] præclarissima, & ad extendendos scientiarum terminos, per facilem naturæ inclinationem aptissima ingenia, modis variis depravantur,

Nun cum-

cumprimis si indepta fuerint manuductores sive ineptiores sive segniores, qvorum culpâ neglecti agri, naturâ suâ satis fœcundi, sterilescunt, nec tam rigantur, placidéve nutriuntur plantæ teneræ, qvam obruuntur potius, ac submerguntur penitus, evertunturq;. Atqve hæc non postrema causa est, qvod fœdi adeò INGENIORUM ABUSUS, & à regia supremæ veritatis felicitatisq; via, tam pudendæ aberrationes, sæpè prudentiorum obtutui obveniant.

II. Nec est, qvod prolixius enormem illam ingeniorũ discrepantiã explicemus, cũ argumentum istud fusius pridem pertractarint alii. Animum potius admiratio subit, qvod tanta non rarò UNIUS ejusdemqve INGENII diversitas ac variatio deprehendatur, ut locum qvo firmiter consistat, aut studiorum genus, cui diutius inhæreat, invenire vix qveat, adeoqve à vero doctrinarum scopo toto qvod aiunt cœlo summoperè aberret. Freqventissima æqve ac perniciosissima, & ad animos nobiliores immedicabiliter intoxicandos summè efficax est DESULTORIA illa ingeniorum LEVITAS, & continua literarii instituti variatio, qvippe qvæ efficit, ut mentes etiam præstantissimæ, recto [uti modo diximus] tramite rarò incedant, verum ad syrtes & scopulos periculosissimos naves suas affligant; & præcociter nimis ad metam fa-

talem

talem devolvantur. Turgescentibns undis marinis eas dixeris similes, qvæ vorticoso impingunt in littora impetu, eâdem qvâ accesserunt celeritate mox in se ipsas retrocedentes: aut igniferis tubulis; artificio singulari jactis, qvæ celeriter qvorsumcunqve per aërem feruntur, tramitem regularem minimè observantes, nec qvicqvam constantiæ aut perpetuitatis, plurimùm verò nitrosi strepitûs & evanidæ coruscationis emittentes. Profectò non nisi desultoriâ levitate qvosdam incitari videmus ad illa rimanda ediscendaqve, qvorum notitia nihil emolumenti, damni autem plurimum, gravissimamqve sanctissimi Numinis offensionem apportat. Non qvidem multa sciendi cupiditas mentibus præstantioribus vitio vertitur, neqve desiderium incognita rarioraqve pernoscendi protinus illis est interdicendum, cum pleriqve philosophorum veterum varias peragrarint provincias, ad magistros artium & scientiarum invisendos, variæqve doctrinæ supellectilem conqvirendam; nimia tamen & inepta divagatio literato ad veræ felicitatis sedem tendenti, cane pejus & angve est devitanda, qvæ nobiliora etiam ingenia tantoperè utplurimum infestat, ut promiscuè & sine ullo delectu, non ad inutilia modo atqve superflua, sed etiam ad non vestigabilia imò prorsus noxia ferantur, & vijs atqve rationibus minimè

concessis supremæ eruditionis fastigium conscendere pertentent.

III. Prodiit ante triennium in lucem Kilonii, de INGENIORUM in scientiis ABUSU perniciosissimo Commentatio insignis, cujus author eruditissimus, Jo. DANIEL MAJOR Uratislaviensis [postqvam summam ingeniorum ac temperamentorum discrepantiam exposuisset, & gravissimos qvosdam in scientiis notasset abusus,] TRIPLICEM GENII humani ERROREM detexit, vivisqve qvod ajunt coloribus expressit. Primum errorem esse statuit INGENIORUM ALTIVOLANTIUM; qvæ velut nimium sibi blandientia aut tribuentia, Phaëthontæo qvodam fervore ac impetu ad qvævis magnifica & ardua agantur, ac licet eam ob causam omni laude destituenda haudqvaqvam videantur, rationi tamen maximè consentaneum esse, qvòd inoffenso nisu illa ad veritatis doctrinæqve solidioris Acropolin vix ac ne vix qvidem perventura, sed persvasionibus suis obcæcata, retrò in errorum syrtes miserè sint prolapsura. *Dum enim* (addit notanter) *primo impetu pleraqve existimant vel vilia nimis ac se indigna, vel facilè superabilia, qvæ verò intimius perspecta, difficultates longè maximas ostendere solent, utiqve illa hoc pacto in augmento scientiæ moram non levem patiuntur, ipsaqve adeò sibi officiunt, ut longè fuisset consultius à suscepto au-*

su

su aliqvandiu desistere, & exporrectas in altum pavonum pennas, aliqvantò modestius complicare. Cæterum, primæ illi Stellarum errantium classi, laudatus scriptor jungenda duxit ingenia, PROLIXA nimis atqve vasta OPERA molientia, cum præstet in singulari aliqvâ materia occupari, eamqve pervestigare tantò curatius; qvandoqvidem inter vitæ nostræ brevitatem, infinitis distractionibus animi subjectam, & inter Systematis alicujus dignè elaborandi amplitudinem, exigua prorsus imò nulla proportio existat, sed & singularis aliqva materia ejus plerumqve conditionis esse soleat, ut totam hominis, ingenio valentis, vivacis & alacris, nullisqve immersi curis rei domesticæ, ætatem facilè superet. Ad eandem deniq; GENIORUM ERRANTIUM seriem, præfatus scriptor nullos non EXCESSUS igeniorum revocavit, atqve eruditorũ, viribus suis nimiopere fidentium paroramata; dum sc. vel vastissimorum operum compendia (verius dispendia) moliantur, vel ex varietate scribendi inanem gloriolam consectentur, vel plerosqve authorum tractatus, uni alicui facultati consecratos, necessariò sibi legendos & evolvendos statuant, vel pluribus lingvis addiscendis nobile tempus & sumtus cum memoria impendant, vel ipsa etiam tentent impossibilia, vel definitiones aut demonstrationes de rebus omnibus postu-

lent, vel exoticas literas, v. g. Ægyptiaca monumenta, inſcriptiones Romanas, aliaſq; antiqvitates ſollicitè nimium ſcrutentur, vel deniqve experientias fictas pro veris multoties ad crepaturas aurium jactare non dubitent.

IV. Alterum INGENIORUM ERRANTIUM genus, laudatus author TORRENTIS MERSI titulo indigetavit, eos ſc. notás errones, qvi nõ ad ſublimia, ut Altivolantes illi ferantur, ſed ad PROFUNDA NIMIS tendant, & ſubmerſi torrentis inſtar, in vetita qvædam barathra dilabantur: *Hoc cenſu* (pergit ille) *ſtant, qvi vel ad pauca qvædam principia phænomenon qvodvis volunt reſtringere, vel minutias qvaſdam nimis argutule ſectantur, vel indignas erudito labore materias ſcribendi eligunt, uti ſunt ficta, ludicra, ſordida, abjecta, aut alias otioſa, & ingenium ſaltem inutiliter prorſus torqventia; vel ſibimetipſis diffidunt, & omnia ingenio ſuo impoſſibilia judicant, vel per ignaviam nihil laude dignum tentare cupiunt, vel dubitationibus aut Secta neo-ſceptica enormiter adhærent, vel creduli ad qvidvis nimium ſunt, vel præjudiciis, nudâqvo authoritate veterum trahuntur, vel deniqve honore propriæ nationis negligentius habito, qvidvis ſaltem extraneum mirantur, ſtupent & celebrant.* Tertiam deniqve cohortem, ſcriptor ingenioſiſſimus ex illis erronibus conflavit, qvi ſibi ac aliis

aliis moram non levem in ſcientiæ mundanæ curriculo injiciant, & qvi transverſim huc illuc, velut canes in itinere, aut alioqvin ſicut IGNES LAMBENTES aut fatui ad avia ferantur, nec minus circa modum ſcopumve tractandi toto cœlo exerrent. Atqve ad hanc poſtremam catervam, STELLÆ illæ ERRATICÆ ſunt referendæ, qvarum *deſultoriam levitatem* hâc potiſſimùm Commonefactione duximus configendam. Siqvidem noſtrum etiam ævum noverit præclariſſima atqve nobiliſſima qvædam ingenia, peſte illa execrabili miſerrimè correpta atqve corrupta, inqve perpetui exitij barathrum detruſa atqve deturbata. Rogamus itaqve atqve obteſtamur cunctos literarum amantiores, ut peſſimum iſtud ruinæ humanæ, pudendæqve fallaciæ elementum magis cognoſcant, & abdicatâ infelici illâ & infami variatione deſultoriâ, doctrinæ cujuſvis ſtudio ſolidiori invigilent, cæterum impuro illo aëre qvodammodo infecti, ad meliorem transmigrent Orbis eruditi regionem. Nec eſt, ut de ratione, qvâ id ipſum fieri debeat, aut de REMEDIIS, qvibus tempeſtivè, pernicioſiſſimis GENII ERRANTIS anomaliis, utcunqve obviam iri poſſit, prolixè diſpiciamus; ſiqvidem remedia illa alibi diſertè expoſita, atqve ſub Commentationis nonæ finem ſollicitè commendata fuerint. Hæc inter facilè præcipuum eſt,

SCOPI seu finis certi electio, qvam sibi maturâ deliberatione literati vagi præfigant ut metam, ad qvam citatis eqvis absqve longiori ambage decurrant; ut, Spartam, qvam incerto longoqve fessi itinere aliqvando colant & incolant; ut portum, in qvo feliciter tandem acqviescant. Ac licet prolixior in studia multivaria evagatio, non rarò hominis Literati industriam acuat, atqve torporem mirificè excutiat, frœnum tamen, ad nimiam scientiæ appetentiam temperandam, maturè prudenterqve est adhibendum, ne animus velut gravissimo pondere ultra rectum deprimatur, & ad earum rerum cognitionem pertentandam abripiatur, qvæ homini neutiqvam sint consentanea, aut qvarum apprehensio, periculo animæ omnium gravissimo finitima existat.

Conf. Comment. IX. pag. 1017. seqq.

V. Non abs re qvidem, maximo honori ac voluptati Vir literatus sibi ducat, si in omnium omninò Sapientum possessiones figere vestigium possit, & qvasi scientiarum hæreditatem sibi relictam cernere; cum nec alius olim fuerit Bibliothecarum extruendarum finis, qvam ut earum beneficio salutaria & utilia qvæqve in horreum memoriæ conderentur, mentesqve præstantiores, copiosioris eruditionis scatebrâ recrearentur. Qvid, qvod eapropter assidua librorum pertractatio elegantissimè dicta sit illustris illa Phœbi cortina,

qvâ,

qvâ, ſapientiora adeuntibus oracula fundantur, vel ipſius Minervæ apotheca, vel celebre Mercurii ſalinum, unde candidiſſimos ſales, omnium ſcientiarum & facultatum cultores promere poſſint. Nihilominus ſummoperè cavendum eſt Literato ad veram tendenti felicitatem, ne ipſa delitiarum librariarum nimietate & copia obrúatur, multijugaqve lectione ſive confundatur, ſive in fatuam eorum ſententiam abeat, qvi olim apud Dionem & Platonem, OMNIA ſibi penitus PERSPECTA dicebant, qvemadmodum etiam eò vecordiæ nefás eſſet erudito procedere, qvo Euthydemus ille qvondam proceſſit, qvi in oſtentanda eruditione ſuâ diligentiſſimè cavebat, ne qvicqvam ab alio accepiſſe videretur: Sanè qvicunq; ſive iſto, ſive illo extremo ſeſe abripi, atqve in devexum agi patiuntur, nullibi non graviſſimos dementiæ ſuæ caſtigatores invenient, maximè verò infelices illi ſcioli, ERRANTI ſuo GENIO nimioperè indulgentes, & deſultoriâ levitate ab ipſius veritatis tramite miſerè aberrantes. Sicuti juſtiſſimè reprehenduntur intemperantius edentes, aut ſolius oblectationis, non verò nutritionis cauſa cibos capientes; ita meritiſſimo jure illi qvoqve ſunt redarguendi, qvi diffuſæ eruditionis ſtudium, & copioſam librorum lectionem non niſi ad ſolam animi voluptatem ducunt revocandam. Non qvod de-

lectabile solùm, sed qvod utile potius & salutare videatur, ij curâ sectentur diligentiori, qvi felicitatis perpetuæ brabeo tandem aliqvando volunt exornari. Tantum profectò eruditioni solidiori & sacratiori inest oblectamenti, ut etiam sæpius repetita non displiceat, novamqve sibi subinde in ipsa satietate appetentiam creet, cum ex adverso voluptati, ex desultoriâ levitate enatæ, fastidium plerumqve finitimum sit, errori pudendo sociatum.

VI. Cæterum, egregiam illam felicitatem mirificè promovet alter ille GENIUS, qvem FIDI ACHATIS titulo insignivimus, & arcanam qvandam in studia *meliora* & *sanctiora* propensionem duximus salutandum. Et cum nullo non tempore in omnibus illis, qvi meliores scientias & disciplinas vel primi excoluêre, vel restaurayêre collapsas, singularis erga bonas doctrinas προθυμία & propensus affectus fuerit deprehensus, nec unius ævi historia largam eorum copiam subministret, qvi eruditionis amplioris conseqvendæ gratia, arduos qvosqve labores, & longinqvas peregrinationes ad Græcos usqve, Persas, Indos, Chaldæos, Ægyptios, ipsosqve Garamantas suscepêre, nihilqve (pro flagrantissimo suo erga literas affectu) inaccessum & intentatum reliqvêre: Cumprimis tamen superius & proximè antegressum seculum, stupenda prorsus

fer-

fervoris sive προθυμίας illius exempla atqve documenta suppeditavit, cum felicia adeò ingenia tulerit, qvæ ausu plusqvam Herculeo, barbariei tunc regnantis dispulsionem sunt meditata, & ferventissimo erga doctrinas abstrusiores affectu incitata, nihil non laborum & tædiorum, calumniarum æqve ac molestiarum duxêre devoranda. Qvantam bone DEus, curarum, qvantam invidiæ & detractionum molem, Magnus ERASMUS ROTERODAMUS sibi attraxit, cum politioris doctrinæ restaurationem perficere instituisset, tanto magis profectò illi timendæ erant Stunicarum, Leorum, Sutorum, Bucentarum, Standiciorum, Dorpiorum, aliorumqve adversantium, & miro barbariei amore flagrantium pseudo-sophorum insidiæ, qvo & ingenio erat excelsiore, & animo ab ignorantiâ, (procaci impudentiæ sociatâ) magis alieno, neqve tot ab eo conscriptæ apologiæ, inqve publicum emissæ luculentiores famæ purgationes impedire potuêre, qvo minus etiam à doctioribus, inqve eodem secum literaturæ eruditionisqve genere versatissimis Viris, Fabro scil. Budæo (qvi lucubrationes ejus, λεπτολογήματα appellare non dubitavit) alisqve gravissimè fuerit impetitus. Nec mitior sors JOHANNI REUCHLINO, sive Capnioni affulserat, qvem felicissimum græcæ hebraicæqve literaturæ in Germania restaurato-

Conf. Coment. IV. de invid. lit. p. 470.

ratorem, æqve caninis morſibus freqventiſſimè læſum, probrisqve innumeris, ignarorum & ignavorum, invidorum æqve ac infidorum fratrum divexatum fuiſſe alibi memoravimus. Ac licet philognoſtæ alii, neutiqvam tantum fortunæ malignanti ludibrium debuerint, neqve ob adamatum doctrinæ melioris apparatum, atrocibus adeò injuriis odiisqve patuerint, incredibiles tamen labores illis fuêre impendendi, & graviſſimæ moleſtiæ devorandæ, cum ſive lingvarum & artium, ſive ſcientiarum & diſciplinarum ſublimiorum reſtaurationem eſſent aggreſſi. Qvam ſollicitâ curâ JOH. ALBERTUS WIDMANSTADIUS Syriacæ Arabicæqve lingvæ peritiam in Chriſtianas ſcholas introducere ſtuduerit, qvantumqve laborem in plerisq; Novi Teſtamenti libris Syriacè edendis impenderit, non ſine ſtupore legitur in epiſtolâ ad Ferdinandum I. Auguſtiſſimum Imperatorem, qvam Sacro-ſancti Evangelii libro, characteribus & lingvâ Syrâ expreſſo præſcripſit. Nec minori remiſſioriq; ſtudio WOLFFGANGUS MUSCULUS cognitionē græcæ lingvæ (licet qvadragenario major) Auguſtæ Vindelic. Xyſto Betulejo magiſtro exambivit, tantum ut ſalutarem qvandam in Patrum Græcorum, Baſilii, Euſebii, Chryſoſtomi, & Cyrilli monumentis latio donandis, locare operam valeret; qvinimò pro immensâ ſua erga lingva-

rum

rum studia προθυμία, literaturam etiam Arabicam apprimè duxit excolendam. HIERONYMUM WOLFFIUM, præfulgidum Augustæ nostræ, universæqve Reip. Literariæ decus, à mirifico doctrinæ humanioris amore, Musarumqve elegantiorum culturâ, neqve pater indignans, ac sumtus tandem denegans, nec alii graviores fortunæ insultus, nec ipsa deniqve studiorum ad tempus invita desertio avellere potuerunt. *Confer Melch. Adam. in vit. philos. p. 304.* Arcano itidem naturæ ductu, ætate nostrâ WILHELMUS SCHIKARDUS non ad Ebræos modo & Chaldæos, verum Persas etiam & Arabes fuit delatus, atqve stupendo prorsus labore, indefessoqve studio, lingvarum istarum supellectilem sibi comparavit. Et cum igneo planè cælestis ingenii vigore esset præditus, curâ etiam indefatigabili, per immensâ cæli spatia decurrit, h. e. ad augendas illustrandasqve disciplinas Mathematicas tanta sese applicuit industriâ, ut multa qvotidie novâ invenerit, multa veterum deprehenderit errata, nec pauca aptius longè atqve solidius commonstrarit. *Confer Templ. Honoris p. 337.* Haudqvaqvam Medicorum filios latet, qvantâ sollicitudine ANDREAS VESALIUS* collapsam penitus rem Anatomicam restituerit,

* *Confer Vesalii epist. ad Carol. V. Imper. quæ præfixa est operi de fabricâ corpor. humani, ut & libr. de radice China, &c.*

Cluſ. Præf. in rarior. plant. hiſtor.

erit. Et qvam præclarè fructuoſeqve ad plantarũ obſervationem propenſus fuerit CAROLUS CLUSIUS: qvo etiam ardore, noſtro tempore nonnulli erga doctrinas nobiliores flagrarint, qvodve operæ pretium in eâ arte fecerint, cujus deſiderio fuerunt occupati, (etiamſi illa diſcendi, artiumqve ſtudia excolendi cupido, in pleriſqve ævi recentioris animis valdè deferbuerit) notius eſt, qvam ut prolixiori opus ſit commemoratione. Neqve ulla planè ratio ſuppetit amplius ambigendi, qvin mira ejuſmodi proclivitas, pro ſingulari divinæ benignitatis charactere agnoſcenda ſit atqve habenda, idqve tantò magis, qvanto flagrantior iſte affectus fuerit, qvanto item conſtantior, & remotior ab omni honoris atqve emolumenti privati affectatione. Et cum nemo ſibimetipſi vel vitam, vel ingenium, vel præſtantiores qvaslibet animi dotes comparare poſſit, ſed bona illa omnia à DEO proveniant, ideò non alii, præclara qvæqve indoles, & propenſus erga honeſtiſſima ſtudia affectus erit tribuendus, qvam Luminum Patri, qvi deſuper cuncta mortalibus dona liberali manu elargitur.

VII. Qvid tandem de ſalutifero illo, & fructuoſiſsimo æqve ac flagrantiſsimo SANCTIORUM HOMINUM erga PIETATIS ſinceræ ſtudia affectu dicemus; & qvem de beatiſſimâ iſtâ προθυμίᾳ feramus calculum,

qvâ

qvâ pectora qvædam DEO devota, ejusqve spiritu agitati Doctores, à longo seculorum decurso tempore, tantopere sunt incitati, ut in Virtutis christianæ illustratione & propagatione unicè voluerint occupari, cætera omnia (palmarij illius studij intuitu atqve respectu) cum Apostolo habentes pro stercoribus, qvinimò universam profanæ eruditionis Rempublicam, non secus ac apertam qvandam vanitatis gloriosæ scholam refugientes; in qvâ sc. cuncta visu audituqve percepta, vana sint, & redoleant vanitatem, in qvâ porrò magna eruditorum hominum pars spiritum trahat inglorium & anxium, nihil cœleste sapiat & divinum, parumqve curet maximum illud Salutis sempiternæ negotium; multi qvid agant nesciant, seqve id nescire non nesciant, neqve dissimulent, cum nullis facilè conveniant, ut qvi secum dissideant, extremæ deniqve perditionis periculo etiam atq; etiam sint expositi. Profectò non nisi COELESTIS SPIRITUS nutu & instinctu, felicissimi qvidã Literati, uti morum, ita & studiorum mundanorum tædio maximo afficiuntur, cogitantes sc. qvo vergant omnes profanè doctorum labores, qvibus invidiæ & æmulationis subjaceant stimulis, qvibus se fatigent vigilijs, qvæ devorent fastidia, qvas deniqve molestias patiantur, ut acqvirant eam qvæ momento durat eruditionem,

nem, & famam mox in fumum abituram conſeqvantur; ac eapropter ad veram animi formatricem ſapientiam anhelantes, de excolendâ & propaganda PIETATE, h.e. perenni illa philoſophia unicè ſunt ſolliciti. Evidentiſſimum inqvam, felices ejuſmodi animæ, inhabitantis divini ſpiritûs faciunt indicium. Et ſicuti ſanctiſſimum Numen eam mentem illis indidit, qvam *divinæ particulam auræ eſſe*, extranei etiam vates agnoverunt; ita animos eorum, actiones & ſtudia ſingula pro arcano ſuo placito ita dirigit, ut reliqvum vitæ mortalis tempus, non niſi ſinceræ pietatis ſtudijs, & propagationi virtutis chriſtianæ ducant impendendum. Sicuti Bezaleel & Ahaliabus qvondam divinitus ad Tabernaculi extructionem deſignati adaptiqve fuêre; ita non niſi cœleſti calculo & conſilio, ſacri illi opifices ad Templi Dominici ſtructuram ſeſe accinxiſſe videntur, ſanè ipſummet Deum illos vocaſſe, eorumqve cordibus ſapientiam & peritiam rectè in cœpto opere verſandi indidiſſe non eſt qvod dubitemus. Scilicet huc omninò pertinet ſacrum illud epiphonema, qvod varijs Spiritus Sancti donis enumeratis gen-
1. *Cor.* tium Doctor ſubjunxit: *Omnia hæc agit unus*
XII. *ille & idem Spiritus, diſtribuens peculiariter*
℣. 11. *cuiqve ſicut vult.*

VIII. Ingens profectò HIEROSOPHORUM talium ſyllabus, ſive conſignatio dari

dari posset, qvi in Christi Ecclesiâ varijs temporibus extiterunt, ac miro pietatis excolendæ, divinæqve gloriæ propagandæ ardore deflagrarunt, *ab uno illo eodemqve spiritu* incitati. Verum cum venerandus adeò Chorus, angustis commonefactionis unicæ cancellis & limitibus comprehendi vix possit visum fuit TRIUM duntaxat PRIMORUM SECULORUM SCRIPTORES [post Apostol.] FRUCTUOSOS in apricum producere, qvorum videlicet curæ sanctiores, sub ipsa Christianismi surgentis initia, cæleste in terris Sacrarium mira luce perfuderunt, qvorumve monitis pariter ac exemplis inseqventium ætatum Doctores Christiani egregiè sunt collustrati. Ex PRIMO qvidem ECCLESIÆ fundatæ seculo, paucissima supersunt προθυμίας illius sacratioris monumēta. Neq; sine singulari DEI T.O.M. providentiâ factum fuisse existimam⁹, qvod præter Apostolica & Canonica scripta, vix alia integrè & sine falsi suspicione, vel certè sine manifestæ interpolationis notis ad nos devenerint; non qvod nihil omninò literis consignarint Præcones illi Christianorum primigenei, sed qvod divina Pronæa, seculum illud scriptis cumprimis Apostolorū voluerit nobilitatum, & hoc ipso caverit, ne ob vicinitatem temporum, alia [si magno numero extarent] monumenta cum θεοπνεύστοις illis confunde-

 ren-

rentur. Maximi qvidem, ab antiqvis æstimatum fuit HERMÆ, Paulini illius discipuli volumen, PASTOR inscriptum, cum inibi instructiones qvædam moribus expoliendis, virtutiqve propagandæ aptissimæ reperiantur, & perspicua qvædam primigenei Christianismi simplicitas, vetustissimam opellam apprimè commendet; qvo etiam respectu Origenes a) *eam scripturam valdè utilem*, imò *divinitus inspiratam*; Athanasius b) verò *utilissimam*; Hieronymus c) *reverà utilem librum* vocare non dubitarunt, ipséqve Irenæ⁹ Eusebio d) teste eundē authorē *approbatione suâ* duxit confirmandum: Verum cum liqvidò non constet, utrum libros, hodiènum sub PASTORIS titulo extantes, Hermas sive Hermes ille familiaris Apostolorum conscripserit, saltim haud obscura gentilitatis non prorsus in animo auctoris extirpatæ, interpolationisqve ab hæreticis factæ vestigia in iisdem reperiantur, evenit, ut non solum inter scripturas dubias, qvas ἀποκρύφȣς Græci vocant, verum etiam spurias, & corrupta vitiataqve monumenta illud HERMÆ volumen, Censorum curatiorum calculo computatum sit atqve rejectum. Ut ut hæc sint,

a) *Origenes lib. X. Comm. in XVI. cap. epist. ad Rom.* b) *Athanas. lib. de incarnat. Verbi.* c) *Hieron. in Catal. Script. Eccl.* (d *Euseb. lib. V. Histor. Eccles. c. 8.*

ſint, utilem tamen, dignumqve lectu librum ſentio, ſecutus ſententiam Magni Hieronymi, infantem cum ſordibus neutiqvam ejicientis, & ab incivili illa qvorundam arrogantiâ prorſus alieni, qvi uno vel altero loco claudicante, opera authoris ſemel ſimulq; omnia ſtatuunt rejicienda, haudqvaqvam attendentes, qvæ inde capi derivariqve in ſacram rem emolumenta poſſint. Non contemnenda profectò monita HERMAS ille ſub Paſtoris Daduchiqve fideliſſimi titulo, pietatis Chriſtianæ cultoribus ſuggeſſit, præſertim libro ſecundo, mandatis qvibuſdam ſive præceptis ſaluberrimis referto; utpote de fide uni Deo præſtandâ, de fugiendâ obtrectatione, & eleemoſyna in ſimplicitate faciendâ, de mendacio abdicando, de pœnitentia reaſſumenda, de Deo timendo, & dæmone non metuendo, de fugiendo malo, & faciendo bono, de oratione non intermittendâ, de non contriſtando Dei ſpiritu, &c. Tertius qvoqve ejuſdem Paſtoris liber, qvi SIMILITUDINUM inſcribitur, authorem rerum ſpiritualium minimè imperitum oſtendit, talemqve omninò, qvi cum fructu & emolumento ſingulari, à cunctis Euſebiæ ſacro-ſanctæ amaſijs [judicio tamen dexteriori pollentibus,] legi atqve perluſtrari poſſit.

IX. Multo majori fructu philotheis ſeſe cõmendabunt alterius Apoſtolorum diſcipuli,

& imitatoris feliciſſimi reſidua monumenta, videlicet IGNATII THEOPHORI, cum ætas pariter ac virtus Apoſtolicæ proxima, & inſignis animi ſubmiſſio, & morum innocentia, & in JESUM ardens amor, & pro eodem ſangvis profuſus, inſignem honorem Ignatio illi omninò prærogaſſe videantur. Tantam profectò Viri ſanctiſſimi EPISTOLÆ (ſæpius noſtro ævo recuſæ) tamqve ardentem fidem, infucatæ ſociatam charitati ſpirant, ut inter præcipua antiqvitatis ſacro-ſanctæ lipſana & cimelia illæ ſint reponendæ. Sed & ſinceræ humilitatis, & vigilantiæ paſtoralis clariſſima inibi veſtigia comparere, alio loco à nobis planiſſime fuit demonſtratum. Neutiqvam verò lateat ſinceræ cultores pietatis ingens diſcrimen, qvod inter germanas Theophori, & inter ſuppoſititias epiſtolas neceſſariò ponendum eſſe peritiores judicarunt, pro genuinis habentes eas, qvæ ad Trallenſes, Magneſios, Philadelphenſes, Smyrnenſes, Polycarpum, Epheſios & Romanos ſunt deſtinatæ; In poſteriorem verò, ſeu epiſtolarum ſuppoſititiarū claſſem rejicientes tam eas, qvæ titulotenus, & inſcriptione ſaltem, qvam qvæ etiam ipsâ ſcriptione & materia ſint adulterinæ, veluti epiſt. ad Mariam Zarbenſem, ad Tarſenſes, Philippenſes, Antiochenos, & Heronem, licet enim & hiſce poſterioribus qvoqve fidem nonnulli tanqvam

Confer Acad. J. C. Veterem pag. 3. ſeqq. Vid. Vindiciæ Epiſtolar. S. Ignatii authore Jo. Pearſon ed. Cantabrig. 1672.

qvam genuinis tribuendam putent, alii tamen ſapientiores, manifeſtæ eas convicerunt impoſturæ, atqve penitus explodendas duxêre. Id ipſum verò non impedit, qvo minus & ſuppoſititiis qvoqve Ignatii epiſtolis ſua qvodammodo laus ſit concedenda, ſiqvidem in ipſis ſuppoſititiis nonnunqvam genuina aliqva, (ad ſententias & monita ſalutaria qvod attinet) doctrinæ item ſaniori conformia, & pietati excolendæ idonea reperiantur. Qvæ verò minus probanda aut erronea in iiſdem anagnoſta candidus deprehenderit, ea à bonis & ſalubrioribus exhortamentis meritiſſimo jure, & bona cum æqvitatis pietatiſqve veniâ, ſive ſecernenda ſive eliminanda eſſe reputabit.

X. Cujuſmodi cenſuræ aleam, præ cæteris primi ſeculi Chriſtiani ſcriptoribus, ætate noſtrâ ſubierunt opera DIONYSIO AREOPAGITÆ vulgò adſcripta, & ſub ſplendidiſſimorum titulorum, ſc. *Cœleſtis & Eccleſiaſticæ Hierarchiæ, Onomatologiæ divinæ, & Myſticæ Theologiæ* umbone in publicam lucem ſæpius emiſſa: Sanè cum ea opera totis tribus ſeculis, qvæ Dominicum in terris natalem proximè conſecuta ſunt, planè, penituſqve ignota, indicta, & innominata fuerint, & nulla uſpiã apud vetuſtiſſimos Chriſtianiſmi Scriptores, librorum illorum Dionyſianorum fama extet; non malè colligitur, qvendam

de qvarto vel qvinto ſeculo artificem, opuſcula illa, Dionyſio Areopagitæ falsò huc uſqve tributa, conſcripſiſſe, & pro tanti Doctoris, auditoriſqve Apoſtolici monumentis genuinis venditaſſe. Qvid, qvod & ipſe Græcanicæ literaturæ & philoſophiæ character in ſcriptis illis pſeudo-Dionyſianis elucens, apud primi iſtius ævi Scriptores chriſtianos planè inuſitatus fuerit; & obſervante nonnemine, nullus ex omni chriſtianiſmi remotioris memoriâ, nullus ex ipsâ Ethnicæ eruditionis officinâ author prodierit, qvi eam eloqvendi rationem, atqve ideam uſurparit, qvam iſte Dionyſius cupidiſſimè ubiqve eſt conſectatus. Magis profectò ſpiritum Apoſtolicum redolet, & dicendi characterem exprimit, celebris illa CLEMENTIS ROMANI epiſtola, ad Corinthios primo ſeculo exarata, qvam Veteres indictam minimè tranſmiſerunt, & ob reconditum in ea doctrinæ melioris, atqve pietatis eminentioris theſaurum, effuſiſſimis elogiis exornarunt. Cujuſmodi etiam laus competit ſanctiſſimi Polycarpi *Epiſtolæ*, qvam è multis unicam ad PHILIPPENSES ſub ipſa Chriſtianiſmi primordia ſcriptam poſſidemus, & HIEROTHEI, PAPIÆqve fragmentis, ſi modo ea ſine falſi ſuſpicione ad nos perveniſſent, aut à Petro Halloixio, fide integra, priori *illuſtrium Eccleſiæ Orientalis Scriptorum* Tomo inſerta fuiſſent.

Confer Dalæi tract. de Scriptis qvæ ſub Dionyſii nomine circumferuntur ed. 1666

Dubi-

Dubium sanè non est, plures eosqve insignes, temporibus istis pietatis professores extitisse, qvorum scripta sacris hominibus maximo usui esse possent; sed cum divina Providentia (ut antea diximus) primum illud seculum, Apostolicis & Canonicis monumentis nobilitatum voluerit, non est qvod seqvioribus qvibusdam nimioperè inhiantes, spuria pro genuinis, proqve veris & probatis scriptionibus supposititias, aut hæreticorum fraude interpolatas recipiamus atqve commendemus.

XI. Ad SECUNDUM itaqve à Christo nato SECULUM, progressum facientibus, primo & facilè præcipuo loco sese offert JUSTINUS Philosophus & Martyr, omnium Scriptorum Ecclesiasticorum, nunc extantium, post Clementem, Polycarpum & Ignatium antiqvissimus, & fidei zelo non minus, qvam pietatis exqvisitæ gloria eminentissimus. Egregia ejusdem ad Græcos *Paranesis*, & pro Christianis *Apologia*, & de veritate Religionis dialogus, *Tryphon* inscriptus, qvamvis directè ad redarguendos infideles pertineant, nihilominus plurima passim habent, qvæ morum compositioni christianæ, & virtutis exercitationi apprimè inserviant. Et qvemadmodum Justini religiosissimi ad DEUM veramqve pietatem accessio, singularis planè & admiranda fuit, cujus ipse in laudato cum Try-

Confer de convers. Justini piũ Literati hominis secessum. p. 35. seq.

phone dialogo prolixam fecit mentionem; ita pro eo qvo tunc agebatur spiritu, nefas esse duxit, eruditionis suæ talenta aut vana deterere ostentatione, aut in otij & inertiæ fundo turpiter defodere, itaqve eò cumprimis impigrè contendit, ut perceptam sacræ fidei doctrinam, & effusas in se Spiritus S. dotes cum aliis qvam posset plurimis communicaret. Necqvicqvam magis necessarium sanctissimus Philosophus illo rerum statu judicavit, qvam ut scriptis *fructu singulari* turgidis, Christiani hominis nomen & officium explicaret, qvibus jure conveniret illa appellatio, à qvibus injuriâ usurparetur, ostenderet, deniqve efficeret, ut nemo conversorum, vano sine re titulo gloriaretur. Atqve hunc præcipuè in finem duas peculiares, satisqve prolixas exaravit Epistolas, alteram ad Diognetum, την θεοσέβειαν των χριστιανῶν (ut ipsemet Justinus loqvitur) exponens; alteram *de Vita Christiana* ad Zenam & Serenum, non nisi in virtutum christianarum præceptis occupatam. In priori illa, apprimè notari meretur indoles primorum Christicolarum, & Ecclesiæ tunc adolescentis nitidissima & elegantissima facies, verbis expressa seqventibus: *Christiani neqve regione, neqve sermone, neqve politicis vitæ institutis à cæteris hominibus sunt distincti. Nam neqve proprias civitates incolunt, neqve sermone utuntur, qvi*

ab

ab aliorum sermone differat, neqve vitæ genus habent, qvod re aliqva sibi peculiari sit notabile, neqve aliqvid à curiosis hominibus excogitatum proponunt sibi discendum: neqve alicui dogmati humano patrocinantur, sicut nonnulli, sed incolentes partim Græcas, partim barbaras civitates, prout cujusq; sors tulit, & indigenarum instituta seqventes, in vestitu victuqve, & cæteris, qvæ ad vitam pertinent, mirabilem & haud dubiè incredibilem suæ politiæ statum oculis nostris proponunt. Patrias proprias habent, sed tanqvam inqvilini, omnia cum aliis communia habent, tanqvam cives, & omnia patiuntur, tanqvam peregrini. Uxores ducunt, ut omnes, & liberos procreant, sed non abjiciunt fœtus - - In carne sunt, sed non secundum carnem vivunt. In terra degunt, sed in cœlo politiam suam habent, obseqvuntur legibus, qvæ sancitæ sunt, & suo vitæ genere leges superant - - Atqve ut semel omnia complectar, qvod est in corpore anima, hoc sunt in mundo Christiani. Dispersa est per omnia corporis membra anima, & Christiani per mundi civitates dispersi sunt. Habitat qvidem in corpore anima, sed non è corpore; sic & Christiani in mundo habitant, sed è mundo non sunt. Inclusa est qvidem anima corpore, sed ipsa corpus conservat; sic & Christiani detinentur qvidem in mundo, tanqvam in custodia, sed ipsi mundum conservant. Æqve præclara do-

menta in alterâ, qvam laudavimus ad *Zenam & Serenum* epiſtola reperias, qvippe qvâ Juſtinus totam vitæ chriſtianæ rationem, miro exqviſitoqve verborum & monitorum ſalutarium apparatu duxit exponendam, cunctis ſinceræ pietatis cultoribus etiam atqve etiam præcipiens, ut à contentione & æmulatione mundanâ ſibi caveant, non facilè aliqvem damnent, primas non affectent, appetitui plus æqvo non indulgeant, neutiqvam nugentur, tempeſtivè loqvantur, ſuſpicionibus non indulgeant, neqve affectent miniſterium, pauperes facti qvieſcant, ſorte ſua ſemper contenti, id meditentur, qvod ad virtutem perficiat, non ſint anthropologi, aut cacologi, cum feminis cautè converſentur, ne ſint polypragmones, proximi delicto ne gaudeant, neqve videre multa, neqve audire ſtudeant, atqve etiamſi audiant, aut videant, tamen neqve videre ſe, neqve audire putent, cum bonâ conſcientia in vitæ conſuetudine cum hominibus agant, pauperum, puerorum & ægrotorum rationem habeant, orent deniqve qvotidiè. Hæc inqvam, & alia plurima morum chriſtianorum dogmata, Juſtinus epiſtolâ illâ fructu immenſo turgidâ eſt complexus, idq; cumprimis Doctoris ſinceri dedit documentum, qvod Scripturam ſacram, ut fontem nullius non placiti ſalutaris agnoverit;

verit; cæterum (Photio notante) oratione pollueri validâ, ſcientificumqve ſervarit ſtylum, rhetorica illa condimenta minimè ſpirarit, nec illecebris & blandimentis vulgus lectorum duxerit attrahendum. JUSTINUM excipiat IRENÆUS, ille ex certiſſimo nominis ſui præſagio verus Orbis chriſtiani pacificator, cujus, cum vita probatiſſima fuerit, monumenta etiam doctrinam æqve ac pietatem exqviſitiorem ſpirantia, cultores & laudatores nacta ſunt innumeros, eos cumprimis, qvi pſeudo-doctorum æqve ac pſeudo-chriſtianorum neqvitias & impoſturas toto pectore hacten⁹ ſunt deteſtati. Qvid, qvod inſignes qvidā priſcorū Patrū ſcrutatores apprimè notarint, ita ab Irenæo impugnata fuiſſe Valentini, & ſimilium Gnoſticorū hæreſes, ut plurima inde à morali Doctore, & actuoſæ pietatis præcone, decerpi monita poſſint, ſiqvidem adverſus impuros ac voluptuarios hæreticos, inq; cōmunes honeſtatis & pietatis leges graviter impingentes, acriter ſit invectus, & doctorum æqve ac auditorum officia ſignificantiori ſtilo expenenda curarit. Et cum præterea literas, pacis & concordiæ eccleſiaſticæ amorem undiqve ſpirantes, qvaqvaverſus expediverit, non optatiſſimam ſolum Eccleſiæ, inteſtinis rixis miſerè tunc laceratæ, tranqvillitatem conciliavit, verum etiam cunctis Chriſti cultoribus atqve

Phot. in μυριοβίβλῳ.

Conf. de Iren. vet. Acad. J. C. p. 44. ſeqq.

atqve Præconibus evangelicæ veritatis, illum genuinum Dei-filiorum characterem, sive pacis resarciendæ studium, enixissimè fructuosissimèqve commendavit.

XII. Tertium inter secundi seculi sidera locum THEOPHILO Antiocheno assignabimus, Viro juxta nominis sui appellationem verè DEUM amanti, DEOqve amabili; cujus conversio à profanæ scientiæ vanitate ad pietatem seriam, cum æqve memorabilis ac JUSTINI Martyris fuerit, ingenii qvoqve monumenta, haud minori fructu & emolumento sese hactenus Eusebiæ sanctæ amatoribus commendarunt, siqvidem flores contineant, è vernantibus sacrarum Scripturarum pratis decerptos, & miram cum varietate fragrantiam emittentes. Qvem in censum libri potissimum veniunt ad AUTOLICUM scripti, qvos plurimis sententiis elegantissimis refertos, anagnosta industrius deprehendet, veluti cum Autolycum illum, ita alicubi duxit compellandum: *Ante omnia in corde tuo antegrediatur FIDES & TIMOR DOMINI; Qvam enim artem aut scientiam ediscere qvis valet, nî se primum Magistro (huic) dedat credatqve.* Taceo alia æqve illustria pietatis, ex Theophili ejusdem scriptis promicantis documenta, qvippe alio exhibita loco, & pridem cum pluribus in PIO SECESSU communicata. Illustribus hisce ævi secundi luminibus jure

Conf. pium Secess. p. 24. seqq.

Theoph. Antioch. lib. 1. ad Autolyc.

Confer pium Secess. l. d. pag. 31. seqq.

jure meritissimo accensendus etiam est ABERCIUS, Hierapoleos in Phrygiâ Episcopus, eò qvod [teste Simone Metaphraste] *librum valdè utilem composuerit, & Presbyteris aeqve ac diaconis diœceseos suæ tradendum curarit, uti & post mortem per eum loqveretur, & qvodammodo posteris prodesse nunqvam desisteret*, insuper (ut in Græcorum Menæis legitur) miseros eos, qvi in perniciem deciderant, & lapidibus cultum exhibebant, adorare Petram JESUM docuerit, fidemqve salvificam magno cum fructu prædicarit; deniqve, pientissimam simul ac utilissimam *ad M. AUREL. Ant. Imp. epistolam* exararit. Qvæ aliaqve divini Doctoris monumenta si è latebris suis aliqvando eruerentur, atqve publicis cederent usibus, & gloriam sanctissimi Viri [perpaucis, qvod apprimè dolendum cogniti] mirificè illustrarent, & universam Christi Ecclesiam ceu gemmæ qvædam maximi pretii condecorarent. Et cum tantum potestatis neutiqvam concedendum sit temporum injuriæ, ut qvorum abstulerit scripta, memoriam qvoqve scriptorum auferat & honorem, ideò in eundem scriptorum ævi secundi pientissimorum [tametsi in præsens scriptis vacuorum] chorum, seqventes qvoqve zelo pio ferventissimi Doctores sunt referendi: DIONYSIUS Corinthiorum sanctissimus Antistes, multarum ad diversos populos

EPI-

EPISTOLARUM PARÆNETICARUM author, & conditor monumentorum, ad sanctam eruditionem apprimè spectantium: CLAUDIUS APOLLINARIS, qvem constat præter *Apologiam M. Aurelio Imp. pro Christianis exhibitam*, alia non pauca, nec minus egregia pietatis sinceræ cultoribus scripta reliqvisse, licet paucissima posteri conservarint. Sic & PANTÆNUS, Vir planè Apostolicus, inq; Orientalem Indiam fidei & Virtutis Christianæ propagandæ causâ peregrinatus, *Commentarios in Sacram Scripturam* composuit, qvos utpote documentis exqvisitoribus refertos, historia Ecclesiastica divinorum thesauros documentorum appellavit. Deniqve ALEXANDER, Hierosolymorum Archiepiscopus, qvi divino suffragio electus, *EPISTOLIS SUIS*, qvas variis Ecclesiis varias misit, spiritum DEI, qvo agebatur, & studium fidei qvo fervebat, sapientissimè expressit *.

XIII. TERTIUM à nato Salvatore SECULUM, non minus illustres exhibet pietatis Christianæ, & Theosophiæ eminentioris Magistros. Hos inter locum facilè palmarium obtinet CLEMENS ALEXANDRINUS, laudati modo Pantæni discipulus, & in fidei ac

* *Horum omnium ævi secundi scriptorum vitas & elogia, Petrus Halloix altero de illustribus Eccl. Oriental. scriptoribus volumine comprehendit.*

ac ſacræ doctrinæ magiſterio ſucceſſor, ſcriptorumqve, utiliſſimis documentis refertorum author inæſtimabilis. Poſtqvam is nobili ſuo *ad Græcos protreptico, & octo Stromatũ libris*, Ethnicos ab idololatriâ graviſſimè eſſet dehortatus, & Chriſtianam fidem mirificè commendaſſet; tribus peculiaribus voluminibus, *PÆDAGOGI* titulo inſignitis, MORES Chriſtiani hominis graphicè deſcripſit, cunctosqve ad ſupremi illius *PÆDAGOGI*, Salvatoris ſcil. imitationem egregiè incitavit, præſertim libro ſecundo, ſummatim [ut propoſitio libri habet] deſcribente, *qvalem eſſe in tota vita eum oporteat, qvi CHRISTIANUS nuncupetur*? libro autem tertio, præter inſignem *DE VERIS CHRISTIANORUM DIVITIIS* diatribam, eam dedit vitæ optimè inſtituendæ delineationem, qvæ omnium omninò ſtatui & conditioni conveniat. Et cum tria in homine Chriſtiano conſiderarit Pædagogus ille ſaluberrimus, MORES, videl. ACTIONES, & ANIMI PERTURBATIONES, horum unicuiq; conformatus, ut corrigat, & meliora reddat ſingula, apprimè laboravit; moribus qvidem adhortando, actionibus verò præcepta ſuppeditando; rurſus autem perturbationibus animi, conſolando: Haud rectius profectò Pædagogi ſanctioris munere defungi Clemens potuiſſet, qvam eo qvo diximus modo,

per

per adhortationem ſcil. Sacro-ſanctæ diſciplinæ alumnos incitans ut ſint meliores, per evidentem præceptorum explicationem, ea qvæ ab aliis errata ſunt, poſteris pulchrè ſuggerens, per conſolationem deniqve curans ſive medens, & reditum per pœnitentiam etiam atqve etiam commendans. Sed & *ex Stromatum libris*, veluti egregio qvodam eruditionis Sacro-chriſtianæ penu, non pauca in uſus ſuos decerpere poterit phileuſebius Doctor, ſiqvidem Clemens laudatiſſimo iſto opere egregiè DEO litaverit, oſtenderitqve, qvatenus per conſcientiam ad edenda ingenii monumenta qvis teneatur, qvare item, & qvo fine libros publicare debeat; qvomodo illuſtres variæqve Virtutes Chriſtianæ ſint excolendæ, nimirum Spes, Charitas, Timor, Tolerantia, Continentia & Hoſpitalitas, qvæ charitatis officia ſint præſtanda proximis, qvibus deniqve verorum perfectorumqve Gnoſticorum appellatio conveniat. Omne verò punctum Clemens ex eo tuliſſe videtur, qvod ſanctam morum doctrinam non niſi ex Scriptura Sacra derivandam eſſe, judicarit, & profanos qvidem diſciplinæ moralis magiſtros audiendos eſſe edixerit tantum ut ranas, non verò ut philomelas, deniq; nobiliſſima qvæqve Chriſtianorum hominum officia ſtrenuè urgenda & injungenda duxerit, ita ut rigidiori nonnunqvam zelo pieta-

tis

tis causam egisse, & nimis severum *Pædagogum* repræsentasse videatur.

XIV. Verum rigidâ illa ingenii duritie, & morum austeritate, Clementem longissimè superavit is, qvi tertium Seculum æqve nobilibus illustravit exornavitqve monumentis, Q. Septimius Florens TERTULLIANUS, Carthagine in Africâ natus, & Latinorum Doctorum omnium vetustissimus. Qvi licet [Hilario dicente] plurimum, errore seqvente, detraxerit scriptis aliàs probabilibus, & magna ut Vincentius in Comonitorio habet, tentatio in Ecclesia fuerit, postqvam in Montanistarum hæresin esset prolapsus, id ipsum tamen minimè impedit, qvo minus scripta Tertulliani anteriora honorificùm inter illustria Patrum priscorum monumenta locum obtineant, & pietatis masculæ cultoribus etiam atqve etiam commendentur. Cumprimis Liber de *Pœnitentia*; licet eum Tertulliani non esse, qvidam ex phrasi seu genere dicendi, Erasmo præeunte existiment, vim tamen operis præstantissimi in lucrifaciendis peccatoribus sensuros omnes confido, qvi illi legendo attentius incubuerint, siqvidem non mirificis solùm elogiis, author pœnitentiam statuerit exornandam, verum notas ejus genuinas, differentias item, & praxin saluberrimam præclarè ostenderit, deniqve verè conversos ad propositi, seu consilij in meliora

mutationem etiam atqve etiam ſit cohortatus: *Qvem cenſeas* [ſcitè ait] *digniorem, niſi emendatiorem? qvem emendatiorem niſi timidiorem, & idcircò verâ pœnitentiâ functum?* Et rurſus: *Vaniſſimum eſt dicere: Volui, nec tamen feci, atqvin perficere debes, qvia vis; aut nec velle, qvia nec perficis. Sed ipſe conſcientiæ tuæ confeſſione pronuncias. Nam ſi bonum concupiſces, perficere geſtiſſes. Porrò ſicut malum non perficis, nec concupiſcere debueras. Qvaqva Te conſtitueris, crimine adſtringeris, qvia aut malum volueris, aut bonum non adimpleveris, &c.* Præter iſtum verò de Pœnitentiâ librum, cultoribus pietatis plurimum proderit liber ejuſdem Tertull. de *Oratione*, qvo & laudes ejus egregiè eſt proſecutus, & modum ac rationem (ad qvam inſtitui debeat) nec non varia orantium officia diſertè expoſuit, nimirum ut iram omnem deponant, nec profanis cogitationibus indulgeant, nec ſuperſtitioſis inhæreant ritibus, nec vultum ad audaciam erigant, neqve ſint clamoſi, nec inflati aut turgidi, ſed veram ſinceramqve humilitatem omni curâ ſtudioqve conſectentur. Supereſt tertium Tertulliani volumen aſceticum, agens de PATIENTIA, atqve eò collimans unicè, ut *Patientiæ* ſtudeamus, & iræ perqvam noxiæ refrœnationi. Et cum qvinta perſecutione imminente opuſculum iſtud ſcripſerit Florens,

Tertull. lib. de Pœnit. Oper. p. 122. ed. Pariſ. an. 1663.

Extat Tert. lib. de Orat. inter opp. modo laud. p. 129. ſeqq.

Ext. ib. p. 136. ſeqq.

rens, insignes qvasdam ad constantiam in fide, & alacritatem in subeundo carceris sqvalore, judicumqve decretis fortiter excipiendis adhortationes eidem duxit inserendas. Utrū Tertullian⁹ meliorē Patientiæ encomiasten egerit, qvam gymnasten (uti qvidam volunt) non est qvod prolixè disqviramus, *qvid dictum* eo libro sit potius expendentes, qvam *qvo authore* monita illa saluberrima sint exarata. Cætera Viri monumenta prætereo lubens, utpote à scopo præsenti paulò alieniora, licet qvædam in iis occurrant moribus christianis expoliendis haud incongrua, utpote in libro Tertull. *de Spectaculis, de Idololatriâ, de habitu muliebri, de fugâ in persecutione, de exhortatione castitatis, de pudicitia, de jejunio, &c.* qvemadmodum anagnostæ diligentiori, & sollicito sententiarum sacromoralium pervestigatori evidentissimè patebit. Seqvitur ORIGENES, qvi cum mortalium, qvos Sol vidit laboriosissimus fuerit, & priscos omnes, Græcos pariter ac Latinos Doctores, operum multitudine superarit, perutilem etiam operam disciplinæ sacro sanctæ alumnis locasse videtur; HOMILIIS præsertim, qvas *in Psalmorum* librum, & *Novum Testamentum* miro pietatis fervore concinnavit, nec non opere illo elegantissimo, qvod sub PHILOCALIÆ titulo lucē aspexit. Et qvamvis novos non rarò sensus, Scripturarum in-

Philocalia Orig. primum græcè & lat. ed. Paris. 1618. dein Cātabrig. operâ Gvilel. Spenceri 1658.

terpretationi, ac rerum veritati minus convenientes allegorias intulerit, Platonica etiam dogmata ſinceræ Theoſophiæ freqventiſſimè admiſcuerit; non eſt tamen, qvod eapropter tanti nominis Virum, ex hominum, de pietate optimè meritorum ordine penitus excludamus, aut cum ſordibus in ſantem ſtatuamus ejiciendum. Celebre de Origene vetuſtatis judicium obtinuit: *Ubi benè Origenes, nemo melius, ubi malè, nemo pejus*; poſthabitis itaqve *malè ab illo conceptorum* fœtuum inqvinamentis, *benè ſcripta* tanto avidius recipiamus, ſpretiſqve adeò ſententiarum minus probatarum paleis, tritico fructuoſarum exhortationum etiam atqve etiam nos oblectemus.

XV. Præceptorem excipiat Diſcipulus, Origenem GREGORIUS THAUMATURGUS, ille felicior multò ſanctiorq; ex eodem ſeculo pietatis præco, qvi cùm ſignis atqve miraculis valdè fuerit illuſtris, ut non ſine causâ θαυματουργὸς, id eſt rerum mirabilium effector ſit appellatus, ſcriptis etiam, plurimo fructu turgidis, tantoperè ſeſe virtutis doctrinæqve chriſtianæ cultoribus probavit, ut non abs re maximis Eccleſiæ priſcæ Doctoribus fuerit æqviparatus. * Illa verò inter monumen-

* *Præclarè de Gregorio hoc Gregorius alius, nempe Nyſſenus; Sicut de Moyſe* ait *Scriptura,*

ra, qvod eruditus esset omni sapientia Ægyptiorum; ita quoque magnus iste Vir, cum omnem Gentilium eruditionem atqve doctrinam perscrutatus esset, factoqve periculo didicisset, qvam infirmæ eorum opiniones sint atqve sententiæ, qvamqve parum sibi constent, discipulus fit Evangelii, &c.

menta Gregoriana, ad eum, qvem nunc respicimus scopum, præprimis collimare videtur, tum egregia *in Ecclesiasten metaphrasis*, tum Epistola Canonica, lapsis, qvi in barbarorum incursione idolothyta comederant, aut alia qvædam peccata commiserant, saluberrima agendæ instituendæqve pœnitentiæ præcepta subministrans. Dignum apprimè notatu, qvod primus omnium Gregorius epistolâ eâ * omnes pœnitentium veteris Ecclesiæ gradus distinctè tradiderit, & *Deflentium* (qvi infimum inter pœnitentes locum habebant) non minus qvam *Audientium*, *Succumbentium*, *Consistentium* & *Communicantium*, disertam fecerit mentionem. Tertio etiam seculo non parum lucis, lucidissimæ aliàs disciplinæ sacro-sanctæ conciliavit Magnus CÆCILIUS CYPRIANUS, tantosqve in pietatis fructuosæ campo fecit pro-

 gres-

* *Extat illa Gregorii Epistola in Codice Juris Canonici Græci, Commentariis Theodori Balsamonis illustrata.*

greſſus, ut nobiliſſimis etiam monumentis, DEO per ingenii oblationem feliciter litarit, nec paucis maximo fuerit emolumento. Principio valdè conducet, Cyprianum de ſaluberrimâ ſuâ à profanâ vanitate ad pietatem Chriſtianam converſione audire diſſerentem, qvippe qvam verbis planè mellifluis, Donato ſuo [cum ambo nuper à ſecularibus Oratorum diſciplinis ad DEUM converſi, unà feriis vindemialibus ruſticarentur,] expoſuit, cujus ſermonis notatu digniſſimi tale eſt initium : *Ergò cum in tenebris atqve in nocte cæca jacerem, cumqve in ſalo jactantis ſeculi nutabundus ac dubius, veſtigiis oberrantibus fluctuarem, vitæ meæ neſcius, veritatis ac lucis alienus, difficile prorſus ac durum, pro illis tunc moribus opinabar, qvod in ſalutem mihi divina indulgentia pollicebatur, &c.* Et cum memorabilem illam Cypriani converſionem, flagrantiſſimum etiam alienæ reductionis & ſalutis deſiderium exceperit, omnemqve ille vitam divinis obſeqviis dehinc impendendam duxerit, factum, ut exaſciatis profuerit lucubrationibus, & lectu digniſſima fructuoſiſſimaqve ediderit monumenta. Atqve ut ſilentii peplo involvamus *EPISTOLICA* varia, qvibus vel de *MUNDI LAQUEIS & DAMNIS* præclarè diſſeruit, vel ſacros homines ſui comonuit officii, vel Martyres ad ſanctiſſima certamina evocavit; cumprimis legi merentur

Confer Cypriani Epiſt. I. ad Donat.

Cyprian. Epiſt. lib. II. ep. 2. Id. Epiſt. 4 & 5. Id. lib. III. epiſt. 6.

tur tractat⁹ qvidã, inter sanctissimi illius Martyris scripta, singulari christianarum commonefactionum splendore coruscantes; utpote Sermo Cypriani *de ELEEMOSYNA*, qvo misericordiæ opera accuratè exposuit, circa qvæ homini Christiano assidua & jugis operatio esse debeat; Sermo *de ZELO & LIVORE*, egregia evertendæ & eliminandæ invidiæ adminicula subministrans, & qvam aliena à vero Christi discipulo omnis mordacitas livoris sit, disertè ostendens; Sermo *de BONO PATIENTIÆ*, insignia sustinendarum afflictionum, & subeundarum extremarum calamitatum præcepta exhibens; Sermo *de MORTALITATE*, præclarè docens, *an invalescente peste mors extimescenda homini Christiano*, ac simul clarissimum vitæ humanæ speculum Christianorum obtutui exponens. Porrò qvâ potissimum Oratione uti, qvâ animi & vocis contentione DEUM compellare conveniat, in egregio *de ORAT. DOM.* sermone commonuit. Neqve prætereundus à pietatis cultore est Martyris *de PUDICITIA* libellus, licet is Cypriani fœtus haud genuin⁹ esse videatur, cum eandem ille cum pluribus aliis Doctoribus priscis subierit aleã, atq; monumentis ipsius non pauca aliorũ scripta sint admista. * Indè verò præcipuam scriptis suis

 con-

* *Observat Des. Erasmus, Cyprianum Patribus cate-*

ceteris in eo feliciorem fuisse, qvod cum horum voluminibus multa interspersa sint lectu prorsus indigna, illi nihil nisi doctum adscriptum sit, & à magnis Viris profectū. conciliavit authoritatem, qvod EXEMPLO etiam suo docuerit, *atqve* [ut Pontius ait] *in tantum exercitatâ virtute profecerit, ut nec damna senserit temporalia, non illum penuria, non dolor fregerit, non proprii corporis dira pœna concusserit, qvin potius permanserit in suis sedibus fixa virtus, & altis radicibus fundata devotio, nullo diaboli tentantis impetui cesserit, qvo minus Dominum suum fide gratâ etiam inter adversa benediceret.* Et cum Cyprianus, Nazianzeno teste, RE & VERBIS peregregiā Ecclesiæ operam navarit, factum, ut scripta etiam, sive monumenta tanto majori plausu eo superstite, & ad superos translato sint excepta, inqve perpetua permanserint veneratione.

Pont. in vit. Cypr

Greg. Naz. Orat. XVIII.

XVI. Supersunt duo illustria TERTII SECULI sidera, & pietatis fructuosæ strenui cultores atqve propagatores, ZENO videlicet VERONENSIS, & LACTANTIUS FIRMIANUS; Uterqve cum Magistrum Virtutis supremum [Salvatorem sc.] ex æqvo sit veneratus; indefesso etiam studio ejus gloriam monumentis cedro dignissimis illustrare, adeoqve felicissimorum scriptorum documenta dare instituit. Illum qvidem *HO-*

MI-

MILETICO, hunc *DIDACTICO* dicendi genere uſum fuiſſe deprehendimus: *ZENONIS* extant memorabiles de fide, ſpe, & charitate, de patientiâ item, pudicitia & juſtitia, de timore, de jejunio, de avaritia, de livore & invidia commonefactiones; LACTANTII verò Sacræ, ſeu divinæ INSTITUTIONES; qvibus Chriſtianorum officiorum ſumma, & diſcrimen qvod Virtutes Theologicas inter & Morales intercedit, accuratè egregieqve comprehenditur. Qvinimò vix ullam ſacroſanctorum officiorum partem eſſe conſtat, qvæ non aliqvam lucem, doctrinamqve aliqvam elegantiorem ab authore illo edecumatiſſimo acceperit, ut propterea Dux Chriſtianorum militum, & optimus piorum pectorum Daduchus poſſit nuncupari. Prætereo cæteros, ejuſdem gratiæ favonio adflatos Euſebiæ filios, qvorum vitâ doctrinæ puriſſimæ ſociatâ, veluti luce qvâdam præfulgidâ univerſus Orbis Chriſtianus in hunc uſqve diem fuit colluſtratus. Et cum hoc opus, pios formandi Doctores, ſanctiſſimamqve propenſionem in iis excitandi, præcipuum ſit cæleſtis magiſterii, unde ſumma ad Deum ipſum, utpote datorem benigniſſimum gloria redundat, dubium non eſt, qvin chariſmatis ejuſce collatio, ſive intenſiſſimi erga pietatis ſtudia affectûs progerminatio, ſemper fructu ſingulari ſeſe ſit commendatura, indeqve

Regnum cæleste alia atqve alia emolumenta & incrementa certissimè sit consecuturum, idqve tanto magis, qvanto flagrantior fuerit philotheorum, & phileusebiorum amor, qvanto item ab opum, gloriæ honorumqve inde conseqvendorum cupiditate liberior. Nunqvam profectò frustraneus erit egregius iste, qvo pii Doctores flagrant ardor, idem ille Spiritus, qvi sanctum in iis excitavit desiderium, dabit etiam eo bono, qvod tantoperè concupiscunt felicissimæ animæ, tandem aliqvando potiri. Etiamsi pietatis sinceræ studia, qvibus illæ ipsæ ducuntur, vulgò parvi, ac longè infra meritum suum æstimari soleant, neqve præmiis temporalibus cultores virtutis (qvæ Mundi est ἀχαριστία) exornentur, sciant tamen illi, maximam & invidendam mercedem sibi in cælis esse repositam, nimirum cum cælestis plane originis ea sit, qvâ de diximus indoles, utiqve, qvi ad studia sanctissima fervidã adeò habent propensionem, & ad sacra divino instinctu feruntur, laudum suarum præconia, & exantlatorum laborum præmia, non à mundanis, qvippe in terrena unicè defluentibus, sed à DEO ipso, omnium bonorum largitore & æqvissimo diribitore, certo certius olim sunt reportaturi.

COMMONEFACTIONIS XXXI.

APPENDIX,

DE VERA LITERATORUM HOMINUM NOBILITATE.

CUm testatissimum sit, Homines GENTE NOBILES, & claros, MENTE utplurimum animoqve nimiopere depravari, probrisqve suis inqvinatissimos vivere; non paucos verò humili & obscuro natos loco, Virtute suâ supremæ laudis, perpetuiqve honoris fastigium attingere; hinc ea Literatum Virum cura versabit atqve cogitatio, qvâ ratione veram ex Virtute sincerâ NOBILITATEM tandem conseqvi, ac gente licet obscurus, MENTE tamen CLARUS nobilisq; fieri, qvinimò supremæ fastigium dignitatis conscendere qveat. SOCRATEM, à tenuissimæ sortis parentibus editum Seneca prodidit & Maximus Tyrius, asserens eum & LAPICIDÆ FILIUM, & simum & ventricosum fuisse. Qvibus consentiens Porphyrius, Socratem patre marmorario genitum, per longum tempus artem paternam exercuisse memoravit; idemqve ex Porphyrio retulit Theodoretus,

Sen. ep. 44. *Maxim. Tyrius diss. 23*

Theod. lib. I. contra græcos, ante medium. Cyrill. lib. VI. in Juliã.

retus, qvamvis apud Cyrillum, modicum temporis in fabrili illo exercitio insumsisse dicatur. Non dubitavit eqvidem Socrates ipse in Timæo Plat. de patre ut marmorario, de matre ut obstetrice loqvi, nihil verecundatus sangvinis & generis obscuritatem. Sed & alios doctrinæ sapientiæqve laude celeberrimos homines, apud græcos obscuro planè loco natos Cyrillus observavit, longa & gravi oratione retundens, qvod Julianus Apostata objecerat circa Christianorum Doctorum ignobilitàtem. Nam & Platonem gladiatoris filium, ex sudoribus athletarum [cum prius in Isthmiis & Pythiis nudus ob parvam mercedem certasset,] ad philosophiam transiisse demonstravit; tum Zamolxim Thracem Pythagoræ ministrum, conditione mancipium, sapientiæ laude clarissimum opposuit. Pleniorem verò syllabum Virorum doctrina virtuteqve illustrium, humili sorte ac genere editorum dedit Ælianus. Et in eandem rem magnificè ut solet Seneca; *Non omnes* [ait] *curia admittit. Castra qvoqve qvos ad laborem & periculum recipiunt, fastidiosè legunt, BONA MENS OMNIBUS PATET. Omnes ad hoc sumus NOBILES. Nec rejicit qvenqvam philosophia, nec eligit, omnibus lucet, Patricius Socrates non fuit, Cleanthes aqvam traxit, & rigando hortulo locavit manus. Platonem non accepit nobilem philosophia,*

Ælian. lib. XII. var. hist. cap. 43. & lib. de remed. dialog. 5. Seneca ep. 44.

sophia, sed fecit. Qvid est, qvare desperes his Te posse fieri parem? Omnes hi Majores tui sunt, si te illis geris dignum, geres autem, si hoc protinus Tibi persvaseris, à nullo Te nobilitate superari. Qvis ergò generosus? Ad virtutem bene à natura compositus, *hoc unū est intuendum.* Non inelegans olim contentio inter Appium pulchrum, & M.T. Ciceronem exorta, uter ex ambobus verè dicendus Nobilis? Appius irridens Ciceronis novitatem, suæqve familiæ vetustatē, nobilitatem non esse credebat, ubi non εὐγένεια. Verùm præclarè Cicero eum monuit, ut diligentius attendat verbis Athenodori de nobilitate differentis; *Posse sc. qvempiam εὐγένειαν habere, nec tamen esse Nobilem,* cum sæpè nobilium filii flagitiosissimi existant, itaqve ex virtute, non à natalibus veram nasci nobilitatem, errare vulgum, qvi existimet, omnes ex claris familiis ortos esse nobiles, cum potius sint εὐγενεῖς, nec qvisqvam nisi virtute sua verè clarus evadat. Eqvidem plebeja & ignobilis Ciceronis familia non obfuit, qvo minus Romani Consulatus obtineret dignitatem. Ab amicis aliqvando admonitus, ut aliud sibi cognomen ascisceret; respondit, se CICERONIS nomen illustrius effecturum, qvam esset Catonum, Catulorum aut Scaurorum, hæ enim familiæ cumprimis illustres apud Roma-

Cicero lib. III. epist.

Romanos fuêre. Cognomen autem Ciceronis ideò patebat cavillis, qvod à cicere, vilissimo legumine dictum videretur: *Qvasi verò* (regessit Cicero) *non Fabii à fabis, & Lentuli à lente sint nuncupati; parum illustris est, qvi præter imagines & cognomen nihil habet nobilitatis, pulcherrimum autem nobilitatis genus est, qvam sibi qvisqve* PROPRIIS VIRTUTIBUS *conciliat.* Non sanè fefellit M. Tullium concepta de nominis sui claritate opinatio, siqvidem Ciceronis nomen hodie decantatius multò sit, qvam Catulli aut Scauri, cum gentium harum statuis & imaginibus. *Satius est* (notanter ipse dicebat] *meis gestis florere, qvam majorum opinione uti. & ita vivere, ut sim posteris meis nobilitatis initium, & virtutis exemplum.* Magis verò christianè Gregorius Nazianzenus, æmulis, generis ignobilitatem exprobrantibus ad h. m. respondit: *Omnibus genus unum: si inferiora hæc spectare velis, pulvis; si superiora, spiraculum illud, cujus participes facti sumus, qvodqve conservare jubemur, & cum qvo mihi ad tribunal sisti necesse est, ut divinitus inditæ nobilitatis, imaginisqve rationem reddam. Qvisqvis igitur per rectam vivendi rationem, animiqve ad exemplum suum inclinationem, spiraculum illud conservaverit, huic demum nobilitas constabit. Contra qvi illud per VITIUM fœdaverit, formamqve alteram, hoc est,* ser-

Cicero apud Plutar. in Apoph.

Cicero in Orat. contra Sallust.

Gregor. Naz. Orat. XXV. num. 32.

ſerpentis, ſibi ipſe induxerit, ille verè ignobilis & obſcurus habendus erit. Qveritur idem Nazianzenus alibi, qvod cum eqvorum virtus ex ipſis explorari ſoleat, non ex progenitorum dotibus æſtimari; homines tamen viritim æſtimari nolint, ſed majorum claritatè, & iis qvæ ipſi non fecêre, decus ſuum & nobilitatem definiant, eoſqve, qvi majoribus minus claris orti ſunt, deſpicatui habeant, qvaſi magni aliqvid interſit inter *lutum* & *lutum.* Nec diſſimiliter Magnus Baſilius; *Non eſt* (inqvit) *cur Patres ac progenitores illuſtres proferamus. Nam turpe eſt aliunde ornare eum, qvi propria ipſe virtute illuſtris eſt. Lege namqve conſvetudinis talia inter encomia uſurpant. Alioqvi veritatis lege qvæ cuiqve ſunt propria afferenda encomia exiguntur: Neqve enim velocem eqvum reddit, qvod is unde natus eſt, ad curſum aptus fuit; nec canis encomium eſt, ex velociſſimis prognatum eſſe. Sed qvemadmodum aliorum animantium virtus in unoqvoqve propria conſideratur, ita & PROPRIA VIRI* [eruditi] *LAUS EST, cujus ex rebus ab ipſo benè geſtis teſtimonium habet. Qvid filio confert, de illuſtri natum eſſe parente?* Abſit tamen, ut veræ nobilitatis decoribus inde qvicqvam decedat: *Non abs re* [ait Auſonius] *multa dantur Nominibus, & eſt Roma pro merito.* Qvamdiu intra fines debitos nobilitas ſeſe continet,

Idem Or. XX.

Confer Naz. Orat. XXXIII. *Baſil. homil. XXVI. qvæ eſt in S. Mamãtem.*

Auſon. in gratiar. act. n. 6.

net, àqve omni vitiorum turpitudine eſt aliena, laude ſua neutiqvam deſtituetur. *Omnes boni* (præclarè ait Seſtius Orator) *ſemper nobilitati favemus, & qvia utile eſt Reip. nobiles eſſe homines, dignos majoribus ſuis, & qvia valere debet apud nos clarorum hominum ſemel de Republica meritorum memoria, etiam mortuorum.* Etſi igitur meritiſſimo jure virtuti Majorũ, in poſteris qvalibuscunq; aliqvid tribuendum ſit, generis tamen obſcuritas neutiqvã impedit, qvo minus ERUDITI HOMINES, qvi gente utplurimũ ignobiles ſunt, ſupremæ claritatis felicitatiſqve [qvæ ſolâ virtute doctrinæ ſociata paratur] apicem attingere qveant. Longè clariores illi *Mente* evadunt, qvam alii *Gente*, cum non raró ſangvinis claritati vitia graviſſima adnaſcantur, imprimis illa inanis gloriæ teredo, qvam ſapientiores viri etiam atqve etiam volunt abactam. Qvodſi in uno eodemq; *homine erudito, Gentis* & *Mentis* nobilitas, generis & virtutis claritudo amicè conſpirent, maximis ille ævi ſui ornamentis accenſebitur, nec minus Orbem eruditum, qvam ſanctam Civitatem veluti inæſtimabilis pretij gemma olim exornabit.

Seſtius in defeſ.

* * *

COM-

COMMONEFACTIO XXXII.

SYNCRETISMUS SALUTARIS,

SIVE

DE SVAVISSIMA PIETATIS SINCERÆ, ET DOCTRINÆ MULTIJUGÆ CONSOCIATIONE,

Ad Commentat. IX. num. IX. ſeqq.

I.

Vantumvis Literatorum Hominum VITIA periniqvè in ipſas literas conijciantur, ac temeratæ, imò conculcatæ PIETATIS, falſiſſimè incuſetur eruditio profundior, ſiqvidem ea non omnibus promiſcuè, ſed malè utentibus duntaxat nocentior exiſtat; longa tamen ſeculorum experientia docuit, NIMIAM SCIENTIÆ CUPIDITATEM, qvam ſub CURIOSITATIS infructuoſæ noxiæqve titulo

Confer Felic. Liter. Coment. IX. & ult. per tot.

qvondam detestati sumus, FELICITATI, ex virtutis veræ sinceræqve exercitio provenienti, gravissimum utplurimum obicem posuisse, tempus pietati debitum, sacrilego ausu sibi vendicasse, tantum non omnem distraxisse devotionem, qvinimò Ducem qvandoqve exercitûs vitiorum, literatos homines infamantium perdentiumqve extitisse. Nimirum, ut eleganter non minus, qvam verè qvondam PETRUS DAMIANUS; *Qvi vitiorum* (scripsit) *omnium catervas moliebatur inducere, CUPIDITATEM SCIENTIÆ, QVASI DUCEM EXERCITUS posuit, sicqve postea infelici Mundo cunctas iniqvitatum turmas invexit.* Sanè cum Literatis, inflantium duntaxat scientiarum glutino detentis, rara de DEO cogitatio obversetur, doctiqve, continuæ profanorum scriptorum lectioni, ac intellectûs perfectioni intendentes, omne propemodum tempus otiosis contemplationibus consumant, orationem fastidiant, rerum cælestium studium prorsus negligant, adeoqve divinæ gratiæ scatebrâ penitus destituti, de sapientiâ Sanctorum acqvirendâ haudqvaqvam sint solliciti; mirum non est, qvod culparum gravissimarum mala, spissamq; animi cæcitatem incurrant, & perpetuâ tandem excidant felicitate. Non ægrè itaq; ferat Vir doctrinâ multijugâ coruscans, sed vehementer potius lætetur, si deprehendat, toties sibi inculcari cõmen-

P. Damian. ep. CV.

mendariqve studium veræ sinceræqve PIETATIS; totus ardeat nobilissimæ ejusce virtutis, scientiæq; celsissimæ amore, despiciens præ illâ ejusmodi doctrinam, vi cujus nec summum acqviritur bonum, nec à sumo malo mortales revocantur; cæterū pro virili sua stabiliens salutarem illum ac verè fructuosum SYNCRETISMUM, sive christianæ Pietatis, cum doctrinâ eminentiori consociationem. Innumeros profectò tenet infernus, qvibus profanarum rerum cognitio fuit maxima, pietate destituta; cum dæmonibus isti degunt δαίμονες, & cúm doctissimo acutissimoqve Lucifero, cœlo æternum erunt extorres. Horreant licet boni omnes, vel ad solum SYNCRETISMI BABELICI nomen, atqve toto pectore infaustam diversarum religionum confusionem detestentur; sanctissima tamen illa, omniumq; felicium literatorum calculis summoperè probata ERUDITIONIS ac VIRTUTIS solidioris CONGLUTINATIO, incomparabili sese fructu ubiqve commendat, atqve emolumento sempiterno.

II. Elegantissimè Bernardus, SCIENTIAM MULTIJUGAM, christianæ Pietatis igne neutiqvam decoctam, cum cibo contulit, ob nimiam in stomachum ingestionem, vi caloris nativi haud subacto, unde cruditates morbiqve exitiosi procreentur, nec rarò clades hominis, nimiam illam repletionem ex- *Bernar. Serm. 39. in Cant.*

cipiat. Et juxta Magnum Gregorium, cor-
Gregor. M. l. 13. Moral. cap. 7. da, non nisi profanè sapientium, *vasa papyri* merentur nuncupari; *Qvantumcunqve* [ait] *illa ad horam strepant, aliud non reportant, qvam divini furoris pondus, qvo opprimuntur & conteruntur.* Qvid, qvod Philo Judæus
Philo in lib. de agricult. farinæ ejusce sapientes cum suibus duxerit conferendos, eò qvod illæ ungulam qvidem dividentes, attamen non ruminantes, in lege immundæ censeantur; nec ipse Jacobus Apostolus dubitarit, sapientiam hujusmodi ANIMALEM vocare, & DIABOLICAM, siqvidē & carnis cœno penitus im̄ersa hæreat, & peropportunum diabolo instrumentum, ad inferenda Orbi gravissima mala subministret. Qvo doctiores olim fuêre hæretici, scientiisqve profanis & inflantibus excultiores, eò perniciosius sunt grassati, eoqve furentius [gladiis qvippe bis acutis instructi,] ad ipsa pietatis dogmata evertenda sese accinxerunt. Instrumenta perditionis (ut Cassianus loqvitur) suppeditarunt scientiæ noxiæ, artesqve
Cassian. Coll. XIV. c. 10. à virtute sejunctæ, qvandoqve sacram rem tantum non penitus destruxêre. Et cum pseudosophi illi, lucis naturalis usum haudqvaqvam purum ac liqvidum habuerint, accidit, ut offusis à depravato affectu tenebris, ipsam veritatem Orbi revelatam miserè plerunqve obscurarint. Opportunè huc veniet Clemens Alex. corruptionis gravissimæ [ex
cali-

caligine mentibus eruditis suffusâ] originem noxamqve ostensurus; *Qvemadmodum* [ait] *exhalationes, qvæ & è terrâ, & ex lacunis ac voraginibus oriuntur, conflantur in caliginem & nimbosam vertiginem; ita etiam carnalium cupiditatum* (inflantiumqve scientiarum) *vapores, malam animæ inurunt habitudinem, voluptatis spectra animæ repræsentantes, & ante eam effundentes. Intelligenti itaqve luci* (h. e. eruditæ menti) *tenebras offundunt, attrahente animâ vapores, qvi oriuntur ex cupiditate, & perpetuitate voluptatum, vitiorum vertigines condensante.* Clarissimè eqvidem his verbis Clemens Alexandrinus innuit, omnem profanæ eruditionis apparatum, omnemqve supellectilem literariam, non alio, qvam nothæ, animalis ac diabolicæ sapientiæ stigmate notandam esse, si ejus possessores cultoresqve, virtutis ac pietatis sinceræ amore & studio destituantur. *Splendidissima licet illa in oculis sit mortalium, offusis tamen ab affectu depravato tenebris, æternùm obscurabitur.* Hinc est, qvod cum Clemente Alexandrino, universus Patrum sanctissimorum chorus, cunctos bonarum artium cultores ad pietatis infucatæ studium freqventer adeò sit cohortatus, & verbis pariter ac factis, exemplo proprio non minus qvam sermone mellifluo, *svavissimum illud virtutis & doctrinæ solidioris consortium* duxerit commendandum.

Clem. Alex. lib. II. Strom

Nō enim Patres thesauri latebāt, in illustri illo & congeminato gazophylacio reconditi; non præmii cœlestis, piis parati Doctoribus excellentia eosdem fugiebat; districtum DEI adversus flagitiosos literatos judicium minimè ignorabant, certoqve certius credentes, qvod eruditi homines, qvantò plus sciunt, tanto sint gravius puniendi, nisi sanctius devotiusqve vixerint; sterilem illam cosmosophorum & cosmophilorum scientiam vanamqve logomachiam toto pectore sunt detestati. Qvod si Romani olim, majorem adhuc spirantes morum severitatem, nugivendulos Græcorum philosophos urbe pepulerunt, qvod non nisi otiosis & contentiosis disciplinis instructi, juventutem à virtutis solidioris tramite averterint, atqve ad *differendum* duntaxat, non verò ad *agendum* reddiderint idoneos; nemo facilè sanctissimis illis in veteri Academiâ J. C. Professoribus vertet vitio, qvod philodoxos & paradoxos illos Doctores tantoperè sint aversati, qvos praxi & moribus à Christi instituto alienissimos deprehendêre. Hos similes esse putabant ligneis illis manibus, in agrorum limites infixis, qvæ qvá sit eundum, viatoribus demonstrant, ipsæ nihilominus loco fixæ permanent; campanis item, qvæ alios ad Ecclesiam vocant, ipsæ tamen loca sua, qvibus affixæ sunt, nunqvam deserunt; Cytharis & Musi-

cis

cis instrumentis, qvæ sono qvidem prosunt aliis, ipsæ nec sentiunt nec audiunt qvicqvam; Scribis qvoqve illis & Pharisæis, qvi magis viam in Bethlehem ostendentes, ipsi eodem proficisci noluerunt, & ne qvidem pedem moverunt.

III. Eccur obsecro, supremæ illi⁹, sive revelatæ lucis radiis collustrati, Deoq; soli sacrati Doctores, veram sapientiam in nudâ scientiæ multijugæ conqvisitione, non item virtutis ac pietatis solidioris excercitatione collocarent? cum è Gentilium cœtu non pauci præclarè statuerint, sapientiam supremam non in VERBIS solùm, sed in REBUS etiam consistere, non in hoc adhiberi, ut cũ aliqvâ oblectatione consumatur dies, ut dematur otio nausea, sed eò collimare potissimum, ut animus formetur ac fabricetur, vita disponatur, actiones regantur, agenda & omittenda demonstrentur. *Discas* [ita egregiè qvondam admonuit Seneca] *qvod oportet, & qvod didicisti, AGENDO confirmes; Nam qvi didicit, & facienda ac vitandâ præcepit, nondum sapiens est, nisi in ea qvæ didicit, ejus animus transfiguratus sit.* Et rursus: *Antiqva Sapientia nihil aliud qvam facienda ac vitanda præcepit, & tunc longè meliores erant Viri, postqvā verò* DOCTI *tantum prodierunt, BONI esse desierunt. Simplex illa & aperta virtus, in obscuram & inertem scientiam versa* Sen. epistol. 95. Epist. 96.

est, docemurq́, BENE DISPUTARE, NON VIVERE. Qvis itaqve vitio vertat priſcis chriſtianæ pietatis Magiſtris, qvod illos Doctores infructuoſos eſſe cenſuerint, qvi multarum rerum ſcientiâ acqviſitâ, virtutis ſtudium negligunt penitus, perpetuæqve ſeſe tradentes deſidiæ, verorum ſapientum nomen haudqvaqvam promerentur? *Instructio* (ſcitè admodum ſcribit Doctor mellifluus) *doctos reddit, affectio autem ſapientes. Sol non omnes, qvibus lucet, etiam calefacit; ſic ſapientia multos, qvos docet qvid ſit faciendum, non continuò etiam accendit ad faciendum. Aliud eſt multas divitias ſcire, aliud poſſidere; nec notitia divitem facit, ſed poſſeſſio. Sic prorſus, ſic aliud eſt noſſe DEUM, & aliud timere; nec cognitio ſapientem, ſed timor facit. Tunè ſapientem dixeris, qvem ſua ſapientia inflat? Qvis illos ſapientes niſi inſipientiſſimus dicat, qvi cum cognoviſſent DEUM, non tanqvam DEUM glorificarunt, aut gratias egerunt? ego magis cum Apoſtolo ſentio, qvi inſipiens cor eorum manifeſtè pronunciat. Et benè initium ſapientiæ timor Domini, qvoniam tunc primum DEUS animæ ſapit, cum eam afficit ad timendum, non cum inſtruit ad ſciendum.*

Bern. Homil. 25. in Cantic.

Nec minus eleganter idem Bernardus alibi; *Nonne illa ſcientia* (ſcil. virtute vera carens) *reputabitur in peccatum, tanqvam cibus converſus in pravos noxioſqve humores? annon ma-*

Bern. hom. 39 in Cant.

malus humor peccatum, annon mali humores, pravi mores? annon inflationes & torsiones in conscientia sustinebit, qvi hujusmodi est, sciens videlicet bonum & non faciens? annon responsum mortis & damnationis toties in semetipso habebit, qvoties in mentem venerit sermo, qvem dixit DEUS, qvia servus sciens voluntatem Domini sui, & non faciens, digne vapulabit multis? Qvid, qvod unumqveqve doctum, multa scientem & pauca facientem, nonnemo è veteribus, simulachris gentilium compararit, qvæ oculos habeant, & non videant, aures, nec tamen audiant: *Norunt fortassis* [pergit ille] *qvomodo vitam suam circumspicere debeant, eam tamen, prout oportet circumspicere dissimulant; vivendi qvodammodo instrumentum habent, sed videndi officio carent. Norunt fortasse, qvæ sit virtus, & qvalis esse debeat, & tamen non volunt obedire; hoc est aures habere & non audire.* Utinam oculos ejusmodi ligneos, auresqve inanes, non ij hodienum haberent eruditi, qvi sacratiori philosophiæ nomina sese dedisse gloriantur, & tamen sterili potius, qvam utili aut fructuosæ eruditioni navant operam! Utinam illis non conveniat memorabilis illa stulti philosophi descriptio, qvam magnus Climacus verbis seqventibus exposuit: *Stultus Philosophus à se ipso damnatus expositor, sibimet contrarius loqvtor, cæcus videndi magister, de sanitate vulne-*

Conf. Richar. à S. Vict. lib. 1. de erudit. inter hō.

Joh. Climacus grad. XVII.

neris disputat, atqve id fricando exasperare non desinit; contra morbum loqvitur, & qvæ sunt noxia, manducare non cessat; adversus se ipsum orat, & protinus ad opus suum proficiscitur; id dum perficit, sibi ipsi indignatur, nec verborum suorum pudet miserum. Malefacio clamat, & tamen acrius instat. Os contra vitium orat, & corpus pro vitio luctatur. De morte philosophatur, qvi qvasi non sit moriturus, ita vivit; de separatione corporis & animæ severius admonet, & qvasi sempiternus futurus sit dormitat. Nullibi [eheu!] non, ejus farinæ stulti philosophi reperiuntur, qvi (ut rursus cum D. Bernardo loqvamur) verbum DEI habentes qvidem, sed illud opere non exercentes, Religionis sunt SOPHISTICÆ, sub prætextu sanctitatis palliatæ &c. Qvales miseri illi sint futuri, dies Domini declarabit, ubi locum nullũ, Religionis simulatio, nec fictio sanctitatis, nec sermo sophisticus, nec syllogismus versutus inveniet. Nulla verò hinc contemptûs literarii capienda arripiendave est occasio, neqve ad prolacerandas Scientias & artes liberales (emolumentis maximis sese commendantes) propterea stringendus est calamus: Literis ipsis inqvam, minimè tribuendum id, qvod ex pravo solùm earundem usu proficiscitur; verum monuisse satis fuerit, doctrinam, pietate solidiori destitutam, veluti tumidam imò perniciosam pseudoso-

Bern. Serm. XII. in Cant.

dosophiam esse proscribendam, typhumqve nuncupandam, seu aëris turbinem, [præcipuam navigiorum pestem] circumrotatione suâ obvia qvæqve confringentem: *O qvot in genere mortaliū* [ita piè non minus qvam eleganter Hirnheimi⁹ exclamat] *fastuosi ac eminentes arundinum flocci, hoc scientiæ VENTO agitantur & discerpuntur, qvot illo tumidi utres in exitium suum inflantur! qvot eodem, velut nubes sine aqvâ per inane vitiorum, circumferuntur! qvot hoc typho, è terra virtutis, & basi vitæ melioris eradicati, in altum exitiosè tolluntur! qvot turbulentus hic auster contrivit, qvot typhonicæ hujus procellæ impetu contorta & confracta sunt, pelagus hujus mundi sulcantium navigia. Qvot ventum hunc seminantes, turbinem metunt æternæ damnationis!*

Hieronymus Hirnh. in præf. tract. de Tumore scient. human.

Hos. 8. v. 7.

IV. O Felices itaqve, O terqve qvaterqve beatos illos LITERATOS, qvi tristibus adeò vitiosorum, miserèqve pereuntium literatorum casibus, tot argonautarum periclitantium damnis, malisqve sempiternis edocti, huc omne studium conferunt, ut fluctuum illorum exitiosorum impetui, hoc est vitiorum execrabilium, plusqvam typhonicis procellis erepti, deinceps navigationem suam, h. e. se ipsos regant prudentius, atqve VIRTUTEM & PIETATEM SOLIDIOREM, UNA CUM ERUDITIONE EDECU-

MA-

MATIORI toto vitæ decurſu poſſideant. Id qvâ ratione commodiſſimé fieri, qvove artificio doctrina excellens, cum virtute & pietate verè chriſtianâ ſociari poſſit, præter alios, ſingulári curâ in nobili Militis Chriſtiani Enchiridio magnus ille Deſiderius expoſuit, hoc inter alia, notatu digniſſimum conſilium ſubminiſtrans: *Tutiſſimum eſt PIETATIS officiis occupari, ut opera tua non ad terrena ſtudia, ſed ad Chriſtum referantur. Sed ne ſcientiæ ſubſidia contemnas, illud conſidera: Antea ſatis erat Iſrael hoſtem effugere, at non prius ſibi fidit, ut Amalechiten provocet, ut cominus experiatur, qvam eſſet manna cœleſti, & aqvâ de petra ſcatente refectus. His epulis confirmatus egregius ille bellator David, univerſam hoſtium cohortem contemnit, paraſti, inqviens, in conſpectu meo menſam adverſus omnes, qvi tribulant nos. Crede mihi frater, nulla tam vehemens hoſtium impreſſio, id eſt, nulla tam valida tentatio, qvam ardens ſacrarum literarum ſtudium non facilè retundat, nulla tam triſtis adverſitas, qvam non reddat tolerabilem - - - Ergò ſi Te totum ſtudio ſcripturarum dedicabis, ſi in lege Domini meditaberis die ac nocte, non timebis à timore nocturno ſive diurno, ſed ad omnem hoſtium inſultum munitus atqve exercitatus eris. Neqve eqvidem uſqveqvaqve improbaverim, ad hanc militiam velut tyrocinio qvodam preludere in literis*

Deſ. Eraſmus Enchir. Milit. Chriſt. qvod extat Tom. V. opp. ſub init.

teris poetarum, & philosophorum gentilium, modo modicè ac per ætatem qvis eas attingat, & qvasi in transcursu arripiat, non autem immoretur, & veluti ad scopulos sirenæos consenescat. Nam ad hæc qvoqve studia vocat divus Basilius adolescentulos, qvos ad Christianos mores instituit, & ad Musas revocat Licentium suum noster Augustinus. Neqve pœnitet adamatæ captivæ Hieronymum. Laudatur Cyprianus, qvod Ægyptiis spoliis Templum Domini, locupletarit. Verum nolim Te cum gentilium literis gentilium & mores haurire. Alioqvi per multa reperies & illic ad rectè vivendum conducibilia: neqve aspernandum, qvod etiam Ethnicus author benè monet, qvandoqvidem nec Moyses Jethro soceri consiliũ est aspernatus. Fingunt illæ literæ vegetantqve puerile ingenium, atqve ad divinarum scripturarum cognitionem mirè præparant, ad qvas illicò pedibus manibusqve illotis irrumpere, penè sacrilegij genus est. Hieronymus eorum impudentiam taxat, qvi modo à secularibus studiis profecti, audent divinas tractare scripturas. At qvanto faciunt impudentius, qvi ne gustatis qvidem illis, istuc ipsum audent. Sed uti divina Scriptura non multum habet fructus, si in literà persistas hæreasqve; ita non parum utilis est Homerica Virgilianaqve poesis, si memineris eam totam esse allegoricam: Id qvod nemo negabit, qvi modo veterum eruditionem,

vel

vel summis labiis degustarit. Obscœnos autem Poetas, suaserim omninò non attingere, aut certè non introspicere penitius, nisi forte noveris descripta magis horrere vitia, & contemtione turpium, vehementius amare honesta. E Philosophis autem Platonicos Te seqvi malim, propterea, qvod cum plerisqve sententiis, tum ipso dicendi charactere, qvam proximè ad Propheticam Evangelicamqve figuram accedunt. Breviter, omnem ethnicam literaturam delibare profuerit, siqvidem id fiat ut dixi, & annis idoneis, & modice, tum cautim & cum delectu; deinde cursim, & peregrinantis non habitantis more: postremò qvod est præcipuum, si omnia ad CHRISTUM *referantur; sic enim mundis omnia munda sunt, cum im̃undis contra nihil sit mundum. Neq; vitio tibi vertetur, si Salomonis*
Cant. VI. *exemplo, sexaginta Reginas, octoginta concubinas, & innumerabiles secularis sapientiæ puel-*
NB. *las domi alas, modo DIVINA SAPIENTIA præter cæteras sit unica tua, formosa tua, columba tua. Et Israelites amat alienigenam, barbaramqve, forma captus. sed capillis derasis, ungvibus præsectis, & allophila facit Israelitidem. Et Oseè fornicariam ducit, verum ex ea liberos*
Os. I. *tollit non sibi, sed Domino Sabaoth, sanctumqve Prophetæ stuprum dominicam auget familiam. Hebræi posteaqvam Ægyptum reliqverant, aliqvandiu consperso vivebant, sed hic cibus temporarius erat, neqve ad tantam profectionem poterat*

ierat suppetere. Ergò eo mox fastidito, ad manna properandum est cœlestis sapientiæ, qvæ te affatim alet animabitqve, donec propositi victor pervenias ad palmas illas præmii nunqvam desituri. Ita præclarissimè de nobili illo Pietatis sinceræ (ex sacrarum literarum latifundio hauriendæ) & eruditionis profanæ conjugio qvondam Erasmus disseruit, cujus exemplum cum sibi ætate nostra imitandum sumsisset GISBERTUS VOETI9; in illustri qvâdam Doctorum Academicorum coronâ, Sermonem memorabilem habuit de PIETATE cum SCIENTIA CONJUNGENDA; illius partem potiorem (utpote multo fructu sese commendantem) transscribendam duximus, & cum pluribus h.l. communicandam, est autem talis:

G. Voetii Orat. de piet. cũ scientia conjung. extat sub fin. exercit. piet. edit. Gorich. 1664.

„ Cogitanti mihi, auditores clarissimi, qvo
„ potissimum Orationis genere in Athenæo
„ hoc nostro primitus Theologicam cathedrã
„ dedicarem, in mentem venit ratio condi-
„ tionis & vocationis meæ; qvæ non tam sci-
„ entiarum optimarumqve artium commen-
„ dationem abundè & egregiè satis à doctis-
„ simis Collegis præstitam, qvam aliqvod ad
„ pietatem incentivum jure suo postulare vi-
„ detur; si forte fugientem illam & tantum
„ non terras relinqventem [ut olim Poëtæ de
„ Astrea sua] retrahere & sistere qveamus.
„ Præsertim cum nemo sanus non videat, ne-

,,mo pius non doleat, tristissimam recidivam
,, ferè pati hæc restaurata Christianismi tem-
,, pora, & superstitione pulsâ, Libertinismum,
,, Epicureismum, securitatem, dissolutionem,
,, Mundum deniqve totum qvasi instructa a-
,, cie ingruere ; ut verè de temporibus no-
,, stris dici possit: *Esse nunc scientiæ multum,*
,, *conscientiæ parum*; & qvod olim antiqvi-
,, tus jactatum: *Seculum esse religionum ferax,*
,, *pietatis sterile.* Usqve adeò *illa ingeniorum*
,, *scabies* [ut loqvar cum Seneca] aulas, por-
,, ticus, fora, urbes, agros, domos, naves, cur-
,, rus, gymnasia deniqve omnia pervasit, ut
,, *disputare malint qvam vivere.* Huic gras-
,, santi, huic infestissimo malo ut pro virili oc-
,, curramus, statuimus hodie conscientiis o-
,, mnium, qvos qvidem aliqva DEI sui & pro-
,, priæ salutis cura tangit, hoc persvadere :
,, *Pietatem cum scientiâ conjungendam, impri-*
,, *mis* STUDIOSIS & LITERATIS; *& qvidem in*
,, *Gymnasiis in cursu studiorũ.* Qvod argumẽ-
,, tum, cum auditoribus Christianis, cum Con-
,, cionatori Theologo, cum Gymnasio huic
,, illustri, cum instituto Amplis. Prudentissi-
,, miq; Magistratus, cum bonorum omnium,
,, cum Parentum, Fautorum, Tutorum, Me-
,, cœnatũ votis & honestis desideriis sit con-
,, venientissimum, qvin apud vos facilem fa-
,, vorem & applausum inventurum sit, nullus
,, dubito.

Ut

„ Ut ergo rectè procedat Oratio, operæ
„ pretium nos facturos arbitramur, si, qvid sit
„ pietas, verbo explicemus. Non aberrabit,
„ qvi cum sacrâ Scripturâ dicat eam esse fi-
„ dem per charitatem efficacem; aut qvi in
„ trigâ illa virtutum, summam ejus constitu-
„ at, in fide scilicet, spe, charitate. Chara-
„ cterismum pietatis delucidè & populariter
„ nihilominus doctè & pathetice exhibet san-
„ ctissimus Christi Martyr Cyprianus verè λόγων
„ ποιητὴς καὶ ῥητὴρ ἔργων: *Humilitas in*
„ *conversatione, stabilitas in fide, verecun-*
„ *dia in verbis, in factis justitia, in operibus*
„ *misericordia, in moribus disciplina, inju-*
„ *riam facere non nosse, & factam tolerare*
„ *posse, cum fratribus pacem tenere, DEUM*
„ *toto corde diligere, amare in illo qvod Pa-*
„ *ter est, timere qvod DEUS est, Christo nihil*
„ *omninò præponere, qvia nec nobis ille qvic-*
„ *qvam præposuit, charitati ejus insepara-*
„ *biliter adhærere, qvando de ejus nomi-*
„ *ne & honore certamen est, exhibere in*
„ *sermone constantiam, qvâ confitemur: in*
„ *qvæstione fiduciam, qvâ congredimur: in*
„ *morte patientiam, qvâ coronamur. Hoc*
„ *est cohæredem Christi velle esse, hoc est*
„ *voluntatem patris adimplere.* Hacte-

„ nus Cyprianus. Talem pietatem veræ Sa-
„ pientiæ individuam comitem, omnium vir-
„ tutum, omnium actionum noſtrarum regi-
„ nam & dominam, ipſa lex ſummi Numinis
„ omnium conſcientiis, imprimis legum di-
„ vinarum atqve humanarum ſtudioſis impe-
„ rat. Antiqvi legislatores, Lycurgus, Nu-
„ ma, aliiqve ut optimè inſtitutis legibus, a-
„ pud homines vitiis & pravis affectibus dedi-
„ tos, authoritatem aliqvam conciliarent, è
„ cælo eas deducebant, & ad Dei Deæve ali-
„ cujus oraculum & familiaritatem earum o-
„ riginem referebant. Sed nunc tali auxilio,
„ nec defenſoribus illis tempus eget, in tam
„ altâ Evangelii luce, in tam præclarâ & dif-
„ fuſa Chriſtianiſmi profeſſione, in hoc illu-
„ ſtri Gymnaſio, in iſta auditorũ coronâ. Non
„ qværam ex vobis qvaſi dubitabundus, qvod
„ B. Paul9 ex Agrippa: *Credis Agrippa Prophe-
„ tis?* Sed fidenter dicam, ſuperabundans
„ gaudeo, ore meo aperto erga vos: Scio
„ qvod creditis publicis atq; indubitatis ver-
„ bi divini tabulis: Chriſtiani eſtis, hoſpites
„ ſanctorum, domeſtici Dei, conſortes divi-
„ næ naturæ, filii Prophetarum, filii Scriptu-
„ rarum. Audite ergo Deum veſtrum, po-
„ pule Dei, genuina cæli propago, audite filii
2 Petr. I. ℣. 5. 6. 7. 8. 9. „ minimè fallaces Patrem veſtrum loqventem
„ per Apoſtolum: *Ad hoc ipſum verò vos om-*
„ *ni collato ſtudio, adijcere fidei veſtræ vir-*
tutem,

„ *tutem, virtuti verò notitiam, notitiæ ve-*
„ *rò continentiam, continentiæ verò tole-*
„ *rantiam, tolerantiæ verò pietatem, pieta-*
„ *ti verò fraternum amorem, fraterno ve-*
„ *rò amori charitatem. Hæc verò si vobis*
„ *adsint & abundent, non inertes vos & in-*
„ *fructuosos efficient in Domini nostri JESU*
„ *CHRISTI agnitione. Nam cui hæc non*
„ *adsunt is cæcus est, nihil procul cernens,*
„ *oblitus sese à veteribus peccatis suis fuisse*
„ *purificatum.* Et alibi: *Qvis sapiens &* Jac. 3.
„ *scientia præditus, inter vos? demonstret* ℣. 13.
„ *ex bonâ conversatione opera sua, cum le-*
„ *nitate sapiente.* Et paulo post: *Qvæ au-*
„ *tem supernè est sapientia, primum qvidem*
„ *casta est, deinde pacifica, æqva, obseqvens,*
„ *plena misericordiæ & fructuum bonorum.*
„ Hæc mandat summus legislator, qvi potest
„ servare & perdere. Hoc postulat à vobis
„ fons omnis sapientiæ, à qvo omne donum
„ & perfecta donatio, à qvo ars & scientia,
„ sapientia & intelligentia, à qvo sermo lin-
„ gvæ. Hoc inclamat ille qvi tanqvam su-
„ premus Musagetes scholis & studiis præsi-
„ det, qvi verè Stator fugientium literarum
„ barbariem à capitibus nostris avertit, qvi in-
„ genium literarum capax nobis contulit, qvi

„ Ampliſſimo hujus celeberrimæ urbis Ma-
„ giſtratui hanc mentem indidit. Si ſubdi-
„ ti ſummi Numinis, ſi filii ſapientiæ, ſi verè
„ ſtudioſi ſumus, ſi ſublimi ac generoſo ſapi-
„ entiæ ardore pectus noſtrum incaluit,
„ ſi ſupra communem idiotarum, imò & pro-
„ letariorum ſtudioſorum ſortem ſanctâ qva-
„ dam ambitione atqve æmulatione attolli
„ volumus, audiamus tam benignum patrem
„ ad ſe & ſua, ad bonum ſuum imò ad bonum
„ noſtrum, ad nos ipſos, ut verè noſtri & ipſius
„ ſimus, nos continuò revocantem: tanto a-
„ lacrius audiamus, qvanto majori atqve ar-
„ ctiori vinculo illi ſupra alios omnes obſtrin-
„ gimur. Divinum eſt apophtegma qvod
Henrici IV. Regis Galliarũ. „ fertur, Regis, qvi noſtrâ memoriâ vixit, ma-
„ ximi: *Cum ego,* inqvit, *naſcerer, vel centies*
„ *mille homines mecum nati ſunt. Et tamen*
„ *me DEUS inter omnes ad Regnum naſci vo-*
„ *luit. Decet ergo nos ejus benignitati impri-*
„ *mis gratiam rependere, & cogitare, Magna-*
„ *tum peccata non eſſe parva. An non omnes*
„ *ſtudioſi & literati ita ſecum cogitare debe-*
„ *bant?* Qvot nautæ, opifices, mechanici, a-
„ gricolæ, gregarii milites, imò & mendici,
„ cæci, claudi, mutili, amentes, ſtupidi mecum
„ nati ſunt? Et DEus mihi inter omnes, cum
„ nativitate ingenii bonitatem, cum educati-
„ one in ſcholis & Gymnaſiis uberẽ ejuſdem
„ culturam, , ad hæc hæc Parentes nobiles, di-
vites

vites, liberales, aut fautores ac Mecœnates ,,
munificos, aliasqve ad præclarum hoc lite- ,,
rarium certamen , copias auxiliares abundè ,,
ſuppeditavit. Qvid ceſſamus, dicere cum ,,
Davide : *Qvid rependam Domino ? Omnia* ,,
beneficia ejus ſupra me ſunt. Et; *Sed qvid* ,, Pſ.116.
pergat adhuc David loqvi apud te ? Tu enim ,, 2. Sam.
noſti ſervum tuum Domine Jehova ? Pro- ,, 7.
pter ſermonem tuum , & ſecundum animum ,,
tuum, praſtas has omnes res maximas , notas ,,
faciendo ſervo tuo. Qvid enim magis glo- ,,
rioſum eſt in conſpectu Dei noſtri, qvi æter- ,,
na ſapientia eſt , in conſpectu Angelorum ,,
[qvos propter ſcientiam dæmones Platoni- ,,
ci , Intelligentias Peripatetici appellant] ,,
qvam ſapientiæ myſtas, & divinarum hu- ,,
manarumq; literarum ſtudioſos æternæ ſa- ,,
pientiæ vocem in excelſis civitatis , in pla- ,,
teis, in templis , in Gymnaſio , in exercitiis, ,,
in ſtudiis , in circulis , in ambulacris undiq; ,,
inſonantem audire ? O qvam præclarum ,,
ſpectaculum, cum generoſos illos ſapientiæ ,,
milites, in auguſtiſſimo qvodam theatro an- ,,
te ora Deorum in his terris, parentum, ami- ,,
corum, fautorum, conſtitutos præclarum il- ,,
lud pietatis certamen invicto & excelſo a- ,,
nimo ſuſcipere, turpiſſimas illas & blandiſ- ,,
ſimas juvenilium cupiditatum peſtes maxi- ,,
morum vitiorum illices domare, & imbel- ,,
lem qvemqve inter ipſos Alexand. M. ſub- ,,

„limitatem, & fortiſſimorum qvorumqve „ducum trophæa longè ſuperare videmus! „Contra qvam inglorium, qvam deteſtan-„dum, qvam toto lacrymarum Oceano de-„plorandum, ſtudioſos absqve DEI timore, „absqve pietatis & devotionis exercitiis, abs-„qve virtutum ſemente aut meſſe, qva ſi ter-„ræ filios terræ inſcriptos, Mundo addictos, „carni & vanitati ſubſervientes vertiginosâ „atqve incertâ vagatione circumagi, inſtar „cameli in æſtu, aut naufragæ navis in tem-„peſtate! Utinam, qvod in ore multorum „jam ab antiqvo hæſit dicterium, ſemel ſepe-„liri poſſet: *Eruditos eſſe pejores*! Utinam „ſemel communi operâ opprobrium illud ab „Academiis, Gymnaſiis, & ſtudioſorum cœ-„tibus auferamus! Cœpit jam, qvod ſine „pudore & dolore dicere non poſſumus, præ-„clarum illud ſtudioſorum nomen nunqvam „absqve honore nominandum, [ſiqvidem „facta verbis, res titulis convenirent] in tan-„to contemptu eſſe apud multos, etiam mi-„nimè malos, ut ſtudioſi pari honoris & reve-„rentiæ gradu apud ipſos ſint, qvo Pantomi-„mi, & ſcurræ urbani, aut Libertini atqve E-„picuræi, aut manipularii qvidam milites, „graſſatores nocturni, infelices humani ge-„neris alaſtores, filii Belial (i. absqve pro-„fectu) ut loqvitur Scriptura, qvi jugum o-„mne perfregére, qvi pietatis honeſtatis. pu-

doris

doris septa omnia perrupêre. Putant enim ,, inertes & malè feriatos plurimos ad hoc studiis initiatos, ut ingeniosè neqviores sint, ,, ut majori cum decore & lepore vanitatem ,, & stultitiam suam sapientiæ larvâ tectam ,, Mundo propinent, ut parentum bona magno labore, frugalitate & parsimoniâ olim ,, benè parta, qvam brevissimo tempore abligurriant; & pro tot expensis, post multam ,, expectationē domum nihil referant, qvam ,, vanitatem, superbiam, dicacitatem, petulantiam, prodigalitatem, & omnis generis ,, intemperantiam: qvippe qvi jam omnem ,, religionem, omnem honestatem, omnem ,, humanitatem probè edidicerint [si non ejurârint] factiqve sint, non ex belluis homines, sed ex hominibus belluæ, aut socii Elpenoris, Epicuri de grege porci, nescio qvibus Circæis poculis fascinati. Non dicam ,, nunc, qvo jure aut injuria homines nonnulli in illam opinionem delati sint, nec ,, tempus fert ulterius & ex professo illa consectari; dissimulare tamen non possum dolorem & metum,

Qvi nunc me coqvit & versat sub pectore fixus.

Qvem dices? Nimis metuo, ne DEUS per- ,, tæsus ingratitudinis & securitatis, multis ,, studiosis & literatis aptaturus sit tristissimam qverelam, qvam de Proceribus & Ma- ,,

„ giſtratibus effundit Propheta : *Qvamob-*
Jer. 5. „ *rem ego dicebam, utiqve tenues ſunt iſti :*
℣. 4. 5. „ *Stulte agunt qvia ignorant viam Jehovæ,*
6. „ *jus Dei ſui. Ibo ad Magnates ipſos, ut allo-*
„ *qvar ipſos : nam ipſi norunt viam Jehovæ,*
„ *jus DEI ſui, at ipſi pariter fregerunt jugum,*
„ *diruperunt vincula. Idcircò percutiet eos*
„ *leo è ſylvis, lupus veſpertinus vaſtabit eos, par-*
„ *dus obſervabit ad civitates eorum &c.*

„ Qvid qvæſo animus meus, ſi maximè vel-
„ let, melius ominari poſſet de illis, qvi cum
„ DEO, Soli ſuo, cœleſtis caloris fonti pro-
„ priores ſint per tranqvillum ſtudiorum oti-
„ um, per aſſiduam contemplationum eleva-
„ tionem, qvi etiam rectæ & fortiori radio-
„ rum reflexioni magis objecti, non aliter ta-
„ men torpent ac frigida illa nivis & glaciei
„ patria, ubi ante annos aliqvot Argonautæ
„ Batavi multorum menſium noctem in tu-
„ gurio ſuo transegêre: Qvibus tanti non
„ eſt pedem ſacrorum cauſa movere, aut di-
„ gitum tollere; qvibus vile & abjectum ni-
„ mis cum fece imperitæ plebis ſcilicet, exer-
„ citiis pietatis domeſticis ac privatis aſſve-
„ fieri, conciones ſedulò freqventare, Eccle-
„ ſiæ, hoc eſt, cœleſti civitati immatriculari,
„ ne unqvam deſinat impleri qverela Augu-
„ ſtini in confeſſionibus : *Ecce indocti ſur-*
„ *gunt & cœlum rapiunt, & nos cum noſtris di-*
„ *ſputationibus in carne & ſangvine voluta-*
„ *mur.* Sed meliora de vobis & ſaluti adhæ-

Vide deſcriptionem navigationis verſus novã Zemblã.

,, rentia persvasi sumus, lectissimi auditores, ideò, etiam majori sermonis libertate apud vos utimur - - - - Ne putetis, me pro pietate tam multa dicentem, paradoxa coacervare, & nova atqve insolita qvædam auribus vestris adferre, qvasi pietatem cum scientiâ conjungere idem sit ac gryphes eqvis jungere, aut bovi clitellas aptare, aut omnes studiosos in monachos transformare. Ipsum nomen studiosi hoc persvadet, qvod nos postulamus. Hæc enim est genuina studiosi descriptio: Qvod is sit qvi gravissimarum rerum studio deditus ad sublimes functiones in Rep. aut Eccl. subeundas, DEO hominibusqve faventibus se præparat. Hæc est vera sapientia, cujus alumni & studiosi in Gymnasiis versantur, qvæ mentem non tantum illustrat, sed cor accendit, qvæ nudas veritatis notiones & volaticas imagines non tantum in cerebro aut ejus superficie depingit, sed & interiores animi atqve affectuum medullas intimè penetrat, penitissimè sanctificat & validissimè convertit; qvæ non tantum doctiores, sed & meliores facit; Aliter & alia si sit sapientia, verè insaniens sapientia est, carnalis est, terrena est, diabolica est, ut loqvitur Apostolus, qvæ inflare Te potest, perficere & beare non potest. Ut enim gladius in

Hic multa prægnātes ob causas duxim⁹ omittēda.

Jac. 3.

„ tum prædominans; hic viciſſim inter leges
„ ſileant arma; hic rixæ, hic pugnæ conti-
„ ceſcant, hic templum Jani perpetuo clau-
„ ſum ſit, qvod ſi qvis Martius pullus
„ *Vulnus alit venis & cæco carpitur igni,*
„ ſi qvem ſtimulat honeſtus Martis ardor, ſi
„ fortitudinem concoqvere, ſi animi impe-
„ tum ſuſtinere non poteſt: illi ego author
„ eſſem, ne conſcientiæ diutius vim inferat,
„ ne temporis, ne virtutis, ne ſangvinis in
„ gloriam hic faciat jacturã; ſed de conſilio
„ parentum aut fautorum maturè ſe conferat
„ ad caſtra fœderatorum ſub ductu Celſiſſ.
„ Principis; aut Trajectum ad Moſam, aut
„ Sylvam Ducis, aut Heuſdam dilectam mihi
„ patriam: ubi qvotidiè Hannibal ad por-
„ tas, ubi florentiſſima armatæ Palladis Gym-
„ naſia aperiuntur, ubi inſigniter fervet ma-
„ ctandi opus: illic bella pro aris & fo-
„ cis gerat, illic fortiter vincat qvoties &
„ qvantum poteſt; aut, ſuprema illi ſi vene-
„ rit hora, honeſtè ibi cadat potius, qvam
„ conſcientiam, nomen, & familiam ſuam
„ dedecoret, Muſarumqve hoc ſanctuarium
„ proprio atqve alieno ſangvine conſpergat.
„ Gloriam illi non invidemus, etiam ex hoc
„ illuſtri Gymnaſio antiqvo & priori domici-
„ lio ablaturum ſpondemus epitaphia & æter-
„ na fortitudinis ſuæ monumenta. Ita ſpar-
„ tam, qvam qviſqve nactus eſt, ornabit; il-
le

„ le fortia faciendo, pro Patriâ, pro Ecclesia,
„ pro scholis, etiam pro hoc Gymnasio pug-
„ nando, vigilando, agendo; hic oratione,
„ carmine, aut historico Commentariolo res
„ gestas pangendo:

---- *Alterius sic*

„ *Altera poscit opem res & conjurat amicè;*

„ Eritqve Pallas, sed per Gymnasia & locorum
„ spatia dispartito imperio, una eademqve
„ Præses & belli & studiorum; ut Theologiæ
„ mythologicæ terminos hic usurpem. Sed
„ fortè parænesin hanc nostram nonnulli ran-
„ cido illo effugio declinabunt: Qvod libera-
„ lium artium studiosi sint, qvi cum aliis tam
„ arcte & rigidè christianisqve præceptis &
„ sublimi Politiæ ac vivendi rationi astringi
„ non debeant; qvibus major libertas, major
„ indulgentia, laxior disciplina conceden-
„ da. Qvasi studiosus formam, modum &
„ mensuram poneret Christianismo, eumqve
„ fingeret, refingeret, & ad libitum suum
„ instar nasi cerei aut Lesbiæ regulæ inflecte-
„ ret. *Non vinum*, ait ille apud Comicum,
„ *hominib9, sed homines vino imperare oportet.*
„ Longè alia ratio est pietatis & religionis,
„ qvæ conscientiis, qvæ libertati, qvæ voca-
„ tioni, qvæ statui, qvæ conditioni omnium
„ hominum æqvali dominio imperat. *Ex*
„ *corde*, ait Apostolus, *auscultastis ei formæ*
(τύπῳ) *doctrinæ in qvam estis traditi. Et li-*
bera-

„ *berati à peccato, servi facti estis justitiæ.* Ut
„ enim cera aut fusile metallum externam
„ formam & figuram à typo accipit, non con-
„ tra: ita specialis qvælibet vocatio ac con-
„ ditio, studiosi, patricij, nobilis, militis,
„ mercatorjs, mensuram & modum recipit à
„ communi & cœlesti illâ vocatione; qva è
„ regno tenebrarum ad mirabilem illam lu-
„ cem, ad adoptionem filiorum DEI vocati su-
„ mus. Alioqvin Christianismus haberet se
„ instar Protei, aut versatilis cothurni; es-
„ sentqve tot religionis ac pietatis formæ fin-
„ gendæ, qvot mundus habet status ac condi-
„ tiones hominum; & cluerent plusqvam
„ Asdodicâ aut Babylonicâ dialecto & bar-
„ barie in Ecclesiâ Christianâ nobilium reli-
„ gio, studiosorum religio, Politicorum reli-
„ gio, militũ religio, & sic in infinitum; qvod
„ nihil aliud esset qvam religionem in pulve-
„ rem, aut in Aristotelicum potentiâ infini-
„ tum secare; & latissimam portam ad om-
„ nem Libertinismum atqve Atheismum ape-
„ rire. Sed videor audire qviritantes non-
„ nullos: Ecqvid erit pretii? Qvis fructus,
„ qvæ utilitas laboriosæ & sollicitæ pietatis?
„ qvid hæc ad honores, ad divitias, ad vitam
„ commodè splendidèqve transigendam?
„ Præterqvam, generosi auditores, qvod sor-
„ dida nimis sit qvæstio hæc circa pietatem;
„ qvæ ipsa sibi merces & pretium, præmium
&

„ & retributio omnibus mundi opibus non
„ contra æstimanda, velim scire ex vobis, qvis
„ vestrum unqvam *fores clauserit, aut illustra-*
„ *verit altare DEI gratis?* ut loqvitur Domi-
Mal. 1. „ nus apud Prophetam. *Certè qvæstus ma-*
„ *gnus est pietas, cum animo suâ sorte contento.*
1. Tim. 6 „ *Ne æmuletur*, inqvit Salomon, utriusqve
„ felicitatis particeps, & arbiter callentissi-
Prov. 23 „ mus; *animus tuus peccatores, sed reveren-*
„ *tes Jehovæ toto die: qvum enim sit merces,*
„ *utiqve exspectatio tua non succidetur.* Pie-
1. Tim. 4 „ *tas*, ait Apostolus, *ad omnia utilis est, ut qvæ*
„ *promissionem habeat vitæ præsentis & futuræ.*
„ Deus ipse est merces magna valde; & Deum
„ cum dico, an non bonorum abundantiam,
„ voluptatum cumulum, immensum divitia-
„ rum omnium Oceanum dico? Qvanto ju-
„ stius nos, qvam conjuratorum ductor Cati-
„ lina, Christianos nostros commilitones ad
„ gloriosum hoc certamen accendimus: *Di-*
„ *vitiæ, decus, gloria in oculis sita sunt?* Igna-
„ vum pectus est, qvod nullis præmiis incita-
„ tur. Honos alit artes, omnesqve incen-
„ duntur ad studia gloriâ. At qvam felici
„ stipendio, qvam honesto titulo in castris
„ Christi militamus! *An ignoratis*, qværit
1. Cor. 9. „ Apostolus, *eos, qvi in stadio currunt, omnes*
„ *qvidè currere, sed unum accipere præmium?*
„ *sic currite ut comprehendatis. Porro qvis-*
„ *qvis certat in omnibus est continens. Illi*
qvi-

qvidem ita, ut corruptibilem coronam accipiant: nos autem incorruptam. Ad qvem locum respiciens Tertullianus: *Athletæ,* inqvit, *segregantur ad strictiorem disciplinam, ut robori ædificando vacent. Continentur à luxuriâ, cibis lautioribus, à potu jucundiore, cruciantur, fatigantur: qvanto plus in exercitationibus laboraverint, tanto plus de victoriâ sperant. Et illi, inqvit Apostolus, ut corruptilem coronam conseqvantur. Nos æternam conseqvuturi, carcerem nobis pro palæstrâ interpretemur?* Alexander Macedo, auditis Indiæ divitiis ilico latifundia Macedoniæ inter commilitones suos partitus est; opes illas qvas solâ spe devorabat, omnibus à Philippo patre relictis bonis longè præferens. Ulysses fumum domi suæ videre maluit, qvam ignem & fulgorem in peregrino lare: & nos, qveis in augustissimo hoc sapientiæ templo humana & divina, terrena & cælestia contemplari, ac justâ lance ponderare dabitur, dubitabimus æternum & incomprehensibilem illum cælestis patriæ splendorem, peregrinationis nostræ caligini anteponere? Amantis animæ vox est in epistolis B. Martyris IGNATII: *AMOR MEUS EST CRUCIFIXUS.* Plusqvam heroica vox ejusdem Martyris: *Ingruant ignis, crux, bestiarum impetus, ossium distractiones, membrorum concisiones,*

ad Martyres c.3.

In ep. ad Roman. apud Eusebiũ lib. 3. cap. 36. juxta edit. Gr.

„ *ones, totius corporis tanqvam molitæ farinæ* „ *attritiones, omnia diaboli supplicia, modo* „ *fruar JESU CHRISTO.* Ignea illa aspi-„ ratio Nazianzeni: Ω θύμε βλέψον ἄνω χθο-„ νιῶν δ' ἐπιλήθεο πάντων, id est: *ô anime sur-*„ *sum specta, & terrenorum omnium oblivisce-*„ *re.* Ecstatica vox & divini amoris raptus „ est, Thomæ à Kempis [qvi utinam meliori „ seculo vixisset!] dicentis : *Malo cum* „ *Christo peregrinari in terris, qvam sine illo* „ *possidere cælum.* Ejusdem & ista : *esse sine* „ *JESU gravis est infernus : & esse cum JE-*„ *SU dulcis paradisus.* Huc pertinet divinum „ illud divini Poetæ Jul. Cæs. Scaligeri allo-„ qvium ad animam suam hinc migraturam :

Lib. 3. de imit. c. 64.

Egredere, ô multis tandem defuncta periclis,
Egredere & servis servilia regna relinqve.

„ Generosa vox nobiliss. Marchionis Carac-„ cioli, qvam studio veræ pietatis relictâ Ita-„ liâ, familiâ & bonis omnibus, cum ad defe-„ ctionem, saltem ad remissionem de fervore „ sollicitaretur, respondisse fertur : *Pereat* „ *aurum ipsorum cum ipsis, qvi aurum totius* „ *Mundi, dignum æstimant vel unius diei soci-*„ *etate cum Christo ejusqve spiritu.* Qvid mul-„ tis? in vitâ benedictio & claritas, in morte „ victoria & salus, post mortem triumphus & „ gaudium, Deus & omnia in omnibus illos „ manet, qvi per tolerantiam *qværunt boni o-*„ *peris gloriam, & honorem, & incorruptibili-tatem.*

In commentariolo de vita Caraccioli.

tatem. Contra nil nisi labor & dolor, an-„ gustia & afflictio, horrenda judicii divini „ exspectatio, maledictiones omnes tempo-„ rales & æternæ illis paratæ sunt, qvi impu-„ ris moribus, & Cyclopico Numinis con-„ temptu primùm Academias, deinde Respu-„ blicas, bonosqve omnes lento dolore certa-„ tim excruciant. Evigilabit aliqvando De-„ us ad vindictam, tanqvam robustus cantil-„ lans ex vino, & innumeris etiam vitæ præ-„ sentis malis eos implicabit, ne putent om-„ nia ad futurū seculum differri. Memorabile „ ejus exemplum accidisse refert Agathias „ tempore Justiniani, cùm terræ motus mul-„ tos juvenes advenas nobiles & eruditos, „ qvi addiscendarum legum Romanarum „ causa eò commearant, in florentissimâ Aca-„ demiâ Berytiensi, unâ nocte miserrimè op-„ pressit. Et alterum in Acad. Erford. ubi „ studiosi à civibus occisi & profligati. Sed „ obmurmurat hic rursum insipiens carnali-„ um hominum cogitatio: Qvis laborem „ illum subibit, qvis asperam illam semitam „ calcabit, qvis tanti emet pietatem? Qvàm „ insvavia, qvam servilia, qvàm sicca, qvam „ atro melancoliæ succo condita omnia, qvæ „ tanta cum commendatione nobis apponis. „ Utinam ô lectissimi auditores, lingvis An-„ gelorum & hominum nunc loqvi, & lacteo „ verborum flumine eructare qveam, qvod i-„

Libro 2. de Imperio & rebus gestis Justiniani pag. 47. edit. Gr. Lat. Valcarii. Alsted. encyclop. lib. 24. v. 1543. ed. in fol.

„mis cordis penetralibus clausum instar re-
„centis musti intus exæstuat! Utinam om-
„nium sensibus atqve animis evidentissimè
„atqve efficacissimè inscribere nunc possem
„cultus divini voluptatem, svavitatem &
„facilitatem, ac si Solis radiis scriptum esset!
„Utinam omnes spirituali sensu perciperent
„onus illud, qvod Ætnâ gravius vulgo puta-
„tur, esse plumâ levius, qvod non tantum
„non gravat, sed etiam elevat & attollit eum
„qvi illud subiit, haut aliter atqve alæ volu-
„crem. *Jugum meum benignum est, & onus*
Matth. 11. „*meum leve est*, ait Servator. Præcepta ejus
„non sunt gravia; spiritui scilicet mentis no-
1. Joh. 5. „stræ, homini regenito, amanti animæ, qvæ
„alis veræ libertatis subvecta cursum corri-
„puit, ut spem promissam retineat; qvam
„charitas Christi constringit, qvæ amore i-
„psius saucia, inflammata, langvida & liqve-
„facta, cui divinum illud philtrum in pectus
„effusum est, qvod intus apparens prohibet
„extraneum & adulterinum Mundi amorem.
„Libertatem omnes amant, immunitatem
„postulant, inter omnes studiosi nostrates,
„qvi præterqvam qvod in libertate oculos in
„hanc lucem primi aperuerunt, propter sa-
„pientiæ studia liberalius haberi & tractari
„postulant. Sed videte, ne libertas vestra
„sit licentia. *Ad libertatem vocati estis fra-*
Gal. 5. „*tres, tantum ne libertatem arripite, ut carni*
occa-

occasionem. Ut liberi, ac non veluti malitiæ „ *velamen habentes libertatem, sed ut servi* „ 1. Petr. 2.
Dei. Optima libertas est servire legibus, „ servire Domino Dominorum, cui omnes „ creaturæ serviunt Illi servire honor est, do- „ minium est, regnum est. Cum Adam illi „ uni serviret, erat Dominus omnium; cum „ ab illius servitio se avertens falsam liberta- „ tem qværeret, & libertatem & seipsum per- „ didit, factusqve est cum omnibus posteris „ suis servorum servus. O qvot Dominos „ habent, qvi unum non habent! Conqveri- „ tur servulus apud Comicum:

Ὡς ἀργαλέον πρᾶγμ' &c. — *Aristopha in Pluto act. 1. sc. 1.*

id est, interprete Frischlino,

Proh Jupiter & Dii qvam dura est provincia,
Si qvis hero desipienti servus serviat.

Qvanto justius nos de ferreo peccati jugo, „ de Ægyptiacâ pravorum affectuum & stoli- „ dissimarum cupiditatum servitute conqveri, „ cogimur, & à servili illâ libertate, ad liberam „ liberalem & regiam Dei nostri servitutem „ oculos animumqve attollere, qvâ illi servi- „ amus in novitate spiritus. Qvis dabit no- „ bis alas veræ libertatis, ut semel Mundi hu- „ jus pedicis & retinaculis soluti, ad liberta- „ tem filiorum Dei, ad regnum illud liberta- „ tis subvolemus! Arrident studiosis nostris „ privilegia, & ego salvâ Patriæ & Reipubl. „

„ pace ac tranqvillitate omnibus privilegiis
„ eos auctos videre velim. Sed ne errate, or-
„ natissimi juvenes; nullum privilegium
„ peccandi, nullum privilegium Deum non
„ timendi, aut dissolutè vivendi cuiqvam
„ concessum est; nisi privilegium qvis ducat
„ cælo excludi, diabolo mancipari, æternis
„ gehennæ flammis devoveri. Insanam vo-
„ cem pessimæ illius fœminæ ad Imperatorem
„ Caracallam nostis, nec sanus qvisqvam ex
„ vobis probabit: *Si libet, licet.* Et vulgatum
„ illud: *Castitas, pietas, fides, privata bona*
„ *sunt, qva juvat reges eant.* Nullum est pul-
„ crius & honoratius privilegium, nihil ma-
„ jori mentis ardore, nihil impensiori curâ
„ conservandum, qvam amor & cultus DEI.
„ Qvantum miraculum est, qvam stupenda
„ benignitas! qvod gloriosissimus DEUS à
„ nobis miserrimis & vilissimis homuncio-
„ nibus amari & coli voluerit: non ut ipse
„ qvidqvam à nobis recipiat, qvi nullius in-
„ digus est, sed ut habeas qvibus plenitudi-
„ nem bonitatis suæ communicet. Veram in-
„ ter homines amicitiam non labore aut re-
„ qvie, non utilitate aut damno, sed ipsâ a-
„ moris mutui svavitate ac perfectione me-
„ timur. DEUS, qvamvis nullo præmio la-
„ borem nostrum compensaret, nullâ gloria
„ deliniret, per se tamen supra omnia amari &
„ coli dignus esset. *Si amator DEI esse vis,*
sin-

sincerissimis medullis, castisq; suspiriis ipsum „
dilige, ipsum ama, illi flagra, illi inhibia: qvo „
jucundius nihil invenis, qvo melius, qvo la- „
tius, qvo diuturnius. Sunt verba Augustini. „ *In Psal.*
Qvid Christus Servator noster, fidissimus a- „ *85.*
nimarum sponsus, an non dulcedo totus, to- „
tus misericordia & benignitas? An non „
gratia ejus melior est vita iis, qvi semel mo- „
do gustarunt qvam svavis sit Dominus? Au- „
dite mellitum Bernardum, in mediis illis te- „
nebris omnis adulterini amoris & devotio- „
nis oblitum, castissimos amores hujus uni- „
ci prædicantem. *Sponsi* inqvit, *nomen lu-* „ *Serm.*
cet prædicatum, pascit recogitatum, invoca- „ *15. in*
tum lenit & ungit. Et paulo post: *Nec tan-* „ *Cantic.*
tum lux est nomen JESU, sed est & cibus. An „
non toties confortaris, qvoties recordaris? Qvid „
æqve mentem cogitantis impingvat? qvid ita „
exercitatos reparat sensus: virtutes roborat: „
vegetat mores bonos atq; honestos: fovet affe- „
ctiones? aridus est omnis animæ cibus, si non „
oleo isto infunditur: insipidus est, si non hoc „
sale conditur. Si scribas, non sapit mihi, nisi „
legero ibi JESUM. Si disputes aut confe- „
ras; non sapit mihi nisi sonuerit ibi JESUS. „
JESUS mel in ore: in aure melos: in corde ju- „
bilus. Sic ille, ubi bene optimè. Qvis igi- „
tur non exclamet cum Psalmista: *Anima* „ *Ps. 63.*
mea adhæret tibi. Et, *mihi adhærere DEO* „ *73.*
bonum. Et cum amante sponsâ: *Dilectus* „

Cant. 2. & 5. v. 2. ,, *meus mihi, & ego illi. Dilectus meus mihi,*
,, *ut fasciculus myrrhæ inter ubera mea requi-*
,, *escens. Ut malus inter arbores sylvæ, est ami-*
,, *cus meus inter filios: in umbrâ ejus summè*
,, *desidero ut sedeam, nam fructus ejus dulcis*
,, *est palato meo.* I nunc juvenis, lætare in ju-
,, ventute tuâ, vanitatem dilige, fallacem
,, hanc umbram capta qvæ te fugit, eme tanto
,, pretio, tantis molestiis æternum illud pœ-
,, nitere, cor tuum fluxis & caducis illis affige,
,, ut cum iis tanqvam in rotâ Ixionis perpe-
,, tuo rotetur, imple voluptates tuas, aversare
,, disciplinam, & exspecta finem cursui, mer-
,, cedem operi tuo, qvam ita exprimit Augu-
Serm. 3. de tempore. ,, stinus: *Delectatio occidit & præteriit, vulne-*
,, *ravit & transiit, miserum fecit & abiit, infe-*
,, *licem reddidit & reliqvit*; juxta illud Apo-
Rom. 6. ,, stoli: *Qvem igitur fructum habebatis tunc*
,, *ex iis, de qvibus erubescitis? nam finis illorum*
,, *mors est.*

,, Agite ergo generosi & ornatissimi audi-
,, tores, Gymnasii hujus decora, gaudium &
,, corona nostra, spes Patriæ, spes Reipubl.
,, spes Ecclesiæ, abjecto omni pondere & pec-
,, cato ad nos circumcingendos proclivi, per
,, tolerantiam propositum vobis stadium de-
,, currite, intuentes in fidei Ducē & consum-
,, matorem JESUM. Hodie si vocem ejus
,, audiveritis, ne obdurate corda vestra.
,, Cogitate non Apollinem, non Pallada, non
alia

alia Theologiæ Mythologicæ ſimulacra, ſed „ ipſam DEI ſapientiam, DEI filium, huic il- „ luſtri Gymnaſio, his ſtudiis, his exercitatio- „ nibus noſtris præſidere; ipſum omnem ſci- „ entiam, omnem animi culturam in mani- „ bus ſuis geſtare, largiturum ſtudioſis illis „ ampliora præmia, qvorum circa ſe deſideria „ fuerint majora. Si glorioſiſſimus ille Do- „ minus, ſi amantiſſimus Pater, ſi conjunctiſ- „ ſimus frater, ſi dilectiſſimus ſponſus, ſi fidiſ- „ ſimus ſponſor, Mediator & Advocatus, ſi „ Agnus ille immaculatus proprio ſangvine „ perfuſus, tot vulneribus fœdatus, poculo „ furoris Domini inebriatus, ad inferos uſqve „ noſtri causâ depreſſus, ſi, inqvam, qvid ma- „ gni aut inſoliti à nobis poſtularet, qvem „ non puderet negare? Nunc cum mentem „ puram, cor rectum & incoctum generoſo „ pectus honeſto, poſtulet; cum ſalutem no- „ ſtram, lucrum noſtrum, honorem noſtrum „ ut curemus, tantum flagitet, & ipſe curet; „ cum cæleſtis ille animarum amator ad limẽ „ noſtrum noctu interdiu vigilet & nos ſibi „ dilectos tam ardenter ambiat, ut guttis no- „ cturnis caput ejus madeat; qvâ fronte, qvo „ duro corde illum ſupplicantem, obteſtan- „ tem, ambientem repellemus; & qvantum „ in nobis eſt poſſeſſione ac præfecturâ hujus „ Gymnaſii, ſtudiorum noſtrorum, cordium „ noſtrorum deturbabimus? Qvin potius ſu- „

 per-

„perbiam & faſtum, ignaviam & torpo- „
„rem, helluationes & compotationes, rixas
„& contentiones, ſeditiones & factiones,
„impuritates & ſcortationes tanqvam ſapi-
„entiæ DEI juratos hoſtes, Gymnaſiorum ac
„ſtudiorum omnium peſtes, vitâ ad tempe-
„rantiam, juſtitiam, ac pietatem compoſitâ,
„profligamus? Qvin ſacra & publica Eccle-
„ſiæ exercitia aſſiduò & alacriter freqventa-
„mus? Diem Dominicum, ſeqveſtratis ordi-
„nariis ſtudiis, totum exercitiis pietatis &
„ſtudio Scripturarum conſecramus? qvoti-
„dianis inſuper lectionibus, precibus, medi-
„tationibus, reſipiſcentiæ & fidei renovatio-
„nibus tanqvam ſtudiorum noſtrorum vehi-
„culis, diem qvemqve feliciter inchoamus &
„terminamus? ut, qvod ad ſacra, nulla dies
„nobis abeat ſine linea: Τάξις ἀρίστη παν-
„τὸς ἀρχομένου καὶ λόγου, καὶ πράγματος,
„ἐκ θεοῦ τε ἄρχεσθαι, καὶ εἰς θεὸν ἀποπαύε-
„σθαι, id eſt: *Ordo optimus incepti & ſermo-*
„*nis & negotii eſt à DEO incipere, & in DEum*
„*deſinere.* Fruſtra enim felicem & ſaluta-
„rem ſtudiorum ſucceſſum ſperat, qvi DEI
„ſui obliviſcitur, qvi illotis manibus, hoc eſt,
„ſine debitâ ſui ſanctificatione ad illa provo-
„lat. Ut in DEO vivimus, movemur, & ſu-
„mus; ita DEUM in omnibus ſtudiis noſtris
„qværamus, bonitatem ejus guſtemus, mira-
bilia

Sunt verba Naziãzeni in Apdoget.

bilia ejus palpemus, ad illum ejaculatoriis „ precibus & aspirationibus crebrò suspire- „ mus, omnes lectiones, scriptiones, contem- „ plationes nostras illis condiamus tanqvam „ mellitis svavitatibus, tanqvam spiritualib⁹ „ animæ pharmacis atqve aromatis. Hæc via „ regia, lectissimi auditores, ad meliorem il- „ lam spem, hæc porta cæli, hic introitus ad „ regnum illud ἀσάλευτον, id est, *qvod concu-* „ *ti non potest*; ubi Rex Trinitas, Lex chari- „ tas, modus æternitas: hic agon, hic cur- „ sus ad metam, ad justitiæ coronam. Hûc us- „ qve Voetius.

V. Nec est, qvod pluribus ostendamus, Pietatem sinceram supremam Hominis LITERATI Sapientiam esse, cujus sectatores laus perpetua sit exornatura; cũ in anteriori opere Theosophico id ipsum EXEMPLIS pariter ac documentis illustrioribus prolixè dederimus demonstratum. Eminuit inter ea Magni JO. AMOS COMENII; qvi postqvam actis pariter ac scriptis singulari fructu turgidis, nomen suum æternitati consecrasset, tandem septuagenario major, illustre admodum SOCIATÆ CUM DOCTRINA PIETATIS monumentum, sub tit. UNIUS NECESSARII duxit evulgandum. Egerat Comenius ille Ecclesiæ Fulnecensis in Moravia (qvam ejulatibus suis sub ævi superioris fine saluta- vit,) Pastorē Hussiticũ fidelissimũ, cũ gravissi- *an.*1592. *die* 28. *Martij.*

mæ persecutionis procellâ de sede sua deturbatus, in diuturno & perpetuo exilio tanqvam Patmo egregiam facillimamqve methodum neodidacticam sollicitè esset meditatus*. Ac licet studium hoc optimo fine, flagrantissimoqve juventutis juvandæ & sublevandæ desiderio susceptum, multisqve annis continuatum, à qvibusdam ut Viro Theologo indignum, aqve sacro-sancto munere alienum sit reprehensum, curam tamen ille diligentiorem intendere, omniqve id agere industriâ laboravit, ut iuventuti è molestissimis labyrinthis scholasticis citius emergendi via ostendi, expeditaqve discendi ratio commendari possit. Ad hunc eqvidem saluberrimum scopum præcipuè collimant qvatuor operum Didacticorum volumina †, qvibus tum

* *Inter alia monumenta ejus, Ianua lingvarum reserata, applausu publico ita est excepta, ut non modo multoties recusa, sed variis etiam versionibus sit condecorata; Germanicâ Johan. Mochingeri, Polonica Andreæ Wegierscii; Bohemica ipsius authoris; Græca Theod. Simonii; Anglicâ Joh. Ancorani, Gallica Sam. Hartlibii; imò varias in scholas publica authoritate introducta.*

† *Edita illa sunt Amstelodami 1657. in fol. Preludia verè istorum conatuũ Oxoniæ 1637. sunt divulgata.*

tum *machinam didacticam mechanicè constructam*; tum *vivum Typographeum*, seu *artem compendiosè, copiosè tamen, ac eleganter sapientiam; non chartis sed ingeniis imprimendi* exhibuit; tum deniqve *Paradisum Ecclesiæ reductum*, h. e. *optimum scholarum statum, ad prima seu Paradisiaca Scholæ ideam* delineavit, eaqve meletemata (summam spirantia doctrinam) veluti qvosdam PANSOPHIÆ * prodromos in lucem emisit. Qvis non miretur notabile hoc, ex calamitate, funestoqve exilio, celebritatis Comenianæ, pariter ac publicæ utilitatis incrementum? In longinqvo etenim secessu Amstelodamensi, veluti umbrâ qvâdam, fructus ingenii illius fœcundissimi maturuerunt, bonumqve publicum ei tantoperè curæ cordiq; fuisse ostenderunt, ac si hujus duntaxat promovendi gratia patriæ suæ supremum vale dixisset. Neqve verò omne exilii peregrinationisqve suæ spatium in literariis hujusmodi consumsit velitationibus, verum ad magis seria, magisqve fructuosa studia applicuit animum, pro fidei cumprimis Christianæ veritate, gloriaqve æterni DEI filii (qvem Neo-Arianorum factio, dictis pariter ac scriptis virulentissimis de Divinæ Majestatis solio deturbare laboraverat) impigrè decertans, & curâ æstuqve incredibili nefariis illorum conatibus occurrens, militari

* *Cujus diatyposis etiam Amstel. prodiit.*

tari insuper prudentia in suscepto cum Christomachis istis certamine sibi utendum ratus, singulari studio eorum munitiones exploravit, consilia expiscatus est, arma examinavit, vires expendit, tandem falsorum dogmatum ebuccinatores libris suis qvasi acuto ferro statuit confodiendos: Occultū præsertim latensqve scriptoris IRENICORUM IRENICI * venenum in apertum eduxit, ac doctrinæ ejus perversæ subvertendæ arma egregia DEO sacratis hominibus subministravit, libris eam in rem non uno sed tribus integris, pro tuendâ germana religionis sinceritate perqvam accuratè conscriptis. Initiò pacis conditiones à Socini sectâ reliqvo Orbi Christiano oblatas æqvâ veritatis lance expendit, personato IRENICI authori detraxit larvam, atqve Fœderati Belgii Ecclesias & Academias de magis magisqve serpente animarum lue gravissimè admonuit **. *Scio* (scribens notanter)

* *Sub IRENICI IRENICORUM titulo, anonymus, isqve Socinianus author Christi divinitatem impugnare, fœtumqve suum cunctarum Religionum Antistitib⁹, ipsiqve Romano Pontifici consecrare non dubitavit.*

** *De Irenico Irenicorum, h. e. conditionibus pacis à Socini secta, reliqvo Orbi Chrtstiano oblatis, gravis admonitio Comenii lucem vidit Amstel. 1660. in 8.*

tanter) *alienâ in domo silentium esse tutissimum*, [Amstelodami enim tunc velut in alienâ domo exul degebat] *sed tamen illius rei esse leges ac metas, ut apud alienos qvoqve nihil præstare officiorum, si liceat, non modestiam arguat sed rusticitatem. Tacendum nempe est alienâ in domo ubi res nihil ad nos spectantes geruntur. Non tacendum, ubi ingredi videmus furem, aut incendio inferentem faces, aliudve malum, nobis, aut vicinis intentantem. Ibi non tacere charitatis est, tacere proditionis.* Non tacuit itaqve alienâ domo incensa Comenius, irrumpentes indicavit fures, detectisqve imposturis, animas in fide roboravit, idq; tanto diligentius atqve accuratius, qvanto impudentius Thraso iste pseud-irenicus pictum suum agere cœperat triumphum, atqve Comenium in foveam jamjam deductum, nec evasurum, virulenta libelli sui præfatione jactitavit. Eqvidem Christiana admonitione sua DE IRENICO IRENICORUM clarissimè ostendit, se non esse captum, sed in libera stare invictæ veritatis professione. Verum cum novo stropharum apparatu illam impugnare cœpisset adversarius, novamqve Arch-Irenici vel Ironici potius sui libelli meditatus esset confirmationem *, qvin imò I- RE-

* *Prodiit ea Amstel. 1661. sub tit. Irenico-mastigis perpetuò convicti & constricti, seu nova*

novæ confirmationis Irenici Irenicorum, per ostensam futilitatem criminosæ Comenianæ refutationis &c.

IRENICO-MASTIGEM (h. e. J. A. COMENIUM) ITERATO CONSTRICTUM Orbis conſpectui expoſuiſſet, importuniſſimo fidei orthodoxæ oppugnatori ſecundam & tertiam * admonitionem oppoſuit, cæleſtiqve auxilio & ſuam & aliorum fidem in tuto collocavit. Nec minus de triſti & miſerando Eccleſiæ Bohemico-Moravicæ ſtatu ſollicitus exul Comenius, ad diſperſas hinc inde reliqvias ſpiritu verè chriſtiano ferventes literas ablegavit, iisqve tum probitatem ſuam, tum pietatem abundè teſtatam fecit. In eâ præſertim, qvam LASITII POLONI hiſtoriæ de diſciplina Eccleſiaſtica moribusqve ac inſtitutis Fratrum Bohemorum † præfixit, ad fraternitatem Bohemicam diſperſam epiſtolâ commonitoriâ, ardentiſſimi & zelo pio ferventiſſimi Doctoris dedit exemplar, atqve (nominis ſui omen habens) AMOSI verè rugientis ideam exhibuit, ſummo nimirum animi fervore peccata ſcandalaq; publica reprehendens, qvib⁹ caſtigationes illæ

* *Tertia ſive ultima Comenii admonitio ad Irenici authorem D. Z. lucem aſpexit Amſtelodami 1662.*

† *Edidit hoc ſcriptum* Laſitii *Comenius cum admonitionibus ad Bohemicæ Eccl. reliqvias Amſtel. 1660.*

illæ divinæ ſint provocatæ, Templa clauſa, libri ſacri erepti, diſcerpti, hoſtilisqve furoris flamma abſumti, imò omnia publicæ ſecuritatis, Deoqve juxta agnitam veritatem ſerviendi libertatis diſrupta ſint vincula. *Ecce* (præclarè ſcribit *) *cauſam veram, cur nunc etiam tot Eccleſiarum (ETIAM NOSTRÆ) candelabra loco ſint mota, disjecta, confracta, proculcationi data! Omiſimus charitatem primam, refrigeſcere in nobis paſſi ſumus divini amoris ignem, qvod qvâ ratione contigerit aliis, attendant & emendare qværant alii: nobis qvi in communi Eccleſiæ domo certum obtinemus atriolum, qvomodo pro luce fumos dare cœperint candelabra noſtra ut attendere diſcamus, præſentis propoſiti eſt. Evenit ſc. noſtræ qvoq; Eccleſiæ qvod Iſraeliticæ, & Apoſtolicæ & aliis aliàs, ut principiũ ferbuerit, mediũ tepuerit, ultima refrixerint &c.* Itaq; non ſtrenuũ ſolum bellatorem Comeni⁹ egit contra veritatis Evangelicæ hoſtes (ut ita dicam) theoreticos, ſive dogmatum orthodoxorum impugnatores, verum etiam contra practicos, qvi ſub Chriſtianæ fidei ſchemate

&

* *In præfat. lib. Laſitii de Diſcipl. Eccleſ. Bohem. præfixa pag.* 7.

& larva nescio qvalem libertinismum fovere, & sine censura disciplinaqve, suo duntaxat arbitrio vitam instituere, sicqve deplorandas horrendasqve provocare calamitates neutiqvam verebantur. Qvousqve tandem illustre illud monumentum, & verè FELICIS [h. e. à profanæ doctrinæ & eruditionis vanitate, ad seriam Pietatem conversi] LITERATI dedit documentum: Tumultuosum qvippe considerans vitæ humanæ genium, horrendos eruditarum, DEOq; sacratarum mentium motus, infinitarum insuper molestiarum [à Viris doctis devorandarum] concatenatam seriem sibi ponens ob oculos; maximū in Secessu suo Amstelodamensi negotium est meditatus, UNUM scil. illud NECESSARIUM *, *qvod non-necessariis Mundi fatigatus, & ad unum necessarium (scire nimirum quid sibi sit in vita & morte, & post mortem necessarium) sese recipiens*, senex ætatis suæ anno septuagesimo septimo Mundo expendendum obtulit, ac simul egregia, tum seriæ suæ ad DEUM conversionis, tum candoris verè christiani fecit inditia. Veterum etiam (ut supra etiam diximus) de Labyrintho Minois meletema memorabile applicans vitæ eruditorum, tot tantisqve periculis & casibus expositæ, publicè

* *Postremus ille, nobilissimusq; Comenii fœt⁹, UNIUS NECESSARII titulo conspicuus, lucem Amstel. 1668. aspexit.*

blicè testatus est, se qvoqve istos doctorum hominum attigisse labyrintos, & quædam egisse, qvæ gravem nonnullorum provocaverint censuram, attamen divinæ bonitati sese maximas debere gratias, qvod per qvascunqve labyrinthorum ambages, ad boni omnigeni fontem & Oceanum tandem aliqvando sit deductus. Ipsum illud *Didacticum studium*, qvo scholas & juvẽtutem molestissimis labyrinthis liberare constituisset, sibi eousqve labyrinthum fuisse, atqve discursationem, Marthianæ perqvam similem, pro Domino tamen ejusqve discipulis amoris impulsu susceptam. Sed & alium sese attigisse, multòq; periculosiorem *Labyrinthum*, vehementissimè indoluit; *pseudo-Irenicum* puta, h. e. variè, noxiè, prorsusqve exitiosè circa fidem dissidentes christianos reconciliandi *desiderium*, qvod tamen scriptis publicis propalare noluerit. In tertium tandem DEO permittente intricatissimumqve labyrinthum se immissum fuisse, *Revelationes scil. qvasdam seculo nostro factas* (*sub titulo Lucis in tenebris* * *vel è* te-

* Postqvàm enim sub titulo *Lucis in tenebris*, trium fatidicorum voluminum syntagma, sive revelationum Kotterio-Poniatovio-Drabicianarum historiam Comenius edidisset, varia variorum subiit judicia, aliis qvidem factum hoc excusantibus,

tibus, aliis ut rem undiqve periculoſam ſeriò improbantibus, aliis imprudentiam in eo reprehendentibus, qvibuſdam & ſcripta aculeata ipſi reponentibus; & licet alii mitius paulò ſentientes, nihil ficti iſtis vaticiniis ineſſe ſtatuerint, eo tamē nomine Comeniū peccaſſe putarunt, qvod cœleſtem propemodum authoritatem iiſdem tribuere non dubitaverit. *Parū eqvidem abfuit* (ſic ipſe in præf. iteratæ editioni præfixâ ſcribit) *qvin mihi qvod olim Petro contingeret, qvi tametſi VERBIS DOMINI fiſus, ſuper abyſſum maris incedere auſus fuerit, mox tamen ventum ſentiens, contrarium mergere, & clamare cœpit: Domine ſerva me &c.*

tenebris) *publicando*; qvæ res ut multum laboris & moleſtiæ, ita & plurimum invidiæ ac trepidationis ſecum traxerit, hinc ludibriis ob credulitatem, inde comminationibus ob diffidentiam & tergiverſationem ſe intermiſcentibus. Non aliud tamen ſibi poſt tot labyrinthos ſiſypheaqve ſaxa, qvibus vitæ ſuæ tempore fatigatus fuerit arridere, qvam illud datum à Chriſtò conſilium; ut poſthac *UNO* NECESSARIO *contentus*, non neceſſaria cuncta protinus amoveat, mundumqve totum à tergo relinqvat; *& ſi qvid ſpecialius* (ſcribit notanter) *de ultimo hoc meo propoſito eſt dicendum, dicam*: Palatij loco mihi tuguriolum erit,

erit qvalecunqve; pretiosæ vestis loco villosum aliqvod indumentum sufficiet; *Opipara mensa* vicem, panis & aqva explebunt, aut si qvid obsonioli accedet, laudabitur bonitas Dei; *Philosophia* mea erit, intueri cum Davide cœlos, & reliqva opera manuum Dei; *Medicina* mihi erit tenuissima diæta, jejuniis subinde interpositis decoranda. *Jurisprudentia* mea erit, qvicqvid ab aliis fieri velim aut nolim mihi, hoc idem facere aut nō facere aliis. Si in *Theologiam* inqvirat, arripiam cum Aqvinate morituro Biblia, totoqve corde & ore dicam: *Credo qvicqvid in hoc libro scriptum est!* si qvos *Conscientiæ casus* habeam, qværet, omnia mea mihi esse suspecta respondebo. Neqve se deinceps curaturum mille mundanorum odia, irrisiones, telaqve obloqviorum innumera: Ridebunt forsan [ait] humanæ sapientiæ admiratores delirum senem, à fastigiis æstimationis suæ ad bases infimas descendentem, rideant si volupe est, meum cor etiam ridebit effugisse tricas, *evasisse labyrinthos*, inveni portum, sors & fortuna valete! dixit Poeta! *Ego, inveni Christum, vos Numina vana valete! Tota mea vita peregrinatio fuit, non patria, mutatum perpetuo diversorium, nunqvam & nusquam stabile domicilium. At jam cœlestis patria in prospectu est, ad cujus usq; limen Dux meus, Lux mea, Christus meus me deduxit.* Sanctis ejusmodi medita-

ditationibus postqvam integrum, idqve postremum vitæ suæ biennium exegisset Comenius, *de* UNO ILLO NECESSARIO unicè sollicit⁹, vitam placidè finivit, atq; optatam reqviem, anno ætatis suæ octuagesimo, ævi autem currentis septuagesimo primo invenit. *

* Qvo de Daniel Comenius J. Amosi fil. literis 1671. Amstel. datis, me certiorem fecit his verbis: *Genitor meus Vener. vixit, & nos eheu dulci ac desiderata sua destituit præsentia, decima qvinta fuit Novembr. qua nigra illa Dea non pepercit ei, qvi per totum vitæ suæ cursum omnibus prodesse studuit.*

COM-

COMMONEFACTIO XXXIII.

THEMIS & IATRIA EUSEBIÆ CONTUBERNALES,

SIVE DE

JURECONSULTIS ET MEDICIS,

EX VIRTUTIS ET PIETATIS STUDIO FELICIBUS.

Ad Commentat. IX. Num. IX.

I.

NOn uni duntaxat literatorum ordini, unive doctorum hominum familiæ, sed cunctis omninò patere aditum ad VERÆ & imperturbatæ FELICITATIS literariæ arcem, tot pietate non minus, qvam doctrinâ meritisq; illustrium JURECONSULTORUM, MEDICORUM, atq; PHILOSOPHORUM exempla & documenta loqvuntur. Licet & ipsi aliqvandiu cum cæteris seculi eruditi mancipiis otiosè fuerint negotiosi, & palabundi eorum animi latè hinc inde sint evagati, ad se tamen (cœlesti

beneficio) accesſêre tandem propius, ſecum
Seneca optatius habitavêre, *omniaqve* [ut Seneca
epiſt. 53. ait] *impedimenta dimittentes, BONÆ vacavêre MENTI.* Atqve ut de Philoſophis Chriſtianorũ inſigniorib⁹ nihil dicamus amplius, qvippe quorum inſtituta ſanctiora, tum in Veteri J.C. Academiâ, tum in coronide de *Felicibus Literatis* theoſophicâ, ex profeſſo ſumus proſecuti; JURISCONSULTOS & MEDICOS nunc advocabimus, qvi ad optatæ illius proſperitatis ſedem etiam atqve etiam tendentes, ſupremos in Theoſophiæ ſacræ ſtudio honores magno cum plauſu ſunt conſecuti. Illuſtre cumprimis FELICITATIS ejuſce ex JURECONSULTORUM ordine documentum olim dedit AURELIUS CASSIODORUS, Conſul Romanus, quem
Theod. tanta virtus, doctrinæ inſigni ſociata [ex
Rex. l. 1. ipſiuſmet Theodorici Regis teſtimonio] or-
Ep. 4. navit, ut vitâ & factis Palatio ſe majorem oſtenderit, *ſummâ ſc. vivens continentiâ, ÆQVITATEM & inſtruens monitis, & docens EXEMPLIS.* Cæterum, Davidici illius axiomatis memor: *Nolite confidere in Principibus, abjectionem potius in Domo DEI ſui elegit, qvam diuturnam in tabernaculis peccatorum habitationem;* cùm in ipsâ vitâ aulicâ, & Senatoria dignitate, adeoqve *in medio nationis pravæ* tam fuerit incorruptus, ut *conſcientia ſua integritate* [rurſus ſcitè Theo-

do-

dorico dicente] *Palatia ornarit, populisq; altissimam dederit qvietem, pretiosior factus cunctis, qvia nullo præmio superatus.* Ipsum audiamus JCtum felicissimum, ad Johannem Episcopum Rom. scribentem ad h. m. *Cœlestis Princeps mihi intelligentiæ sensus aperiat, ut qvæ verè sunt UTILIA seqvar, qvæ vitanda refugiam: Vigor ille rationabilis animæ nobis consilium præstet, facies veritatis albescat; ne sementem nostram innubilet caligo corporea. Seqvamur qvod intus est, ne foris à nobis simus; instruat, qvod de VERA SAPIENTIA sapit: illuminet qvod cœlesti claritate resplendet.* O verè Felicem Literatū, O genuinū Christi Salvatoris discipulum! dum *Unici illius necessarij* sollicitam adeò habuit curam, tamqve ardenter Spiritûs divini illuminationem exoptavit, suiqve compos factus desiderii, sanctissimè vixit, donec ad beata Paradisi viridaria placidâ morte esset evocatus. *Qvi enim* (ait Baronius) *vegetiorem ætatem in optimâ regni gubernatione utiliter, honorificèqve consumsit; nec in decrepitâ senectute labores ad RES DIVINAS conversos, vel minimum intermisit, in suo monasterio* [in qvod Palatium ipsum commutaverat] *sancto fine qvievit.* Eodem Cassiodori ævo floruit SYMMACHUS Consul, *Philosophiæ* supra cæteros & *æqvitatis* [Procopio teste] *studiosissimus; SYMMACHUS* inqvam ille, *JURISCONSULTORUM* decus,

Baron. ad ann. C. 562.

Procop. lib. 1. Bell. Goth.

cus, Boëtij socer, & in perferenda nece indignissimâ socius, qvem Ennodius [Romanorũ cives clarissimos enumerans, *omnium disciplinarum materiam, constantemqve Sapientiæ formam* (en geminum genuinumq; Felicis Literati characterem!) jure meritissimo appellavit: cui & Festum, gente & mente nobilissimum JCtum jungens, de utroque scripsit ad h. m. *In ipsis est nobilis curiæ principatus: Qvos vidisse erudiri est. Non apud eos sermo de ludicris, nec pantomimorum vix cognoscenda comemoratio. Isti auram popularem, per pudoris detrimenta non cupiunt; contenti rectis magis placere, qvam plurimis. Sortiuntur de innocenti ACTIONE testimonium.* Nec dubitavit Priscianus Cæsariensis, eundem Symmachum omni nobilitatis splendore celebratum dicere, omni naturæ munere præstantem, omniqve VIRTUTIS luce fulgentem: qvippe qvi studiis optimarum artium disciplinarumqve, nec non vitæ meritis venerabilem se cunctis fecerit, altissimaqve mediocritate conspicuus, pessimos superbiæ calcarit tumores, atqve PIETATIS ponderibus gravissimis omnia superarit.

Prisciã. Cæsar. lib. de ponder. & mensur.

II. Tantum verò abest, ut ingens illa calamitas, qvam Theodorici Regis tyrannide tandem Symmachus subiit, eum à conscenso felicitatis summæ fastigio deturbare potuerit, ut potius majorem inde adeptus sit gloriam,

riam, Martyrisqve pro justitia sanguinem fundentis, perenne decus retulerit. Non pigebit audire Procopium, indignissimam necem à Theodorico tyranno ipsi illatam, ita describentem: *SYMMACHUS, & hujus gener Boetius, à suis majoribus gentis nobilitatem adepti, inter Romanos & Senatorios Viros Principes erant, & Consulatûs utrique dignitate perfuncti, philosophiæ supra cæteros & æqvitati studuerunt; multisqve tam civium, qvam externorum inopiæ succurrendo saluti fuerunt. Hi postqvam ad ingentem gloriam evasêre, deterrimos qvosqve in SUI INVIDIAM concitarunt. Nam his delatoribus Theodoricus Rex persvasus, Symmachum Boetiumqve perinde ac res novantes occidit, eorumqve bona omnia publicavit.* Extremâ hâc iniqvitate graviter offensum Numen, in injustæ necis authores justissimè animadvertit; *Paucis enim post diebus* [pergit Procopius] *cœnanti Theodorico, cum miræ magnitudinis piscis ministri decoctum caput apposuissent, SYMMACHI nuper occisi caput illi est visum, præfixis, & extantibus inferiore in labro dentibus, & torvè intuentibus oculis, furibundè sibi & acerbè comminari. Unde monstri novitate territus, membrisqve præter modum tremebundus, & rigens, in cubiculum statim citato gradu secessit - dolore ingenti affectus, haud longè post moritur.* Ea igitur, qvæ Symmacho in seculo

Procop. l. 1. de Bello Goth.

obtigit infelicitas, impedire non potuit, qvo minus & ipse ad JCtorum ex animo felicissimorum adspirarit sortem. Cæterum ad eandem plenis etiam velis qvondam contendit *PHILOGONIUS* Græcus, qvamprimum ex *CAUSIDICO*, Christi servus esset effectus, gravissimâqve pro fide orthodoxâ adversus Arianos certamina subiisset, *CLARUS MERITIS tandem in Domino qviescens.* Ex ipsius *aurei Oris* sermone, sancti hujus Jurisperiti supremam discamus felicitatem: *Qvod elegerit* (ita Chrysostomus) *eum Deus, vel ex ipsa MORUM INTEGRITATE perspicuum est; qvippe qvem ex medio abreptum FORO, ad thronum evexerit. Adeò castam, & insignem prius egit vitam, cum uxorem haberet & filiam, & in FORENSIBUS negotijs versaretur; adeò Solem ipsum splendore vicit, ut protinus ab illo gesto, hoc Magistratu dignus videretur, & à tribunali ad tribunal evectus sit. Ac tùm qvidem hominibus patrocinabatur adversus homines, qvi struebant insidias, eos, qvi afficiebantur injuria, superiores reddens iis, qvi injuria inferebãt. Hic autem adest hominib⁹ &c.* Sed & Nicephorus Callistus, illustre admodũ de Theo-politicosophi illius, Philogonij scilicet, felicitate, testimonium perhibuit, *memorans, eum reliqvam Ecclesiæ structuram perfecisse, ut qvi ex CAUSIDICO Episcopus,*

Conf. Martyr. Rom. die 20. Dec.

Chrys. Homil. in laud. Philogonij.

Niceph. lib. 8. Hist. c. 6.

Licinij ævo, quemadmodum virum fortem decet, ardorem æmulationemque suam pro verâ pietate ostenderit. Neque illustrius tandem pietatis Philogonianæ documentum dare possemus, qvam qvod ab impientissimo hæresiarchâ Ario, hæreseos & impietatis damnatus fuerit ad h. m. *Excepto PHILOGONIO & Hellanico, & Macario, hominibus hæreticis, in fidei doctrinâ non instructis. Hos impios neque audire possumus, etiamsi infinitas mortes nobis hæretici minentur.* Ab hæreticorum itaque Coryphæo, hæreseos & impietatis damnatus Philogonius, viris ævi illius, Doctoribusqve pientissimis (adeoq; Literatorum felicissimis) haud abs re est adnumerandus. In eundem censum referendus etiam est VETIUS EPAGATUS, Martyrum Gallorum vetustissimus, qvem professione JURISCONSULTUM fuisse, Parridic⁹, Lugdunensis historicus pridem evicit, pleniorem verò virtutis constantiæqve ejus imperturbatæ rationem Gregor. Turonensis exposuit, sic inter alia scribens: *Qvadraginta octo Martyrum nomina, qvi apud Lugdunum passa dicuntur, hæc sunt: VETIUS EPAGATHUS, Zacharias, Macarius, qvorum sancta corpora Judex iniqvus igni tradi præcepit, exustisqve, in Rhodanum pulveres jussit spargi. Sed postqvam hæc gesta sunt, cum Christiani mærorem maximum haberent, noctè apparuerunt viris fidelibus,*

Conf. fragmentum epistolæ Arij apud Epiph. hæres. 69.

Parrid. l. 1. Hist. Lugd. c. 25.

Gregor. Turon. l. 1. Hist. Franc. c. 29. & de glor. Mart. c. 49.

bus, in eo loco qvo igni traditi sunt, stantes integri, & conversi ad viros, dixerunt eis: Nullus periit a nobis. Ex hoc enim translati sumus ad reqviem, qvam nobis promisit Rex cælorum Christus, pro cujus nomine passi sumus, &c.

Joh. Robertus, in Elogijs SS. JC. p. 55. 56.

O verè FELICEM JURISPERITUM, qvi tam peritè (verba Joh. Roberti elogiographi eruditissimi adscribo,) sibi totqve aliis ostenderit QVID JURIS, ubi contra magnum Deum pusillus homuncio, etsi maximus tyrannus, sacrilegum caput levat! ô verè JURISCONSULTUM, qvi tam consultò de JURE responderit, tam salubriter consuluerit! O verè EPAGATHUM, qvem tam BONUM, tam multi Boni seqvuntur, & qvi tuis bonis, tot aliorum bona addis! Imitamini, si sapitis, ô Jurisconsulti Christiani, qvà vobis posse dabit ipse FONS JURIS, ipsa justitia Christus, qvem vivus moriensqve coluit magnus Juris & Justitiæ cultor EPAGATHUS.

Confer Martyrol. Rom. & notas Bar. d. 6. Febr.

Æqve fortem veritatis salutiferæ confessorem egit THEOPHILUS, ex advocato Cæsariensi, pietatis Christianæ ad necem usqve constantissimus assertor; Nec infeliciter utrumq; imitatus fuit, atqve *JCti* verè *Felicis* ideam expressit Magnus SIDONIUS APOLLINARIS, ex Rectore militiæ, FORIQVE (ut epitaphium ejus habet) JUDICE, omnipotentis Domini minister, atqve meritissimus Arvernorum Episcopus, *qvi sapientia sale gre-*

gregem suum ita condivit, ut ad Dominici nominis timorem, Deoqve gratam justitiam nullos non sollicitè erudiverit, qvousqve lucere cœpit qvasi splendor cœli, & sicut stella in sempiterna secula. Neqve silentio prætereundus est sanctus ille Jurisperitus, & Judex Ægyptius PRIMARIUS; Is (Ruffino presbytero teste) exqvisitis adeò virtutibus *sese exercuit*, ut Angeli cujusdam, Paphnutio apparentis judicio, dignus habitus fuerit, qvi cum Deo-charissimis versaretur, eò *qvod in JUDICIO sedens, nec filij sui personam contra justitiam acceperit, nec alieni laboris fructus unqvam admiserit, LITEM (NB.) nunqvam præterierit, donec reconciliarit dissidentes, nunqvam permiserit ut potentior infirmum premeret, neminem dum vixit contristarit, qvibusvis pauperibus necessaria hilariter præbuerit, lubens susceperit hospites, nec qvemqvam sine viatico egredi domo sua passus fuerit.*

Conf. Greg. Tur. l. c. Hist. Franc. lib. 2.

Conf. l. 2. de vitis Patr. Ruffino Presb. auth.

III. Prodeant cæterarum etiam ætatum JCti philothei, atq; laudatissimo vitæ suæ instituto edoceãt, qvâ ratione legũ peritiæ exqvisitiori, divinarum qvoq; rerũ tum intelligentia, tum usus sit sociand⁹. Æternitatis sacrario pridem inserta sunt magna & illustria illa, IVONIS CARNOTENSIS, RICHARDI CISTRESENSIS, EBRULPHI GALLI, *ANTONINI FLORENTINI, BONIFACII FERRARII, IOHANNIS CAPISTRANI, IACOPONI*

NI

NI nomina, qvæ nobile illud *THEMIDIS* cum *EUSEBIA*, virtuteqve christiana commercium fecêre testatissimum. Sic planissimè constat, Magnum illum Cancellarium & Jureconsultum Anglicanum, *THOMAM MORUM*, reconditæ profundæqve eruditioni suæ, eam vitæ morumqve integritatem junxisse, ut nihil apud se, inter amicum & inimicum interesse, & verbis dicere soleret, & rebus ipsis ostenderet. Expertus id *Ægidius Heron* Mori gener, qvi cum injustam litem instituisset, neqve monitus desisteret, calculo soceri fuit condemnatus. Memorabile extat Erasmi de Thomâ illo, Juris æqve ac pietatis peritissimo judicium; scil. *Eum post degustatas scholasticas disciplinas, sic in forensibus negotijs versatum fuisse, ut neqve consulerent qvemqvam libentius litigatores, neqve qvisqvam tristi vultu ab eo discederet. Semper quidem adfuit animus de cunctis bene merendi cupidissimus, mireq́; pronus ad misericordiam, qvâ apprimè conspicuus cum esset, alios pecunia sublevavit, alios authoritate protexit, alios provexit commendatione, ingens lucrum sibi accessisse putabat, si qvem oppressum sublevavit, si perplexum & impeditum explicuit, si alienatum redegit in gratiam. Diceres Morum, inopum omniū, qvendam publicum fuisse patronum.* Sed & in eo Felicis ex virtute Literati dedit documentum, qvod

a d

ad honores & aulam (vel ipſo Rege Henrico teſte) invitus acceſſerit, & *mortalium rerum ſatur*, [verba ſunt epitaphij] *freqventius optaverit, ultimos vitæ ſuæ annos obtinere liberos, qvibus vitæ hujus negotiis paulatim ſe ſubducens, æternitatis negotium agere poſſet.* Et qvod deſideraverat, obtinuit tandem, præter rem culpamqve notabilem cuſtodiæ longiori traditus, donec eam ex tyrannici Regis ſententiâ, mors ipſa, carnificis ſecuri accelerata excepiſſet.

IV. Nec minus noſtra, h.e. Germanica tellus tulit JCtos qvoſdam virtute ſimul ac doctrinâ ſingulari ſuppares laudatis modo ſacræ Themidis ſacerdotibus: Hos inter magnus ille *MATTH. WESENBECIUS* emicuit, Vir non illuſtribus ſolum in Juridicam rem meritis, verum pientiſſimo etiam vitæ inſtituto, accuratâqve morum ratione, Patrum noſtrorum ævo decantatiſſimus; ſiqvidem potiorem ſemper Theologicæ praxeos, qvam Juridicæ habuerit curam, ſolidiori divini verbi intelligentiæ continuam ferè navarit operam, orationi habendæ ſingulis diebus qvinqve horas impendere conſveverit, in ſententiis ferendis integrè ſemper juſteqve ſit verſatus, non datâ opera (uti magno partium litigantium incommodo nonnunqvam fieri ſolet) negotia protraxerit, ſed promoverit potius diligentiſſimè, non ventoſa conſultoribus aut inania, ſed gravia & æqvitati

tati apprimè consona dederit responsa, cæterum beneficia contulerit in omnes, pauperum præsertim & egenorum inopiam sublevarit, deniqve felicissimum peregrinationi suæ terrenæ imposuerit colophonem, circa vitæ finem verè christianâ παρρησίᾳ enuncians: *Jam sibi à DEO ostensum esse æterni gaudij locum, in qvem sit propediem venturus, unicè se in votis habere, ut id qvamprimùm fiat*; En JCti felicissimi ideam! qvam nostro etiam ævo expressit *JOH. GEORGIUS GODELMANNUS*, qvi legationibus varijs adhibitus, summis Imperij Principibus, ipsiqve Cæsari VIRTUTEM pariter ac DOCTRINAM [ut disertè habet vitæ scriptor] nec minus & facundiam suam mirificè probavit. Extat in Godelmanni hujus laudem Josiæ Merceri memorabile carmen, qvo felicissimi Jurisperiti ideam in Godelmanni personâ Orbis eruditi conspectui exposuit; nec minus notanter de eo Nathanael Chytræus:

And. Rauchb. in or. de vit. M. Wesenb.

Vid. M. Adami vitas JCtor. p. 449.

Extat Merceri carmen sub init. tractatûs Godelmanni de Magis & venef.

Omnes si legum & juris justiq; patroni,
Officium hac facient sedulitate suum,
Qvâ leges ipsas Agathander amabilis ornat
Eloqvij pandens flumina pulchra sui:
O qvam mirifico gentes in flore vigebunt!
Qvamvis & patriæ rara nocebit ERIS.

Qvantæ doctrinæ, qvantæqve apud bonos om-

omnes existimationis JCtus, sub ævi currentis initium fuerit NICOLAUS REISNERUS, scripta ejus qvæ magno numero in lucem emisit, cumprimis *Elegiarum, emblematum & philothesiorum libri satis loqvuntur*; Ad gloriæ tamen ejus complementum spectat, qvod *UNUM hoc judicarit NECESSARIUM, Deum rectè agnoscere, & vitâ VERE PIA colere agnitum, fidem etiam factis ipsis operibusqve testari, qvinimò freqventissimè doluerit, hâc tempestate eò deventum esse, ut simultates sint immortales; amicitiæ contra plusqvam vitreæ; deniqve, qvod munificè pro facultatibus suis benefecerit pauperibus, totumq; se Deo & Reip. devoverit.* Reisnero accedat *CONRADUS RITTERSHUSIUS*, Vir verè insignis, JCtus, Orator, poeta, philologus philosophusqve eximius, Græcæ & Latinæ lingvæ ita callens, ut cum ipsis literarum principibus certare potuerit, in Jure interpretando tam felix & industrius, ut cunctis ferè professionis suæ sociis præcelluerit; cæterum excellenti adeò conspicuus pietate, ut diebus singulis omnium actionum suarum initium & finem preces ad Deum ardentissimas esse voluerit, dicta sua pariter ac facta singula ad unius Justitiæ normam direxerit, inqve eum finem ex omni veterum νομοθεσίας collecta Legislatorum monita non tantum ipsemet perdidicerit, sed etiam aliis colenda di-

Ita Mel. Adam. ex parentalib⁹ Nicol. Reisnero in Acad. Salanâ factis, l.c. p. 382.

Conf. Orat. fun. in laud. Conr. Rittersh. à Casp. Pansâ habit.

discendaqve fidelissimè proposuerit, ad hæc nihil unqvam tribuerit gratiæ, nihil odio, nihil metui, omniumqve laborum fructum in conscientiâ potius, qvam in fama aut emolumento privato reposuerit, sicqve illustre *FELICIS* admodum ex JCtorum ordine *LITERATI* speculum obtutui omnium exposuerit. Dedit qvoqve id ipsum conspiciendũ JCtus ævi nostri famigeratissimus, insigneqve Terræ Saxonicæ decus, *BENEDICTUS CARPZOVIUS*, qvem ob illustria in publicam rem merita, non mirati solum sunt cuncti Themidis alumni, verum ipsi etiam Viri Principes & Electores potentissimi summopere suspexêre, & maximis gloriæ præconiis celebratum, ad summa Honoris sedilia locavêre. Tam largâ Pietatis & Virtutis omnigenæ segete illum conspicuum fuisse, tamqve illustria sinceritatis suæ exasciatæ indicia * fecisse constat, ut resurgentem

* En documentum omni exceptione majus, *Elogium puta*, qvo beatè defunctum Carpzovium inclyta Acad. Lipsiensis ornavit, clarissimeqve ostendit, quantus infucatæ pietatis cultor ευλογητός ille JURISCONSULTUS fuerit: *Si dicendum nobis qvod res est, imago Christiani fuit amussitata, tritum istud de Jurisprudentibus vel suo satis confutans exemplo; hypocrisin omnem cane pejus*

ac angve vitavit, à concionibus sacris & precibus publicis, nisi causâ sonticâ retraheretur, nunqvam abfuit, non trimestris, sed menstruo propemodum spatio Eucharistiæ usurpatione fidem suam nutrivit, Bibliorum exemplar, qvod ad extremum volvebat halitum, ter & qvinqvagies à capite ad calcem percurrit, nec lectione cursoriâ contentus, Commentarijs etiam evolvendis certas diei horas destinavit. super Biblia sacra meditationes αὐτοχειρὶ consignavit, ita ut si Soli & aprico sisterentur manuscripta ipsius omnia, Theologica Juridicis palmam facere possent ambiguam: Conciones, qvas audivit sacras, in tabellas domi congessit; uno verbo, πολίτευμα suum in cœlis habuit. Constitutus in summo dignitatum fastigio, humilitatis fuit studiosissimus, erga pauperes liberalissimus, erga omnes opis indigos ad juvandum paratissimus, in qvâvis fortuna τετράγωνος, justitiæ tenacissimus, temperantiæ servantissimus, adversus ea, qvibus ad iram commoveri potuisset, victoriosissimus, &c. Adde si lubet D. G. T. Schvvendendörfferi orationem parental. anno 1662. Lipſ. hab. qvâ veri & consummatissimi JCti ideam in personâ, vitâ, gestisqve D. BENED. CARPZOVII exhibuit.

tem *SACRÆ THEMIDIS* gloriam omnes boni in eo observarint, ac velut alterum qvendam Cassiodorum aut Epagathum, JCtum illum verè *BENEDICTUM* sint venerati. Nec alio fine ille tandem Dresdâ Lipsiam meritis gravis, & Mundi malis fessus remigravit, qvam ut *PIUM SECESSUM* institueret, & procul à strepitu, liberiore qviete & otio tot curis delassatam ætatem refoveret. Tum eqvidem sapientissimus ille solitarius bonæ apprimè vacavit menti, atqve felicitatis toties à nobis decantatæ fastigium attigit, cum perturbationi ac fluctuationi omni ereptus, horas plerasqve pietatis sinceræ exercitiis, atqve cœlestium rerum contemplationi duxit impendendas. Consimilis planè virtutis gloria, nostrâ ætate effulsit JOHANNES STRAUCHIUS, JCtus & Antecessor Wittebergensis decantatissimus: Ex luculentissimo eqvidem Universitatis integræ testimonio constat, illum curas omnes Pietatis studio postposuisse, nec qvicqvam unqvam fuisse auspicatum prius, qvam DEO reddidisset suum, & post solennes preces præscriptum lectionis Biblicæ pensum absolvisset; Cæterum, vitam ad pietatis sinceræ regulam semper exegisse, nihilqve ipso in miseros inopesqve mollius atqve humanius extitisse, suum cuiqve jus reddidisse integrè, omnesqve civis & Christiani boni implevisse nume-

Conf. Memorias JCtor. à H. Wit. editas, p. 217.

me-

meros, qvippe qvos nõ in *SENTIENDO* tantum *rectè*, sed *FACIENDO* etiam collocarit.

V. Qvam itaqve anteactæ ætati haud abs re supra vindicavimus, exqvisitæ fœcunditatis laudem, qvod scil. JURISCONSULTOS produxerit egregiæ pietatis & virtutis elogio conspicuos; ipsisqve interdum Viris Theologis [ad vitæ & morum integritatem qvod attinet] superiores; eam nostro qvoqve ævo tribuendam esse fatebitur, qvisqvis insignem laudatorum modo JCtorum pietatem ad animum suum revocaverit, atq; magistrâ experientia didicerit, virtutem senectute neutiqvam effetam esse & defatigatam; nec seculum [qvo vivimus] tam sterile, ut nulla in eo POLITICÆ aut JURIDICÆ SINCERITATIS exempla & documenta reperiantur. In Solis radijs scriptum, inqve clarissimâ luce repositum esse existimo nomen JCti & Cancellarij Schwarzburgici eminẽtissimi, *D. AHASVERI FRITSCHII*; eo qvod gratiosiori supremi Numinis afflatu jam pridem perculsus, ad divinarum rerum tum intelligentiam, tum illustrationem, sinceræqve pietatis propagationem, omnes cogitationes suas, studia omnia contulerit, & qvantum cœlestia humanis, æterna caducis antecellant, scriptis qvam plurimis dederit demonstratum. Et cum nil prius huc usqve habuerit Fritschius pientissimus, qvam sincero Deum colere affe-

Tacit. lib. 1. Annal. Non adeò virtutũ sterile seculũ, ut non & bona exempla prodiderit.

ctu, ſedulam Autognoſiæ æqve ac Theognoſiæ ſtudio navare operam, ac naturæ documenta conſectando (qvæ humani cordis, in pyramidis ſpeciem conformati baſin ad ſublimia convertit) pleraſqve cogitationes & affectus in cœlo reponere; mirum non eſt, qvod præclaræ Viri dotes magis magiſqve pullularint, & cum notabili adeò ſacræ & publicæ rei fructu ac emolumento ſeſe exeruerint. Prolixũ nimis foret ſcripta ejus recenſere ſingula,* & qvem ubiqve monumenta Fritſchiana ſpirant pietatis ſinceræ affectum, concinnis præconijs efferre. Et cum longè celſiora Vir integerrimus, in Honoris perpetui ſacrario pegmata ſibi ſtruxerit, qvam qvæ humanis elogijs conſeqvi unquam poſſit; cæterum pro ingenti animi ſui demiſſione, plauſum omnem ducat ſubterfugiendum, placereqve omninò malit, qvam laudari vivus, gloriæ ampliorem poſt fata locum relicturus; non erit qvod in laudes ejus longius excurramus. Sufficiet impræſentiarum ex ungve aliqvo oſtendiſſe leonem, atqve

* *Ex Viri cujuſdam egregii indicio conſtat, Magnum Conringium ſermone familiari hæc prolocutum fuiſſe*: Ego miror admirandum Dn. Fritſchij ſtudium, qvod præter ordinarias occupationes, ſcribendis libris impendit. Eſt certè ſingulare DEI donum, &c.

qve egregiam, inqve rem nostram apprimè facientem exhibuisse *PARÆNESIN*, qvâ Viros Politicos curis & negotijs secularibus nimiopere occupatos commonuit, ut qvandoqve eis rejectis, ad pias meditationes & sacras lectiones se conferant, perenni laboris ejusce fructu, certo certius suo tempore donandi. *Prodiit ea Parænesis Jenæ 1679.*

AHASVERI
FRITSCHII
PARÆNESIS
AD
VIROS POLITICOS.

I.

VErè Sapiens ille dixit: *Viri in Magistratu collocati, ter servi:* Servi Principis, vel Politiæ, servi famæ, & servi negotiorũ, adeo ut libertate neutiquam fruantur, nec in personis, nec in temporibus suis. Certè, Viri potestatibus sublimes, ipsis sibi ignoti sunt; & dum negotiis distrahuntur, tempore carent, qvo sanitati, aut corporis, aut animæ suæ consulant. Hanc negotiorum servitutem non nemo introspiciens rectè censuit; *qvòd nemo minus vivat, qvàm homo nimiùm occupatus.* Fatentur Ipsi qverulâ voce, qvi secularibus negotiis adeò ob- *Fr. Bacon. de Verulam. serm. fidel. II.* *Moltke. de divers. hom. propos.*

ruti, ut vix neceſſitati naturæ relinqvatur, qvod corpuſculi pauſationi ſufficiat; vix tantillum temporis, qvod devotæ recitationi Orationis Dominicæ, aut lectioni capitis Biblici inſerviat. Uſqve adeò non eſt reſpirare in bonis, non eſt alternam capeſſere reqviem, non vel rara interſeri otia. Neqve enim diei malitia ſua ſufficit, ſed nec liberæ illis noctes ſunt: dies diei eructat negotia, & nox nocti indicat labores, qvorum fructus tamen ſæpiùs nil niſi aranearum telæ, afflictio ſpiritus, eviſceratio mentis. Qvis non condoleat talibus Viris, verè ſervis negotiorum? quæ ſervitus gravior, miſerior, miſerabilior, qvàm hæc, ubi nunqvam animus liber, nunqvam quietus, nunqvam ſuus, ſed continua occupatio, vexatio, diſtractio: ubi perpetuus negotiorum ſtrepitus, hominum tumultus, â manè uſqve ad veſperam? mortem rectiùs, qvàm vitam dixeris horum vitam. Neqve enim Deo vivunt neqve animæ ſuæ, ſed negotiis ſecularibus, occupationibus mundanis, rebus tranſitoriis. Hoſpites ſibi ſunt, peregrini ſunt, ſibi ipſis ignoti ſunt, adeò ut meritò de illis illud exclamare liceat: *ô homines ad ſervitutem natos*!

II.

Exhortor autem Vos, *ô Viri Politici*, qvos miſerrimæ hujus ſervitutis jugum non modicè premit; qvos continuæ occupationes huc illuc trahunt, rapiunt; qvorum animi

mi ſolicitudinibus temporalium negotiorum fatigantur, ut certis temporum vicibus tranſeatis *à Marthâ ad Mariam*, hoc eſt, à negotiis ſecularibus ad meditationes ſacras, conſiderationes pias, contemplationes cœleſtes; à lectionibus chartarum, Actuum, Rationum, Receſſuum, Regalium, Regiſtrorum, ad lectiones ſacrarum. Exhortor Vos, ut aliqvando exeatis è mundo civilium turbarum, in paradiſum ſpiritualiũ deliciarum, ô qvàm dulces, qvàm ſvaves, qvàm jucundæ, qvàm ſalutares illæ! ac verè *anima Paradiſus*. Conferte igitur Vos ex Labyrintho ſecularium negotiorum in hunc paradiſum ſacrarum meditationum. Hic ſpirant grati zephyri gratiarum, conſolationum. Hic ſerenitas mentis, charitas lucis, tranqvillitas cordis. Hic fontes deliciarum, flumina voluptatum, rivuli fluentium in vitam aqvarum: Ibi verò rigidus Aqvilo, & auſterus Auſter variarum occupationum perſtrepunt: Ibi caligo, tenebræ, ac nebulæ variarum neqvitiarum ac corruptelarum, fraudum. Ibi Mare cogitationum ac ſolicitudinum ſemper turbidum, ſemper impetuoſum, & fluctibus negotiorum tumidum.

III.

Impoſſibile, hoc eſſe fortean reſpondebis, *Vir Politice*? facilius abdicare ſe officio, & Mundo valedicere. Rectè hoc, ſi rumpere, & non magis interrumpere negotia

hortarer. Ut tibi nonnunqvã ab occupationibus parcas, animumqve à secularibus negotiis revoces, svadeo, rogo. Sed, *inqvis*, nec hoc mihi permissum, totũ hominem, totũ diei tempus functio mea exigit. Audi, quæso, sanctum Ecclesiæ Patrem, Chrysostomum; Si qui sunt, *ait*, qui negotia occupationesqve & publicarum privatarumqve curas caussantur, primum in hoc non parum errant, qvòd in tot rebus versentur, & ita semper secularibus negotiis adfixi sunt, *ut ne minimum quidem in his, quæ maximè necessaria sunt*, studium impendant. Deinde frivolam, & nullius momenti excogitationem adferunt, cùm accusari potius hâc in parte eorum cum amicis possent consvetudines, & etiam ludicra, in qvibus sæpè totum diem consumunt, non tamen in his aliàs caussantur occupationes. Præterea rebus vilibus & abjectis diligens adhibent studium, divinis autem qvando vacandum, ne minimam qvidem curam in his ponendam ducunt. Descende nunc, *Vir Politice*, in temet ipsum & expende occupationes, & actiones tuas annon meritò in eis, *qvoad hanc rem* potiùs accusari, qvàm excusari debeas? Audi, si placet, optimum monitorem, *Ludov. Vivem*: Distinemur, *inqvit*, omnes adeò curis, & cogitationibus alienis à pietate, ut cuiqve nostrum opus sit crebrâ revocatione, tanqvam militis emansoris, & in officio suo cessan-

hom. 10. in Job.

in epistolâ ad Johan. Barrosum.

ſantis, ut conſveſcat homo ſe ad cœlum atqve originem ſuam attollere. Qvisqve exiſtimet dictum ſibi à Domino, qvod Marthæ: *Solicita es & turbaris circa plurima: porrò unum eſt neceſſarium.* Qvocirca exercitamenta reliqva, occupationis ſunt à nobis qvæſitæ; Hoc *unum eſt neceſſitatis* à Deo indictæ, ad illum exitum, cui eſt homo miſſus in vitam.

IV.

S. Bernardus, *ad Eugenium Papam*, cui occupationibus ſuis concatenatis maximè condolebat, notanter ita ſcribit: Audi, qvid redarguam, qvid ſvadeam. Si qvod vivis, & ſapis, totum das actioni, *conſiderationi nihil*, laudo te, in hoc non laudo. Si item totus vis eſſe omnium, inſtar illius, *qvi omnibus omnia factus* eſt, laudo humanitatem, ſed ſi plena ſit. Qvomodo autem plena, te excluſo? *Et tu homo es?* Ergò ut integra ſit, & plena humanitas, colligat & Te intra ſe ſinus, qvi omnes recipit. Alioqvin qvid tibi prodeſt iuxta verbum Domini, *ſi univerſos lucreris, te unum perdens*? Qvamobrem, cùm omnes te habeant, eſto etiam tu ex habentibus unus. Qvid ſolus fraudaris munere tuî? uſqveqvò vadens ſpiritus, & non rediens? uſqveqvò non recipis te, & ipſe inter alios vice tuâ? ſapientibus & inſipientibus debitor es, & ſoli negas te tibi? Stultus & ſapiens, ſervus & liber, dives & pauper, vir & fœmina, ſenex & juvenis, clericus & laicus, juſtus

de conſiderat. lib. 1.

ſtus & impius, omnes pariter participant te, omnes de fonte publico bibunt pectore tuo, & tu ſeorſim ſitiens ſtabis? Si maledictus, qvi partem ſuam facit deteriorem, qvid ille, qvi ſe penitus reddit expertem? Sanè deriventur aqvæ in plateas, homines & jumenta bibant, ſed inter cæteros bibe tu de fonte putei tui. Alienus inqvit, non bibat ex eo. Nunqvid tu alienus? cui non alienus, ſi tibi es? Deniqve qvi ſibi neqvam, cui bonus? Memento proinde, non dico *ſemper*, non dico *ſæpè*, ſed vel *interdum* reddere te ipſum tibi. Utere tu qvoqve te inter multos, aut certè poſt multos -- *Non totum te, nec ſemper da actioni, ſed conſiderationi aliqvid tui, & cordis, & temporis ſeqveſtra.* Nam ſi liceret qvod dicerem, abſolutè per omnia, & in omnibus præferendam, & vel ſolam vel maximè colendam *eam, qvæ ad omnia valet*, id eſt, PIETATEM, prorſus infragabilis ratio monſtrat. Qvid ſit pietas qværis? *vacare conſiderationi* -- Hæc ipſum fontem ſuum, i. e. *mentem*, de qvâ oritur, purificat. Deinde regit affectus, dirigit actus, corrigit exceſſus, componit mores, vitam honeſtat, & ordinat, poſtremò divinarum pariter & humanarum rerum ſcientiam confert. Hæc eſt, qvæ confuſa disterminat, hiantia cogit, ſparſa colligit, ſecura rimatur, vera veſtigat, veriſimilia examinat, ficta & fucata explorat. Hæc eſt, qvæ agenda præ-

præordinat, acta recogitat, ut nihil in mente resideat, aut incorrectum, aut correctione egens. Hæc est, qvæ in prosperis adversa præsentit, in adversis qvasi non sentit, qvorum alterum fortitudinis, alterum prudentiæ est.

V.

Urges ulteriùs, *Vir Politice*, non posse te muneris ratione solum esse, & à terrenarum actionum strepitu te subtrahere. Seqvere ergò optimum S. Bernhardi consilium. Secede, sed mente, non corpore, sed intentione, sed devotione, sed spiritu. Sola indicitur tibi mentis & spiritus solitudo. Solùs es, si non omnia cogitas, si non affectas præsentia, si despicias, qvod multi suspiciunt, si fastidias, qvod omnes desiderant. Alioqvin nec solus corpore es, solus es. Vides ne, posse esse & te & solum, cùm inter multos, & inter multos, cùm solus es? solus es, in qvantacunqve hominum verseris freqventiâ, tantum cave alienæ conversationis esse aut curiosus explorator, aut temerarius judex. Præterea, mone te, ne illa vel sumas avidè, vel optes anxiè in vitâ, qvæ occupatione ac curâ sui abducere à cultu pietatis solent, ut varia, & gravia negotia, procurationes rerum asperarum, difficilium, intricatarum: Cogita, qvæso, *Vir Politice*, qvid prodest homini, si universum mundum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur?

In Cant. serm. 40.

Vives de præpar. animi §. 77.

tur? Qvid tàm avidè aucuparis magnam rerum gestarum gloriam ac famam? rem prorsus vanam, & inanem? mortuus qvid plus referes de famâ, qvàm pictura Apellis laudata? aut eqvus in Olympiâ victor? nec vivo qvidem prodest, si eam ignorat: si novit, nihil affert aliud nisi ut sapiens contemnat, insipiens sibi magis placeat. Secede modo in te ipsum, & invenies qvàm parùm ad te pertingat ex famâ, rumoribus, veneratione, honore populi, gratiâ Aulæ. Qværis, *Vir Politice*, continuis laboribus atqve vigiliis occupationum tuarum opes & divitias? ô te miserum ac stolidum? Nonne natura humani corporis ita constituta est, ut paucissimis egeat? qvod si rectè animadvertes, haud dubiè insaniæ damnabis eos, qvi tàm multa tàm anxiè congerunt, cùm tam paucis opus sit. Divitiæ namqve & possessiones in usum tuum parantur, qvem non adjuvant immensæ opes, sed opprimunt, ut navem ingentia onera. Qvapropter iterum atqve iterum Te, qvi sub concatenatis variorum ac gravium negotiorum oneribus sæpius ingemiscis, rogo, hortor, obtestor, disrumpe interdum durissimæ hujus servitutis vincula, ac pium animi secessum qvære. Cogita, qvàm breve spatium sit vitæ nostræ, etiamsi totum bonæ menti impenderetur. Qvò magis te à corporalibus ad incorporea, à civilibus ad spiritualia,

Vives introd. ad sap. §.40.

lia, à terrenis ad cœleſtia transtuleris, hoc vitam diviniorem vives. Ita fit, ut Deus cognatam & ſimilem ſibi naturam agnoſcat, eâqve delectetur, ac velut in vero ac germano templo habitet, multò ſibi acceptiore, quàm iſta ſunt lapidum & metallorum. Parum eſt in hoc Mundo magno vivere, diſcurrere, ſolicitum eſſe, niſi intra temet ipſum vivas, ambules, diſcas, & de te ſis ſollicitus. Perpenſius ſtudium & cura vigilantior noſtris cogitationibus adhibenda, qvibus tàm ſanctarum meditationum materia aſſiduè miniſtratur. Diviſum prope cum DEO anima habet imperium, non qvæ terræ pulvere delectatur, ſed qvæ ad Deum anhelat. Unde non torpere illam, non ſuæ dignitatis ignaram eſſe convenit, ſed ſceptra minuti Regni capeſſere, & præ illo omnia, qvæ foris ſunt [ſunt autem mundana omnia] contemnere, uno verbo, *intra ſemet ipſum illius, qvod extrà boni ſit, laboris, ſtudii, atqve appetitus compendium facere*, & meditationis oculum in ſublimitatem ſpiritualium, cœleſtium, & æternalium bonorum infigere. DIXI.

Hactenus Paræneſis FRITSCHIANA; cui ſi Viri Politici, ſanctæqve Themidis Sacerdotes aures præberent patulas, deqve copulandâ forenſi doctrinæ, virtute ſolidâ freqventius cogitarent, nullas non vitiorum, JCtos & Cauſidicos infamantium ſordes ſtudiosè evitan-

tantes; imenso planè gauderent emolumento, atq; Labyrinthis miseriisq; suis erepti, ad supremæ beatitatis sedem tandem aliqvando felicissimè adspirarent.

VI. Non possum deniqve non JCtorum, ex felicissimo Eusebiæ conjugio, ætate nostrâ apprimè nobilitatorum albo inserere, laudisqve pridem promeritæ præconio exornare VIRUM GENTE & MENTE præclarissimum, insigneqve Augustæ nostræ patriæ decus, D. WOLFGANGUM SULZERUM, patriciâ oriundum stirpe, ac multivariæ virtut s gloriâ ita conspicuum, ut bonis omnibus maximæ huc usqve fuerit admirationi. Qvamprimum Vir & JCtus ille integerrimus, animum suum ad res humanas obfirmavit, minus sentiendo de Mundi immundi qvisqviliis, satanæqve & carnis imposturas apprimè animadvertendo; nisu etiam verè christiano omnem profanè viventium vanitatem duxit respuendam, & ad supremæ beatitatis portum contendendum unicè. Et cum probè intelligat Vir perspicacissimus, omnem sacræ Themidis custodem, impigrum esse debere sui ipsius superiorem; hinc nulla non ævi illicia generoso nisu huc usqve est aspernatus, suæqve militiæ finem, non caduca & peritura, sed perennia & sempiterna bona esse voluit, nihil amplius præferendo ei, qvi verus fidelium Pater, & supremæ collator felicitatis. Tanto eqvidem uberiora ornamenta ille

æter-

æternitatis beatæ Candidatus olim accipiet, qvanto plura ſibi denegavit in mortalitate conſtitutus, atqve ſpretis omnibus ſeculi perverſi inqvinamentis, animum non niſi cœleſtium rerum lectione & contemplatione ſtatuit oblectandum. O felices itaqve, ô terqve qvaterqve beatos eos divini non minus qvam humani *JURIS CULTORES*, qvi ſinceræ pietatis ſtudio & exercitio ad laudatiſſimorum illorum JCtorum exemplum invigilant; non qvod mortale exoptantes, & qvod optant feliciſſimè tandem obtinentes.

V. Sed tempus eſt ut MEDICOS qvoqve advocemus, qvos pariter vera illa ſumaq; FELICITAS eſt complexa; qvamprimũ poſt tranſactam in medendi ſtudio ætatem, ad animi etiam ſui curam omnes cogitationes contulêre, æternaq; mundanis, imortalia caducis feliciſſima optione duxêre anteponenda:

MEDICORUM QUORUNDAM EX ANIMO FELICIUM, h. e. DOCTRINA PARITER AC VIRTUTE ILLUSTRIUM MEMORIÆ.

QVandoqvidem ex Magni Hippocratis ſententia οἱ ἰητροὶ φήμῃ μὲν πολλοὶ, ἔργῳ δὲ πάγχυ βαιοὶ; *fama*

qvidem & nomine multi sunt Medici, re autem ipsa & opere valdè pauci; dubium non est, qvin inter paucos illos Asclepiadæi Collegii alumnos, pro FELICISSIMIS MEDICIS ij habendi sint, qvi animorum non minus qvam corporum student integritati, deqve pietate & virtute sinceriori complectenda apprimè sunt solliciti. Probent alij insignem circa ægrotorum curam laborem & industriam, alii constantiam in periculis, in conficiendis pharmacis celeritatem, in providendo consilium, miroq; rerum usu sese comendent cæteri: omne tamen punctum illi tulisse videntur, qvi bellâ ista pulcerrimarum rerum, *virtutis* & *eruditionis* Medicæ copulatione nihil prius ducunt atqve antiqvius, illum immensæ suavitatis favum, [pietatem sc. flagrantiorem] cum ipsis suis medicinalibus aqvis destillantes. Atqve ne in recensendis priscis illis utriusqve sanitatis (corporalis sc. & spiritualis) cultoribus eximiis, diutius hærere cogamur, singulari industriâ suâ effecit *Johannes Molanus*, edito nobili & eleganti admodum opusculo, qvod *Medicorum Diarium Ecclesiasticum* inscripsit, non paucos ævi veteris *Medicos sanctos* laudans, & pro meritis suis ad cœlum usqve evehens, veluti * *COSMAM*

* *Conf. etiã Surij vitas SS. M. Sept. d. 27. p. 280. & Syntagm. hist. de SS. Anargyris Cosmâ & Dam. edit. Vien. 1660.*

MAM & *DAMIANUM* fratres non minus felici ægrorum restitutione, qvam morte pro CHRISTO alacriter perpessâ illustres; *PANTALEONEM*, insignem opitulatorem eorum, qvi carnis æqve ac animæ oculis cæcutiebant, tandem lividorum ævi sui medicastrorum odio ad bestias damnatum, neciqve traditum; *Alexandrum* item Medicum & Martyrem Lugdunensem, *Papilium Pergamenum*, spiritualium non minus qvam corporalium medicinarum olim callentissimum, aliosqve plurimos, qvi inter Medicos *olim* [ut Molanus habet] *sanctè vixerunt, etsi non fuerint canonizati.* Iis verò, h. l. omissis, FELICIUM qvorundam nostri superiorisqve ævi Medicorum memorias recolere animus est, atqve brevem qvandam eorum dare consignationem, qvi singulari rerum medicarũ peritiæ, virtutis egregiæ exercitia statuêre socianda. Hos inter Patrum nostrorum ætate emicuit JOACHIMUS VADIANUS, Medic⁹ & Orator eo nomine felicissim⁹, qvod *SACRARUM etiam doctrinarũ* (ut solenne ejus elogium tabellæ peculiari inscriptum sonat) *studio apprimè fuerit deditus, UNIUSQUE CHRISTI GLORIÆ, patriæqve salutis studiosissimus fuerit*, Justitiæ adhæc fautor, veri patronus, consiliis prudens, gravis integritate; *Conf.* *Melch. Adamũ in Vit. Medic. p. 61.*

Virtutis cultor, variâ & præclarus in arte
Cosmographus, Medicus, Rhetor & Historicus.

Religionis amans sanæ; patriæqve salutis
Vindex, Helvetiæ gloria magna plagæ.

Et cum nonnulli eundem Vadianum Virorum eruditorum phosphorum, decusqve immortale dicere non dubitarint, hinc nemo mihi vitio vertet, qvod Medicorum ex animo felicissimorum albo illum præ cæteris duxerim inserendum. Alterum inter illos locum obtineat *JACOBUS SCHEGKIUS*, utpote qvi [seculo superiori ad finem vergente] Medica & Theologica studia pari semper tractavit alacritate, oculorũ verò lumine privatus, molestam sibi cœcitatem sacris fefellit meditationibus, iisqve ardentes preces crebro intermiscens, atqve svavissima cum DEO colloqvia, nihil unqvam ad summam animi tranqvillitatem sibi deesse deprehendit. In ipsa infelicitate suâ, [qvæ decennio ante obitum visu penitus amisso obtigit] Schegkius felicissimi ex animo Literati ideam exhibuit, Deum omnigenæ prosperitatis fontem fidei sinceræ oculo respiciens, inqve eodem, veluti supremo beatorum thesauro unicè acqviescens. Novit qvidem superius ævum plurimos *INFELICES*, gravissimisqve animi morbis laborantes *MEDICOS*, qvi concatenatâ qvasi sordium atqve impuritatum serie SS. Numinis majestatem lacessivêre, ejusqve justitiam in temporale non minus qvam sempiternum sui exitium, ac perennans suppli-

Vid. Georg. Liberi Orat in laud. J. Schegk. Tubing. habit.

cium

cium provocavêre: Novit inqvam *Petrum illum Aponensem*, *Cornelium Agrippam*, Magorum potius qvam Medicorum Coryphæos, novit *JOH. WIERUM*, qvem divinis rebus adversus Deum nefariè abusum fuisse, alibi conqvesti sumus, novit *HIERONYMUM CARDANUM*, fastûs & jactantiæ immodicæ sectatorem, scepticismi & atheismi apostolum; novit *THEOPHRASTUM PARACELSUM* maledicum, veteresq; omnes, ne ipso Hippocrate excepto exibilantem; novamqve medicinam, terminis etiam novis confictis, magno artis nobilissimæ detrimento & dispendio tradentem; novit *cum Arnoldo de Villâ Novâ*, obscuros qvosdam pseudo-Chymicorum filios, qvi nescio qvibus experimentis confisi, stupenda creationis & resuscitationis humanæ opera temerè sunt aggressi, pestilentissimisqve suis opinionibus aliàs non contemnendam fœdavêre eruditionem; novit etiam *THOMAM ERASTUM*, infelicem controversiarum sacrarum invasorem; novit deniqve *CASPAREM* illum *PEUCERUM*, ampliores qvam par erat spiritus sibi sumentem, longioresqve ambitionis suæ pœnas in carcere Saxonico sustinenentem: Tantum verò abest ut lapsus Medicorum graviores, omnem felicitatis spem ademerint melioribus, ut potius casibus & periculis miserorum illorum cautiores facti, ad

Conf. Com. I. de lit. ath. p. 153.

literatorum verè felicium sortem divinâ benignitate aspirarint.

VI. Longissimè verò ab infelicium illorum moribus abière Medici egregia animi virtute conspicui, & ab ineunte ætate, non minus in pietatis qvam artium doctrinâ felicissimè instituti. Nomine & omine hinc *FELIX PLATERUS*, Archiater Saxonicus & Brandeb. per universæ vitæ cursum, non minus DEO fidem, qvam hominibus diligentiam, summamqve industriam probavit, tum temporis maximè, cum pestifera lues, per totam Germaniam vehementissimè esset grassata. Narrant eum in terris adhuc cum morbo luctantem, tantum non triumphasse in cœlis; vocesqve freqventer in ore seqventes habuisse: *Veni Domine JESU, ne cuncteris diutius: Fac Domine finem dolorum, sordent enim mihi terrena omnia; utinam, utinam vel hoc momento hora mea mortis instaret! Ex animo cupio dissolvi & esse cum Christo!* Non minus illustre felicitatis verè christianæ documentum ætate nostra dedit *ADOLPHUS OCCO* nepos, famigeratissimus ille Medicus & Polyhistor Augustanus (Vir multijugâ eruditione pariter ac probitate singulari conspicuus) qvi symbolo, veræ pietatis argumento usus est tali:

Confer orat. fun. in laud. Plateri à Jacobo Burcardo habit.

Sum tuus in vita, tua sunt mea funera Christe;
Christo Tibi vivam, Christe Tibi moriar.

Ea-

Eademqve mens fuit eâdem ætate alijs qvoqve Medicis Augustanis, *A. Pirm. Gassaro*, *Georgio Henischio*, nec non *Georgio Laubio*; eo nomine præ multis professionis suæ sociis qvondam felicissimo, qvod inter gravissima negotia publica, privata pietatis studia neutiqvam neglexerit, ipsoqve opere & praxi, Medici verè Christiani officium demonstrarit; vehemẽtissimis ad hæc doloribus infestatus, nullũ planè exsurgentis impatiẽtiæ indiciũ fecerit, verùm DEO suo plenissimè resignatus, inter ardentissimas preces beatè tandem exspirarit. Sed & alios ævi nostri Medicos, rarissimis virtutibus excelluisse, adeoq; FELICIUM EX ANIMO LITERATORUM exemplaria maximè illustria dedisse, cuilibet, vitas eorum à *Melch. Adamo* collectas perlustranti evidentissimè patebit. Ea sanè, qvæ de *Joachimo Camerario*, Joach. Fil. Medico Norimbergensi nobilissimo, de *Jacobo Bordingo* Megapolensi Polyatro, *Bernardo Dessenio Cronenburgio*, *Joh. Nævio*, alijsqve Doctoribus Medicis inibi memorantur, argumento certissimo sunt, non minorem virtutis qvam doctrinæ medicæ rationem singulos habuisse, atqve supremam LITERATORUM ex animo FELICIUM gloriam etiam atqve etiam fuisse consecutos. Infelicis admodum [si humana respiciamus] Medici calamitates idem qvoqve *Adamus* exposuit, *ANDREAM VESA-*

Conf. Adami vitas Medicorum, p. 353. 110. 218. 220. 222.

Vid. Adam. l.c. pag. 114. Conf. Imper Museũ Histor. p. 55.

SALVUM bonorum omnium commiserationi luctuiqve sistens, utpote qvi iniqvis obtrectantium, invidorumqve probris notatus, aliò secedere coactus sit, vicemqve subire tota posteritate deflendam: Effero nimirum pelagi turbine ad Zacynthi insulæ oram compulsus, vasta in solitudine, rerum inops, miserrimo eventu absumptos ille efflavit spiritus, & à superveniente aurifabro recognitus, ne esca feris fieret, obscuro in loco & loculo est conditus. Ut ut verò gravissimas hasce Vesalius subierit tempestates, attamen verè felicium literatorum sorte neutiqvam excidit, si (qvod Joh. Argenterius prodidit) infractam semper inter adversa servavit mentem, atqve stupenda prorsus æqvanimitatis suæ ad ultimum usqve halitum dedit documenta. Qvo ipso hominis ex animo fortunati, Mediciqve verè Christiani charactere nostro ævo apprimè conspicuum fuisse accepimus *DANIELEM SENNERTUM*, qvippe cujus nobilis animus adversarum rerum impulsu de tranqvillitatis suæ sede nunqvam potuerit deturbari; Qvo magis valetudo ejus labascere cœpit, eo fortius sublatis in cœlum oculis cœleste subsidium inclamavit, donec inter assidentium hymnos tandem expiraret. Incredibili eum fide, prudentiâ studioqve, non Academiæ solum Wittebergensis res curasse perhibent, verum cujuscunqve fortunæ ho-

Joh. Argent. in epist. ad lect. opp. Vesal præfixâ.

Conf. laud. fun. Sen. script. ab A. Buch-

homines, ſummos, imos, Proceres, cives, ægros, feſſos, & ultima qvæqve metuentes ſalutari ope levaſſe, cunctis præterea INUSITATÆ PROBITATIS & abſolutæ cujuſdam, qvanta in hominem cadere poteſt VIRTUTIS exemplum ſuppeditaſſe, atqve præluxiſſe, qvouſq; ſempiternum fidei ac pietatis ſinceræ præmium impetrarit. Dignum pernobili ULYSSIS nomine, non malè J. Imperialis fuiſſe judicavit incomparabilem illum Medicum Naturæq; perſcrutatorem ULYSSEM ALDROVANDUM, ſiqvidem ad Homerici illius Ulyſſis exemplum, generoſo mentis impulſu, naturæ infra cœlum ubiqve luxuriantis delicias colluſtrarit, nec impari FELICITATE Medicorum antiqviſſimorum æqvarit gloriam, recentiorũ amplificarit: Multò major tamẽ laudatorũ, doctrinâq; pariter ac virtute illuſtriũ Medicorum eſt felicitas; Qvanto periculoſius Ulyſſes illi Chriſtiani variarum opinionum non minus qvam affectuũ ſuorũ impetu rapti, cœcâqve offuſi caligine inter frendentia maria qvaſſaſqve tabulas, multo tempore errarunt; tanto avidius tandem illũ veræ felicitatis, PIETATIS ſc. infucatæ portum qvæſiverunt, ibiqve poſt inteſtinas diuturnaſqve procellas ſedatas, tutiſſimam atqve optatiſſimam invenêre manſionem.

Joh. Imperial. in Muſ. Hiſt. p. 145.

VII. Ad hunc ſupremæ beatitatis portum maximo animi cœlitus colluſtrati niſu tendens,

dens, felicissimus ille ævi nostri & MEDICUS & Literatus THOMAS BARTHOLINUS,* nobile adeò animi inter adversa constantissimi dedit documentum, ut inopinas atrocesqve flammas, meliorem Bibliothecæ suæ partem devastantes, stupendâ prorsus æqvanimitate exceperit, *optimum* [verba Herois verè christiani adscribo] *existimans ea pati, qvæ emendare non posset, & DEUM, qvo authore cuncta proveniant, sine murmuratione comitari. - - Satis nobis solatij supererit contra qvoscunqve fortunæ insultus, qvos eo animo feremus, qvasi supra lunam habitaremus, h. e. semper sereno.* O verè felicem ex animo Literatum, ô Medicum pientissimum, qvi immissas à DEO ærumnas tam composito ad modestam hilaritatem vultu excepit, dirissimasqve afflictiones, tantæ patientiæ alacritate superavit. Qvis illi tranqvillam felicitatem, & felicem mentis tranqvillitatem inter dulcia cœlestis providentiæ brachia obtigisse dubitaret? Et cùm se totum divinæ voluntati permiserit, cum certo destinatoq; consilio DEUM seqvendi per omnia, qvicqvid tandem eveniret; hinc animum ejus in supremi Patris nutu facilè acqviescentem, inqvieti illi impetus turbare neutiqvam potuerunt,

* *Vid. Comment. IX. de Liter Curios. & uno necess p. 1054. & Barthol. epist. de incendio Bibl. ad fil. ed. Hafn,* 1670.

runt, hinc absqve notabili angore tristem adeò eventum, librorumqve suorum, etiam nondum vulgatorum interitum pertulit, optimam atque expeditissimam malis MEDENDI rationem ostendens. Sanè si eâdem animi integritate præditi essent omnes ubiqve Medicorum filij, artisq; nobilissimæ professores, * nec minus ad insignis Medici Groningensis, ANTONII DEUSINGII exemplum, se totos COMMUNI BONO potius, & proximorum servitio, qvam privatis commodis impenderent, nullis non langvore pressis subvenientes; haud dubiè ad felicissimorum Literatorum pertingerent sortem, atqve altissimam animi inter adversa qvæqve tranqvillitatem obtinerent. Grati sic DEO, Grati hominibus, grati Collegis & amicis omnibus existerent, nemini graves, nemini contrarii atqve iniqvi. Ac licet alijs inserviendo (uti de Christiano PERIZONIO pariter egregio Medico Gron. legitur) sua paulatim consumerent corpora, cum propriæ valetudinis incommodo, humanitatis Medicæ officia decumbentibus exhibentes; DEUS tamen omnigenæ prosperitatis fons, eos velut è machina benignissimè respiceret, cunctisqve Mundani Xenodochij malis, fortunæqve novercantis lu-

* *Conf. vitas Professorum Groning. 1654. edit. p. 217. ubi de Anton. Deusingio, & p. 222. ubi de Christ. Perizonio.*

ludibriis ereptos, perpetua bearet incolumitate.

VIII. Qvo tandem piaculo præteream D. GODOFREDUM SCHULZIUM; illum Medici ordinis aureum florem, ocellum Islebiæ ſuæ, atqve bonorum omnium [qvi intimius eum cognovêre] delicium. Tantoperè eqvidem Medico illi ex Pietatis praxi feliciſſimo, divini amoris integritas hactenus fuit cordi, ut nec cogitationes rerum humanarum, nec vitæ mundanæ imagines, nec ullum laudis & exiſtimationis propriæ ſtudium, nec graviſſimi malorum calamitatumqve multivariarum fluctus, ſacrum hunc ignem extingvere, vel ſupremi Numinis amorem ex animo ejus excutere valuerint. Hinc etiam factum, ut ſingula ingenij & induſtriæ ſuæ monumenta nonniſi DEO ſuo, ſapientiæ & bonitatis fonti perenni & inexhauſto, unicè conſecrarit,* atqve

* *Nimirum tria, qvæ Cel. Schulzius huc uſqve evulgavit opuſcula; utpote Diſſertat. de* NaturâTincturæBezoardicæ; Thematologiam, *vernaculo ſermone conſcriptam;* & Scrutinium Cinnabriorum *noviſſimè editum, DEO TRINUNI conſecravit. Qvemadmodum etiam in peculiari ad me epiſt. ſuperiori anno exaratâ, diſertè conteſtatus fuit, ſe id potiſſimum egiſſe hactenus*

nus, ut non doctrina tantum, sed etiam PIETAS suum ἐπιβάλλον μέρος habeat.

atqve concrediti sibi talenti lucella solùm (ut dedicatio habet) in laudis & gloriæ Divinæ sacrificium, gratæve mentis libamentum obtulerit. Et cum probè intellexerit, pietatem sine sincerâ & infucata Charitate PROXIMI excoli haud posse, ideò singulari curâ ejusce virtutis nobilissimæ studio & exercitio incubuit, seqve totum miserorum & calamitosorum huc usqve impendit sublevationi, apprimè perosus illaudatam illam, bonisqve omnibus exosam scientiæ Medicæ tenacitatem, qvâ laborantes non pauci Hygiæ alumni, εὑρήματα sua neutiqvam communi consecrant utilitati, sed veluti absconditum qvempiam thesaurum, diligenti studio collectum, sibi servandum ducunt, vix ulli mortalium usui futurum. Pudendum hoc tenacitatis & avaritiæ medicæ genus, sicuti summoperè loco qvodam detestatus fuit Schulzius, ita cunctos professionis suæ socios ad liberaliorem donorum acceptorum dispensationem, verbis, qvæ seqvuntur significantissimis fuit cohortatus:* *Cur in corporalibus & temporalibus tam invidi*

* *Extant hæc pientiss. Schulzij verba in Append. Scrutin. Cinnabarini, edit. 1679. fol. 151.*

di simus, qui Θεανθρώπου nostri vestigia premere exactè jubemur; Omnis arcanorum suppressio bigâ illa idololatricâ nititur, quæ dicitur Φιλοδοξία & Φιλαργυρία. Aut videri & adorari volumus instar Numinis, aut aurei luti sacra fames nos vexat, si arcana crepamus & celamus. Abstrahe ab omnibus objectionibus & exceptionibus hanc larvam, & vide, an non advigilans conscientia nos compellat communicare cum aliis, quæ è re bonæ valetudinis vel conservandæ vel reparandæ fore certò scimus; & quæ DEO nobiscum communicante possides. Qvicqvid jam tempus & experientia circa scrutinium simplicium & compositorum retexit in singulis Regnis naturæ, arcanum est & fuit. Quæ omnia si taceri debuissent à primis observatoribus, qvid qvæso cum nobis ageretur, si dia fata velint, ut & nos morbis adfligamur. Qvibus verbis Vir integerrimus clarissimè ostendit, qvam perversè illi agant philiatri, qvi medicas manus, insignium arcanorum & remediorum gazis refertas, pertinaciter clausas tenent, maluntqve inventiones suas secum mori, qvam aliorum fidei commissas, publicæ consecrare utilitati. O felicissimum itaqve Medicum, qvi Schulzij optimi monitis obediens, non SIBI SOLI vivere statuit, sed etiam PROXIMO, ejusq; corpori pariter ac animæ prodesse laborat, lubens ad hæc certans

tans obseqvijs, abhorrens à rixis; cupiditatem noxiam refrœnans, adversa omnia vultu ad modestam hilaritatem composito excipiens, immissas sibi divino nutu adflictiones æqvanimitate christiana tolerans, deniqve ad veram atqve imperturbatam animi tranqvillitatem adspirans. Salutare hoc de obtinendâ verâ felicitate monitum, cum annis superioribus, Medico & Polyhistori egregio, meoq; gentili, p. m. *D. GEORGIO HIERONYMO VELSHIO* epistolâ peculiari suggessissem, haudqvaqvā ipsi displicuit, sed forti inter adversa animo, id sibi apprimè amplectendū judicavit. Non possum, qvin illud h. l. communicem cum pluribus, eâdemq; operâ *MEDICIS* consilium psycho-medicum subministrem: *Tantum abest* (ita ante triennium ferè ad VELSCHIUM nostrum cum extrema calamitate colluctantem scripsi) *ut ob graviores istas depravatæ sanitatis tempestates, LITERATORUM INFELICIUM albo sis inserendus, ut potius in ipsa infelicitate illâ FELIX ex ANIMO evadere qveas. Licet non unus, non duo, sed plures morbi tibi insidientur, nec tam labefactando corpus, qvam planè absumendo miserè infestent; licet tugurioli istius coagmentatio vehementiori qvapiam impulsione frangatur,*

Conf. Memor. Velsch. à Cl. D. Schröck. fil. conscriptam, p. 81.

gatur,

gatur, infinitæqve ægritudines occupatas à se corporis partes exerceant; nihil tamen inde imperturbatæ animi tui tranqvillitati decedet, si modo ille funestis cupiditatum & perturbationum angoribus liberatus, instar heliotropij cujusdã, ad Solem h.e. Deum ipsum obvertatur, originisqve suæ memor eò continuè tendat. Tantum bonum (præeunte ipso Seneca) Virtutem tunc reputabis, ut minutiores istas accessiones afflictionesqve vix sentias, brevitatem sc. ævi, & dolorem, & corporis varias offensiones. In corpore prostrato, erectam semper habebis mentem, membrisqve distractis, nobili illâ affectuum gaudebis compositione. Animum sc. si statuas excolendum nullis non virtutis pietatisqve exercitijs, ipsiqve adeò conversationi spirituum sanctiorum in cœlis præparandum. Et cùm sine dubio ad animum Tibi sæpius revocaveris vitæ literato-tumultuosæ genium, curarumq; & calamitatum à doctis hominibus devorandarum concatenatam seriem Tibi posueris ob oculos, etiam atqve etiam in posterum cogitabis, qva ratione molestissimi illi doctrinæ multivariæ labyrin-

byrinthi, saxa sisyphea, & plusqvàm Tantaleæ illusiones per Salvatoris saluberrimàm de UNO NECESSARIO regulam evitari, imò felicissimè emendari qveant. A rebus NON OMNINO NECESSARIIS exeundo, serium ad DEUM meditaberis accessum, sicq; tandem diu multumqve desideratâ gaudebis tranqvillitate. In nuper evulgato meo opere, (qvod sub Felicis Literati titulo prodijt) illustribus aliqvot summè doctorum ævi seqvioris Virorum exemplis ostendi, qvâ ratione post multùm navatam operam Literariam, supremæ scientiæ thesauri tandem aliqvando sint investigandi, donec vitæ cursu finito, non tam finiri mortalitas, qvam beata æternitas feliciter inchoari possit. Eadem felicitas Tibi procul dubio, Vir universi Orbis literati calculo egregie, obtinget, si pari studio ac diligentiâ cogitare pergas: Qvâ ratione ad veram supremamqve sapientiam sit properandum, cumqve ipsa temporis rapiditate ita decertandum, ut pulcherrimus fructus susceptum divinâ ope laborem excipere qveat? Nobile sic Vir Cel. in ipsa infelici-

tate Tua corporali FELICIS, ex animo LITERATI documentum dabis, laudatorum à me summè & doctorum & beatorum Virorum, accedes syllabo, (siqvidem meritis in Remp. literariam iisdem haud sis inferior) perpetuâqve & sempiterna gaudebis prosperitate. DEUM, inqvam, ipsum sic trahes ad Te, ejusqve clementia ac benignitate felicitatis haud peritura apicem attinges. Illa ipsa verò prosperitas, ut cunctos Hygiæ alumnos etiam atq; etiam complectatur, utqve cum MEDICIS, JCti singuli, labyrinthis suis erepti, ad supremæ beatitatis gradum deveniant, is, qvi salvos omnes æternumq; felices cupit mortales, TER MAXIMUS DEUS, pro ineffabili suâ clementia & benignitate efficiat!

COM-

COMMONEFACTIO XXXIV. ET ULTIMA:

FELIX CONCIONATOR, SIVE DE ARTE SALUBRITER ET FRUCTUOSE DICENDI IN SACRIS FIDELIUM CONVENTIBUS;

UBI ETIAM DE GENIO, PRUDENTIA, ET DOTIBUS PRISCORUM HOMILETARUM.

Ad Coronid. Theoſophicæ Num. XII.

I.

Voties immenſam FRUCTUOSORUM CONCIONATORUM felicitatem hactenus attentâ mente recolui, aut memori pectore intuitus ſum; toties de iis penitius cognoſcendis, ſigillatim celebrandis, & omni ex ævo advocandis mecũ agitavi con-

ſilia, eam apprimè docendi rationem ſuſpiciens, qvæ SERMONE & EXEMPLO tantorũ Daduchorum eſſet propoſita. Nec pauci profectò mentis obtutui obvenêre, qvorum mores doctrinæ ſanctiori ſociati, nullo non ævo cœleſte in terris ſacrarium mirâ luce perfuderunt, qvorumve pectora ſalutari Ter-Maximi Numinis afflatu perculſa, in divinarum rerum tum intelligentiam tum propagationem intentiſſima fuêre: At enim verò, cum haud ita multis ab hinc annis, Scriptor qvidam Gallicanus, me eo labore levaverit, editâ Pariſiis inſigni CONCIONATORUM BIBLIOTHECA, *in qvâ illuſtrium per

* *Ludovicus Bail, anno 1666. Lutetiæ* BIBLIOTHECAM CONCIONATORUM *edidit ſub tit.* Sapientiæ forâs prædicantis; *in cujus primâ parte illuſtres Concionatores exhibentur ab initio Mundi ad Chriſtum uſqve; in ſecunda, Concionatores à Chriſto Domino per annos mille; in tertia deniqve parte Concionatores à ſeculo undecimo ad decimum ſeptimum commemorantur; adjectis plerorumqve elogiis, hiſtoriis, artibus, florilegiis, aut ſpeciminibus ex antiqvis lectionibus, & melioris notæ Codicibus MScrt. præmiſſo etiam erudito anteloqvio, in qvo catecheſes XX. olim ad Ordinandos habitæ exhibentur.*

Ca-

Ceterùm complures Concionatorum nostro avo illustrium ideas & imagines, in TEMPLO HONORIS ante septennium à nobis extructo, lector inveniet.

per omnes ætates & secula Præconum elogia, historiæ & artificia continentur; insuper, ipsa fulgentissimorum illorum luminum numerositas prohibeat, qvo minus singula nunc recensere possimus: visum fuit potiora saltem ARTIS HIEROLOGICÆ axiomata pandere, atqve FELICIS per omnia PRÆCONIS ECCLESIASTICI exemplar, & CHARACTEREM verè INDELEBILEM dare contemplandum. Non possumus autem, qvin ei commonefactioni insignem præmittamus DES. ERASMI ROTERODAMI locum, qvo FELICISSIMI ECCLESIASTÆ ideam, Vir per omnia maximus scitè repræsentavit, atqve præclarè admodum ostendit, qvid iis facere conveniat, qvi summè FRUCTUOSORUM PRÆCONUM diademate velint insigniri: *Finge mihi* (scribit ille) *ECCLESIASTEN, qvi se totum exponat juvandis omnibus, plusqvam maternâ paternâq; sollicitudine pro singulorum vigilans salute, docens ignaros, blandè revocans errantes, erigens ægrotos, consolans lugentes, opitulans afflictis, sublevans oppressos, nascentes Christo tradgi,* *Erasmus Tom.V. opp. fol. 704.*

morientibus assideat, mortuos sepeliat, egenos foveat, oret pro salute omnium, in summâ nullum prætereat expertem suæ beneficentiæ, atqve hæc faciat tum constanter, tum alacriter, pro his meritis nihil omninò petens mercedis à qvoqvam, non pecuniam, non obseqvium, non gloriam: Qvis obsecro tam duræ mentis est, ut ejusmodi Virum non ut Numen qvoddam è cœlo lapsum & amet, & veneretur? Tanta charitas etiam malos compellit ad amorem mutuum. Qvod si qvi sint, qvi talem constanter odisse sustineant, qvid aliud lucrifecerint, nisi ut ab omnibus judicentur omnibus feris efferatiores.

II. Ille itaqve ex Erasmi sententiâ FELICISSIMI CONCIONATORIS partes implet, laudeqve dignus immortali est, qvi se totum saluti proximorum dedicat, & errantium reductionem pariter ac improborum conversionem toto vitæ suæ decursu meditatur. Age enim, qvodcunqve celsissimum Christianæ vitæ genus animo concipe, ab infimo mortalium grege ad primos Angelorum Choros enitere; atqve ex eo culmine ad Theodulorum omnium studia & instituta cogitationem demitte; non tamen invenies ullam vitæ conditionem, qvam chariorem sibi Deus habeat, aut Deo-sacrata pectora faciant pluris: *Nescio* (scribit egregiè Richardus de S. Victore) *an possit homo aliqvid majus à Deo in hâc vitâ accipere; an possit hâc*

Rich. de S. Vict. p. 1. de Benjam. c. 44.

gratia

gratia majorem aliqvam Deus Homini conferre, qvam ut EJUS MINISTERIO PERVERSI HOMINES IN MELIUS MUTENTUR; ut de filiis diaboli filii Dei efficiantur. ΙΣΑΓΓΕΛΟΥΣ haud abs re dixeris eos qvi ad saluberrimũ hunc collimant scopum, toto virium suarum nisu in id unicè incumbentes, ut vel christianam fidem rudes edoceant, vel peccantibus pœnas gravissimas intermineent, vel ad conseqvenda gloriæ cœlestis præmia se ipsos pariter ac alios extimulent. Non potest aliter, qvin penitus amore muneris sui exardescat fructuosus ejusmodi, inqve supremę FELICITATIS GRADU positus CONCIONATOR, & magis magisqve se populorum saluti consecret atqve pietatis christianæ propagationi. Qvidni fidelissimi illi in vineâ Dominicâ operarii, maxima pectoris miserantis signa prodant, ubi tot animas in errores & vitia præcipites viderint, fraudeqve diabolicâ circumventas, & ad ultimam dehiscentis orci crepidinem protractas? Qvidni, vitæ qvam illi profitentur dignitas & celsitudo, cunctas rerum secularium imagines, atqve privatorum emolumentorum consectationes longissimè proscribat? Num Sacrum Ministerium, ad ambitionis vel gloriosæ vanitatis argumentum vertat ille, qvi de nominis divini gloriâ, & proximi sui salute adaugendâ procurandâqve

qveapprimè ſollicitus, unicè optat, ut alios atqve alios errones & cælo extorres, illi conciliatos videat, & ad ſvaviſſimum optimi Salvatoris ſui jugum adductos? Ingens profectò MYSTARUM ejuſmodi fructuoſorum eſt FELICITAS, ſed & labor magnus arduuſqve, ſi ad eum, qvem diximus modum munere ſuo defungi velint. Procul à terrenis cupiditatibus ſublatos illos eſſe oportet, cæloqve vicinos, ut evulſis vepribus, fructus Deo dignos proferre, & mentes hominum ſteriles, cæleſtis verbi pluviâ tantò felicius imbuere, poſſint. Qvo major muneris dignitas eſt, hoc major vitæ morumqve integritas reqviritur, nimirũ ut populus ſubditus pariter ad reverentiã provocetur, & vel ipsâ Rectorum ſuorũ ſinceritate honeſtateqve, officii debiti admoneatur. Et qvam illuſtre ac honorificum ſit CONCIONANDI munus, qvanta ejus dignitas & eminentia Apoſtolicæ propemodum proxima, ſummæqve ad errores infidelium coarguendos, & mores fidelium emendandos utilitati ſociata exiſtat, haud obſcurè ex eo colligere licet, qvod fideles officii ejuſce adminiſtri, in Sacrarum literarum monumentis, ſalubertima divinæ gratiæ & ſalutis humanæ organa dicantur, Vicarii item, internuncii, angeli, voces & philomelæ Dei, Chriſti Legati, Spiritûs ſancti tubæ, vaſa electionis, hominum piſcatores, Toparchæ
con-

constituti super gentes & regna, ut evellant, destruant, & dissipent, utqve ædificent & plantent; Doctores item ad justitiam erudientes, Magistri impellentes vel flectentes ad bonum, gratiæqve subsecuturæ viam sternentes, deniqve Salvatores qvodammodo, mortalibus ad perpetuæ felicitatis sedem adducendis apprimè inservientes. Nullus profectò, nisi planè impius sit aut atheista, Oratorum Ecclesiasticorum dignitati derogabit, aut officii illius celsissimi (qvod fidei serendæ & conservandæ, tum cæteris etiam virtutibus ingenerandis alendisqve qvam maximè conducit) necessitatem utilitatemqve ibit inficias. Qvodsi profanæ eloqventiæ, aut politicæ oratoriæ tantum detulêre Veteres, ut instrumentum publicæ prosperitatis, & administram effecerint, per qvam Respublica suam asseqvi conservareq; qveat perpetuam felicitatem; qvidni Evangelicam prædicationem Reip. Christianæ ocellum nuncupaverimus, organum sempiternæ salutis, atqve præcipuum plantandæ propagandæqve pietatis medium, qvo omne hominum genus, finem suum supernaturalem, sempiternam sc. beatitatem, divinâ adspirante clementiâ, felicissimè conseqvatur. Hinc verò est, qvod exqvisita integritas ab iis reqviratur, qvi excelsæ adeò functioni sint admovendi. Ante omnia à mundanis negotiis sejunctos, toto-

qve pectore divinis rebus addictos deditosqve eos esse oportet, qvi in hoc constituti sunt, ut omnium animos â mundi curis, ad rerum cælestium amorem avocent, & servos peccatorum libertati fidelium transscribant.

III. Etiamsi cunctis Naturæ donis, & omnigenæ SCIENTIÆ * eruditionisq; apparatu vel ad miraculum usqve præditus sit Orator Ecclesiasticus, vix tamen munere suo satis feliciter fungetur, ubi præstantioribus longè & excellentioribus dotibus, divinæ videl. GRATIÆ præsidijs caruerit, atqve fidei & pietatis infucatæ, sapientiæ cœlestis, zeli item, charitatis, humilitatis, ac prudentiæ charismatibus neutiqvam sit instructus. Qvantumvis enim vilis qvandoqve terra pretiosum aurum producat, & per malos etiam administros mysteria cœlestia efficaciter distribuantur; si tamen fœcundantis gratiæ scatebrâ Concionatores penitus sint destituti, ad fructuosæ prædicationis scopû ægrè admodum pertingent, qvinimò cœlestem, qvam ore prædicant, veritatem, plurimorum, (& carnalium

* *SCIENTIAM, FELICI CONCIONATORI perqvam necessariam, cum plurimi Hiero-daduchi huc usqve exposuerint, atqve doctrinarum ab Oratore Ecclesiastico maturè conqvirendarum apparatum prolixius sint prosecuti; non erit qvod in eo pervestigando nunc diutius occupemur.*

lium cumprimis hominum) ſannis atqve ludibrijs pudendis exponent. Non præter rem Salvator optimus diſcipulis ſuis, apoſtolicum munus profitentibus injunxit, ut ARDENTIBUS LUCERNIS inſtruantur, & animus pariter ac corpus arctioribus veluti abnegationis propriæ nodis adſtringatur; *Sint lumbi veſtri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus veſtris.* Indiſſolubili adeò nexu hæc duo invicem colligantur, FACES nimirum Apoſtolicæ, & ſacra CINGULA, ut ſi qvando iſta laxari contingat, illas continuò extingvi, aëremq;, qvem cœleſti luce irradiare debuerant, graveolenti fumo repleri neceſſe ſit. Itaqve tum demum FELICEM & fructuoſum Præco Evangelicus aget in vinea Domini operarium, ubi noxias omnes pravæ converſationis herbas ex animæ ſuæ horto, curâ ſtudioqve continuo duxerit eradicandas. Qvod ſi verò ſibi magis qvam DEO atqve proximo vivere geſtiat, mundi & carnis deſiderijs nimiopere indulgeat, cæterùm ad plauſum placitumqve potius, qvam ad emolumentum auditorum dicere inſtituat, adulterator potius cœleſtis veritatis, qvam propagator nuncupabitur, graviſſimamqve olim ſeveri Judicis incurret reprehenſionem. Sanè cum præpoſteram illam maleſanamqve emolumenti privati aſſectationem, utplurimum excipiat affectata ad pruritum aurium eloqventia, & ad oſten-

Luc. 12. ℣. 35.

ostentationem composita indigesta confarcinatio doctrinarum; insuper & metus ignominiæ accedat, genuum tremor, titubatio lingvæ, ex pusillanimitate notabilis perturbatio memoriæ, & tantum non dementatio extrema; nemini obscurum esse poterit, qvales ex adulterinâ illa plantatione, spurioqve vitulamine fructus, qvaliaq; in sacram & publicam rem emolumenta sint expectanda. *Nimirum* (ut rectè Gregorius) *cum perversa est intentio, qvæ præcedit, pravum est omne opus qvod sequitur, qvamvis esse rectum videatur: planè si semel cor intentione corrumpitur, seqventis actionis medietas, & terminus ab hoste callido securè possidetur, qvoniam TOTAM ARBOREM sibi fructus ferre conspicit, qvam veneni dente IN RADICE vulneravit.* Nil magis itaqve FELICIBUS CONCIONATORIBUS per preces assiduas à DEO efflagitandum, qvam exqvisitissimum illud *SINCERÆ PIETATIS* donum; nil ardentius, qvam psalmistæ votum ingeminandum: *Non nobis Domine, non nobis, sed Nomini Tuo da gloriam*; nil freqventius qvam illud Bernardi celebrandum imitandumqve: *Illius Doctoris libenter audio vocem, qvi non SIBI PLAUSUM, sed MIHI PLANCTUM moveat*; deniqve nihil enixius optandum, qvam ut alia atqve alia Regnum Christi incrementa sortiatur: sæpius illi cum Gregorio laudato exclament; *Qvis mihi*

Greg. M. lib. 1. Dialog.

Bern. Serm. LIX. in Cant.

mihi det, anteqvam moriar, qvis mihi det videre Ecclesiam DEI, sicut in diebus antiqvis; qvando Apostoli laxabant retia, non in capturam argenti vel auri, sed in capturam animarum.

IV. Præcipuum sanè FELICIS HIEROLOGI ornamentum est ZELUS Salutis animarum ferventior; qvo zelo inflamata ejus oratio & actio, nullorum non audientium & observantium mortalium animos & pectora succendet, plurimumqve momenti habebit, & dabit emolumenti. Zeli autem hujus nomine, ea amoris atqve charitatis vis intelligenda est, qvâ concitatus Præco Evangelicus, non ardentissimè solùm proximorum salutem expetit, sed etiam pro virili sua promovet, spretis omnibus tum vitæ commodis, tum fortunæ & existimationis propriæ incrementis. *Qvid est* (rursus pientissim⁹ ait Bernardus) *Zelus iste, nisi intima qvædam stimulatio charitatis, piè nos sollicitantis æmulari fraternam salutem, æmulari decorem domus Domini, incrementa lucrorum ejus, incrementa frugum justitiæ ejus, laudem & gloriam nominis ejus?* Nimirum, non æqvissimum modo, sed planè etiam necessarium Bernardus putavit, ut qvi DEUM sanctè diligit, & qvæ illius sunt sollicitè sectatur, proximorum etiam emolumenta qværat, nilqve ferat gravius, qvam si eum in deteriora deflectere, à salutis tramite aberrare, *Bern. Serm. LVIII. in Cant.*

imò

imò à DEO ipſo abalienari viderit; è contra verò ſanctè inardeſcat, exiliatqve, ubi proximorum ſalutem in tuto locatam deprehenderit. Et cum nihil acceptius DEO ſit, qvam fervens adeò ad divina cœlèſtiaqve propenſio, & ſancta ſalvandi animas ſollicitudo; hinc ea magis magiſqve verſabit Hierophantam noſtrum, atqve ad procurandam omni ſtudio fratrum errantium reductionem incitabit. *Si enim Mercator* [ita præclarè Chryſoſtomus] *ut rem familiarem amplificet, terroris plena maria navigat; & nos pariter ſaluti noſtræ, ſalutem adjiciamus proximorum; Dominum imitemur, & nihil pro fratribus omittamus.* Et Dominum itaqve, & Mercatores impigros imitetur MYSTA FERVIDUS, niſi velit de albo eorum, qvos Chriſtus vineæ ſuæ cultores dedit, nomen ſuum expungi; qvinimò pro certiſſimo habeat principio, non licere jam ſibi per vitæ inſtitutum, velit ſalutem proximorum promovere, nec ne? ſed eam maximè ob cauſam à profanâ vivendi conſvetudine ſecretum ſe exiſtimet, ut Evangelium propagare, vitia extirpare & alia atqve alia pietati afferre èmolumenta eò felicius poſſit. Sit licet VENTRILOQVIS qvibuſdam præconibus major cura de fundo, qvam de Templo, dolorqve acerbior ex inopia rerum temporalium illis veniat, qvam ex paucitate ſalvandorum; tantum abeſt tamen,

Chryſoſt. hom. 60. in Math.

men, ut deteſtabilis adeò prævaricatio in Viros divino agitatos ſpiritu cadere poſſit, ut maximis etiam rei familiaris anguſtijs preſſi, non niſi pietatis decrementa deplorent, atqve ob primævi fervoris egeſtatem, & ſummam actionum honeſtarum ſterilitatem tantum non toti in lamenta inſolabilia ſolvantur. *Si Mercenariorum turba* (Bernardo ingemiſcente) *patientius longè ferat Chriſti jacturam, qvam ſuam*; Paſtores illi fideliſſimi, neglectis commoditatibus proprijs, tum maximè atqve vehementiſſimè commovebuntur, ubi corpus Chriſti myſticum unâ vel alterâ parte videant langvidum, ejuſqve membra nonnulla putrefacta, & horrore marcoris tantum non penitus confecta intueantur; nec lugebunt ſolùm, verùm advolabunt etiam qvantocyus, ut cadentibus manum porrigant, & qvibuscunqve ſtudiorum, commodorum, moleſtiarum, vulnerum, cruciatuumqve impendijs, ab interitu homines perditiſſimos revocare qveant. Et cum ingentem adeò ſeductorũ numerum videant, ut ſupputatione comprehendi vix qveat; hinc fideles illos Præcones, cura verſabit aſſidua, qvâ ratione ſeductæ animæ perditionis extremæ laqveis eripi, & ſupremæ ſalutis tabernaculo vindicari poſſint. Qvid, qvod ſecreti à Deo in culturam animorum deviorum myſtæ, ipſius Salvatoris charitatem, qvâ licet, ducãt imitandam,

Bern. lib. IV. de conſid. ad Eugen.

dam, vixq; ullis arctari limitibus velint, & insatiabili desiderio alios atqve alios Christi sectatores conqvirendi inflammentur? Neqve verò Zelus ille in animo præconis accendetur, nisi prius in sacra meditatione ignis exardescat, & lacrymæ compassionis seriæ illum urgeant ad succurrendum periclitantibus; frigescente siqvidem charitate, Mystæ infeliciores & irreligiosores plerunqve ijs in locis prædicando laborare desiderant, ubi majores sperant honores, lucris pecuniarum pingvioribus sociatos; hos verò tantum abest, ut Viri zelo sancto fervidi expetant, ut potius respuant oblatos, & nonnisi conversionibus animarum [spretis etiam gravissimarum persecutionum & angustiarum molestiis] diligentissimè invigilent. Et cum ob oculos illis nunqvam non zelus versetur tum Prophetarum, olim ob imperterritam veritatis prædicationem à duræ cervicis populo, vel Regibus etiam interemptorum, zelus item Apostolorum, Martyrum, aliorumqve veritatis Evangelicæ testium; hinc ad eorum exemplum pij felicesqve illi prædicatores se totos component, & nullâ periculorum oblocutionumqve mundanarum ratione habitâ, fructum animarum unicè consectabuntur. Notanter de se ipso alicubi Chrysostomus; *Vellem* (inqvit) *si fieri posset, vestris oculis ostendere, qvam in vos habeam charitatem.*

Ni-

Nihil enim est mihi Vobis jucundius, & desiderabilius, ne hæc ipsa qvidem lux: Millies enim optarem ipse esse cæcus si per hoc liceret vestras animas convertere, adeò ipsa luce est mihi salus vestra jucundior; qvid enim me juvant solares radij, qvando qvæ propter vos accipitur animi ægritudo, oculis meis magnas tenebras offundit? Lux enim tunc est bona, qvando apparet in lætitia. Et paulò post: *Implete gaudium meum, liceat vobis salutem assequi, me autem propter vos reddere rationem, vobis dari salutem, me verò accusari qvod meum munus non impleverim. Non enim curo ut pro me salvi sitis, sed ut salvi sitis qvacunqve ratione.* Ita sanctissimus & zelo pio ferventissimus Johannes, imitatus ipsos Apostolos, pari qvondam conspicuos fervore; siqvidem eodem Chrysostomo dicente: *Antiqvis, magnis, & generosis illis Viris hæc maxima cura erat, ut summa cum diligentia aliorum vitam disqvirerent; manifestè cognosces, nullum eorum unqvam ad propriam respexisse utilitatem, sed proximi unumqvemqve, qvamobrem majorem in modum claruerunt -- qvi autem sibi tantum consulunt, considera qvantum acceperint detrimentum, &c.* Fructuosos itaqve illos Concionatores, non idiokerdos istos, FELICES nostri imitentur, æqve insignem præ se ferentes spiritûs fervorem, nec non omnes curas cogitationesqve suas saluti animarum procu-

Hom. XXV. in I. ad Cor. X.

randæ saluberrimè impendentes, seseqve mutuo laudatissimi Chrysostomi ore hunc ad modum compellantes: *Scitote, qvia mercenarij sumus conducti; si ergò mercenary sumus, cognoscere debemus, qvæ sunt opera nostra; mercenarius enim sine opere non potest esse: opera autem nostra sunt opera justitiæ, non ut agros nostros colamus, & vineas; non ut divitias congregemus, & acqviramus honores, sed ut PROXIMIS PROSIMUS. Et qvamvis hæc sine peccato facere possimus, tamen non sunt opera nostra, sed diaria nostra. Sicut ergò nemo sic conducit mercenarium, ut hoc solum faciat, qvod manducet; sic & nos ideò vocati non sumus à Christo, ut hæc sola operemur, qvæ ad nostrum pertinent usum, sed ad gloriam DEI. Et sicut mercenarius, qvi hoc solùm facit, qvod manducat, sine causa ambulat in domo; & sic nos, si sola hæc fecimus, qvæ ad nostram pertinent utilitatem, sine causâ vivimus super terram. Et sicut mercenarius prius aspicit opus suum, deinde diaria sua; sic nos, si mercenarij Christi sumus, primum debemus aspicere, qvæ ad gloriam DEI pertinent, proximiqve profectum; qvia CHARITAS, & verus AMOR erga DEUM non qværunt, qvæ sua sunt, sed ad libitum amati cuncta desiderant perficere, deinde qvæ ad nostram utilitatem.*

Chrysost. Homil. XXIV. in Math.

V. Nihil profectò est, qvod zelum Ecclesiastæ fructuosi magis perficiat, nihil qvod

pie-

pietatis christianæ negotium sacriqve Oratoris conatum magis promoveat, qvam flagrantissimus ille SS. Numinis Amor, sine qvo fervor omnis evanidus imò noxius erit, omnisq; prædicatio verbi cœlestis infructuosa propemodum futilisq; reddetur. Tinniet qvidem instar æris [docente Apostolo] Concionator divinâ charitate destitutus, verũ nõ ita multũ auditoribus adferet emolumenti: Ac licet aliqvantulum delectare videatur sonitu, qvi foris aures pulsat, intus tamen corda vix accendentur, cùm verba ex frigido pectore manantia, nullam ferè ad ignem excitandum vim habeant. Ni radicati (ut rursum Apostolus) in Charitate & fundati ipsi sint hiero-daduchi, parum fructuosè cœlestium dogmatum semina agris mortaliũ injicient, neqve satis prosperè pietatis sinceræ frutices cordibus auditorum implantabunt. Postqvam Amoris sanctissimi radicem Christianus Orator in pectore suo altè defixerit, non est, qvod de laborum suorum fructu conseqvendo ullatenus desperet, certo certius eqvidem virtute altissimi induetur, & præter summam eloqvij efficacitatem, alia atq; alia donorum incrementa accipiet, qvinimò ad sanctissimã cum Deo adspirabit pertingetq; familiaritatem. Qvid, qvod ejusmodi Concionatoris, divinò amore flagrantis animus Arboris instar sit futurus, in qvam omnigenæ virtu-

1. Cor. 13.

Ephes. 3.

tutes insitæ, magis magisqve propullulant, fructusqve mirâ dulcedine referti sese præbent conspiciendos. Charitas puta proximi, insignis vitæ morumqve sanctimonia, orandi studium, summa ad Deum fiducia, mansvetudo cumprimis HUMILITATI verè christianæ sociata. Ecqvis non videt, Concionatori, præter virtutes cæteras, *VERAM CORDIS SUBMISSIONEM* apprimè necessariam esse, siqvidem solus tot qvandoqve Principum, doctorum & graviũ Virorum aures contineat, nec laudibus tantum hominũ, sed qvod multò periculosius, assentatorum etiam fallacissimis vocibus pateat, & innumeris cadendi periculis freqventissimè exponatur. Præmuniat sese sacer Orator & armet sollicitè, contra damnificam illã principis tenebrarum catapultam, Elationem sc. fastumqve immodicum, & nî Deo æternum displicere velit, omnem hominibus placendi affectũ maturè exuat; precibus ad hæc ferventissimis efflagitet spiritum sinceræ HUMILITATIS, per valles depressiores forti & magno animo ambulet, cunctasqve actionum suarum dapes, (ne scil. insulsæ insipidæqve sint) gratissimo submissionis sale condire gestiat, deniqve non nisi expavescens, exhibitam sibi gloriam intueatur.

VI. Et cum dura valdè hæc sit, carniqve omninò contraria philosophia, inqve nullam

rem

rem magis Sacri Oratores, qvam *IN SUI EXISTIMATIONEM* propendeant, maxima qvæqve sibi tribuentes, rerumqve præclarè gestarũ gloriã sibi vindicãtes; igitur necesse est, ut sollicitè admodũ hostis tam truculenti insidijs atq; conatibus eant obviam, sub ipsa officij sacri primordia abnegationi fallacis & fugacis gloriæ strenuã navantes operã, inqve pio qvopiam Secessu, saluberrimo demissionis propriæ studio & exercitio etiam, atqve etiam invigilantes. Non alia profectò cura eos magis versare debet, qvam Sacræ illius à vanitate ad pietatem veram Secessionis;* qvâ nimirum ratione pectora sua pravis desiderijs & affectibus coinqvinata, maturius expurgari, mala sacros infamantia Oratores evitari, nec non laudes incompositæ plaususq; inanes declinari qveant. Qvod si AMOR cœlestis in Præconis Evangelici pectore sedem fixerit stabilem, omneqve sibi in id dominium vendicarit, non minus vitia amato bono repugnantia in sacro illo SECESSU fortiter, reprimentur, qvam præstantissimæ qvæqve virtutes congregabuntur. Siqvidem ea vis sit fervidæ illius dilectionis, ea Spiritus sancti, voluntatem humanam internosqve affectus commoventis operatio, ut unà cum eo bono, *renovati ac verè FELICIS Ecclesiastæ* animum

* *Conf. pecul. nostram opellam, sub Pij Secessus tit. editam Augustæ an. 1669.*

animum mirus demissionis & abnegationis amor subeat, ut qvi paulò ante arrogans, sui amans, vanus, laudisqve propriæ cupidus cernebatur, idem nunc velut alter homo, & antiqvis exutus affectibus, sui contemptor, modestus, humilis, nullisqve non virtutum ornamentis clarus & cunctis charus agnoscatur. Cæterùm, sibi maximè dictum credens Doctor Evangelicus monitum illud Apostolicum: *Exemplar esto fidelium*; in rebus cunctis, omniqve vita, habitu, gestu incessuqve nil nisi grave moderatum ac pietate plenum præ se feret, adeoqve optimæ semper conversationis exemplum notis ignotisve, hostibus pariter ac amicis, opere non minus qvam sermone præbebit. *Nam qvi* (uti præclarè Chrysostomus ait) *talis est, etiam silens, & cum non videtur docere potest, & alios qvidem, qvi illum vident, alios verò, qvi de illo audiunt; & multa fruetur DEI gratia, non solum propter se, sed & propter alios, qvi illum vident, & incitantur, ut glorificent Dominum. Talis per mille lingvas, & multò plures, gratias & laudes referet DEO. Neqve enim noti soli testes sunt vitæ illius, & ipsum mirantur, ac ipsum Dominum, sed & qvi non cognoscunt, & ab aliis discunt, & qvi valde procul habitant, & non amici soli, sed & inimici virtutis ejus eminentiam reverebuntur.* Id qvod certo certius eveniet, ubi studiosius paulò Orator Ecclesiasti-

Chrys. hom. 13. in Gen.

cus conversationes promiscuas, nimisq; familiares, crebriores item visitationes, minusq; necessaria cum plebeis colloqvia duxerit devitanda. Qvantumvis enim solitudini non supra modum addictus esse debeat, apprimè tamen illi cavendum, ne nimiâ secularium consvetudine occupetur: Non contemptum solum (ut in proverbio est) promiscuæ cum omnibus familiaritates illi parient, verùm etiam efficient, ut maculæ (si qvas habeat) in vultu ejus animoqve cominus appareant, qvæ eminus non ita facilè fuissent deprehensæ. Qvid, qvod periculum sit, ne consvetudini secularium nimiæ assvescens Concionator, eorundem qvoq; mores expressius referat, ipsaq; illius devotio (velut *sacer* qvispiā *ignis*) inter vaniloqvia penitus extingvatur. Juvabit h.l. Senecam admittere monitorem: *Qvid Tibi vitandum præcipuè existimem, qværis? TURBAM. Nondum illi Te tuto commiseris, ego certè confiteor imbecillitatem meam. Nunqvam mores, qvos extuli, refero.* Et mox: *Inimica est multorum conversatio: Nemo non aliqvod vitium nobis aut commendat, aut imprimit, aut nescientibus allinit.* Et cum ipse Plato Sacerdotes jusserit separatam ab omni turbâ agere vitam; nemini mirum videbitur, qvod sanctioris longè Religionis (Christianæ videlicet) antesignani, tam fervidè sacros Oratores à promiscuâ hominum cen-

Seneca epist.7.

Plato in Timeo.

consvetudine fuerint dehortati; ne scil. tempus studijs, & sacræ contemplationi debitum, amici, aut vaniloqvi potius nugatores suffurentur, & ne publicis Ecclesiæ usibus consecrati Doctores, noxiæ conversationis veneno inficiantur, extremæqve dentur internecioni. Qvod si urgente necessitate maxima ipsis sit prodeundum, atqve nobiliores etiam potentioresqve domi suæ compellandi, omninò videant, ut eum in privatis ejusmodi congressibus agendi modum observent, qvi simplicitatem Evangelicam, Christianamqve affabilitatem apprimè deceat, non qvi urbanitatem spiret aulicam, aut mundanæ complacentiæ vestigia ostendat. Exulet nimia in familiari cum superioribus sermone libertas, neqve adulatio, alloqvij puritatem omninò dedecens ac dehonestans, locum inibi inveniat. Et cum satis abundè constet, qvanta sacris cœtibus detrimenta ex pernicioso hominum potentiorum ditiorumqve respectu accedant, qvantæqve inde corruptiones sacri Ordinis proveniant, ideò Mystæ cordatiores, sive privatim sive publicè loqvantur, veritatem liberè proferre neutiqvam intermittant; cum Prophetis hic potius odio haberi eligentes, qvam cum pseudo-prophetis ab hominibus benedici, nec his simul & DEO
Gal. 1. velificantes, ni ipso Apostolo haberi velint prudentiores: *Si adhuc hominibus placerem,*

Chri-

Christi servus non essem: Eaq; propter(ut scitè Basilius monuit) *ubiqve ex ore suo prosilire faciant ea, qvibus & proximus ædificetur, & charitas erga illum magis confirmetur.* *Basil. M. serm. de Abd. rerum.*

VII. Deniqve PRUDENTIA *(zelo sociatâ) apprimè conspicuus sit, qvisqvis FELICEM agere CONCIONATOREM, atqve cum fructu & emolumento publico muneri Sacro præesse, & hostium undiqve insurgentium machinationes fortiter reprimere velit. Et cum ipso philosopho enunciante, *Prudentia sit anima ex Virtute operantis veluti oculus*; seu ut magis apposité Chrysostomus definivit, *lucerna animæ, & cogitationum actionumqve nobiliorum Regina*; liqvidò apparet, qvanta Virtutis ejusce in ritè obeundo munere concionatorio necessitas existat, ne sc cœco feramur impetu, & ad syrtes & scopulos naves nostras miserè adfligamus. *Illud dicere habeo* [scitè ait Qvintilianus] *nihil esse, non modo in orando, sed in omni vita prius consilio, frustraqve sine eo tradi artes cæteras, plusqve sine doctrinâ Prudentiam, qvam sine prudentia facere doctrinam.* Qvodsi Plato ipse tanti Virtutem illam fecit, ut eam ἐπιστήμην voca- *Arist. 6. Ethic. c. 12.* *Chrysost. in Ps. 13.*

* *Non eqvidem CONCIONATOR alius FELIX nuncupabitur, nisi qvi PIETATEM SCIENTIÆ solidiori, & PRUDENTIÆ sanctiori, nexu amicabili, habuerit sociatam.*

Socr. apud Max. Tyr. sermon. 41.

vocarit εὐδαιμονίας, *scientiam felicitatis effectricem*, & Socrates apud Max. Tyrium primam inter tria posuerit, quæ auditoribus præcipuè inculcanda judicavit: *Prudentiam in mente, in lingvâ silentium, in vultu verecundiam*; qvidni magnificè de tanto animi thesauro Orator & philosophus christianus sentiat, deqve eo conqvirendo seria secum agitare consilia pergat? Oculatissimum qvidem esse oportet hominem Sacra sanctè administraturum, & qvovis Argo perspicaciorem; provida illi cura adhibenda, ne cespitet, aut graviter alicubi offendat. Qvid qvod Præco nullus (zelo licet ferventissimo præditus,) esse qveat multum fructuosus, nisi PRUDENTIA sit conspicuus, eoq; ansimul antidoto noxias qvascunqve malignantium catapultas eludere sciat. Sola prudentia illi modum rationemq; ostendet, qvam in errantiū reductione, pariter ac conversione peccantium inire debeat, nec minus plagam ejus conspectui sistet, versus qvam tendere oporteat, dubia cuncta enubilabit occurrentibus biviis, triviis, anfractibus, atqve Achatis fidissimi munere nunqvam non defungetur. Ne frustra supremæ sapientiæ præcepta plebi tradantur, atqve in opere omnium saluberrimo perficiendo turpiores committantur errores, prudentiæ leges studiosius observandæ, & ad eam amussim sollicitè Oratori Ecclesiastico velut

velut ad sacrã qvandã anchorã recurrendum, qvinimô illius actionum gubernatricis imperium unicè admittendum, nullæqve non actiones ejusmodi temperandæ erunt condimento. Tristis profectò omnium ætatum experientia docuit, qvantæ calamitates Virtutis ejusce neglectum exceperint, qvot mortalium myriades, culpâ Ecclesiasticorum minus providorum extremam subierint internecionem, cum scil. per summam imprudentiam schismata vel dissidia excitata fuêre, ac simul Ecclesiæ tranqvillitas vehementissimè conturbata; qvæ mala velociter evitari potuissent, si ab actionibus imprudentioribus ipsi Gregis Dominici Antistites abstinuissent. Siqve non semper Orthodoxorum Doctorum imprudentiæ tribuenda sit schismatum & dissensionum Ecclesiasticarum origo; attamen per actiones eorundem minus circumspectas, exortæ lites non rarò nimioperè stabilitæ fuerunt atq; adauctæ, etiam tum, cum de dissidiis componendis tollendisqve apprimè fuit laboratum: prout à Lucifero Calaritano factum; Is enim in schismate Meletiano componendo operam diligentiorem positurus, morbo ipso deterius remedium adhibuit, eoqve ipso effecit, ut excitatum dissidium indies sit adauctum, ac tandem insanabile propemodum redditum, & plus qvam octoginta qvinqve annos durarit. *Conf. Vedel. de prud. Eccl. vet. lib. 1. c. 1. p. 43.*

Sed

Sed cum de PRUDENTIA CONCIONATORUM præcipuus nunc ſit dicendi locus, notandum apprimè, non reqviri ab illis, ut vel tantillum de zelo ſuo remittant, aut minimum qviddam in præjudicium faciant veritatis; (ſiqvidem graviſſimè & inexcuſabili modo ab iis peccetur, qvi zelum prudentiâ ita ſibi temperandum eſſe exiſtimant, ut veritatis & pietatis patrocinium deſerant,) qvin potius ut ſtudiosè ſollicitèqve diſpiciant, qvid qvovis loco utile qvidve noxium, qvid neceſſarium, qvid minus tale ſit reputandum, ut eò rectius atqve felicius præfixus utilitatis publicæ ſcopus attingi qveat, qvam ipſam circumſpectionem Salvator ſectatoribus ſuis non ſolum generali illa ſententia commendavit, ut *ſerpentum inſtar prudentes evadant*;
Matth. 7. ℣. 6. verum etiam ſpeciali monito duxit inculcandam, *ne ſcil. ſanctum canibus dent, neqve margaritam coram porcis projiciant, ne qvando conculcent eas pedibus ſuis, & converſi lacerent diſcipulos.* Qvibus verbis optimus Magiſter clàriſſimè docuit, qvanta ab Eccleſiaſte circumſpectio adhibenda ſit, ſi imminentia pericula velit evitare, & ad optatæ felicitatis [ſolis Chriſti aſſeclis propriæ] pertingere metam. Conteſtatiſſimum illi ſit oportet, zelum ſanctum ac divini amoris igne flagrantem, nunqvam ſolum, ſed ſemper cum prudentiâ ſanctorum conjunctum eſſe debere. Caveat

cum-

cumprimis FELIX Concionator, ne salutaris PRUDENTIÆ leges aliunde petat, qvam ex Veritatis cœlestis officinâ, non illas è profanorum scholis hauriat, sed Dominici præcepti memor; *Ne vos configurate seculo isti, &c.* humanam versutiam sanctuario ecclesiastico penitus exulare jubeat: Eqvidem ubi callidè magis qvam calidè pieqve sacra etiam negotia tractantur, necesse est ea profanari turpiter, Religionem corrumpi, Ecclesiam in synagogam aulamve politicam migrare, pacem illius in funesta dissidia converti, & extremum pietatis christianæ cernere exitium. Qvod si verò ex limpidissimo Scripturæ divinæ fonte prudentia illa hauriatur, precibusqve à DEO ipso expetatur ardentioribus, fructū faciet omni encomio majorem, & benedictionis cœlestis largissimam scatebram certo certius finitimam habebit. Nec minus *COGNITIO ECCLESIASTICÆ ANTIQVITATIS*, plurimùm emolumenti sacræ illius PRUDENTIÆ studioso adferet, siqvidem ea nobilissimas qvasq; providorum DEI servorum suggerat actiones, casus qvoqve & pericula promat, qvæ cunctos in vineâ Domini operarios facere possint cautiores, neqve calamitates reticeat, ex imprudentia qvorundam summè culpabili enatas. *Videmus* [ita notanter doctissimus Vedelius] *in illa*, sc. Ecclesiasticâ antiqvitate, *eos, qvi negotium* *Vedel. l. c. Proleg. c. 2. p. 11.*

Re-

Religionis atque Ecclesiæ tractabant, prudenter interdum egisse, & sic Ecclesiæ profuisse, sibique ipsis non nocuisse; interdum autem imprudenter egisse, & sic Ecclesiam seque ipsos gravissimis miserijs implicuisse. Videmus etiam in illa, quanto cum furore Tyranni, quanta cum versutia & vafritie hæretici Ecclesiam aggressi fuerint, & in ruinam atque exitium ipsius conspirarint. Uno verbo; si illorum temporum actiones atque eventus, sinistros præsertim, cum moderno Ecclesiæ statu conferas, deprehendes eandem quod dicitur fabulam agi, atque ex iisdem erroribus easdem calamitates, & contra si quid prudenter in Ecclesia hodie geritur, eundem bonum successum seqvi; deprehendes etiam iisdem machinis, iisdem artibus hostes Ecclesiæ uti hodie, qvibus contra veterem Ecclesiam usi fuerunt. Ut adeò Ecclesia VETUS Christiana nos PRUDENTIAM doceat utroque modo, nimirum tam prudentiâ, quam imprudentiâ; tam EXEMPLO, quam DAMNO suo. Neqve exigua prudentiæ Sacro-Ecclesiasticæ acuendæ adminicula subministrabunt miræ illæ rerum vicissitudines, qvæ aut prudentiam aut imprudentiam publicorum Doctorum sunt insecutæ, atqve apertiora noxiarum æqve ac fructuosarum Concionum in Ecclesia qvondam habitarum indicia faciunt: Utinam curâ operosiori aliqvis ex antiqvitate ea documenta consignaret, qvæ *in Praxin*

Ho-

Homileticam utplurimum deveniunt, & casibus undiqve obvijs plane finitima esse videntur, operam sanè scriptor talis minimè luderet, sed Ecclesiæ passim laboranti, & Rei cumprimis Concionatoriæ adaugendæ exornandæqve plurimum inserviret.

VIII. Tempus nunc est, ut Felici nostro Concionatori, optimum dicendi genus commendemus, cujus beneficio largos in vineâ Dominicâ fructus colligere, & efficaciores ac sangvinis succiqve pleniores sermones ad populum habere possit. Illi autem maximè (sapientiorum omnium calculo) dicendi generi palma erit tribuenda, qvod non tam in verbis nitidis proferendis, qvam in rebus ipsis clarè explicandis, & ritè intelligendis, eradicandis item vitijs, & virtutibus implantandis felicius versatur, explicatioraqve pietati propagandæ subsidia subministrat. Et cum Christiani Oratoris finis idem qvi omnium sit dicendi magistrorum, persvadere nimirum dictione; ideò artificia eorum cumprimis sunt adhibenda observandaqve, qvi appositissimè ad persvadendum dixêre, h. e. scitè invenêre dicenda, & inventa exqvisitè ordinavêre, optimè deniqve ordinata & disposita felicissimè sunt elocuti. Qvem ipsum in censum præ cæteris veniunt Prisci Homiliarum Sacrarum Artifices, qvi donis exqvisitioribus ad concionandum in-

instructi, triplici isto munere feliciter adeò functi sunt, ut voluntates auditorum non masculè solùm expugnaverint, verùm etiam communem Oratorum finem egregiè sint assecuti. Non aliundè profectò celebratissimis illis veterum Doctorum HOMILIIS ea dignitas obvenit, qvam qvod ad vulgi sensum & intelligentiam maximè fuerint accomodæ, singulasqve dictionis fructuosæ characteristicas notas habuerint. Nulla eqvidem non Concionum suarum argumenta, nullas non sententias, in eum scopū sanctissimi illi Homiletæ dirigebant, ut optimis documentis instruerent ignaros, animas in peccatorum cœnum collapsas erigerent, & vitam gratiæ qvam amiserant, iisdem recuperarent, cæterum in cœpto itinere, & gratiæ cœlestis statu firmarent pœnitentes, afflictis verò gravissimisqve calamitatibus pressis, solatia divina effuso ore impertirentur. Non secus ac Piscatoris piscatum euntis intentio est domum redire auctum piscibus, & alio atqve alio laboris sui emolumento gaudere, ita spirituales illi piscatores non nisi sacram in homilijs suis spectabant capturam, eaqve propter inutile atqve absurdum censebant, qvidqvid ad eum scopum non collimaret. Porrò cum probè perspexissent sapientissimi illi Oratores, doctrinam, qvæ Morum compositionem spectat, propè cassam, & fructu vacuam

cuam esse, si summatim solùm & in genere proferatur, idcircò à generalioribus ad magis particularia paulatim, & propemodum sine auditorum sensu se devolvi sinebant, utqve tanto utiliores evaderent, ad partes descendebant tum bonorum operum, qvæ præstanda sunt, tum pravorum, qvæ devitanda. Qvanti momenti sit idipsum sacri Oratoris artificium, qvantisq; sese commendet emolumentis, loco qvodam memorabili Leo Magnus (in ordine priscorum Homiletarum minimè postremus) exposuit, clarissimèq; ostendit, qvod illo artificio adhibito *felicissimè pellatur lascivia, abdicetur ebrietas, & carnalis concupiscentia castitatis legibus edometur, odia ad hæc transeant in dilectionem, inimicitiæ convertantur in pacem, mansvetudo remittat injuriam, & tranqvillitas iram extingvat, &c.* Nimirum, si sacri Oratores singulatim virtutes & vitia proseqvantur, & à generalioribus ad magis specialia descendant.

Leo M. serm. II. de Qvadrag.

IX. Aliam insuper industriam Veteres adhibebant ad fructum copiosiorem faciendum: Auditores nimirũ suos sæpenumero tanqvam familiam Pater, aut amicus amicum amicè & familiariter alloqvebantur, ut inde non rarò Conciones, Adlocutionum nomine venerint: Testem laudamus Tertullianum, qvi Conciones, proximè post divinæ Scripturæ recitationem haberi solitas, *Adlocutionis*

Tertull. lib. de anima cap. 9.

titulo disertis verbis cohonestavit, in h. m. *Jam verò prout Scripturæ leguntur, aut Psalmi canuntur, aut ADLOCUTIONES proferuntur, aut petitiones delegantur, &c.* Nec minus Gregorius Magnus, varijs locis edocuit, illam ipsam appellationem ævo suo passim fuisse receptam atqve freqventatam. Burchardus qvoqve & Ivo eodem planè sensu verbum illud usurparunt, tradideruntqve ex more Veterum fuisse, *qvod post ALLOCUTIONES Episcoporum vel Presbyterorum Orationes super catechumenos celebratæ fuerint.* Dubium profectò nullum est, qvin *Adlocutiones* ejusmodi publicæ, plurimo sese commendarint fructu, & optima qvæqve adversus omne genus vitiorum pharmaca subministrarint. Et qvam præclarè eo ipso genere Homiletico cum peccatoribus (etiam obfirmatissimis) actum fuerit, exemplis pænè innumeris dare possemus demonstratum, si ullus ambigendi locus superesset. Qvid multis? Insignes planè prisci illi HOMILETÆ [ut paulò ante innuimus] agebant Medicos, laborantium ægritudinibus ubiqve condescendentes, atqve tum in pestiferis morborum mysticorum seminarijs excutiendis, tum opportunis etiam Remedijs præscribendis diutius commorantes, operasqve collocantes fructuosiores. Secabant aliqvando, cum necessitas sectionem flagitasset, ustiones & ama-

Conf. Greg. M. Lib. 7. epist. 52. Homil. V. & IX. in Ezech. item Homil. 22. in eund. Burch. in II. Decret. lib. c. 65. Ivo in 6. Decreti parte c. 165.

ra qvoqve adhibebant medicamenta, cum valetudinem desperatam crederent, & ægrotis mortem augurarentur. Et qvemadmodum Medici excellentiores *THERIACAM*, ex multivarijs rebus, adversus venena viperarum serpentiumqve componere solent, laborantium restitutioni maximè idoneam; ita etiam felicissimi illi animarum Curatores, bono & emolumento malè [ad animum qvod attinet] affectorum, & ad veneni infernalis vim eludendam, Theriaçam qvandam spiritualem conficiebant, ex permistione eorum omnium constantem, qvæ ad corruptionem præcavendam, mortemqve peccati propulsandam apprimè idonea videbantur. Nec præter rem fuerit alia qvædam, eaqve usitatiora commemorare subsidia, qvæ olim sancti Oratores ad animas DEO lucrandas adhibuêre: Usitatiora inqvam; siqvidem operis infiniti esset percensere omnia, & artes armaqve singula producere, qvibus infernales copias profligarunt. Qvippe sicut prudens & solers belli Dux, arcem armis virisqve munitam obsidens, totus est in excogitandis rationibus, eam qvam citissimè, minimoqve suorum periculo occupandi; ita strenui illi bellatores, non aliud agitabant animo, qvam qvâ ratione corda humana, velut arces qvædam munitissimæ, & à robusto illo armato occupatæ expugnari, ac divinæ Majestati reconciliari qve-

ant. Hinc est, qvod sollicitè admodum sibi caverint ab omni OBSCURITATE, & pro audientium captu ac intelligentiâ semper fuerint sermocinati. Et qvamvis sublimissima fidei mysteria pro sacrâ etiam Concione tradiderint, dimissis tamen speculationibus infructuosis, ea duntaxat proposuerunt, qvæ salus audientium reqvirere videbatur, atqve id ipsum præ cæteris sapientissimè Magnum Basilium fecisse, singularemqve auditorij imperitioris rationem habuisse præclarè Nyssenus ostendit, initio supplementi explicationis in Hexaëmeron conscriptæ graviter occurrens expostulationibus sciolorum qvorundam, qvod difficilia nonnulla Basilius præterijsset, vel minus subtiliter Creationis opera esset perscrutatus; sapientissimè inqvam hoc ipso fecisse eum, Nyssenus monstravit; *Qvippe, qvi* (prout authoris verba sonant) *in amplissima Ecclesiâ populum freqventissimum alloqvens, pro audientium intelligentia sermonem sit moderatus; In tanta enim* (pergit notanter) *multitudine licet essent nonnulli, qvi altiores etiam disputationes intelligerent, plurimi tamen doctrinæ subtilitatem non capiebant, utpote homines imperiti atqve opifices, & negotijs vilibus occupati, & mulieres in hujusmodi disciplinis minimè exercitatæ, & puerorum turba, ætateqve provecti senes, qui omnes oratione facili instituendi*

Gregor. Nyss. initio supplem. explicat. in Hex.

re-

recreandiqve erant, & per res procreatas, qvæ cernuntur, earumqve pulchritudinem, ad rerum omnium authorem procreatoremqve perducendi. Qvare si qvis ex Præceptoris consilio dicta ipsius expenderit, nihil dubitationis relinqvetur. Neqve enim verborum contentiones aucupabatur, ne facilè sese qvæstionibus implicabat, sed simplici verborum expositione, audientium simplicitati sic orationem suam accomodabat, ut variam tamen externæ philosophiæ doctrinam redolens, peritioribus etiam satisfaceret. Qvamobrem eum & imperiti intelligebant, & eruditi admirabantur. Qvod ipsum sacri Oratoris artificiũ, præterBasilium Magnum, cæteri qvoqve Patres apprimè perspectum habuêre, auditorumqve intelligentiæ sermones suos studiosissimè attemperavêre. Ac licet pro ingenij sui acumine, & profundissimæ eruditionis apparatu, sublimiora & abstrusiora plurima in mediũ afferre potuissent, nihilominus humiliora, fructuosiora tamen, & instruendis auditoribus minusperitis aptiora ubiqve sunt consectati, intentis semper in scopum palmarium oculis id contendentes, ut prodesse possint multitudini, ex ipsis propositionum sacrarum visceribus monita maximè salutaria proferrent, & breviusculi temporis spatio, affectibus multivarijs oportuna remedia adhiberent. *

* *Egregiè etiam hanc in rem Origenes* hom.IV. in

in Num. *mandatum divinum de ſacris velandis tractans, diſſeruit; videndus etiam eſt Iſidorus Peluſiota, lib. IV. Epiſt. 37. ubi Scriptorum à DEO animatorum humilitatem cum Ethnoſophorum grandiloqventia contulit, magnumqve divini verbi decus eſſe demonſtravit, qvod humili efficacitate ſit præditum, & ad evertendam omnem mundanam ſapientiam ſufficiat. Nimirum, ut idem author rectè obſervavit, Oratores Scriptoresve illi ſanctiores minimè ſerviebant gloriæ propriæ, ſed in legentium utilitatem tantum intenti erant, cui potius commodet ſtyli ſimplicitas, qvam elatio intemperata, &c.*

Neqve exiſtimandum tamen, qvod ſemper tractatione rerum ſublimiũ Oratores illi verè Evangelici abſtinuerint, aut nihil unqvam difficile auditoribus propoſuerint, verum ſollicitè tantum caverunt, ne in mirabilibus ſuper ſe freqventius obambulantes, captui auditorum minus convenientia edicerent; cæterum ad Magni Chryſoſtomi exemplum, animos auditorum mox ſeverioribus doctrinis

Chryſoſt. homil. 11. in Geneſ. intendentes, mox facilioribus refocillantes, *Scio* (inqvit egregiè os illud aureum) *qvod ſuperioribus diebus mentem veſtram gravioribus ſententijs intenderim, & exercuerim, eam obrem, hodie animus eſt faciliorem proponere*

doctri-

doctrinam -- Neqve enim semper intendere, neqve semper remittere oportet; sed nunc hoc, nunc illud faciendum, ad regendum animæ statum, & domandam carnis petulantiam. Nam sicut semper intentum esse laboribus dolorem affert, & succumbere facit; ita subinde remittere, ad ignaviam inducit. Id qvod & in anima & in corpore usu evenire solet, &c. Arrisit eqvidem sapiens hoc Chrysostomi consilium & institutum nullis non Doctoribus antiqvis tantoperè, ut in qvorumvis argumentorum tractatione nonnunqvam difficiliora attigerint, subinde tamen ita remiserint, ut nonnisi aperta & penitus patentia auribus imperitiorum ab illis sint instillata. Qvod D. Augustinus alicubi apprimè Doctori Evangelico injungendum duxit, *ne sc. per imprudentiam moveat, qvod auferre non possit*; id sapientissimi illi priscæ pietatis Præcones ad unum omnes sollicitè observavêre, à dubiorum minus solubilium mentione & motione etiam atqve etiam abstinentes, saltim nodorum propositorum solutionem in tempus aliud (qvod imprudentiores qvosdam, maximo audientium damno & periculo fecisse constat) minimè differentes. *Qvid prodest obsecro* [ait notanter Richardus Victorinus] *qvæstionem movere, qvam nolitis aut non possitis solvere? Nonne hoc est cisternam aperire, & sine operculo relinqvere? Qvid est ambigui-*

August. lib. IV. de doctr. Christ. c. 20.

Rich. Victor. lib. I. de Eman. c. 7.

tatis opacum, perplexionisqve profundum argumentando ostendere, qvam puteum effodere vel cisternam aperire? Ad qvæstionem interpositam nullam solutionem reddere, sed qvasi indissolubilem relinqvere, qvid aliud est qvam cisternam apertam & sine operculo relinqvere? sed si ceciderit bos aut asinus in eam, secundum legis præceptum, Dominus cisternæ reddet pretium jumentorum. Qvid est bovem aut asinum in hujusmodi cisternam cadere, nisi simplices qvosdam dubitationis laqveos incidere, & perfidiæ periculum incurrere? si autem in scientia nostra perit anima pro qvâ est mortuus Christus, qvale qvæso pretium pro illius multatione daturi sumus? Qvæ ergò explanare non possumus, aut nolumus, nonne melius est tacendo præterire, qvam veritatem obvolvere, & perfidiæ laqveos spargere. Ita præclarè Victorinus ad mentem Oratorum verè Christianorum, verè Evangelicorum; qvorum monitis exemplisqve edocti Concionatores, aut nullam contra fidei mysteria difficultatem publicè moveant, aut motam illicò dissolvant, ne saucius potius qvam curatus auditor abscedat. Ni operam illi & oleum perdere velint, Medicorum erga ægrotos prudentiam æmulabuntur, qvam verbis significantissimis author epistolæ de malis Doctoribus commendavit, ad h. m. *Talis est doctrina, per qvam nullus animæ profectus acqviritur, qvalis est*

Auth. Epist de malis DD. sub init.

est medicina, cujus per curam remedium minimè ægrotantibus exhibetur. Quod solet etiam peritis Medicis sæpè contingere, dum in solâ arte fidentes, minus sollicite aut pestilentiam corporis perscrutantur, aut ægritudinis rimantur causam, aut qualitatem valetudinis contuentur. Sicut enim in corporalibus morbis varia & multimoda languoris videntur esse contagia, & pro commutatione temporum, valetudinum quoque diversitas nascitur, & periti ac solertis Medici est, per se perpensè omnia librare, æstimare, conjicere, ne laboriosæ sollicitudinis declinatio fastidiosa & ægrum perdat, dum parvâ diligentia cuncta rimatur; & artem, dum negligentius latentia scrutatur, infamet: ita & BONI DOCTORIS est, spiritualium morborum causas prævidere, explorare, cognoscere, perdocere, & quibus occasionum generibus oriantur advertere, & tum demum cognitis omnibus atque compertis, cœlestis curæ adhibere Medicinam.

X. Qvandoqvidem verò in Medico non semper sit, ut æger relevetur, atqve insignis planè à veritatis divinæ Præconibus constantia reqviratur, ne deficiant, sperato laborum fructu minimè apparente; hinc est, qvod priscos illos, & omnibus numeris absolutos Oratores Christianos [qvi vulgò Patres nuncupantur] conveniamus denuò, nobisqve proponamus imitandos; Animum nimi-

rum illi, emolumento ſermonum ſuorum non extante, nullatenus deſponderunt, neqve ob audientium pertinacem malitiam & obfirmatam duritiem ullum tædio locum apud ſe conceſsêre. *Nimirum cum audiens reſiliiſſet*, (ipſiſſima D. Auguſtini verba adſcribo) *atqve recuſaſſet CURARI, conſolabatur eos dominicum illud exemplum, qvi offenſis hominibus ex verbo ſuo, & tanqvam durum refugientibus, etiam iis, qvi remanſerant, ajebat; NUNQVID ET VOS VULTIS ABIRE? Iſta* [addit notanter] *cogitantes, & invocantes Dominum, minus timebimus incertos exitus ſermonis noſtri, propter incertos motus auditorum, delectabitqve nos, etiam ipſa perpeſſio moleſtiarum, pro miſericordi opere, ſi non in eo gloriam noſtram reqviramus. Tunc enim eſt verè opus bonum, cum à charitate jaculatur agentis intentio, & tanqvam ad locum ſuum rediens, rurſus in charitate reqvieſcit.* Nec minus egregiè Chryſoſtomus, Concionatorum Chriſtianorum pectora adverſus periculoſam iſtam ſatanæ catapultam communivit, myſtaſqve ob eum defectum triſtiores, inde eſt conſolatus, qvod DEUS (cujus ſit fidelem operam ſervi & adminiſtri ſui compenſare,) non tenuius aut parcius ſtrenuum operarium ſit remuneraturus, etiamſi vitio ſoli res malè ceſſerit, qvam ſi uberes fruges collectæ fuiſſent; *Non eadem*

[in-

Auguſt. lib. de Catech. rud. c.11.

[inqvit] *conditione, qvâ agricolæ ſunt verbi divini Præceptores, ſi qvidem agricola, poſt annuos ſudores, & miſeram illam laborioſamqve vitam, ſi terra aliqvando pro operis in ſe impenſis non reſpondeat, nemo alius ejus damna inſtaurare poteſt, ſed pudibundus triſtiſqve ab arca domum ad uxorem & filios revertitur; In nobis autem nihil hujuſmodi uſu venit, ſed licet culta terra nullum adferat fructum, dummodo nos nullum ſubtraxerimus laborem, & ejus & noſter Dominus vanâ nos ſpe dimiſſos non fruſtratur, ſed remunerat.* Unuſqviſqve enim (inqvit) propriam mercedem accipiet, ſecundum proprium laborem, *non rerum eventum.* Plenius autem idem argumentum Orator ille præſtantiſſimus alibi eſt proſecutus, occurrens ſcil. conqverenti; *Qvid igitur dicendo proficis? Proficio* (ait) *ſi qvis me audiat. Ego qvod officium meum eſt, id præſto, ſeminator ſeminat --- Et verò nunc in tantam multitudinem projectum ſemen fieri non poteſt, qvin mihi ſegetes proferat; tametſi omnes non audiant, dimidia pars audiet; & licet non dimidia pars, tertia; & licet nec tertia, decima; & licet nec decima, licet unus tantum ex eâ multitudine auditurus ſit, audiat; non enim exiguum eſt vel unam ovem ſervari, qvandoqvidem & paſtor ille, qvi nonaginta novem reliqverat oves, ad unam cucurrit, qvæ aberraverat. Hominem non contemno; licet*

Idem homil. in Terræ mot. qvæ 6. eſt Tomi V. Gr. Latini. Conf. Conc. 1. de Lazaro, ferè init.

eet unus sit, homo, animal DEO charissimum? Licet servus sit, contemnendus mihi non videdetur; non enim dignitatem quæro, sed virtutem: non dominationem, aut servitutem, sed animam, &c. Cujusmodi solatiis erecti firmatiqve prisci Ecclesiarum Doctores, animum (fructu licet nullo apparente) neutiqvam desponderunt, neqve ob INFREQVENTEM AUDITOREM in adimplendis sacri muneris partibus fuêre remissiores. Non paucorum fortitudinem frangi videmus, poppulo numeroso non accedente; ast magnanima illa pectora summam semper tenuere constantiam, etiamsi auditor defecisset. Dicat rursus sententiam suam os illud aureum, atqve labefactioni fortitudinis, ob infreqventem auditorem, pro singulari suâ dexteritate occurrat; *Si numeri ratio* (ita notanter suos aliqvando compellavit) *habeatur, minores estis; si tamen cupiditatem affectumqve spectemus, pluris faciendi estis; Ista fit in rebus, qvæ ponderantur; si qvis decem aureos stateres sumat, & in unâ lance deponat; ac deinde in alterâ centum æreos nummos, trutinam qvidem centum ærei nummi deorsum ad se trahunt, attamen aurei decem illi, cum habitâ ratione materiæ graviores sint ac pretiosiores, naturæ suæ dignitate præponderant. Itaqve fieri potest, ut qvi pauci sunt numero, pluris faciendi sint, & utiliores habeantur illis, qvi numero*

Chrys. Tom. V. Gr. L. serm. 48.

mero multi sint. Sed qvid ego vobis exempla profero à rebus consvetis repetita, cum ipsam a DEO prolatam sententiam oporteat in medium afferri? Qvid igitur illa dicit? MELIOR EST UNUS FACIENS VOLUNTATEM DOMINI, QVAM INNUMERI PRÆVARICATORES. Est enim, est sæpenumero unus homo cum innumeris æqviparandus. Et ante Chrysostomum breviter non minus qvam præclarè eandem in rem disseruit Clemens Alexandrinus, verbis qvidem seqventibus: *Qvi navigando prætervectus est Sirenas, unus sufficit, & qvi sphingi respondit unus alius, atqve adeò si vultis nullus; Non oportet ergò unqvam dilatare phylacteria, vanam ambiendo & magnifaciendo gloriam; sufficit autem ei, qvi cognoscendi est pietate præditus, si ei vel unus inventus sit auditor.* Qvod si autem auditor non solum rarus & infreqvens, verum etiam infestus & inimicus accessisset, hastam tamen neqve tum abjiciendam, nec ob malum & incompositum auditorem officij debiti partes esse deserendas Oratores illi laudatissimi censuerunt; cum neqve Medici muneri suo desint, qvantumvis ægri parum sui compotes in eos salivam dejiciant, vel pugnis illos aut calcibus contundant.

Clem. Alexan. I. Strom. An ex Seneca profecit? apud qvem similia leguntur epist. 7.

XI. Insigne profectò specimen fortitudinis, Concionatorem eo in casu addecentis,

August. hom. 24. ex 50. sub med. tis, D. Augustinus exhibuit, notanter eos alloqvens, qvibus inimicus factus fuerat, atqve malevolentiam eorum exqvisitè retundens ad h. m. *Prius paucis alloqvar debitores meos, qvi mihi nescientes apud Deum suffragantur, dum faciunt debita, qvæ dimittam, ut & mea mihi debita dimitti promerear. Vobis itaqve dico, sive præsentibus, sive absentibus, qvibus inimicus efficior, verum prædicans, qvibus consulendo videor onerosus, qvorum reqvirens utilitatem, cogor offendere voluntatem. Nolite fieri sicut eqvus & mulus, non habentes intellectum; Nam & hæc jumenta eos calce, morsuqve appetunt, à qvibus curantur: ut curentur eorum vulnera contrectantur. Non parcis, non parco: adversaris, adversor: resistis, resisto, Lucta nos comparat, sed causa separat. Tu inimicus es Medico, ego morbo. Tu diligentiæ meæ, ego pestilentiæ tuæ. RETRIBUEBANT MIHI MALA PRO BONIS, &c. Vos tamen corrigite perversitatem vestram, agnoscite charitatem nostram, reddite dilectionem dilectioni. Nolumus majorem cum vestrâ perditione mercedem.* Qvem *August. Conc. I. in Ps. 32. ad vers. 2.* etiam in sensum idem Pater alia concione dixit seqventia: *Qvando nos reprehendunt homines in his rebus, in qvibus ei, qvem diligimus placemus, qvomodo pravi habemur apud reprehensores nostros? Qvomodo ab illis contemnimur, & omninò nihili pendimur. Amato-*

res lubrici, & amabiles feminarum, quando amatæ ipsorum componunt illos secundum oculos suos, si ipsis placeant, non curant eos, qvibus displiceant, putantes sibi sufficere, qvod earum oculis placent, ad qvas affectant, & plerunqve gravibus displicent, imò semper gravibus displicent, & meliori judicio reprehenduntur. Non benè tonsus es, dicit vir gravis lascivo adolescenti, non Te decet cum talibus cincennis incedere. Novit autem ille capillos suos placere nescio cui, odit Te reprehendentem vero judicio, & servat in se qvod placet perverso consilio. Inimicum Te putat, qvia turpitudinem demis; fugit oculos tuos, & omninò non curat, qvâ regula justitiæ reprehendatur. Si ergò illi non curant reprehensores veraces, ut sint formosi fallaces, nos in his rebus, in qvibus placemus sapientiæ Dei, non debemus curare irrisores injustos, non habentes oculos unde videant, qvod amamus. Tanta licet prisci Oratores conspicui fuerint in tolerandis auditoribus minus sibi faventibus magnanimitate, rumores tamen de se sparsos, etiam falsos, non despexêre penitus, verum in ijs comprimendis ap-

pri-

August. lib. de bono viduitat. c.22.

primè laboravêre, ipso rursus præeunte D. Aurelio, & eam in rem scitè differente ad h.m. *Qvisqvis à criminibus flagitiorum atqve facinorum vitam suam custodit, benè facit, qvisqvis autem etiam famam, & in alios misericors est. Nobis enim necessaria est vita nostra, aliis fama nostra; & utiqve etiam qvod alius ministramus misericorditer ad salutem ad nostram qvoqve redundat utilitatem. Unde non frustra Apostolus;* Provideamus (inqvit) bona non solùm coram DEO, verum etiam coram hominibus. *In qvadam etiam exhortatione dicit;* de cætero fratres, qvæcunqve sunt vera, qvæcunqve sancta, qvæcunqve justa, qvæcunqve casta, qvæcunqve bonæ famæ, si qva virtus, si qva laus, hæc cogitate, qvæ didicistis, & accepistis, & audistis, & vidistis in me; *Cernis qvemadmodum inter multa, qvæ exhortando commonuit, non neglexerit ponere,* qvæcunqve bonæ famæ, *duobúsqve verbis cuncta concluserit, ubi ait;* si qva virtus, si qva laus. *Ad virtutem namqve pertinent, qvæ antea memoravi bona, fama verò ad laudem -- sed illorum duorum, id est bonæ vitæ, & bonæ famæ, vel qvòd brevius dicitur, virtutis & laudis, unum propter se*

ipsum sapientissimè retinebat, alterum propter alios misericordissimè providebat. Non itaqve mysteriorum cœlestium tractatori (ex D. Augustini sententiá) vitio vertendum erit, si sparsos de se sinistros rumores dissipare atqve enubilare satagat. Qvod si verò frustra adhibita fuerit conveniens & moderata (circa rumorum hujusmodi dissipationem) diligentia, tunc ex Chrysostomi monito pectus eo magis obfirmare studebit, certò alioqvi dejiciendum, & curarum sollicitudinumqve ponderibus opprimendum. *Qvoniam* [ita appositissimè sæpè laud. Doctor augustissimus,] *qvantalibet humana cautela suspiciones malevolentissimas non potest omni ex parte vitare, ubi pro existimatione nostra qvicqvid rectè possumus ferimus, si aliqvi de nobis vel malè fingendo, vel malè credendo, famam nostram decolorare conantur, adsit conscientia solatium, planèqve etiam gaudium, qvod merces nostra magna est in cœlis, etiam cum dicunt homines mala multa de nobis, piè tamen justéqve viventibus. Illa enim merces tanqvam stipendium est militantium, per arma justitiæ, non solùm dextra, verum etiam sinistra; per gloriam sc. & ignobilitatem, per infamiam & bonam famam.* August. l.c.

XII. Insigne adhuc delibandum restat artis Homileticæ, priscis Doctoribus usitatæ ARCANUM, atqve Prudentiæ verè

christianæ, verè Theologicæ documentum, qvo observato, maximi illi pietatis Præcones, multam & utilissimam in vinea Dominicâ operam locavâre, atqve felicissimam delinqventium qvorumvis fecêre correctionem; Nobile id est SEVERITATIS & LENITATIS hierosophicæ TEMPERAMENTUM: siqvidem sollicitè illi lenitatem nimiam pariter ac asperitatem summam, & correptiones paulò turbulentiores, læsæqve charitatis notas devitarint. Etenim ut in arte Medicâ illâ efficacior & salubrior esse curatio solet, qvæ acrioribus medicamentis leniora sociat; sic & animarum curatio plurimum semper habuit emolumenti, in qvâ duæ istæ virtutes nobilissimæ, *Severitas* & *Clementia* pariter coeant, ac nexu svavissimo conjungantur: Sanè cum ex antiqvissimorum Doctorum Christianorum ordine nonnulli, correctionem sacro-publicam (*CHIRURGIÆ* assimilarint, * ad cujus præcepta sectiones & ustiones fomentis sunt leniendæ; hinc operam sapientiores Mystæ sollicitam adhibuêre, ut admonitiones severiores suis minimè caruisse lenimentis; & cura animarum sacratior, in torturam haudqvaqvam degenerasse videatur. Cum ex Basilio M. non-

* *Multus in ea comparitione est Joh. Chrysost. Tom. I. hom. de habendâ cura salut. prox. Conf. Clem. Alex. lib. 1, pædag. c. 8.*

nonnemo qværsivisset, cujusmodi affectione animi increpare debeant corripientes, præclarè respondit ad h. m. *Qvod qvidem ad DEUM attinet, eâ* (scil. animi affectione increpandum esse) *qvam habebat David, cum dixit; vidi prævaricantes, & tabescebam, qvia eloqvia tua non custodierunt. Qvod verò ad eos, qvi increpantur, ejusmodi, qvali uteretur Pater, & Medicus, cum misericordia, & lenitate, si filium suum curaret, & maximè si adesset dolor, & sine cruciatu adhiberi curatio non posset.* Eandem mentem augustissimo Patri, Augustino scil. insedisse, plurimis locis dare possemus demonstratum. Non minus verbis, qvam re & opere ipso ille docuit, austera nimis medicamina esse temperanda, & vulnera fomentis suis lenienda. Atqve ut paulò evidentius fructificantis illius medelæ indicium & documentum extet, Magnus Gregorius Samaritanum illum Evangelicum [vinum æqve ac oleum adhibentem] duxit advocandum; *Per Samaritani* (inqvit) *studium semivivus in stabulum ducitur, & vinum atqve oleum ejus vulneribus adhibetur; ut per* vinum *scil. mordeantur vulnera, per* oleum *foveantur. Necesse qvippe est, ut qvisqvis sanandis vulneribus praeest, in vino morsum doloris adhibeat, in oleo mollitiem pietatis; qvatenus per vinum mundentur putrida, per oleum foveantur sananda.* Ad hunc planè

Greg. M p. II. Pastor. c. 6.

ne inutilem atqve infructuosam ficum exscindat atqve odio habeat; verum emendet & curet, ac stercus injiciat, hoc est eam correctionem, qvæ per confusionem ac publicam ignominiam, contemtioremqve vivendi rationem efficitur. Qvis scit, an mutabitur ac fructum feret, JESUMqve à Bethania redeuntem alet? At verò solâ plerunqve suspicione ductus, fratrem proscindis, & qvem, si benignitatem, & lenitatem adhibuisses, fortasse lucratus fuisses. Audienda deniqve gravis exhortatio Bernardi, optimæ & saluberrimæ correptionis Ecclesiasticæ modum ita commendantis: *Eme à Domino moderatam correptionem, qvia omninò magnum qvoddam bonum & datum optimum est, & qvod habent pauci videas multos sincerâ licet intentione leviter dicere, qvod graviter audiatur? Volat irrevocabile verbum, & qvod sanare debuerat, qvia mordacius forte videtur, exasperat, & exulcerat magis. In spiritu vehementi conterimus naves Tharsis; conterimus qvassatum calamum, extingvimus linum fumigans.* Hujus egregij moniti memores Præcones Evangelici, mo-

Bern. serm. II. de Resur. Dom.

Jes. LV. deratæ correptioni apprimè studeant, juxta propheticam exhortationem VINUM & LAC à Domino ementes, emendicantesqve, VINUM ardentis zeli, & LAC svavis fomenti, si modo uberiori cum emolumento fructuqve, officio suo defungi velint.

XIII. Qvo plus autem PRISCORUM CONCIONATORUM exempla & documenta recogitamus, eò magis etiam defectus & maculas, qvibus obnoxia divini verbi tractatio esse solet deprehendimus, qvamqve periculosa illa functio sit, qvantisqve labendi occasionibus exposita, planissimè perspicimus. Non illum qvidem FELICISSIMUM ejusce muneris exercitatorem nuncupavero, qvi nullis oblocutionibus pateat, nullis morsibus laceretur; sed qvi tot undiqve periculis imminentibus, tot laqveis obvallantibus à præstituto scopo neutiqvam aberret, & summâ cautione adhibitâ, difficultates obvias superet, lapsusqve turpiores effugiat atqve declinet.* Id qvantæ molis, qvantæve virtutis opus sit, nemo rectius indicaverit exercitatissimo in sacræ Oratoriæ palæstrâ Chrysostomo, qvi in commemorandis Sacri muneris difficultatibus plurimam passim operam posuit. Totus Magni hujus Doctoris liber qvintus *de* *Sa-*

* *Conf. Chrysost. toto libro qvinto de Sacerdot. qvem effusè laudavit Isid. Pelus. lib. 1. epist. 156.*

Sacerdotio in periculis tentationibusqve functionis ejusce exponendis consumitur; paucioribus qvidem, non minus insigniter tamen id ipsum præstitit Nazianzenus, causam redditurus, cur Episcopatum [cui munus prædicandi olim intimè nexum erat] tantoperè refugisset; *Jam ipsam verbi distributionem* (scribit præter cætera) *divini inqvam verbi & excelsi distributionem, qvam omnes hâc ætate profitentur, si qvis est alius, qvi præfidenti animo suscipiat, aut cujusvis ingenij esse censeat, hunc ego solertiæ nomine admiror, ne dicam stultitiæ. Mihi qvidem res minimè vulgaris, parviqve spiritus esse videtur, verbi, perinde ac tritici, mensuram tempestivè cuiqve dare, & dogmatum nostrorum veritatem cum judicio dispensare - - Nam cum tres sint hoc tempore circa Theologiam morbi, ATHEIA nempe, Judaismus, & multorum Deorum cultus, qvorum primi Libycus Sabellius propugnator fuit, alterius Alexandrinus Arius, tertij qvidam è nostris nimis orthodoxi, qvænam mea ratio est? nimirum, ut qvicqvid in his tribus noxij est, fugientes, intra pietatis metas consistamus, &c.* Hisce cum benè multa de varijs argumentis con-

Greg. Naz. Orat. I.

ciorum, penes qvæ difficultas maxima hujus muneris, ob omninò varios auditorum animos existere possit, subjecisset, notanter addidit seqventia: *Hæc autem idcircò in præsentia paucis commemoravimus, ut istud planum fiat ei, qvi de tantis rebus disputationem* (Orationem) *habeat, præsertim apud multitudinem, qvæ ex varijs ætatibus animiqve affectionibus conflata est, ac Musici cujusdam instrumenti, multis fidibus constantis in modum, varijs pulsibus opus habet, difficile esse ejusmodi orationem invenire, qvæ omnes concinnare, ac scientiæ lumine collustrare possit. Non modo qvod cum in tribus his rebus periculum versetur, hoc est, in MENTE, & SERMONE, atqve AUDITU, si non ad omnia, ad unum certè aliqvod horum offendere necesse est, (aut enim mens minimè illuminata est, aut sermo elanguit, aut deniqve auris haud satis purgata, minimè excepit; atqve ex horum uno peræqve atqve ex omnibus veritas claudicet necesse est) verum qvia id, qvod his, qvi aliud qvoddam doctrinæ genus profitentur, facilem & plausibilem sermonem reddit, hoc est, auditorum religio,*

gio, in detrimentum & periculum hîc cedit. Atqve ex tribus illis, MENTE scil. SERMONE & AUDITU, cum etiam alibi summam muneris Concionatorij difficultatem petijsset, præclarè observavit, vel solam affectuum subactionem, sive integram (ut vulgò loqvuntur) mortificationem, negotij plurimum Præconibus sacris ingerere. Qvantum etiam pondus, onus qvantum, qvamqve immensum laborem, Magnus Aurelius in prædicandi munere agnoverit, Homiliæ plurimæ, cedro dignissimæ loqvuntur. *Non hic* [ita notanter ad mentem sanctissimi illius Patris scribit ante laudatus Desiderius] *de matrimonio conciliando, aut de ditione vindicanda, nec de pangendo inter duos potentes fœdere; sed hoc agitur, ut qvamplurimæ animæ despondeantur Christo, tam fervido amatori, ut pro his mori non dubitaverit; agitur, ne qvod CHRISTUS redemit suo sangvine, occupet sibi Satanas, ne lupi devorent gregem Domini, ne populus Christianus desciscat ab Imperatore suo, cui semel nomen dedit in baptismo. Hæc autem legatio sic commissa est pastoribus, ut si nil præterierunt officij sui, nihil tamen hic laudis arrogent sibi, qvod qvicqvid gerunt,*

Gregor. Naz. Orat. 26. num. 25.

Conf. præprimis Augustini hom. 25. & 50.

Desid. Eras. Tom. V. opp. p. 670.

alieno nomine, alienis præsidijs, atque auspiciis gerant, contra si perperam obierunt legationem, omne damnum ipsis imputetur. Hanc legem Dominus per Ezechielem præscripsit Evangelista, ut si ipso in officio delegato cessante, vel impius non fuerit conversus ad pœnitentiam, vel justus aversus fuerit ad impietatem, qvum illum allicere debuerit, hunc retinere, ambo simul moriantur, & impius ob admissam impietatem, & Ecclesiastes ob neglectum officium.

XIV. Non est tamen, qvod tantorum discriminum gnarus Concionator, animum penitus despondeat, aut munus sacrum [angelicis licet tremendum humeris] omninò refugiat, qvin potius tanto intensiori curâ (ad Præconum sæpè laudatorum exemplum) Spartæ cœlitus sibi demandatæ invigilet, nec non pium PRECANDI usum habeat commendatissimum. Nimirum ut labor susceptus benè vertat, nec Oratori sit detrimento, qvi auditorem vel maximè juvare debuisset, necesse est, ut pietate magis orationum, qvam Oratorum facultate instructus suggestum conscendat, Deumqve (ut Nazianzenus loqvitur) Concioni ad populum habendæ sollicitè præficiat. *Ipsâ hora jam* (addit August.) *ut dicat accedens, priusqvam exerat proferentem lingvam, ad DEUM levet animam*

Naz. Orat. 33. init.
August. lib. IV. de doctr. Christ. cap. 15.

mam sitientem, ut eructet, qvod biberit, vel qvod impleverat fundat. Cum enim de unaqvâqve re qvæ secundum fidem delectationemqve tractanda sunt, multa sint qvæ dicantur, & multi modi qvibus dicantur ab eis, qvi hoc sciunt, qvis novit qvid ad præsens tempus, vel nobis dicere, vel per nos expediat audiri, nisi qvi corda omnium videt? Et qvis facit, ut qvod oportet, & qvemadmodum oportet dicatur â nobis, nisi in cujus manu sunt & sermones nostri? Rursus; *sive autem ad populum* (inqvit) *vel apud qvoslibet jam jamqve dicturus aliqvis, sive qvod apud populum dicendum, vel ab eis, qvi voluerint aut potuerint legendum est, dictaturus, oret, ut Deus sermonem bonum det in OS ejus; si enim Regina oravit Hester pro suæ gentis temporaria salute locutura apud Regem, ut in os ejus Deus congruum sermonem daret; qvanto magis orare debet, ut tale munus accipiat, qvi pro æternâ hominum salute in verbo & doctrinâ laborat.* ita August. Sanè cum verbi divini prædicatio, navigationis cujuspiam spiritualis rationem habeat, perperam omninò agerent navigaturi, si è portu solventes, preces omitterent ardentiores, qvas ne ipsi qvidem Gentilium Oratores sprevêre, * veluti Plinius Trajanum commendatu-

Idem l.c. c. 30.

* *Meminit ejusce moris Valer. Max. in libr. I. præfat. & Auth. Rhetor. ad Heren. in fine*

fine libri 4. agens de Graccho occiso cum inciperet precari concionaturus ad populum. Apud Livium 4. decadis lib. 9. Posthumius Consul versiculos, qvibus ex more dicturi ad populum, Deos suos precabantur ad exordium aptavit, dicens, nunqvam fuisse eam Deorum comprecationem magis necessariam. Hinc Symmachus lib. III. Epist. 44. An si nobis (*inqvit*) scribenda sit forensis oratio, Jovem Deosqve cæteros Catonis lege præfabimur? *Conf. Plin. lib. 25. c. 2. & Macrob. 1. Sat. cap. 9.*

daturus, Jovem initio compellavit ut digna diceret; ipseqve Tullius (licet talia exordia tandem dimiserit, facultate suâ in dicendo excelsiori nimioperè fretus) juxta antiqvum illum morem Orationem *pro Murenâ* suam fuit auspicatus. Pudeat Sacrum Oratorem ea negligere, qvæ prisci Concionatores christiani, vel ipso Luciano confitente, religiosius duxêre observanda. Is ipse enim in Philopatride suâ, Præconem Christianum inducere non dubitavit, qvi à Spiritus sancti invocatione exhortationem suam inchoavit. Nimirum cum sanctissimæ illæ animæ (Chrysostomo præeunte) sapientissimè judicarint, *nihil fructus ex homilijs capi posse*, nisi ORATIO adjungatur, hinc eam tanto diligentius ardentiusqve qvibusvis sermonibus suis duxêre

Chrysost. hom. III. de incomprehens. Dei Nat. sub fin.

xêre præmittendam, atqve ad ipſorum Apoſtolorum exemplum, IN ORATIONE non minus qvam SERMONIS doctrinâ ad vitæ uſqve terminum perſeveravêre. Qvoties lucrorum ſpiritualium deſiderio pectora ipſorum ſanctiora tacta fuêre, toties cum Origene, cœleſte ad illa conſeqvenda præſidium imploravêre; *Qvoniam* (ſic ille populum ſuum aliqvando alloqvebatur) *magnoperè expectatis, ut aliqva ex his qvæ lecta ſunt diſſerantur, præcepit mihi Dominus meus dicens*; Oportebat te dare pecuniam meam ad menſam, & ego veniens cum uſuris utiqve exegiſſem eam; *IPSUM ROGABO, ut verbum meum, ſuam pecuniam facere dignetur, uti non meam pecuniam, non meum aurum vobis, ſed ipſius fœnerem, ipſius vobis verbo, & ipſius ſenſu loqvar, & auditus veſtri hæc deferam menſam.* Qvis obſecro tam ſtrenuos cœli pulſatores in vanum oraſſe pariter ac laboraſſe, operamqve cum oleo impenſo perdidiſſe exiſtimet? Tale profectò gaudij lætitiæqve genus ex ſacro illo fœnore ſunt indepti, cui neqvaqvam comparanda, ne dicam anteponenda videtur ulla voluptas terrena alia; ſiqvidem ſermonibus ſuis [oratione ferventiori rigatis] effecerint, ut animæ qvamplures non ſolùm ex infidelitate ad fidem, ex vitijs ad virtutem ſint converſæ, verum etiam in ipſo pietatis curſu mirificè profecerint, inqve omni

Origenes initio homil. 13. in Exod.

omni felicitatis spiritualis genere cunctis stupentibus effloruerint. Haud abs re fructuosos ejusmodi Concionatores FELICISSIMOS dixeris Literatorum, qvippe omni curâ & studio dispicientes, qvâ ratione majora indies cultus DEI interior incrementa capere, proximorumqve, damnificis umbrarum tenebris obnuptorum salus promoveri obtineriqve qveat. Qvod si hoc agentes morbus aut mors ipsa occupet, beatiores longè erunt valentissimis & florentissimis mortalium; *Sive enim vivimus* [ait scitè Bernardus] *sive morimur, Domini sumus; Gaude fortis athleta, si vivis & vincis in Domino; sed magis exulta, & gloriare, si moreris, & jungeris Domino. Vita qvidem fructuosa, & victoria gloriosa, sed utriqve mors sacra præponitur.* Vita itaqve si destituat laborantes Mystas, qvid tum? Vincentes in Domino magis exultabunt, atqve defuncti jungentur Sanctorum Choris. Qvidni felicissimis illis, ex hâc vita decedentibus accinant Angeli: *Beati mortui, qvi in DOMINO moriuntur.* Qvam lætitiam (inqvit Erasmus) qvam exultationem, qvod tripudium credimus esse in pectore piè morientis ECCLESIASTÆ, dum reputat, qvot animas ipsius ministerio Dominus Satanæ tyrannidi subtractas sibi vindicarit? Qvanta Pauli gratulatio, qvantus tri-

Bernar. Exhort. ad mil. Templ.

Erasm. Tom. V. opp. p. 682.

umphus, qvoties meminit, qvam latè propagarit Evangelium, præsertim his locis, in qvibus non fuerat seminatum? Utinam supremæ hujus felicitatis desideria Dominus dignetur inspirare Pastorum suorum animis, ut omnes, despectis hujus Mundi vilibus emolumentis, ad hanc omnium pulcherrimam militiam toto pectore incumberent, post breve tempus (qvid enim hâc vitâ fugacius?) sempiternam accepturi coronam BEATÆ IMMORTALITATIS. Et sit qvid hic laboris devorandum, (nihil enim præclarum absqve negotio geritur) cogitent qvantum solatium futurum si audire beatificam vocem: *Euge serve bone & fidelis, intra in gaudium Domini Tui*; Accede ad Triumphum cœlestem strenue Dux, esto particeps gaudiorum, qvi particeps afflictionum esse mea causa non recusasti. Qvod erit illud tripudium, qvi plausus, qvam læta acclamatio, qvum illic multos videbis, qvi tibi suam felicitatem, suam salutem ferent acceptam, qvos ad pietatem instituisti, qvos ab errore revocasti, qvos ad cœlestium bonorum amorem inflammasti. Imò qvoniam illic perfecta charitas facit omnia omnibus communia, qvid erit TE FELICIUS, splendidius aut illustrius, qvum innumeræ cœlestium Ordinum myria-

riades, uno ore, consonâ voce undiqve Tibi gratulabuntur, & CHRISTO Principi gratias agent, qvi per Te dignatus est augere beatam illam sodalitatem, nihil deest ad consummatam beatitudinem, nisi ut expleatur electorum numerus, ac resuscitatis corporibus, omni ex parte plena eveniat & absoluta

F E L I C I T A S.

ANA-

ANACEPHALÆOSIS ALPHABETICA,

SIVE

INDEX RERUM NOTABILIUM, QVÆ TOTO OPERE CONTINENTUR.

A.

Bi-

Do-

F.

Joan-

gi-

Mon-

Pec-

non

Q.

R.

V.

EMENDANDA:

Pag. 166. *lin.* 25. *pro* nisi *lege* nisu. *pag.* 167. *lin.* 22. *l.* propius. *pag.* 200. *lin.* 21. *l.* malus. *pag.* 206. *lin.* 3. *lege* atrocissimus. *pag.* 226. *lin.* 5. *pro* eum *l.* cum. *pag.* 271. *lin.* 6. *l.* Candidati. *pag.* 369. *lin.* 19. *l.* labium. *pag.* 382 *lin.* 22. *lege* foràs. *pag.* 470. *l.* 20. *lege*: ac si putemus. *pag.* 492. *l.* 17. *lege* imperturbatam. *pag.* 648. *l.* 4. *ante finem l.* meo. *pag.* 680. *lin.* 24. *lege* salutiferæ. *p.* 737. *lin.* 7. *lege* adversus. *pag.* 810. *lin.* 17. *l.* Advocatus. *p.* 813. *lin.* 1. *pro* qvod cupiditatem, *lege* cupiditas. *ead. pag. l.* 10. *lege* qvia, *pro* qvibus. *p.* 858 *l.* 22. *lege* redundaturos. *p.* 909. *l.* 23. *lege* literas. *p.* 955. *lin.* 17. *lege* impugnatas. *p.* 1122. *lin.* 3. *à fin. lege* comparatione. Nescire deniq; Te L.B. nolui, EPISTOLICAM Sam. Bocharti de REGICIDIO ANGLICANO *Dissertationem*, [qvã p. 923. perijsse indolui] recentiori *Geographiæ S.* editioni annexam fuisse, sub tit. Epist. *qvâ respondeatur ad tres qvæstiones vexatissimas, &c.* ed. Francof. 1674.

FINIS.

